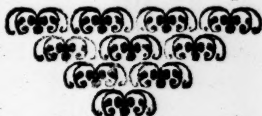
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΤΕΧΝΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ
Βιβλία Τρία.

ARISTOTELIS
DE
Rhetorica seu arte Dicendi
Libri Tres, *Græcolat.*

Contextu Græco, ad *exemplaria selectiora* emendato; Latino, *Paraphrasi*, ubi opus, intertexto; Utroque, etiam *in Particulas* distincto.

Margini Interiori, adscriptis *locis Authoris*, ex ipso citatis, vel ἐκ παραλλήλου similibus;

Exteriori, adposita *Analyticâ Methodo*: cujus *Tabulæ Synopticæ*, in sua loca distributæ.

LONDINI,

Typis *Ben. Griffini*, Impensis *Edvard. Hall* Bibliop. *Cantabr*. MDCXCVI.

ΤΕΧΝΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ

[illegible]

ARISTOTELIS

DE

Rhetorica seu arte Dicendi

Libri Tres, Græcolat.

[illegible] ad exemplaria [illegible] emendato;

[illegible]

[illegible]

[illegible], ex ipso circus [illegible]

[illegible]

[illegible]

LONDINI,

[illegible]

[illegible] M.DCC[illegible]

ARISTOTELES, *Academiarum quotquot nutriit orbis, fœlicissimus Parens, in Lycæo quadragenarius Scholam aperuit; ubi, dum Philosophiæ matutinis, Rhetoricæ pomeridianis, viginti annorum dicursu incumberet, quantum Rhetoricum voluminum exaraverit, non est facile divinare. Unum inter cætera,* THEODECTIA εἰσαγωγὴ *nuncupatum* [a], *sub Theodectis, tanquam genuini Authoris, nomine, (quum in illius tantum gratiam esset conscripta,* [b] *) aliquandiu circumferebatur; cui etiam consimilem libellum, quo populari subveniret captui, adjunxit Author, nec infaceto nomine,* GRYLLUM [c]. *Sed ista, ut & alia, crassiori filo. Cætera, quum secundis curis, (qui ipsi in omnibus mos fuit) expolienda essent,* AUREUM *tandem* OPUS, *quod præ manibus est, pertexuit, Universæ Artis Compendium absolutissimum; hoc est,* ARISTOTELICUM; *sive acumen Inventionis, rerumque copiam spectes, sive Methodum præceptorum, sive Orationis stylum. Cujus eum Operis, tanquam genuini sui, non puduisse, indicio est, quod in eo mentionem passim fecerit scriptorum* [d], *quæ tunc ediderat,* ἀναλυτικῶν, τοπικῶν, ἠθικῶν, ποιητικῶν. *Neq; hujus Commentarii laudem in alium quenquam transmovit Laertius* [e]; *qui, quum hosce libros, non tres, ut ætate nostrâ, sed duos tantum, ut suâ, distinctos nominet, (sive memoriâ lapsus, sive librariâ fide læsus) eo tamen nomine excusabilis sit, quòd argumento librorum retento, numerum mutârit solum, quum ex duobus prioribus* DE FIDE, *conficeret unum. Utcunq; habet, his libris continetur Dicendi Methodus universa. Cujus Naturam, qui, hodierno Scholarum more, simplicem synonymamq; quæsierit, nugas egerit. Ut enim* LOGICÆ, *cæterisque id genus artibus, natura communis nulla, nulla Definitio; ita nec,* RHETORICAM *quæ definiat, Essentia comparet una; quum, ut Corpori humano, ita huic Oratorio, natura multiplex sit, partes etiam varie coagmentatæ.* SOLIDUM *ei* ARTIFICIUM, *est ipsa* ENTHYMEMATICA FIDES, *tanquam Corporis Elementaria basis; quâ teneas,* QUID & EX QUIBUS *dicas* [f]: *Huic supervenit, quasi cutaneus color,* ELOCUTIONIS *venustas; quâ doceare,* QUOMODO *dicas: Tertia, quæ restat,* HARMONIA MEMBRORUM, *justaque* PARTIUM DISPOSITIO, *edisserit,* QUO ORDINE *rerumque collocatione dicas. Prima igitur viget eminetq; oratoria* FIDES: *reliquæ duæ,* ELOCUTIO & DISPOSITIO, *si ad Artis normam exigantur* [g], *supervacaneæ illæ, & Appendiculæ quædam: si ad* FIDEM *revocentur, ut Analoga ad unum Caput & (ut Scholæ balbutiunt) ad* UNUM; *eam, tanquam Exemplar Ideamq; intuentur atque imitantur sui. Ex quibus conficitur; de Rhetoricâ, in communi significato, nihil commode, sine magna perturbatione potuisse dici: quicquid in primâ illâ parte præceptum fuerit, id duabus reliquis, analogicâ ratione, lumen addere. Unde, ut in cæteris, ita in hac Methodo, permirus Aristoteles, cui cum in genere quod diceret, nihil esset; quæ ad communem Rhetoricæ materiam definitionemq; spectant, in primâ ac principali ejus specie, (id est,* ENTHYMEMATICA FIDE) *artificio accurato exposuit: id quod ex sequenti Tabellâ, quasi prælucente fanali, summatim hauries.*

[a] Vide hujus lib. 3. ca. 9. p. 26. & Rhet. ad Alex. c. 1. p. 2. & Quintil. lib 2.
[b] Valer. Max. li. 8. ca. 15.
[c] Laert. in Arist.
[d] Consule Annotat. interior. margin.
[e] In vita Arist.
[f] Lib. 3. c. 1. p. 1.
[g] Lib. 3. c. 1. p. 10.

Prima pars Rhetoricæ [De FIDE Enthymematicâ,] exprimitur Lib. 1. & 2.

LIB. 1.

- Præmissis duobus (quæ cap. 2. p. 1. dicentur προκείμενα) de *Similitudine Rhetoricæ & Dialecticæ*: Deque *Utilitate hujus Artis*: — Cap. 1.
- Accedit ad ipsam *Methodum*, seu *Artem*: Ubi
  - Definitâ Rhetoricâ [Quid sit,] & Divisâ Fide in suas species: — Cap. 2.
  - Pertractat *Fidem Enthymematicam* duplicem: Viz.
    - Tum eam, quæ *huic aut illi Generi* dicendi, *Propria* est:
      - Præmisso igitur, *Genera Orationum esse tria*: & *Fidem illorum Propriã* esse duplicem [*Unam de Quæstionibus singulorũ* generũ *Propriis*; An sit Utile: An Honestum, &c. *Alteram de Quæstionibus dictorũ* generum *Communibus*; An sit Factum, An Futurum, &c.] — Cap. 3.
      - Declarat *Fidem Propriam*: Ac
        - 1, Illam, quæ sumitur *de Propriis Quæstionibus singulorum Generũ*,
          - *Deliberativi.* — Usque ad cap. 9.
          - *Demonstrativi.* — Cap. 9.
          - *Judicialis.* — Usque ad fin. lib.

LIB. 2.

          - Ad *Judicia* imprimis, necnon *ad Deliberationes*, pertinet, Tum
            - *Morata Fides*, ea quâ mores suos exprimit, qui dicit. — Cap. 1.
            - *Affecta Fides*, quâ Audientium Affectus excitantur. — Usque ad ca. 13.
          - Ad omnia tria Genera referuntur *hominum Mores*, atque ingenia varia; (Sive sint Actoris & Rei: Sive eorum quibus consultum volumus: Sive eorum quos ornamus laudibus &c.) *Hii* mores, *consequuntur cujusq;*
            - 1 *Affectus* animi.
            - 2 *Habitus* Morales.
            - 3 *Ætates.* — Ca. 14. 15. & 16.
            - 4 *Fortunas.* — Cap. 17. 18. 19.
        - 2, Illam, quæ est *de Quæstionibus trium Generum Communibus*: [An sit Factum, An Possibile, &c.] — Cap. 20.
    - Tum eam, quæ *non tantum* sumitur *de Quæstionibus* singulorum *Generũ Propriis vel Communibus*, sed latissime quoque *extenditur ad Quæstiones quorumcunque generum Indefinitas*: Unde dicitur COMMUNIS *Fides*: eaque 3a: *Exemplum, Enthymema*, & *Sententia*. — Usque ad finem lib. 2i.

☞ *In Quotationibus marginis interioris, sequuti sumus,*
In Organo & Physicis, Pacianam Editionem:
In Poetic. Editionem à nobis emitttendam:
In ceteris, opera Arist. apud Læmarium, 1597.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΤΕΧΝΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ ΤΩΝ εἰς τρία τὸ πρῶτον.

ARISTOTELIS Artis Rhetoricæ
LIBER PRIMUS.

Præmissa seu προκείμενα communia de Rhetoricâ.

CAP. I.

Προκείμενα *duo sunt, Unum, Quòd Rhetorica sit Dialecticæ similis, Partic.* 1. *unde Theorema, Rhetoricam quodam modo constare ex Analyticâ scientiâ, Par.* 13. *Alterum, Quòd Rhetorica sit utilis, Par.* 15. *Corollaria duo, Par.* 20. *&* 21.

Η ΡΗΤΟΡΙΚΗ ἐστιν ἀντίστροφος τῇ διαλεκτικῇ· ἀμφότεραι γὰρ περὶ τοιούτων τινῶν εἰσιν, ἃ κοινὰ, * τρόπον τινὰ ἁπάντων ἐστὶ γνωρίζειν, καὶ οὐδεμιᾶς ἐπιστήμης ἀφωρισμένης. Διὸ καὶ πάντες τρόπον τινὰ † μετέχουσιν ἀμφοῖν· πάντες γὰρ μέχρι τινὸς καὶ ἐξετάζειν καὶ ὑπέχειν λόγον, καὶ ἀπολογεῖσθαι καὶ κατηγορεῖν ἐγχειροῦσι. 2. Τῶν μὲν οὖν πολλῶν, οἱ μὲν, εἰκῇ ταῦτα δρῶσιν· οἱ δὲ, διὰ συνήθειαν ἀπὸ ἕξεως· ἐπεὶ δ' ἀμφοτέρως ἐνδέχεται, δῆλον ὅτι εἴη ἂν αὐτὰ καὶ ὁδοποιεῖν. Δι' ὃ γὰρ ἐπιτυγχάνουσιν, οἵ τε διὰ συνήθειαν, καὶ οἱ ἀπὸ ταὐτομάτου τὴν αἰτίαν θεωρεῖν ἐνδέχεται· τὸ δὲ τοιοῦτον, πάντες ἤδη ἂν ὁμολογήσαιεν, τέχνης ἔργον εἶναι. 3. Νῦν μὲν οὖν οἱ τὰς τέχνας τῶν λόγων συντιθέντες, ὀλίγον πεποιήκα-

* *Conjunge lib. Elench. ca. 11 par. 8.*

† *Vide ibid. p. 9.*

RHETORICA est [a] similis *naturâ facultati* Dialecticæ: Ambæ enim in ejusmodi qui busdam *rebus* versantur, quæ cùm communes *sint*, & nullius scientiæ definitæ, ab omnibus quodam modo notificari, possunt: Quamobrem etiam omnes quodam modo ambarum sunt participes: Omnes enim quadamtenùs & exquirere & sustinere rationem, & defendere & accusare aggrediuntur. 2. [b] Ac ex *imperitâ* quidem multitudine, alii temerè hæc exercent: alii *etiam* propter consuetudinem ex habitu: Quoniam verò *hæc* utroque modo *fieri* contingit, perspicuum *est* licere *hæc ipsa* etiam *certâ* methodo comprehendere. Cur enim utrique *id* consequantur *quod volunt*, tùm qui ob consuetudinem, tùm qui casu *hæc exercent*, causam intueri contingit; atqui tale *quiddam* jam artis esse munus, nemo non confitebitur. 3. Ac [c] hodiè quidem, qui artes orationum componunt, exiguam ipsius *methodi* particulam

a Quòd Rhetorica sit *facultas Dialecticæ similis*, ostendit; Quià Ambæ disputandi vim habent *de Quæstionibus communibus*; quas cunctis, etiam imperitis, quodammodo declarare, in promptu est:

b Et ambarum disputandi rationes, siquidem à vulgo hominum partim naturæ instinctu, partim usu vulgari exerceantur; ad methodum artificiosam reduci possunt: Et proinde ambæ *disputandi vim habent artificiosam.*

c Rhetoricæ autem ipsius (quò Dialecticæ similis sit) *artificium consistere in Fide*, docet per Refutationem veterum; qui similitudine hâc parum observatâ, duplici nomine lapsi sunt; tùm quòd nihil tradiderunt de Enthymematis, ex quibus constat pars orationis, quæ dicitur Fides:

lam confecerunt: Nam Fides, *quæ tertia est orationis pars*, artificiosa est solùm: Reliquæ verò *partes Proœmium, Narratio &c*, additamenta *quædam sunt*. Hi verò, de Enthymematibus quidem nihil dicunt, *id* quod est corpus Fidei; [d] de iis verò, quæ sunt extra rem, *& ad Proœmia, Narrationesq; &c. spectant*, ut plurimùm commentantur: 4. [e] Criminatio enim, & misericordia, & ira, & hujusmodi animi perturbationes, *quæ in Proœmiis & Narrationibus locum habent*, non de re sunt, sed ad Judicem *faciendum referuntur*: [f] Adeò ut si in omnibus Judiciis eveniret, quemadmodum & in nonnullis nunc evenit civitatibus, & maximè in iis, quæ sunt benè institutæ, nihil haberent *hi Rhetores* quod dicerent: Omnes enim, partim arbitrantur oportere sic leges cavere; partim etiam *hac lege* utuntur, & prohibent EXTRA REM dicere, sicut etiam in Areopago: rectè hoc statuentes: Non enim oportet Judicem pervertere, ad iram exacuendo, vel invidiam, vel misericordiam: Perinde enim *est*, ac siquis, quâ usurus est regulâ, eam reddiderit perversam. 5. [g] Præterea verò manifestum *est*, ejus qui controversatur, nullum *aliud officium* esse, nisi ut demonstret rem esse, vel non esse; aut factam, vel non factam esse: [h] *At* verò utrum magna, an parva; utrum justa an injusta, quæcunq; legislator non definivit, *hæc* ipsum profectò Judicem cognoscere oportet, & non discere à controversantibus. 6. [i] Ac maximè quidem convenit leges rectè conditas, quæcunq; contingunt, ipsasmet omnia definire, ac quàm paucissima potestati Judicum relinquere: [k] Primùm, quià facilius *est* unum habere, & paucos, quàm multos, qui prudentiâ præditi sunt; valeantq; leges scribere, & de causis decernere. 7. [l] Deinde, legum lationes, cùm multò *antè* tempore de rebus cogitârint, fiunt; at Judicia, cùm de repentè: Adeò ut difficile *sit* Judicibus, *unicuique* quod justum, & quod utile *sit*, *benè judicando*

d Tùm quòd de iis solis præceperunt, quæ extra rem sunt, &c. idque patet rationibus duabus:

e 1. *rat. ab iis quæ sunt extra rem & quæstionem*: Ea sunt concitatio affectuum, commendatio morum, &c. de quibus solis præcepta tradiderunt veteres.

f Unde ipsi, in Civitatibus bene gubernatis, quæ prohibent affectus commovere, & extra rem dicere, ex arte, quam prodiderunt, verbum facere non possent.

g 2. *rat. à re seu Quæstione*, quâ de agitur. *universim* enim, de re & facto, *An sit*, &, *An nocuit*, Oratoris solùm est disputare, ac docere; quod veteres illi omninò non attigerunt:

h De Magno autem & de Justo, *An tantum fecit, an injustè*; partim legislatoris est, definire; partim Judicis, per seipsum cognoscere.

i *Speciatim* vero, *Quæstiones de Magno & Parvo*, &c. magna ex parte à legislatore definiendæ sunt, pauca in potestate Judicis relinquenda: idque probat rat. tribus:

k *Prima à personis*, legislatorum sci. & Judicum.

l *Secunda à legibus & Judiciis ipsis*, eorumque [illegible]. leges enim diu cogitantibus feruntur, Judicia verò ex tempore.

σὺν αὐτῆς μόριον· αἱ γὰρ πίστεις, ἔντεχνόν ἐστι μόνον· τὰ δ' ἄλλα, προσθῆκαι. Οἱ δὲ, περὶ μὲν ἐνθυμημάτων, οὐδὲν λέγουσιν, ὅπερ ἐστὶ σῶμα τῆς πίστεως· περὶ δὲ τῶν ἔξω τοῦ πράγματος, τὰ πλεῖστα πραγματεύονται. 4. Διαβολὴ γὰρ, καὶ ἔλεος, καὶ ὀργὴ, καὶ τὰ τοιαῦτα πάθη τῆς ψυχῆς, οὐ περὶ τοῦ πράγματός ἐστιν, ἀλλὰ πρὸς τὸν δικαστήν· ὥς, εἰ περὶ πάσας ἦν τὰς κρίσεις, καθάπερ ἐν ἐνίαις τε νῦν ἐστι τῶν πόλεων, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς εὐνομουμέναις, οὐδὲν ἂν εἶχον ὅ,τι λέγωσιν. Ἅπαντες γὰρ, οἱ μὲν, οἴονται δεῖν οὕτω τοὺς νόμους ἀγορεύειν· οἱ δὲ, καὶ χρῶνται, καὶ κωλύουσιν ἔξω τοῦ πράγματος λέγειν, καθάπερ καὶ ἐν Ἀρείῳ πάγῳ· ὀρθῶς τοῦτο νομίζοντες· οὐ γὰρ δεῖ τὸν δικαστὴν διαστρέφειν, εἰς ὀργὴν προάγοντας, ἢ φθόνον, ἢ ἔλεον· ὅμοιον γὰρ κἂν, εἴ τις, ᾧ μέλλει χρῆσθαι κανόνι, τοῦτο ποιήσει στρεβλόν *. 5. Ἔτι δὲ φανερὸν, ὅτι τοῦ μὲν ἀμφισβητοῦντος οὐδέν ἐστιν ἔξω τοῦ δεῖξαι τὸ πρᾶγμα, ὅτι ἐστὶν ἢ οὐκ ἐστὶν, ἢ γέγονεν ἢ οὐ γέγονεν· εἰ δὲ μέγα ἢ μικρὸν, ἢ δίκαιον ἢ ἄδικον, ὅσα μὴ ὁ νομοθέτης διώρικεν, αὐτὸν δήπου τὸν δικαστὴν δεῖ γινώσκειν, καὶ οὐ μανθάνειν παρὰ τῶν ἀμφισβητούντων. 6. Μάλιστα μὲν οὖν προσήκει τοὺς ὀρθῶς κειμένους νόμους ὅσα ἐνδέχεται, πάντα διορίζειν αὐτοὺς, καὶ ὅτι ἐλάχιστα καταλείπειν ἐπὶ τοῖς κρίνουσι· πρῶτον μὲν, ὅτι ἕνα λαβεῖν, καὶ ὀλίγους ῥᾷον, ἢ πολλοὺς εὖ φρονοῦντας καὶ δυναμένους νομοθετεῖν καὶ δικάζειν. 7 Ἔπειθ', αἱ μὲν νομοθεσίαι, ἐκ πολλοῦ χρόνου σκεψαμένων γίνονται· αἱ δὲ κρίσεις, ἐξ ὑπογυίου· ὥστε χαλεπὸν ἀποδιδόναι τὸ δίκαιον καὶ συμφέρον, καλῶς τοὺς κρίνοντας.

* Conjun. 5. Ethic. ca. 14.

τας. 8. Τὸ δὲ πάντων μέγιστον, ὅτι ἡ μὲν τοῦ νομοθέτου κρίσις οὐ κατὰ μέρος, ἀλλὰ περὶ μελλόντων τε καὶ καθόλου ἐστίν· ὁ δ' ἐκκλησιαστὴς καὶ δικαστὴς ἤδη περὶ παρόντων καὶ ἀφωρισμένων κρίνουσι· πρὸς * οὓς καὶ τὸ φιλεῖν ἤδη καὶ τὸ μισεῖν, καὶ τὸ ἴδιον συμφέρον (συνήρτηται) πολλάκις· ὥστε μηκέτι δύνασθαι θεωρεῖν ἱκανῶς τὸ ἀληθές, ἀλλ' ἐπισκοτεῖν τῇ κρίσει τὸ ἴδιον ἡδὺ ἢ λυπηρόν. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων, ὥσπερ † λέγομεν, δεῖ ὡς ἐλάχιστον ποιεῖν κύριον τὸν κριτήν. 9. Περὶ δὲ τοῦ γεγονέναι ἢ μὴ γεγονέναι, ἢ ἔσεσθαι ἢ μὴ ἔσεσθαι, ἢ εἶναι ἢ μὴ εἶναι, ἀνάγκη ἐπὶ τοῖς κριταῖς καταλείπειν· οὐ γὰρ δυνατὸν ταῦτα τὸν νομοθέτην προϊδεῖν. 10. Εἰ δὲ ταῦθ' οὕτως ἔχει, φανερὸν ὅτι τὰ ἔξω τοῦ πράγματος τεχνολογοῦσιν, ὅσοι τἄλλα διορίζουσιν, οἷον τί δεῖ τὸ προοίμιον, ἢ τὴν διήγησιν ἔχειν, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον μορίων· οὐδὲν γὰρ ἐν αὐτοῖς ἄλλο πραγματεύονται, πλὴν ὅπως τὸν κριτὴν ‖ ποιόν τινα ποιήσωσι· περὶ δὲ τῶν ἐντέχνων πίστεων οὐδὲν δεικνύουσι· τοῦτο δ' ἐστίν, ὅθεν ἄν τις γένοιτο ἐνθυμηματικός. 11. Διὰ γὰρ τοῦτο, τῆς αὐτῆς οὔσης μεθόδου περὶ τὰ δημηγορικὰ καὶ δικανικά, καὶ καλλίονος καὶ πολιτικωτέρας τῆς δημηγορικῆς πραγματείας οὔσης, ἢ τῆς περὶ τὰ συναλλάγματα, περὶ μὲν ἐκείνης οὐδὲν λέγουσι, περὶ δὲ τοῦ δικάζεσθαι πάντες πειρῶνται τεχνολογεῖν, ὅτι ἧττόν ἐστι πρὸ ἔργου τὰ ἔξω τοῦ πράγματος λέγειν ἐν τοῖς δημηγορικοῖς· καὶ ἧττόν ἐστι κακοῦργον ἡ δημηγορία δικολογίας, ἀλλὰ κοινότερον. 12. Ἐνταῦθα μὲν γὰρ ὁ κριτὴς περὶ τῶν οἰκείων κρίνει· ὥστ' οὐδὲν ἄλλο δεῖ, πλὴν ἀποδεῖξαι, ὅτι οὕτως ἔχει, ὥς φησιν

* Conjun. 3. Politic. ca. 16.

† Par. 6.

‖ conjun. lib. Categ. c. 8 par. 1.

tribuere. 8. [m] Ex omnibus autem illud maximum *est*, quòd legislatoris quidem judicium, non est de *rebus* singularibus, nec de præsentibus, sed de iis quæ & futuræ sunt & universales; at concionalis auditor & Judex, sanè de præsentibus ac definitis judicant; ad eosque & diligere utique, & odio prosequi, & propria utilitas adjuncta sæpenumerò est: adeo ut non ampliùs possint perspicere satis *id* quod verum est, sed obscuret judicium propria jucunditas, vel molestia. Ac de aliis quidem *quæstionibus*, quemadmodum dicebamus, oportet quàm *potest*, paucissima Judicum authoritati permittere. 9. [n] Verùm de *quæstionibus*, An factum sit aut non factum; An futurum aut non futurum; An sit aut non sit; *hæc* judicis sententiæ relinquere necesse *erit*: Non enim fieri potest, ut hæc legislator provideat. 10. [o] Jam si hæc ita *se* habeant, manifestum *est* ea quæ *sunt* extra rem, *Magistros illos* præcipere, quicunque alias *orationis partes præter Fidem* delineant: veluti; quid oporteat Procemio, aut Narrationi inesse, & reliquarum unicuique particularum: Nihil enim in ipsis aliud *accuratè* tradunt, nisi ut Judicem cujusdammodi efficiant; de artificiosâ verò fide, nihil ostendunt; hoc est, unde aliquis fieri Enthymematicus possit: 11. [p] Hac enim de causâ, cùm eadem sit methodus de Orationibus deliberativis, & Judicialibus; sitque pulchrior ac civilior Deliberationis traditio, quàm *ea* quæ de contractibus *est*; de illa tamen nihil dicunt *hi rhetores*, *de causis* autem judicandis omnes conantur artem *& præcepta* tradere; [q] *propterea* quòd minùs prodest, ea quæ sunt extra rem dicere in deliberativis: ac in Concione *verba facere*, minus malitiosum *quiddam est*, quàm disceptatio de jure, magisque ad res communes *utilis*: 12. [r] Hic enim disceptator de *suis &* propriis rebus judicat, ut nihil aliud opus fuerit, nisi demonstrare *rem* ita *se* habere, ut ait *is*

m *Tertia à rebus*, de quibus leges & Judicia fiunt.

n *Quæstiones verò de facto, & de damno*, oportet omninò sententiæ Judicis remittere.

o Ex dictis part. 4. 5. & sequ. concludit contra veteres: eos cum procemia, narrationes, & epilogos, fide ipsâ prætermissâ, adornârint; illa duntaxat, quæ extra quæstionem sunt, expoliisse.

p Expositus error veterum peperit aliud in ipsis vitium; nempe, ut suis methodis, relictâ Inventione Deliberativâ in Judiciali solâ laborarent:

q Consilium eorum id fuit; quia in Deliberativo genere nihil valet, ea quæ sunt extra rem, afferre: minùsque fallaciarum usus est, quam in Judiciali:

r In deliberationibus enim, sat est, ostendere rem esse utilem.

qui consilium dat: [f] In Judicialibus verò, id non sat *est*, sed è re *dicentis* fuerit, reficere auditorem (siquidem de *rebus* alienis judicium *fit*:) adeò ut *Judices*, dum sua *commoda* spectant, & ad gratiam *ac voluptatem* audiant; *in ferendâ sententiâ*, *cuncta* largiantur iis qui controversantur, non autem *verè* judicent: [t] Quamobrem etiam multis *in judiciis*, ut etiam priùs dixi, lex prohibet Extra rem dicere: Illic verò, *in Deliberativis*, disceptatores hoc *per se* satis observant, *ut nullâ lege sit opus*. ¶ 13. [v] Quoniam verò, manifestum est artificiosam *dicendi* methodum ad Fidem pertinere: Fides autem demonstratio quædam est: (Tunc enim *Oratori* fidem habemus maximè, cùm demonstratum esse arbitremur) Demonstratio autem Oratoria, est enthymema: Atque hoc quidem, est probationum *omnium*, ut simpliciter dicam, potentissima: [x] Enthymema autem, *est* syllogismus quidam: Quæ verò ad syllogismum similitèr omnem *tam probabilem quàm sophisticum pertinent*, Dialecticæ est videre, vel ipsius universæ, vel partis alicujus: [z] Non *est* dubium, qui maximè hoc potest intueri, ex quibus *propositionibus*, & quomodo fiat syllogismus, cum etiam enthymematicum esse maximè posse; [a] cùm assumpserit, tùm in cujusmodi *rebus* versentur enthymemata, tùm quas habeant differentias ad Logicos syllogismos. 14. [b] Nam & verum, & simile vero, ejusdem est facultatis videre: [c] Simul autem & homines ad verum naturâ conformati sunt satis, & plærunque consequuntur veritatem. [d] Quamobrem *qui* probabilia rectè *& artificiosè* tenere *potest*, similitèr *se* habet, ac *is qui* veritatem consequi. [e] Ac alios quidem ea quæ sunt extra rem præcipere, [f] & quâ de causâ magis deflexerint ad juris disceptationem, *ex antedictis* manifestum *est*. ¶ 15. [g] Utilis autem est Rhetorica, propterea quòd naturâ meliora sunt vera & justa, quàm contraria: Quare, nisi prout convenit, Ju-

ὁ συμβάλλων· ἐν δὲ τοῖς δικανικοῖς, οὐχ ἱκανὸν τοῦτο, ἀλλὰ πρὸ ἔργου ἐστὶν ἀναλαβεῖν τὸν ἀκροατήν· περὶ ἀλλοτρίων γὰρ ἡ κρίσις· ὥστε, πρὸς τὸ αὐτῶν σκοπούμενοι καὶ πρὸς χάριν ἀκροώμενοι, διδόασι τοῖς ἀμφισβητοῦσιν, ἀλλ' οὐ κρίνουσι· διὸ καὶ πολλαχοῦ, ὥσπερ καὶ πρότερον εἶπον*, ὁ νόμος κωλύει λέγειν ἔξω τοῦ πράγματος· ἐκεῖ δ' αὐτοὶ οἱ κριταὶ τοῦτο τηροῦσιν ἱκανῶς. ¶ 13. Ἐπεὶ δὲ φανερόν ἐστιν, ὅτι ἡ μὲν ἔντεχνος μέθοδος περὶ τὰς πίστεις ἐστίν· ἡ δὲ πίστις, ἀπόδειξίς τις· τότε γὰρ πιστεύομεν μάλιστα, ὅταν ἀποδεδεῖχθαι ὑπολάβωμεν· ἔστι δὲ ἀπόδειξις ῥητορικὴ, ἐνθύμημα· καὶ ἔστι τοῦτο, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, κυριώτατον τῶν πίστεων· τὸ δὲ ἐνθύμημα, συλλογισμός τις· περὶ δὲ συλλογισμοῦ ὁμοίως ἅπαντος, τῆς διαλεκτικῆς ἐστιν ἰδεῖν, ἢ αὐτῆς ὅλης, ἢ μέρους τινός· δῆλον δ' ὅτι ὁ μάλιστα τοῦτο δυνάμενος θεωρεῖν, ἐκ τίνων, καὶ πῶς γίνεται συλλογισμὸς, οὗτος καὶ ἐνθυμηματικὸς ἂν εἴη μάλιστα, προσλαβὼν περὶ ποῖά τέ ἐστι τὰ ἐνθυμήματα, καὶ τίνας ἔχει διαφορὰς πρὸς τοὺς λογικοὺς συλλογισμούς. 14. Τό, τε γὰρ ἀληθὲς, καὶ τὸ ὅμοιον τῷ ἀληθεῖ, τῆς αὐτῆς ἐστὶ δυνάμεως ἰδεῖν· ἅμα δὲ καὶ οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὸ ἀληθὲς πεφύκασιν ἱκανῶς†, καὶ τὰ πλείω τυγχάνουσι τῆς ἀληθείας· διὸ πρὸς τὰ ἔνδοξα στοχαστικῶς ἔχειν, τοῦ ὁμοίως ἔχοντος καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειάν ἐστιν. Ὅτι μὲν οὖν τὰ ἔξω τοῦ πράγματος καὶ οἱ ἄλλοι τεχνολογοῦσι, καὶ διότι μᾶλλον ἀπονενεύκασι πρὸς τὸ δικολογεῖν φανερόν. ¶ 15. Χρήσιμος δέ ἐστιν ἡ ῥητορικὴ†, διά τε τὸ φύσει εἶναι κρείττω τἀληθῆ καὶ τὰ δίκαια, τῶν ἐναντίων· ὥστε

f In Judiciis verò, sæpè propriis causæ rebus neglectis, præstat conciliare sibi Judicem: qui quidem, cùm aliorum res, non sua ipsius, agitur, jure bonoque neglecto, eò animum intendit, unde affulget spes commodi:

t Hinc digressiones extra causam, in Judiciis, lege prohibitæ.

u *Ex hactenus dictis Theorema* (Quòd Rhetorica consistat quodammodo ex Syllogisticâ seu Analyticâ scientiâ) sic colligitur. Cùm enim constet, Rhetoricæ artificium consistere in fide Enthymematicâ:

y Et Enthymema sit species quædam syllogismi sc. Dialecticus:

z Sequitur, qui Syllogisticam scientiam tenet, in genere; eum hoc præsidio fretum, facilè enthymematicam seu Oratoriam fidem posse acquirere:

a Ita nimirùm; si Enthymemata Oratoria distinxerit à syllogismis Dialecticis; id quod faciet noster cap. 2. par. 16.

b Confirmatur dictum ex eo, quia verum syllogisticum consideratur ab eadem facultate, quâ verisimile Oratorium; sc. ab Analyticâ;

c Et omnes homines ad verum illud indagandum, satis suapte natura parati sunt.

d Unde probabile Oratorium artificiosè intueri, idem fere est, ac verum syllogisticum cognoscere.

e Epilogus dictorum par. 4. &c.

f Et par. 11. & 12.

g *Quòd Rhetorica sit utilis*, probat contra sophistas, &c. 1. *Ab incommodo in Judiciis*: Absque hujus enim ope, vera & æqua, ob infantiam Oratoris, superantur à contrariis.

* *Par* 4.

† *Conjunge Metaphys. l. 1. c. 1.*

|| *Conjun. Rhetor. ad Alex. c. 1.*

ὥστε ἐὰν μὴ κατὰ τὸ προσῆκον αἱ κρίσεις γίγνωνται, ἀνάγκη δι' αὐτῶν ἡττᾶσθαι· τοῦτο δ' ἐστὶν ἄξιον ἐπιτιμήσεως. 16. Ἔτι δὲ πρὸς ἐνίους, οὐδ' εἰ τὴν ἀκριβεστάτην ἔχοιμεν ἐπιστήμην, ῥᾴδιον ἀπ' ἐκείνης πεῖσαι λέγοντας· διδασκαλίας γάρ ἐστιν ὁ κατὰ τὴν ἐπιστήμην λόγος, τοῦτο δὲ ἀδύνατον, ἀλλ' ἀνάγκη διὰ τῶν κοινῶν ποιεῖσθαι τὰς πίστεις καὶ τοὺς λόγους· ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς τοπικοῖς ἐλέγομεν * περὶ τῆς πρὸς τοὺς πολλοὺς ἐντεύξεως. 17. Ἔτι δὲ, τἀναντία δεῖ δύνασθαι πείθειν καθάπερ καὶ ἐν τοῖς συλλογισμοῖς· οὐχ ὅπως ἀμφότερα πράττωμεν· οὐ γὰρ δεῖ τὰ φαῦλα πείθειν· ἀλλ' ἵνα μήτε λανθάνῃ πῶς ἔχει, καὶ ὅπως ἄλλου χρωμένου τοῖς λόγοις αὐτοῖς μὴ δικαίως, λύειν ἔχωμεν· τῶν μὲν οὖν ἄλλων τεχνῶν οὐδεμία τἀναντία συλλογίζεται· ἡ δὲ διαλεκτικὴ καὶ ἡ ῥητορικὴ, μόναι τοῦτο ποιοῦσιν· ὁμοίως γάρ εἰσιν ἀμφότεραι τῶν ἐναντίων· τὰ μέντοι ὑποκείμενα πράγματα οὐχ ὁμοίως ἔχει, ἀλλ' αἰεὶ τἀληθῆ καὶ τὰ βελτίω τῇ φύσει εὐσυλλογιστότερα καὶ πιθανώτερα, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν. 18. Πρὸς δὲ τούτοις, ἄτοπον, εἰ τῷ σώματι μὲν αἰσχρὸν, μὴ δύνασθαι βοηθεῖν ἑαυτῷ, λόγῳ δὲ οὐκ αἰσχρόν· ὃ μᾶλλον ἴδιόν ἐστιν ἀνθρώπου τῆς τοῦ σώματος χρείας. 19. Εἰ δὲ, ὅτι μεγάλα βλάψειεν ἂν ὁ χρώμενος ἀδίκως τῇ τοιαύτῃ δυνάμει τῶν λόγων, τοῦτό τε κοινόν ἐστι κατὰ πάντων τῶν ἀγαθῶν, πλὴν ἀρετῆς, καὶ μάλιστα κατὰ τῶν χρησιμωτάτων, οἷον ἰσχύος, ὑγιείας, πλούτου, στρατηγίας· τούτοις γὰρ ἄν τις ὠφελήσειε τὰ μέγιστα, χρώμενος δικαίως· καὶ βλάψειεν, ἀδίκως. ¶ 20. Ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔστιν, οὔτε ἑνός

* Topic. l. c. 2. p. 4.

dicia exerceantur, necesse est, meliora per ipsa *contraria* superari: Hoc autem *est* reprehensione dignum 16.[h] Præterea verò, apud nonnullos, quamvis exquisitissimam haberemus rei scientiam, nequaquam *tamen* facile *esset*, per illam persuadere dicendo: Disciplinæ namque *erudita* est illa, quæ à scientia *proficiscitur*, oratio: Hoc autem fieri non potest, *ut eruditiori disciplinâ persuadeatur indoctis*; [i] sed necesse *est* ex communibus ducere fidem, & rationes: quemadmodum in Topicis dicebamus de collocutione cum imperitâ hominum multitudine. 17.[k] Deinde verò oportet contraria posse persuadere, quemadmodum etiam in syllogismis Dialecticis, non quò utraque faciamus (non enim oportet mala persuadere;) sed ut [l] neq; lateant quomodo *illa se* habent; &, [m] cùm alius rationibus ipsis utatur minùs rectè, *easdem nos* solvere possimus. [n] Ac aliarum quidem artium nulla syllogismo res contrarias concludit: Dialectica verò & Rhetorica solæ id faciunt: Æquè enim sunt ambæ contrariorum: [o] Quanquam res *iisdem* subjectæ non æquè *se* habent, sed semper veræ, & meliores naturâ aptiores *sunt*, ut syllogismo confirmentur, &, ut simpliciter dicam, magis idoneæ *sunt* ad persuadendum, *quàm contrariæ*. 18. [p] Adhæc, absurdum est, si corpore quidem turpe *sit*, non posse opitulari sibi ipsi *quenquam*; Oratione verò *non posse*, turpe non *sit*, quæ magis propria est hominis, quàm *ipse* corporis usus. 19. [q] Si verò *objiciat quis*, valdè læsurum esse *eum*, qui hujusmodi dicendi facultate injustè utatur: hoc *crimen* commune *profectò* est & adversus omnia bona præter virtutem *moralem*; & maximè adversus utilissima: velut robur, valitudinem, divitias, disciplinam militarem: His enim profuerit quis maximè, si utatur justè; nocuerit, si injustè. ¶ 20. [r] Ac neque esse quidem alicujus generis definiti Rhetoricam,

h *Secunda rat. ab Auditoribus imperitis*; apud quos subtilis & erudita oratio à principiis alicuius scientiæ profecta, minimè fidem facit; quia principia illa nondum iis sunt comperta:

i Sed oportet apud illos pervulgatâ uti ratione, & argumentis, quæ ex communibus ducuntur; qualia sunt ex hac arte perdiscenda.

k *Tertia rat. à facultate disputandi in utramque partem*: quæ duplicis commodi causâ, paranda nobis est;

l *Primum est*, ut, quomodo res malæ confirmentur, scias:

m *Alterum*, ut fallaces rationes reprehendere, & confutare valeas.

n Hanc autem facultatem à nulla alia arte habemus, præterquam à Dialecticâ & Rhetoricâ: Quippe quæ ambæ simili modo versantur circa res contrarias:

o Tametsi res iisdem subjectæ simili modo se non habeant: siquidem pars melior semper faciliùs ab Oratore defenditur, &c.

p *Quarta rat. à turpi per collationem*: Si enim ignavus sit is, qui vim vi depellere non potest, quod est corporis: certè & is meritò contemnendus, qui accuratæ alterius orationi resistere nescit, &c.

q Criminatio Rhetoricæ (quòd per eam homines improbi reip. detrimenta importent: & proinde periculosam esse) Solvitur; id enim non rei, seu facultatis vitium esse; sed hominum, qui perversè preclara hâc arte uterentur.

r Epilog, dictor. à par. 1.

toricam,

toricam, sed *talem*, qualis *est* Dialectica, [f] & utilem esse, ex *dictis* manifestum *est*. [t] Neque etiam Persuadere esse munus ipsius, sed videre, quæcunque apposita sint ad persuadendum in quâque re; quemadmodum etiam fieri constat in aliis artibus omnibus: Neque enim medicinæ *est*, sanum facere, sed quousque *fieri* contingit, eousque perducere: Licet enim etiam illos, qui recuperare non possunt sanitatem, *tamen* curare benè. ¶ 21. [u] Adhæc, ejusdem esse *facultatis*, tùm appositum ad persuadendum, tùm quod apparet appositum, videre; *ut* etiam in Dialecticâ, tùm syllogismum, tùm *qui* apparet syllogismus: Sophistica enim non est in facultate, sed in præelectione: [x] tamen hic quidem, *in Rhetoricâ*, alius erit orator secundum scientiam, alius verò secundum præ-electionem: Ibi verò, *in Dialecticâ*, Sophista quidem, secundum præelectionem; Dialecticus autem, non secundum præelectionem, sed secundum facultatem.

f Et à par. 15.
t *Subtexuntur antedictis corollaria duo: Primum, Rhetoricam esse artem στοχαστικὴν*: officium enim ipsius non esse persuadere (ut putavit Gorgias apud Platon:) sed omnia omninò videre, quæ ad persuadendum faciunt: Persuadere autem, esse finem ab hoc officio diversum.
u *Secundum Corollar: contra Hippiam minor*: apud Platon: Similem etiam hac ex parte Rhetoricam esse Dialecticæ: quod est appositum ad persuadendum, sicut Dialectica; sed illud etiam, quod videtur appositum, sicut Sophistica:
x Differt tantùm nominibus tenùs; In Dialectica enim, alter Dialecticus, alter Sophista dicitur: In Rhetoricâ, ambo Oratores appellantur.

νός τινος γένους ἀφωρισμένος ἡ ῥητορική, ἀλλὰ καθάπερ ἡ διαλεκτική· καὶ ὅτι χρήσιμος, φανερόν· καὶ ὅτι οὐ τὸ πεῖσαι ἔργον αὐτῆς*, ἀλλὰ τὸ ἰδεῖν τὰ ὑπάρχοντα πιθανὰ περὶ ἕκαστον, καθάπερ καὶ ἐν τῇ ἄλλαις τέχναις πάσαις· οὐδὲ γὰρ ἰατρικῆς, τὸ ὑγιᾶ ποιῆσαι, ἀλλὰ μέχρις οὗ ἐνδέχεται, μέχρι τούτου προαγαγεῖν· ἔστι γὰρ καὶ τοὺς ἀδυνάτους μεταλαβεῖν ὑγιείας, ὅμως θεραπεῦσαι καλῶς. ¶ 21. Πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι τῆς αὐτῆς, τό, τε πιθανὸν καὶ τὸ φαινόμενον ἰδεῖν πιθανόν, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς διαλεκτικῆς συλλογισμόν τε καὶ φαινόμενον συλλογισμόν· ἡ γὰρ σοφιστικὴ οὐκ ἐν τῇ δυνάμει, ἀλλ' ἐν τῇ προαιρέσει· πλὴν ἐνταῦθα μὲν ἔσται, ὁ μὲν, κατὰ τὴν ἐπιστήμην· ὁ δὲ, κατὰ τὴν προαίρεσιν, ῥήτωρ· ἐκεῖ δὲ, σοφιστὴς μὲν, κατὰ τὴν προαίρεσιν, διαλεκτικὸς δὲ, οὐ κατὰ τὴν προαίρεσιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν δύναμιν.

* Conjunge 1. Top. c. 3.

Quid sit Rhetorica: & Fides Quotuplex.

Cap. II.

Definitio Rhetoricæ, part. 1. *Fides duplex Artificiosa & artis expers, p.* 2. *Artificiosa triplex, Morata; affecta; argumentosa, à pa.* 3. *Argumenta sunt Enthymema & exemplum, quorum collationes proponit duas. Unam, cum syllog. & Inductione Dialecticâ, par.* 9. *Alterum cum syllog. & inductione in genere, penes formam Analyticam, par.* 10. *Easque fusiùs exponit, Priorem quidem à par.* 13. *Posteriorem à part.* 17.

Jam verò de ipsa methodo conemur dicere, & Quomodo, & ex quibus poterimus consequi ea quæ præmiserimus. [b] Rursus igitur, veluti de integro *ordientes*, *cùm* definiverimus ipsam, Quid sit, reliqua dicamus. Sit igitur Rhetorica, facultas de quaque re videndi, quod contingit esse idoneum ad faciendam fidem: [d] Hoc enim nullius alterius est artis munus: [e] cæterarum enim *artium* unaquæque, circa rem ipsi subjectam exercet vim docendi & persuadendi:

a Propositio communis eorum, quæ in sequentibus dicentur,
b Et specialis eorum quæ in hoc capite.
c Præmissâ igitur definitione Rhetoricæ, qua ab ipsius officio sumitur
d Et explicatur per distinctionem ab aliis artibus omnibus:
e Ille enim circa proprias res suas singula versantur: i. affectione tractant demonstrati ve

Περὶ δὲ αὐτῆς ἤδη τῆς μεθόδου πειρώμεθα λέγειν, πῶς τε καὶ ἐκ τίνων δυνησόμεθα τυγχάνειν τῶν || προκειμένων· πάλιν, οὖν, οἷον ἐξ ὑπαρχῆς ὁρισάμενοι αὐτὴν τίς ἐστι, λέγωμεν τὰ λοιπά. Ἔστω δὲ ἡ ῥητορική, δύναμις περὶ ἕκαστον τοῦ θεωρῆσαι τὸ ἐνδεχόμενον πιθανόν· τοῦτο γὰρ οὐδεμιᾶς ἑτέρας ἐστὶ τέχνης ἔργον· τῶν γὰρ ἄλλων ἑκάστη περὶ τὸ αὑτῇ ὑποκείμενόν ἐστι διδασκαλικὴ καὶ πειστική. οἷον

ἰατρική

|| Cap. 1. p. 1. &c.

ἰατρικὴ, περὶ ὑγιεινὸν καὶ νοσερόν· καὶ γεωμετρία, περὶ τὰ συμβεβηκότα πάθη τοῖς μεγέθεσι· καὶ ἀριθμητικὴ, περὶ ἀριθμόν· ὁμοίως δὲ καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν· ἡ δὲ ῥητορικὴ, περὶ τοῦ δοθέντος, ὡς εἰπεῖν, δοκεῖ δύνασθαι θεωρεῖν τὸ πιθανόν. Διὸ καὶ φαμὲν * αὐτὴν, οὐ περί τι γένος ἴδιον ἀφωρισμένον † ἔχειν τὸ τεχνικόν ||. ¶ 2. Τῶν δὲ πίστεων, αἱ μὲν ἄτεχνοί εἰσιν, αἱ δὲ ἔντεχνοι. Ἄτεχνα δὲ λέγω, ὅσα μὴ δι' ἡμῶν πεπόρισται, ἀλλὰ προϋπῆρχεν· οἷον, μάρτυρες, βάσανοι, συγγραφαὶ, καὶ ὅσα τοιαῦτα· ἔντεχνα δὲ, ὅσα διὰ τῆς μεθόδου καὶ δι' ἡμῶν κατασκευασθῆναι δυνατόν· ὥστε δεῖ τούτων, τοῖς μὲν, χρήσασθαι· τὰ δὲ, εὑρεῖν. ¶ 3. Τῶν δὲ διὰ τοῦ λόγου πορισαμένων πίστεων τρία εἴδη ἐστίν· αἱ μὲν γάρ, εἰσιν ἐν τῷ ἤθει τοῦ λέγοντος· αἱ δὲ, ἐν τῷ τὸν ἀκροατὴν διαθεῖναί πως· αἱ δὲ, ἐν αὐτῷ τῷ λόγῳ, διὰ τοῦ δεικνύναι, ἢ φαίνεσθαι δεικνύναι. 4. Διὰ μὲν οὖν τοῦ ἤθους, ὅταν οὕτω λεχθῇ ὁ λόγος, ὥστε ἀξιόπιστον ποιῆσαι τὸν λέγοντα. τοῖς γὰρ ἐπιεικέσι πιστεύομεν μᾶλλον καὶ θᾶττον, περὶ πάντων μὲν, ἁπλῶς· ἐν οἷς δὲ τὸ ἀκριβὲς μὴ ἐστιν, ἀλλὰ τὸ ἀμφιδοξεῖν, καὶ παντελῶς· δεῖ δὲ καὶ τοῦτο συμβαίνειν διὰ τὸν λόγον, ἀλλὰ μὴ διὰ τὸ προσδεδοξάσθαι ποιόν τινα εἶναι τὸν λέγοντα· οὐ γάρ, ὥσπερ ἔνιοι τῶν τεχνολογούντων τιθέασιν ἐν τῇ τέχνῃ καὶ τὴν ἐπιείκειαν τοῦ λέγοντος, ὡς οὐδὲν συμβαλλομένην πρὸς τὸ πιθανόν· ἀλλὰ σχεδὸν, ὡς εἰπεῖν, κυριωτάτην ἔχει πίστιν τὸ ἦθος. 5. Διὰ δὲ τῶν ἀκροατῶν, ὅταν εἰς πάθος ὑπὸ τοῦ λόγου προαχθῶσιν· οὐ γὰρ ὁμοίως ἀποδίδομεν τὰς κρίσεις λυ-

* Cap. 1.
† p. 1.
|| p. 2.

velut Medicina circa sanabile & morbosum; & Geometria circa affectiones quæ accidunt magnitudinibus; & Arithmetica circa numerum: Similitèr verò etiam reliquæ artes & scientiæ: [f] At Rhetorica de *quaque* re datâ, ut ita dicam, videtur posse intueri, quod appositum est ad faciendam fidem. Quamobrem etiam affirmamus, ipsam non circa aliquod proprium *ac* definitum genus habere *vim* artificiosam. ¶ 2. [g] Fides autem, una non artificiosa est, altera artificiosa. [h] *Rationes* non artificiosas voco, quæcunque non à nobis excogitatæ sunt, sed ante extabant; velut testes, quæstiones, Syngraphæ, & quæcunque *sunt* hujusmodi. [i] Artificiosas verò, quæcunque ut methodo *& operâ nostrâ* comparentur, fieri potest: Quare oportebit, illis quidem uti, has verò etiam invenire. ¶ 3. [k] Ac ejus *quæ* ratione excogitatur, fidei species tres sunt: nam una consistit in moribus ejus qui dicit: altera in eo, ut auditor aliquo modo affectus sit: tertia in ipsa ratione, eò quòd quis verè ostendat, vel appareat ostendere. 4. [l] Atque ob mores quidem, quoties ita prolata fuerit oratio, ut fide dignum reddiderit *eum*, qui dicit: [m] Probis enim magis & celeriùs credimus, simpliciter quidem, *ac generatim* in omnibus *rebus*; in *iis* verò, in quibus exacta *cognitio* non inest, verùm opinio dubia, etiam præcipuè: [o] Oportet verò etiam id accidere propter orationem, sed non quia anticipatum fuerit opinione, cujusdam modi esse eum, qui dicit: [p] Non enim *sentiendum nobis est*, sicut quidam Dicendi *magistri* in arte suâ ponunt etiam probitatem ipsius Dicentis; quasi *morata ejus oratio* nihil conferat *ad id*, *quod* ad fidem *est* appositum; sed *ea* propemodùm, ut ita dicam, potentissimam continet fidem. 5. [q] Ob auditores autem *fit fides*, quoties in affectum, orationis *vi* perducti fuerint: non enim similitèr judicamus dùm mœremus, atque *dum*

illas; quæ singulis ipsarum sunt propriæ. Ut inductione liquet.

f Rhetorica autem è contra circa quamlibet quæstionem vim suam exercet: id contemplando, quod ad illam adstruendam vel evertendam faciat.

g Fidei oratoriæ genera colliguntur per distinctiones tres: *Prima distinct: Fides* alia arteficialis; alia artis expers.

h Artis expers fides, quæ.

i Artificialis, quæ.

k *Secunda dist. Fides artificialis triplex*: Morata, Affecta, & Argumentosa.

l *Morata Fides*, est quæ tales dicentis mores exprimit, ut falsa illum dicere, qui audiunt, nullo modo putent:

m Ratio definitionis; Citò enim facileque assentimur iis, quos viros bonos sanctosque esse autumamus:

o Bona autem de moribus dicentis æstimatio excitari debet oratione ejus artificiosâ; non necessario autem ex vita illius anteacta:

p Hallucinati enim sunt veteres, qui præceptum hoc quasi necessarium posuerunt; ut qui dicit, sit vir probus: cum tamen satis oratori sit, si ad tempus boni viri personam oratione suâ sibi affinxerit.

q *Affecta fides*, est quæ motus eos, quos causâ requirit, in auditorum animis excitat: Rat: variatis enim animorum motibus, variantur etiam judicia.

dùm gaudemus; neque *dùm* amamus ac *dùm* odio habemus: [r] Qua de re etiam solâ affirmamus conari præcepta tradere eos, qui nunc artem conscribunt. Ac de his quidem singulis, apertè agetur, cum de affectibus dicemus. 6. [s] Ob rationes verò fidem habent; cùm verum, aut *id* quod *specie tenus* apparet, ostenderimus ex iis, quæ in quibusque *rebus sunt apposita* ad persuadendum. 7. [t] Quoniam verò fides ex his est, manifestum *est* tria hæc consequi, esse *ejus*, qui concludere syllogismo poterit & qui speculari de moribus ac virtutibus, & tertio *loco*, qui de affectibus; *nempe* & quid unusquisque affectuum sit, & quale quid; atque ex quibus *auditori* inferatur, & quomodo: Unde colligitur, Rhetoricam, velut agnatu quiddam esse Dialecticæ, & ejus quæ de moribus est, tractationis, quam justum est appellare Civilem. 8. [u] Quamobrem etiam *vafrè* subit personam civilis *scientiæ* Rhetorica: & * qui *sibi* vendicant hanc *Rhetores, iniquè eam vendicant*, partim quidem, propter ignorantiam; partim verò, propter ostentationem; partim etiam propter alias causas humanas: [x] Est enim particula quædam Dialecticæ, & effigies, quemadmodum etiam exordientes dicebamus: de re enim definitâ neutra ipsarum est scientia, *quæ tradat*, quomodo *res illa* se habeat; sed facultates quædam sunt parandi rationes. Ac de facultate quidem ipsarum, & quomodo se habeant inter se, dictum est propemodum satis. ¶ 9. [y] Quæ verò *cernuntur in eo*, quòd ratione ostendant, vel specie tenus appareant ostendere; quemadmodum etiam in Dialecticis; *eorum* quidem unum, Inductio est; alterum autem, syllogismus; quoddam verò, qui apparet syllogismus: ita hic quoq; similitèr *se res habet*: nam exemplum, est inductio; Enthymema, Syllogismus *est*. [z] Ac Enthymema. quidèm voco, oratorium syllogismum; Ex.

πούμενοι καὶ χαίροντες, ἢ φιλοῦντες, καὶ μισοῦντες· πρὸς ὃ καὶ μόνον πειρᾶσθαι φαμὲν * πραγματεύεσθαι τοὺς νῦν τεχνολογοῦντας. Περὶ μὲν οὖν τούτων δηλωθήσεται καθ' ἕκαστον, ὅταν περὶ τῶν παθῶν λέγωμεν †. 6. Διὰ δὲ τῶν λόγων πιστεύουσιν, ὅταν ἀληθὲς ἢ φαινόμενον δείξωμεν, ἐκ τῶν περὶ ἕκαστα πιθανῶν. 7. Ἐπεὶ δ' αἱ πίστεις διὰ τούτων εἰσί, φανερὸν ὅτι ταῦτα τρία ἐστὶ λαβεῖν, τοῦ συλλογίσασθαι δυναμένου, καὶ τοῦ θεωρῆσαι τὰ περὶ τὰ ἤθη, καὶ τὰς ἀρετάς, καὶ τρίτον τὰ περὶ τὰ πάθη, τί τε ἕκαστόν ἐστι τῶν παθῶν, καὶ ποῖόν τι, καὶ ἐκ τίνων ἐγγίνεται, καὶ πῶς· ὥστε συμβαίνει τὴν ῥητορικήν, οἷον παραφυές τι τῆς διαλεκτικῆς εἶναι, καὶ τῆς περὶ τὰ ἤθη πραγματείας, ἣν δίκαιόν ἐστι προσαγορεύειν πολιτικήν. 8. Διὸ καὶ ὑποδύεται ὑπὸ τὸ σχῆμα τὸ τῆς πολιτικῆς ἡ ῥητορική· καὶ οἱ ἀντιποιούμενοι ταύτης, τὰ μὲν, δι' ἀπαιδευσίαν· τὰ δὲ, καὶ δι' ἀλαζονείαν· τὰ δὲ, καὶ δι' ἄλλας αἰτίας ἀνθρωπικάς· ἔστι γὰρ μόριόν τι τῆς διαλεκτικῆς καὶ ὁμοίωμα, καθάπερ καὶ ἀρχόμενοι εἴπομεν ||· περὶ οὐδενὸς γὰρ ὡρισμένου οὐδετέρα αὐτῶν ἐστὶν ἐπιστήμη, πῶς ἔχει, ἀλλὰ δυνάμεις τινὲς τοῦ πορίσαι λόγους· περὶ μὲν οὖν τῆς δυνάμεως αὐτῶν, καὶ πῶς ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας, εἴρηται σχεδὸν ἱκανῶς. ¶ 9. Τῶν δὲ διὰ τοῦ δεικνύναι ἢ φαίνεσθαι δεικνύναι, καθάπερ καὶ ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς, * τὸ μὲν, ἐπαγωγή ἐστι· τὸ δὲ, συλλογισμός· τὸ δὲ, φαινόμενος συλλογισμός· καὶ ἐνταῦθα ὁμοίως· ἔστι γὰρ τὸ μὲν παράδειγμα, ἐπαγωγή· τὸ δὲ ἐνθύμημα, συλλογισμός. Καλῶ δὲ, ἐνθύμημα μὲν, ῥητορικὸν συλλογισ-

* Cap. 1. pa. 3.

† Lib. 2. cap. 2. & sequent.

|| Cap. 1. pa. 1.

*Topic. 1 cap. 10. pa. 1.

r Hoc genus fidei magistri veteres tradiderunt, quo animi commoverentur; cæteras rationes faciendæ fidei omiserunt.

s *Argumentosa fides*, est quæ argumentis ex re ipsa petitis nititur &c.

t Ex tribus his fidei oratoriæ generibus explicatis, Theorema deducit: Rhetoricam esse naturâ affinem tùm Dialecticæ facultati, propter argumenta; tùm Philosophiæ morali, propter mores, & affectus.

u Illustratio utriùsq; membri; Hinc enim Rhetorica, quamvis inferiorem se videt; politica tamen videri vult: & * Rhetores nonnulli, præcepta se de civitatibus regendis tradere profitebantur, &c. Sed hæc vafrè & iniquè.

x Rhetorica enim non est politica scientia; sed potiùs effigies & simulachrum quoddam Dialecticæ: uti dixi ca. 1. Hæ enim ambæ nullius rei definitæ naturam quærunt, quod facit Politica: sed viam tantùm docent, rem argumentis confirmandi, vel evertendi.

y *Tertia Distinctio*; *Fidei Argumentosæ duo genera*; *Enthymema & exemplum*: Horum Collationes proponit duas; *Unam cum Syllogismo & Inductione Dialectica*: Hæc enim cum illis ità conveniunt, ut Enthymema sit syllogismus; & exemplum Inductio.

z Sed tamen ab iisdem differunt: siquidem

λογισμόν· παράδειγμα δὲ, ἐπαγωγὴν ῥητορικήν. ¶ 10. Πάντες δὲ τὰς πίστεις ποιοῦνται διὰ τοῦ δεικνύναι, ἢ παραδείγματα λέγοντες, ἢ ἐνθυμήματα· καὶ παρὰ ταῦτα οὐδὲν πως· ὥστ' εἴπερ καὶ ὅλως ἀνάγκη συλλογιζόμενον, ἢ ἐπάγοντα δεικνύναι ὁτιοῦν, ἢ ὁντιναοῦν (δῆλον δ' ἡμῖν τοῦτο ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν *) ἀναγκαῖον ἑκάτερον αὐτῶν ἑκατέρῳ τούτων τὸ αὐτὸ εἶναι. 11 Τίς δ' ἐστὶ διαφορὰ παραδείγματος καὶ ἐνθυμήματος, φανερὸν ἐκ τῶν τοπικῶν †· ἐκεῖ γὰρ περὶ συλλογισμοῦ καὶ ἐπαγωγῆς εἴρηται πρότερον· ὅτι, τὸ μὲν, ἐπὶ τῶν πολλῶν καὶ ὁμοίων δείκνυσθαι ὅτι οὕτως ἔχει, ἐκεῖ μὲν, ἐπαγωγή ἐστιν· ἐνταῦθα δὲ, παράδειγμα· τὸ δὲ, τινῶν ὄντων, ἕτερόν τι διὰ ταῦτα συμβαίνειν παρὰ ταῦτα, τῷ ταῦτα εἶναι ||, ἢ καθόλου, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἐκεῖ μὲν συλλογισμός· ἐνταῦθα δὲ, ἐνθύμημα καλεῖται. 12. Φανερὸν δ' ὅτι καὶ ἑκάτερον ἔχει ἀγαθὸν τὸ εἶδος τῆς ἐπιεικῆς· καθάπερ γὰρ καὶ ἐν τοῖς μεθοδικοῖς εἴρηται καὶ ἐν τούτοις ὁμοίως ἔχει· εἰσὶ γὰρ, αἱ μὲν, παραδειγματώδεις * ῥητορεῖαι· αἱ δὲ, ἐνθυμηματικαί· καὶ ῥήτορες ὁμοίως, οἱ μὲν, παραδειγματώδεις· οἱ δὲ, ἐνθυμηματικοί. Πιθανοὶ μὲν οὖν οὐχ ἧττον οἱ λόγοι οἱ διὰ τῶν παραδειγμάτων· θορυβοῦνται δὲ μᾶλλον οἱ ἐνθυμηματικοί. τὴν δ' αἰτίαν αὐτῶν, καὶ πῶς ἑκατέρῳ χρηστέον, ἐροῦμεν ὕστερον †. ¶ 13 Νῦν δὲ περὶ αὐτῶν τούτων μᾶλλον διορίσωμεν καθαρῶς· ἐπεὶ γὰρ τὸ πιθανὸν, τινὶ πιθανόν ἐστι, καὶ τὸ μὲν, εὐθὺς ὑπάρχει δι' αὑτὸ πιθανὸν καὶ πιστόν· τὸ δὲ, τῷ δείκνυσθαι δοκεῖν διὰ τοιούτων· οὐδεμία δὲ τέχνη

* Analy. Prior. l. 2. c. 23. p. 1.

† Topic. l. 1. c. 12.

|| Conjun. 1. Topic. c. 1. & alibi.

* Vide 8. Topic. c. 14. p. 14.

† Infra. lib. 2. c. 21. p. 9. & 10. & lib. 3. c. 17. p. 6.

emplum vero, Inductionem oratoriam. * 10. a Omnes autem *Oratores qui* fidem ostendendo faciunt, *eam faciunt* aut exempla proferentes, aut Enthymemata; & præter hæc *duo*, nullum quodammodò *genus aliud*: quare siquidem etiam omninò necesse *est*, syllogismo aut Inductione utentem, ostendere quamcunque *rem*, aut *hominem* quemcunque (perspicuum autem est nobis hoc ex Analyticis:) necessarium *erit* utrumque ipsorum, cum utroque horum idem esse. 11. b Quæ verò sit differentia Exempli & Enthymematis, manifestum *est* ex Topicis (ibi enim de syllogismo & Inductione dictum est prius:) *nempè*, cùm in multis & similibus ostendatur, *rem* ità *se* habere, *ut dicimus*; ibi quidem, Inductionem esse; hic verò, Exemplum: At cùm quibusdam positis, aliud quid ex his evenit præter hæc, eò quòd hæc sint, vel in universum, vel plerumque; ibi quidem syllogismum, hic verò Enthymema vocari. 12. c Manifestum verò *est* quòd Rhetoricæ forma etiam *ex his duobus* bonis utrumlibet *in se* habeat: nam quemadmodum etiam in methodicis *libris* dictum est, & in his similitèr *res se* habet: d sunt enim, aliæ quidem orandi rationes, Exemplorum *plenæ*; aliæ verò Enthymematum: & oratores similitèr, alii quidem, exemplis *delectantur*, alii verò Enthymematibus: e atque ad persuadendum quidem, non minùs valent orationes, quæ exemplis *rem confirmant*: f perturbant verò magis, quæ *constant* ex Enthymematibus. Causam autem ipsorum, & quomodo utroque *argumentandi genere sit* utendum, dicemus posteriùs. ¶ 13. g Nunc verò de his ipsis *apertiùs & dilucidiùs* definiemus: Quoniam enim, quod appositum est ad persuadendum, alicui ut persuadeat appositum est: & * unum quidem, statim *atque auditur*, suâ vi appositum ad persuadendum existit atque credibile;

Enthymema non simpliciter est Syllogismus sed oratorius; & similitèr exemplum, Inductio oratoria.

a *Alteram cum Syllogismo & Inductione in genere*; *penes formam Analyticam*: Quâ ratione, *hæc omninò conveniunt*, & planè eadem sunt *cum illis*.

b Veruntamen *inter sese* Exemplum & Enthymema *manifestè differunt*; iisdem nimirum differentiis, quibus distinguuntur Syllogismus & Inductio; quorum hæc, simulacra quædam sunt:

c *Corollarium*; Rhetoricæ forma omnis, dotata est utrovis tàm exemplorum, Quàm Enthymematum bono:

d Omninò enim, Perorandi rationes, aliæ fusiores sunt, quæ exemplis constant; Aliæ totæ positæ sunt in Enthymematibus &c.

e Speciatim verò utræque rationes æque ad persuadendum valent.

f Vehementiùs tamen percellunt enthymemata ut inviti etiam, qui audiunt, ad credendum rapiantur.

g Collationes præpositas jam fusiùs exponit: *Priorem quidem*, quæ fiebat *cum Syllogismo & Inductione Dialectica*; sic:

Generatim enim, Cùm propositiones omnes ad persuadendum aptæ, ad aliquem persuadendum referantur; & * aliæ sua vi persuadeant absque probatione ulteriore; veluti principia:;

bile;

* Aliæ verò, quod ipsæ ex aliis fidem acceperunt; quæ proprie dicuntur probabiles:

* Cumq; omnes artes in obeundo suo munere, non spectant propositiones eas, quæ referuntur ad singulas personas; sed eas quæ ad ipsa genera:

h Colligitur, ut, nec alias artes, ità nec *Rhetoricam considerare propositiones* probabiles eas, quæ singulis hominibus videantur, sed eas *quæ videntur toti alicui generi*, eorum sc: hominum, qui animo bene affecti sunt: atque hac in re conuenit illa cum Dialecticâ:

i Differt autem; Quòd illius propositiones, sint in disputando; Rhetoricæ verò, in consultando utiles.

k Speciatim verò, Rhetoricæ officium, est de iis quæstionibus & rebus dicere, de quibus consultatio instituitur; & apud ejusmodi personas, qui nequeunt per rationes longinquas seu prosyllogisticas, rem assequi:

l Cæterum consultatio instituitur de iis, quæ contingunt alitèr se habere:

m Et rationes prosyllogisticæ facilè comprehendi nequeunt; Cùm enim Aliæ concludantur ex iis, quæ adhuc prosyllogismo conclusæ sunt; Aliæ ex illis quæ non sunt probabiles:

n Illæ quidem ab auditoribus propter longitudinem, facilè comprehendi nequeunt;

o Hæ verò minimè probabiles videntur esse.

p Cùm igitur munus Rhetoricæ sic se habeat; & munus illud in enthymemate & exemplo positum sit: Sequi-

bile; * alterum verò, eò quod ostendi videatur ex ejusmodi: * nulla autem ars considerat singulare; velut medicina *non spectat*, quid Socrati salubre sit vel Calliæ, sed quid tali *ægroto in genere*, vel talibus (hoc enim artificiosum *est*; singulare autem, infinitum, & sub scientiam non cadens:) [h] ne Rhetorica quidem singulare probabile intuebitur; veluti Socrati vel Hippiæ; sed quod talibus: quemadmodùm etiam *facit* Dialectica: etenim illa syllogismo concludit, non ex quibuslibet (apparent enim quædam etiam iis qui delirant) [i] sed illa quidem, ex iis quæ *aliam* rationem desiderant; Rhetorico vero, ex iis quæ in consultationem utique venire consueverunt. 14. [k] Est autem munus ipsius, & de ejusmodi *rebus*, de quibus consultamus, artesque nullas *traditas* habemus, *dicere*: & apud ejusmodi auditores, qui non possunt per multa *interjecta rem* contueri, neque ratiocinari è longinquo. 15. [l] Atqui consultamus de iis quæ contingere apparent utroque modo *se habere*: nam de iis, quæ impossibilia *sunt* ut aliter vel facta sint, vel futura sint, vel *se* habeant, nemo consultat, sic *ea se habere* existimans, (nullum enim alitèr, nisi sic, *& de ejusmodi rebus* contingit consilium dare:) [m] contingit autem concludere syllogismo, & colligere, alia quidem, ex syllogismo conclusis priùs; alia verò, ex non conclusis quidem syllogismo, sed syllogismo indigentibus, eò quòd non sint probabilia: ac necesse *est* ex istis, [n] illud quidem, non esse facile ad consequendum, propter longitudinem: (nam disceptator supponitur esse simplex:) [o] hæc verò, minùs apposita ad persuadendum, quia neque ex confessis sint, neque ex probabilibus. [p] 16. Quare necessarium est, cùm Enthymema, tùm exemplum esse de iis quæ contingunt, ut plurimùm etiam alitèr *se* habere: Exemplum quidem, Inductionem; enthy-

σκοπεῖ τὸ καθ' ἕκαστον *· οἷον ἡ ἰατρικὴ, τί Σωκράτει τὸ ὑγιεινόν ἐστιν ἢ Καλλίᾳ, ἀλλὰ τί τῷ τοιῷδε, ἢ τοῖς τοιοῖσδε (τοῦτο γὰρ ἔντεχνον· τὸ δὲ καθ' ἕκαστον, ἄπειρον καὶ οὐκ ἐπιστητόν·) οὐδὲ ἡ ῥητορικὴ τὸ καθ' ἕκαστον ἔνδοξον θεωρήσει· οἷον Σωκράτει ἢ Ἱππίᾳ· ἀλλὰ τὸ τοιοῖσδε, καθάπερ καὶ ἡ διαλεκτική· καὶ γὰρ ἐκείνη συλλογίζεται, οὐκ ἐξ ὧν ἔτυχε †· φαίνεται γὰρ ἄττα καὶ τοῖς παραληροῦσιν· ἀλλ' ἐκείνη μὲν, ἐκ τῶν λόγου δεομένων· ἡ δὲ ῥητορικὴ, ἐκ τῶν ἤδη βουλεύεσθαι εἰωθότων. 14. Ἐστι δὲ τὸ ἔργον αὐτῆς, περί τε τοιούτων περὶ ὧν βουλευόμεθα, καὶ τέχνας μὴ ἔχομεν, καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις ἀκροαταῖς οἳ οὐ δύνανται διὰ πολλῶν συνορᾶν, οὐδὲ λογίζεσθαι πόρρωθεν. 15. Βουλευόμεθα δὲ περὶ τῶν φαινομένων ἐνδέχεσθαι ἀμφοτέρως ἔχειν ||· περὶ γὰρ τῶν ἀδυνάτων ἄλλως ἢ γενέσθαι, ἢ ἔσεσθαι, ἢ ἔχειν, οὐδεὶς βουλεύεται, οὕτως ὑπολαμβάνων· οὐδὲν γὰρ πλέον ἢ οὕτως ἐνδέχεται συμβουλεύειν· ἐνδέχεται δὲ συλλογίζεσθαι καὶ συνάγειν, τὰ μὲν, ἐκ συλλελογισμένων πρότερον· τὰ δὲ, ἐξ ἀσυλλογίστων μὲν, δεομένων δὲ συλλογισμοῦ, διὰ τὸ μὴ εἶναι ἔνδοξα· ἀνάγκη δὲ τούτων, τὸ μὲν μὴ εἶναι εὐεπακολούθητον, διὰ τὸ μῆκος· ὁ γὰρ κριτὴς ὑπόκειται εἶναι ἁπλοῦς· τὰ δὲ, μὴ πιθανὰ, διὰ τὸ μὴ ἐξ ὁμολογουμένων εἶναι, μηδ' ἐνδόξων. 16. Ὥστε ἀναγκαῖον τότε ἐνθύμημα εἶναι καὶ τὸ παράδειγμα περὶ τῶν ἐνδεχομένων ὡς τὰ πολλὰ ἔχειν καὶ ἄλλως· τὸ μὲν παράδειγμα, ἐπα-

* *Conjun. Ethic.* 2. *c.* 2. & *alib.*

† *Conjun.* 1 *Topic. c.*11.*p.*9.

|| *Conjun. Ethic.* 3. *cap.* 5.

ἐπαγωγήν· τὸ δ' ἐνθύμημα, συλλογισμὸν· καὶ ἐξ ὀλίγων τε καὶ πολλάκις ἐλαττόνων, ἢ ἐξ ὧν ὁ πρῶτος συλλογισμός· ἐὰν γὰρ ᾖ τι τούτων γνώριμον, οὐδὲν δεῖ λέγειν· αὐτὸς γὰρ τοῦτο προστίθησιν ὁ ἀκροατής· οἷον, ὅτι Δωριεὺς στεφανίτην ἀγῶνα νενίκηκεν, ἱκανὸν εἰπεῖν, ὅτι ὀλύμπια γὰρ νενίκηκε· τὸ δ', ὅτι στεφανίτης τὰ ὀλύμπια, οὐδὲ δεῖ προσθεῖναι· γινώσκουσι γὰρ πάντες. ¶ 17. Ἐπεὶ δέ ἐστιν ὀλίγα μὲν τῶν ἀναγκαίων ἐξ ὧν οἱ ῥητορικοὶ συλλογισμοί εἰσι· τὰ γὰρ πολλὰ περὶ ὧν αἱ κρίσεις καὶ αἱ σκέψεις, * ἐνδέχεται καὶ ἄλλως ἔχειν· περὶ ὧν μὲν γὰρ πράττουσι, βουλεύονται † καὶ σκοποῦσι· τὰ δὲ πραττόμενα, πάντα τοιούτου γένους ἐστί· καὶ οὐδὲν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἐξ ἀνάγκης τούτων· τὰ δ' ὡς ἐπιτοπολὺ συμβαίνοντα καὶ ἐνδεχόμενα, ἐκ τοιούτων ἀνάγκη ἑτέρων συλλογίζεσθαι· τὰ δ' ἀναγκαῖα, ἐξ ἀναγκαίων· δῆλον δ' ἡμῖν καὶ τοῦτο ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν· || φανερὸν ὅτι ἐξ ὧν τὰ ἐνθυμήματα λέγεται, τὰ μὲν, ἀναγκαῖα ἔσται· τὰ δὲ, πλεῖστα ὡς ἐπιτοπολύ· λέγεται γὰρ ἐνθυμήματα ἐξ εἰκότων καὶ σημείων· ὥστε ἀνάγκη τούτων ἑκάτερον ἑκατέρῳ ταὐτὸ εἶναι· 18. Τὸ μὲν γὰρ εἰκός ἐστιν, * ὡς ἐπιτοπολὺ γινόμενον· οὐχ ἁπλῶς δὲ, καθάπερ ὁρίζονταί τινες· ἀλλὰ τὸ περὶ τὰ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔχειν, οὕτως ἔχον πρὸς ἐκεῖνο πρὸς ὃ εἰκὸς, ὡς τὸ καθόλου πρὸς τὸ κατὰ μέρος. 19. Τῶν δὲ σημείων, † τὸ μὲν, οὕτως ἔχει, ὡς τῶν καθ' ἕκαστόν τι πρὸς τὸ καθόλου· τὸ δὲ, ὡς τῶν καθόλου τι πρὸς τὸ κατὰ μέρος· τούτων δὲ, τὸ μὲν ἀναγκαῖον,

* *Conjun. lib. de Interpr. c. 8.*
† *Conjun. 3. Ethic. cap. 3.*
|| *Analy. Prior. l. 1. c. 8. p. 2.*
* *Conjun. Analyt. Prior l. 2. c. 28. p. 1.*
† *Conjun. Analyt. Prior. l. 2. c. 27.*

mema verò, syllogismum; q & cùm ex paucis *propositionibus constare*; tùm sæpè ex paucioribus, quàm *constat* primus syllogismus: si enim sit aliqua *propositionum* harum *in Enthymemate vel inductione*, nota, *hanc* enunciare non est opus; quoniam *naturæ suæ impulsu* hanc ipse auditor adjungit: veluti, quòd DORIEUS Coronarium certamen vicit, satis *est* dicere, quia OLYMPIA vicerit: Illud autem, CORONARIUM *certamen esse* Olympia, minimè opus est *oratorem* adjungere: cognoscunt enim omnes. ¶ 17. r Quoniam autem sunt pauca è necessariis, ex quibus oratorii Syllogismi conficiuntur: quàm plurima enim de quibus Judicia, ac considerationes *sunt*, contingit etiam alitèr *se* habere: (quæ enim agunt *homines*, de iis consultant & considerant; quæ verò aguntur, omnia hujusce generis *sunt*; & nihil horum, propè dixerim, ex necessitate *est*:) s ea autem quæ plerumque accidunt & contingunt, necesse *est* ex aliis hujusmodi *contingentibus* syllogismo concludi; ea verò quæ necessaria, ex necessariis: (perspicuum autē etiam hoc nobis *est* ex Analyticis) t Manifestum *est*, eorum ex quibus Enthymemata ducuntur, alia quidem, necessaria futura esse; plurima verò, quæ plerumq; *se habent*: u ducuntur Enthymemata ex verisimilibus & signis: ut necesse *sit* horum utrumq; cum utroq; idem esse. 18. x Verisimile enim est, quod plerumque fit; non simplicitèr autem quemadmodum definiunt nonnulli; sed quod *sumitur* de iis *rebus seu quæstionibus*, quæ contingunt alitèr *se* habere, ita *se* habens ad illud, ad quod *est* verisimile, ut universale ad *suum* speciale. 19. y Ex signis autem, unum quidem, ita *se* habet, ut singularium aliquid ad universale; alterum verò, ut universale aliquid ad speciale: z Horum autem *signorum* illud quidem, quod necessarium *est*;

tur, hæc duo, contra atq; Syllogismum, & Inductionem, *de quæstionibus esse iis, quæ contingunt aliter se habere*;

q Et *constare* non ex rationibus prosyllogisticis, sed *ex propositionibus paucis*, &c, sæpè etiam non nisi ex una, aut altera, &c.

r *Posterior collatio Enthymematis, & exempli cum Syllogismo & Inductione, penes formam Analyticam*, distinctiùs jam exponitur, *Primum quidem de Enthymemate*, in hunc modum:

Quoniam enim rationes necessariæ, ex quibus oratoria argumenta constant, pauciores reperiuntur: Nam ea de quibus oratores dicunt, plæraq; omnia sunt contingentia; pauca verò, aut nulla ferè necessaria:

s Atqui contingentia ex rationibus contingentibus, illarum vi concludi solent; necessaria verò ex necessariis.

t Sequitur; rationes illas, ex quibus oratoria Enthymemata ducuntur, *alias esse necessarias*; *alias, quæ plerumq; se habent*.

u Hæ autem rationes, eædem sunt *cum Verisimilibus, & Signis*.

x Verisimile enim, est ratio, seu id quod plærumque fit, in iis quæ contingunt in utramque partem: & habet se, ut universale ad Speciale.

y Signorum autem Species colliguntur distinctionibus duabus:

1. *Aliud signum* se habet, *ut singulare ad universale*; Aliud è contra.

z *Secunda est subdistinctio*: *Horum enim*, Aliud est *Necessarium*; dicitur que Tecmerium; Aliud, *non necessarium*.

a *Quod ad subdistinctionem*; ea signa sunt necessaria, ex quibus *fit syllogismus*, qui vitio caret: e contra, ea non necessaria, ex quibus *fit Paralogismus*.

b *Quod ad subdistinctionem attinet*; signum illud, quod est *ut singulare ad universale*; Aliud est *in tertia figura*.

Tecmerium *vocatur*: ad quod non *est* necessarium, nomine *speciali* caret, *quod* differentiam *ipsius à superiori signo exprimat*. 20. [a] Ac necessaria quidem voco *ea*, ex quibus fit syllogismus: Quamobrem etiam hujusmodi signum *necessarium*, est Tecmerium: cùm enim *oratores* putent non contingere, ut *adversarius id* solvat, quod *ab ipsis* dictum est, tunc putant *à se* allatum esse Tecmerium, tanquam ostensum *planè sit*, & terminatum: quia tecmar & terminus idem est, juxta antiquam *Græcorum* linguam 21. [b] Ex signis autem illud quidem, *quod est* ut singulare ad universale, ità *se habet*; veluti, si quis diceret, signum est, SAPIENTES esse Justos, quia SOCRATES sapiens erat & justus.

τεκμήριον· τὸ δὲ μὴ ἀναγκαῖον, ἀνώνυμόν ἐστι κατὰ τὴν διαφοράν. 20. Ἀναγκαῖα μὲν οὖν λέγω, ἐξ ὧν γίνεται συλλογισμός· διὸ καὶ τεκμήριον τὸ τοιοῦτον τῶν σημείων ἐστίν· ὅταν γὰρ μὴ ἐνδέχεσθαι οἴωνται λῦσαι τὸ λεχθὲν, τότε φέρειν οἴονται τεκμήριον, ὡς δεδειγμένον καὶ πεπερασμένον· τὸ γὰρ τέκμαρ καὶ πέρας ταὐτόν ἐστι κατὰ τὴν ἀρχαίαν γλῶτταν. 21. Ἔστι δὲ, τῶν σημείων, τὸ μὲν, ὡς τὸ καθ' ἕκαστον πρὸς τὸ καθόλου, ὧδε· οἷον εἴ τις εἴπειεν σημεῖον εἶναι, ὅτι οἱ σοφοὶ δίκαιοι· Σωκράτης γὰρ σοφὸς ἦν καὶ δίκαιος.

Syllogismus inutilis in 3. figurâ

σ ϖ
I. *Socrates est justus:*
σ ϱ
I. *Socrates est sapiens*: ergo
ϱ ϖ
A. *Sapiens est justus.*

Justus / *Sap.* *Socr.*

Signum solubile in tertiâ figurâ

Socrates est Justus.

———— ——ergo

Sapiens est justus:

c Estque hæc signi species, solubilis; quia non est syllogistica.

d Aliud est *in prima figura*; estque signum insolubile, quod solùm appellatur Tecmerium.

[c] Atq; hoc quidem signum est; sed solvi potest, etiamsi verum sit *id quod* dictum *est*: non.n. *veram* syllogismi formam hoc servat. 22. [d] Hoc autem, veluti, si quis diceret, signum *esse* ALIQUEM ægrotare, quia FEBRIM habet; vel *Aliquam* peperisse, quia LAC *in uberibus* habet, *est signum* necessarium; id quod è signis omnibus solùm est Tecmerium: solum enim, si verum sit, solvi non potest.

τοῦτο μὲν οὖν σημεῖόν ἐστι· λυτὸν δὲ, κἂν ἀληθὲς ᾖ τὸ εἰρημένον· ἀσυλλόγιστον γάρ. 22. Τὸ δὲ, οἷον εἴ τις εἴπειε σημεῖον ὅτι νοσεῖ, πυρέττει γάρ· ἢ τέτοκεν· ὅτι γάλα ἔχει, ἀναγκαῖον· ὅπερ τῶν σημείων τεκμήριον μόνον ἐστί· μόνον γὰρ ἂν ἀληθὲς ᾖ, ἄλυτόν ἐστι·

Syllogismus utilis in prima figurâ

β α
Da. *Qui febrim habet, ægrotat.*
γ β
Ri. *Quidam habet febrim*: ergo
γ α
I. *Quidam ægrotat.*

Ægrot. / *Febrim habens* / *Quidam*

Tecmerium, quod est insolubile in prima figurâ.

—— —— —— —— ——

Quidam habet febrim: ergo

Quidam ægrotat.

23. [e] Illud

23. Τὸ δὲ, ὡς τὸ καθόλȣ πρὸς τὸ κατὰ μέρος ἔχον. οἷον ἄν τις εἴπειεν, ὅτι πυρέττει, σημεῖον ἐστι· πυκνὸν γὰρ ἀναπνεῖ.

23. [e] Illud autem *genus*, quod *se* habet, ut universale ad suum particulare, *ita est*; veluti si quis diceret, ALIQUEM febri laborare, signum esse, quia FREQUENTER anhelat.

[e] Signum autem, *ut universale ad speciale, est in secunda figura.*

Syllogismus inutilis in secundâ figurâ.

A. *Qui febri laborat, frequenter anhelat:* (ν μ ξ μ)
I. *Aliquis frequenter anhelat:* (ξ ν) *ergo*
I. *Aliquis febri laborat.*

Febri lab. Freq. anh. — *Aliquis*

Signum solubile in secundâ figurâ.

Aliquis frequenter anhelat: Ergo
Aliquis febri laborat.

λυτὸν δὲ καὶ τοῦτο, κἂν ἀληθὲς ᾖ· ἐνδέχεται γὰρ καὶ μὴ πυρέττοντα πνευστιᾶν. Τί μὲν οὖν εἰκός ἐστι, καὶ τί σημεῖον, καὶ τί τεκμήριον, καὶ τί διαφέρουσιν, εἴρηται μὲν καὶ νῦν· μᾶλλον δὲ φανερῶς καὶ περὶ τούτων, καὶ διὰ τίν' αἰτίαν, τὰ μὲν, ἀσυλλόγιστά ἐστι· τὰ δὲ συλλελογισμένα, ἐν τοῖς ἀναλυτικοῖς * διώρισται περὶ αὐτῶν. 24. Παράδειγμα δὲ, ὅτι μὲν ἐστὶν ἐπαγωγὴ, † καὶ περὶ ποῖα ἐπαγωγὴ, || εἴρηται· ἔστι δὲ, οὔτε ὡς μέρος πρὸς ὅλον, οὔτε ὡς ὅλον πρὸς μέρος, οὔτε ὡς ὅλον πρὸς ὅλον· * ἀλλ' ὡς μέρος πρὸς μέρος, ὅμοιον πρὸς ὅμοιον, ὅταν ἄμφω μὲν ᾖ ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος· γνωριμώτερον δὲ θάτερον ᾖ θατέρου, παράδειγμά ἐστιν· οἷον, ὅτι ἐπεβούλευε τυραννίδι Διονύσιος, αἰτῶν τὴν φυλακὴν †· καὶ γὰρ Πεισίστρατος πρότερον ἐπιβουλεύων ᾔτει φυλακὴν, καὶ λαβὼν ἐτυράννησε· καὶ Θεαγένης, ἐν Μεγάροις, ||· καὶ ἄλλοι ὅσους ἴσασι, παράδειγμα πάντες γίνονται τοῦ Διονυσίου, ὃν οὐκ ἴσασί πω, εἰ διὰ τοῦτο αἰτεῖ· πάντα δὲ ταῦτα ὑπὸ τὸ αὐτὸ καθόλου, ὅτι ὁ ἐπι-

* Analyt. Prior. l. 2. c. 27.
† Supra par 9.
|| Supra par. 16.

* Conjun. Analyt. Prior. l. 2.ca. 24. p. 4.

† Conjun. 3. Polit. ca. 15.

|| Conjun. 5. Polit. c. 5.

[f] Solvi autem potest etiam hoc, tametsi verum sit: Contingit enim, etiam non laborantem febri, anhelitu premi. Quid igitur verisimile sit, & quid signum, & quid Tecmerium, & quid differant inter se, dictum quidem est etiam in præsenti: Apertiùs verò etiam de his *omnibus*, & quâ de causâ alia *ex istis* syllogismi formam non servent, alia syllogismo *vero* conclusa sint, in Analiticis *accuratè* definitum est de ipsis. 24. [g] Exemplum verò, quòd inductio quidem sit, & circa quales *res sit* inductio, *antea* dictum est: Est autem, [h] neque ut pars ad totum *se habens*, neque ut totum ad partem, neque ut totum ad totum; sed [i] *quod est*, ut pars ad partem, simile ad simile, cùm ambo quidem subsint eidem generi, sed notius alterum sit altero, *id, inquam,* est exemplum; [k] veluti, Quod TYRANNIDEM affectet Dionysius, cùm custodiam postulet: etenim PISISTRATUS priùs affectans, postulavit custodiam, & cùm obtinuisset, tyrannidem *Athenis* occupavit: & THEAGENES, Megaris: Et alii, quoscunque *idem factitasse* sciunt, exemplum omnes fiunt Dionysii, quem nondum sciunt *homines*, an ob hanc causam petat; *scilicet ut tyrannidem occupet*: [l] Omnia autem hæc *subsunt* eidem universali;

[f] Estque hæc signi species etiam solubilis.

[g] Expositâ Enthymematis formâ Analyticâ; sequitur *forma exempli*; de quo, Quòd sit inductio, & de quibus antea docuimus part. 16. Nunc tenendum; Quid sit,
[h] Tum *negative*; Quatenus scilicet differt à syllogismo & signis, &c.
[i] Tum *positiv*: est enim se habens, ut simile ad simile, &c; cùm ambo eidem generi subjiciuntur, &c.
[k] Illustratio, tùm *prioris partis definitionis*, ab exemplis; de Dionysio satellitium corporis sui petente, &c.
[l] Tùm *posterioris*.

Quòd AFFECTAT *is* tyrannidem *qui* cuſtodiam petit. Ac ex quibus quidem ducatur, quæ videtur eſſe fides demonſtrativa, dictum eſt.

ζηλεύων τυραννίδι, φυλακὴν αἰτεῖ. Ἐξ ὧν μὲν οὖν λέγονται αἱ δοκοῦσαι εἶναι πίστεις ἀποδεικτικαί, εἴρηται.

De Enthymematibus propriis & communibus : deq; tribus orationum generibus.

Cap. III.

Enthymematica fides duplex; Una propria ex formis propriis; Altera communis ex locis communibus ducta, à Part. 1. undè colligitur methodus operis ſequentis, ut priùs dicatur de formis, Part. 5. Genera orationum eſſe tria, à Part. 7 Fines ſingulorum ſeu Quæſtiones proprias, eſſe tres, à Part. 11. De quibus propoſitiones ſeu formæ propriæ ſumendæ ſunt, Part. 15. Quæſtiones alias eſſe generum communes, de quibus itidem ſumendæ ſunt quædam formæ, Part 16.

[a] ENthymematum verò magna eſt differentia, & quæ propè omnes maximè latuit; ea quæ etiam *eſt* ſyllogiſmorum in Dialecticâ methodo: [b] Ipſorum enim alia quidem, ſecundum *facultatem* Rhetoricam ſe habent (ſicut etiam ſyllogiſmorum *alii*, ſecundum Dialecticam methodum;) [c] alia verò ſecundùm alias artes & facultates *ſingulas*, partim extantes, partim nondùm compertas. [d] Quamobrem etiam, *oratores vel Dialectici ipſi per Enthymemata hæc, quæ ſingularum artium propria ſunt* & facilè fallunt auditores, & * dum magis attingunt *ea*, quàm par eſt, tranſeunt à ſeipſis, *i. à Rhetorica vel Dialectica, in eam artem, cujus illa ſunt propria.* 2. [e] Magis autem apertum erit quod dicitur, *ſi id* pluribus *fuerit* explicatum: Dico enim & dialecticos & Rhetoricos ſyllogiſmos eſſe, de quibus locos dicimus: [f] hi autem *loci* ſunt ii, qui communitèr *ſumi ſolent, tùm* de juſtis, & naturalibus, & de civilibus; tùm de multis differentibus ſpecie, *quæ ſunt artium diverſarum*: veluti, locus de Magis, & de Minùs *veriſimili*: nihilo enim magis licebit ex hoc *loco* ſyllogiſmum formare, aut Enthymema proferre de *rebus* juſtis vel naturalibus, quàm de *alia re* quacunque: quanquam hæ quoque *res, juſtæ ſcil. vel naturales*, ſpecie *inter ſe* differunt. 3. [g] Proprii verò *Syllogiſmi ſunt*, quicunque ex propo-

Τῶν δὲ ἐνθυμημάτων μεγάλη διαφορὰ, καὶ μάλιστα
20 λεληθυῖα σχεδὸν πάντας, ἐστὶν,
ἥπερ καὶ περὶ τὴν διαλεκτικὴν
μέθοδον τῶν συλλογισμῶν·
τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν, ἐστὶ κατὰ τὴν
ῥητορικὴν, ὥσπερ καὶ κατὰ τὴν
διαλεκτικὴν μέθοδον τῶν συλλογισμῶν· τὰ δὲ κατ' ἄλλας
τέχνας καὶ δυνάμεις, τὰς
μὲν, οὔσας· τὰς δὲ, οὔπω κατειλημμένας· διὸ καὶ λανθά-
30 νουσί τε τοὺς ἀκροατὰς, καὶ
μᾶλλον ἁπτόμενοι κατὰ τρόπον, μεταβαίνουσιν ἐξ αὐτῶν. 2. Μᾶλλον δὲ σαφὲς ἔσται τὸ λεγόμενον, διὰ
πλειόνων ῥηθέν· λέγω γὰρ
διαλεκτικούς τε καὶ ῥητορικοὺς συλλογισμοὺς εἶναι, περὶ
ὧν τοὺς τόπους λέγομεν· οὗτοι
δ' εἰσὶν οἱ κοινῇ περὶ δικαί-
31 ων, καὶ φυσικῶν, καὶ περὶ πολιτικῶν, καὶ περὶ πολλῶν διαφερόντων τῷ εἴδει· οἷον, ὁ τοῦ
μᾶλλον καὶ ἧττον τόπος· οὐδὲν
γὰρ μᾶλλον ἔσται ἐκ τούτου
συλλογίσασθαι, ἢ ἐνθύμημα
εἰπεῖν περὶ δικαίων, ἢ φυσικῶν, ἢ περὶ ὁτουοῦν· καίτοι
ταῦτα εἴδει διαφέρει. 3. Ἴδια
δὲ, ὅσα ἐκ τῶν περὶ ἕκαστον
εἶδος καὶ γένος προτάσεών
ἐστιν· οἷον, περὶ φυσικῶν εἰσὶ
προ-

a Præmit. Enthymemat. apud Rhetores, ſicut & Syllogiſmor. apud Logicos, duo eſſe genera:

b Alia ſunt *Oratoria ſeu Dialectica tantum*; quippe quibus ſolùm utitur Rhetorica ſeu Dialectica; interim ut ſint aliis artibus communia:

c Alia ſunt *ex ſingularum artium & facultatum propriis rationibus formata:* Quibus etiam Oratori vel Dialect. uti conceditur, ſi modicè id faciat.

d Hinc, *Iſta propria*, ſæpe auditoribus falsò putantur Oratoria vel Dialectica: & * Rhetores vel Dialectici, dùm immodice ipſa proferunt, exeunt e finibus ſuis, & perſonam quam profitentur, exuunt.

e Diſtinctionem propoſitam apertiùs explicat: Syllogiſmi enim [illegible] *Dialectici, & Enthymemata Oratoria* ſunt ea, quæ immediatè continentur, & ducuntur ſolùm à communibus locis.

f *Loci communes* qui.

g Syllogiſmi autem *ſingularum artium proprii*, ſunt ii, qui conſtant ex propoſitionibus earundem artium propriis; quæ quidem ad artes ali-

προτάσεις, ἐξ ὧν οὔτε ἐνθύμημα, οὔτε συλλογισμός ἐστι περὶ τῶν ἠθικῶν· καὶ περὶ τούτων ἄλλαι, ἐξ ὧν οὐκ ἔσται περὶ τῶν φυσικῶν· ὁμοίως δὲ τοῦτο ἔχει ἐπὶ πάντων. 4. Κἀκεῖνα μὲν οὐ ποιήσει περὶ οὐδὲν γένος ἔμφρονα· περὶ οὐδὲν γὰρ ὑποκείμενόν ἐστι· ταῦτα δέ, ὅσῳ τις ἂν βελτίω ἐκλέγηται τὰς προτάσεις, λήσει ποιήσας ἄλλην ἐπιστήμην τῆς διαλεκτικῆς καὶ ῥητορικῆς· ἂν γὰρ ἐντύχῃ ἀρχαῖς, οὐκ ἔτι διαλεκτική, οὐδὲ ῥητορική, ἀλλ' ἐκείνη ἔσται ἧς ἔχει τὰς ἀρχάς. ¶ 5. Ἔστι δὲ τὰ πλεῖστα τῶν ἐνθυμημάτων ἐκ τούτων τῶν εἰδῶν λεγόμενα, τῶν κατὰ μέρος καὶ ἰδίων· ἐκ δὲ τῶν κοινῶν, ἐλάττω. Καθάπερ οὖν καὶ ἐν τοῖς τοπικοῖς, * καὶ ἐνταῦθα διαιρετέον τῶν ἐνθυμημάτων τά τε εἴδη καὶ τοὺς τόπους, ἐξ ὧν ληπτέον. 6. Λέγω δέ, εἴδη μέν, τὰς καθ' ἕκαστον γένος ἰδίας προτάσεις· τόπους δέ, τοὺς κοινοὺς ὁμοίως πάντων. πρότερον οὖν εἴπωμεν περὶ τῶν εἰδῶν. ¶ 7. Πρῶτον δὲ λάβωμεν τὰ γένη τῆς ῥητορικῆς, ὅπως διελόμενοι πόσα ἐστί, περὶ δὲ τούτων χωρὶς λαμβάνωμεν τὰ στοιχεῖα καὶ τὰς προτάσεις· 8. Ἔστι δὲ τῆς ῥητορικῆς εἴδη τρία τὸν ἀριθμόν. Τοσοῦτοι γὰρ καὶ οἱ ἀκροαταὶ τῶν λόγων ὑπάρχουσιν ὄντες· σύγκειται μὲν γὰρ ἐκ τριῶν ὁ λόγος, ἔκ τε τοῦ λέγοντος, καὶ περὶ οὗ λέγει, καὶ πρὸς ὅν· καὶ τὸ τέλος πρὸς τοῦτόν ἐστι, λέγω δὲ τὸν ἀκροατήν· ἀνάγκη δὲ τὸν ἀκροατὴν, ἢ θεωρὸν εἶναι, ἢ κριτήν· κριτὴν δέ, ἢ τῶν γεγενημένων, ἢ τῶν μελλόντων· ἔστι δ', ὁ μὲν περὶ τῶν μελλόντων κρίνων, οἷον ἐκκλησιαστής· ὁ δὲ περὶ τῶν γεγενημένων, οἷον ὁ δικαστής· ὁ δὲ περὶ τῆς δυνάμεως, οἷον ὁ θεω-

* *Topic. l. 2. & seq. per totum.*

ſitionibus unicuique ſpeciei aut generi *inſitis* conſtant: veluti, de naturalibus ſunt propoſitiones, ex quibus neque Enthymema, neque ſyllogiſmus eſt de moralibus: & de his aliæ, ex quibus non erit de naturalibus: ſimilitèrque hoc *ſe* habet in omnibus. 4. [h] Atque illa quidem, *communia*, non efficient *te* in aliquo genere peritum: quia circa nullam *certam* materiam *occupata* ſunt: [i] hæc verò, *proprias ſcilicet* propoſitiones, quantò quis meliora ſeligat, clàm efficiet diverſam ſcientiam à Dialecticâ & Rhetoricâ: nam ſi incidat in principia *alicujus ſcientiæ*, jam non eſt *facultas* Dialectica, neque Rhetorica; ſed illa evadet *ſcientia*, cujus principiis utitur. ¶ 5. [k] Sunt autem plurima Enthymemata ex his ducta formis, quæ ſpeciales *ſunt* & propriæ; ex communibus verò *locis*, pauciora. [l] Itaq; quemadmodum etiam in Topicis *fecimus*, *ità* & hic, diſtinguendæ *ſunt* enthymematum & formæ, & loci, ex quibus ſumenda illa *ſint*. 6. Voco autem, [m] formas quidem, ſecundum quodque *orationis* genus proprias propoſitiones; [n] locos verò, qui paritèr ſunt omnium *generum* communes. [o] Priùs igitur dicamus de formis *quàm de locis communibus*. ¶ 7. [p] Primùm autem aſſumamus genera Rhetoricæ, ut, *poſtquam hæc* diſtinxerimus, quot ſint, de his quidem, ſeparatim aſſumamus *ipſorum* elementa & propoſitiones proprias. 8. [q] Genera autem Rhetoricæ, ſunt numero tria: Totidem namque exiſtunt etiam Auditores orationum: *Omnis* enim oratio ex tribus conſtat, tùm ex eo qui loquitur, tùm *ex re* de qua loquitur, tùm *ex eo* ad quem: Ac finis *ejus qui dicit*, ad hunc refertur, intelligo, ad Auditorem: [r] Neceſſe autem *eſt* Auditorem, aut Auſcultatorem *quendam* eſſe, aut Diſceptatorem; *&* quidem diſceptatorem aut præteritorum, aut futurorum: eſt verò qui futura diſceptat, veluti qui in concione audit; qui præterita, veluti Judex; qui facultatem *& vim Oratoris*

as transferri nequeunt; quales ſunt Propoſitiones Phyſicæ, Ethicæ, &c.

h *Communes etiam loci*, ex quibus ſyllogiſmi Dialectici vel Oratorii petuntur, tametſi multos, multoſque didiceris, nunquam facient te in ulla arte vere & Analytice eruditum:

i *Propoſitiones autem proprias* quo quis exquiſitiores capeſſit, clam aberrat ab arte Rhetoricâ vel Dialecticâ; ſiquidem propoſitiones illæ, quibus jam utitur, non ſunt communia, ſed artis alicujus ſpecialis propria.

k His uſque à part. 1. præmiſſis; methodus ſequen. ſic colligitur. Enthymemata ex propoſitionibus ducta, plura ſunt; ex communibus locis, perpauca.

l Ergo in opere ſequenti, ſigillatim recenſendæ erunt tùm *propoſitiones* ſeu formæ, tùm etiam *loci*:

m Atqui *formæ* ſunt proprie propoſit. in quoque ſpeciali genere adhibitæ Deliber. Demonſtrat. Judiciali:

n *Loci*, non magis huic quàm illi materiei addicti ſunt:

o Priùs igitur ex naturæ ordine dicamus de *formis*:

p Imprimis autem præſumenda ſunt *ſpecialia orationem genera*; de quibus ſumendæ ſunt formæ propriæ, &c.

q *Genera hæc tria eſſe & quæ illa ſint*, probat ratione triplici:

Ab auditoribus; *Ab iis qui dicunt*, *à rebus ipſis earumque temporibus*: Præter hæc tria, *fines* etiam ſunt in unoquoque genere; verùm illi ad Auditores propriò referuntur.

r *Auditores tres ſunt*, Concio; Judex; Auſcultator:

f Unde colligitur, tria esse genera, *Deliberativum*, *Demonstrativum*, *Judiciale*.

2 t *Ex iis qui dicunt eorumque officiis diversis* quæ ter bina sunt, distinguuntur hæc tria genera: Deliberationis enim duo sunt officia seu partes; *Hortatio & Dehortatio*.

u Judicii etiam duæ; *Accusatio & Defensio*.

x Demonstrativi itidem generis partis duæ; *Laudatio & Vituperatio*.

3 y *Ex rebus ipsis secundum tres temporum differentias spectatis* distinguuntur etiam tria genera:

Deliberans enim disceptat *de rebus futuris*;

z In Judiciis & foro dicenti propositæ sunt *res præteritæ*;

a Demonstrativi generis disceptatio propriè est *de rebus & factis præsentibus*;

b Interdum tamen, minusque propriè de præteritis vel futuris.

c *Fines autem* (*quos ad Auditorem referri antea dixit*) dicentibus tribus propriè proponuntur tres, quamvis quandoque admiscent aliorum generum fines:

d Proprius enim deliberanti finis, est *utile & perniciosum*;

e Ei qui in Judiciis versatur *justum & injustum*;

f Laudanti & vituperanti, *Honestum & turpe*.

g Quod autem hic sunt proprii singulorum fines & quæstiones, illud argumento est; quòd de aliorum generum finibus, si premantur ab adversariis, aliquando non contendunt, sed ipsos sibi eripi æquo animo patiuntur; proprios autem fines retinere & tueri toto pectore conantur: hoc enim faciunt Tùm qui in foro & judiciis versantur;

toris, velut Auscultator: f Quare ex necessitate tria erunt genera Orationum Oratoriarum; Deliberativum, Judiciale, Demonstrativum. 9. t Deliberationis autem, una quidem *pars, est* Hortatio; altera, Dehortatio: semper enim tùm qui privatim deliberant, tùm qui publicè concionantur, horum alterum faciunt: u Judicii verò, una *pars*, accusatio; altera, defensio: horum enim alterutrum facere necesse *est*, *eos* qui controversantur: x at Demonstrativi, una *pars*, *est* laudatio; altera, vituperatio. 10. y Tempora verò uniuscujusq; horum *accommodata* sunt, deliberanti quidem, futurum: nam de futuris deliberat, vel hortando, vel dehortando: z Judicia verò tractanti, præteritum: nam de rebus factis semper, unus accusationem, alter defensionem instituit. a At in demonstrando *versanti*, maximè proprium quidem *est* præsens; nam secundum ea quæ insunt, laudant, aut vituperant omnes: b Sed *tamen* ad hæc utuntur sæpè *aliis temporibus duobus*, & præterita *scilicet* in memoriam revocantes, & de futuris conjecturam facientes ¶ 11. c Finis autem singulis his *dicentibus* diversus est; & tribus sunt tres: d deliberanti quidem utile & perniciosum: qui enim adhortatur, *rem* suadet, ut meliorem; qui dehortatur, dissuadet, ut deteriorem: Alios verò etiam *fines* ad hunc simul assumit, vel justum aut injustum, vel honestum aut turpe: e Judicia verò tractantibus, justum & injustum: alios verò etiam hi simul assumunt ad hos: f At laudantibus & Dituperantibus, honestum & turpe: alios autem & hi ad hos *fines* referunt. 12. g Quòd autem singulis *dicentibus* fines *jam* dicti, *sint propositi*, *illud* indicio *est*: Nam de aliis quidem *finibus* interdùm non controversarentur *ii*, *qui litigant*; velut, qui judicio *provocatus*, quòd *res* facta non sit, vel quòd *ipse* non nocuerit, *interdùm non negat*; at *se* injustè fecisse, nunquam confitebitur: Ità

ρός· ὥστ' ἐξ ἀνάγκης ἂν εἴη τρία γένη τῶν λόγων τῶν ῥητορικῶν, συμβουλευτικόν, δικανικόν, ἐπιδεικτικόν. 9. Συμβουλῆς δὲ, τὸ μὲν, προτροπὴ τὸ δὲ, ἀποτροπή· ἀεὶ γὰρ καὶ οἱ ἰδίᾳ συμβουλεύοντες, καὶ οἱ κοινῇ δημηγοροῦντες, τούτων θάτερον ποιοῦσι· δίκης δὲ, τὸ μὲν, κατηγορία· τὸ δὲ, ἀπολογία· τούτων γὰρ ὁποτερονοῦν ποιεῖν ἀνάγκη τοὺς ἀμφισβητοῦντας· ἐπιδεικτικοῦ δὲ, τὸ μὲν, ἔπαινος· τὸ δὲ, ψόγος. 10. Χρόνοι δὲ ἑκάστου τούτων εἰσὶ, τῷ μὲν συμβουλεύοντι, ὁ μέλλων· περὶ γὰρ τῶν ἐσομένων συμβουλεύει, ἢ προτρέπων, ἢ ἀποτρέπων· τῷ δὲ δικαζομένῳ, ὁ γενόμενος· περὶ γὰρ τῶν πεπραγμένων ἀεὶ, ὁ μὲν κατηγορεῖ· ὁ δὲ, ἀπολογεῖται· τῷ δ' ἐπιδεικτικῷ κυριώτατος μὲν ὁ παρών· κατὰ γὰρ τὰ ὑπάρχοντα ἐπαινοῦσιν, ἢ ψέγουσι πάντες. Προσχρῶνται δὲ πολλάκις καὶ τὰ γενόμενα ἀναμιμνήσκοντες, καὶ τὰ μέλλοντα προεικάζοντες. ¶ 11. Τέλος δὲ ἑκάστοις τούτων ἕτερόν ἐστι· καὶ τρισὶν οὖσι, τρία· τῷ μὲν συμβουλεύοντι, τὸ συμφέρον καὶ βλαβερόν· ὁ μὲν γὰρ προτρέπων, ὡς βέλτιον συμβουλεύει· ὁ δὲ ἀποτρέπων, ὡς χεῖρον ἀποτρέπει· τὰ δ' ἄλλα πρὸς τοῦτο συμπαραλαμβάνει ἢ δίκαιον, ἢ ἄδικον, ἢ καλὸν, ἢ αἰσχρόν. τοῖς δὲ δικαζομένοις, τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον· τὰ δ' ἄλλα καὶ οὗτοι συμπαραλαμβάνουσι πρὸς ταῦτα· τοῖς δὲ ἐπαινοῦσι καὶ ψέγουσι, τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρόν· τὰ δ' ἄλλα καὶ οὗτοι πρὸς ταῦτα ἐπαναφέρουσι. 12. Σημεῖον δὲ, ὅτι τὸ εἰρημένον, ἑκάστοις τέλος· περὶ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων ἐνίοτε οὐκ ἂν ἀμφισβητήσαιεν· οἷον, ὁ δικαζόμενος, ὡς οὐ γέγονεν, ἢ ὡς οὐκ ἔβλαψεν· ὅτι δ' ἀδικεῖ, οὐδέποτ' ἂν ὁμολογήσαιεν· οὐδὲν γὰρ ἂν ἔδει

ἔδει δίκης. 13. Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ συμβουλεύοντες, τὰ μὲν ἄλλα πολλάκις προΐενται· ὡς δὲ ἀσύμφορα συμβουλεύουσιν, ἢ ἀπ' ὠφελίμων ἀποτρέπουσιν, οὐκ ἂν ὁμολογήσαιεν· ὡς δ' οὐκ ἄδικον τοὺς ἀστυγείτονας καταδουλοῦσθαι, καὶ τοὺς μηδὲν ἀδικοῦντας, πολλάκις οὐδὲν φροντίζουσιν. 14. Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἐπαινοῦντες, καὶ οἱ ψέγοντες, οὐ σκοποῦσιν εἰ συμφέροντα ἔπραξεν, ἢ βλαβερά· ἀλλὰ καὶ ἐν ἐπαίνῳ πολλάκις τιθέασιν, ὅτι ὀλιγωρήσας τοῦ αὐτῷ λυσιτελοῦντος, ἔπραξέ τι καλόν· οἷον Ἀχιλλέα ἐπαινοῦσιν, ὅτι ἐβοήθησε τῷ ἑταίρῳ Πατρόκλῳ, εἰδὼς ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀποθανεῖν, ἐξὸν ζῆν· τούτῳ δὲ, ὁ μὲν τοιοῦτος θάνατος, κάλλιον· τὸ δὲ ζῆν, συμφέρον. ¶ 15. Φανερὸν δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ἀνάγκη περὶ τούτων ἔχειν πρῶτον τὰς προτάσεις· τὰ γὰρ τεκμήρια, καὶ τὰ εἰκότα, καὶ τὰ σημεῖα, προτάσεις εἰσὶ ῥητορικαί· ὅλως μὲν γὰρ συλλογισμὸς ἐκ προτάσεών ἐστι· τὸ δ' ἐνθύμημα, συλλογισμός ἐστι, συνεστηκὼς ἐκ τῶν εἰρημένων προτάσεων. ¶ 16. Ἐπεὶ δὲ οὔτε πραχθῆναι οἷόν τε, οὔτε πραχθήσεσθαι τὰ ἀδύνατα, ἀλλὰ τὰ δυνατά· οὐδὲ τὰ μὴ γενόμενα, ἢ μὴ ἐσόμενα, οὐχ οἷόν τε, τὰ μὲν πεπρᾶχθαι τὰ δὲ, πραχθήσεσθαι· ἀναγκαῖον καὶ τῷ συμβουλεύοντι, καὶ τῷ δικαζομένῳ, καὶ τῷ ἐπιδεικτικῷ, ἔχειν προτάσεις περὶ δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου· καὶ εἰ γέγονεν, ἢ μή· καὶ εἰ ἔσται, ἢ μή· 17. Ἔτι δὲ, ἐπεὶ ἅπαντες καὶ ἐπαινοῦντες καὶ ψέγοντες, καὶ προτρέποντες καὶ ἀποτρέποντες, καὶ κατηγοροῦντες καὶ ἀπολογούμενοι, οὐ μόνον τὰ εἰρημένα δεικνύναι πειρῶνται ἀλλὰ καὶ τι μέγα ἢ μικρὸν, ἢ τὸ ἀγαθὸν ἢ τὸ κακὸν, ἢ τὸ καλὸν ἢ τὸ αἰσχρὸν, ἢ τὸ δίκαιον ἢ τὸ ἄδικον, ἢ καθ' αὐ-

enim nihil esset opus judicio. 13. [h] Similitèr verò etiam qui deliberant, alia quidem sæpenumerò dimittunt; *se* verò inutilia consulere, aut ab utilibus dehortari, non confitebuntur: Quin & non injustum *esse*, finitimos & nullam injuriam inferentes in servitutem redigere, *id* sæpè non verentur *asserere*. 14. [i] Simili modo etiam qui laudant, & qui vituperant, non considerant utiliáne egerit, an perniciosa; sed & in laude sæpè ponunt, *aliquem* neglecto eo, quod sibi prodesset, honestum aliquod *facinus* fecisse: [k] velut Achillem laudant, quod adiuverit sodalem Patroclum, cùm sciret se, *si hoc fecisset*, mori oportere, *cùm alioqui ipsi* liceret vivere: at illi, ejusmodi quidem mors honestius *quiddam fuit*; sed vivere *fuisset* utile. ¶ 15. [l] Manifestum autem *est* ex iis quæ dicta sunt, necesse *oratori esse*, de *finibus* his ut primùm habeat propositiones: Tecmeria enim, & verisimilia, & signa, propositiones sunt oratoriæ: etenim omninò syllogismus ex propositionibus constat: Enthymema verò, syllogismus est constitutus ex iis, quæ dictæ sunt, propositionibus. ¶ 16. [m] Quoniam autem evenire nequit, ut facta sint, vel in futurum facta fuerint, *quæ* impossibilia *sunt*, sed *quæ* possibilia; neq; ea quæ non facta *sunt*, nec erunt, evenire potest, ut facta sint, aut ut *in futurum* facta fuerint: Necessarium est tùm deliberanti, tùm judicia tractanti, tùm in demonstrando versanti, habere propositiones de Possibili & Impossibili; & *de quæstionibus* AN FACTUM sit, necne; &, AN ERIT, necne. 17 Præterea verò, [n] quoniam omnes tùm qui laudant & qui vituperant, tùm qui hortantur, & qui dehortantur tùm qui accusant & qui defendunt, non solùm quæ dicta sunt, ostendere conantur; sed etiam *rem* magnam *esse* vel parvam *eam*, *quæ est* vel bona aut mala, vel honesta aut turpis, vel justa aut injusta, sive *hæc simpliciter* per se dicant, sive adinvicem

h Tùm qui in Deliberationibus;

i Tùm etiam qui in Demonstrativo genere laudant aut vituperant:

k Exempl. ex Platonis Symposio de Achille Iliad. φ.

l Ex præmissis distinctionibus colligitur; de quibus propriæ propositiones sumendæ sint, & quâ methodo: nimirum, 1. sumendas esse *de propriis generum finibus* seu quæstionibus, *sc. de utili, honesto, & justo*: id quod faciet toto hoc lib. 1.

m Deinde etiam sumendas esse *de quæstionibus generum communibus*; *sc. de facto, futuro, possibili*: (quod fiet lib. 2. cap. 20.)

n Itemq; *de Magno & parvo*:

cèm *è regione* comparent; perspicuum *est*, oportere etiam *tùm* de Magnitudine & Parvitate, tùm de Majori & Minori propositiones habere, & in [o] universum, [p] & in unoquoque *orationum genere*: veluti, *in Deliberativo*, quodnam *sit* Majus bonum, vel Minus; [q] & *in Judicialis quæ sit* Major Injuria, vel Justa Actio; [r] & similitèr etiam in aliis. Ac de quibus quidem necessariò oportebit assumere propositiones, *jam* dictum est.

τὰ λέγοντες, ἢ πρὸς ἄλληλα * ἀντιπαραβάλλοντες, δῆλον ὅτι δέοι ἂν καὶ περὶ μεγέθους καὶ μικρότητος, καὶ τοῦ μείζονος καὶ τοῦ ἐλάττονος, προτάσεις ἔχειν, καὶ καθόλου καὶ περὶ ἑκάστου· οἷον, τί μεῖζον ἀγαθὸν ἢ ἔλαττον, ἢ ἀδίκημα ἢ δικαίωμα· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων. Περὶ ὧν μὲν οὖν ἐξ ἀνάγκης δεῖ λαβεῖν τὰς προτάσεις, εἴρηται.

Id quod faciet; *o* tùm *in universum*, lib. 2. ca. 20. par. 35.

p Tum in *singulis generibus*: in Deliberativo quidem, li. I. cap. 7.

q In Judiciali, lib. I. c. 15.

r In Demonstrativo, lib. I. cap. 9. par. 47.

* *Conjun. l. 5. de gen. animal. cap. 7.*

Tabula de Fide Propria generis deliberativi.

In Fide Generis Deliberativi duo sunt;

- 1. Ea *De quibus* deliberatur, seu subjecta quæstionum deliberatiuarum: quæ describuntur, Qualia & Quot sint. — Cap 4.
- 2. Ea *Ex quibus* deliberatur; i. *Elementa* & *Formæ*: Itaque
  - 1. Communitèr quidem, in quâvis Deliberatione, hæc *Elementa* seu *Formæ* duplicia sunt:
    - Alia sunt *Elementa* de felicitate, ejusque partibus. — Cap. 5.
    - Alia sunt *Elementa* & *Formæ* de bono ac utili: eoque vel
      - Simplicitèr posito: ut *Elementa* & *Formæ* de eo, An sit bonum vel utile. — Cap. 6.
      - Comparatè dicto: i. de bono & magno simul conjunctis: ut *Elementa* & *Formæ* de eo, An sit melius, vel utilius. — Cap. 7.
  - 2. In Civitate ad Populum, vel in Senatu ad Principes viros; *Elementa*, sunt singularum rerumpublicarum fines; *Formæ*, sunt earundem instituta varia, quæ ad fines illos conducunt. — Cap. 8.

Formas, quæ in opere sequ. sophisticam rationem habent, notabit marginalis ∽

De quibus sit Deliberatio.

Cap. IV.

Eorum de quibus deliberatur, descriptio, qualia sint, à Par. I. *Et divisio; quinque esse illa numero, à Par.* 4. *Consultatur enim de apparationibus pecuniarum, Par.* 7. *De bello & pace, Par.* 9. *De custodia regionis, Par.* II. *De re cibariâ, Par.* 13. *De legum latione, Par.* 15.

[a] Post hæc verò distinguendum *est* separatim de unoquoque horum; veluti, de quibus deliberatio *sit* & de quibus demonstrativæ oratio-

Μετὰ δὲ ταῦτα διαιρετέον ἰδίᾳ περὶ ἑκάστου τούτων· οἷον, περὶ ὧν συμβουλή, καὶ περὶ ὧν οἱ ἐπιδεικτικοὶ λόγοι· τεί-

a Proponit, in singulis tribus generibus percurrendis, ante omnia distinguendas esse res, seu quæstiones, de quibus quæritur.

τρίτον δέ, περὶ ὧν αἱ δίκαι. 2. Πρῶτον μὲν οὖν ληπτέον, περὶ ποῖα ἀγαθὰ ἢ κακὰ ὁ συμβουλεύων συμβουλεύει· ἐπειδὴ οὐ περὶ ἅπαντα, ἀλλ' ὅσα ἐνδέχεται καὶ γίνεσθαι, καὶ μή· ὅσα δὲ ἐξ ἀνάγκης ἢ ἔστιν ἢ ἔσται, ἢ ἀδύνατον εἶναι ἢ γίνεσθαι, περὶ τούτων οὐκ ἔστι συμβουλή. 3. Οὐδὲ δὴ περὶ τῶν ἐνδεχομένων ἁπάντων· ἔστι γὰρ καὶ φύσει ἔνια, * καὶ ἀπὸ τύχης γινόμενα ἀγαθά, τῶν ἐνδεχομένων καὶ γίγνεσθαι καὶ μή· περὶ ὧν οὐδὲν πρὸ ἔργου τὸ συμβουλεύειν· ἀλλὰ δῆλον ὅτι περὶ ὅσων ἐστὶ τὸ βουλεύεσθαι· τοιαῦτα δ' ἐστὶν ὅσα πέφυκεν ἀνάγεσθαι εἰς ἡμᾶς, καὶ ὧν ἡ ἀρχὴ τῆς γενέσεως ἐφ' ἡμῖν ἐστί· μέχρι γὰρ τούτου σκοποῦμεν, ἕως ἂν εὕρωμεν, εἰ ἡμῖν δυνατά, ἢ ἀδύνατα πρᾶξαι. ¶ 4. Καθ' ἕκαστον μὲν οὖν ἀκριβῶς διαριθμήσασθαι καὶ διαλαβεῖν εἰς εἴδη περὶ ὧν εἰώθασι χρηματίζειν· ἔτι δ', ὅσον ἐνδέχεται περὶ αὐτῶν διορίσαι κατὰ τὴν ἀλήθειαν, οὐ δεῖ κατὰ τὸν παρόντα καιρὸν ζητεῖν, διὰ τὸ μήτε τῆς ῥητορικῆς εἶναι τέχνης, ἀλλ' ἐμφρονεστέρας καὶ μᾶλλον ἀληθινῆς· πολλῷ δὲ πλείω δεδόσθαι καὶ νῦν αὐτῇ, τῶν οἰκείων θεωρημάτων. 5. Ὅπερ γὰρ καὶ πρότερον εἰρηκότες τυγχάνομεν, ἀληθές ἐστιν, ὅτι ἡ ῥητορικὴ σύγκειται μὲν ἔκ τε τῆς ἀναλυτικῆς ἐπιστήμης ||, καὶ τῆς περὶ τὰ ἤθη πολιτικῆς· † ὁμοία δ' ἐστὶ, τὰ μὲν, τῇ διαλεκτικῇ *. τὰ δέ, τοῖς σοφιστικοῖς λόγοις †. Ὅσῳ δ' ἄν τις, ἢ τὴν διαλεκτικὴν, ἢ ταύτην, μὴ καθάπερ ἂν δυνάμεις, ἀλλ' ἐπιστήμας πειρᾶται κατασκευάζειν, λήσεται τὴν φύσιν αὐτῶν ἀφανίσας, τῷ μεταβαίνειν ἐπισκευάζων εἰς ἐπιστήμας ὑπο-

* Vid. 3. Ethic. c. 5.

|| Cap. 1. p. 13.

† Cap. 2. p. 7.

* Cap. 1. p. 1.

† Cap. 1. p. ult.

nes; tertio autem, de quibus judicia. 2. [b] Ac primùm quidem ſumendum *eſt*, *is* qui deliberat, de cujuſmodi bonis, aut malis deliberat: [c] Siquidem non de omnibus *deliberat*, ſed *de iis* quæcunque contingit, & factum iri, & non *factum*: Quæcunque verò ex neceſſitate aut ſunt vel erunt; aut impoſſibile *eſt*, eſſe vel factum iri, de his *quidem* non eſt deliberatio. 3. [d] Propterea nec de iis *quidem*, quæ *fieri* contingit, omnibus (inter ea enim quæ contingit & fieri & non *fieri*, nonnulla ſunt bona, quæ vel à naturâ, vel à fortunâ eunt, de quibus deliberare nihil quicquam prodeſt:) [e] Sed perſpicuum *eſt*, *de iis deliberare homines*, de quibuſcumque conſultationem inire licet: [f] Ejuſmodi verò ſunt, quæcunque ſuâpte naturâ ad nos referuntur, & quorum principium generationis, in noſtra poteſtate *ſitum* eſt: Nam uſque eò *conſultando* conſideramus, donec invenerimus, poterimuſne *ea* nos, an non poterimus efficere. ¶ 4. [g] Ac ut ſingula quidem exactè *deinceps* enumerentur, & in ſpecies diſtribuantur *ea*, de quibus ſoliti ſunt *homines in concione* ſtatuere: Præterea verò, ut quantum contingat, de ipſis ex veritate definiatur, *hæc* non oportet in præſentiâ requirere; [h] *propterea* quòd *& id* non eſt artis Rhetoricæ, ſed prudentioris, & *quæ* veriùs res explicet; * & *quia* multò plura data ſunt, etiam nunc ipſi, *quàm requirunt ipſius* propria theoremata. 5. [i] Nam quod etiam priùs dixeramus, *id ipſum* verum eſt, Rhetoricam, compoſitam quidem eſſe, cùm ex Analyticâ ſcientiâ, tùm ex Civili, quæ in moribus *verſatur*; [k] ſimilem verò eſſe, partim Dialecticæ, partim ſophiſticis rationibus: [l] Quantò *magis* autem quis vel Dialecticam, vel hanc *Rhetoricam*, non tanquam facultates, ſed *ut* ſcientias conetur inſtruere, *eò magis* naturam ipſorum clam demolietur; *quia* migrat, dùm *eas* ornat, intra *ſepta ejuſmodi* ſcientiarum,

D 2 quæ

b *In Genere* itaque *Deliberativo*, primo ſumit, ea de quibus deliberatur, Qualia ſunt, *in genere*:

c Non enim eſſe illa, quæ ſunt ἀναγκαῖα vel ἀδύνατα. Sed quæ ἐνδεχόμενα, contingentia:

d Nec eſſe quævis contingentia; ut puta, quæ fiant φύσει, vel quæ τύχῃ.

e Verùm ea quæ φρονίμοι, i. non quæ ſtulti vel inſani facerent, ſed quæ prudentes viri:

f Talia ſunt *ea, quorum finis ad nos refertur, & principium agendi in arbitrio noſtro poſitum eſt.*

2 g *Speciatim ea*, quæ in delib. cadunt, enumeraturus, *notat*, illa nec ſubtili rat. diſtribuenda, nec philoſophicè definienda eſſe: ſiquidem hîc non tàm eor. veritat. quàm uſum indagamus:

h Rat. 2x; tùm quia curioſè hæc pertractare, pertinet ad ſcientiam Moral. * tum quia Rhetoricæ plurima etiam poſtulata aliena conceſſi, nedum quicquam, ei proprium, eripui; ut exactiorem dictarum rerum diſquiſitionem, ipſa ſibi vendicare minime debeat:

i Conſim. rat. tenuis. n. admodum eſt Rhetorica: quia partim conſtat ex Analyt. ſcientiâ, quoad formam ſyllogiſt. partim ex morali, propter mores & affectus:

k Similis autem eſt Dialecticæ & Sophiſt. quaten. eſt facultas parandi rationes, &c.

l Has autem facul. qui nimis exquiſitè concinnare velit, ut ſcientias; naturam ipſarum penitùs diſſolvet; ſiquidem dum illarum dignitatem magis, quàm ferre poſſint, ſtudioſè exornet, clam in ipſas ſcientias reales incidet.

quæ subjectas quasdam res *considerant*, nec *sunt* solius rationis. [m] Veruntamen, quæcunque operæ pretium est, ut distinguantur; ac præterea, relinquunt *exactiorem* contemplationem civili scientiæ, dicamus etiam in præsenti. 6. [n] Ferè enim, de quibus consultant omnes, & de quibus concionantur *illi*, qui deliberant, *res* præcipuæ sunt quinque numero: [o] Atque hæ sunt, & de [1] Apparationibus pecuniarum; & *de* [2] Bello ac Pace; præterea verò, de [3] Custodia regionis; & de iis quæ [4] Importantur & Exportantur; & de [5] Legum latione. ¶ 7. [p] Quare, de Apparationibus quidem pecuniarum qui deliberaturus fuerit, *eum* oportebit reditus civitatis scire, qui & quanti *sint*, ut, & siquis *negligentiâ* prætermissus sit, *veteribus* adiungatur; & si quis minor *sit*, *quàm studio adhibito confici possit*, augeatur; [q] Præterea vero, sumptus civitatis omnes; ut si quis supervacaneus *sit* tollatur; & si quis major, *quàm opus sit* minor efficiatur: Non enim solùm ad *facultates* quæ adsunt, adiungendo, ditiores *homines* fiunt, sed etiam detrahendo de sumptibus. 8. [r] Hæc autem, non solùm ex *rerum* privatarum experientiâ contingit contueri; sed necessarium quoque *est* eorum, quæ alii invenerunt, *peritum & historicum* esse, ad *eam quæ* de his *habetur*, deliberationem. ¶ 9. [s] De Bello autem & Pace, *oportebit* facultatem scire civitatis; & quanta iam adsit, & quantam contingat posse existere; & qualis *sit ea*, tùm quæ habetur, tùm si quam contigerit *illi* adjungi: [t] Præterea verò, bella quænam, & quomodo gesserit *civitas*: [v] Non solùm autem hæc quæ *sunt* propriæ civitatis, sed *etiam* quæ finitimarum, necessarium est scire 10. [x] Præsertim *verò etiam* adversus quos opinio *est* bellum *quandoque* gestum iri; ut cum potentioribus quidem, pax custodiatur; cum minoribus verò, in ipsorum *arbitrio* sit bellare: [y] Et copias *hostium futurorum*, utrum simi-

κειμένων τινῶν πραγμάτων, ἀλλὰ μὴ μόνον λόγων· ὅμως δὲ, ὅσα πρὸ ἔργου μέν ἐστι, διελεῖν· ἔτι δ', ὑπολείπει σκέψιν τῇ πολιτικῇ ἐπιστήμῃ, εἴπωμεν καὶ νῦν. 6. Σχεδὸν γὰρ, περὶ ὧν βουλεύονται πάντες, καὶ περὶ ἃ ἀγορεύουσιν οἱ συμβουλεύοντες, τὰ μέγιστα τυγχάνει πέντε τὸν ἀριθμὸν ὄντα· ταῦτα δ' ἐστὶ, περί, τε πόρων, καὶ πολέμου καὶ εἰρήνης· ἔτι δὲ, περὶ φυλακῆς τῆς χώρας, καὶ τῶν εἰσαγομένων καὶ ἐξαγομένων· καὶ περὶ νομοθεσίας· ¶ 7. Ὥστε, περὶ μὲν πόρων * τὸν μέλλοντα συμβουλεύσειν, δέοι ἂν τὰς προσόδους τῆς πόλεως εἰδέναι, τίνες, καὶ πόσαι, ὅπως, εἴ τε τις παραλείπεται, προστεθῇ· καὶ εἴ τις ἐλάττων, αὐξηθῇ· ἔτι δὲ, τὰς δαπάνας τῆς πόλεως ἁπάσας, ὅπως εἴ τις περίεργος, ἀφαιρεθῇ· καὶ εἴ τις μείζων, ἐλάττων γίνηται· οὐ γὰρ μόνον πρὸς τὰ ὑπάρχοντα προστιθέντες πλουσιώτεροι γίνονται, ἀλλὰ καὶ ἀφαιροῦντες τῶν δαπανημάτων. 8. Ταῦτα δ', οὐ μόνον ἐκ τῆς περὶ τὰ ἴδια ἐμπειρίας † ἐνδέχεται συνορᾶν ἀλλ' ἀναγκαῖον καὶ τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις εὑρημένων, ἱστορικὸν εἶναι, πρὸς τὴν περὶ τούτων συμβουλήν. ¶ 9. Περὶ δὲ πολέμου καὶ εἰρήνης, τὴν δύναμιν εἰδέναι τῆς πόλεως, ὁπόση τε ὑπάρχει ἤδη, καὶ πόσην ἐνδέχεται ὑπάρξαι καὶ ποία τις, ἥ τε ὑπάρχουσά ἐστι, καὶ ἥ τις ἐνδέχεται προσγενέσθαι· ἔτι δὲ, πολέμους τίνας, καὶ πῶς πεπολέμηκεν· οὐ μόνον δὲ τῆς οἰκείας πόλεως, ἀλλὰ καὶ τῶν ὁμόρων, ταῦτα ἀναγκαῖον εἰδέναι. 10. Ἢ καὶ πρὸς οὓς ἐπίδοξον πολεμεῖν, ὅπως, πρὸς μὲν τοὺς κρείττους, εἰρηνεύηται· πρὸς δὲ τοὺς ἥττους, ἐπ' αὐτοῖς ᾖ τὸ πολεμεῖν· καὶ τὰς δυνάμεις, πότερον ὅμοιαι, ἢ

m Redit ad propositam *notam*; res civiles nobis, modo adhibito, & quantùm Oratori necessariæ fuerint, distinguendas esse; pleniorem ear. explicat. morali scientiæ relinqui oportere:

n Dividit igitur *res Deliberativas*, quæ sunt majoris ponderis, *in quinque genera*. o Deliberationem namque ineunt 1 De apparationibus pecuniarum, 2 De bello & pace, &c.

p *De apparationibus seu viis parandarum pecuniarum* in rep. qui sententiam dicturus est, duo sciat oportet; Tùm reditus sc. & vectigalia publica, *&c.*

q Tùm etiam sumptus.

r Hæc autem cognitio χρηματιστικὴ tota petenda est, & ex patrimonii privati augendi diligentiâ, & ex aliorum populorum inventis, ad hanc rem idoneis.

s De bello & pace, quæ *jamiam instant*, attendendum erit tùm, Quæ sit potentia, seu copiæ militares civitatis propriæ;

t Tùm etiam quæ bella strenuè gesserit, & quo eventu:

u Nec tantùm res gestas suæ reip. sed civitatum etiam finitimarum.

x *De bello*, quod cum occultis hostibus *quandoque futurum existimatur*, tenendum; Tùm an futurum sit cum hostibus, qui viribus nos superarunt; an qui inferiores fuerunt:

y Tùm an eorum copiæ sint nostris similes: pedestres, navales, *&c.*

**Vid. Oeconom. l. 2.*

† *Vide 1. Polit. c. 11.*

ἢ ἀνόμοιαι· ἔστι γὰρ καὶ ταύτῃ πλεονεκτεῖν, ἢ ἐλαττοῦσθαι· ἀναγκαῖον δὲ καὶ πρὸς ταῦτα, μὴ μόνον τοὺς οἰκείους πολέμους τεθεωρηκέναι, ἀλλὰ καὶ τοὺς τῶν ἄλλων, πῶς ἀναβαίνουσιν· ἀπὸ γὰρ τῶν ὁμοίων τὰ ὅμοια γίνεσθαι πέφυκεν. 11. Ἔτι δὲ, περὶ φυλακῆς τῆς χώρας μὴ λανθάνειν, πῶς φυλάττεται, ἀλλὰ καὶ τὸ πλῆθος εἰδέναι τῆς φυλακῆς, καὶ τὸ εἶδος, καὶ τοὺς τόπους τῶν φυλακτηρίων. 12. (Τοῦτο δ' ἀδύνατον, μὴ ἔμπειρον ὄντα τῆς χώρας) ἵν' εἴτ' ἐλάττων ἡ φυλακή, προστεθῇ· καὶ εἴ τις περίεργος, ἀφαιρεθῇ· καὶ τοὺς ἐπιτηδείους τόπους τηρῶσι μᾶλλον. 13. Ἔτι δὲ, περὶ τροφῆς *, πόση δαπάνη ἱκανὴ τῇ πόλει, καὶ ποία ἡ αὐτοῦ τε γιγνομένη καὶ εἰσαγώγιμος· καὶ τίνων τ' ἐξαγωγῆς δέονται, καὶ τίνων εἰσαγωγῆς †· ἵνα πρὸς τούτους καὶ συμβολαὶ καὶ συνθῆκαι γίγνωνται. 14. Πρὸς δύο γὰρ διαφυλάττειν ἀναγκαῖον ἀνεγκλήτους τοὺς πολίτας, πρός τε τοὺς κρείττους, καὶ πρὸς τοὺς εἰς ταῦτα χρησίμους. ¶ 15. Εἰς δ' ἀσφάλειαν, ἅπαντα μὲν ταῦτα ἀναγκαῖον δύνασθαι θεωρεῖν· οὐκ ἐλάχιστον δὲ περὶ νομοθεσίας ἐπαΐειν· ἐν γὰρ τοῖς νόμοις ἐστὶν ἡ σωτηρία τῆς πόλεως. 16. Ὥστ' ἀναγκαῖον εἰδέναι, πόσα τέ ἐστι πολιτειῶν εἴδη, καὶ ποῖα συμφέρει ἑκάστῃ, καὶ ὑπὸ τίνων φθείρεσθαι πέφυκε ||, καὶ οἰκείων τῆς πολιτείας καὶ ἐναντίων· λέγω δὲ τὸ ὑπὸ οἰκείων φθείρεσθαι, ὅτι ἔξω τῆς βελτίστης πολιτείας, αἱ ἄλλαι πᾶσαι καὶ ἀνιέμεναι καὶ ἐπιτεινόμεναι, φθείρονται· οἷον, δημοκρατία, οὐ μόνον ἀνιεμένη, ἀσθενεστέρα γίνεται, ὥστε τέλος ἥξει εἰς ὀλιγαρχίαν, ἀλλὰ καὶ ἐπιτεινο-

* *Vide 7. Polit. c. 5.*

† *Conjun. 2 Oeconomic.*

|| *Conjun. 5. Polit. c. 1. &c.*

les sint, aut dissimiles: Consistit enim etiam in hac *parte*, ut plus valeamus, aut inferiores simus. [z] Necessarium verò est, etiam ad has *res suscipiendas* non solùm propria bella animadvertisse, sed etiam aliorum, quem eventum habuerint: Ex similibus enim similia naturaliter procreari solent. ¶ 11. [a] Prætereà, verò de Custodiâ regionis, non oportet latere, [1] quomodo custodiatur, sed & [2] multitudinem scire custodiæ, & [3] formam, & [4] loca præsidiorum; 12. [b] (hoc autem fieri non potest, nisi ab *homine ipsius* regionis perito) ut si minor *sit* custodia, *quàm oportet*, augeatur; & si quæ *sit* supervacanea, tollatur; & *cives* loca opportuna majori *curâ* tueantur. ¶ 13. [c] Prætereà verò, de re Cibaria *sciendum*, [1] quantum alimentum sit satis civitati; & [2] quale *sit*, tùm quod hic innascitur, tùm quod *huc* importatur; & [3] quarum rerum exportatione *nostri cives* indigeant, & quarum importatione; ut cum iis, *qui ad has sunt utiles*, etiam conventiones & pactiones fiant. 14. [d] Apud duo enim *hominum genera* custodire necesse est inculpatos cives, cum apud potentiores, tùm apud eos qui in his *rebus importandis vel exportandis sunt nobis* utiles. ¶ 15. [e] Atque hæc quidem omnia, incolumitatis causâ necesse est contemplari posse: Non minimum autem *est*, legum ferendarum *rationem* intelligere: In legibus enim consistit salus civitatis. 16. [*] Quare necessarium *est*, *eum qui de repub. dicit*, scire tùm quot sint Rerumpub. formæ, [g] tùm qualis prosit cuique, & à quibus ut corrumpantur, naturam habeant, sive propria *sint cujusque* civitatis, sive *sint ei* contraria. [h] Dico autem à propriis corrumpi, quia præter optimam Rempub. aliæ omnes tùm *si* remittantur, tùm, *si* intendantur corrumpuntur; [i] veluti, Democratia non solùm *si* remittatur, debilior fit, ut tandem perveniat ad Oligarchiam; sed etiam *si* intendatur nimis: [k] Sicut &

z Nec tantùm spectanda sunt suæ reip. bella cum hostibus gesta, quem exitum habuerint, &c. sed aliorum etiam populorum.

a *De Custodia regionis* seu tuendis finibus, quatuor ex pendenda sunt, &c.

b Cognitio autem horum non aliunde manat, quàm ex peritiâ regionis universæ.

c *De re cibariâ*, seu Annonâ reip. tenenda sunt tria, &c.

d Videndum, ne cives tui apud eos offendant, qui vel acceptam injuriam bello ulcisci, vel res victui necessarias negare possunt.

e Res quatuor jam dictæ sartam tectam civitatem conservant; potissimùm verò id facit *legum ferendarum facultas*:

f Ad leges ergo ritè condendas; tenendum erit, quæ sint *rerump. formæ*;

g Tùm quæ sint *singularum causæ conservatrices & corruptrices*; sive illæ à propriis rebus corrumpantur, sive à formis contrariis.

h A propriis sibique aptis rebus corrumpuntur, cùm illæ vel nimis relaxatæ, vel nimis intensæ pereunt:

i Exemplo hoc patet in statu Democratico, &c.

k Illustratur exemplum, à similitudine nasi simi & adunci seu grypi.

l Ad probam legum lationem prodest, non modò antiquas res civitatis evolvere, cùm beata civium vita fuit:

m Sed & aliarum gentium statùs novisse.

n Unde, Ad leges bonas condendas, libros de terrarum situ & moribus conscriptos conferre, colligitur ex partic. praecedenti.

o Omninò autem, ad civiles deliberationes, mirificè conducere historiam, colligitur ex partic. eâdem; itemque ex 8. & 10.

& nasi aduncitas, atque *ei contraria* simitas, non solùm si remittantur, perveniunt ad medium, *i. nasum rectum*; sed etiam *è contra*, si nimia aduncitas vel simitas facta fuerit, ita disponunt nasum, ut ne naris quidem *ulla* videatur esse. 17. [l] Utile verò *est* ad legumlationes, non solùm intelligere, quæ Reipublicæ *forma nobis* prosit, cùm ex præteritis contempletur *quispiam*; [m] sed etiam quæ *formæ* sint apud alias *nationes*, cognoscere, quales *scilicet formæ & leges* qualibus congruant. 18. [n] Quare perspicuum *est*, ad legumlationem quidem, *libros* de regionum peregrinationibus utiles esse, (hinc enim accipere licet gentium leges:) 19. [o] Ad civiles verò deliberationes, eorum qui de rebus gestis scribunt, historias *conducere*: Sed omnia hæc *ad* Civilis scientiæ, non ad Rhetoricæ munus pertinent. Ac quæ quidèm tenere oportet, de quibus *quis* deliberaturus est, tot sunt *præcipua & maxima*.

γινομένην σφόδρα· ὥσπερ καὶ ἡ γρυπότης καὶ ἡ σιμότης, οὐ μόνον ἀνιέμενα ἔρχεται εἰς τὸ μέσον, ἀλλὰ καὶ σφόδρα γρυπὰ γινόμενα, ἢ σιμὰ, οὕτω διατίθεται τὴν ῥῖνα, ὥστε μηδὲ μυκτῆρα δοκεῖν εἶναι. 17. Χρήσιμον δὲ πρὸς τὰς νομοθεσίας, τὸ μὴ μόνον ἐπαΐειν, τίς πολιτεία συμφέρει, ἐκ τῶν παρεληλυθότων θεωροῦντι, ἀλλὰ καὶ τὰς παρὰ τοῖς ἄλλοις εἰδέναι, αἱ ποῖαι τοῖς ποίοις ἁρμόττουσιν. 18. Ὥστε δῆλον ὅτι, πρὸς μὲν τὴν νομοθεσίαν αἱ τῆς γῆς περίοδοι χρήσιμοι· ἐντεῦθεν γὰρ λαβεῖν ἐστι τοὺς τῶν ἐθνῶν νόμους. 19. Πρὸς δὲ τὰς πολιτικὰς συμβουλὰς, αἱ τῶν περὶ τὰς πράξεις γραφόντων ἱστορίαι· ἅπαντα δὲ ταῦτα, πολιτικῆς, ἀλλ' οὐ ῥητορικῆς ἔργον ἐστί. Περὶ ὧν μὲν οὖν ἔχειν δεῖ τὸν μέλλοντα συμβουλεύειν τὰ μέγιστα, τοσαῦτά ἐστιν.

Cap. V.

De felicitate, ejusque partibus.

Elementa de felicitate, Par. 1. *Felicitatis definitiones, Par.* 3. *Et partes, Par.* 4. *De Nobilitate, Par.* 6. *De bona prole, Par.* 8. *De divitiis, Par.* 11. *De bona famâ, Par.* 13. *De honore, Par.* 14. *De corporis virtutibus, Sanitate, Pulchritudine, Robore, Magnitudine, Certandi facultate, à Par.* 16. *De bona senectute, Par.* 21. *De amicitia, Par.* 23. *De bona fortuna, Par.* 24. *De virtutibus moralibus, Par.* 26.

a Promittit elementa & formas, ex quibus hortari vel dehortari licet:

b Primùm *quidem elementa illa, quæ constant ex fine audientium sc. felicitate*: Singuli (inquit) homines, totæque civitates, finem, scopumque propositum habent, ad quem omnes suas actiones referunt; nempe, felicitatem ejusque partes:

c Ergo, & *Quid sit fœlicitas, & quæ illius partes, tanquam elementa quædam & definitiones omnes, sumendum est*:

d Omnes enim hortati-

[a] Ex quibus verò *elementis & formis* oporteat, tùm de his *rebus jam dictis*, tùm de aliis *quibuscunque* hortari vel dehortari, dicamus rursùs: [b] Ferè autem tum privatim cuique tum communitèr omnibus scopus quidam est *propositus*, quem spectantes, & *bona* eligunt, & *mala* fugiunt *in vita homines*; atque hic est, ut summatim dicam, tùm fœlicitas, tùm *ea quæ sunt* partes ipsius: [c] Quare exempli gratiâ sumamus, quid sit (ut simplicitèr dicam) fœlicitas, & ex quibus particulæ ipsius *constent*. 2. [d] Nam ad

Ἐξ ὧν δὲ δεῖ, καὶ περὶ τούτων, καὶ περὶ τῶν ἄλλων προτρέπειν ἢ ἀποτρέπειν, λέγωμεν πάλιν. Σχεδὸν δὲ καὶ ἰδίᾳ ἑκάστῳ, καὶ κοινῇ πᾶσι σκοπός τις ἐστὶν, οὗ στοχαζόμενοι, καὶ αἱροῦνται, καὶ φεύγουσι· καὶ τοῦτ' ἐστὶν ὡς ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν, ἥ τ' εὐδαιμονία, καὶ τὰ μόρια αὐτῆς· ὥστε παραδείγματος χάριν λάβωμεν, τί ἐστιν ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, ἡ εὐδαιμονία, καὶ ἐκ τίνων τὰ μόρια ταύτης· 2. Περὶ γὰρ ταύτης καὶ τῶν εἰς ταύ-

ταύτην συντεινόντων, καὶ τῶν ἐναντίων ταύτῃ, αἵ τε προτροπαὶ καὶ αἱ ἀποτροπαὶ πᾶσαί εἰσι· τὰ μὲν γὰρ παρασκευάζοντα ταύτην, ἢ τῶν μορίων τι, ἢ μεῖζον ἀντ' ἐλάττονος ποιοῦντα, δεῖ πράττειν· τὰ δὲ φθείροντα, ἢ ἐμποδίζοντα, ἢ τὰ ἐναντία ποιοῦντα μὴ πράττειν. ¶ 3. Ἔστω δὴ εὐδαιμονία, εὐπραξία μετὰ ἀρετῆς· ἢ αὐτάρκεια ζωῆς· ἢ ὁ βίος ὁ μετὰ ἀσφαλείας ἥδιστος· ἢ εὐθηνία κτημάτων καὶ σωμάτων, μετὰ δυνάμεως φυλακτικῆς τε καὶ πρακτικῆς τούτων· σχεδὸν γὰρ τούτων ἓν, ἢ πλείω, τὴν εὐδαιμονίαν ὁμολογοῦσιν εἶναι ἅπαντες. ¶ 4. Εἰ δή ἐστιν ἡ εὐδαιμονία τοιοῦτον, ἀνάγκη αὐτῆς εἶναι μέρη, εὐγένειαν, πολυφιλίαν, χρηστοφιλίαν, πλοῦτον, εὐτεκνίαν, πολυτεκνίαν, εὐγηρίαν· ἔτι, τὰς τοῦ σώματος ἀρετὰς, οἷον ὑγίειαν, κάλλος, ἰσχὺν, μέγεθος, δύναμιν ἀγωνιστικήν· δόξαν, τιμὴν, εὐτυχίαν· ἀρετὴν, ἢ καὶ τὰ μέρη αὐτῆς, φρόνησιν, ἀνδρίαν, δικαιοσύνην, σωφροσύνην. 5. Οὕτω γὰρ ἂν αὐταρκέστατος εἴη, εἰ ὑπάρχει αὐτῷ, τά τ' ἐν αὐτῷ, καὶ τὰ ἐκτὸς ἀγαθά· οὐ γάρ ἐστιν ἄλλα παρὰ ταῦτα· ἔστι δὲ, ἐν αὐτῷ μὲν, τὰ περὶ ψυχὴν, καὶ τὰ ἐν σώματι· ἔξω δὲ, εὐγένεια, καὶ φίλοι, καὶ χρήματα, καὶ τιμή· ἔτι δὲ προσήκειν οἰόμεθα δυνάμεις ὑπάρχειν καὶ τύχην· οὕτω γὰρ ἂν ἀσφαλέστατος βίος εἴη. ¶ 6. Λάβωμεν τοίνυν ὁμοίως καὶ τούτων ἕκαστον τί ἐστιν· εὐγένεια μὲν οὖν ἐστιν, ἔθνει μὲν καὶ πόλει, τὸ αὐτόχθονας ἢ ἀρχαίους εἶναι, καὶ ἡγεμόνας τοὺς πρώτους ἐπιφανεῖς, καὶ πολλοὺς ἐπιφανεῖς γεγονέναι ἐξ

hanc, & ad ea *quæ* ad hanc referuntur, *comparanda*,& *ad ea quæ* contraria huic *sunt*, *evitanda*, cùm hortationes tùm dehortationes omnes suscipiuntur : [e] Quæ enim parant *fælicitatem* hanc vel particularum aliquam, aut majorem ex minore efficiunt, *ea* oportet agere ; quæ verò *fælicitatem* corrumpunt, vel impediunt, vel contraria efficiunt , *ea* non *oportebit* agere. ¶ 3. [f] Sit igitur fœlicitas, [1] benè se habens actio cum virtute *conjuncta*; vel [2] vita *sufficientibus bonis & suâ sorte* contenta ; vel [3] jucundissima vivendi *ratio* cum securitate ; vel [4] optima possessionum & corporum constitutio, cum facultate & custodiendi & tractandi hæc *ipsa*:ferè enim ex his unum, vel plura,fœlicitatem confitentur esse omnes. ¶ 4 Si igitur fœlicitas est ejusmodi, necesse *est* ipsius esse [g] partes, [1] nobilitatem, [2] amicorum copiam, bonorum amicitiam, [3] divitias, [4] bonam prolem, multam prolem, [5] bonam senectutem ; præterea, [6] corporis virtutes ; velut sanitatem, pulchritudinem, robur, magnitudinem, facultatem certandi *gymnicam* ; [7] gloriam, [8] honorem, [9] prosperitatem ; [10] virtutem , præsertim *hasce* partes ipsius, prudentiam,fortitudinem,temperantiam, justitiam : 5. [h] Sic enim *suâ sorte & sufficientibus bonis* maximè contentus erit *homo*, si adsint ipsi tùm interna,tùm externa bona: Nulla enim sunt alia præter hæc *duo bonorum genera* : Bona autem in ipso quidem, *seu interna*, *sunt* cùm animi, tum coporis bona ; [i] extra autem *seu externa*, nobilitas,& amici,& pecuniæ & honor ; [k] præterea verò , congruere arbitramur, ut facultates *seu bellicæ vires* adsint, & fortuna : Sic enim maximè secura *ipsius* vita esse poterit. ¶ 6. * Sumamus igitur eodem modo, etiam horum unumquodq; quid sit:[m] Ac Nobilitas quidem,genti & civitati *communis*, est *illa*, si *populi* indigenæ vel antiqui fuerint, [n] & si *eorum* duces primi illustres, & multi illustres nati sint ex ipsis

ones ad hanc, & ad ea quæ huc tendunt, nos vocant ; dehortationes revocant ab iis , quæ his sunt contraria, sc. à miseriâ cujusque speciebus:

e Explicatio utriusque membri.

f Primò igitur, *definitiones fœlicitatis vulgares* sunt quatuor.

1*a*, quam secutus est Theophrastus ;
2*a*, quam Stoici ;
3*a*, quam Epicurei ;
4*a*, Vulgaris.

g Deinde , *partes seu species fælicitatis*, *decem* ferè numerantur :

h Confirmatur enumeratio, *partim à* definitione fœlicitatis secundâ : Maxime enim illa vita contenta est,quæ ornatur, Tùm *internis bonis*, qualia sunt,& ea quæ animi, & ea quæ corporis ;

i Tum *externis*, &c.

k *Partim etiam a* definit. fœlicit. 3*a* : quia, ut vita secura sit, efficiunt opes civilisque potentia, nec non fortunæ benignitas.

l Definitiones ergo singular.partium enumerat. sequuntur.

m 10. *Nobilitas* una,est *publica*, seu totius gentis ; estque cùm *natio* vel *populo antiquo* originem habuit ;

n Vel *ab authoribus primis* illustribus, & à majoribus subsecutis, qui ob præclaras res commendati fuerunt.

o Altera nobilitas, est *privata unius prosapiæ*; cui claritas acquiritur: tùm si in ea stirpe extiterunt viri, aut fœminæ illustres, &c.

p Tum, si (quæ conditio quoq; publicæ nobilitatis fuit) authores primi illius stirpis clari fuerint;

q Et majores postea subsecuti, ob præclaras res suas, celebrati sint.

r Bona & multa proles, una est *publica totius civitatis*; quippe cui multa sit juventus & bona;

s Sive *è corporis bonis* laudata:

t Sive *ex animi dotibus*.

u Altera *privata est unius familiæ*, in quâ liberi multi sunt & boni; Sive mares, seu fœminæ.

x Omninò ad sobolem fœlicem & bonam (sive privatam, seu publicam) requiritur, ut tam fœminis, quam maribus, præfatæ conditiones insint.

y Divitiarum 1. *partes*, aliæ patrimonium seu hæreditatem efficiunt:

z Aliæ sunt ornamenta quædam rei familiaris.

a Deinde conditiones quatuor sunt, quibus placere illæ possunt.

1ª, Ut sint *utiles*; quæ & fructuosæ:

2ª, Ut *liberales*, seu libero homine dignæ; quæ & animi causâ possidentur:

3ª, Ut *securæ* & firmæ; quæ omni periculo & lite vacuæ:

sis, in iis *rebus*, quæ sub æmulationem *cadunt*: 7. [o] Privatim verò *in una familia*, nobilitas *est ea*, quæ *vel* à viris *solis est*, vel à fœminis, & legitima origo ab utrisque; [p] *in eâque*, sicut in civitate, *requiritur* tùm ut primi *authores* præclari *fuerint*, vel ob virtutem, vel divitias, vel aliam aliquam *earum rerum*, quæ honorantur; [q] tùm & multi *sint* illustres ex *eodem* genere *oriundi* & viri, & mulieres, & juvenes, & senes. ¶ 8. [r] Bona proles verò & multa proles, non *sunt* cognitu obscura: Est autem, in Repub. quidem bona proles, si juventus sit multa & bona: [s] Bona verò, ex virtute corporis, velut magnitudine, pulchritudine, robore, facultate certandi: [t] *Quod ad* animam *attinet*, temperantia, & fortitudo, juvenis *sunt* virtutes. 9. [u] In privatis autem *familiis*, bona proles & multa proles *est*, si proprii liberi multi & hujusmodi sint, tùm fœminæ tùm mares: Fœminarum verò virtus, *est*, si spectetur corpus, pulchritudo & magnitudo; si animus, temperantia, & studium operis sine sordibus 10. [x] Oportet autem, tùm privatim tùm publicè, & in viris paritèr, & in fœminis, quærere, ut unumquodq; insit ex istis: Quibuscumq; enim *civitatibus vel familiis*, fœminæ vitiosæ *fuerint*, ut Lacedæmoniis; ex dimidio ferè non sunt *illæ* fœlices. ¶ 11. [y] Divitiarum partes, *sunt* nummi, terrarum amplitudo, prædiorum possessio: [z] præterea verò, supellectilium possessio, & pecudum, & mancipiorum, *quæ* multitudine, & magnitudine, & pulchritudine excellant. 12. [a] Hæc autem omnia, & secura, & liberalia, & utilia *esse oportet*: [1] sunt autem, utilia quidem magis, *ea* quæ fructuosa; [2] at liberalia, quæ in fruendo *sunt posita*: Fructuosa dico è quibus *sunt* pecuniarii proventus: In fruendo *posita* verò, à quibus nihil præter usum oritur, quod etiam æstimandum *sit*: [3] Definitio autem, securitatis quidem, *est ut* in illis locis & eo modo *quis* possederit, ut

αὐτὴν ἐπὶ τοῖς ζηλουμένοις. 7. Ἰδίᾳ δὲ, εὐγένεια, ἡ ἀπ' ἀνδρῶν, ἢ ἀπὸ γυναικῶν, καὶ γνησιότης ἀπ' ἀμφοῖν, καὶ ὥσπερ ἐπὶ πόλεως, τοὺς τε πρώτους γνωρίμους, ἢ ἐπ' ἀρετῇ, ἢ πλούτῳ, ἢ ἄλλῳ τῳ τῶν τιμωμένων, καὶ πολλοὺς ἐπιφανεῖς ἐκ τοῦ γένους καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας, καὶ νέους καὶ πρεσβυτέρους. ¶ 8. Εὐτεκνία δὲ καὶ πολυτεκνία, οὐκ ἄδηλα· ἔστι δὲ, τῷ κοινῷ μὲν, εὐτεκνία, νεότης ἂν ᾖ πολλὴ καὶ ἀγαθή· ἀγαθὴ δὲ, κατ' ἀρετὴν σώματος, οἷον μέγεθος, κάλλος, ἰσχὺν, δύναμιν ἀγωνιστικήν· ψυχῆς δὲ, σωφροσύνη, καὶ ἀνδρεία, νέου ἀρεταί. 9. Ἰδίᾳ δὲ, εὐτεκνία καὶ πολυτεκνία, τὸ τὰ ἴδια τέκνα πολλὰ καὶ τοιαῦτα εἶναι, καὶ θήλεα καὶ ἄρρενα· θηλειῶν δὲ ἀρετὴ, σώματος μὲν, κάλλος, καὶ μέγεθος· ψυχῆς δὲ, σωφροσύνη, καὶ φιλεργία ἄνευ ἀνελευθερίας. 10. Ὁμοίως δὲ καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ, καὶ κατ' ἄνδρας καὶ κατὰ γυναῖκας, δεῖ ζητεῖν, ἕκαστον ὑπάρχειν τῶν τοιούτων· ὅσοις γὰρ τὰ κατὰ γυναῖκας φαῦλα, ὥσπερ Λακεδαιμονίοις, σχεδὸν κατὰ τὸ ἥμισυ οὐκ εὐδαιμονοῦσι. ¶ 11. Πλούτου δὲ μέρη, νομίσματα, πλῆθος γῆς, χωρίων κτῆσις· ἔτι δὲ, ἐπίπλων κτῆσις, καὶ βοσκημάτων, καὶ ἀνδραπόδων, πλήθει, καὶ μεγέθει, καὶ κάλλει διαφερόντων. 12. Ταῦτα δὲ πάντα, καὶ ἀσφαλῆ, καὶ ἐλευθέρια, καὶ χρήσιμα· ἔστι δὲ χρήσιμα μὲν μᾶλλον, τὰ κάρπιμα· ἐλευθέρια δὲ, τὰ πρὸς ἀπόλαυσιν· κάρπιμα δὲ λέγω, ἀφ' ὧν αἱ πρόσοδοι· ἀπολαυστικὰ δὲ, ἀφ' ὧν μηδὲν παρὰ τὴν χρῆσιν γίγνεται, ὅ, τι καὶ ἄξιον. ὅρος δὲ, ἀσφαλείας μὲν, τὸ

τὸ

τὸ ἐνταῦθα καὶ οὕτω κεκτῆσθαι, ὥστ' ἐπ' αὐτῷ εἶναι τὴν χρῆσιν· τοῦ δὲ οἰκεῖον εἶναι, ἢ μή, ὅταν ἐφ' αὐτῷ ᾖ ἀπαλλοτριῶσαι· λέγω δὲ ἀπαλλοτρίωσιν, δόσιν καὶ πρᾶσιν· ὅλως δὲ, τὸ πλουτεῖν ἐστὶν ἐν τῷ χρῆσθαι μᾶλλον, ἢ ἐν τῷ κεκτῆσθαι· καὶ γὰρ ἡ ἐνέργειά ἐστι τῶν τοιούτων, καὶ ἡ χρῆσις, πλοῦτος. ¶ 13. Εὐδοξία δ' ἐστὶ, τὸ ὑπὸ πάντων σπουδαίων ὑπολαμβάνεσθαι, ἢ τοιοῦτόν τι ἔχειν οὗ πάντες ἐφίενται, ἢ οἱ πολλοὶ, ἢ οἱ ἀγαθοὶ, ἢ οἱ φρόνιμοι. ¶ 14. Τιμὴ δὲ, ἐστὶ μὲν σημεῖον εὐεργετικῆς δόξης· τιμῶνται δὲ, δικαίως μὲν καὶ μάλιστα οἱ εὐεργετηκότες· οὐ μὴν ἀλλὰ τιμᾶται καὶ ὁ δυνάμενος εὐεργετεῖν· εὐεργεσία δὲ, ἢ εἰς σωτηρίαν, καὶ ὅσα αἴτια τοῦ εἶναι, ἢ εἰς πλοῦτον, ἢ εἴς τι τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, ὧν μὴ ῥᾳδία ἡ κτῆσις· ἢ ὅλως, ἢ ἐνταῦθα, ἢ ποτέ· πολλοὶ γὰρ διὰ μικρὰ δοκοῦντα, τιμῆς τυγχάνουσιν· ἀλλ' οἱ τρόποι καὶ οἱ καιροὶ αἴτιοι· 15. Μέρη δὲ τιμῆς, θυσίαι, μνῆμαι ἐν μέτροις καὶ ἄνευ μέτρων, γέρα, τεμένη, προεδρίαι, τάφοι, εἰκόνες, τροφαὶ δημόσιαι· τὰ βαρβαρικὰ, οἷον προσκυνήσεις καὶ ἐκστάσεις· δῶρα τὰ παρ' ἑκάστοις τίμια· καὶ γὰρ τὸ δῶρόν ἐστι, κτήματος δόσις, καὶ τιμῆς σημεῖον· διὸ καὶ οἱ φιλοχρήματοι, καὶ οἱ φιλότιμοι ἐφίενται αὐτῶν· ἀμφοτέροις γὰρ ἔχει, ὧν δέονται· καὶ γὰρ κτῆμά ἐστιν, οὗ ἐφίενται οἱ φιλοχρήματοι· καὶ τιμὴν ἔχει, οὗ οἱ φιλότιμοι. ¶ 16. Σώματος δὲ ἀρετὴ, ὑγίεια· αὕτη δὲ οὕτως, ὥστε ἀνόσους εἶναι χρω-

ipsorum usus in ipsius *potestate* sit *positus*: ᵃ Proprietatis verò, vel contrà, quando in sua potestate fuerit *sua bona* alienare, *vel secus*: Voco alienationem, donationem & venditionem. ᵇ Omninò, divitem esse consistit *in eo*, ut utatur magis, quàm *in eo* ut possederit: Nam hujusmodi *bonorum* actus *seu occupatio*, & usus sunt, divitiæ, ¶ 13. ᶜ Bona verò existimatio, est *cùm quis* ab omnibus virtute præditus existimetur, vel *cùm* aliquid ejusmodi habeat quod omnes appetunt, aut multi, aut boni, aut prudentes *viri*. ¶ 14.ᵈ Honor, est quidem *bonæ* existimationis *illius* indicium, quâ *quis* ad benefaciendum propensus *est*: * Honorantur autem, * justè quidem & maximè illi *qui jam* benefecerint: ᵉ Verumtamen honoratur etiam qui potest benefacere: ᶠ Beneficium verò, *est quod* aut ad salutem *est*, & quæcumque *sunt* causæ cur simus, aut ad divitias, aut ad aliquod ex aliis bonis, quorum non facilis *est* possessio; idq; vel omninò, vel hoc loco, vel certo tempore: Multi enim ob *illa*, *quæ* parva existimantur, honorem consequuntur; sed *beneficii dandi* modi & occasiones, *istius honoris sunt* causæ. 15. ᵍ Partes autem Honoris, *sunt* sacrificia, monumenta in metris, & sine metris, præmia, agri consecrati, primi consessus, sepulchra, statuæ, nutrimenta publica; ʰ *Item* barbarici *honores*, velut *genibus flexis* adorationes, & *de via* cessiones *cum stupore quodam facta*; *Item* dona, quæ apud singulos *populos* honorifica *sunt*; ⁱ Etenim donum, est possessionis donatio, & honoris signum: * Quamobrem etiam studiosi divitiarum, & studiosi honoris, ipsa *dona* expetunt: *Dona* enim, *in se* utraque habent *ea*, quæ *utrique* requirunt: Etenim *in illis* possessio est, quam appetunt studiosi pecuniæ; & honorem *illa* habent, quem studiosi honoris *desiderant*. ¶ 16. ᵏ Corporis virtus, *est* ˡ sanitas: Hæc autem ità *accipienda est*, ut qui

E

a 1, Ut *propriæ*: Proprietas autem est quiddam ad securitatem pertinens.

b Omninò dives definitur is, qui in usu potiùs, quàm in possessione horum bonorum, dives est.

c *Bona alicujus existimatio* ex alterius opinione orta, seu gloria, quid:

d *Honor* 1 *quid*: &

* Qui honorantur, ac quam ob causam: sc.

* Vel ob beneficia collata; ex iis enim tanquam ex fonte, oritur honor:

e Vel ob facultatem, & spem conferendi.

f Beneficia qualia sint ea, quæ honore dignamur.

g 2, *Partes honoris* complures; quæ *partim ad Deos*, *vel heroas* pertinent;

h *Partim ad homines*.

i Donum apud omnes magni æstimatur; quia non modò est rei familiaris auctio, sed & honoris etiam nota:

* Unde non modò avari, sed & ambitiosi, munerum avidi sunt.

k *Corporis virtutes* quinque:

1, *Sanitas*; in quâ duo requiruntur; primum, ut morbo quis careat; secundum, ut corporis muneribus fungi possit ità, ut magna pars hominum solet.

2a, *Pulchritudo*; eaq; Alia *Juvenum* (qui sunt usque ad annos 30) in qua unum est, ut corpus ad labores gymnicos sit accommodatum & validum ;

l Alterum est εὐμορφία, venustas:

m Alia *vigentis ætatis* (quæ est corporis ab annis 30, ad 35; animi ad 49.) in qua unum est, ut corpus sit ad labores militares accommodatum ;

* Alterum, est formæ dignitas:

n Alia *Senum*; in qua unum est, ut corpus sit ad labores, si qui inciderint, tolerandos, non ineptum ;

o Alterum, ut ne molesti sint iis, qui vident.

3a, *Robur*.

4a, *Magnitudo* ; in qua requiritur, Tum exuperantia secundùm omnes dimensiones;

* Tum ut ne propter hanc exuperantiam, munera corporis impediantur.

5a, *Certandi virtus*; quæ constat ex 2 superioribus sc. 4 a, magnitudine, & 3 a, Robore; & insuper ex celeritate, quæ est roboris quædam species:

p *Cursor* enim, est qui celeritate valet;

q *Luctator*, qui magnitudine ;

r *Pugil* seu Palæstites, qui robore ;

s *Pancratiastes*, qui robore & magnitudine;

t *Pentathlus*, qui celeritate, magnitudine, & robore.

u *Bona senectus*; quæ 1. ut serò accedat, oportet; 2. nec secum ferat incommoda illi, quæ molestiam spectantibus facessant:

qui corporum habent usum, sint morbi expertes: Multi enim sani sunt, ut Herodicus dicitur; quos nemo *propter* sanitatem fœlices *esse* prædicaverit, quòd, *quò infirmam vale tudinem tueantur*, abstineant ab omnibus *officiis rebusque* humanis, aut maximâ *earum* parte. 17. a Pulchritudo, diversa est in unaquâque ætate: Ac juvenis quidem pulchritudo, *est*, *ut* ad labores *sustinendos* factum habeat corpus, *nempe* & ad cursum, & ad *actiones* violentas, l *interim* ut jucundus *ipse* sit visu ad voluptatem: Quamobrem quinquertiones, pulcherrimi *sunt*, quòd ad vim & ad velocitatem simul, nati sunt: m Ejus autem, qui ætate viget, *forma est*, ut ad labores quidem bellicos *corpore factus sit*,* *aspectu* verò jucundus videatur cum terrore *quodam*. n At senis, ut ad labores quidem necessarios *satis* idoneum *habeat corpus*, o molestiam verò *spectantibus non exhibeat*; quòd nihil habeat *eorum* quibus senectus sordescit. 18. 3, Robur, est facultas movendi alterum, ut velit *is qui movet*: Necesse autem *est* movere alterum, vel *ad se* trahendo, vel pellendo, vel tollendo, vel deprimendo, vel collidendo: ita ut robustus, vel omnibus, vel horum aliquibus robustus sit. 19. 4, Magnitudinis virtus, *est* superare proceritate, vel crassitudine, vel latitudine multos, tantò *quidem* majore, * ut ne tardiores *corporis* efficiat motiones propter *illam magnitudinis* exuperantiam. 20. 5, Certandi virtus corporis componitur ex magnitudine, & robore, atque velocitate (etenim velox, robustus est:) p Nam qui potest crura projicere quodammodò, & movere velocitèr, & longè, cursor *est*: q Qui verò *adversarium* stringere, & retinere, luctator: At qui pellere plaga, pugil: r Qui autem utrisque his *stringendo & pellendo, valet*, pancratiasticus: t Verùm qui omnibus *his tribus pollet*, quinquertio. ¶ 21. u Bona senectus, est 1 tarditas senectutis 2 absq; molestia:

μένους τοῖς σώμασι· πολλοὶ γὰρ ὑγιαίνουσιν, ὥσπερ Ἡρόδικος λέγεται· οὓς οὐδεὶς ἂν εὐδαιμονίσειε τῆς ὑγιείας, διὰ τὸ πάντων ἀπέχεσθαι τῶν ἀνθρωπίνων, ἢ τῶν πλείστων. 17. Κάλλος δὲ, ἕτερον καθ' ἑκάστην ἡλικίαν ἐστί. Νέου μὲν οὖν κάλλος, τὸ πρὸς τοὺς πόνους χρήσιμον ἔχειν τὸ σῶμα, τούς τε πρὸς δρόμον, καὶ πρὸς βίαν, ἡδὺν ὄντα ἰδεῖν πρὸς ἀπόλαυσιν· διὸ οἱ πένταθλοι, κάλλιστοι, ὅτι πρὸς βίαν, καὶ πρὸς τάχος ἅμα πεφύκασιν· ἀκμάζοντος δὲ, πρὸς μὲν πόνους τοὺς πολεμικοὺς, ἡδὺν δὲ εἶναι δοκεῖν μετὰ φοβερότητος· γέροντος δὲ, πρὸς μὲν πόνους τοὺς ἀναγκαίους ἱκανὸν, ἄλυπον δὲ, διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν ὧν τὸ γῆρας λωβᾶται. 18. Ἰσχὺς δὲ, ἐστὶ μὲν δύναμις τοῦ κινεῖν ἕτερον, ὡς βούλεται· ἀνάγκη δὲ κινεῖν ἕτερον, ἢ ἕλκοντα*, ἢ ὠθοῦντα, ἢ αἴροντα, ἢ πιέζοντα, ἢ συνθλίβοντα· ὥστε ὁ ἰσχυρὸς, ἢ πᾶσιν, ἢ τούτων τισὶν ἐστὶν ἰσχυρός. 19. Μεγέθους δὲ ἀρετὴ, τὸ ὑπερέχειν κατὰ τὸ μῆκος, καὶ βάθος, καὶ πλάτος τῶν πολλῶν, τοσούτῳ μείζονι, ὥστε μὴ βραδυτέρας ποιεῖν τὰς κινήσεις διὰ τὴν ὑπερβολήν. 20. Ἀγωνιστικὴ δὲ τοῦ σώματος ἀρετὴ σύγκειται ἐκ μεγέθους, καὶ ἰσχύος, καὶ τάχους· καὶ γὰρ ὁ ταχὺς, ἰσχυρός ἐστιν· ὁ γὰρ δυνάμενος τὰ σκέλη ῥιπτεῖν πως, καὶ κινεῖν ταχὺ, καὶ πόρρω, δρομικός· ὁ δὲ θλίβειν, καὶ κατέχειν παλαιστικός· ὁ δὲ ὦσαι τῇ πληγῇ, πυκτικός· ὁ δ' ἀμφοτέροις τούτοις, παγκρατιαστικός· ὁ δὲ πᾶσι, πένταθλος. ¶ 21. Εὐγη-

* Conjun. 7 Phy cap. 3.

γηρεία δὲ, ἐστὶ βραδυτὴς γήρως μετ' ἀλυπίας· οὔτε γὰρ εἰ ταχὺ γηράσκει, εὔγηρως· οὔτ' εἰ μόγις μὲν, λυπηρῶς δέ· ἔστι δὲ καὶ ἐκ τῶν τοῦ σώματος ἀρετῶν, καὶ τύχης· μὴ ἄνοσος γὰρ ὢν, μηδὲ ἰσχυρὸς, οὐκ ἔσται ἀπαθὴς, οὐδ' ἄλυπος καὶ πολυχρόνιος· οὔτ' ἄνευ τύχης διαμένειεν ἄν. 22. Ἔστι δέ τις καὶ χωρὶς ἰσχύος καὶ ὑγιείας, ἄλλη δύναμις μακροβιότητος· πολλοὶ γὰρ ἄνευ τῶν τοῦ σώματος ἀρετῶν, μακρόβιοί εἰσιν· ἀλλ' οὐδὲν ἡ ἀκριβολογία χρήσιμος ἡ περὶ τούτων εἰς τὰ νῦν. ¶ 23. Πολυφιλία δὲ καὶ χρηστοφιλία οὐκ ἄδηλα, τοῦ φίλου ὡρισμένου, ὅτι ἐστὶν ὁ τοιοῦτος φίλος, ὅστις ἃ οἴεται ἀγαθὰ εἶναι ἐκείνῳ, πρακτικός ἐστιν αὐτῶν δι' ἐκεῖνον. ᾧ δὴ πολλοὶ τοιοῦτοι, πολύφιλος· ᾧ δὲ καὶ ἐπιεικεῖς ἄνδρες, χρηστόφιλος. ¶ 24. Εὐτυχία δέ ἐστιν, ὧν ἡ τύχη ἀγαθῶν αἰτία, ταῦτα γίγνεσθαι καὶ ὑπάρχειν, ἢ πάντα, ἢ τὰ πλεῖστα, ἢ τὰ μέγιστα· αἰτία δέ ἐστιν ἡ τύχη, ἐνίων μὲν, ὧν καὶ αἱ τέχναι· πολλῶν δὲ καὶ ἀτέχνων, οἷον ὅσων ἡ φύσις· ἐνδέχεται δὲ καὶ παρὰ φύσιν εἶναι· ὑγιείας μὲν γὰρ, τέχνη αἰτία· κάλλους δὲ καὶ μεγέθους, φύσις· ὅλως δὲ, τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν ἐστὶν ἀπὸ τύχης, ἐφ' οἷς ἐστιν ὁ φθόνος. 25. Ἔστι δὲ καὶ τῶν παρὰ λόγον ἀγαθῶν αἰτία τύχη, οἷον εἰ οἱ ἄλλοι αἰσχροὶ ἀδελφοί· ὁ δὲ, καλός· ἢ οἱ ἄλλοι μὴ εἶδον τὸν θησαυρὸν, ὁ δ' εὗρεν· ἢ εἰ τοῦ πλησίον ἔτυχε τὸ βέλος· τούτου δὲ, μή· ἢ εἰ μὴ ἦλθε μόνος ἀεὶ φοιτῶν, οἱ δὲ, ἅπαξ ἐλθόντες διεφθάρησαν· πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα, εὐτυχήματα δοκεῖ εἶναι·

Neq; enim si *homo* velociter senescat, bonam senectutem *habet*, neq; si vix quidem *&* *serò*, cum molestiis tamen: [x] Constat autem *senectus bona* tàm ex corporis virtutibus, quàm *ex bonis* fortunæ: Nam *senex qui* neque sanus est, neq; robustus, nec erit *malorum* affectuum expers, nec indolens *aliis*, & longævus: [y] Neque *verò* sine fortunæ *bono in vita longiùs* perdurare poterit. 22. [z] Est verò quædam etiam sine robore & sanitate, alia facultas diù vivendi: multi enim absq; corporis virtutibus, diù vivunt: Verùm exquisita horum tractatio non *est* utilis ad ea, *de quibus* nunc *disputamus*. ¶ 23. [a] Amicorum copia & bonorum amicitia non *sunt* incerta, Amici definitione *allata*; siquidem hujuscemodi est amicus, quicunque quæ putat bona esse illi *quem amat*, studiosè ipsa facit propter illum. Cui itaq; multi *sunt* hujusmodi *homines*, *is* multos amicos habet; cui verò etiam boni viri *sunt tales*, *is* bonos amicos habere *dicitur*. ¶ 24. [b] Prosperitas *vitæ*, est *in iis* bonis, quorum *ipsa* fortuna *est* author, *ut* hæc *nobis* eveniant & adsint, vel omnia, vel plurima, vel maxima. [c] Causa autem est fortuna, nonnullorum quidem *bonorum* quorum & artes *sunt causæ*; * multorum verò etiam non artificiosorum; veluti quorumcunq; natura *est autor*: (contingit verò etiam ut *hæc* præter naturam *aliquando* sint:) Nam sanitatis quidem, ars *est* causa; at pulchritudinis & magnitudinis, natura: [d] Omninò, ejusmodi bona sunt à fortuna, ob quæ excitatur invidia. 25. [e] Causa verò etiam est fortuna *eorum* bonorum, *quæ sunt* præter rationem; velut, *si* alii deformes *sunt* fratres, hic autem pulcher; aut alii non viderunt thesaurum, hic autem invenit; aut si *eum* qui propè erat, attigit telum, hunc autem, non; aut si *quis* solus *aliquò* non ivit, *cùm alias eò* semper ire *consuevisset*, hi verò qui semel *eò* sunt profecti, periêrunt: Omnia enim ejusmodi, boni fortunæ *eventus* videntur

 esse

x *Propriè* illa constat & perficitur, Tum ex virtutibus corporis; sc. sanitate, & robore;

y Tùm ex fortunæ bono.

z *Minus propriè*, quò tolerabilis fiat, sustentatur ope exercitiorum, & medicinæ quotidianæ, *&c.*

a *Amicitia bonorum & multorum*, quid sit, facile colligitur ex definitione Amici.

b *Prosperitas seu fortuna bona*, definitur, cumulus eorum bonorum, quæ à fortuna proveniunt:

c Fortuna autem 1. *potissimum est causa eorum bonorum*, quorum Alia *ab arte* efficiuntur;

* Alia verò *à natura*.

d Et universim, eorum, *ob quæ excitatur invidia*: Hâc enim regulâ, fortunæ bona à reliquis differunt.

e 2 *Est etiam eorum bonorum causa*, quorum certa ratio adferri non potest, & quæ pœnè absurda sunt.

f *Virtus animi*, sive Moralis sit, sive intellectualis, definietur infra, cap. 9.

g Epilogus de Auditorum fine, 1. fœlicitate ejusque partibus; quas etiam spectare debet is, qui eos ad agendum quidpiam impellit, &c.

esse. ¶ 26. [f] De virtute autem, quoniam maximè proprius *dicendi* locus *est* in laudationibus *& genere Demonstrativo*, cùm de laudatione conficiemus sermonem, tunc *erit* definiendum. [g] Ac in quæ quidem oportet intueri *eos* qui hortantur, tanquam futura, *ut pareantur*, aut præsentia, *ut conserventur*; & in quæ *eos* qui dehortantur, manifestum *est*: *Illa* enim his sunt contraria.

¶ 26. Περὶ δὲ ἀρετῆς, ἐπειδὴ οἰκειότατος ὁ περὶ τοῦ ἐπαίνου τόπος, ὅταν περὶ ἐπαίνου ποιώμεθα τὸν λόγον, τότε διοριστέον· ὧν μὲν οὖν δεῖ στοχάζεσθαι προτρέποντας, ὡς ἐσομένων, ἢ ὑπαρχόντων, καὶ ὧν ἀποτρέποντας, φανερόν· τὰ γὰρ ἐναντία τούτων ἐστίν.

Forma de bonis confessis & controversis.

Cap. VI.

Elementa de bono, sunt definitiones boni, à Par. 2. Et utilis Par. 3. Undè colliguntur Propositiones, seu formæ duplices; alia de bonis confessis, à Par. 6. Alia de bonis controversis, à Par. 17.

a Cùm delib. scopus sit utile & perniciosum, ex c. 3. p. 11.

* Ij autem qui audiunt, consilium capiunt de mediis, quæ cùm ad ipsorum fines referantur, Utilia sunt ad ipsos.

b Cúmque utile, sit idem etiam Bonum:

c Sequitur, 10. *sumenda esse elementa generalia de Bono*:

d Ea verò sunt, *tùm definitiones Boni*; quarum 1. sumitur ratione *electionis*; estque gemina.

2. Ratione *appetitus*:

3. Rat. *Intellectus*; estque duplex, &c.

4. Rat *optimæ dispositionis*; & sufficientiæ.

e *Tum etiam descriptio Utilis. in genere sumpti*, tripartita:

1. 2. 3.

f Distinct. 2. partis.

g Distinct. 1. part.

[a] Quoniam autem propositus est deliberanti scopus, *id quod* Utile *est*: * consultant autem *auditores* non de fine, sed de iis *rebus*, quæ ad finem *ordinantur*: Hæc autem sunt *ea*, *quæ* in actionibus utilia: [b] *Quod* verò utile *est*, *id etiam est* bonum: [c] Sumenda erunt Elementa de Bono, ac de Utili simpliciter *dicto*. ¶ 2. [d] Sit igitur Bonum, quod ipsum sui gratiâ eligendum sit; & cujus gratiâ, aliud eligimus: [2] Et quod appetunt omnia, vel omnia sensum habentia, aut mentem, aut si assumerent mentem: [3] Et quæcunq; mens unicuique dictaverit; & quæcunque mens, *quæ* cuique *inest*, dictaverit unicuique, illud est unicuiq; bonum: [4] Et quo præsente, *quis* benè dispositus est, & *seipso* contentum *se* habet; & *id* quod *sibi* sat *est ut nullo amplius indigeat*. ¶ 3. [e] Et quod idoneum *est* ad [1] efficienda, & custodienda talia: [2] Et quod ejusmodi *bona* consequuntur: [3] Et quæ *idonea sunt* ad prohibenda *seu tollenda* contraria, & quæ ad corrumpenda: ¶ 4. [f] Consequuntur autem *res aliæ alias* dupliciter: Aut enim simul, aut posteriùs: Veluti, disciplinam quidem, scientia, posteriùs; sanitatem verò simul, vita *consequitur*. 5 [g] Ac *idonea*

Ἐπεὶ δὲ πρόκειται τῷ συμβουλεύοντι σκοπὸς, τὸ συμφέρον· βουλεύονται δὲ, οὐ περὶ τοῦ τέλους, ἀλλὰ περὶ τῶν πρὸς τὸ τέλος*· ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ συμφέροντα κατὰ τὰς πράξεις· τὸ δὲ συμφέρον, ἀγαθόν· ληπτέον ἂν εἴη στοιχεῖα περὶ ἀγαθοῦ καὶ συμφέροντος ἁπλῶς. ¶ 2. Ἔστω δὴ ἀγαθὸν, ὃ ἂν αὐτὸ ἑαυτοῦ ἕνεκα ᾖ αἱρετόν· καὶ οὗ ἕνεκα ἄλλο αἱρούμεθα· καὶ οὗ ἐφίεται πάντα, ἢ πάντα τὰ αἴσθησιν ἔχοντα ἢ νοῦν, ἢ εἰ λάβοι νοῦν· καὶ ὅσα ὁ νοῦς ἂν ἑκάστῳ ἀποδοίη· καὶ ὅσα ὁ περὶ ἕκαστον νοῦς ἀποδίδωσιν ἑκάστῳ, τοῦτό ἐστιν ἑκάστῳ ἀγαθόν· καὶ οὗ παρόντος, εὖ διάκειται καὶ αὐτάρκως ἔχει· καὶ τὸ αὔταρκες. ¶ 3. Καὶ τὸ ποιητικὸν, ἢ φυλακτικὸν τῶν τοιούτων· καὶ ᾧ ἀκολουθεῖ τὰ τοιαῦτα· καὶ τὰ κωλυτικὰ τῶν ἐναντίων, καὶ τὰ φθαρτικά. 4. Ἀκολουθεῖ δὲ διχῶς†· ἢ γὰρ ἅμα, ἢ ὕστερον· οἷον, τῷ μὲν μανθάνειν τὸ ἐπίστασθαι, ὕστερον· τῷ δὲ ὑγιαίνειν τὸ ζῆν, ἅμα. 5. Καὶ τὰ ποιητικὰ τριχῶς, τὰ μὲν, ὡς τὸ ὑγι-

* Conjun. 3. Ethic. cap. 5.

† Conjun. 3. Topic. c. 2. p. 1.

ὑγιαίνειν, ὑγιείας· τὰ δὲ, ὡς σιτία, ὑγιείας· τὰ δὲ, ὡς τὸ γυμνάζεσθαι, ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ποιεῖ ὑγίειαν. ¶ 6. Τούτων δὲ κειμένων, ἀνάγκη τάς τε λήψεις τῶν ἀγαθῶν ἀγαθὰς εἶναι, καὶ τὰς τῶν κακῶν ἀποβολάς· ἀκολουθεῖ γὰρ, τῇ μὲν, τὸ μὴ ἔχειν τὸ κακὸν, ἅμα· τῇ δὲ, τὸ ἔχειν τὸ ἀγαθὸν, ὕστερον. 7. Καὶ ἡ ἀντὶ ἐλάττονος ἀγαθοῦ, μείζονος λῆψις· καὶ ἀντὶ μείζονος κακοῦ, ἐλάττονος· ᾧ γὰρ ὑπερέχει τὸ μεῖζον τοῦ ἐλάττονος, τοῦτο γίνεται, τοῦ μὲν, λῆψις· τοῦ δ', ἀποβολή. 8. Καὶ τὰς ἀρετὰς δὲ ἀνάγκη ἀγαθὸν εἶναι· κατὰ γὰρ ταύτας εὖ τε διάκεινται οἱ ἔχοντες, καὶ ποιητικαὶ τῶν ἀγαθῶν εἰσὶ, καὶ πρακτικαί· περὶ ἑκάστης δὲ, καὶ τίς, καὶ ποία, χωρὶς ῥητέον †. 9. Καὶ τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν εἶναι· πάντα γὰρ ἐφίεται τὰ ζῶα αὐτῆς τῇ φύσει· ὥστε καὶ τὰ ἡδέα καὶ τὰ καλὰ ἀνάγκη ἀγαθὰ εἶναι· τὰ μὲν γὰρ, ἡδονῆς ποιητικά· τῶν δὲ καλῶν, τὰ μὲν, ἡδέα· τὰ δὲ, αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ αἱρετά ἐστιν. 10. Ὡς δὲ κατὰ ἓν εἰπεῖν, ἀνάγκη ἀγαθὰ εἶναι τάδε· εὐδαιμονία· καὶ γὰρ καθ' αὑτὸ αἱρετὸν, καὶ αὔταρκες, καὶ ἕνεκα αὐτοῦ πολλὰ αἱρούμεθα. 11. Δικαιοσύνη, ἀνδρεία, σωφροσύνη, μεγαλοψυχία, μεγαλοπρέπεια, καὶ αἱ ἄλλαι αἱ τοιαῦται ἕξεις· ἀρεταὶ γὰρ ψυχῆς. 12. Καὶ ὑγίεια, καὶ κάλλος, καὶ τὰ τοιαῦτα· ἀρεταὶ γὰρ σώματος, καὶ ποιητικαὶ πολλῶν· οἷον ὑγίεια, καὶ ἡδονῆς, καὶ τοῦ ζῆν· διὸ καὶ ἄριστον δοκεῖ εἶναι, ὅτι δύο τῶν τοῖς πολλοῖς τιμιωτάτων αἴτιόν ἐστιν, ἡδονῆς, καὶ τοῦ ζῆν·

* Cap. 9. à part. 8.

sunt ad efficiendum tripliciter; Alia quidem *interna & immediata*, uti sanum esse *est causa* sanitatis; alia *magis remota*, uti alimentum sanitatem *efficit*; alia verò *externa*, ut exercitatio; quià *hæc* sanitatem plerumque efficit. ¶ 6. [h] His autem positis, necesse est, *ut* & sumptiones bonorum bonæ sint, & malorum depulsiones: * His enim *sumptionibus*, simul consequens est, *ut* non habeamus malum; illis verò *depulsionibus*, Posteriùs *consequens est*, ut habeamus bonum. 7. [i] Et pro minori bono, majoris sumptio; & pro majori malo, minoris, [k] Quâ enim *parte aliquod* majus superat *id quod est* minus, hæc *pars* fit illius quidem *majoris boni*, sumptio; hujus verò *majoris mali*, depulsio: 8. [l] Et virtutes sanè necesse *est ut* bonum sint: Etenim secundùm has & benè afficiuntur *ii* qui *ipsas* habent; [m] & *idoneæ* sunt *ista* ad bona efficienda, & agenda: De unaquaque autem *virtute*, & Quæ, & Cujusmodi *sit*, seorsim *posteà* dicendum. 9. [n] Et *ut* voluptas bonum sit: Omnia enim animalia appetunt ipsam naturæ *ducta*: [o] Quare & *illa quæ* jucunda, & pulchra *seu honesta sunt*, bono esse necesse *est*: [p] Illa enim, voluptatis efficientia *sunt*: [q] Eorum autem quæ pulchra *seu honesta sunt*, quædam jucunda; quædam ipsa per se sunt eligenda. 10. [r] Ut autem de singulis dicam, necesse *est* ut bona sint hæc: [1] fœlicitas; *quia* & per se eligenda *est*, & se ipsâ contenta; & ipsius gratiâ multa eligimus: 11. [2] Justitia, fortitudo, temperantia, magnanimitas, magnificentia, & alii ejusmodi habitus: virtutes enim animi *sunt*: 12. [3] Et sanitas, & pulchritudo, & ejusmodi: Virtutes enim *sunt* corporis, & [f] conficientes *bonorum* multorum; velut sanitas *conficiens est* & voluptatis, & vitæ: Quamobrem etiam *in Epigrammate Deliaco*, OPTIMUM videtur esse; quia duorum quæ apud multitudinem maximè honorantur, causa est; voluptatis, & vitæ: 13. [4] Divitiæ; quiâ

h Ex præmissis definit., *colligendæ sunt propositiones, seu formæ*, primùm quidem *Generales*, de *Bonis iis, quæ apud omnes certa sunt & in confesso*: Quarum 1a *bimembr.*

* Probatur ex descriptione utilis:

i 2a *forma*;

k Probatur ex formâ præcedenti.

l 3a *forma*, probatur tùm ex definit. boni, 4a;

m Tùm ex descriptione utilis.

n 4a *forma*, prob. ex definitione boni, 2a.

o Ex 4a formâ, colligitur 5a *bimembris*; cujus,

p Prior pars, probatur ex definitione utilis:

q Posterior, ex parte priore, & definitione boni, 1a.

r *Sequuntur formæ* de bonis confessis *speciales*, ex generalib. deductæ.

1a *De felicitate*; ducitur ex definitionibus boni, 1a. & 4a.; & iterum ex 1a.

2a *De bonis Moralibus*; elicitur ex forma generali, 3a.

3a *De bonis corporis*; probatur ex part. 16a cap. præcedentis;

f Et ex definitione utilis.

4a *De divitiis*; probatur 1. ratione:

2. ex definit. utilis.
5[a] *De amicitiâ*; probatur ex definit. 1 a & ex definit. utilis.

6[a] *De honore & gloriâ*; ducitur ex formâ generali 5 a, ; & probatur ex definit. utilis.

7[1] *De facultatibus animi*, tùm.
t Art fi iosis; probatur; ex definit. utilis:
u Tùm naturalibus, ingenii.

x Itemque *de ſcientiis*.
8[a] *De ipſo vivere*; probatur ex definitione 1 a.

9[a] *De juſto*; nititur communitate boni.

y Epilog. De bonis confeſſis, & certis.
z 2 Formæ *de bonis dubiis & controverſis*, ſumuntur ſex modis: 1. Ratione *Oppoſitionis*, tres ſunt;
1.
2.

3. Forma apparens, & ſophiſtica;

a Probat. ex Iliad. 10, ubi Neſtor, Græcorum ſimultatem ait, hoſtibus fore jucundam.
b Forma hæc 3 a, non univerſalis eſt, ſed plerunque ſe habens.

c 2 Ratione *exuperantiæ bonæ*; unica.

d 3 *Rat. laborum & ſumptuum multorum*; forma,
Probatur, * tùm quià apparet eſſe bonum;
e Tùm quià finis eſt, & cauſa bonorum:

quià *ſunt* [1] virtus poſſeſſionis, & [2] conficientes multorum: [5] Amicus & amicitia; etenim per ſe *res* electione digna *eſt* amicus, & conficiens multorum: [6] Honor, gloria: etenim jucunda ſunt, & conficientia multorum; & ipſa plerunque *hoc* conſequitur, ut adſint *illa*, propter quæ *homines* honorantur. 14. [7] Facultas dicendi, agendi; quia [t] conficientia *ſunt* hujuſmodi omnia, bonorum: [u] Præterea, indoles, memoriæ firmitas, docilitas, acumen ingenii, omnia ejuſmodi: conficientes enim bonorum ſunt facultates hæ: [x] ſimilitèr verò etiam ſcientiæ omnes, & artes: 15. Et [8] vivere: Si enim nullum aliud ſequeretur bonum, *vivere tamen ipſum* per ſe eligendum eſt: 16. [9] Et juſtum: utile enim quoddam communitèr eſt *toti civitati*. [y] Atque hæc quidem ferè confeſſa, *ſeu omnium confeſſione* cenſentur bona. ¶ 17. [z] In controverſis autem *bonis*, *ſumendi erunt* ſyllogiſmi ex *formis* his: [1] Cui contrarium malum, id bonum: 18. Et [2] cujus contrarium inimicis prodeſt; velut, ſi timidos eſſe, maximè prodeſt inimicis, perſpicuum *eſt* fortitudinem maximo emolumento civibus *eſſe*: 19. [3] Et omninò, quod inimici volunt, vel quo gaudent; contrarium huic, emolumento *eſſe ſpecie tenus* apparet: Quamobrem rectè dictum eſt à Neſtore,

[a] "*Certè gaudebit Priamus*: ——

[b] Eſt autem non ſemper hoc *verum*, ſed plerumque: nihil enim prohibet, aliquando idem prodeſſe *hominibus inter ſe* diſſidentibus: unde *Proverbio* dicitur, MALA conciliare homines, quando ſit idem utriuſque detrimentoſum. 20. [c] Et cujus non eſt exuperantia, hoc bonum: quod autem fuerit majus quàm oportet, *id* malum: 21. [d] Et cujus gratiâ multi labores *ſuſcepti*, vel *multi* ſumptus facti ſunt: * ſpeciem enim *quandam* boni *in ſe hoc hab.t*; & ut [e] finis jam hujuſmodi *omne* habetur; & *ut* finis multorum: Finis autem, bonum *quoddam eſt*:

13. Πλοῦτος· ἀρετὴ γὰρ κτήσεως, καὶ ποιητικὸν πολλῶν· φίλος καὶ φιλία· καὶ γὰρ καθ' αὑτὸν αἱρετὸν ὁ φίλος, καὶ ποιητικὸν πολλῶν· τιμή, δόξα· καὶ γὰρ ἡδέα, καὶ ποιητικὰ πολλῶν, καὶ ἀκολουθεῖ αὐτοῖς ὡς ἐπιτοπολύ, τὸ ὑπάρχειν ἐφ' οἷς τιμῶνται. 14. Δύναμις τοῦ λέγειν, τοῦ πράττειν· ποιητικὰ γὰρ πάντα τὰ τοιαῦτα ἀγαθῶν· ἔτι, εὐφυΐα, μνῆμαι, εὐμάθεια, ἀγχίνοια, πάντα τὰ τοιαῦτα· ποιητικαὶ γὰρ αὗται ἀγαθῶν αἱ δυνάμεις εἰσίν· ὁμοίως δὲ καὶ αἱ ἐπιστῆμαι πᾶσαι, καὶ αἱ τέχναι. 15. Καὶ τὸ ζῆν· εἰ γὰρ μηδὲν ἄλλο ἕποιτο ἀγαθόν, καθ' αὑτὸ αἱρετόν ἐστι. 16. Καὶ τὸ δίκαιον· συμφέρον γάρ τι κοινῇ ἐστι. Ταῦτα μὲν οὖν σχεδὸν τὰ ὁμολογούμενα, ἀγαθά ἐστιν. ¶ 17. Ἐν δὲ τοῖς ἀμφισβητησίμοις, ἐκ τῶνδε οἱ συλλογισμοί· ᾧ τὸ ἐναντίον κακόν, τοῦτ' ἀγαθόν. 18. Καὶ οὗ τὸ ἐναντίον τοῖς ἐχθροῖς συμφέρει· οἷον, εἰ τὸ δειλοὺς εἶναι μάλιστα συμφέρει τοῖς ἐχθροῖς, δῆλον ὅτι ἀνδρεία μάλιστα ὠφέλιμον τοῖς πολίταις. 19. Καὶ ὅλως, ὃ οἱ ἐχθροὶ βούλονται, ἢ ἐφ' ᾧ χαίρουσι, τοὐναντίον τούτῳ ὠφέλιμον φαίνεται. Διὸ εὖ εἴρηται,
"Ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος· --
* Ἔστι δὲ οὐκ ἀεὶ τοῦτο, ἀλλ' ὡς ἐπιτοπολύ· οὐδὲν γὰρ κωλύει ἐνίοτε ταὐτὸ συμφέρειν τοῖς ἐναντίοις· ὅθεν λέγεται, ὡς τὰ κακὰ συνάγει τοὺς ἀνθρώπους *, ὅταν ᾖ ταὐτὸ βλαβερὸν ἀμφοῖν. 20. Καὶ οὗ μή ἐστιν ὑπερβολή, τοῦτο ἀγαθόν· ὃ δ' ἂν ᾖ μεῖζον ἢ δεῖ, κακόν. 21. Καὶ οὗ ἕνεκα πολλὰ πεποίηται, ἢ δεδαπάνηται· φαινόμενον γὰρ ἀγαθὸν ἤδη· καὶ ὡς τέλος ἤδη τὸ τοιοῦτον ὑπολαμβάνεται· καὶ τέλος πολλῶν·

* Conjun. 5 Polit. cap. 5.

*Part.2.

λῶν· τὸ δὲ τέλος, ἀγαθόν· ὅθεν ταῦτ' εἴρηται·

"Κὰδ δέ κεν εὐχωλὴν Πριάμῳ·
καὶ,
"Αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν·
καὶ ἡ παροιμία δὲ,
"Τὸ, ἐπὶ θύραις τὴν ὑδρίαν.

22. Καὶ οὗ πολλοὶ ἐφίενται, καὶ τὸ περιμάχητον φαινόμενον· οὗ γὰρ πάντες ἐφίενται, τοῦτο ἀγαθὸν ἦν *· οἱ δὲ πολλοὶ, ὥσπερ πάντες φαίνονται. 23. Καὶ τὸ ἐπαινετόν· οὐδεὶς γὰρ τὸ μὴ ἀγαθὸν ἐπαινεῖ. 24. Καὶ ὃ οἱ ἐχθροὶ καὶ οἱ φαῦλοι ἐπαινοῦσιν· ὥσπερ γὰρ πάντες ἤδη ὁμολογοῦσιν, εἰ καὶ οἱ κακῶς πεπονθότες· διὰ γὰρ τὸ φανερὸν, ὁμολογήσαιεν ἄν· ὥσπερ καὶ φαῦλοι, οὓς οἱ φίλοι ψέγουσι· καὶ ἀγαθοὶ, οὓς οἱ ἐχθροὶ μὴ ψέγουσι· διὸ λελοιδορῆσθαι ὑπέλαβον Κορίνθιοι ὑπὸ Σιμωνίδου ποιήσαντος, "Κορινθίοις δ' οὐ μέμφεται τὸ Ἴλιον. 25. Καὶ ὃ τῶν φρονίμων τὶς, ἢ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν, ἢ γυναικῶν προέκρινεν· οἷον, Ὀδυσσέα Ἀθηνᾶ καὶ Ἑλένην Θησεὺς, καὶ Ἀλέξανδρον αἱ θεαὶ, καὶ Ἀχιλλέα Ὅμηρος. 26. Καὶ ὅλως τὰ προαιρετά· προαιροῦνται δὲ πράττειν τά τε εἰρημένα, καὶ τὰ τοῖς ἐχθροῖς κακὰ, καὶ τὰ τοῖς φίλοις ἀγαθά. 27. Καὶ τὰ δυνατά· ταῦτα δὲ διχῶς ἐστὶ, τά τε γενόμενα ἂν, καὶ τὰ ῥᾳδίως γιγνόμενα· ῥᾴδια δὲ, ὅσα ἢ ἄνευ λύπης, ἢ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ· τὸ γὰρ χαλεπὸν ὁρίζεται ἢ λύπῃ, ἢ πλήθει χρόνου. 28. Καὶ ἐὰν ὡς βούλονται· βούλονται δὲ, ἢ μηδὲν κακὸν, ἢ ἔλαττον τοῦ ἀγαθοῦ· τοῦτο δ' ἔσται, ἐὰν ἢ λανθάνῃ ἡ τιμωρία, ἢ μικρὰ ᾖ. 29. Καὶ τὰ ἴδια·

Unde illa dicta sunt à *Junone*,

[f] " *Et certè famam Priamo:*——Et *ab Ulysse*,

[2] " *Sed turpe est mansisse diu:*——Et Proverbium sanè *hoc*,

[3] " *In foribus urceum aquæ plenum frangere.*

22. [g] Et quod multi ap[illegible]unt,& quod pugnâ dignum *specie* [illegible] apparet: Quod enim omnes appetunt, hoc bonum *esse definitum* fuit: Multi autem, tanquam omnes *esse specie tenus* apparent. 23.[h] Et [1] quod laudabile *est*: nemo enim *id apertè* laudat,*quod* non *est* bonum. 24. [2] & quod inimici & improbi *homines* laudant*: perinde* enim *est*, quasi jam omnes confiteantur; si etiam *illi*, qui malè *à quoquam* affecti sunt, *illud probent:* ob *id* enim, *quia* manifestum *est*, confiteantur *utique:* [i] ut & improbi *censentur ij*,quos amici vituperant; & probi, quos inimici non vituperant: Quamobrem *se* convitio affectos esse existimârunt Corinthij a Simonide, qui *ambiguè* cecinit; *Corinthios verò ne accusat quidem Ilium*. 25. [k] Et quod ex prudentibus aliquis, vel bonis viris, vel mulieribus, *suo judicio cæteris* anteposuit; velut, Ulyssem Minerva, & Helenam Theseus,& Alexandrum *tres* Deæ,& Achillem Homerus. 26. [l] Et omninò, *quæ* præeligenda *sunt:* præeligunt autem *homines* ut agant, & " *ea quæ* dicta *sunt*, & *quæ* [1] inimicis mala, ac *quæ* amicis bona. 27. Et [2] *quæ sunt* possibilia: [m] hæc autem sunt bipartita, *nempe* & ea quæ facta sunt, & ea quæ facilè fiunt: facilia verò *sunt*, quæcunque vel sine molestiâ *fiunt*, vel brevi tempore: Difficile enim definitur vel molestiâ, vel longitudine temporis. 28. Et *ea præeligunt*, [3] si *quæ sic fiunt* ut *ipsi* volunt*:* Volunt autem vel [n] nullum malum, vel [o] minus quàm *est ipsum* bonum: Hoc verò erit, si vel lateat pœna, vel parva fit. 29. Et [4] *quæ cujusque* propria*:* Et quæ nemo *alius obire vel præstare potest*. 30. Et [5] *ea quæ præ aliis omnibus sunt* eximia*:* Sic enim *his* magis

f Exempl. 1. ex Iliad.2.

2 m. Ex Iliad.2.

3 m.

g 4 *A desyderiis hominum, de ea re excitatis*, & à concertatione inter se, de eadem; forma hæc ducitur à definit.2 a.

h 5 Rat. *laudis*; 1 a forma de eo, quod omnes laudant:

2 a For. est de laude inimicorum & improborum; probaturq; à definit. boni 3 a:

i Et è contra, de vituperio amicorum, ac de non vituperio inimicorum.

k 6. *A judicio prudentium & bonorum* virorum; aut lectissimarum fœminarum.

l 7.Ratione *præelectionis*; omninò. n.omnes & * illa omnia,quæ supra exposita sunt,cæteris posthabitis, probant; & illa etiam quæ sequentibus formis continentur: utpote illa

1. Quæ inimicis obsunt: &c.
2. Quæ possibilia, sive facilia factu sint, sive jam facta:

m Facilia factu, sunt duplicia.

3. Quæ fiunt ex sententiâ.

n Sive sint sincere bona;

o Sive admixtum habeant minus mali,quàm boni; nimirum,cùm pœnam vel omninò non sentiamus, vel minimam saltem.

4. Quæ propria, & non alieni juris.
5. Quæ eminent inter alia sui generis;

Probatur à forma generali 6ª.

6. Quæ ipsis accommodata sunt, sive familiæ jure, sive ex facultate & viribus.

7. Quæ sibi adhuc desiderari putant, tametsi perpusilla fuerint.

8. Quæ nullo negotio confici, & ad exitum perduci possunt.

p Facilè absolvi possunt ea, Tùm quæ alii omnes, vel multi, &c. præstiterunt:

q Tùm quibus gerendis, gratificabuntur amicis, vel dolorem inurent inimicis.

9. Quæ ii, quos admirantur, aliis rebus relictis, agere student.

10. Ad quæ vel naturâ, & acumine ingenii; vel usu, se aptos intelligunt.

11. Quæ nemo è populo, aut parvi pretii homo attingat.

12. Quæ homines agere, valde cupiunt; Rat. duplex, &c.

13 Maximè denique illa, quæ ità diligunt, ut inde τοιοῦτοι appellentur, i. ad illas res propensi & quasi facti.

gis honor *accesserit*. 31. [6] Et congruentia ipsis: talia autem *sunt*, tùm quæ conveniunt propter genus, tùm *propter* facultatem. 32. Et [7] quæ deficere arbitrantur, etiamsi parva sint: nihil enim minùs præeligunt hæc, ut agant. 33. Et [8] quæ benè deducuntur in actum: *Sunt enim ista* possibilia, tanquam facilia: p Benè autem deducuntur in actum, tùm *illa* quæ omnes, vel multi, vel similes, vel inferiores *rectè & fæliciter* absolverunt; Tùm q *illa* quibus gratum *quicquam* facient amicis & quæ molestiam parient inimicis 34. Et [9] quæcunq; *ii* quos admirantur, præeligunt *ut* agant. 35. Et [10] ad quæ ingeniosi sunt & experti: faciliùs enim *se* rectè effecturos arbitrantur. 36. Et [11] quæ nemo nequam *homo perficeret*: Laudanda enim magis *quæ tales perficere desperent*. 27. Et [12] quorum *homines* cupiditate flagrant: Non enim solùm jucundum *hoc est*, sed & melius *esse specie tenus* apparet. 38. Et *ea* maximè singuli *præeligunt agere*, [13] ad quæ comparati *dicuntur*; velut, si victoria *proposita* sit *futura*, *hanc affectant* studiosi victoriæ; si honor, studiosi honoris; si pecuniæ, studiosi pecuniarum; & alii eôdem modo. Ac de bono quidem & utili *simpliciter dicto*, ex his *elementis & formis* sumenda *est* fides.

καὶ ἃ μηδείς. 30. Καὶ τὰ περιττά· τιμὴ γὰρ οὕτω μᾶλλον. 31. Καὶ τὰ ἁρμόττοντα αὐτοῖς· τοιαῦτα δὲ τά τε προσήκοντα κατὰ γένος καὶ δύναμιν. 32. Καὶ ὧν ἐλλείπειν οἴονται, κἂν μικρὰ ᾖ· οὐδὲν γὰρ ἧττον προαιροῦνται ταῦτα πράττειν. 33. Καὶ τὰ εὐκατέργαστα· δυνατὰ γὰρ, ὡς ῥᾴδια. εὐκατέργαστα δὲ, καὶ ἃ πάντες, ἢ οἱ ὅμοιοι, ἢ οἱ ἥττους κατώρθωσαν· καὶ ἃ χαριοῦνται τοῖς φίλοις, ἢ ἃ ἀπεχθήσονται τοῖς ἐχθροῖς· 34. Καὶ ὅσα οὓς θαυμάζουσι προαιροῦνται πράττειν. 35. Καὶ πρὸς ἃ εὐφυεῖς * εἰσὶ καὶ ἔμπειροι· ῥᾷον γὰρ κατορθώσειν οἴονται. 36. Καὶ ἃ μηδεὶς φαῦλος· ἐπαινετὰ γὰρ μᾶλλον. 37. Καὶ ὧν ἐπιθυμοῦντες τυγχάνουσιν· οὐ γὰρ μόνον ἡδὺ, ἀλλὰ καὶ βέλτιον φαίνεται. 38. Καὶ μάλιστα ἕκαστοι πρὸς ἃ τοιοῦτοι· οἷον, οἱ φιλόνικοι, εἰ νίκη ἔσται· οἱ φιλότιμοι, εἰ τιμή· οἱ φιλοχρήματοι, εἰ χρήματα· καὶ οἱ ἄλλοι ὡσαύτως· περὶ μὲν οὖν ἀγαθοῦ καὶ τοῦ συμφέροντος, ἐκ τούτων ληπτέον τὰς πίστεις.

* Conjun. *sect.* 18. *problem.* 6.

Formæ de bonis comparatis.

CAP. VII.

Elementa de majori & magno, Part. 2. Ex quibus unâ cum definitionibus boni capite præcedenti præmissis, colliguntur formæ de Majori bono & utili, sivè de meliori & utiliori, à Part. 3.

a Propositio sequentium, de Magis vel Minus Utili; seu de Meliori & Pejori.

b Præmissis igitur *elementis communibus* sc. Tùm Quid sit *superans*; & Quid *deficiens*.

a QUoniam autem sæpè *in Deliberando*, qui confitentur utrumq; utile esse, de *eo*, AN *sit* MAGIS *utile*, controversantur; deinceps *sequitur*, *ut* dicamus de Majori bono, & *de* Magis utili. ¶ 2. b Sit igitur SUPERANS, tantum *quantum id quod superatum est*, & *etiam* amplius: *Quod* SUPERATUR verò, *sit illud* quod est *in eo quod superat*:

ΕΠεὶ δὲ πολλάκις ὁμολογοῦντες ἄμφω συμφέρειν, περὶ τοῦ μᾶλλον † ἀμφισβητοῦσιν, ἐφεξῆς ἂν εἴη λεκτέον περὶ τοῦ μείζονος ἀγαθοῦ, καὶ τοῦ μᾶλλον συμφέροντος ‖. 2. Ἔστω δὴ ὑπερέχον μὲν, τοσοῦτον καὶ ἔτι· ὑπερεχόμενον δὲ, τὸ ἐνυπάρχον· καὶ

† Conjun. c.3.p.17.

‖ Conjun. 3. *Topic.* c. 2. p.6.

μεῖζον

μεῖζον μὲν ἀεὶ καὶ πλεῖον πρὸς ἔλαττον· μέγα δὲ καὶ μικρὸν, καὶ πολὺ καὶ ὀλίγον, πρὸς τὸ τῶν πολλῶν μέγεθος· καὶ ὑπερέχον μὲν τὸ μέγα· τὸ δὲ ἐλλεῖπον μικρόν· καὶ πολυ, καὶ ὀλίγον ὡσαύτως. 3. Ἐπεὶ δὲ ἀγαθὸν λέγομεν, τότε αὐτὸ αὑτοῦ ἕνεκα καὶ μὴ ἄλλου αἱρετόν· καὶ οὗ πάντα ἐφίεται· καὶ ὃ νοῦν ἂν καὶ φρόνησιν λαβόντα ἕλοιτο· καὶ τὸ ποιητικὸν καὶ τὸ φυλακτικὸν, ἢ ᾧ ἕπεται τὰ τοιαῦτα· τὸ δ' οὗ ἕνεκα, τὸ τέλος ἐστί· τέλος δ' ἐστὶν, οὗ ἕνεκα τὰ ἄλλα· αὐτῷ δὲ ἀγαθὸν, τὸ πρὸς αὐτὸ ταῦτα πεπονθός. 4. Ἀνάγκη τά τε πλείω τοῦ ἑνὸς * καὶ τῶν ἐλαττόνων, συναριθμουμένου τοῦ ἑνὸς ἢ τῶν ἐλαττόνων, μεῖζον ἀγαθὸν εἶναι· ὑπερέχει γάρ· τὸ δὲ ἐνυπάρχον, ὑπερέχεται. 5. Καὶ ἐὰν τὸ μέγιστον τοῦ μεγίστου ὑπερέχῃ, † καὶ αὐτὰ αὐτῶν· καὶ ὅσα αὐτὰ αὐτῶν, καὶ τὸ μέγιστον τοῦ μεγίστου· οἷον, εἰ ὁ μέγιστος ἀνὴρ γυναικὸς τῆς μεγίστης μείζων, καὶ ὅλως οἱ ἄνδρες τῶν γυναικῶν μείζους· καὶ εἰ οἱ ἄνδρες τῶν γυναικῶν ὅλως μείζους, καὶ ἀνὴρ ὁ μέγιστος τῆς μεγίστης γυναικὸς μείζων· ἀνάλογον γὰρ ἔχουσιν αἱ ὑπεροχαὶ τῶν γενῶν, καὶ τῶν μεγίστων ἐν αὐτοῖς. 6. Καὶ ὅταν, τόδε μὲν τῷδε ἕπηται, ἐκεῖνο δὲ τούτῳ μή· ἕπεται δὲ, ἢ τῷ ἅμα, ἢ τῷ ἐφεξῆς, ἢ τῇ δυνάμει ‖· ἐνυπάρχει γὰρ ἡ χρῆσις ἡ τοῦ ἑπομένου ἐν τῇ θατέρου· ἕπεται δὲ, ἅμα μὲν τῷ ὑγιαίνειν τὸ ζῆν, τούτῳ δὲ ἐκεῖνο οὔ· ὕστερον δὲ, τῷ μανθάνειν τὸ ἐπίστασθαι· δυ-

*Conjun. 3. Topic. ca.2.p.2.

† Conjun. 3. Top.c. 2. p.17. 18.

‖ Conjun. ca.6.p.4.

[c] Et MAJUS quidem *in quantitate*, & PLUS *in numero*, semper *refertur* ad *unum aliquod* MINUS: MAGNUM verò & PARUUM, ac MULTUM & PAUCUM, ad plurimorum *referuntur* magnitudinem *&* *numerum*: Et superans quidem, magnum *dicitur*, at deficiens, paruum: Et multum, & paucum eodem modo. ¶ 3. [e] Quoniam igitur Bonum dicimus, & quod ipsum sui gratiâ, & non alterius, eligendum *est*; & quod omnes appetunt; & quod illa quæ mentem ac prudentiam acceperint, eligerent; & quod *idoneum est* ad efficiendum atq; custodiendum *bona*, aut quod hujusmodi *bona* consequuntur: [f] Id autem cujus gratiâ *res eligitur*, finis est: Finis verò est, cujus gratiâ alia *eliguntur*: [g] Ipsi autem *homini privato seu rei cuiq; id* bonum *est*, quod ad ipsum *se* habet iis *rationibus*, quas *jam descripsimus*: 4. [h] Necesse *est*, & ut plura *bona*, quàm unum aut pauciora, *dummodò* illud unum aut pauciora connumerentur, sint majus bonum: *Illa* enim superant; at q[d] *iisdem* continetur, *&* *inest ab ipsis* superatur. 5. [i] Et si maximum *in uno genere* superet maximum *in alio*; etiam *ipsorum generum* unum *superabit* alterum: [k] Et *vicissim*, quorumcunq; *generum* unum *excedat* alterum, etiam maximum *in uno eorum*, *excedit* maximum *in altero*;[l] veluti, si maximus vir muliere maximâ major *est*; etiam omninò viri mulieribus *sunt* majores: [m] Et si viri mulieribus omninò majores *sunt*, etiam vir maximus maximâ muliere major *est*: Proporti one enim respondent *inter se* exuperantiæ *ipsorum* generum, & maximarum *rerum quæ sunt* in ipsis. 6. [n] Et quando, hoc quidem illi consequens sit, illud verò huic nequaquam: Consequens verò *unum alteri* est, vel *quia* simùl *consequitur*, vel *quia* deinceps, vel *quia* facultate: Inest enim usus Consequentis in *usu* Antecedentis: [o] Simùl autem consequens est. ex: g. *si* sanus est, ut vivat; huic verò illud non *simul & necessariò est consequens*: [p] Posteriùs verò *consequens*

c Tùm quæ bonum species: Dicitur enim *superans*, vel *Maius & plus*, quæ referuntur ad *unum certum terminum*; sc. Minus, quod superatur;

d Vel *Magnum & multum*, quæ indefinite referuntur *ad plures terminos*. Similiterq; Parvum & paucum.

e Deducit *elementa & formas de Meliori*, &c. hoc modo: Cùm enim e capite præcedenti sumptæ sint definitiones Boni 4. ; Quòd bonum sit id, quod sui gratiâ eligitur, *&c.*

f Id autem cujus gratiâ aliud elig. est finis: & finis grat. cætera eliguntur: & proinde bonum illud supra definitum erit absolute & omnibus bonum cujus gratiâ cæt. omnia eliguntur:

g Bonum autem, quod alicui & certo homini bonum est, illius hominis gratiâ comparatur, secundum definitiones universalis boni expositas:

h Sequentur inde, variæ formæ *de majori bono*, &c. quarum *Aliæ sunt ipsarum rerum*, QUAE *superant*; 1m quidem, *si in numero superent*: Plura bona sunt majus bonum, quàm unum aut pauciora.

i Deinde, *si in magnitudine superent* secundùm proportionem: v. g. Si maximum in hoc genere superet maximum in illo; etiam hoc genus, majus erit illo.

k Et conversim: Si hoc genus superet illud, &c.

l Exemplum prioris partis directæ;

m Posterioris conversæ.

n Tertiò, *Si superent in Consequentiâ*: Quod enim est consequens, majus est, quàm antecedens.

Consequens autem. 3 x est; Simul; Posterius; & facultate.

o Consequens simul, quid.

p Conseq. posteriùs, quid.

 est

q Conseq. facultate, quid.

r Aliæ for. collig. rat. eorum, QUIBUS *superant,* ut putà. 10 Rat. *graduum in mole, virtute,* &c. quibus unum, magis superat, quàm alterum.

20 Rat. *efficientia*: Majoris. n. boni efficiens est maius.

s Probatur forma ex definitione boni & utilis cap. 6. p. 3.

t Et conversim; Id cujus efficiens majus, ipsum est majus.

30 Rat. *electionis per se*;

u Prob. ex definit. boni 1a, cap. 6. p. 2.

40 Rat. *finis.*

x Probatur ex definit. boni 1a: quia hujusmodi bonum propter se suscipitur, non propter aliud.

50 Rat. *tum ejus, quòd minus indigeat*:

y Probatur ex definitione boni 4a.

z Tum ejus, quòd sine illo esse possit; ità ut non sit illius indigens.

* Id aut. qd altero non indiget, est magis contentum.

a Proin qd sine illo esse possit, specie apparet majus bonum.

60 Ratione *Principii, & causæ*: Hic *Aliæ formæ,* constant *ex collatione termin. duorum*: viz.

Vel unius principii, cum una re producta;

Vel unius causæ, cum uno effectu.

b *Aliæ formæ* constant *ex collatione terminorum trium*: sc.

Vel unius rei productæ cum duobus principiis;

c Vel unius effectus cum duabus causis.

* Conversa, tùm prioris partis;

* Tum posterioris.

d Ex supradictis, corollarium 2a, quod specie tenus apparet esse verum: Nam

est; si discit ut sciat: q Facultate verò, *si* sacrilegium fecit *ut* surripiat: Qui enim sacrilegium fecerit, etiam surripiet. 7. r Et cùm duo seorsim eandem rem *superant,* quæ majori s *mole, motu, &c.* illam superant, *ea* majora *sunt*: Necesse enim *est* ut *hæc* superent etiam *id quod est re proposita* majus. 8. s Et majoris boni efficientia, majora *sunt* (t hæc enim definitio est *majoris boni,* ut *ipsum* sit majoris efficiens.) t Et *id* cujus efficiens majus, eodem modo: Si enim salubre magis eligendum, quàm jucundum, & majus bonum *sit*; etiam sanitas *erit* major quàm voluptas *seu jucunditas.* 9. 3 Et quod magis eligendum *est* per se quàm quod non per se: velut, robur, quam salubre: u Hoc enim non sui gratiâ; illud verò sui *gratiâ expetitur*; id quod Bonum esse *definivimus.* 10. 4 Et *si* alterum quidem sit finis, alterum verò non finis, *illud est majus bonum*: x Hoc enim alterius gratiâ; at illud sui *gratiâ suscipitur*; veluti, exerceri, ut benè *se* habeat corpus. 11. 5 Et quod minùs *est* indigens altero, vel aliis: suis enim *opibus est* magis contentum: y *Illud* autem minùs indiget, quod paucioribus *tantùm* vel facilioribus indiget. 12. z Et quando, unum quidem, sine hac re non sit, vel non possibile sit factum esse; alterum verò, sine hâc *omninò sit, ità ut non sit alterius indigens*: * *Illud* autem quod non *est alterius* indigens, magis *est* seipso contentum: a Quare apparet majus *esse* bonum. 13. 6 Et si *unum* principium sit, alterum verò non principium: Et si *unum* sit caussa, alterum verò, non causa; propter eandem *rationem illud majus est*: Nam sine causa vel principio, impossibile *est rem* esse, vel factam esse: 14. b Et cùm duo *sint* principia, quod *est* à majore principio, majus *est*: c Et cùm duæ causæ, quod *est* à majore causa, majus *est*. Et * *proinde* è converso; cùm principia duo *sint*, majoris *rei* principium, majus: * Et cum causæ duæ, majoris *rei* causa, *res* major. 15. d Perspicuum igitur *est* ex iis quæ

νάμις ἐστι, τὸν ἱεροσυλεῖν τὸ ἀποστερεῖν· ὁ γὰρ ἱεροσυλήσας, κἂν ἀποστερήσειε. 7. Καὶ τὰ ὑπερέχοντα τοῦ αὐτοῦ μείζονι, μείζω· ἀνάγκη γὰρ ὑπερέχειν καὶ τοῦ μείζονος. 8. Καὶ τὰ μείζονος ἀγαθοῦ ποιητικὰ, μείζω· τοῦτο γὰρ ἦν τὸ μείζονος ποιητικῷ εἶναι· καὶ οὗ τὸ ποιητικὸν μεῖζον, ὡσαύτως· εἰ γὰρ τὸ ὑγιεινὸν αἱρετώτερον τοῦ ἡδέος, καὶ μεῖζον ἀγαθὸν, καὶ ἡ ὑγίεια τῆς ἡδονῆς μείζων. 9. Καὶ τὸ αἱρετώτερον καθ' αὑτὸ, † τοῦ μὴ καθ' αὑτό· οἷον, ἰσχὺς, ὑγιεινοῦ· τὸ μὲν γὰρ, οὐχ αὑτοῦ ἕνεκα· τὸ δὲ, αὑτοῦ, ὅπερ ἦν τὸ ἀγαθόν ‖. 10. Κἂν ᾖ, τὸ μὲν τέλος *, τὸ δὲ μὴ τέλος· τὸ μὲν γὰρ, ἄλλου ἕνεκα· τὸ δὲ, αὑτοῦ· οἷον, τὸ γυμνάζεσθαι, τοῦ εὖ ἔχειν τὸ σῶμα. 11. Καὶ τὸ ἧττον προσδεόμενον θατέρου, ἢ ἑτέρων· αὐταρκέστερον γάρ· ἧττον δὲ προσδεῖται τὸ, ἐλαττόνων ἢ ῥᾳόνων προσδεόμενον. 12. Καὶ ὅταν, τόδε μὲν ἄνευ τοῦδε μὴ ᾖ, ἢ μὴ δυνατὸν ᾖ γενέσθαι, θάτερον δὲ ἄνευ τούτου· αὐταρκέστερον δὲ τὸ μὴ δεόμενον· ὥστε φαίνεται μεῖζον ἀγαθόν. 13. Κἂν ᾖ ἀρχὴ, τὸ δὲ μὴ ἀρχή· κἂν ᾖ αἴτιον, τὸ δ' οὐκ αἴτιον, διὰ τὸ αὐτό· ἄνευ γὰρ αἰτίου καὶ ἀρχῆς, ἀδύνατον εἶναι, ἢ γενέσθαι. 14. Καὶ δυοῖν ἀρχαῖν, τὸ ἀπὸ τῆς μείζονος ἀρχῆς, μεῖζον· καὶ δυοῖν αἰτίοιν, τὸ ἀπὸ τοῦ μείζονος αἰτίου, μεῖζον· καὶ ἀνάπαλιν δὲ, δυοῖν ἀρχαῖν, ἡ τοῦ μείζονος ἀρχὴ, μείζων· καὶ δυοῖν αἰτίοιν, τὸ τοῦ μείζονος αἴτιον, μεῖζον. 15. Δῆλον οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων,

* Conjun. 3. Top. ca 3. pa. 3.

† Conjun. 3. Top. c. 1. pa. 7.

‖ Supr. p. 3. & c. 6. p. 2.

* Conjun. 3. Top. c. 1. p. 14.

ευμένων, ὅτι ἀμφοτέρως μεῖζον ἐπιφαίνεσθαι· καὶ γὰρ ἡ ἀρχὴ τόδε, τὸ δὲ μὴ ἀρχή, δόξει μεῖζον εἶναι· καὶ εἰ μὴ ἀρχή, τὸ δὲ, ἀρχή· τὸ γὰρ τέλος, μεῖζον, καὶ οὐκ ἀρχή· ὥσπερ ὁ Λεωδάμας κατηγορῶν ἔφη Καλλιστράτου, τὸν βουλεύσαντα τοῦ πράξαντος μᾶλλον ἀδικεῖν· οὐ γὰρ ἦν πραχθῆναι μὴ βουλευσαμένου· πάλιν δὲ καὶ Χαβρίου, τὸν πράξαντα τοῦ βουλεύσαντος· οὐ γὰρ ἂν γενέσθαι, εἰ μὴ ἦν ὁ πράξων· τούτου γὰρ ἕνεκα ἐπιβουλεύουσι, ὅπως πράξωσι. 16. Καὶ τὸ σπανιώτερον τοῦ ἀφθόνου· ἔστιν, χρυσὸς σιδήρου, ἀχρηστότερος ὤν· μείζων γὰρ ἡ κτῆσις, διὰ τὸ χαλεπωτέραν εἶναι. 17. Ἄλλον δὲ τρόπον, τὸ ἄφθονον τοῦ σπανίου, ὅτι ἡ χρῆσις ὑπερέχει· τὸ γὰρ πολλάκις, τοῦ ὀλιγάκις ὑπερέχει· ὅθεν λέγεται,

"Ἄριστον μὲν ὕδωρ.

18. Καὶ ὅλως τὸ χαλεπώτερον τοῦ ῥᾴονος*· σπανιώτερον γάρ. 19. Ἄλλον δὲ τρόπον, τὸ ῥᾷον τοῦ χαλεπωτέρου· ἔχει γὰρ ὡς βουλόμεθα. 20. Καὶ ᾧ τὸ ἐναντίον μεῖζον. 21. Καὶ οὗ ἡ στέρησις μείζων. 22. Καὶ ἀρετὴ μὴ ἀρετῆς, καὶ κακία μὴ κακίας μείζων· τὰ μὲν γὰρ, τέλη· τὰ δ', οὐ τέλη. 23. Καὶ ὧν τὰ ἔργα καλλίω, ἢ αἰσχίω, μείζω αὐτά· καὶ ὧν αἱ κακίαι καὶ αἱ ἀρεταὶ μείζους, καὶ τὰ ἔργα μείζω· ἐπείπερ, ὡς τὰ αἴτια καὶ αἱ ἀρχαί, καὶ τὰ ἀποβαίνοντα· καὶ ὡς τὰ ἀποβαίνοντα, καὶ τὰ αἴτια καὶ αἱ ἀρχαί. 24. Καὶ ὧν ἡ ὑπεροχὴ αἱρετωτέρα, ἢ καλλίων†· οἷον, τὸ ἀκριβῶς ὁρᾶν, αἱρετώτερον τοῦ ὀσφραίνε-

*Conjun. 3. Top. c. 2. p. 14.

† Conjun. 3. Top. c. 3. p. 9.

dicta sunt, quòd utroq; modo aliquid *specie tenus* majus apparere potest: [e] Etenim, & si hoc *sit* principium, illud verò non principium, videbitur majus esse; [f] & si hoc, principium, illud verò non principium: *Quod* enim finis *est*, & non principium, majus *est*: [g] ut Leodamas dixit, accusans Callistratum; "EUM QUI consuluerit, quàm *qui malè* egerit, injustiùs fecisse: Quippe quod non actum fuisset, nisi *quis* consuluisset. [h] Rursus verò etiam Chabriam *accusans, dixit*, "EUM GRAVIUS *peccâsse* qui egerit, quàm qui consuluerit: quòd non factum esset, nisi fuisset, qui ageret: Nam hujus *rei* gratiâ consilium *homines* ineunt, ut agant. 16. [7] Et quod rarius, quàm quod copiosum *est*; velut, aurum quàm ferrum, *tametsi* minores usus præbeat: *Ejus* enim possessio *est* major, *seu pretiosior*; *quia paratu* est *illa* difficilior. 17. [i] Alio autem modo, copiosum *est majus* eo quod rarum; quia *ejus* usus superat *usum alterius*: Quod enim sæpe *in usu est*, superat *illud* quod raro: Unde dicitur *à poëta*,

" [k] *Optima quidem elementorum est aqua.* 18. [l] Et omninò *quod paratu est* difficilius, *majus est* eo quod facilius. *Quia* enim rarius: 19. [m] Alio autem modo, quod facilius, eo quod difficilius: *Se* enim *ita* habet ut volumus. 20. [8] Et cujus contrarium majus, *illud &* *majus est*. 21. [n] Et cujus privatio major, *eodem modo*. 22. [o] Et virtus *perfecta major est*, quàm non virtus, [1] *seu dispositio ad virtutem*; [p] & vitiositas *absoluta*, quàm non vitiositas, major *est*: * Nam illa quidem *sunt* fines; hæc verò non *sunt* fines: 23. [2] Et quorum opera honestiora, vel turpiora *sunt*, majora ipsa *sunt*: * Et quorum vitia, & virtutes majores *sunt*, etiam opera majora *sunt*: [q] Quoniam, ut *rerum* causæ & principia *se habent*, etiam eventa; & ut eventa, etiam causæ & principia. 23. [3] Et quorum exuperantia optabilior, vel honestior *est*, (veluti, exquisitè videre, optabilius quàm *exactè* odorari) *ipsa* majora:

e Et id quod est principium, videtur majus eo quod non est princip. ut patet ex p. 12.

f Et id quod est non principium (sc. finis) majus eo quod est princip. uti collig. ex. p. 10a.

g Utriusque horum exemplum, est Leodamas Orator, qui variatis temporibus, prout causa postulabat, nunc omnem vim *in principio & consilio* positam esse dixit; ut in Callistrato.

h Nunc in *fine & opere*, ut in Chabria.

7° Ratione *Raritatis*, *seu paucitatis*: Rara enim ob pretium & dignitatem, majora sunt; quia difficiliùs acquiruntur.

i Vel *Copiæ*: Copiosa enim ob usum fructumque, qui frequenter ex ipsis capitur, potiora habentur.

k Exempl. ex Pindaro, 1a Ode Olymp.

l Et universim; *Ratione difficilioris* acquisitionis: probatur forma ex part. 16.

m Vel *facilioris*; probatur hoc ex cap. præced. part. 28.

8a Ratione *Oppositorum*; Sive *contrariorum*;

n Sive *Privativorum*;

o Sive *Relatorum*; quorum formæ. 1a, *Perfectius habitus* major est quàm *dispositio* ad eundem: sive in bonis;

p Sive in malis:

* Prob. ex. par. 10.

2a Quorum *opera*, honestiora & turpiora sunt, etiam *habitus ipsi*, ex quibus *illa* manant, majores sunt:

* Et vice versa.

q Probatio utriusq; partis, à communi axiomate.

3a Quarum facultatum & dispositionum *exuperantiæ* honestiores, & optabiliores sunt, etiam *ipsæ facultates & dispositiones*.

r Exempl. in rebus naturalibus

ſ In rebus moralibus.

t Et retrò.

4a Quarum rerum *cupiditates* honeſtiores, vel meliores, etiam res *ipſæ cupitæ*, honeſtiores, &c.

u Et viciſſim.

5a Quorum *ſcientiæ* honeſtiores, & meliores, etiam *res ipſæ ſcibiles* objectæ, honeſtiores, &c.

x Et converſim.

9 Ratione *judicii prudentium virorum.*

y Judicium hoc prudentium virorum, non modò in rebus practicis, ſc. utilib. æſtimandis, multum valet, ſed in rebus etiam Theoricis dijudicandis.

z Nos tamen hîc ipſum, bonis Practicis ſolùm coarctavimus: idq; ratione illâ perſuaſi, quæ ſumitur ex definitionib. boni, 2a & 3a ſuprà poſitis, cap. 6. par. 2a.

10. Rat. tùm *Subjectæ naturæ recipientis*: Cùm duo bona à naturis duabus recipi poſſint, quod recipitur à meliori, melius eſt:

a Tùm *melioris viri eligentis*: Cùm enim duæ res diverſæ, à duob. eligi poſſint; quæ à meliori elig. ea melior:

b Exemplo eſt, dictum Socratis apud Plat. in Gorgia.

11. Ratione *Jucundioris*:

majora: Etenim viſus *præſtantior eſt* olfactu: r Et ſtudioſum ſodalium eſſe, quàm pecuniarum, honeſtius eſt: Quare etiam ſtudium ſodalium, quàm pecuniarum: t Et è contra verò, meliorum exuperantiæ, meliores; & honeſtiorum, honeſtiores. 25. 4 Et quorum cupiditates honeſtiores, vel meliores, *illa honeſtiora vel meliora*: Majores enim appetitiones, *rerum* ſunt majorum: u & *è contra* verò, honeſtorum, præſertim meliorum cupiditates, meliores, & honeſtiores propter eandem *rationem*. 26 5 Et quarum ſcientiæ honeſtiores vel probiores, etiam res *quæ ſcientiis illis præcipiuntur*, honeſtiores *ſunt* & probiores: Ut enim ſcientia *ſe* habet, *ita* etiam *id quod* verum *eſt*. Præcipit autem de rebus quas tractat, *ars* unaquæque, *neque ad alias res tranſit*. x Et è *contrà* verò, probiorum ac honeſtiorum ſcientiæ, *ſimiliter atque* ex eâdem proportione *ſe habent* ob eaſdem *cauſas*. 27. 9 Et quod judicarent aut judicaverunt prudentes, ſive omnes ſive *eorum* plurimi, ſive plures, ſive *ii* qui *inter ipſos conſilia plurimum* pollent, *eſſe* bonum vel majus; neceſſe eſt ſic *ſe* habere, vel ſimpliciter, *nec magis in hac re quàm in illâ*, vel ſi *illi homines* ex prudentiâ judicârint. 28. y Poteſt verò hæc *forma* etiam de aliis *rebus* communiter *enunciari*: Etenim *Categoria* Quid, & Quale, & Quantum, ſic *ſe* habet *quoad veritatem*, ut ſcientia *earum rerum*, & prudentia affirmaverit: z Verùm *nos hæc* de bonis *eligendis* pronunciavimus: Nam definitum eſt bonum, *id* eſſe, quod quæ acceperint *res* prudentiam, eligerent ſingulæ: Perſpicuum igitur *eſt*, etiam majus *id eſſe*, quod prudentia magis *bonum eſſe* dictat. 29. 10 Et quod melioribus ineſt vel ſimplicitèr, vel quatenùs meliores *ſunt*: velut *animi* fortitudo, quàm robur *corporis*. 30. a Et quod eligerit *vir* melior, vel ſimplicitèr, vel quatenùs melior; b velut, injuria affici magis *bonum*, quàm injuriâ afficere: Hoc. n. vir juſtior eligeret. 31. 11 Et

σθαι· καὶ γὰρ ὄψις, ὀσφρήσεως· καὶ τὸ φιλέταιρον εἶναι, τοῦ φιλοχρήματον, μᾶλλον κάλλιον· ὥστε καὶ φιλεταιρεία, φιλοχρηματίας· καὶ ἀντικειμένως δὲ, τῶν βελτιόνων αἱ ὑπερβολαὶ, βελτίους· καὶ καλλιόνων, καλλίους. 25. Καὶ ὧν αἱ ἐπιθυμίαι καλλίους, ἢ βελτίους· αἱ γὰρ μείζους ὀρέξεις, μειζόνων εἰσί· καὶ τῶν καλλιόνων δὲ, ἢ καὶ βελτιόνων αἱ ἐπιθυμίαι, βελτίους καὶ καλλίους διὰ τὸ αὐτό. 26. Καὶ ὧν αἱ ἐπιστῆμαι καλλίους ἢ σπουδαιότεραι, καὶ τὰ πράγματα καλλίω καὶ σπουδαιότερα· ὡς γὰρ ἔχει ἡ ἐπιστήμη, καὶ τὸ ἀληθές· κελεύει δὲ τὸ αὐτῆς ἑκάστη· καὶ τῶν σπουδαιοτέρων δὲ καὶ καλλιόνων αἱ ἐπιστῆμαι *, ἀνάλογον διὰ ταῦτα. 27. Καὶ ὃ κρίναιεν ἂν ἢ κεκρίκασιν οἱ φρόνιμοι ἢ πάντες, ἢ οἱ πολλοὶ, ἢ οἱ πλείους, ἢ οἱ κράτιστοι, ἀγαθὸν, ἢ μεῖζον, ἀνάγκη οὕτως ἔχειν, ἢ ἁπλῶς, ἢ εἰ κατὰ τὴν φρόνησιν ἔκριναν †. 28. Ἔστι δὲ τοῦτο κοινὸν καὶ κατὰ τῶν ἄλλων· καὶ γὰρ τὶ, καὶ ποσὸν, καὶ ποιὸν, οὕτως ἔχει, ὡς ἂν ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ φρόνησις εἴποι· ἀλλ' ἐπ' ἀγαθῶν εἰρήκαμεν· ὥρισται || γὰρ ἀγαθὸν εἶναι, ὃ λαβόντα τὰ πράγματα φρόνησιν, ἕλοιτ' ἂν ἕκαστον· δῆλον οὖν, ὅτι καὶ μεῖζον, ὃ μᾶλλον ἡ φρόνησις λέγει. 29. Καὶ τὸ τοῖς βελτίοσιν ὑπάρχον *, ἢ ἁπλῶς, ἢ ᾗ βελτίους· οἷον ἡ ἀνδρεία, ἰσχύος. 30. Καὶ ὃ ἕλοιτ' ἂν ὁ βελτίων †, ἢ ἁπλῶς, ἢ ᾗ βελτίων· οἷον τὸ ἀδικεῖσθαι μᾶλλον ἢ ἀδικεῖν· τοῦτο γὰρ ὁ δικαιότερος ἕλοιτ' ἄν. 31. Καὶ τὸ ἥδιον, τοῦ ἧττον ἡδέος ||· τὴν γὰρ ἡδονὴν πάντα διώκει, καὶ αὐτοῦ ἕνεκα τοῦ ἥδεσθαι

* Conjun. 1. lib. de anim. c. 1.

† Conjun. 3. Top. c. 1. p. 4.

|| Cap. 6. p. 2.

* Conjun. 3. Top. c. 1. p. 11. & 13.

† Conjun. 3. Top. ca. 1. p. 4.

|| Conjun. 3. Top. c. 1. p. 3.

* Ca.6. pa.2.
† Vide infr. c.9. p.4.
|| Conjun. 3. Top.c. 3. p.10.
* Conjun. 3.Top.ca 1.pa.3.
† Conjun. 3. Top.c. 3.pa.5.
|| Conjun. 3.Top.c. 1.p.4.
* Supr. pa. 3.
† Conjun. 3.Top.c. 1.p.20.
|| Conjun. 2.Politic de Pittaci lege.

ἥδεσθαι ὀρέγονται ἅπαντες* ᾗ τούτοις τὸ ἀγαθὸν, καὶ τὸ τέλος· ἥδιον δὲ, τό τε ἀλυπότερον, καὶ τὸ πολυχρονιώτερον ἡδύ. 32 Καὶ τὸ κάλλιον, τοῦ ἧττον καλοῦ· τὸ γὰρ καλόν ἐστιν, ἤτοι τὸ ἡδύ, ἢ τὸ καθ' αὑτὸ αἱρετόν †. 33. Καὶ ὅσων αὐτοὶ αὑτοῖς ἢ φίλοις βούλονται αἴτιοι εἶναι μᾶλλον ||, ταῦτα μείζω ἀγαθά· ὅσων δὲ ἥκιστα, μείζω κακά. 34. Καὶ τὰ πολυχρονιώτερα, τῶν ὀλιγοχρονιωτέρων *. 35. Καὶ τὰ βεβαιότερα, τῶν μὴ βεβαιοτέρων· ὑπάρχει γὰρ ἡ χρῆσις, τῶν μὲν, τῷ χρόνῳ· τῶν δὲ, τῇ βουλήσει· ὅταν γὰρ βούλωνται, ὑπάρχει μᾶλλον ἡ τοῦ βεβαίου· 36. Καὶ ὡς ἂν ἐκ τῶν συστοίχων καὶ τῶν ὁμοίων πτώσεων, καὶ τἆλλα ἀκολουθεῖ †· οἷον, εἰ τὸ ἀνδρείως κάλλιον καὶ αἱρετώτερον τοῦ σωφρόνως, καὶ ἀνδρεία σωφροσύνης αἱρετωτέρα, καὶ τὸ ἀνδρεῖον εἶναι, τοῦ σωφρονεῖν. 37. Καὶ ὃ πάντες αἱροῦνται ||, τοῦ ὃ μὴ πάντες. 38. Καὶ ὃ οἱ πλείους, ἢ οἱ ἐλάττους· ἀγαθὸν γὰρ ἦν *, οὗ πάντες ἐφίενται· ὥστε καὶ μεῖζον, οὗ μᾶλλον. 39. Καὶ ὃ οἱ ἀμφισβητοῦντες, ἢ οἱ ἐχθροὶ, ἢ οἱ κρίνοντες, ἢ οὓς οὗτοι κρίνουσι· τὸ μὲν γὰρ, ὡς ἂν οἱ πάντες φαῖεν, ἐστί· τὸ δὲ, οἱ κύριοι καὶ οἱ εἰδότες. 40. Καὶ ὁτὲ μὲν, οὗ πάντες μετέχουσι, μεῖζον· ἀτιμία γὰρ τὸ μὴ μετέχειν. 41. ὁτὲ δὲ, οὗ μηδεὶς, ἢ οὗ ὀλίγοι· σπανιώτερον γάρ. 42. Καὶ τὰ ἐπαινετώτερα †· καλλίω γάρ· 43 Καὶ ὧν αἱ τιμαὶ μείζους ||, ὡσαύτως· ἡ γὰρ τιμὴ, ὥσπερ ἀξία τις ἐστί· καὶ ὧν αἱ ζημίαι μείζους *. 44. Καὶ

jucundius, quàm minùs jucundum, [c] Voluptatem enim omnia sectantur, & ipsius *voluptatis* gratiâ, voluptate perfundi appetunt: His autem *conditionibus suprà* definitum est bonum, & finis: [d] *Ipsum* autem Jucundius, est, tùm quod minùs molestum, tùm quod diutiùs jucundum. 32. [e] Et pulchrius *seu honestius*, quàm minùs pulchrum *seu honestum*: Nam honestum est, aut jucundum utique, aut per se eligendum. 33. [12] Et quorumcunq; *homines* ipsi *se* sibi aut amicis volunt causam esse magis, *quàm aliis*, hæc majora *sunt* bona; * quorumcunq; verò minimè *volunt*, majora mala. 34. [13] Et diuturniora, quàm minus diuturna. 35. Et * firmiora, quàm minus firma: Superat enim usus, * illorum quidem, tempore; * horum verò, arbitrio & *voluntate*: Nam quando *homines* velint, adest magis *usus* rei firmæ. 36. [14] Item quemadmodum ex Conjugatis & similibus casibus *fit consecutio*, etiam alia *seriatim* sequuntur; velut, si quod fortiter *agitur*, honestius magisque eligendum *est*; quàm quod temperanter; etiam fortitudo, quàm temperantia, magis eligenda; & fortem esse, quàm temperantem. 37. [15] Et quod omnes eligunt, quàm quod non omnes. 38. * Et quod plures, quàm quod pauciores: [f] Nam *id* bonum esse *definivimus*, quod omnes appetunt: Quare etiam majus *erit*, quod *appetunt* magis. 39. [16] Et quod controversantes aut inimici *majus esse ajunt*, * vel quod *supremi* judices, *seu Prætores*, aut *ii* quos isti *ad judicandum, tanquam arbitros* deligunt: [g] Illud enim est, perinde ac si omnes affirmarent; [h] hoc verò *est*, *ac si* principes viri, & *juris causæque* periti. 40. [17] Et interdum, cujus omnes participes sunt, *illud obtinere* majus *est*: * Dedecus enim *est*, non esse *ejus* participem: 41. [l] Interdum, *id* cujus nemo, aut cujus pauci: Quippe rarius *est hoc bonum*. 42. [18] Et quæ magis laudanda; quia honestiora. 43. [k] Et quorum honores majores, eodem

c Probatur forma ex defin. boni 2a.

d Jucundius aliquid bifariàm dicitur, &c.

e Et rat. *Pulchrioris*: colligitur forma, partim ex præcedenti, partim ex definit. boni 1a.

12. *Cùm quis alicujus boni se authorem, sibi, vel amicis esse mavult*, quàm aliis, illud est majus bonum:

* Contra, de malo.

13. Ratione *Diuturnitatis*:

* Et *Firmitatis*.

* Diuturniora, meliora sunt; quia longo tempore permanent.

* Firmiora, meliora; quiâ semper voluntatibus nostris præstò sunt.

14 Ratione *consecutionis inter coniugata*: Ut enim in coniugatis primò positis fit consecutio; ita etiam in aliis, quæ his prioribus adponi possunt.

15. Ratione *electionis universalis*: Sive omnes eligant;

* Sive plures.

f Ratio utriusque partis, à definitione boni 2 a.

16. Ratione *scientiæ & testimonii*, vel adversariorum, aut inimicorum;

* Vel Judicum, aut arbitrorum:

g Rat. utriusq; Quod n. inimici affirm. perinde est ac si omnes;

h Quod Judices, idem, ac si ii, qui in manu rem habent.

17. Ratione *Participationis*: Participem enim esse rei pervulgatæ, majus est bonum:

* Rat. à contrario.

l E contra, majus bonum est, participem esse rei inusitatæ:

Rat. ex par. 16.

18. Rat. Tùm *laudis*: Laudabiliora, meliora: ex c. præc. par. 9.

k Tùm *honoris*: Quibus enim major honor, ea majora bona.

l E contra; quorum pœnæ legibus constitutæ majores, majora mala.

m Tùm *excellentiæ in iis rebus, quæ vulgò magnæ existimantur*: Quæ enim his præstant, majora sunt bona.

19. Ratione *distributionis rei in partes partiumque enumerationis*: Hinc enim fit, ut res ipsa sic specie tenus appareat, quasi revera major sit: Probatur hoc ex par. 2a.

n Exempl. ex Iliad. 9.

o Itemque rat. *Oppositæ Collectionis, & gradationis*, quæ magnam vim amplificandi in se habet:

Tùm quia res plures disjectas coacervare se, indicat: Plura autem magnum quiddam esse apparent: ut dixit part. 2a.

p Tùm quia magnæ rei efficiendæ speciem præ se fert.

20 Ratione *Circumstantiarum*: Collig. hæc forma ex 18. & 16. a. Circumstantiæ enim occasionum, ætatum, locorum, &c. multùm res augent, ita ut, quæ suâ vi spectatæ, pusillæ res viderentur, grandes nunc esse intelligantur, si has conditiones habuerint:

Sive in demonstrativo genere, honestæ sint;

Sive in deliberativo, bonæ;

Sive in Judiciali, justæ.

q Exempl. primum Certatoris Olympii, in Epigrammate:

r 2. Iphicratis Atheniensis Ducis; qui sutoris filius fuisset.

eodem modo: Nam honor *est* quasi quædam *dignitatis* æstimatio: *l* Et quorum mulctæ *sunt* majores, *majora sunt mala*. 44. *m* Et *ea* quæ *majora existunt* iis, quæ *omnium* confessione magna sunt, vel *specie tenus* apparent *esse magna*, majora *sunt*. 45. 19 Quinetiam, eædem res cùm dividuntur in partes, *exinde* apparent *specie tenus esse* majores: Nam *in divisione*, multarum *rerum* exuperantia *specie tenus* apparet: Unde & Poeta ait, Meleagro, ut *ad bellum ineundum* surgeret, persuasisse *uxorem suam*, dicendo,

n " *Quot mala hominibus accedunt, quorum urbs capta fuerit:*

" *Viri quidem intereunt; urbem autem ignis in pulverem redactam consumit:*

" *Liberos verò alii abducunt, profundaq; cincturâ præditas uxores.*

46. *o* Quin & *rem* componere & superadstruere, *ita* ut *in amplificando solebat* Epicharmus, *majorem eam apparere efficit*; *idque* tùm proptèr idem *quod evenit* divisioni: Nam compositio multarum *rerum disjectarum* exuperantiam *seu accumulationem* ostendit: *p* tùm etiam, qui *in eo rerum* magnarum principium & causa *specie tenus* apparet. 47. 20 Quoniam verò *id* quod *est* difficilius, & rarius, *est* majus; etiam occasiones, & ætates, & loci, & tempora, & vires efficiunt *res magnas*: Si *quis* enim supra vires, & supra ætatem, & supra similes; aut si eo modo, vel eo loco, vel tali tempore, *res aliquas gessisse vel obtinuisse dicatur*; *ea* habebunt magnitudinem, & honestarum, & bonarum, & justarum; & *ut harum*, *ita etiam his* contrariarum: Unde & Epigramma *illud* extat in victorem Olympiorum;

q " *Nuper quidem circa humeros gestans asperum vas piscatorium,*

" *Pisces ex Argis in oppidum Tegeam ferebam:*

r Et Iphicrates seipsum encomio ornavit, dicens,

" *Ex quantulis initiis extiterunt mihi honores isti?*

τὰ τῶν ὁμολογουμένων ἢ φαινομένων μεγάλων, μείζω. 45. Καὶ διαιρούμενα δὲ εἰς τὰ μέρη τὰ αὐτὰ, μείζω φαίνεται· πλειόνων γὰρ ὑπεροχὴ φαίνεται· ὅθεν καὶ ὁ ποιητής φησι, πεῖσαι λέγουσαν τὸν Μελέαγρον ἀναστῆναι·

" Ὅσσα κάκ' ἀνθρώποισι πέλει, τῶν ἄστυ ἁλώῃ,

" Λαοὶ μὲν φθινύθουσι, πόλιν δέ τε πῦρ ἀμαθύνει,

" Τέκνα δὲ τ' ἄλλοι ἄγουσι.

46. Καὶ τὸ συντιθέναι δὲ καὶ ἐποικοδομεῖν, ὥσπερ Ἐπίχαρμος*· διά τε τὸ αὐτὸ τῇ διαιρέσει· ἡ γὰρ σύνθεσις, ὑπεροχὴν δείκνυσι πολλήν· καὶ ὅτι ἀρχὴ φαίνεται μεγάλων καὶ αἴτιον. 47. Ἐπεὶ δὲ τὸ χαλεπώτερον † καὶ σπανιώτερον ‖ μεῖζον, καὶ οἱ καιροὶ, καὶ αἱ ἡλικίαι, καὶ οἱ τόποι, καὶ οἱ χρόνοι, καὶ αἱ δυνάμεις ποιοῦσι μεγάλα· εἰ γὰρ παρὰ δύναμιν, καὶ παρ' ἡλικίαν, καὶ παρὰ τοὺς ὁμοίους, καὶ εἰ οὕτως, ἢ ἐνταῦθα, ἢ τόθ', ἕξει μέγεθος καὶ καλῶν καὶ ἀγαθῶν, καὶ δικαίων, καὶ τῶν ἐναντίων· ὅθεν καὶ τὸ ἐπίγραμμα τῷ ὀλυμπιονίκῃ*.

" Πρόσθε μὲν ἀμφ' ὤμοισιν ἔχων τραχεῖαν ἄσιλλαν,

" Ἰχθῦς ἐξ Ἄργους εἰς Τεγέαν ἔφερον.

καὶ ὁ Ἰφικράτης αὐτὸν ἐνεκωμίαζε, λέγων,

Ἐξ ὧν ὑπῆρξε ταῦτα.

48. Καὶ

*Conjun. 1. de ort. animal.

†Par. 18.

‖Par. 16.

* Conjun. c. 9. p. 41.

48. Καὶ τὸ αὐτοφυὲς τοῦ Ἐπικλήτου· χαλεπώτερον γάρ· ὅθεν καὶ ὁ ποιητής φησιν,

"Αὐτοδίδακτος δ' εἰμί------

49. Καὶ τὸ μεγάλου μέγιστον μέρος· οἷον, Περικλῆς τὸν ἐπιτάφιον λέγων, τὴν νεότητα ἐκ τῆς πόλεως ἀνῃρῆσθαι, ὥσπερ τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ εἰ ἐξαιρεθείη. 50. Καὶ τὰ ἐν χρείᾳ μείζονι, χρήσιμα *, οἷον τὰ ἐν γήρᾳ καὶ νόσοις. 51. Καὶ δυοῖν τὸ ἐγγύτερον τοῦ τέλους †. 52. Καὶ τὸ αὐτῷ ἢ ἁπλῶς. 53. Καὶ τὸ δυνατὸν, τοῦ ἀδυνάτου ||· τὸ μὲν γὰρ, αὐτῷ· τὸ δ', οὔ. 54. Καὶ τὰ ἐν τέλει τοῦ βίου *. τέλη γὰρ μᾶλλον τὰ πρὸς τῷ τέλει. 55. Καὶ τὰ πρὸς ἀλήθειαν †, τῶν πρὸς δόξαν· ὅρος δὲ τοῦ πρὸς δόξαν ||, ὃ λανθάνειν μέλλων, οὐκ ἂν ἕλοιτο· διὸ καὶ τὸ εὖ πάσχειν, τοῦ εὖ ποιεῖν δόξειεν ἂν αἱρετώτερον εἶναι· τὸ μὲν γὰρ, κἂν λανθάνῃ, αἱρήσεται· ποιεῖν δ' εὖ λανθάνων οὐ δοκεῖ ἂν ἑλέσθαι. 56. Καὶ ὅσα εἶναι μᾶλλον ἢ δοκεῖν βούλονται· πρὸς ἀλήθειαν γὰρ μᾶλλον· διὸ καὶ τὴν δικαιοσύνην φασὶ μικρὸν εἶναι, ὅτι δοκεῖν ἢ εἶναι αἱρετώτερον· τὸ δὲ ὑγιαίνειν, οὔ. 54. Καὶ τὸ πρὸς πολλὰ χρησιμώτερον *· οἷον, τὸ πρὸς τὸ ζῆν, καὶ εὖ ζῆν, καὶ τὴν ἡδονὴν, καὶ πράττειν τὰ καλά· διὸ ὁ πλοῦτος, καὶ ἡ ὑγίεια, μέγιστα δοκεῖ εἶναι· ἅπαντα γὰρ ἔχει ταῦτα. 58. Καὶ τὸ ἀλυπότερον †, καὶ τὸ μεθ' ἡδο-

* Conjun. 3. Top.c. 2.p.5.
† Conjun. 3.Top.ca. 1.p.15.
|| Ibid.p. 17.
* Ibid.p. 16.
† Conjun. 3. Top.c. 3.p.14.
|| ibid.
* Conjun. 3. Top.c. 3.p.17.
† Conjun. 3.Top.c. 2.p.3. & 16.

48. [f] Et ex ipso natum, *majus est*, quàm *postea* ascitum: Difficilius enim *videtur*: Unde & Poeta ait,

[t] " *Sum autem mihimet Doctor* ——

49. [21] Et rei magnæ maxima par, *majus quiddam meliusque est*, *quàm rei parvæ*: [u] velut, Pericles in funebri *oratione* dicebat; "*Juventutem ex civitate ablatam esse, perinde ac si ver ex anno sublatum fuisset.* 50. [22] Et quæ in necessitate majore, *nobis sunt* utilia: velut quæ in senectute & morbis. 51. [23] Et, cùm duo *sint quæ ad eundem finem faciunt*; quod propinquius *est* fini, *eo quod est remotius*. 52. [24] Et quod ipsi *seu privato cuique prodest*, quàm *quod* simpliciter *bonum est*, *si commodum nullum importet*. 53 [x] Et *id* quod fieri potest, quàm quod non potest: Illud enim *est* sibi *cuique privato bonum*; hoc verò, nequaquam. 54. [25] Et quæ in *ipso* vitæ fine *insunt*, *majora sunt iis, quæ remotiora*: *Ea* enim quæ *immediatè* fini hærent, *dicenda sunt* potiùs fines, *quàm quæ longius absunt*. 55. [26] Et quæ *rei* veritatem *spectantes sumimus*, quàm quæ ad *hominum* opinionem: [y] Definitio autem ejus QUOD AD OPINIONEM, *est id* quod, si clam *se omnibus* futurum *putaret*, nemo *unquam* eligeret. [z] Quamobrem etiam beneficium *ab aliis* accipere, videatur *utiq;* optabilius, quàm beneficium *aliis* dare: Illud enim, etiamsi clam esse *debeat*, eliget *quivis*; at beneficium *aliis* dare, *interim* ut *id* clam faciat, nemo videtur esse electurus. 56. [a] Et quæcunque *homines* esse magis quàm videri volunt: Ad veritatem enim *spectantes hæc eligunt* magis: [b] Quamborem & justitiam ajunt rem parvam esse; quià ut *quis* videatur *justus* quàm ut sit, magis eligendum *est*: *Benè* autem valere, minimè. 57. [27] Et quod ad multa utilius; velut, quod ad vitam, atq; *ad* beatam vitam *degendam*, & ad voluptatem *conficiendam*, & ad *res* honestas gerendas: Quamobrem & divitiæ, & sanitas, res maximæ *vulgò* videntur esse: Omnes enim *dotes* has, *ista in se* habent. 58. [28] Et quod

f Huc pertinet forma illa; Quod est nativum, majus est eo, quod est adscitum:

t Exempl. ex Odyss. 22; Verba sunt Phemii cantoris.

21. Ratione *maximæ partis*: Magnæ. n. rei maxima pars, majus meliusque est, quàm aut parvæ pars magna, aut magnæ parva:

u Exempl. ex Periclis Orat. funebr.

22 Rat. *fructus & commodi in rebus angustis*.

23. Rat. *propinquitat. ad finem*.

24. Rat. *peculiaris commodi* Quod enim huic bonum, majus est, quàm bonum in genere.

x Item, Quod fieri & à nobis obtineri potest, majus est, quàm quod non potest.

Probatur ex form. præced.

25. Rat. *conjunctionis, & propinquitatis cum vitæ fine*, qui finis est optimus.

26. Rat. *veritatis potiùs, quàm opinionis alienæ*, Quæ enim ad rei veritatem spectantes, sumimus, meliora, quàm quæ ad opinionem.

y Definitio ejus, quod est ad opinionem.

z Probatur formâ, exemplo.

a Proinde etiam, quæ homines (secundùm occultas voluntates) malunt sibi esse, quàm videri majora sunt:

b Quæ autem magis videri, minora: Ut Sophistæ dixerunt de Justitia; è quibus fuit Thrasymachus.

27. Ratione *Relationis ad plura*: Quod enim ad res plures accommodatum est, majus est, quàm quod ad pauciores.

28. Rat. *simplicis & solitariæ positionis, & conjunctionis cum voluptate*: Si enim simul mo-

lestiâ vacat, & voluptati etiam conjunctum sit, majus bonum est.

c Omninò, ratione *adjectionis*, &c. Si enim alteri rei adjunctum, totum majus efficit, & plus boni adfert, erit illud majus bonum.

d Item; Quæ præsentia sunt, & non latent; meliora, quàm quæ præsentia solùm sunt:

e Exemp. gr.

29. Rat *delectionis*: Quod enim amabile est, & desiderabile, melius est eo, quo facile carere possumus: Idque.

f Sive per se solùm ponatur;

g Sive cum aliis conjunctum:

h Exempl. Judicii Locrensis in quendam reum, &c.

quod magis est molestiæ expers, *simulq;* cum voluptate *conjunctum, melius eo, quod solùm molestiæ vacat*: Plura enim *ibi sunt bona*, quàm unum; ita ut bonum *illud simul* existat & voluptas, & molestiæ vacuitas. 59. [c] Et cùm duo *fuerint, quorum nunc unum rei adjungatur, nunc alterum*; quod eidem *rei* adjunctum, totum majus efficit, *id est majus*. 60. [d] Et quæ non latent: Ad veritatem enim *solam* tendunt hæc *magis quæ latent*: [e] Quamobrem divitem esse appareat *utiq;* majus bonum, quam videri. 61. [29] Item *id majus*, quod *est* desiderabile *& unicè charum*; [f] idq; *si* nonnullis quidem *sit* solum *per se*; [g] nonnullis verò, cum aliis *conjunctum*: [h] Quamobrem etiam haud par pœna *legibus constituta fuit*, si quis excœcârit hominem uno oculo utentem, ac *si* eum qui duos habet: *Quod* enim *ipsi* unicè charum *erat*, sublatum est. Ac ex quibus quidem *formis* oporteat fidem ducere in hortando & *in* dehortando, fere dictum est.

νῆς· πλείω γὰρ ἑνός· ὥστε ὑπάρχει καὶ ἡ ἡδονὴ ἀγαθὸν, καὶ ἀλυπία. 59. Καὶ δυοῖν ὃ τῷ αὐτῷ προστιθέμενον *, μεῖζον τὸ ὅλον ποιεῖ. 60. Καὶ ἃ μὴ λανθάνει παρόντα, ἢ λανθάνει· πρὸς ἀλήθειαν γὰρ τείνει ταῦτα· διὸ τὸ πλουτεῖν φανείη ἂν μεῖζον ἀγαθὸν τοῦ δοκεῖν· 61. Καὶ τὸ ἀγαπητόν· καὶ τοῖς μὲν, μόνον· τοῖς δὲ, μετ' ἄλλων· διὸ καὶ οὐκ ἴση ζημία, ἄν τις τὸν ἑτερόφθαλμον τυφλώσῃ, καὶ τὸν δύ' ἔχοντα· ἀγαπητὸν γὰρ ἀφῄρηται· ἐκ τίνων μὲν οὖν δεῖ τὰς πίστεις φέρειν ἐν τῷ προτρέπειν καὶ ἀποτρέπειν, σχεδὸν εἴρηται.

*Conjun. 3. Top. c. 5. p. 7.

De publica Deliberatione.

Cap. VIII.

Ad publicam Deliberationem, assumptis Rerumpub. speciebus, à Par. 4. *Addit pro Elementis sumendos esse Rerumpublicarum singularum fines, Par.* 11. *Unde earum instituta & utilia, &c. tanquam propositiones propriæ colligantur, Par.* 12. *Hîc etiam persuadendi vim habet, tenere principium & civitatum mores, qui ex iisdem finibus innotescunt, à Par* 13.

a Propositio 2a; 1 *sumendas esse rerumpubl. species*;

Et 2 *distinguenda esse earund. Instituta*, &c. quasi proprias deliberandi formas:

b Ratio *poster. membri* (cur distinguenda sint rerump. Instituta, &c.) *ab utili*, cui omnes homines parent; quia ad ipsorum fines conducit.

c Ratio *prior. membri, ex parte Civitatis*: Ideò sumendas esse rerumpub. species ad persuasionem; quia Dominatus (quorum authoritatem & enunciata tenere debet is qui deliberat) non nisi ex harum distinctione intelliguntur.

[a] Ex omnibus autem *illud* maximum, summúmq; accommodatum *est*, quo persuadere *quis*, atq; egregiè deliberare valeat; [1] Respub. assumpsisse omnes, [2] & uniuscujusque consuetudines ac instituta; atque *ea*, quæ utilia *sunt ipsis*, distinxisse. 2. [b] Obtemperant enim *mortales* omnes ei, quod *rebus ipsorum* utile *est*: *Id* autem est utile, quod Reipub. *statum* conservat; *cujusmodi sunt consuetudines & instituta*. 3. [c] Præterea, summam *in Repub.* authoritatem habet, Domini *seu Dominatus* enunciatio: Dominatus autem, juxta Rerumpub. *differentias*

Μέγιστον δὲ, καὶ κυριώτατον ἁπάντων πρὸς τὸ δύνασθαι πείθειν, καὶ καλῶς συμβουλεύειν, τὰς πολιτείας ἁπάσας λαβεῖν, καὶ τὰ ἑκάστης ἔθη, καὶ νόμιμα καὶ συμφέροντα διελεῖν. 2. Πείθονται γὰρ ἅπαντες τῷ συμφέροντι· συμφέρει δὲ τὸ σῶζον τὴν πολιτείαν. 3. Ἔτι δὲ, κυρία μὲν ἐστιν· ἡ τοῦ κυρίου ἀπόφασις· τὰ δὲ κύρια διῄρηται κατὰ τὰς πολιτείας· ὅσαι γὰρ αἱ πολιτεῖαι,

αι, τοσαῦτα καὶ τὰ κύρια ἐστίν. ¶ 4. Εἰσὶ δὲ πολιτεῖαι τέσσαρες *, δημοκρατία, ὀλιγαρχία, ἀριστοκρατία, μοναρχία· ὥστε, τὸ μὲν κύριον καὶ τὸ κρῖνον, τούτων δὴ ἂν εἴη μόριον, ἢ ὅλον τούτων. 5. Ἔστι δὲ δημοκρατία μὲν, πολιτεία ἐν ᾗ κλήρῳ διανέμονται τὰς ἀρχάς. 6. Ὀλιγαρχία δὲ, ἐν ᾗ οἱ ἀπὸ τιμημάτων. 7. Ἀριστοκρατία δὲ, ἐν ᾗ οἱ κατὰ τὴν παιδείαν· παιδείαν δὲ λέγω, τὴν ὑπὸ τοῦ νόμου κειμένην· οἱ γὰρ ἐμμεμενηκότες ἐν τοῖς νομίμοις, ἐν τῇ ἀριστοκρατίᾳ ἄρχουσιν· ἀνάγκη δὲ τούτους φαίνεσθαι ἀρίστους †· ὅθεν καὶ τοὔνομα εἴληφε τοῦτο. 8. Μοναρχία δ' ἐστὶ, κατὰ τοὔνομα, ἐν ᾗ εἷς ἁπάντων κύριός ἐστι. 9. Τούτων δὲ, ἡ μὲν κατὰ τάξιν τινὰ, βασιλεία. 10. Ἡ δ' ἀόριστος, τυραννίς. ¶ 11. Τὸ δὴ τέλος ἑκάστης πολιτείας οὐ δεῖ λανθάνειν· αἱροῦνται γὰρ τὰ πρὸς τὸ τέλος· ἔστι δὲ, δημοκρατίας μὲν τέλος, ἐλευθερία· ὀλιγαρχίας δὲ, πλοῦτος· ἀριστοκρατίας δὲ, τὰ πρὸς παιδείαν καὶ τὰ νόμιμα· τυραννίδος δὲ, φυλακή. ¶ 12. Δῆλον οὖν ὅτι τὰ πρὸς τὸ τέλος ἑκάστης ἔθη, καὶ νόμιμα, καὶ συμφέροντα, διαιρετέον, εἴπερ αἱροῦνται πρὸς τοῦτο ἐπαναφέροντες. ¶ 13. Ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον αἱ πίστεις γίνονται δι' ἀποδεικτικοῦ λόγου, ἀλλὰ καὶ δι' ἠθικοῦ (τῷ γὰρ ποιόν τινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα, πιστεύομεν· τοῦτο δ' ἐστὶν, ἂν ἀγαθὸς φαίνηται, ἢ εὔνους, ἢ ἄμφω) δέοι ἂν τὰ ἤθη

*Conjun. 3. Polit. cap. 7.

† Conjun. 3. Polit. cap. 7.

diſtincti ſunt: Quot enim *numero* Reſpub. tot etiam dominatus ſunt. *quorum juriſdictio tenenda eſt ei qui deliberat.* ¶ 4. [d] Sunt autem *quatuor* Reſpublicæ, Democratia, Oligarchia, Ariſtocratia, Monarchia: Ita ut Dominatus quidem, & *id* quod *res omnes* judicat harum utique particula fuerit *quædam*, aut totum harum. 5. [1] Eſt autem Democratia quidem, Reſpub. in quâ ſorte *tantum*, *civibus omnibus ſine diſcrimine* diſtribuunt magiſtratus 6. [2]. Oligarchia verò, in quâ *Magiſtratus gerunt* ex cenſu. 7. [3] Ariſtocratia autem, in qua *civitatem regunt ii* qui reipub. diſciplinâ *inſtructi ſunt:* Diſciplinam voco, Inſtitutiones à legibus poſitas: Nam qui *in patriis* ritibus inſtiterunt, *eoſque ritè obſervarunt*, in Ariſtocratia dominantur: Neceſſe verò *eſt*, hos *ſpecie tenus* apparere optimos: Unde & nomen hoc accepit *Optimatum poteſtas*. 8. [4] Monarchia verò, ut *ipſum* nomen *indicat*, eſt in qua unus omnium Dominus eſt 9. [e] Hujus verò una quidem *ſpecies*, quæ ordine quodam *conſtituta eſt nominatur* Regnum: 10. Altera autem, *quæ* nullis limitibus definita *eſt*, *dicitur* Tyrannis. ¶ 11. [f] Jam igitur finem cujuſq; reipub non oportet latêre: *Singuli enim civitatum ſtatus* eligunt ea quæ *faciunt* ad *ſuum* finem, *contraria verò reſpuunt:* [1] Ac Democratiæ quidem fini, eſt libertas: [2] Oligarchiæ verò, divitiæ: [3] At Ariſtocratiæ, *ea* quæ *pertinent* ad *civitatis* diſciplinam, & inſtituta: [4] Tyrannidis autem, ſatellitium *ſeu corporis* cuſtodia. ¶ 12. [g] Perſpicuum igitur *eſt*, *eas* conſuetudines, & inſtituta, & utilia, quæ *pertinent* ad finem cujuſque *reip.* diſtinguenda *nobis* eſſe: Siquidem *ii, qui in ſingulis rebuſpub. deliberant, omnia* ad hunc, *i. reipub. ſuæ finem* referentes, eligant. ¶ 13. [h] Quoniam autem non ſolùm Fides fit *eâ*, quæ demonſtrat oratione, ſed etiam moratâ: (Nam in eo fidem habemus dicenti, quòd *is* apparet *eſſe* cujuſdam modi; hoc eſt, ſi bonus appareat,

[d] *Primum* igitur, *aſſumit* 4r *rerump. formas*, ex opinione communi; in quibus ſingulis τὸ κύριον (i. ii qui ſummam poteſtatem habent) eſt vel pars quædam præcipua, vel tota reipub. forma, & ſtatus.

1. Democratia:

2. Oligarchia:
3. Ariſtocratia:

4. Monarchia;
[e] Cujus duæ ſpecies; Regnum, & Tyrannis.

[f] Deinde *ponit ſingularum rerump: fines*; qui *Elementa* ſunt *communia*: quippe ad quos ſingulæ hæ actiones & conſuetudines ſuas omnes dirigunt: utpote,

1. *Democratiæ* finis, eſt *Libertas*:
2. *Oligarchiæ, divitiæ*:
3. *Ariſtocratiæ, diſciplina patria*:
4. *Tyrannidis, cuſtodia ſui. Regni* verò, *& regis & civium ſalus.*

[g] Ex iſtis finibus, *colligit diſtinguenda eſſe cujuſque reip. inſtituta, & utilia, &c*; quæ cum ad eoſdem fines perducant, *Proprie ſunt deliberandi formæ in rep.*

[h] Supradictis addit; *Tenendos eſſe Civitatum & principum virorum indolem & mores*; ut ex horum perſpectione, moratâ oratione (eâ quæ hujus loci propria eſt) fidem facere poſſit:

i Rat. Dum n. mores illor. commendet, ejusq; reip. se studiosum præbeat; oratione tali faciet, ut videatur vir bonus, ipsisq; benevolus.

k Mores autem rerump. tenentur *ex earund. finib.* Animadversis sc. reb. iis quas singulæ, vel ut fini suo consequendo aptas, sumunt, vel ut aversas. repudiant.

l Epilogus dictorum

m Cap. 50.

n Cap. 60, & 70.

o Cap. 80.

pareat, vel benevolus, vel utrumque:) oportebit mores Reipub. cujusq; nos tenere: [i] Nam mores quidem singularum, necesse *est* in singulis *Rebuspub.* (*cùm dicentis oratione effecti vel commendati sint*) idoneos esse maximè ad faciendam fidem. 14.[k] Isti autem *mores* accipientur ex iisdem *finibus unicuique Reipub. propositis:* Nam mores manifesti *fiunt*, *cognitâ* prælectione: At prælectio refertur ad finem. 15. [l] Ac [m] quæ quidem oportet *eos* qui hortantur, appetere *&* *sectari*, tanquàm futura *obtinenda*, vel præsentia *conservanda*: [n] Et ex quibus *formis* oportet de utili Fidem sumere: [o] Prætereà verò, de *singularum* Rerump. moribus, & institutis; tùm ex quibus, tùm quomodò *oratione* abundabimus, quantum convênit præsenti tempori, dictum est: Exquisitè enim de his disputatum est in Politicis.

τῶν πολιτειῶν ἑκάστης ἔχειν ἡμᾶς· τὸ μὲν γὰρ ἑκάστης ἦθος, πιθανώτατον ἀνάγκη πρὸς ἑκάστην εἶναι. 14. Ταῦτα δὲ ληφθήσεται διὰ τῶν αὐτῶν· τὰ μὲν γὰρ ἤθη φανερὰ κατὰ τὴν προαίρεσιν· ἡ δὲ προαίρεσις, ἀναφέρεται πρὸς τὸ τέλος. 15. Ὧν μὲν οὖν δεῖ ὀρέγεσθαι προτρέποντας, ὡς ἐσομένων ἢ ὄντων· καὶ ἐκ τίνων δεῖ τὰς περὶ τοῦ συμφέροντος πίστεις λαμβάνειν· ἔτι δὲ, περὶ τῶν κατὰ τὰς πολιτείας ἠθῶν καὶ νομίμων· διὰ τίνων τε καὶ πῶς εὐπορήσομεν, ἐφ' ὅσον ἦν τῷ παρόντι καιρῷ σύμμετρον, εἴρηται· διηκρίβωται γὰρ ἐν τοῖς πολιτικοῖς περὶ τούτων.

De genere demonstrativo.

Cap. IX.

In genere Demonst. Ea Ex Quibus *habetur oratio*, *Alia sunt* Propria generis Demonstrat: *ut*, 1° Elementa & Definitiones *Honesti & Virtutis*, *à Par.* 4. *Deinde* Formæ *speciales de Honestis*, *tùm Illa*, *ex quibus* Laudationes & vituperat: *ducuntur*, *à Par.* 16. *Tùm Illa*, *ex quibus* Encomia, & Opprobria *fiunt*, *à Par.* 42. *Alia verò*, (*ex quibus Demonstrat. Oratio fit*) *sunt* Rationes communes; Una *ei communis cum* Deliberat: *genere*, *Par.* 46. Aliæ *communes cum* Judiciali, *suntq; de magis Honesto à Par.* 47.

a Proponit, 1. explicand. esse *fines* generis demonstrat: sc. *honestum*, & *turpe*, &c. ex quibus laudare, vel vituperare poterimus.

b Cum hâc explicatione, illud quoque accedet commodi; ut unà eas teneamus formas, ex quibus Morata Fides ducitur.

c 2. Atque, ut laudare contingit, vel seriò, vel etiam joco; sæpe quidem res grandiores; interdùm etiam leviculas:

[a] Posthæc autem dicamus de Virtute ac Vitio, & *omninò de* Honesto ac Turpi: Hi enim fines Laudanti & Vituperanti *sunt propositi.* 2. [b] Eveniet namq; dùm de his dicamus, simùl ut etiam illa aperiamus, ex quibus cujusdammodi existimabimur secundum Mores; id quod erat secundum Fidei *genus:* Ex iisdem enim *formis* & nos ipsos, & alium *quemlibet* efficere poterimus fide *ac æstimatione* dignum, ob virtutem. 3. [c] Quoniam verò usu venit, ut sæpè & obitèr *ac oblectationis causâ*, & ex

Μετὰ δὲ ταῦτα λέγωμεν περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας, καὶ καλοῦ καὶ αἰσχροῦ· οὗτοι γὰρ σκοποὶ τῷ ἐπαινοῦντι καὶ ψέγοντι. 2. Συμβήσεται γὰρ ἅμα περὶ τούτων λέγοντας, κἀκεῖνα δηλοῦν, ἐξ ὧν ποιοί τινες ὑποληφθησόμεθα κατὰ τὸ ἦθος· ὅπερ ἦν δευτέρα πίστις· ἐκ τῶν αὐτῶν γὰρ ἡμᾶς τε καὶ ἄλλον ἀξιόπιστον δυνησόμεθα ποιεῖν πρὸς ἀρετήν. 3. Ἐπεὶ δὲ συμβαίνει καὶ χωρὶς σπουδῆς καὶ μετὰ σπουδῆς ἐπαι-

ἐπαινεῖν πολλάκις, οὐ μόνον ἄνθρωπον, ἢ θεὸν, ἀλλὰ καὶ ἄψυχα, καὶ τῶν ἄλλων ζώων τὸ τυχόν· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ περὶ τούτων ληπτέον τὰς προτάσεις· ὥστε ὅσον παραδείγματος χάριν, εἴπωμεν καὶ περὶ τούτων. 4. ¶ Καλὸν μὲν οὖν ἐστιν, ὃ ἂν δι' αὑτὸ αἱρετὸν ὂν, ἐπαινετὸν ᾖ· ἢ ὃ ἂν ἀγαθὸν ὂν, ἡδὺ ᾖ *, ὅτι ἀγαθόν. 5. Εἰ δὲ τοῦτό ἐστι τὸ καλὸν, ἀνάγκη τὴν ἀρετὴν καλὸν εἶναι· ἀγαθὸν γὰρ ὂν, ἐπαινετόν ἐστιν. 6. Ἀρετὴ δ' ἐστὶ μὲν δύναμις, ὡς δοκεῖ, ποριστικὴ ἀγαθῶν καὶ φυλακτική· καὶ δύναμις εὐεργετικὴ πολλῶν καὶ μεγάλων, καὶ πάντων περὶ πάντα. 7. Μέρη δὲ ἀρετῆς, δικαιοσύνη, ἀνδρεία, σωφροσύνη, μεγαλοπρέπεια, μεγαλοψυχία, ἐλευθεριότης, πρᾳότης, φρόνησις, σοφία. 8. Ἀνάγκη δὲ, μεγίστας εἶναι ἀρετὰς, τὰς τοῖς ἄλλοις χρησιμωτάτας, εἴπερ ἐστὶν ἡ ἀρετὴ δύναμις εὐεργετική· διὰ τοῦτο τοὺς δικαίους καὶ ἀνδρείους μάλιστα τιμῶσιν· ἡ μὲν γὰρ, ἐν πολέμῳ· ἡ δὲ, καὶ ἐν εἰρήνῃ χρήσιμος ἐστιν αὐτοῖς· εἶτα ἡ ἐλευθεριότης· προΐενται † γὰρ, καὶ οὐκ ἀνταγωνίζονται περὶ τῶν χρημάτων, ὧν μάλιστα ἐφίενται ἄλλοι. 9. Ἔστι δὲ, δικαιοσύνη || μὲν, ἀρετὴ δι' ἣν τὰ αὑτῶν ἕκαστοι ἔχουσι, καὶ ὡς ὁ νόμος· ἀδικία δὲ, δι' ἣν τὰ ἀλλότρια, οὐχ ὡς ὁ νόμος. 10. Ἀνδρεία δὲ, δι' ἣν πρακτικοί εἰσι τῶν καλῶν ἔργων ἐν τοῖς κινδύνοις, καὶ ὡς ὁ νόμος κελεύει, καὶ ὑπηρετικοὶ τῷ νόμῳ· δειλία δὲ, τοὐναντίον. 11. Σωφροσύνη δὲ, ἀρετὴ, δι' ἣν πρὸς τὰς ἡδονὰς τοῦ σώματος οὕτως ἔχουσιν ὡς ὁ νόμος κελεύει.

*Conjun. ca. 7. p. 32.

† Conjun. 4. Ethic. cap. 3.

|| Conjun. 5. Ethic. cap. 3.

instituto *serioq;* laudemus, non solùm hominem, aut Deum, sed etiam res inanimatas; & aliorum animalium quodlibet: [d] Ad eundem sanè modum etiam de his finibus sumendæ *sunt* propositiones, *seu formæ*: Quare etiam de istis quantum exempli causâ *satis est*, dicamus. ¶ 4 [e] Ac honestum quidem est, quod cùm per se eligendum sit, laudabile fuerit; vel quod cùm bonum sit, jucundum fuerit quià bonum. 5. [1] Quòd si hoc est honestum; necesse est virtutem esse *id quod* honestum *vocatur*: Bona enim cùm sit, laudabilis res est. 6. [f] Virtus verò est facultas, ut videtur, parandi bona, *eademq;* conservandi; & [g] Potestas *in alios* beneficia conferendi multa & magna, estque omnium *bonorum effectrix* in omnibus. 7. [3] Partes autem virtutis *sunt*, justitia, fortitudo, temperantia, magnificentia, magnanimitas, liberalitas, mansuetudo, prudentia, sapientia. 8. [h] Necesse verò *est*, maximas esse virtutes, *quæ* aliis utilissimæ *sunt*, siquidem virtus sit beneficia conferendi potestas: [i] Idcirco *homines*, justos & fortes *viros* maximè honorant: Hæc enim in bello, illa verò etiam in pace utilis est ipsis. * Deinde *utilis est* Liberalitas: Nam *liberales* profundunt *sua bona*, neque cum aliis certant de pecuniis, quas maximè alii *vulgò* appetunt: 9. [k] Est autem, * Justitia quidem, virtus per quam, quæ sunt sua, singuli habent, & ut *jubet* lex: * Injustitia verò, per quam aliena, non ut *præcipit* lex. 10. l Fortitudo autem, per quam opera honesta *homines* aggrediuntur in periculis, & ut lex præcipit; *suntque strenui* administri legis: [m] Timiditas verò, *est vitium ei* contrarium. 11. [n] Temperantia autem, est virtus per quam ad voluptates corporis sic *se* habent *homines*, ut lex præcipit: Intempe-

d Iisdem modis, iisdemq; de rebus *formas* & *elementa talium laudum* assumendas esse; & proinde ratione eas generali, miniméque subtili explicari oportere.

e Ea igitur *Ex Quibus* laudant, &c. Alia sunt *Generis Demonstrat. Propriæ*: suntque

1 *Elementa communia, sc. definitiones*

1 Tùm ipsius *Honesti*.

2 Tùm *Virtutis*, quæ Honestum quiddam est: Ejus

f Prior definitio, continet commoda, quæ virtutis ope comparantur.

g Posterior, beneficiorum in alios collationem considerat.

3 Tùm etiam *singularum virtutis partium, seu specierum*: quæ *numerantur* quidem, novem:

h Inter has, illæ sunt maximæ, quæ aliis maximos fructus ferunt: ut patet ex definit. virtutis 2a.

i Confirm. hoc à judicio multitudinis; qui *colunt justos*; quià ex justitia & domi & foris utilitates maximæ:

* *Colunt etiam liberales*; quià multorum egestatem pecuniâ suâ sublevant.

k *Describuntur* autem dictæ virtutis species, & vitia iisdem contraria; Ex. gr.

* Justitia; &

* Injustitia:

l Fortitudo:

m Et Timiditas.

n Temperantia, & Intemperant.

temperantia verò, contrarium. 12. [o] Liberalitas autem, *quæ* in pecuniis benefaciendi vim habet: Illiberalitas verò, contrarium. 13. [p] Magnanimitas autem, *est* virtus, *quæ* magna beneficia in alios conferre *studet*: 14. [q] Magnificentia autem, virtus quæ in sumptibus *faciendis* amplitudinem *&* *granditatem* affectat: * Pusillanimitas verò, & Parvificentia *seu sordes*, *sunt* contraria. 15. [r] Prudentia autem, est virtus rationis, per quam benè consultare possunt de bonis & malis, quæ dicta sunt *facere* ad fœlicitatem. [s] Ac de virtute quidem & vitio in universum, & de *ipsius* particulis, dictum est quantum præsenti tempori *scriptionique sit* satis. ¶ 16. [t] De aliis verò *quæ honesta vel turpia sunt*, difficile non *est* videre, Manifestum enim *est*, necesse *esse*, [t] ut & *ea* quæ efficere possunt virtutem, sint honesta (*referuntur* enim ad virtutem;) 17. [u] Et quæ à virtute proficiscuntur: Ejusmodi autem *sunt*, *&* signa virtutis, & opera: [x] Quoniam verò signa, & ejusmodi quæcunque sunt *eximii* boni opera vel perpessiones, honesta *sunt*; necesse *est*, ut *etiam* * tùm *ea* quæcunque *sunt* fortitudinis opera, vel signa fortitudinis, vel fortitèr gesta, honesta *etiam* sint: [y] Tum *res* justæ, & quæ justè *administrata sunt* opera; perpessiones verò, minimè: In solâ enim hâc inter virtutes, non sempèr quod justè *fit*, honestum est; verùm cùm quis pœnâ afficitur; turpius *est*, si *id fiat* justè, quàm si injustè. [z] Et de aliis virtutibus similitèr *res se habet*. 18. [2] Et quibuscunque præmium *propositum est* honor, honesta *sunt*: [a] Et quibuscunque honor majore ex parte *est præmium*, quàm pecuniæ. 19. [3] Et *eorum* [1] quæ eligenda *sunt*, quæcunque non sui gratiâ quis facit, *sed alienâ*. 20. Et quæ simplicitèr *&* *suâ vi sunt* bona: *Cujusmodi sunt* quæcunque pro patria gesserit aliquis, *eo*, quod sui ipsius *gratiâ sit*, neglecto: [b] Et quæ à naturâ *obtinen-*

ἀκολασία ἐστὶ, τοὐναντίον. 12. Ἐλευθεριότης ἐστὶ, περὶ χρήματα δὲ ποιητική· ἀνελευθερία ἐστὶ, τοὐναντίον. 13. Μεγαλοψυχία ἐστὶ, ἀρετὴ μεγάλων ποιητικὴ εὐεργετημάτων· [μικροψυχία ἐστὶ, τοὐναντίον.] 14. Μεγαλοπρέπεια * ἐστὶ, ἀρετὴ ἐν δαπανήμασι μεγέθους ποιητική· μικροψυχία δὲ καὶ μικροπρέπεια, τἀναντία. 15. Φρόνησις δ' †, ἐστὶν ἀρετὴ διανοίας, καθ' ἣν εὖ βουλεύεσθαι δύνανται περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν τῶν εἰρημένων εἰς εὐδαιμονίαν· περὶ μὲν οὖν ἀρετῆς καὶ κακίας καθόλου, καὶ περὶ τῶν μορίων, εἴρηται κατὰ τὸν ἐνεστῶτα καιρὸν ἱκανῶς. ¶ 16. Περὶ δὲ τῶν ἄλλων οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν· φανερὸν γὰρ, ὅτι ἀνάγκη, τά τε ποιητικὰ τῆς ἀρετῆς εἶναι καλά· (πρὸς ἀρετὴν γάρ·) 17. Καὶ τὰ ἀπ' ἀρετῆς γινόμενα· τοιαῦτα ἐστὶ, τά τε σημεῖα τῆς ἀρετῆς, καὶ τὰ ἔργα ‖· ἐπεὶ ἐστὶ τὰ σημεῖα καὶ τὰ τοιαῦτα ὅσα ἐστὶν ἀγαθοῦ ἔργα ἢ πάθη, καλὰ, ἀνάγκη ὅσα τε ἀνδρείας ἔργα, ἢ σημεῖα ἀνδρείας, ἢ ἀνδρείως πέπρακται, καλὰ εἶναι· καὶ τὰ δίκαια, καὶ τὰ δικαίως ἔργα· πάθη ἐστὶ, οὔ· ἐν μόνῃ γὰρ ταύτῃ τῶν ἀρετῶν, οὐκ ἀεὶ τὸ δικαίως, καλὸν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ζημιοῦσθαι, αἰσχρὸν τὸ δικαίως μᾶλλον ἢ τὸ ἀδίκως· καὶ κατὰ τὰς ἄλλας ἐστὶ ἀρετὰς, ὡσαύτως. 18. Καὶ ἐφ' ὅσοις τὰ ἆθλα τιμὴ, * καλά· καὶ ἐφ' ὅσοις τιμὴ μᾶλλον ἢ χρήματα. 19. Καὶ ὅσα μὴ

o Liberalitas, & Illiberalitas.

p Magnanimitas, &

q Magnificentia:
* Iisque contrariæ, Pusill. & Parvif.
r Prudentia.
s Epilog. de fundamento honesti, i. de virtute, ejusque specieb.
t Hactenus Definitiones: Sequuntur *Honesti Formæ*, ex quibus laudant, &c. Hæ variis sumuntur modis:
1. Ratione *virtutis, cui conjuncta sunt* ea quæ laudantur. *Generatim* enim, Honesta sunt, tùm ea, quæ sunt *efficientia virtutis*:
u Tùm ea, quæ *à virtutibus dimanant*; ut earum signa, & opera:
x Speciatim igitur, * *fortitudinis* non modò opera (ut, non abjicere clypeum, non deserere aciem, &c.) & fortiter gesta, sunt honesta; sed & signa fortitudinis (ut, vulnera, cædes, &c.)
y Itemque *res justæ*, & opera, quæ justè peraguntur, sunt honesta (non tamen signa justitiæ, sc. pœnæ, quas justè in se perpetiuntur homines, honestatem ullam habent.)
z Et aliarum *virtut.* eod. modo. 2 Rat. *honoris*; Pulcherrima tùm quæ solo honore compensantur;
a Tùm quæ frequentiùs honore, quàm pecuniâ; cùm utrumque ipsis tribuatur.
3. Rat. *boni per se, & finis absolute sumpti*; Honesta sunt 1 *Ea quæ, cùm* sint eligenda, non suâ gerunt homines, sed aliorum gratiâ.
2. *Ea quæ absolutè bona sunt*; ut omnia illa quæ pro salute civium, & patriâ geruntur:
b Et quæ non Marte nostro, sed à naturâ accepimus, &c.

* *Conjun.* 4. *Ethic.* c. 4.

† *Conjun.* 6. *Ethic.* c. 5.

‖ *Conjun.* 4. *Ethic. Cap.* 2.

* *Conjun.* 4. *Ethic. Cap.* 7.

μὴ αὐτοῦ ἕνεκα πράττει τὶς τῆς ἀρετῆς. 20. Καὶ τὰ ἁπλῶς ἀγαθὰ, ὅσα ὑπὲρ τῆς πατρίδ☉ τὶς ἐποίησε, παριδὼν τὸ αὑτοῦ· καὶ τὰ τῇ φύσει ἀγαθὰ, καὶ ἃ μὴ αὐτῷ ἀγαθά· αὑτοῦ γὰρ ἕνεκα τὰ τοιαῦτα. 21. Καὶ ὅσα τεθνεῶτι ἐνδέχεται ὑπάρχειν μᾶλλον, ἢ ζῶντι· τὸ γὰρ αὐτοῦ ἕνεκα μᾶλλον ἔχει τὰ ζῶντι. 22. Καὶ ὅσα ἔργα τῶν ἄλλων ἕνεκα· ἧττον γὰρ αὐτοῦ· καὶ ὅσαι εὐπραγίαι περὶ ἄλλους, ἀλλὰ μὴ περὶ αὐτὸν, καὶ περὶ τοὺς εὖ ποιήσαντας· δίκαιον γάρ· καὶ τὰ εὐεργετήματα· οὐ γὰρ εἰς αὐτόν. 23. Καὶ τὰ ἐναντία, ἢ ἐφ' οἷς αἰσχύνονται· τὰ γὰρ αἰσχρὰ αἰσχύνονται, καὶ λέγοντες, καὶ ποιοῦντες, καὶ μέλλοντες· ὥσπερ καὶ Σαπφὼ πεποίηκεν, εἰπόντος τοῦ Ἀλκαίου,

"Θέλω τι τ' εἰπῆν, ἀλλά με κωλύει αἰδώς.

"Αἰ δ' ἦχες ἐσλῶν ἵμερον ἢ καλῶν,

"Καὶ μήτ' εἰπῆν γλῶσσ' ἐκύκα κακὸν,

"Αἰδώς κέν σε οὐκ εἶχεν ὄμματα,

"Ἀλλ' ἔλεγες περὶ τῶ δικαίω.

24. Καὶ περὶ ὧν ἀγωνιῶσι μὴ φοβούμενοι· περὶ γὰρ τῶν πρὸς δόξαν φερόντων ἀγαθῶν, τοῦτο πάσχουσι. 25. Καὶ αἱ τῶν φύσει σπουδαιοτέρων ἀρεταὶ, καλλίους, καὶ τὰ ἔργα· οἷον, ἀνδρὸς, ἢ γυναικός. 26. Καὶ αἱ ἀπολαυστικαὶ ἄλλοις μᾶλλον ἢ αὐτοῖς· διὸ τὸ

tur bona: [c] Et quæ non illi ipsi, *qui ea habet*, *sunt* bona: [d] Hujusmodi enim *quæ ipsi sunt bona, sunt* ipsius gratiâ *duntaxat*. 21. Et [3] quæcunque mortuo adesse contingunt magis, quàm viventi: *Id* enim quod sui ipsius *privati hominis* gratiâ *fieri & esse dicitur*, magis habent *ea* quæ viventi *deferuntur, quàm quæ mortuo*. 22. Et [4] quæcunque opera aliorum gratiâ *suscipiuntur*: Minùs enim ipsius *authoris gratiâ videntur facta*: [e] Et quæcunque probè *aut fœliciter* gesta *sunt* in alienis *negotiis*; non autem in suis; [f] Et quæ in *negotiis* eorum, qui beneficia *in nos* contulerunt: *Hoc* enim justum est, *ut beneficia remuneremur*: [g] Et beneficia *in alios collata*: Non enim *cedunt hæc* in privatum *commodum*. 23. [4] Et quæ contraria *sunt iis*, in quibus verecundantur: Nam verecundantur & * qui turpia dicunt, & qui faciunt; & * qui mox dicturi facturive *sunt*: ut enim [h] Sappho (cùm diceret *ei* Alcæus *amator*,

"*Cupio aliquid tibi dicere, sed me prohibet pudor*:) cecinit,

"*Si venisses in bonarum* rerum *desiderium & honestarum*;

Neque lingua malum animo agitatum *prolatura* trepidaret *dicere*.

"*Pudor tuos non occuparet oculos*,

"*Sed* liberè *locutus esses de re* quavis *justa*.

24. Et [5] *res* de quibus *animo* anguntur *ut eas ad exitum tutò perducere queant*, cùm minimè metuant, *ne quis eorum conatum impediat*: Etenim in *iis* bonis quæ referuntur ad opinionem *seu gloriam*, hoc *modo* afficiuntur. 25. [6] Et eorum qui naturâ *sunt* probiores, virtutes, & opera *sunt* honestiora; veluti, viri, quàm mulieris. 26. [i] Et quorum *virtutum* fructus *seu voluptas* ad alios magis, quàm ad ipsos *pervenit*: Quamobrem justum & justitia, honesta *sunt*. 27. Et inimicos [7] ulcisci magis, *iisque* non reconciliari, *honestius videtur*, *quàm contrarium*: [k] Nam

c Et quæ habenti emolumentum nullum adferunt:

d Probatur à contrario.

3. *Quæ defunctis* frequentiùs, quàm vivis conceduntur: ut elogia, fama, &c.

4 *Ex operibus*, *ea sunt honesta*, quæ sic fiunt, ut inde alii commodum capiant.

e Et ex rebus felicitér gestis, honestæ illæ, quæ administratæ sunt in negotiis aliorum;

f Vel eorum, qui commodo nos aliquo priùs auxerint:

g Item benefacta erga alios, omninò omnia.

4. Rat. eâ; *Si contraria sint iis, ob quæ erubescimus*, honesta sunt: ut contrà, illa ob quæ erubescimus, turpia; * Sive dicta sint, vel facta:

* Sive jamjam dicenda, aut facienda.

h Exempl. ex carminib. Sapphûs; quæ, Alcæo amatori, cùm interrogaret is quiddam, quod pudebat dicere; Respondit, rem, quam vetaret pudor proferre, turpem esse.

5. Rat. *solliciti animi in peragendis negotiis*, non metu, sed existimationis & honoris stimulo excitati: Negotia enim illa, in quibus tali sollicitudine permoventur, honesta sunt.

6. Rat. *virtutum*, & *operum*, tùm quoad *ipsarum subjecta*: eorum enim, qui naturâ sunt meliores, virtutes, & opera honestiora:

1. Tùm quoad *ipsarum fructum*: virtutes enim illæ imprimis honestæ, quibus frui magis, aliis, quam qui ipsis præditi sint liceat.

7. Rat. *ultionis*: inimicos enim, læsum ulcisci, nec in gratiam cum iis redire, honestum putatur.

k Probatio prioris membri; quia justum videtur:

l Posterioris; quia est viri fortis.

m Item rat. *victoriæ*, & *honoris*, quæ honesta esse patet,* tum ex part. 18a;

n Tum ex part. 5a.

8. Rat. *memorabilis*; for. tres.

1. Quæ alicujus famam extingui non patiuntur, honesta sunt, &c.

Et * quæ memoriam unà cum vità, aboleri non sinunt:

Et * quæ adjunctum semper honorem habent.

2. Quæ præstantia sunt, honestiora vulgaribus:

Et * quæ solus quis habet, ut non alibi extent.

3. Res possessæ, quæ fructum nullum, præter dignitatem, Domino adferunt.

9. Rat. *Proprietatis*:

1. Quæ sunt gentium propria, honesta habentur: ut asperitas victus olim apud Persas.

2. Et signa eorum, quæ à singulis nationibus in honore habentur.

n Exempla Lacedæmoniorum duo: unum ex Xenophonte:

o Alterum exemp.

10. Rat. *propinquitatis cum virtutibus & vitiis*: 1 Ea *quæ virtutibus, & vitiis affinia* sunt, appellanda sunt ipsorum nomine; quorum illud ad laudem, hoc ad vituperium facit.

p Auxilio hujus formæ, & virtutes inquinari, & vitia honestari possunt: ut patet exemplis.

2. Ea, *quæ virtutibus & vitiis sunt consequentia*, animadvertenda sunt; ex iisq; sumenda illa, quæ excusare, vel commendare possunt; repudianda contraria.

3. *Exuperantiæ virtutum*, sunt ipsarum *virtutum* seu mediorum *nomine nuncupandæ*; cùm purgare quempiam volumus,

k Nam & par pari referre, justum *est*. Quod autem justum *est*, *idem est* honestum: l Et *viri* fortis *officium est*, non cedere, *aut inferiorem se pati*. 28. m Et victoria, & honor, *sunt è numero rerum* honestarum: Nam *hæc*, & * eligenda *sunt*, *etiamsi* nullum fructum *homini* ferant; & n excellentiam virtutis *quandam* declarant. 29. 8 Et 1 elogia, *ac quæ memoriam alicujus ornant*, *honesta sunt*: Et * quæ magis *ornant*, magis *honesta*: Et * quæ non viventem, *sed mortuum etiam* sequuntur. Et * quæ consequitur honos. 30. Et 2 *ea* quæ eximia *sunt præ aliis ejusdem generis*: Et * quæ *unus quis* solus possidet, pulchriora *sunt*: Magis enim memorià celebranda *sunt*. 31. Et 3 res possessæ *quæ* nullos fructus afferunt, *sed voluptatis vel splendoris causâ coluntur*: Magis enim *sunt* liberales. 32. 9 Et quidem 1 quæ propriè apud singulos *populos vigent*, honesta *sunt*. 33 Et 2 quæcunq; signa sunt eorum, quæ apud quosque laudantur; n veluti, Lacedæmone comam alere, honestum *est*: Nam libertatis *& ingenuitatis est* signum: Ei enim qui comam alit, haud *facile* est ullum obire munus servile: Et o nullam exercere illiberalem artem, *unde mercedem capiat*: Quia *pertinet* ad libertatem, nequaquam ad alterius *arbitrium* vivere. 34. 10 Sumere verò oportet etiam *illa*, quæ 1 vicina *sunt* iis *rebus*, quæ *verè tales* sunt, quasi *illa* eadem *sint cum istis*; p Idq; & ad laudem, & ad vituperium *etiam*; velut *ad depravandas virtutes si* cautum & benè animatum, *vocemus* timidum & aggressorem Et *ad ornanda vitia*, *si* fatuum, frugi *hominem*: Et cum qui injurias *ob stupiditatem* non sentit, mitem. 35 Quinetiam *in laudando*, 2 unumquodq; ex iis quæ consequuntur, semper in optimam *partem accipere oportet*; velut, iracundum & furiosum *appellare* simplicem; & arrogantem, magnificum & grandem. 36 Eos etiam qui in 3 exuperantiis *versantur & nimium rei habent*, *ita laudare*, quasi in *ipsis mediis* vir-

δίκαιον καὶ ἡ δικαιοσύνη, καλόν. 27. Καὶ τὸ τοὺς ἐχθροὺς τιμωρεῖσθαι μᾶλλον, καὶ μὴ καταλλάττεσθαι· τό τε γὰρ ἀνταποδιδόναι, δίκαιον· τὸ δὲ δίκαιον, καλόν· καὶ ἀνδρεῖον, τὸ μὴ ἡττᾶσθαι. 28. Καὶ νίκη, καὶ τιμὴ, τῶν καλῶν· αἱρετά τε γὰρ, ἄκαρπα ὄντα, καὶ ὑπεροχὴν ἀρετῆς δηλοῖ. 29. Καὶ τὰ μνημονευτά· καὶ τὰ μᾶλλον, μᾶλλον· καὶ ἃ μὴ ζῶντι ἕπεται * · καὶ οἷς τιμὴ ἀκολουθεῖ. 30. Καὶ τὰ περιττά· καὶ τὰ μόνῳ ὑπάρχοντα, καλλίω· εὐμνημονευτότερα γάρ. 31. Καὶ κτήματα ἄκαρπα † · ἐλευθεριώτερα γάρ. 32. Καὶ τὰ παρ' ἑκάστοις δὲ ἴδια, καλά. 33. Καὶ ὅσα σημεῖά ἐστι τῶν παρ' ἑκάστοις ἐπαινουμένων· οἷον ἐν Λακεδαίμονι κομᾶν, καλόν· ἐλευθερίας γὰρ σημεῖον· οὐ γάρ ἐστι κομῶντα ῥᾴδιον οὐδὲν ποιεῖν ἔργον θητικόν· καὶ τὸ μηδεμίαν ἐργάζεσθαι βάναυσον τέχνην· ἐλευθέρου γὰρ, τὸ μὴ πρὸς ἄλλον ζῆν. || 34. Ληπτέον δὲ καὶ τὰ σύνεγγυς τοῖς ὑπάρχουσιν ὡς ταυτὰ ὄντα, καὶ πρὸς ἔπαινον, καὶ πρὸς ψόγον· οἷον τὸν εὐλαβῆ καὶ ψυχρὸν, δειλὸν καὶ ἐπίβουλον· καὶ τὸν ἠλίθιον, χρηστόν· καὶ τὸν ἀνάλγητον, πρᾶον. 35. Καὶ ἕκαστον δὲ, ἐκ τῶν παρακολουθούντων ἀεὶ κατὰ τὸ βέλτιστον· οἷον, τὸν ὀργίλον καὶ τὸν μανικὸν, ἁπλοῦν· καὶ τὸν αὐθάδη μεγαλοπρεπῆ καὶ σεμνόν. 36. Καὶ τοὺς ἐν ταῖς ὑπερβολαῖς, ὡς ἐν ταῖς ἀρεταῖς ὄντας· οἷον, τὸν θρασύν,

* Conjun. par. 21.

† Conjun. 4. Ethic. cap. 8. in fine.

|| Conjun. 4. Ethic. cap. 8.

σὺν, ἀνδρεῖον· καὶ τὸν ἄσωτον, ἐλευθέριον· δόξει τὸ γὰρ τοῖς πολλοῖς· καὶ ἅμα παραλογιστικὸν ἐκ τῆς αἰτίας· εἰ γὰρ οὐ μὴ ἀνάγκη, κινδυνευτικὸς, πολλῷ μᾶλλον ἂν δόξειεν, ὅπου καλόν· καὶ εἰ προετικὸς τοῖς τυχοῦσι, καὶ τοῖς φίλοις· ὑπερβολὴ γὰρ ἀρετῆς, τὸ πάντας εὖ ποιεῖν. 37. Σκοπεῖν δὲ καὶ παρ' οἷς ὁ ἔπαινος· ὥσπερ γὰρ ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, οὐ χαλεπὸν Ἀθηναίους ἐν Ἀθηναίοις ἐπαινεῖν. 38. Δεῖ δὲ τὸ παρ' ἑκάστοις τίμιον ὄν, λέγειν ὡς ὑπάρχον· οἷον, ἐν Σκύθαις, ἢ Λάκωσιν, ἢ φιλοσόφοις. 39. Καὶ ὅλως δὲ, τὸ τίμιον ἄγειν εἰς τὸ καλόν· ἐπείπερ δοκεῖ γειτνιᾶν. 40. Καὶ ὅσα κατὰ τὸ προσῆκον· οἷον, εἰ ἄξια τῶν προγόνων, καὶ τῶν προϋπηργμένων· εὐδαιμονικὸν γὰρ καὶ καλὸν, τὸ προσεπικτᾶσθαι τιμήν. 41. Ἢ εἰ παρὰ τὸ προσῆκον ἐπὶ τὸ βέλτιον, καὶ τὸ κάλλιον· οἷον, εἰ ὁ εὐτυχῶν μὲν, μέτριος· ὁ δὲ ἀτυχῶν, μεγαλόψυχος· ἢ μείζων γιγνόμενος, βελτίων καὶ καταλλακτικώτερος· τοιοῦτον δὲ τὸ τοῦ Ἰφικράτους, "ἐξ οἵων εἰς οἷα·" καὶ τὸ τοῦ Ὀλυμπιονίκου *,

* Conjun. c.7.p.47.

"Πρόσθε μὲν ἀμφ' ὤμοισιν ἔχων τραχεῖαν·"

καὶ τὸ τοῦ Σιμωνίδου·

"Ἣ πατρός τε καὶ ἀνδρὸς, ἀδελφῶν τ' οὖσα τυράννων."

¶ 42. Ἐπεὶ δ' ἐκ τῶν πράξεων ὁ ἔπαινος· ἴδιον δὲ τοῦ σπουδαίου τὸ κατὰ προαίρεσιν· πειρατέον δεικνύναι πράττοντα κατὰ προαίρεσιν·

virtutibus *constituti* essent; velut audacem, *appellare* fortem; & prodigum, liberalem: [1] Nam & *id* videbitur vulgò, *ità se habere*; [2] & simùl paralogismi *vim habebit* ex causa: Si enim ubi non *est* necesse, ad pericula *quævis subeunda* paratus *fuit*, multò magis videbitur, ubi honestum *sit*: Et si paratus *fuit* ad dilargiendum quibuslibet, etiam *erit* amicis: Excellentia enim *est* virtutis, omnibus benefacere. 37. Considerare verò etiam *oportet*, apud [ii] quos laudatio *sit*: Etenim ut Socrates dicebat, "NON *est* difficile Athenienses apud Athenienses laudare. 38. [q] Oportet autem *illud* quod apud singulos in honore est, dicere *ac demonstrare*, quasi *absolutè* & *suâ vi* existat *honore dignum*; velut, quod apud Scythas, aut Laconas, aut Philosophos. 39. Et [r] omninò sanè, [*] quod in honore *uspiàm est, id* reducere *oportet* ad honestum; siquidem videtur esse vicinum. 40. Et [s] *ea etiam* quæcunq; prout convenit; velut, si digna *acquisierit vel gesserit* majoribus *suis*, & *rebus* antè *à se* acquisitis *vel gestis*: Ad fœlicitatem enim *facit*, & honestum *est*, adaugere *jam partum* honorem, 41. [f] Aut si præterquàm convenit, in meliorem tamen *partem*, & honestiorem; velut, [t] si prosperâ fortunâ utens, moderatus *sit*; adversâ autem, magnanimus; [u] aut nobiliori *genere* ortus, melior *sit* & placabilior: [x] Hujusmodi autem *est* illa Iphicratis *moderata vox*,

"*Ex quibus in quæ* perveni?

Et *illa* [y] Olympici victoris,

Priùs quidem circum humeros gestans asperum, &c.

Et [z] illud Simonidæ *de Archedice*,

Quæ quamvis *patrem & maritum & fratres haberet reges*: non ideò tamen facta est insolentior.

42. [a] Quoniam autem ex actionibus laus *peti solet*; proprium autem *viri probi est, quod facit*, ex prælectione *facere*; [*] conandum *est* ostendere, *eum* qui agit, ex prælectione *egisse*: [b] Utile autem *ad hoc probandum*; *erit* si appareat

pareat

ejusque vitia in laudes convertere.

Hoc præcept. utile erit, 1 quia impones sic imperitis, qui media ab extremis distinguere nesciunt: 2. Quia in errorem eos induces, per fallaciam ex causâ.

ii. Ratione *ipsorum, apud quos dicitur*: siquidem nihil negotii est laudare eos qui audiunt, aut ipsorum dicta, & facta, apud ipsos: ut patet testimonio Socratis, apud Platon. in Menexemo.

q Præceptum hic speciale est; ut ea studia, quæ apud quamlib. nationem magni æstimantur, extollas, tanquam apud omnes absolutéque τίμια:

r Generale autem præceptum est geminum; 1. ut ea quæ τίμια, i. honore digna sunt, reducas ad honesta:

2. Ut ea quoque reducas, quæ quis præclare egit aut obtinuit; vel *uti eum decuit*, & ab eo, ut ipsius naturæ, generi, disciplinæ, factisq; congruentia, expectabantur.

s Vel, *Supra id, quod ei convenit*: idque

t Sive fortunæ bono, opibus, dignitate que auctus sit:

u Sive ex nobili stemmate oriundus.

x Exempla eorum qui dignitate aucti, moderato animo fuerunt, sunt Iphicrates dux Atheniensium:

y Et Olympiorum victor.

z Exempl. ejus quæ in nobili familia facilem se præbuit, est Archedice; uti testatur Epitaph. sepulchro ipsius inscript: de quo Thucyd. lib 6.

a Exposit. formis laud: Nunc *ea ex quib. Encomia fiant*, sic ducit:

* *Omninò*, ad laudand: quemlib. docebis, eum consultò & provisione habitâ, egisse.

b Hoc commodè facies, si ostendas, eum crebrò egisse.

c Illustr. præcepti: Hinc nim fit ut quodammodò ornare etiam possis fortuita, si ostenderis, multa, & similia sic crebrò evenisse: Sic enim videbuntur, quasi consultò facta.

Speciatim; 1 *Laus* indicat magnitudinem virtutis:

e Et proinde, cum laudas, ostendes, ex virtutibus præclaris egisse.

2 *Encomium*, non est actionis, aut virtutis, sed ipsorum operum ex actionibus relictorum:

f At bona externa, ut nobilitas, &c. non propriè encomio, aut laude celebrantur; sed assumuntur tantùm, ut signa, quibus probes eum esse bonum, * sive quia nobilis:

* Sive, quia bene institutus.

g Hæc autem opera, quæ encomio ornamus, expressa sunt signa virtutis, ejus quem laudamus; ita ut encomium cum laude, hac ex parte quodammodò consentiat.

3 *Beatitudinis & fœlicitatis prædicatio*, licèt *inter sese conveniant*;

h *A laude tamen, & encomio, & bonorum externorum commendatione, dissentiunt*: quod patet ex analogiâ inter has ipsas, & ipsarum objecta.

i Hacten. elementa & formæ. Sequuntur *communes rat. duæ*: una, *communis cum genere delib.* Siquidem ex quovis utili præcepto, quod deliber. conveniebat; terminis scientiæ transpositis, fieri potest laudatio, &c.

k Quomodo autem hoc fieri debet? Primùm, proferre oportet præceptum aliquod in vita utile: Deinde, ipsam verborum structuram contorquere, & transponere:

l Exempl. hujus, est sententia illa de fortunæ bonis, quæ præcepti vim habet.

m Eam Isocrates in laudationem transmutavit; Orat. de Evagora, rege Cyprio.

n Ex his conclud. general.

pareat *is sæpè hoc anteà* egisse: c Quamobrem & quæ casu *evenerunt*, & quæ à fortunâ *profecta sunt*, sumenda *nobis hoc modo erunt*, quasi *ab illo* ex præelectione *facta fuerint*: Nam si multa & similia proferantur, signum virtutis *hoc* esse videbitur & præelectionis. 43. d Est autem 1 laus *quidem*, oratio quæ indicat magnitudinem virtutis: e Oportet ergò actiones demonstrare, *esse tales, i.à summâ virtute profectas*: 44. 2 Encomium verò, operum *& factorum* est: (f At *bona externa*, quæ circùm *sunt*, ad Fidem *referuntur*; veluti, nobilitas & educatio: Verisimile enim *est*,* ex bonis bonum *procreari*, *& illum qui ita fuerit educatus, talem esse.) Quamobrem etiam encomio celebramus *eos* qui *ante-hâc* egerunt: g Opera autem *ex actionibus relicta* sunt signa *ipsius* habitus: Siquidem laudamus etiam *eum* qui nullum *opus* egisset, si crederemus esse talem. 45. 3 Beatitudinis verò & Fœlicitatis prædicatio, inter se quidem, eadem *sunt*; h cum his verò, (*Laude & encomio*) non *sunt* eadem; verùm, quemadmodum fœlicitas virtutem *& actiones & opera*, ità fœlicitatis prædicatio continet hæc *omnia*; *Laudem, Encomium, & similia.* ¶ 46. i Habet autem communem formam Laudatio & Deliberatio: Quæ enim deliberando utilitèr præciperes; ea transpositâ dictione, encomia fiunt: k Quoniam igitur tenemus qualia *quemq*; agere, & qualem esse oportet, debemus hæc tanquam *utilia* præcepta proferentes, dictione transponere & convertere; l velut, "NON oportere magnificè gloriari iis quæ à fortunâ *contigerunt*, sed iis *bonis* quæ à propria *virtute proficiscuntur*: Ac ità quidem dictum, præcepti vim habet; sic verò, Laudationis; m "ENIMVERO *vir egregius de seipso* magnificè sentiens, non ob ea *bona*, quæ à fortunâ aderant, sed ob illa, *quæ suâ ipsius virtute comparavit*: n Quare cùm laudare velis, vide, quid *potissimùm ad vitam honestè degen*

χρήσιμον δὲ τὸ πολλάκις φαίνεσθαι πεπραχότα· διὸ καὶ τὰ συμπτώματα, καὶ τὰ ἀπὸ τύχης, ὡς ἐν προαιρέσει, ληπτέον· ἂν γὰρ πολλὰ καὶ ὅμοια προφέρηται, σημεῖον ἀρετῆς εἶναι δόξει καὶ προαιρέσεως. 43. Ἔστι δ' ἔπαινος, λόγος ἐμφανίζων μέγεθος ἀρετῆς *· δεῖ οὖν τὰς πράξεις ἐπιδεικνύναι, ὡς τοιαῦται. 44. Τὸ δ' ἐγκώμιον, τῶν ἔργων ἐστὶ (τὰ δὲ κύκλῳ, εἰς πίστιν· οἷον, εὐγένεια, καὶ παιδεία· εἰκὸς γὰρ ἐξ ἀγαθῶν ἀγαθὸν †, καὶ τὸν οὕτω τραφέντα, τοιοῦτον εἶναι) διὸ καὶ ἐγκωμιάζομεν πράξαντας ||· τὰ δ' ἔργα, σημεῖα τῆς * ἕξεώς ἐστιν· ἐπεὶ ἐπαινοῦμεν καὶ μὴ πεπραγότα, εἰ πιστεύοιμεν εἶναι τοιοῦτον. 45. Μακαρισμὸς δὲ καὶ εὐδαιμονισμὸς, αὐτοῖς μὲν, ταὐτά· τούτοις δ', οὐ ταὐτά, ἀλλ' ὥσπερ ἡ εὐδαιμονία τὴν ἀρετὴν, καὶ ὁ εὐδαιμονισμὸς περιέχει ταῦτα †. ¶ 46. Ἔχει δὲ κοινὸν εἶδος ὁ ἔπαινος καὶ αἱ συμβουλαί· ἃ γὰρ ἐν τῷ συμβουλεύειν ὑπόθοιο ἂν, ταῦτα μετατεθέντα τῇ λέξει, ἐγκώμια γίγνεται· ἐπεὶ οὖν ἔχομεν ἃ δεῖ πράττειν, καὶ ποῖόν τινα εἶναι, δεῖ ταῦτα ὡς ὑποθήκας λέγοντας, τῇ λέξει μετατιθέναι καὶ στρέφειν· οἷον, ὅτι οὐ δεῖ μέγα φρονεῖν ἐπὶ τοῖς διὰ τύχην, ἀλλὰ τοῖς δι' αὐτόν· οὕτω μὲν οὖν λεχθὲν, ὑποθήκην δύναται· ὡδὶ δ', ἔπαινον· μέγα φρονῶν, οὐ τοῖς διὰ τύχην ὑπάρχουσιν, ἀλλὰ τοῖς δι' αὐτόν· ὥστε ὅταν ἐπαινεῖν βούλῃ

*Conjun. 1. Ethic. cap. 12.

† Conjun. 3. Polit. cap. 13.

|| Conjun. 1. Ethic. c. 12. & 2. Endem. c. 1.

* Conjun. sec. 19. Prob. 27.

† Conjun. 1. Ethic. cap. 12.

*Conjun. Rhet. ad Alex. c. 4. & c. 36.

† Vide lib. 3. c. ult. p. 9.

‖ Vide lib. 2. c. 20. p. 6.

βούλῃ, ὅρα τί ἂν ὑποθεῖο· καὶ ὅταν ὑποθέσθαι, ὅρα τί ἂν ἐπαινέσειας· ἡ δὲ λέξις ἔσται ἀντικειμένη ἐξ ἀνάγκης, ὅταν τὸ μὲν, κωλύον· τὸ δὲ, μὴ κωλύον, μετατεθῇ. ¶ 47. Χρηστέον δὲ καὶ τῶν αὐξητικῶν πολλοῖς· οἷον, εἰ μόνος *, ἢ πρῶτος, ἢ μετ' ὀλίγων, ἢ καὶ ὃ μάλιστα, πεποίηκεν· ἅπαντα γὰρ ταῦτα, καλόν. 48. Καὶ τὰ ἐκ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν· ταῦτα δὲ παρὰ τὸ προσῆκον. 49. Καὶ εἰ πολλάκις τὸ αὐτὸ κατώρθωκε· μέγα γὰρ, καὶ οὐκ ἀπὸ τύχης, ἀλλὰ δι' αὐτὸν ἂν δόξειε. 50. Καὶ εἰ τὰ προτρέποντα καὶ τιμῶντα διὰ τοῦτον εὕρηται καὶ κατεσκεύασται· καὶ εἰς ὃν πρῶτον ἐγκώμιον ἐποιήθη· οἷον, εἰς Ἱππόλοχον· καὶ Ἁρμόδιον, καὶ Ἀριστογείτονα, τὸ ἐν ἀγορᾷ σταθῆναι· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἐναντίων. 51. Κἂν μὴ καθ' αὑτὸν εὐπορῇς, πρὸς ἄλλους ἀντιπαραβάλλειν †· ὅπερ Ἰσοκράτης ἐποίει, διὰ τὴν συνήθειαν τοῦ δικολογεῖν. 52. Δεῖ δὲ πρὸς ἐνδόξους συγκρίνειν· αὐξητικὸν γὰρ καὶ καλὸν, εἰ σπουδαίων βελτίων· πίπτει δ' εὐλόγως ἡ αὔξησις εἰς τοὺς ἐπαίνους· ἐν ὑπεροχῇ γάρ ἐστιν· ἡ δ' ὑπεροχὴ, τῶν καλῶν· διὸ κἂν μὴ πρὸς τοὺς ἐνδόξους, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἄλλους δεῖ παραβάλλειν, ἐπείπερ ἡ ὑπεροχὴ δοκεῖ μηνύειν ἀρετήν. 53. Ὅλως δὲ τῶν κοινῶν εἰδῶν ἅπασι τοῖς λόγοις, ἡ μὲν αὔξησις, ἐπιτηδειοτάτη τοῖς ἐπιδεικτικοῖς ‖· τὰς γὰρ πράξεις ὁμολογουμένας λαμβάνουσιν· ὥστε λοι-

dam præciperes ; & cùm præcipere, vide, quid laudares : [o] Dictionem autem necesse *erit* esse oppositam; *quippè* cùm *&* una *pars*, quæ prohibet, *&* altera, quæ non prohibet, transposita sit. ¶47. [p] Utendum verò *est* etiam multis *formarum ejusmodi*, quæ amplificandi vim habent; [q] veluti, [1] si fecit solus, aut primus, aut cum paucis, præsertim *id* quod maximè *factum oportuit* : * Omnia enim hæc, honesta *sunt*. 48. Et [2] *ea formula, quæ sumitur* ex temporibus & occasionibus: Hæc autem *sunt* supra *id* quod convenit, *& contra quàm expectari poterat*. 49. Et [3] *illa*, si sæpè idem rectè *& ex sententiâ egit* : * Magnum enim *illud*, & non à fortunâ, sed proprio *consilio & virtute factum* existimabitur. 50. Item [4] *illa*, si *ea* quæ *homines ad virtutem* incitant & honoratos reddunt, ad hunc *quem laudamus, ornandum*, inventa & præparata sunt : Et,[2] *si* in hunc *ipsum* primum encomium factum sit, [r] velut, in Hippolochum ; [s] *Itemq;* Harmodio atq; Aristogitoni statuas in foro collocatas esse : Similitèr verò etiam *sumendæ sunt formæ in opprobriis* contrariis. 51. Item, [t] si ex ipso, *quem laudas*, non habes *formarum* copiam, cum aliis *eum* per contentionem comparare *oportet* ; quod *quidem* ipsum Isocrates faciebat, ob consuetudinem scribendi *causas* Judiciales. 52. [u] Oportet verò cum *viris* illustribus conferre : Amplificandi enim id vim habet, & honestum *est*, si probis viris melior *sit* : [x] In laudes autem jure cadit amplificatio : etenim in excellentiâ *quâdam virtutis* consistit: Excellentia verò, *est ex* honestorum *numero* : [y] Quamobrem si non cum illustribus, at cum aliis oportet comparare ; siquidem excellentia, *quâ alios superat*, videtur indicare virtutem. 53. [z] Omninò autem, ex iis formis quæ omnibus *sunt* orationibus communes, [a] Amplificatio quidem, aptior *est* ad demonstrativas : Actiones enim confessas su-

regula : Cùm tibi laudandus sit quispiam, vide quid ei potissimum præcipies ; & conversim.

o Quo casu fieri non potest quin locutio sic immutata, fiat opposita. Altera enim vetat, altera minimé.

p Aliæ formæ *communes sunt cum genere Judiciali* : Sumuntur autem duobus modis :

q Unus est *ratione facti tanti, & talis* : ubi 1a forma de eo qui fecit.

* Probatur ex partic. 4.

2*a* De temporibus & occasionibus facti :

Pro. & pendet ex par. 41.

3*a* De prælectione, & consilio agendi.

* Prob. ex part. 42.

4*a* De præmio facti, & honoris ornamentis ij sum consecutis ; bimembris.

1. Pars.

2. Pars.

r Exemplum, forsan secundæ partis ;

s Et primæ.

t *Alter modus amplificandi est, ut cum aliis comparatum, laude exornes* : quod & docet & facit Isocrates in Panathenaico, & alibi : Hæc comparatio, dicitur ἀντιπαραβολὴ ; estque propria generis Judicialis.

u In hac contentione servand. id ; ut cum illustrissimis heroibus compares, non cum viris tantum probis, qui inferiori conditione se habent :

x Summa horum : *Amplificatio generi Demonstrat. maximè quadrat* ; siquidem excellentiam notat, quâ superare, honestum putatur.

y Unde; Si (ut priùs dixi) cum illustrissimis nequeas ; saltem ob rationem jam allatam, cum quibusvis aliis compares.

z *Omnino* ; *Amplificatio, & exempla, & Enthymemata, usurpantur in omni dicendi genere*. Verùm

a *Amplificatio*, accom-

modata magis est *demonstrativis causis*:

b *Exempla*, *Deliberativis*:

c *Enthymemata*, *Judicialibus*:

d Epilogus dictorum, à part. 16.

e A part. 4.

f A part. 42.

sumunt; ut reliquum *sit* magnitudinem *iis* & ornatum adjungere: 54 [b] Exempla verò, ad deliberativas: Nam ex antè gestis futura conjicientes *de consiliis datis* judicamus. 55. At [c] Enthymemata, ad Judiciales: Nam Factum (*de quo plerunque in judiciis quæritur*) causam & demonstrationem, propter obscuritatem *suam*, maximè recipit. 56. [d] Atque ex quibus quidem *formis*, laudes & vituperationes ducuntur propè omnes; [e] & in qualia intuentes oportet laudare & vituperare *quenquam*; [f] & *illa* ex quibus Encomia fiunt atque *etiam* opprobria, hæc sunt: Cognitis enim his, *ea* quæ his *sunt* contraria, *fient* manifesta: Vituperatio enim *&* *opprobrium*, ex *formis* **Laudi** *&* **Encomio** contrariis constat.

τὸν μέγεθος περιθεῖναι καὶ κάλλος. 54. Τὰ δὲ παραδείγματα, τοῖς συμβουλευτικοῖς· ἐκ γὰρ τῶν προγεγονότων τὰ μέλλοντα καταμαντευόμενοι, κρίνομεν. 55. Τὰ δ' ἐνθυμήματα, τοῖς δικανικοῖς· αἰτίαν γὰρ καὶ ἀπόδειξιν μάλιστα δέχεται τὸ γεγονός, διὰ τὸ ἀσαφές. 56. Ἐκ τίνων μὲν οὖν οἱ ἔπαινοι καὶ οἱ ψόγοι λέγονται σχεδὸν πάντες, καὶ πρὸς ποῖα δεῖ βλέποντας ἐπαινεῖν καὶ ψέγειν, καὶ ἐκ τίνων τὰ ἐγκώμια γίγνεται καὶ τὰ ὀνείδη, ταῦτ' ἐστίν· ἐχομένων γὰρ τούτων, τὰ ἐναντία τούτοις φανερά· ὁ γὰρ ψόγος ἐκ τῶν ἐναντίων ἐστί.

Tabula de Fide generis Judicialis.

In genere Judiciali sumuntur *formæ de Quæstionibus Injuriarum*, seu de Injuriis, tùm

- Absolutè positis: earum
  - Una *Generalis* (*An injuriam fecit?*) subdistinguitur in Quæstiones tres, (de quibus singulis sumentur suæ formæ)
    - 1ª est, *Quarum rerum gratiâ*, seu Quos ob fines, *injuriam inferunt*: Hic igitur
      - 1. *Universìm*; Omnium Agentium, & per consequens, *injustè agentium fines*, per divisionem demonstrat esse duos; *Bonum* seu *Utile*, & *Jucundum*. — Cap. X.
      - 2. *Speciatìm*, de iisdem finibus, per subdistinctionem, sumit formas speciales. — Cap. xi.
    - 2ª, Quales sint *ii qui injuriam inferunt?* quorum formæ variæ. — Cap. xii.
    - 3a, *Quos homines injuriâ afficiunt*, & *in quibus?* &c. — Cap. xiii.
  - Altera *Specialis*, (*An justè vel injustè fecit?*) subdistinguitur in quæstiones varias &c. — Cap. xiv.
- Comparatè sumptis; Quæstio unica est: *An Magis vel Minùs injustè fecit?* — Cap. xv.

De

De causis actionum injustarum, & quos ob fines injuriam faciunt.

CAP. X.

Quæstionem generalem [An fecit injuriam?] distinguit in tres, [1] Quos ob fines faciunt? [2] Quales ii qui faciunt? [3] Quibus hominibus? Par. 1. Præmisso igitur, Quid sit injuriam facere, à Part. 2. Ad primam quæstionem expediendam, colligit, eorum quæ agunt, causas efficientes, à Par. 5 Et exinde per singularum definitiones, colligit, Agentium per se, scopos seu fines esse duos, Bonum seu Utile, & Jucundum, à Par. 15. Et per consequens, eorum qui injuriam inferunt, fines esse eosdem, à Par. 24.

Περὶ δὲ τῆς κατηγορίας καὶ ἀπολογίας, ἐκ πόσων καὶ ποίων ποιεῖσθαι δεῖ τοὺς συλλογισμούς, ἐχόμενον ἂν εἴη λέγειν· δεῖ δὴ λαβεῖν τρία· ἓν μέν, τίνων καὶ πόσων ἕνεκα ἀδικοῦσι· δεύτερον δέ, πῶς αὐτοὶ διακείμενοι· τρίτον δέ, τοὺς ποίους καὶ πῶς ἔχοντας. ¶ 2. Διορισάμενοι οὖν τὸ ἀδικεῖν, λέγωμεν ἑξῆς· ἔστω δὴ τὸ ἀδικεῖν, τὸ βλάπτειν ἑκόντα παρὰ τὸν νόμον. 3. Νόμος δ' ἐστίν, ὁ μέν, ἴδιος· ὁ δέ, κοινός· λέγω δέ, ἴδιον μέν, καθ' ὃν γεγραμμένον πολιτεύονται· κοινὸν δέ, ὅσα ἄγραφα παρὰ πᾶσιν ὁμολογεῖσθαι δοκεῖ. 4. Ἑκόντες δὲ ποιοῦσιν, ὅσα εἰδότες, καὶ μὴ ἀναγκαζόμενοι· ὅσα μὲν οὖν ἑκόντες, οὐ πάντα προαιρούμενοι·* ὅσα δὲ προαιρούμενοι, εἰδότες ἅπαντα· οὐδεὶς γὰρ ὃ προαιρεῖται, ἀγνοεῖ. 5. Δι' ἃ δὲ προαιροῦνται βλάπτειν καὶ φαῦλα ποιεῖν παρὰ τὸν νόμον, κακία ἐστὶ καὶ ἀκρασία· ἐὰν γάρ τινες ἔχωσι μοχθηρίαν, ἢ μίαν, ἢ πλείους· περὶ δὲ τοῦτο ὃ μοχθηροὶ τυγχάνουσιν ὄντες, καὶ ἄδικοί εἰσιν· οἷον, ὁ μὲν ἀνελεύθερος, περὶ χρήματα· ὁ δ' ἀκόλαστος, περὶ τὰς τοῦ σώματος ἡδονάς· ὁ δὲ μαλακός, περὶ τὰ

* Conjun. 3 Ethic. cap. 3.

[a] De accusatione autem & Defensione, ex quot & qualibus *formis* oportet conficere syllogismos, sequitur ut dicamus: [b] *Imprimis* igitur sumenda sunt tria; Unum, quarum & quot *rerum* gratiâ, injuriâ afficiunt: Alterum, quomodò ipsi affecti: Tertium, quales *homines invadant*, & quomodò *se* habentes. ¶ 2. [c] Cùm definiérimus igitur *quid sit* INJURIA affi ere, *cætera quæ* deinceps *sunt*, persequamur. Sit ergò INJURIA afficere, NOCERE sponte contra legem: 3. [d] Lex verò est, una, *cujusque civitatis* propria; altera verò, *gentium omnium* communis: Voco [e] propriam quidem, secundum quam cùm scripta sit, *homines* in Rep. versantur: [f] Communem verò, *instituta* quæcunque non scripta apud omnes uno consensu comprobari videntur. 4. [g] Sponte autem faciunt, quæcunque scientes, & non coacti *faciunt*: Ac [h] quæ quidèm sponte *agunt*, non omnia præeligentes, *seu consultò agunt*: Quæcunque verò [i] præeligentes, *ea sponte, &* scientes omnia: Nemo enim quod præeligit, *& consultò facit*, ignorat. 5. [k] Cur autem *homines* præeligunt nocere, & mala committere contra legem, *causæ* sunt [l] vitium, atque [m] incontinentia: [n] Siqui enim improbitate laborant, aut unâ, aut pluribus; in eo sanè in quo improbi *sedulò* existunt, etiam injusti *aliis* esse *solent*; velut Illiberalis, in pecuniis *quærendis & possidendis*; Intemperans, in corporis voluptatibus *ex-*

a Propos. *de Inventione*, & *Fide Judiciali*.

b De *injuriis absolutè*, Quæst. 1. generalis (*An fecit injuriam?*) subdistinguitur in tres: 1 Quos ob fines injuriam inferunt? 2 Quales inferunt? & 3 Qualibus?

c Ad has expediend. *præmittitur definitio injuriæ*: ut sit [Nocere sponte contra legem:] Cujus

d *Posteriorem differentiam* [contra legem] exponit per distinctionem legis.

e Alia est propria:

f Alia, communis.

g *Priorem differ.* [Nocere sponte] declarat: *Omnino enim*, sponte fiunt, quæ scientes faciunt, &c.

h *Speciatim verò*; Eorum quæ sic fiunt, Alia *sponte solum* faciunt, absque consilio inito:

i Alia vero: *præeligentes insuper*; certo animi decreto, & sententiâ.

k Præeligunt autem nocere contra legem, ob causas duas:

l Unam *generalem*; sc. κακίαν, i. *vitium animi*:

m Alteram *specialem & propriam*, τὴν ἀκρασίαν, *incontinentiam*:

n Quod confirmatur inductione.

o His præmissis, redit ad quæstiones tres propositas:

p Ac primam [*Quos ob fines inuriam inferunt*] præcipuè enucleandam esse ait.

q Ratio est; Quia hos fines Actori, docendum est, *inesse Adversario*;

r Defensori verò, *eos ipsi non inesse*.

s Fines igitur hos expositurus, inprimis colligit *causas eorum quæ agunt, efficientes*, per distinctionem, sic: Alia *agunt* homines, *non per se*; & ità, vel *per fortunam* agunt:

* Vel *à necessitate* duplici;

* Unâ *violentiæ*,

* Alterâ *naturæ*:

t Undè hic causæ tres sunt; Fortuna, vis, & natura:

u Alia verò agunt *propter se*; & ità, vel *ex consuetudine* agunt: vel *ex appetitione*: eaque

* Aut participe rationis, quæ est *voluntas*:

x Aut rationis experte; quales sunt affectus ipsi; utpote *Ira* & *Cupiditas*.

y Ergo, omnia quæ ab hominib. aguntur, ex septem causis ortum repetunt: Fortunâ, Vi, Naturâ, &c.

plendis; Mollis, in *rebus* desidiæ plenis; Timidus, in periculis (eos enim qui *simul* periclitantur, deserunt *timidi*, propter metum:) Ambitiosus, propter honorem; Acutæ bilis homo, propter iram; Contentiosus, propter victoriam; Amarus, propter ultionem; Imprudens, quià decipitur in justo, & injusto *dijudicando*; Impudens, quià parvi ducit existimationem *bonam*: Similitèr verò etiam aliorum *improborum* unusquisque, *peccat* in unaquaque *re sibi propriè* subjectâ: Verùm hæc quidem perspicua *sunt & erunt*, partìm ex iis, quæ de virtutibus *antè* dicta *sunt*; partìm ex iis, quæ de affectibus dicentur. ¶ 6. ° Restat autem dicere, cujus *rei* gratiâ, & quomodò se habentes injuriâ afficiant, & quos: ᵖ Ac primùm quidem distinguamus, quænam expetentes, & qualia fugientes, aggredimur injuriâ afficere: ᑫ Perspicuum enim *est*, accusatori quidem, considerandum *esse*, quot & qualia ex iis insint adversario, quæ expetentes omnes, injuriâ proximos *suos* afficiunt; ʳ defensori verò, qualia & quot ex his, *ipsi* non insint. 7. ˢ Omnes igitur agunt omnia, partìm quidem, non propter se; partìm verò, propter se. 8. Ac non propter se quidem, partìm per fortunam agunt, * partìm ex necessitate *ipsis impositâ*: Et ex necessitate,* partim *coacti* vi *externâ*; * partìm *agente* naturâ: ᵗ Quare omnia, quæcunque *homines* non propter se agunt, aut *sunt* à fortunâ, aut naturâ, aut vi *adhibitâ*. 9. ᵘ Quæcunque verò propter se, & quorum ipsi *sunt* authores, alia *fiunt* ex consuetudine, alia ex appetitu:* Et *ex his* alia ex participe rationis appetitu; alia ex *appetitu* rationis experte: Est autem, voluntas quidem, appetitus boni, cum ratione *conjuncta*: (Nemo enim vult *quidquam*, nisi quod putaverit esse bonum:) ˣ Expertes verò rationis appetitus, *sunt* ira, & cupiditas: ʸ Quare necesse *est*, omnia quæcun-

ῥᾴθυμα· ὁ δὲ δειλὸς, περὶ τοὺς κινδύνους· (τοὺς γὰρ συγκινδυνεύοντας ἐγκαταλιμπάνουσι, διὰ τὸν φόβον·) ὁ δὲ φιλότιμος, διὰ τιμήν· ὁ δ' ὀξύθυμος, δι' ὀργήν: ὁ δὲ φιλόνικος, διὰ νίκην· ὁ δὲ πικρὸς, διὰ τιμωρίαν· ὁ δ' ἄφρων, διὰ τὸ ἀπατᾶσθαι περὶ τὸ δίκαιον καὶ ἄδικον· ὁ δ' ἀναίσχυντος, δι' ὀλιγωρίαν δόξης· ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστος, περὶ ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων· ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων, δῆλον, τὰ μὲν ἐκ τῶν περὶ τὰς ἀρετὰς εἰρημένων *· τὰ δ', ἐκ τῶν περὶ τὰ πάθη ῥηθησομένων †. ¶ 6. Λοιπὸν δ' εἰπεῖν, τίνος ἕνεκα, καὶ πῶς ἔχοντες ἀδικοῦσι, καὶ τίνας· πρῶτον μὲν οὖν διελώμεθα, τίνων ὀρεγόμενοι, καὶ ποῖα φεύγοντες, ἐγχειροῦμεν ἀδικεῖν· δῆλον γὰρ ὡς, τῷ μὲν κατηγοροῦντι, πόσα καὶ ποῖα τούτων ὑπάρχει τῷ ἀντιδίκῳ, σκεπτέον, ὧν ἐφιέμενοι πάντες, τοὺς πλησίον ἀδικοῦσι· τῷ δ' ἀπολογουμένῳ, ποῖα καὶ πόσα τούτων οὐχ ὑπάρχει. 7. Πάντες δὴ πράττουσι πάντα, τὰ μὲν, οὐ δι' αὑτούς· τὰ δὲ, δι' αὑτούς. 8. Τῶν μὲν οὖν μὴ δι' αὑτοὺς, τὰ μὲν, διὰ τύχην πράττουσι· τὰ δ', ἐξ ἀνάγκης· τῶν δ' ἐξ ἀνάγκης, τὰ μὲν, βίᾳ· τὰ δὲ, φύσει· ὥστε πάντα ὅσα μὴ δι' αὑτοὺς πράττουσι· τὰ μὲν, ἀπὸ τύχης· τὰ δὲ, φύσει· τὰ δὲ, βίᾳ. 9. Ὅσα δὲ δι' αὑτοὺς, καὶ ὧν αὐτοὶ αἴτιοι, τὰ μὲν, δι' ἔθος· τὰ δὲ, δι' ὄρεξιν· καὶ τὰ μὲν, διὰ λογιστικὴν ὄρεξιν· τὰ δὲ, δι' ἀλόγιστον· ἔστι δὲ, ἡ μὲν βούλησις, μετὰ λόγου ὄρεξις ἀγαθοῦ· οὐδεὶς γὰρ βούλεται, ἀλλ' ἢ ὅ, τ' ἂν οἰηθείη εἶναι ἀγαθόν· ἄλογοι δ' ὀρέξεις, ὀργὴ καὶ ἐπιθυμία·

* Sup. c. 9.

† Lib. 2.

μία· ὥστε πάντα ὅσα πράττουσιν, ἀνάγκη πράττειν δι' αἰτίας ἑπτά*, διὰ τύχην, διὰ βίαν, διὰ φύσιν, δι' ἔθος, διὰ λογισμὸν, διὰ θυμὸν, δι' ἐπιθυμίαν. 10. Τὸ δὲ προσδιαιρεῖσθαι καθ' ἡλικίας, ἢ ἕξεις, ἢ ἄλλ' ἄττα τὰ πραττόμενα, περίεργον· εἰ γὰρ συμβέβηκε τοῖς νέοις ὀργίλοις εἶναι, ἢ ἐπιθυμητικοῖς, οὐ διὰ τὴν νεότητα πράττουσι τὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ δι' ὀργὴν, καὶ ἐπιθυμίαν. 11. Οὐδὲ διὰ πλοῦτον καὶ πενίαν, ἀλλὰ συμβέβηκε, τοῖς μὲν πένησι, διὰ τὴν ἔνδειαν, ἐπιθυμεῖν χρημάτων· τοῖς δὲ πλουσίοις, διὰ τὴν ἐξουσίαν, ἐπιθυμεῖν τῶν μὴ ἀναγκαίων ἡδονῶν· ἀλλὰ πράξουσι καὶ οὗτοι, οὐ διὰ πλοῦτον καὶ πενίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπιθυμίαν. 12. Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ δίκαιοι καὶ οἱ ἄδικοι, καὶ οἱ ἄλλοι οἱ λεγόμενοι κατὰ τὰς ἕξεις πράττειν, διὰ ταῦτα πάντα πράξουσιν· ἢ γὰρ διὰ λογισμὸν, ἢ διὰ πάθος· ἀλλ' οἱ μὲν, δι' ἤθη, καὶ πάθη χρηστά· οἱ δὲ, διὰ τἀναντία. 13. Συμβαίνει μέντοι, ταῖς μὲν τοιαύταις ἕξεσι τὰ τοιαῦτα ἀκολουθεῖν· ταῖς δὲ τοιαῖσδε, τὰ τοιάδε· εὐθὺς γὰρ ἴσως, τῷ μὲν σώφρονι, διὰ τὸ σώφρον, δόξαι τε καὶ ἐπιθυμίαι χρησταὶ ἐπακολουθοῦσι περὶ τῶν ἡδονῶν· τῷ δ' ἀκολάστῳ, αἱ ἐναντίαι περὶ τῶν αὐτῶν τούτων. 14. Διὸ, τὰς μὲν τοιαύτας διαιρέσεις ἐατέον· σκεπτέον δὲ, ποῖα ποίοις εἴωθεν ἕπεσθαι· εἰ μὲν γὰρ λευκὸς ἢ μέλας, ἢ μέγας ἢ μικρὸς, οὐδὲν τέτακται τῶν τοιούτων

* Conjun. 3. Ethic. cap. 3.

que agunt, propter septem causas *efficientes* agere; fortunam, vim *sibi adhibitam*, naturam, consuetudinem, rationem, iracundiam, cupiditatem. 10. [z] Hìc autem eorum quæ aguntur, divisiones, ex ætatibus, vel habitibus, vel aliis quibusdam, *insupèr* adjicere, supervacaneum *est:* [a] Si namque juvenibus evenit ut iracundi sint, vel cupiditate accensi; haud propter ætatem juvenilem, hujuscemodi agunt *quæ solent*, sed propter iram, & cupiditatem. 11. [b] Neque *divites & pauperes peccant* propter divitias, & paupertatem; sed evenit, pauperibus quidem, propter indigentiam, cupere pecunias; divitibus verò, propter potestatem *explendi animos suos*, concupiscere non necessarias voluptates: Verùm agent quoque isti, non propter divitias & paupertatem, sed propter cupiditatem. 12. [c] Similitèr verò etiam justi, & injusti, & alii qui dicuntur secundùm *animorum* habitus agere, propter has *causas jam dictas* omnia agent: Aut enim propter ratiocinationem, aut propter affectum; sed alii quidem, *i. boni viri*, propter mores, & affectus bonos; alii verò, *i. improbi*, propter contrarios. 13. [d] Quanquam evenit *sanè*, ut talibus quidem habitibus, tales *opiniones vel cupiditates, &c.* sint consequentes; illis verò, tales: Fortassè enim, ne longiùs *abeam*, temperanti quidem, propter temperantiam, & opiniones, & cupiditates probæ de *corporis* voluptatibus sunt consequentes; Intemperanti verò, de his ipsis *consequentes sunt* contrariæ: *Eadem ratio est cæterarum conditionum: ut ætatum, fortunarum, &c.* 14 [e] Quamobrem, hujusmodi quidem divisiones omittendæ *sunt*: *Illud* verò considerare oportet, quales *cupiditates vel opiniones &c.* qualibus *conditionibus* consueverunt esse consequentes; *bonæ an malæ, acutæ an remissæ, &c.* [f] Nam siquidem albus *sit quis* aut niger, vel magnus aut parvus, nullum constitutum est ex ejusmodi *cupiditatibus bonis* vel

z Rejicit divisionem nonnullorum Rhet. (forsan Isocratis) *qui in causarum numero*, complexi sunt etiam *ætates hominum, & habitus*, &c.

a Neque enim *ætates esse veras actionum causas*, nisi tantùm ex accidenti: ut ostenditur exemplo juvenum:

b Neque etiam *fortunas*: ut exemplo divitum & egentium:

c Nec denique *animorum habitus*: sc. Justitiam, fortitudinem, & virtutes cæteras.

d Ἐπανόρθ: Licèt habitus, ætates, &c. *veræ causæ dici nequeant*; *habent tamen sua consequentia*; quæ veris causis addita, nonnihil illis adferunt momenti: Ex. gr. ex habitu temperantiæ, efficitur cupiditas hominis bona; ex intemperantiæ, efficitur mala: ex juvenili ætate, fit cupiditas acuta; ex senili, tarda, *&c.*

e Coroll. 2x, *Ex part* 10. *& sequent.*] Divisiones hæ omittendæ, ut superfluæ: *Ex part.* 13. Spectandum est, Qualibus hominum conditionibus quales consequentes esse soleant opiniones, *&c.*

f Quibusdam enim condit. (*ut corporis colori, figuræ*, &c.) nulla omninò varietas certa, Consequens esse consuevit:

vel malis, &c. consequens esse: [g] Si verò juvenis aut senex *sit*, vel justus aut injustus, jam *plurimi* interest, *ità ut diversæ prodeant cupiditates; bonæ vel malæ, &c.* [h] Et omninò quæcunque *conditiones* hominibus contingentes efficiunt, ut differant *eorum* mores, *in ipsis etiam cupiditatibus discrimen pariunt*; veluti, dives-ne esse videatur *quis* an pauper, differet aliquid *quoad cupiditates ipsas*; & adversâne fortunâ, an prosperâ uti: Atque hæc quidem posteriùs dicemus. ¶ 15. [i] Nunc verò de reliquis dicamus primùm. Sunt autem ea [1] quæ à fortuna fiunt, hujusmodi, quorumcunque & causa *est* indefinita, & *quæ* non alicujus gratiâ fiunt; ac neque semper, nec plerumquè, nec ordinatim *fiunt*: Hæc autem perspicua *sunt* ex definitione fortunæ. 16. [2] Naturâ verò *fiunt*, quorum & causa in ipsis *posita est*, & *ipsa* ordinata *existit*: Aut enim semper, aut plarumquè, eodem modo eveniunt. 17. Quæ enim præter naturam *sunt* (*ut monstra, &c.*) non oportet exactè disputare; utrùm ea secundùm quandam naturam, an per aliam causam fiant · Videri verò etiam posset fortuna, causa esse talium; *ità ut ad eam referri quodammodò possint*. 18. [3] Vi autem *adhibitâ fiunt*, quæcunque præter cupiditatem, vel rationes, ab ipsis *hominibus* agentibus fiunt. 19. [k] Consuetudine verò *fiunt*, [1] quæcunque quià sæpè *eadem* fecerunt, faciunt. 20. [2] Propter ratiocinationem *fiunt*, quæcunque ex iis quæ *antè* dicta sunt, bonis, videntur esse *nobis* utilia,* aut tanquàm finis, *ob quem reliqua fiunt*,* aut *tanquàm media* ad finem *alium ducentia*; cùm *illa omnia* ob *ipsum* Utile agantur. Nonnulla *enim ex iis quæ* utilia *sunt*, etiam intemperantes agun‑; verùm non propterea quòd utilia *sunt*, sed propter voluptatem. 21. [3] Propter excandescentiam verò & iram *fiunt*, quæ ad ultionem *faciunt*: Differt autem ultio à castigatione: * Nam castigatio quidem, patientis

ἀκολουθεῖν· εἰ δ' νέος ἢ πρεσβύτης, ἢ δίκαιος ἢ ἄδικος, ἤδη διαφέρει· καὶ ὅλως ὅσα τῶν συμβαινόντων ποιεῖ διαφέρειν τὰ ἤθη τῶν ἀνθρώπων· οἷον, πλουτεῖν δοκεῖτω ἢ πένεσθαι, διοίσει τι, καὶ ἀτυχεῖν ἢ εὐτυχεῖν· ταῦτα μὲν ὕστερον ἐροῦμεν *. ¶ 15. Νῦν δὲ περὶ τῶν λοιπῶν εἴπωμεν πρῶτον· ἔστι δ', ἀπὸ τύχης μὲν, τὰ τοιαῦτα γιγνόμενα, ὅσων ἥτε αἰτία ἀόριστος, καὶ μὴ ἕνεκά του γίγνεται· καὶ μήτε ἀεὶ, μήτε ὡς ἐπιτοπολὺ, μήτε τεταγμένως· δῆλον δ' ἐν τῷ ὁρισμοῦ τῆς τύχης † περὶ τούτων. 16 Φύσει δὲ, ὅσων ἥτε αἰτία ἐν αὐτοῖς, καὶ τεταγμένη ἢ γὰρ ἀεὶ, ἢ ὡς ἐπιτοπολὺ ὡσαύτως ἀποβαίνει. 17. Τὰ γὰρ παρὰ φύσιν, οὐδὲν δεῖ ἀκριβολογεῖσθαι, πότερα κατά φύσιν τινὰ, ἢ ἄλλην αἰτίαν γίγνεται ||· δόξειε δ' ἂν καὶ ἡ τύχη, αἰτία εἶναι τῶν τοιούτων. 18. Βίᾳ δὲ *, ὅσα παρ' ἐπιθυμίαν, ἢ τοὺς λογισμοὺς γίγνεται δι' αὐτῶν τῶν πραττόντων. 19. Ἔθει δὲ, ὅσα διὰ τὸ πολλάκις πεποιηκέναι, ποιοῦσι. 20. Διὰ λογισμὸν δὲ, τὰ δοκοῦντα συμφέρειν ἐκ τῶν εἰρημένων † ἀγαθῶν, ἢ ὡς τέλος, ἢ ὡς πρὸς τὸ τέλος, ὅταν διὰ τὸ συμφέρον πράττεται· ἔνια γὰρ καὶ οἱ ἀκόλαστοι συμφέροντα πράττουσιν, ἀλλ' οὐ διὰ τὸ συμφέρον, ἀλλὰ δι' ἡδονήν. 21. Διὰ θυμὸν δὲ καὶ ὀργὴν, τὰ τιμωρητικά· διαφέρει δὲ τιμωρία καὶ κόλασις· ἡ μὲν γὰρ κόλασις, τοῦ πάσχοντος

g Quibusdam (*ut ætati, habitui, &c.*) consequentes quidem sunt varietates aliquæ; non eædem tamen omnibus, sed aliis aliæ.

h Omnino, varietates certæ consequentes esse solent conditionibus iis, quæ mores hominum diversos faciunt: ut nobilitati, divitiis, fortunæ, &c. Verùm de his omnib. conditionib. & earum consequentibus, proprius dicendi locus erit, lib. 2. cap. 14.

i Hact. causæ eorum quæ agunt, efficientes: Nunc per singulorum definitiones, colligit fines eorum quæ agunt propter se: Ex iis enim que agunt non propter se;

1 Quæ à *Fortuna fiunt*, nec efficientem certam habent, nec finem; Nec fiunt iisdem vicibus, quibus res naturales.

2 Quæ à *natura oriuntur*, non fiunt à causa externa; ut artificialia; verùm ab ea, quæ statutum ordinem observat, contrà atque fortuita.

3 Quæ *vi fiunt*, ab ipso homine fiunt impellente causâ externâ.

k *Ex iis verò quæ propter se faciunt*, 1 *quæ consuetudine fiunt*, ex multis repetitis actionibus fiunt.

2 *Quæ propter rationem boni*, sunt ea, quæ videntur esse *utilia*:

* Vel ut *fines*, nobis propositi *utiles*:

* Vel ut *media utilia*, ad alios *fines* ducentia.

3 *Quæ per iram fiunt*, ea faciunt ad ulciscendum dolorem suum, infligendo pœnas iis, qui læserunt; idque

* Non castigandi causâ, quò illi peccare desinant:

* Lib. 2. c. 14. &c.

† Li. phys. 2. ca. 5.

|| Vid. l. 2. Phys. c. 6. p. 11.

* Conjun. 3. Ethic. cap. 3.

† Cap. 6.

τος ἕνεκά ἐστιν· ἡ δὲ τιμωρία, τοῦ ποιοῦντος, ἵνα ἀποπληρωθῇ· περὶ μὲν οὖν τίνα ἐστὶν ἡ ὀργή, δῆλον ἔσται ἐν τοῖς περὶ παθῶν*. 21. Δι' ἐπιθυμίαν δὲ πράττεται, ὅσα φαίνεται ἡδέα. 22. Ἔστι δὲ καὶ τὸ σύνηθες †, καὶ τὸ ἐθιστὸν ἐν τοῖς ἡδέσι· πολλὰ γὰρ καὶ τῶν φύσει μὴ ἡδέων, ὅταν ἐθισθῶσιν, ἡδέως ποιοῦσιν. 23. Ὥστε συλλαβόντι εἰπεῖν, ὅσα δι' αὑτοὺς πράττουσιν, ἅπαντά ἐστιν ἢ ἀγαθὰ ἢ φαινόμενα ἀγαθά, ἢ ἡδέα ἢ φαινόμενα ἡδέα. ¶ 24. Ἐπεὶ δ' ὅσα δι' αὑτούς, ἑκόντες πράττουσιν· οὐχ ἑκόντες δέ, ὅσα μὴ δι' αὑτούς· πάντ' ἂν εἴη ὅσα ἑκόντες πράττουσιν, ἢ ἀγαθὰ ἢ φαινόμενα ἀγαθά, ἢ ἡδέα ἢ φαινόμενα ἡδέα. 25. Τίθημι γὰρ καὶ τὴν τῶν κακῶν ‖, ἢ φαινομένων κακῶν, ἢ ἀπαλλαγήν, ἢ ἀντὶ μείζονος ἐλάττονος μετάληψιν*, ἐν τοῖς ἀγαθοῖς· αἱρετὰ γάρ πως ἐστί· καὶ τὴν τῶν λυπηρῶν, ἢ φαινομένων, ἢ ἀπαλλαγήν, ἢ μετάληψιν ἀντὶ μειζόνων, ἐλαττόνων, ὡσαύτως ἐν τοῖς ἡδέσι.

* *Lib. 2. c. 2. p. 3.*

† Conjun. Sect. 19. Probl. 5.

‖ Conjun. c. 6. p. 7.

* *Ibid. p. 7.*

entis gratiâ est; * ultio verò agentis; ut *ejus animus* expleatur: [l] Ac in quibus quidem *rebus* versetur ira, perspicuum erit in iis, quæ de affectibus *tradentur*. 21. [4] Propter cupiditatem verò aguntur, quæcunque apparent jucunda. 22. [m] Est autem & *illud* quod ex consuetudine, & *illud* quod ex assuefactione *fit*, inter *res* jucundas: Multa enim etiam eorum, quæ naturâ non *sunt* jucunda, cùm assueverint *homines*, jucundè faciunt. 23. [n] Quare, ut *summatìm* colligam, [1] quæcunque *homines* propter se agunt, omnia sunt aut bona, *ut quæ ratione fiunt*; vel quæ apparent bona, *ut quæ per iram*; aut jucunda, *ut quæ consuetudine*; vel quæ apparent jucunda, *ut quæ cupiditate*. ¶ 24. [2] Quoniam verò quæcunque *homines* propter se agunt, ea sponte agunt; non sponte autem *ea*, quæcunque non propter se; [o] *Idcircò* omnia, quæcunque sponte agunt, erunt aut BONA, aut quæ apparent bona; vel JUCUNDA, aut *quæ* apparent jucunda. 25. [p] Pono enim tùm *ipsam* malorum aut *eorum* quæ *specie tenus* apparent mala, vel amotionem, vel minoris mali pro majori assumptionem, in *numero* bonorum: (Eligenda enim quodammodò sunt *hæc*:) [q] tùm molestorum, aut eorum quæ *specie tenus* apparent *molesta*, vel amotionem, vel minorum *molestorum* pro majoribus assumptionem, eodem modo *pono* in *numero* jucundorum.

* Sed ut animo suo satisfaciendo, seipsos oblectent.

l Atque hæc in iis rebus, circa quas exercetur ira; quæ fieri possunt, sc. & *jucunda apparent*.

4 *Quæ denique propter cupiditatem fiunt*, sunt ea, quæ ipsis *apparent* esse *jucunda*.

m Notat id, quod omisit part. 19. Ea *quæ consuetudine agunt*, esse *jucunda* quædam.

n Ex dictis à partic. 15. conclud. 1 Omnia *quæ propter se agunt*, *esse bona* vera, aut apparentia: *vel jucunda* vera, aut apparentia: ità ut *fines agentium* generales, duo sint; *Bonum* seu *Utile*, & *Jucundum*.

2 Et propterea etiam; Quia quæ agunt propter se, ea sponte agunt, &c.

o Sequitur, Omnia *quæ sponte agunt*, & per consequens, *quæ injustè agunt*, esse *Bona vel Jucunda* (vera vel apparentia) & hos duos esse *fines*, *ob quos injuriam faciunt*.

p Prolepf. Sub dictis bonis, ait, etiam comprehendi malorum depulsionem, & minoris mali, rejecto majore, sumptionem.

q Similiter; sub dictis Jucundis, censeri, & molestorum abjectionem, & minoris molesti, repudiato majore odioso, assumptionem.

Distinctiones, seu formæ speciales de utili & jucundo.

CAP. XI.

De utili, formæ sumendæ ex cap. 6. De jucundo, sumuntur tùm elementa, seu definitiones, à Part. 2. Tùm etiam formæ variæ, à Par. 4.

Ληπτέον ἄρα τὰ συμφέροντα καὶ τὰ ἡδέα, πόσα καὶ ποῖα· περὶ μὲν οὖν τοῦ συμφέροντος, ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς εἴρηται πρότε-

SUmendum igitur *est*, utilia, & jucunda quot *sint*, & qualia: [a] Ac de utili & *bono* quidem, in *genere* deliberativo dictum est superiùs ¶ 2 [b] De jucundo autem, dicamus in præsenti.

a De Utili, definitiones & formæ expositæ fuêre cap. 6. &c.

b De Jucundo autem, 1 *præmittuntur definit.*

ones; quales hic inprimis quadrare ait: Apertæ sc. & ad sensum opinionemque popularem accommodatæ.

c Positâ ergo definitione, Tùm *voluptatis*,

d Tùm etiam *doloris*:

e Exindè colligitur,

1 *Jucundum* quid:

2 *Molestum* quid.

f 2 *Sequuntur formæ*; 1 Rat. *Naturæ*; 1a, Dum naturalib. muneribus. fungare, *iter ad naturalem statum*, suave est:

g Præsertim, si statum illum ante amissum, jam recuperatum habeas: Tunc enim in eo naturæ motu sensus excitatur major; unde voluptas auctior.

2a *Res usitatæ* voluptatem creant: quod prob. ex poster. parte præced. formæ.

3a, Id *quod non per vim efficitur*, jucundum est: vis enim omnis naturæ bellum indixit.

h Unde, Illa, quæ homines necessitate sibi allatâ faciunt, odiosa, sunt ipsis: ut patet Eumeni Poetæ versu,

4a Una *pars de molesto*: Molesta sunt, *sedulitates, in re peragendà, & studia &c.*

1. Rat. à forma præced.

* *Altera pars è contra, de jucundo*: Quæcunque enim *dictis tribus molestis contraria* reperiuntur, jucunditate perfundunt.

2 *k* *Rat. objectorum Cupiditatis*: Cujus enim cu-

[1] Oportet autem existimare, *satis* idoneas *huic scriptioni* esse definitiones, si sint de unoquoque, neq; obscuræ, neque exquisitæ. [c] Positum autem sit nobis, VOLUPTATEM, esse motionem quandam animæ, & constitutionem subitam, ac sensibilem, in *propriæ* naturæ statum: [d] DOLOREM verò, contrarium. 3. [e] Si igitur voluptas sit ejusmodi, perspicuum est etiam JUCUNDUM [1] esse id quod habet vim efficiendæ *ejus, quæ dicta est*, dispositionis: *Id* verò [2] quod habet vim corrumpendæ, vel contrariæ constitutionis efficiendæ, *esse* MOLESTUM. ¶ 4 f Necesse igitur *est* jucundum esse; [1] tùm accedere ad id, quod *est* secundum naturam; (*idque* PLERUMQUE *ità est*;) [g] Et præcipuè, *cùm* suam ipsorum *quam anteà miserant*, naturam recuperârint *ea*, quæ secundùm illam fiunt. 5. [2] Tùm *etiam* consuetudines: Quod enim consuetum *est*, *id* tanquàm *nobis* innatum jam fit: Simile enim *quiddam est*, consuetudo naturæ: Nam vicinitatem habet etiam *quod* Sæpè *fit*, cum eo *quod* sempér. Est autem natura *quidem*, *dux* ejus quod sempèr *fit*; consuetudo verò ejus quod sæpé 6. [3] Et *id* sanè quod non *est* violentum: Præter naturam enim vis *est*: [h] Quamobrem necessitates *impositæ*, molestum *quiddam sunt*; & rectè dict m est,

" *Omne enim negotium, quod necessitate imponitur, triste est.*

7. [4] Curationes autem & studia, & *animi corporisque* contentiones, molestas *esse* ([1] necessaria enim & violanta hæc *sunt*:) nisi *aliqui diù illis* assueti fuerint: Sic autem, consuetudo *rem* facit jucundam * Quæ autem *his sunt* contraria, jucunda *existere*: Quamobrem *animi* remissiones, & cessationes à labore, & curarum relaxationes, & lusiones, & requietes, & somnus, *ponuntur in numero* jucundorum: Nihil enim horum *est* ad necessitatem, *sed sponte ea libenterque gerimus*. 8. [k] Et cujus cupiditas, *insi-*

ρόν. ¶ 2. Περὶ δὲ τοῦ ἡδέος, εἴπωμεν νῦν· δεῖ δὲ νομίζειν, ἱκανοὺς εἶναι τοὺς ὅρους, ἐὰν ὦσι περὶ ἑκάστου, μήτε ἀσαφεῖς, μήτε ἀκριβεῖς. Ὑποκείσθω δ' ἡμῖν εἶναι τὴν ἡδονὴν, κίνησίν τινα τῆς ψυχῆς, καὶ κατάστασιν ἀθρόαν καὶ αἰσθητὴν εἰς τὴν ὑπάρχουσαν φύσιν *· λύπην δὲ, τοὐναντίον. 3. Εἰ δή ἐστιν ἡ ἡδονὴ τὸ τοιοῦτον, δῆλον ὅτι καὶ ἡδύ ἐστι τὸ ποιητικὸν τῆς εἰρημένης διαθέσεως· τὸ δὲ φθαρτικὸν, ἢ τῆς ἐναντίας καταστάσεως ποιητικὸν, λυπηρόν. ¶. 4. Ἀνάγκη οὖν ἡδὺ εἶναι· τό, τε εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἰέναι, ὡς ἐπιτοπολὺ καὶ μάλιστα, ὅταν ἀπειληφότα ᾖ τὴν ἑαυτῶν φύσιν τὰ κατ' αὐτὴν γιγνόμενα. 5. Καὶ τὰ ἔθη· καὶ γὰρ τὸ εἰθισμένον, ὥσπερ πεφυκὸς ἤδη γίγνεται †· ὅμοιον γάρ τι τὸ ἔθος τῇ φύσει· ἐγγὺς γὰρ καὶ τὸ πολλάκις τῷ αἰεί· ἔστι δ', ἡ μὲν φύσις, τοῦ αἰεί· τὸ δὲ ἔθος, τοῦ πολλάκις. 6. Καὶ τὸ μὴ βίαιον δέ· παρὰ φύσιν γὰρ ἡ βία· διὸ αἱ ἀνάγκαι, λυπηρόν· καὶ ὀρθῶς εἴρηται.

" Πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον πρᾶγμ' ἀνιαρὸν ἔφυ ‖.

7. Τὰς δ' ἐπιμελείας, καὶ τὰς σπουδὰς, καὶ τὰς συντονίας, λυπηράς· (ἀναγκαῖα γὰρ καὶ βίαια ταῦτα) ἐὰν μὴ ἐθισθῶσιν· οὕτω δὲ τὸ ἔθος ποιεῖ ἡδύ· τὰ δ' ἐναντία, ἡδέα· διὸ αἱ ῥᾳθυμίαι, καὶ αἱ ἀπονίαι, καὶ αἱ ἀμέλειαι, καὶ αἱ παιδιαὶ, καὶ αἱ ἀναπαύσεις, καὶ ὁ ὕπνος, τῶν ἡδέων· οὐδὲν γὰρ πρὸς ἀνάγκην τούτων. 8. Καὶ οὗ ἂν ἡ

* Conjun. Ethic. 7. c. 13. & 10. c. 5.

† Conjun. 7. Ethic. 1. 11.

‖ Conjun. 2. Endem. ca. 7. & Metaph. 4. c. 5.

ἡ ἐπιθυμία ἐνῇ, ἅπαν ἡδύ· ἡ γὰρ ἐπιθυμία, τοῦ ἡδέος ἐστὶν ὄρεξις. 9. Τῶν δὲ ἐπιθυμιῶν, αἱ μὲν, ἄλογοί εἰσιν· αἱ δὲ, μετὰ λόγου· λέγω δὲ, ἀλόγους μὲν, ὅσας μὴ ἐκ τοῦ ὑπολαμβάνειν τι ἐπιθυμοῦσιν· εἰσὶ δὲ τοιαῦται, ὅσαι λέγονται εἶναι φύσει, ὥσπερ αἱ διὰ τοῦ σώματος ὑπάρχουσαι· οἷον, ἡ τροφῆς, δίψα καὶ πεῖνα, καὶ καθ᾽ ἕκαστον εἶδος τροφῆς *, ἐπιθυμία· καὶ αἱ περὶ τὰ γευστὰ, καὶ περὶ τὰ ἀφροδίσια, καὶ ὅλως τὰ ἁπτὰ, καὶ περὶ ὀσμὴν [εὐωδίας] καὶ ἀκοὴν, καὶ ὄψιν. 10. Μετὰ λόγου δὲ, ὅσα ἐκ τοῦ πεισθῆναι ἐπιθυμοῦσι· πολλὰ γὰρ καὶ θεάσασθαι καὶ κτήσασθαι ἐπιθυμοῦσιν ἀκούσαντες καὶ πεισθέντες. 11. Ἐπεὶ δ᾽ ἐστὶ τὸ ἥδεσθαι ἐν τῷ αἰσθάνεσθαί τινος πάθους· ἡ δὲ φαντασία, ἐστὶν αἴσθησίς τις ἀσθενής· κἂν τῷ μεμνημένῳ καὶ τῷ ἐλπίζοντι ἀκολουθείη φαντασία τις οὗ μέμνηται, ἢ ἐλπίζει· εἰ δὲ τοῦτο, δῆλον ὅτι καὶ ἡδοναὶ μάλα μεμνημένοις, καὶ ἐλπίζουσιν, ἐπείπερ καὶ αἴσθησις· ὥστ᾽ ἀνάγκη πάντα τὰ ἡδέα, ἢ ἐν τῷ αἰσθάνεσθαι εἶναι παρόντα, ἢ ἐν τῷ μεμνῆσθαι γεγενημένα, ἢ ἐν τῷ ἐλπίζειν μέλλοντα· αἰσθάνονται μὲν γὰρ τὰ παρόντα, μέμνηνται δὲ τὰ γεγενημένα, ἐλπίζουσι δὲ τὰ μέλλοντα. 12. Τὰ μὲν οὖν μνημονευτὰ, ἡδέα ἐστὶν, οὐ μόνον ὅσα ἐν τῷ παρόντι, ὅτε παρῆν, ἡδέα ἦν, ἀλλ᾽ ἔνια καὶ οὐχ ἡδέα, ἂν ᾖ ὕστερον καλὸν καὶ ἀγαθὸν τὸ μετὰ τοῦ-

*Conjun. 3. Ethic. c. 13.

ta animo fuerit, *id* omne jucundum: Nam cupiditas, est *rei jucundæ* appetitus. 9. [l] Cupiditatum autem, aliæ sunt rationis expertes; aliæ verò cum ratione: [m] Voco rationis expertes, siqua *homines* non ex eo, quod existiment aliquid, concupiscant: [n] Sunt autem hujusmodi *cupiditates*, quæcunque *hominibus* naturâ inesse dicuntur; ut *sunt* [1] *ea* quæ vi corporis *excitatæ nobis* insunt; [o] velut alementi, *sc.* sitis, & fames; [p] & per unamquamque alimenti speciem, cupiditas: [2] Item *illa* quæ sunt in iis *rebus* quæ gustatu *percipiuntur*, & in venereis, & omninò in iis quæ *pertinent* ad tactum; & *illa* quæ in odoratu [suavitatis *cupiditas*;] & quæ in auditu; & quæ in visu, 10. [q] Cum ratione verò *cupiditates voco*, siqua *homines* ex eo concupiscunt, quòd *ad ea appetenda* persuasi fuerint: multa enim, & spectare & possidere cupiunt, *simulatque de iis ab aliis* audiverint, *illorumque dictis* persuasi *fuerint*. 11. [3] Quoniam verò *posita* est jucunditatis perceptio in sentiendo aliquam affectionem *homini gratam*: [r] Phantasia verò est sensus quidam debilis: [ſ] Atque ei qui recordatur, & ei qui sperat, si consequen fuerit phantasia quædam *ejus rei*, cujus meminit, aut spem habet; [t] Si, *inquam*, hæc *ità sint*, perspicuum *est* etiam voluptates *inesse* iis qui valdè recordantur, & sperant; siquidem *iis inest* quoque sensus *ejusdem rei*, *cujus meminerunt*, *aut spem alunt*: [v] Quare necesse *est* omnia jucunda, aut in sensu consistere præsentium, aut in memoria præteritorum, aut in spe futurorum: Sentiunt enim præsentia; recordantur præterita; sperant futura. 12. [1] Atque *ex iis* quidem, quæ memoriâ custodiuntur, [x] jucunda sunt, non solùm quæcunque tunc, cùm aderant, jucunda erant; sed & nonnulla *etiam*, *quæ tunc* non *erant* jucunda; si *modò* posteà exinde *manârit quidpiam* honestum & bo-

I num

Enim cupiditate flagramus, id ulave: ut videre licet intingulis.

l Cupiditatum enim Aliæ rationes expertes: Aliæ cum ratione conjunctæ:

m Rationis expertes, sunt illæ, quibus res sectamur non judicio ullo, sed naturæ impulsu solo.

n Ex hoc Cupiditatum genere sunt 1. Illæ, quæ *ad Corpus reficiendum comparatæ*: velut, alimenti cupiditas,

o Tùm *in genere*; quæ dicitur fames & sitis:

p Tùm *in singulis alimenti speciebus*, quæ cujusque naturæ aptæ sunt.

2 Illæ *quæ ad sensus oblectandos referuntur*: ut tactum, &c.

q Cum ratione conjunctæ, sunt eæ, quibus res expetimus, aliorum persuasu inducti.

3. Rat. *sensus*, *memoriæ & spei*, colligitur *forma generalis*, sic:

Quià & voluptate affici, positum est in sentiendo affectu quodam.

r Et phantasia, est sensus quidam debilis:

ſ Et recordanti, vel speranti, comitatur phantasia quædam rei, quam recordatur vel sperat.

t Sequitur, etiam oriri jucunditatem ex acriori recordatione aut spe.

u Unde concluditur, res omnes jucundas esse, *cum perceptione trium temporum*: viz. vel *in sensu præsentium*, vel *memoriâ præteritorum*, vel *spe futurorum*.

Speciatim verò: 1 Quod ad *memoriam præteritorum* attinet:

x Non tantùm recordantem oblectant res præteritæ, quæ suaves olim erant, sed eæ etiam, quæ molestiæ & odiosæ; si ex illis dignitas aut commodum deinceps partum sit.

y Testimonia hujus; unum ex Euripide.

z Alterum ex Odyss. 15ª. verba sunt Eumæi subulci, cum Ulysse loquentis: "Nos in Tigurio vetera mala repetentes oblectemur: Nam & post, &c.

2. Quod *ad spem futur.* Ea sperantem oblectant, quæ quando adsunt, lætitiâ videntur afficere, aut utilitates importare, &c.

a Omninò: *(Quod ad memoriam simul & spem:)* Quæ, cùm adsint, lætitiâ afficiunt, ea & recordanti, & speranti, dulcia.

b Hinc *formæ duæ* ex Platonis Phileb.

1ª, *Irâ commoveri*, suave est; prob. ex Iliad. 18: quem versum citat etiam Socrat. in Phileb.

c Irati enim ex ulciscendi spe voluptatem capiunt; ita ut absq; hac spe esset, iram haud conciperent.

2ª Forma; *Magnæ cupiditatum parti* voluptas quædam: licet haud integra, consequens est: idque propter recordationem voluptatis expletæ, vel spem explendæ.

d Exempla ferè ex Platon Phileb: Unum *febricitantium:*

e Alterum *amantium*; qui tunc cùm de re amatâ scribunt, cantant, &c. voluptatem capiunt: siquidem in actionib. his, rem ipsam pœnè ante oculos ponunt.

f Hoc idem intelligitur esse ipsum amandi principium: cùm non modò præsent. deliciis suis, sed & absentib. quoq; ex illarum recordatione gaudet.

g Hinc etiam voluptatem adfert res amara, & *tunc*, cùm molestiam absentia ipsius parit; & *tunc etiam*, cum amissio, mœrorem excitat.

num: Unde & illud dictum est, "y *Sed jucundum utique est, cùm servatus sis, meminisse laborum.* z Et *illud,* "*Nam & posteà, etiam laboribus* suis *delectatur vir,* "*Cùm* ipsorum *meminit, quicunque multa passus fuerit & multa fecerit.* Hujus autem *rei* causa, *est* quià jucundum *est* etiam non habere malum. 13. a *Ex iis* verò, quæ in spe futurorum, *jucunda sunt illa*, quæcunque *cùm* præsentia *sint*, apparent aut gaudio afficere, aut juvare multùm, vel *saltèm* sine molestia juvare. 14 a Omninò, quæcunque cùm adsint, *nos* gaudio afficiunt, *ea* plærumquè oblectant & sperantes & recordantes: b Quamobrem 1 & irasci, jucundum *est*; ut Homerus etiam cecinit de excandescentia, "*Quæ melle affuso longè* est *dulcior.* c Nemo enim irascitur ei *rei* quæ ultioni non esse obnoxia apparet, *ut lapidi, telo, &c.* Et iis *hominibus*, à quibus multùm superantur potentiâ, aut non *omninò* irascuntur, aut minùs. 15. 2 Et in plurimis cupiditatibus consequitur *homines* voluptas quædam: Aut enim dùm recordantur, quomodò *re optatâ* potiti fuerint, aut dùm sperant, *fore* ut potiantur, perfunduntur quâdam voluptate; d veluti, tùm ii qui in febribus detinentur siti, dùm & recordantur, quomodò biberint, & sperant *se* bibituros, gaudio *afficiuntur.* 16. e Tùm qui amant, dùm & colloquuntur, & scribunt & canunt semper aliquid de eo quem amant, *etiam* gaudent: In omnibus enim hujuscemodi *negotiis*, dùm recordantur, veluti *se* sentire arbitrantur *cum*, cujus amore *ardent.* 17. f Et principium sanè amoris fit hoc omnibus, quandò non solùm cùm *præsens ille* adest, gaudent, sed etiam absentem *illum* in memoriam revocantes, amant. 18. g Quamobrem & *tunc* etiam, cùm molestus ille factus sit ex eo, quià non adest; & in

το· ὅθεν καὶ τοῦτ' εἴρηται, "Ἀλλ' ἡδύ τοι σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων. Καὶ, "——μετὰ γάρ τε καὶ ἄλγεσι τέρπεται ἀνὴρ "Μνήμενος, ὅστις πολλὰ πάθῃ καὶ πολλὰ ἐόργῃ. τούτου δ' αἴτιον, ὅτι ἡδὺ καὶ τὸ μὴ ἔχειν κακόν. 13. Τὰ δ' ἐν ἐλπίδι, ὅσα παρόντα, ἢ εὐφραίνειν, ἢ ὠφελεῖν φαίνεται μεγάλα, ἢ ἄνευ λύπης ὠφελεῖν. 14. Ὅλως δ', ὅσα παρόντα εὐφραίνει καὶ ἐλπίζοντας καὶ μεμνημένοις, ὡς ἐπιτοπολύ. Διὸ καὶ τὸ ὀργίζεσθαι, ἡδύ· ὥσπερ καὶ Ὅμηρος ἐποίησε περὶ τοῦ θυμοῦ, "Ὅστε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο· οὐθεὶς γὰρ ὀργίζεται τῷ ἀδυνάτῳ φαινομένῳ τιμωρίας τυχεῖν· οὐδὲ τοῖς πολὺ ὑπὲρ αὐτοὺς τῇ δυνάμει, ἢ οὐκ ὀργίζονται, ἢ ἧττον. 15. Καὶ ἐν ταῖς πλείσταις ἐπιθυμίαις, ἀκολουθεῖ τις ἡδονή· ἢ γὰρ μεμνημένοι ὡς ἔτυχον, ἢ ἐλπίζοντες ὡς τεύξονται, χαίρουσί τινα ἡδονήν· οἷον, οἵ τ' ἐν τοῖς πυρετοῖς ἐχόμενοι ταῖς δίψαις, καὶ μεμνημένοι ὡς ἔπιον, καὶ ἐλπίζοντες πιεῖσθαι, χαίρουσι. 16. Καὶ οἱ ἐρῶντες, καὶ διαλεγόμενοι, καὶ γράφοντες, καὶ ποιοῦντες, ἀεί τι περὶ τοῦ ἐρωμένου χαίρουσιν· ἐν ἅπασι γὰρ τοῖς τοιούτοις μεμνημένοι, οἷον αἰσθάνεσθαι οἴονται τοῦ ἐρωμένου. 17. Καὶ ἀρχὴ δὲ τοῦ ἔρωτος γίνεται αὕτη πᾶσιν *, ὅταν μὴ μόνον παρόντος χαίρωσιν, ἀλλὰ καὶ ἀπόντος μεμνημένοι ἐρῶσι. 18. Διὸ καὶ ὅταν λυπηρὸς γένηται, τῷ μὴ παρεῖναι.

* Conject. 9. Ethic. ca. 5.

ρεῖναι, ---καὶ ἐν τοῖς πένθεσι καὶ θρήνοις, ἐγγίνεταί τις ἡδονή· ἡ μὲν γὰρ λύπη, ἐπὶ τῷ μὴ ὑπάρχειν· ἡδονὴ δὲ, ἐν τῷ μεμνῆσθαι καὶ ὁρᾶν πως ἐκεῖνον, καὶ ἃ ἔπραττε, καὶ οἷος ἦν· διὸ καὶ τοῦτ' εἴρηται,

"Ὣς φάτο· τοῖσι δὲ πᾶσιν ἐφ' ἵμερον ὦρσε γόοιο.

19. Καὶ τὸ τιμωρεῖσθαι, ἡδύ· οὗ γὰρ τὸ μὴ τυγχάνειν λυπηρὸν, τὸ τυγχάνειν ἡδύ· οἱ δ' ὀργιζόμενοι, λυποῦνται ἀνυπερβλήτως μὴ τιμωρούμενοι· ἐλπίζοντες δὲ, χαίρουσι. 20. Καὶ τὸ νικᾶν ἡδύ, οὐ μόνον τοῖς φιλονίκοις, ἀλλὰ πᾶσι· φαντασία γὰρ ὑπεροχῆς γίγνεται, οὗ πάντες ἔχουσιν ἐπιθυμίαν, ἢ ἠρέμα, ἢ μᾶλλον. 21. Ἐπεὶ δὲ τὸ νικᾶν ἡδύ, ἀνάγκη καὶ τὰς παιδιὰς ἡδείας εἶναι τὰς μαχητικὰς, καὶ τὰς αὐλητικὰς, καὶ ἐριστικὰς (πολλάκις γὰρ ἐν αὐταῖς γίγνεται τὸ νικᾶν·) καὶ ἀστραγαλίσεις, καὶ σφαιρίσεις, καὶ κυβείας, καὶ πεττείας· καὶ περὶ τὰς ἐσπουδασμένας δὲ παιδιὰς ὁμοίως· αἱ μὲν γὰρ ἡδεῖαι γίγνονται, ἄν τις ᾖ συνήθης· αἱ δ' εὐθὺς ἡδεῖαι, οἷον κυνηγία, καὶ πᾶσα θηρευτική· ὅπου γὰρ ἅμιλλα, ἐνταῦθα καὶ νίκη ἐστί. 22. Διὸ καὶ ἡ δικανικὴ, καὶ ἡ ἐριστικὴ *, ἡδεῖα τοῖς εἰθισμένοις καὶ δυναμένοις. 23. Καὶ τιμὴ καὶ εὐδοξία, τῶν ἡδίστων, διὰ τὸ γίγνεσθαι φαντασίαν ἑκάστῳ, ὅτι τοιοῦτος καὶ σπουδαῖος. 24. Καὶ μᾶλλον ὅταν φῶσιν, οὓς οἴεται ἀληθεύειν † · τοιοῦτοι δ' οἱ ἐγγὺς μᾶλλον τῶν πόρρω· καὶ οἱ συνήθεις, καὶ οἱ γνώριμοι, καὶ οἱ πολῖται, τῶν ἄπωθεν· καὶ

* *Conjun. sect. 18. probl. 2.*

† *Conjun. 8 Ethic. cap. 9.*

sis luctibus, & lamentationibus (*cùm illo orbati simus*) immiscetur quædam voluptas: [h] Nam molestia, *est* in eo, quòd non adsit *is*, *quem amat*; voluptas verò in eo, quod recordetur & videat quodammodò illum & quæ ageret, & qualis esset: [i] Quamobrem etiam id *de Achille* dictum est,

"*Sic dixit: In illis verò omnibus desiderium excitavit luctus.*

19. [k] Et ulcisci *injuriam acceptam*, jucundum *est*. * Quod enim si non consequamur, molestum *est*, *si id* consequamur, jucundum *est*: * Qui verò irascuntur, molestiam habent incredibilem, nisi ulciscantur; sperantes autem *hoc fore*, gaudent. 20. Et + vincere, jucundum *est*, non solùm studiosis victoriæ, sed *etiam* omnibus: Phantasia enim *in animis victorum* de excellentia *sua* fit; cujus *rei* cupiditate, ut *cæteris præstent*, omnes remissiùs, aut vehementiùs tenentur. 21. [l] Quoniam autem vincere, jucundum *est*, necesse *est* * jucundos esse etiam lusus *eos*, qui *pertinent* ad pugnarum *speciem*, & qui tibiarum *cantu*, & qui *verborum carminumq;* contentionibus *fiunt*; (sæpè enim in ipsis usu venit, *adversarios* vincere:) [m] Et ludos talorum, & pilæ, & aleæ, & tesserarum: [n] In seriis etiam hercle ludis, *qui studio fiunt*, similiter *se res habet: Horum* enim [o] alii jucundi fiunt, si quis sit *iis* assuetus; [p] alii verò statim jucundi *sunt*; veluti, venatio, & tota ferarum insectatio: Ubi enim concertatio *est*, ibi etiam victoria est. 22. [q] Quamobrem & judicialis, & contentiosa *disputatio*, jucunda *est* iis, qui *diu* assuefacti *sunt*, & facultate *illarum colendarum* prædicti. 23. [r] Et honor & bona *aliorum* existimatio *de ipso*, *est* inter jucundissima; [r] quià oritur *hæc* phantasia cuique, se talem *esse qualis habetur*, & studiosum *virum*: 24. [f] *Idq;* *multò* magis, cùm *de ipso* affirmant *illi*, quos verè sentire existimat. [t] Tales autem *sunt* vicini magis, quàm longinqui; & familiares, & noti, & cives,

h Rat. Illius enim desiderio dolor, recordationi voluptas hæret.

i Exempl. ex Iliad. 23.

k 3a *Forma* hùc pertinet, quæ collig. è pa. 15. Ulcisci, suave: Nam.

* Et ultionem consequi, jucundum: quod patet à contrar.

* Et is qui irascitur vehementer dolet, nisi ultum eat; ultionem si speret modò, voluptatem capit.

40. *Rat. victoriæ*, for. *una general*: Vincere, mortalibus jucundum: victoriam enim qui attigit, primum se omnium putat: cujus rei desiderium, universorum animos occupavit.

l *Altera specialis*, indidem collig:

* Lusus quidam, qui pugnæ speciem in se habent, suaves sunt;

Sivè *illi qui delectationis causâ comparantur*: quorum alii, nobiliores;

m Alii, minùs nobiles, magisque nugatorii:

n Sivè *illi*, *qui seria studia & educationem requirunt*; quorum etiam differentiæ duæ,

o Alii jucundi fiunt ex tractatione longa, & studio;

p Alii continuò, ut incipiunt tractari, suaviusculi.

q Ex hâc for. speciali colligitur tertia: Oratorib. & Sophistis contentiones ipsorum, suaves; &c.

5. Rat. *honoris*, *vel gloriæ*; quæ *Omninò maxim.* voluptatem creant.

r Qui enim vident se, alios honorare; hoc animis statim cogitant, honoribus se illis saltem esse dignos.

f *Longè verò maximam*; cùm laudentur ab iis, quos putant magis esse dignos fide:

t Tales *primò & præcipuè*, sunt, Tùm *propinqui*, sive habitandi loco; seu familiaritate & notitiâ; sive ætate.

u Tùm *qui magis veraces*; ut prudentes, & magna hominum pars.

x *Dein & his contrarii*, si se commendent; minùs quidem, demulcent tamen.

* Quorum verò existimatio consilii vacua, ut puceror. &c. quid isti de se judicent, nihil suâ interesse putant.

y Aut si putent; non id faciunt quòd eorum laudem aliquo loco habeant, &c.

6. Rat. *Amicitiæ*: Rerum enim una jucundarum, Amicus; cum definiatur, Is qui amat & amatur. Nam & *amare*, jucundum quid, &c. & *amari ab aliis*, dulce: Qui enim se diligi cernit, adesse sibi hanc sperat dotem, quòd sit vir bonus.

z Amari, quid.

a Ex par. 23ª. Jucundum est, *Admirandum haberi*.

b Et ex par. 25. *Assentatoris studium*, suave est; itemq; *Assentator ipse*; quia simulat admiratorem & amicum: quæ duo, ut ipsa delectant (ex par. 26, & 28.) Ita & ipsorum adumbratio.

7. Rat. *Repetitionis*: Dulcis est tractatio, Tùm *eorundem studiorum*; ob consuetudinem; ex part. 5.

c Tùm *longè diversorum*.

* Rat. Quia varietas suffragatur naturæ, ex p. 4.

* Illustr. testimon. Eurip: Oreste.

d Hinc: *Res illæ, & homines, qui ex intervallis revisuntur*, gratiores evadunt:

* Tùm *quia* præsenti conditioni varietatem adferunt:

* Tùm *quia* sic, rara fiunt; quæ in pretio esse dixi, ca. 7. p. 16.

8. Rat. duplici: 1. *Rem ignotam admirari*, plærumquè delectat; quia cupiditas in eo inest perdiscendi illius rei causas, &c.

2. *Eandem rem discere*, dulce: quia pe[r]d[isc]endo illi-

quàm externi; & qui *nunc* vivunt, quàm qui nasci *adhuc* debent; *u* & prudentes, quàm imprudentes; & multi, quam pauci: *x* Verisimilius enim est, verè sentire eos qui commemorati *sunt*, quàm contrarios: 25. * Quoniam illorum, quos aliquis valdè contemnit, ut puerorum aut belluarum, non curat honorem aut opinionem, ipsius sanè opinionis causâ; *y* sin *eam curat, hoc facit* propter aliud aliquid. 26. Et [6] amicus, *est* inter jucunda: Nam & amare jucundum *est*: quia nemo amans vini *est*, qui non gaudeat vino: Et amari, jucundum *est*: Phantasia enim etiam ibi *de seipso est*, adesse sibi hoc, *se* Bonum esse; quod omnes cupiunt, qui ipsius sensum habent: *z* Amari verò, est charum esse *& diligi* ipsum propter se. 27. *a* Et admirationi *aliis* esse, jucundum *est*, propter ipsum honorem, *qui in ea re exhibetur*. 28. *b* Et adulatione permulceri, & adulator *ipse*, res jucunda *est*: Etenim *&* simulatus admirator, & simulatus amicus est, *is qui* adulator *est*. 29. [7] Et eadem sæpè agere, jucundum *est*: Consuetum *enim seu familiare*, jucundum *esse definitum* fuit. 30. *c* Et *interdum* commutare *res & actiones*, jucundum *est*: * Siquidem in naturam *reverti* fit, commutare: *Ipsum* enim Idem, semper *sine modo adhibitum*, habitus *benè* constituti exuperantiam efficit: * Unde dictum est,

"*Permutatio*, seu vicissitudo rerum *omnium*, *dulcis*.

d Ob id enim, etiam *ea* quæ temporis spatio *interposito repetuntur*, jucunda sunt, sive homines, sive res: * Est enim *hæc*, ex *tempore*, *quod* præsens *est*, permutatio; * simul verò etiam *id* rarum *est*, quod ex temporis intervallo *revertitur*. 31. [8] Et discere, & admirari, jucundum *est*, PLERUNQUE: 1 Nam in admiratione quidem, cupiditas *quædam* est [discendi:] Ità ut admirabile, cupiditatem *sui excitet*: 2 In discendo autem, *est quædam nobis* in

οἱ ὄντες, τῶν μελλόντων· καὶ οἱ φρόνιμοι, ἀφρόνων· καὶ πολλοὶ, ὀλίγων· μᾶλλον γὰρ εἰκὸς ἀληθεύειν τοὺς εἰρημένους, τῶν ἐναντίων. 25. Ἐπεὶ ὧν τις πολὺ καταφρονεῖ, ὥσπερ παιδίων ἢ θηρίων, οὐδὲν μέλει τῆς τούτων τιμῆς ἢ τῆς δόξης, αὐτῆς γε τῆς δόξης χάριν· ἀλλ᾽ εἴπερ, δι᾽ ἄλλο τι. 26. Καὶ ὁ φίλος τῶν ἡδέων· τό, τε γὰρ φιλεῖν, ἡδύ· οὐδεὶς γὰρ φίλοινος, ὁ μὴ χαίρων οἴνῳ· καὶ τὸ φιλεῖσθαι, ἡδύ· φαντασία γὰρ καὶ ἐνταῦθα τοῦ ὑπάρχειν αὐτῷ, τὸ ἀγαθὸν εἶναι, οὗ πάντες ἐπιθυμοῦσιν οἱ αἰσθανόμενοι· τὸ δὲ φιλεῖσθαι, ἀγαπᾶσθαί ἐστιν αὐτὸν δι᾽ αὑτόν. 27. Καὶ τὸ θαυμάζεσθαι, ἡδὺ, δι᾽ αὐτὸ τὸ τιμᾶσθαι. 28. Καὶ τὸ κολακεύεσθαι, καὶ ὁ κόλαξ *, ἡδύ· φαινόμενος γὰρ θαυμαστὴς καὶ φαινόμενος φίλος ὁ κόλαξ ἐστί. 29. Καὶ τὸ ταὐτὰ πράττειν πολλάκις, ἡδύ· τὸ γὰρ σύνηθες, ἡδὺ ἦν. 30. Καὶ τὸ μεταβάλλειν, ἡδύ· εἰς φύσιν γὰρ γίγνεται μεταβάλλειν· τὸ γὰρ αὐτὸ, ἀεὶ, ὑπερβολὴν ποιεῖ τῆς καθεστώσης ἕξεως· ὅθεν εἴρηται, "μεταβολὴ πάντων γλυκύ †· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὰ διὰ χρόνου ἡδέα ἐστὶ, καὶ ἄνθρωποι, καὶ πράγματα· μεταβολὴ γὰρ ἐκ τοῦ παρόντος ἐστίν· ἅμα δὲ καὶ σπάνιον, τὸ διὰ χρόνου. 31. Καὶ τὸ μανθάνειν, καὶ τὸ θαυμάζειν, ἡδὺ, ὡς ἐπιτοπολύ· ἐν μὲν γὰρ τῷ θαυμάζειν, τὸ ἐπιθυμεῖν [μαθεῖν] ἐστίν· ὥστε τὸ θαυμαστὸν ἐπιθυμητόν· ἐν δὲ τῷ μανθάνειν, εἰς τὸ κατὰ φύσιν

*Conjun. 8 Ethic. cap. 9.

† Vide 7. Ethic. in fine.

σιν καθίςαϑαι. 32. Καὶ τὸ εὖ ποιεῖν, καὶ τὸ εὖ πάσχειν, τῶν ἡδέων· τὸ μὲν γὰρ εὖ πάσχειν, τυγχάνειν ἐστὶν ὧν ἐπιθυμοῦσι· τὸ δὲ εὖ ποιεῖν, ἔχειν, καὶ ὑπερέχειν, ὧν ἀμφοτέρων ἐφίενται. 33. Διὰ δὲ τὸ ἡδὺ εἶναι τὸ εὐποιητικὸν, καὶ τὸ ἐπανορθοῦν ἡδὺ τοῖς ἀνθρώποις ἐστὶ τοὺς πλησίον, καὶ τὸ τὰ ἐλλειπῆ ἐπιτελεῖν. 34. Ἐπεὶ δὲ τὸ μανθάνειν τε ἡδὺ, καὶ τὸ θαυμάζειν, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀνάγκη ἡδέα εἶναι, τό, τε μεμιμημένον, ὥσπερ γραφικὴ, καὶ ἀνδριαντοποιΐα, καὶ ποιητική· καὶ πᾶν ὃ ἂν εὖ μεμιμημένον ᾖ, κἂν μὴ ᾖ ἡδὺ αὐτὸ τὸ μίμημα· οὐ γὰρ ἐπὶ τούτῳ χαίρει, ἀλλὰ συλλογισμὸς ἐστὶν, ὅτι τοῦτο ἐκεῖνο· ὥστε μανθάνειν τι συμβαίνει. 35. Καὶ αἱ περιπέτειαι *, καὶ τὸ παρὰ μικρὸν σώζεσθαι ἐκ τῶν κινδύνων· πάντα γὰρ θαυμαστὰ ταῦτα. 36. Καὶ ἐπεὶ τὸ κατὰ φύσιν ἡδὺ, τὰ συγγενῆ δὲ κατὰ φύσιν ἀλλήλοις ἐστὶν, ἅπαντα τὰ συγγενῆ καὶ ὅμοια, ἡδέα, ὡς ἐπιτοπολύ· οἷον, ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ, καὶ ἵππος ἵππῳ, καὶ νέος νέῳ. ὅθεν καὶ αἱ παροιμίαι εἴρηνται, ὡς ἧλιξ ἥλικα τέρπει· καὶ

--" αἰεὶ τὸν ὅμοιον· -- καὶ

" ἔγνω δὲ θὴρ θῆρα· καὶ

" αἰεὶ κολοιὸς παρὰ κολοιὸν, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα.

37. Ἐπεὶ δὲ τὸ ὅμοιον καὶ τὸ συγγενὲς ἡδὺ ἑαυτῷ ἅπαν, μάλιστα δ' αὐτὸς πρὸς ἑαυτὸν ἕκαστος τοῦτο πέπονθεν, ἀνάγκη πάντας φιλαύτους εἶναι, ἢ

* Conjun. li. Poet. c. 3. p. 12.

naturalem statum erectio. 32. [9] Et benefacere, & beneficium accipere, *est* inter jucunda : * Nam beneficium accipere, est consequi *ea*, quæ cupiunt: * At benefacere *alteri*, *est facultates* habere, & *possessionibus illis* antecellere, quæ ambo *homines* appetunt. 33. * Quia verò jucundum est potestatem *habere* beneficia *conferendi*; *idcircò* jucundum hominibus est [1] & proximos *in aliqua re lapsos* erigere, [2] & *suo sumptu* perficere ea quæ *sunt ab aliis* inchoata. 34. [e] Quoniam verò tùm discere, jucundum *est*, tùm admirari; [1] etiam necesse *est* jucundas esse *res* hujusmodi; *viz.* & *specimen rei* quod imitatione expressum *est*, ut imitatio pictoria *exprimit*, & statuaria, & poetica : [f] & quicquid *scitè* imitatione expressum fuerit, etiam si haud jucundum sit *id* cujus imitatio *est*: [g] Non enim *homo* ex hâc *imagine rei spectatâ* gaudet; [h] sed ratiocinatio *hæc* est, *imaginem* hanc *quæ imitatur*, *rem esse* illam, *quæ exprimitur*: Quare discere aliquid *ex hac conspectione* accidit. 35. [2] Et repentinæ *magnæq; rerum in contraria* mutationes; * & vix servari ex periculis, *quæ pæne aliquem oppresserint* : Omnia enim hæc admirabilia *sunt*. 36. [10] Et quoniam quod *cuique est* secundùm naturam, jucundum *est* : [1] Cognata verò, sunt secundùm naturam *sibi* invicèm *conjuncta*; *Ideò* omnia cognata, & similia, jucunda *sunt*, PLERUMQUE : velut, homo homini, & equus equo, & juvenis juveni : [1] Undè etiam proverbia prolata sunt; quòd " Æqualis æqualem delectat; &

" Semper similem *Deus congregat ad similem.* &

" Cognovit fera feram; &

" Semper graculus ad graculum; Et quæcunque alia *sunt* hujusmodi.

37. Quoniam autem simile & cognatum quodque, *est* sibi ipsi jucundum; [2] Maximéque unusquisque *homo* erga seipsum ità est affectus; necesse *est* omnes sui ipsorum amantes esse, aut magis

us inscitiam, transfert in perfectiorem statum : ex par.2.

9. *Ratione beneficentiæ*; Benignè alteri facere, voluptatem habet; & commodis ab altero affici :

Ratio * posterioris dicti, ex part. 15. &c.

* Prioris, ex part.20; & cap.6.par.13.&c.

* Ex part. præced. eliciuntur formæ duæ : Jucundum est, 1 *Delicta aliorum emendare*, ac supplere.

2. *Labore suo absolvere, quæ nequibant alii.*

e Ex part 31 a. ducuntur formæ,

1. Rat. *Doctrinæ*: Jucundum est, tùm illud *quod quâvis imitatione adumbratum fuerit*; sive penicillo, sive scalpro, sive ingenio poetarum :

f Tùm illud, *quod artificiosè effictum sit*; tametsi quod repræsentatur, sit molestum.

g Rat. Non enim ex imagine rei spectatâ, nascitur voluptas :

h Sed ex Syllogismo, quo aliquid discimus : unde oritur in animo Jucundum.

2. Rat. *admirationis* : Jucunda sunt, tùm subitæ mutationes, in fabulis; cum quis ex fortunato fit miser, aut contrà :

* Tùm è periculis ægrè evasisse.

10. *Rat. cognationis seu vicinitatis naturalis*: 1a *for.* sumitur ex par. 4a. Ita ut Quæ *ejusdem sunt generis*, assimilisq; sibi ipsis, jucunda ferè inter se sint mutuò.

i Hujus formæ animadversio, pervulgatas illas peperit voces, seu proverbia; quæ ferè enumeravit 8. lib. Ethic.c.2.& ad Eudem.lib.7.c.1.

2a. *forma* ducitur ex præced. Universi mortales communi hoc vitio ægrotant, ut sese nimis ament; alii quidem acriùs, alii remissiùs.

3a. *for.* elicitur ex 2a: nam ex amore sui, i. personæ, nascitur amor suarum rerum: ut artifici, suum opus jucundum: & Oratori, orat. sua, &c.

Hinc; 1 Delectamur omnes, & personis, qui nos simulate, vel ex animo colunt; & rebus, quæ ornant; ut honoribus & liberis.

2. Suave est, quæ alii imperfecta reliquêre, de tuo addentem ità perficere, ut tibi adscribantur meritò.

11. *Rat. excellentiæ, & imperii in alios*; for. 1a, *Sapientem existimari*, suave; quià sapientia, in alios pœnè justum imperium vendicat.

k Sapientia vulgò, quid.

2a. for. duplex: Jucundum est, Tùm *aliis imperare*, & peccantes coarguere; quià hæ res honori sunt:

l Tùm *assiduè in eo versari, in quo sibi ipsi quisque excellit*, itaut nullâ alia re tantum valeat.

m Prob. à testim. Euripid.

12. Rat. *Ridiculi*: forma multimembris, ducitur ex partic. 2a: *Ridiculi homines, & res*, jucunditatis pleni.

n Exposit. formis *Jucundi*: *Quæ molesta sint*, ex rationibus contrariis facilè intelligitur.

o Epilog. 1. quæst. *de finibus eorum, qui injurias faciunt*; Jucundo, & Utili.

magis, aut minùs: Omnia enim hujusmodi (*simile esse, unâ vivere, &c.*) *unicuique* insunt maximè erga seipsum. 38. [3] Quoniam verò sui amantes omnes *sunt*, necesse *est* etiam *ea*, quæ sua sunt, esse omnibus *ipsis* jucunda; velut, opera, orationes. [i] Quamobrem *valdè* amantes *sunt*, PLERUMQUE, assentatorum, & amatorum; & cupidi *sunt* honorum, & *valdè* liberos diligunt: Ipsorum enim opera *sunt* liberi. [2] Et inchoata perficere, jucundum *est*: Ipsorum enim opus jam fit *illud, non eorum qui incœperunt*. 39. [11] Et quoniam *aliis* imperare, jucundissimum *est*; [1] etiam sapientem videri esse, jucundum *est*: Imperatorium enim *est*, Sapere: [k] Est autem sapientia, rerum multarum & admirabilium scientia. 40. [2] Prætereà, quoniam cupidi *sunt* honoris, PLERUMQUE; necesse etiam *est* & *aliis* imperare; & increpare proximos, jucundum esse. 41. [l] Et in quo *studio unusquisque* se sibi excellere putat, in eo versari; ut etiam [m] Euripides ait,

" --- *Et ad id* totum se *quisq;* *confert*,
" *Maximam cujusque diei partem* illi *tribuens*;
" *Evadat ipse semet ut præstantior*.

42. Eodem autem pacto etiam, [12] quoniam lusio, inter jucunda *est*, & *quia* omnis remissio *animi*, & risus *est* inter jucunda; necesse herclè *est* etiam ridicula jucunda esse, & homines, & orationes, & opera: Disputatum autem est de ridiculis separatim in libro de *arte* Poetica. 43. [n] Ac de jucundis quidem dicta sunt hæc; Molesta autem ex *formis*, *quæ* his *sunt* contrariæ, manifesta *fuerint*. [o] Ac quorum quidem gratiâ, *homines* injuriâ *alios* afficiunt, hæc sunt.

μᾶλλον, ἢ ἧττον· πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα ὑπάρχει πρὸς αὑτὸν μάλιστα. 38. Ἐπεὶ δὲ φίλαυτοι πάντες, καὶ τὰ αὑτῶν ἀνάγκη ἡδέα εἶναι πᾶσιν· οἷον, ἔργα, λόγους· διὸ φιλοκόλακες, ὡς ἐπιτοπολὺ, καὶ φιλερασταὶ *, καὶ φιλότιμοι, καὶ φιλότεκνοι †, αὐτῶν γὰρ ἔργα τὰ τέκνα· καὶ τὰ ἐλλειπῆ ἐπιτελεῖν ||, ἡδύ· αὐτῶν γὰρ ἔργον ἤδη γίγνεται. 39. Καὶ ἐπεὶ τὸ ἄρχειν, ἥδιστον· καὶ τὸ σοφὸν δοκεῖν εἶναι, ἡδύ· ἀρχικὸν γὰρ τὸ φρονεῖν· ἔστι δὲ ἡ σοφία, πολλῶν καὶ θαυμαστῶν ἐπιστήμη. 40. Ἔτι, ἐπεὶ φιλότιμοι, ὡς ἐπιτοπολὺ, ἀνάγκη καὶ τὸ ἄρχειν καὶ τὸ ἐπιτιμᾷν τοῖς πέλας, ἡδὺ εἶναι. 41. Καὶ τὸ ἐν ᾧ βέλτιστος δοκεῖ αὐτὸς αὑτοῦ, ἐνταῦθα διατρίβειν· ὥσπερ καὶ Εὐριπίδης φησί,

"--* κἀπὶ τοῦτ' ἐπείγεται,
" Νέμων ἑκάστης ἡμέρας πλεῖστον μέρος,
" Ἵν' αὐτὸς αὑτοῦ τυγχάνῃ βέλτιστος ὤν.

42. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπεὶ ἡ παιδιὰ, τῶν ἡδέων, καὶ πᾶσα ἄνεσις, καὶ ὁ γέλως τῶν ἡδέων· ἀνάγκη δὲ καὶ τὰ γελοῖα ἡδέα εἶναι, καὶ ἀνθρώπους, καὶ λόγους, καὶ ἔργα· διώρισται δὲ περὶ γελοίων, χωρὶς ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς. 43. Περὶ μὲν οὖν ἡδέων εἰρήσθω ταῦτα· τὰ δὲ λυπηρὰ ἐκ τῶν ἐναντίων τούτοις φανερά· ὧν μὲν οὖν ἕνεκα ἀδικοῦσι, ταῦτ' ἐστί.

* *Conjun. 2. Prior. Analyt. c. 27. p. 1.*
† *Conjun. 4. Ethic. ca. 3.*
|| *Vid. supr. p. 35.*
* *Conjun. sect. 18. probl. 6.*

CAP.

De hominibus qui injuriam faciunt.

Cap. XII.

Altera quæstio fuit quales homines injuriam faciunt: Præmissis igitur eorum divisionibus, & subdivisionibus, à *Par.* 1. *De utrisque sumit formas suo ordine,* à *Partic.* 2.

Πῶς δὲ ἔχοντες, καὶ τίνας, λέγωμεν νῦν· αὐτοὶ μὲν δὴ ὅταν οἴωνται δυνατὸν εἶναι τὸ πρᾶγμα πραχθῆναι, καὶ ἑαυτοῖς δυνατόν· εἴτε ἂν λαθεῖν πράξαντες· ἢ μὴ λαθόντες, μὴ δοῦναι δίκην· ἢ δοῦναι μὲν, ἀλλ' ἐλάττω τὴν ζημίαν εἶναι τοῦ κέρδους αὐτοῖς, ἢ ὧν κήδονται. ¶ 2. Ποῖα μὲν δὴ δυνατὰ φαίνεται, καὶ ποῖα ἀδύνατα, ἐν τοῖς ὕστερον ῥηθήσεται· κοινὰ γὰρ τῶν μερῶν τῆς ῥητορικῆς ταῦτα πάντων. 3. Αὐτοὶ δ' οἴονται δυνατοὶ εἶναι μάλιστα ἀζήμιοι ἀδικεῖν, οἱ εἰπεῖν δυνάμενοι, καὶ οἱ πρακτικοὶ, καὶ οἱ ἔμπειροι πολλῶν ἀγώνων. 4. Καὶ ἐὰν πολύφιλοι ὦσι· καὶ ἐὰν πλούσιοι· καὶ μάλιστα μὲν, ἂν αὐτοὶ ὦσιν ἐν τοῖς εἰρημένοις, οἴονται δύνασθαι· εἰ δὲ μὴ, κἂν ὑπάρχωσι τοιοῦτοι αὐτοῖς φίλοι, ἢ ὑπηρέται, ἢ κοινωνοί· διὰ γὰρ ταῦτα δύνανται καὶ πράττειν, καὶ λανθάνειν, καὶ μὴ δοῦναι δίκην. 5. Καὶ ἐὰν φίλοι ὦσι τοῖς ἀδικουμένοις, ἢ τοῖς κριταῖς· οἱ μὲν γὰρ φίλοι, ἀφύλακτοί τε πρὸς τὸ ἀδικεῖσθαι, καὶ προσκαταλλάττονται, πρὶν ἐπεξελθεῖν· οἱ δὲ κριταὶ χαρίζονται, οἷς ἂν φίλοι ὦσι· καὶ ἢ ὅλως ἀφιᾶσιν, ἢ μικροῖς ζημιοῦσι. 6. Λαθητικοὶ δέ εἰσιν,

Quomodò autem *ipsi se* habentes, & quos *afficiant*, jam explicemus: Ac [a] ipsi quidem *ad injuriam inferendam parati sunt tunc*, cùm arbitrentur * possibile esse ut res agatur; & [b] possibile *esse*, *ut* ab ipsis: *Idque* aut [1] *si se* latituros *putant* cùm egerint, aut [2] *si* non latuerint, *se* non daturos pœnam; [3] aut daturos quidem, sed minus damnum esse, quàm lucrum, quod *vel* ad ipsos venit, vel *ad eos* quorum curam habent. ¶ 2. [c] Ac qualia quidem possibilia *specie tenus* appareant, & qualia impossibilia, posteriùs explicabitur: Communia enim partibus *seu speciebus* Rhetoricæ sunt hæc omnibus, *Deliberativæ*, *Demonstrativæ*, *& Judiciali*. 3. [d] Ipsi verò arbitrantur *se* posse maximè securi à damno injuriâ afficere, [1] qui dicendi facultatem *habent*, & qui in *rebus* agendis *multum* valent, & qui multarum contentionum *forensium* peritiam adepti *sunt*. 4. [2] Item si amicorum *copiâ* abundent; & si divites *sint*; ac maximè quidem, si ipsi sint, *hujusmodi homines* qui *anteà* commemorati *sunt*, *impunè se* posse arbitrantur *injuriam facere*: [e] Sin minùs *tales sint*, *saltèm* si ipsis existant hujusmodi amici, aut administri, aut socii: His namque *freti* possunt & *audactèr* agere, & latere, & non dare pœnam. 5. [3] Item si *ipsi* amici sint iis qui injuriam patiuntur, aut judicibus: [f] Nam amici quidem, & parùm cauti *sunt* ad injuriam accipiendam, & reconciliantur, priusquàm *illi rem factam judicio* persequantur: [g] Judices verò gratificantur *iis* quibus amici fuerint, & aut omninò absolvunt, aut parvis *pœnis* afficiunt. 6. [h] Apti verò ad latendum

a Præmit. *divisionem cum subdivis.* Ad injuriam inferendam, animi adducuntur, * *si sperent*, rei eam naturam esse, ut *effici possit*:
b Aut *si ipsi facultatem efficiendi* habeant; idque vel
1 Si committere audeant, *freti opinione celandi*: vel
2 Si res palam fiat, *sperent tamen subterfugere*: vel
3 Si pœnam non effugerint; tamen, illa *levior sit quam lucrum*.
c Quod ad Divisionem: De *priore ejus membro*, [QUALIA SINT, quæ OPINANTUR effici posse] formæ sumuntur ex iis, quæ dicentur *de Possibili* lib. 2. cap. 20.
d De *poster. membro* [QUI HOMINES facultatem habeant impunè faciendi] formæ, 1 Respectu *Reorum*: Si fecerint freti, vel *eloquentiâ*, quam legum severitatem eludant; vel rerum *gerendarum facultate*; vel *usu forensi*.
2. Respectu *Amicorum & Divitiarum*: Præcipue quidem, *si ipsi sint* horum præsidiis muniti:
e Sin minùs; tamen, *si amici ipsis*, aut *ministri*, aut *socii* adfuerint, illis copiis ornati.
3. Respectu *eorum qui lædantur*, *& Judicum*: Si illis anteà amici fuerint.
f Amici enim *qui læduntur*, faciliùs violari; & læsi, citiùs placari possunt.
g *Judices* autem *ipsi*, amicos suos aut nullâ mulctant pœnâ, aut admodùm parvâ.
h Quod ad *Subdivisionis*

primum membrum: latituros se sperant,

1. Respectu *sui ipsorum*: Si adversi videantur culpis, quarum arguuntur.

2. Respectu *factorum*: Si ea facinora perpétrârint, quæ vel *in propatulo sunt*, oculisque omnium custodiuntur;

i Vel *ob magnitudinem* aut *atrocitatem*, cùm nunquam aliàs audita fuerint, *a nemine metuuntur*, ac ne observanturquidem.

3. Respectu *inimicorum*, quos vel *nullos habent*, qui facta ipsorum notent: Vel *non multos*: Tunc enim latent, & * *propter existimationem Judicum*, quibus crimen verisimile non apparet, &c.

* Et *propter excusationem* quam habent ipsi, &c.,

4 Respectu *facilis occultationis*, &c. Si possint, quæ sustulerint, nullo negotio occulere, seponere, &c.

k 2m. subdivis. membr. Quidam etsi facinus haud celent, *fidunt* tamen *se impune fore*, si *removere judicium* possint, &c.

l 3m. membr. *Qui sperant, minorem fore mulctam, quam lucrum*, hoc nomine fidentiores sunt: idque respectu vel *dissolutoinis mulctæ*;

m Vel *lucri & damni futuri*, quod speratur aut timetur.

n Vel *commodi, quod jam decerpitur*; & *vindictæ* quæ futura timetur.

o Vel *generis ipsius facti, & pœnæ*: Si *improbè facta*, sint *quæstui*; *mulctæ*, *ignominia* tantum.

p Et ex advers: Si *injustè factum laudem* ferat Quòd sit pius, &c.)

* *Pœna, rei familiaris damno* solvatur, aut mutatione soli, &c.

dum sunt, [1] & *ii* qui contrarii *sunt* criminibus *objectis*, *quæ in ipsos minimè quadrant*: Velut, *si* debilis *accusetur* de verberatione; & *si* pauper ac deformis de adulterio. 7. [a] Et *qui ea faciunt* quæ *sunt* valdè in aperto, & in oculis *omnium*: Neque enim caveri *solent ejusmodi*; quòd nemo *illa* existimet *quenquam violaturum*. 8. [i] Et tanta, & talia, quæ *admiserit hominum* nemo: Nam hæc quoque à nullo caventur: Omnes enim usitatos ut morbos cavent, *sic* etiam injurias: Quo autem *morbo* nondum laboraverit quispiam, *eum* nemo reformidat. 9. [3] Et quibus nemo *est* inimicus, aut *inimici* multi: Illi enim putant *se* laturos, quia non caventur; hi verò, latent, * cùm quia non videntur aggressuri fuisse eos qui *sibi ab illis* cavent; tùm * quia habent defensionem, quòd *ipsi illos* aggredi non *ausi fuissent tam multos*. 10. [+] Et quibus adest occultatio, aut modus, aut locus, aut *rei abreptæ* dispositio in promptu. 11. [k] Et quibuscunque si non latuerint, est *tamen* depulsio judicii, *ne causam dicant*, aut procrastinatio longa, *ut serò dicant*, aut corruptelæ judicum. 12. [l] Et quibus, *etiamsi* irrogetur mulcta, est *tamen* depulsio solutionis, aut dilatio temporis: Aut *si quis* propter inopiam, nihil habebit quod amittat. 13. [m] Et quibus, lucra, manifesta *sunt*, aut magna, aut propinqua; pœnæ verò, aut pusillæ, aut obscuræ, aut longinquæ. 14. [n] Et cui non est vindicta æqualis commodo, *quod inde percipitur*; quale *bonum* videtur habere Tyrannis. 15. [o] Et quibuscunque, injuriæ quidem, lucra *sunt*: Pœnæ verò, *quæ ob injurias illatas sustinentur*, probra solùm: [p] Et quibus è contra *res accidit*, *ut* injuriæ quidem, *sint* in laudem aliquam (veluti si *cui eodem facta*, *quo quemquam violet*, acciderit simul ulcisci patris *injuriam*, aut matris; ut Zenoni *usu venit*:)*Pœnæ verò, *sint* aut Pecuniæ, aut exilium, aut aliquid ejusmo-

οἵ τ' ἐναντίοι τοῖς ἐγκλήμασιν· οἷον, ἀσθενὴς περὶ αἰκίας, καὶ ὁ πένης καὶ ὁ αἰσχρὸς περὶ μοιχείας. 7. Καὶ τὰ λίαν ἐν φανερῷ καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς· ἀφύλακτα γάρ, διὰ τὸ ὅλως μηδένα ἂν οἴεσθαι. 8. Καὶ τὰ τηλικαῦτα, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἃ μηδὲ εἷς· ἀφύλακτα γὰρ καὶ ταῦτα· πάντες γὰρ τὰ εἰωθότα, ὥσπερ ἀῤῥωστήματα φυλάττονται, καὶ τὰ ἀδικήματα· ὃ δὲ μηδείς πω ἠῤῥώστησεν, οὐδεὶς εὐλαβεῖται. 9. Καὶ οἷς μηδεὶς ἐχθρὸς, ἢ πολλοί· οἱ μὲν γὰρ, οἴονται λήσειν, διὰ τὸ μὴ φυλάττεσθαι· οἱ δὲ, λανθάνουσί τε διὰ τὸ μὴ δοκεῖν ἂν ἐπιχειρῆσαι φυλαττομένοις· καὶ διὰ τὸ ἀπολογίαν ἔχειν, ὅτι οὐκ ἂν ἐνεχείρησαν. 10. Καὶ οἷς ὑπάρχει κρύψις, ἢ τρόποι, ἢ τόπος, ἢ διάθεσις εὔπορος. 11. Καὶ ὅσοις μὴ λαθοῦσιν, ἔστι δίωσις δίκης, ἢ ἀναβολὴ χρόνιος, ἢ διαφθοραὶ κριτῶν. 12. Καὶ οἷς, ἐὰν γένηται ζημία, ἔστι δίωσις τῆς ἐκτίσεως, ἢ ἀναβολὴ χρόνιος, ἢ δι' ἀπορίαν μηδὲν ἕξει, ὅ, τι ἀπολέσει. 13. Καὶ οἷς, τὰ μὲν κέρδη φανερὰ, ἢ μεγάλα, ἢ ἐγγύς· αἱ δὲ ζημίαι, ἢ μικραὶ, ἢ ἀφανεῖς, ἢ πόῤῥω. 14. Καὶ ᾧ μή ἐστι τιμωρία ἴση τῇ ὠφελείᾳ, οἷον δοκεῖ ἔχειν ἡ τυραννίς. 15. Καὶ ὅσοις, τὰ μὲν ἀδικήματα, λήμματα· αἱ δὲ ζημίαι, ὀνείδη μόνον· καὶ οἷς τοὐναντίον, τὰ μὲν ἀδικήματα εἰς ἔπαινόν τινα, οἷον εἰ συνέβη ἅμα τιμωρήσασθαι ὑπὲρ πατρὸς ἢ μητρὸς, ὥσπερ Ζήνωνι· αἱ δὲ ζημίαι, εἰς χρήματα, ἢ φυγὴν, ἢ τοιοῦτόν,

τόν τι· ἀμφότεροι γὰρ ἀδικοῦσι καὶ ἀμφοτέρως ἔχοντες, πλὴν οὐχ οἱ αὐτοὶ, ἀλλ' οἱ ἐναντίοι τοῖς ἤθεσι. 16. Καὶ οἱ πολλάκις ἢ λεληθότες, ἢ μὴ ἐζημιωμένοι· καὶ οἱ πολλάκις ἀποτετυχηκότες· εἰσὶ γάρ τινες καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις, ὥσπερ ἐν τοῖς πολεμικοῖς, οἷοι ἀναμάχεσθαι. 17. Καὶ οἷς ἂν παραχρῆμα ᾖ τὸ ἡδὺ, τὸ δὲ λυπηρὸν ὕστερον· ἢ τὸ κέρδος, ἡ δὲ ζημία ὕστερον· οἱ γὰρ ἀκρατεῖς, τοιοῦτοι· ἔστι δ' ἀκρασία περὶ πάντα ὅσων ὀρέγονται· καὶ οἷς ἂν τοὐναντίον, τὸ μὲν λυπηρὸν ἤδη ᾖ, ἢ ἡ ζημία· τὸ δὲ ἡδὺ, καὶ ὠφέλιμον, ὕστερα καὶ χρονιώτερα· οἱ γὰρ ἐγκρατεῖς καὶ φρονιμώτεροι, τὰ τοιαῦτα διώκουσι. 18. Καὶ οἷς ἂν ἐνδέχηται διὰ τύχην δόξαι πρᾶξαι, ἢ δι' ἀνάγκην, ἢ διὰ φύσιν, ἢ δι' ἔθος· καὶ ὅλως ἁμαρτεῖν, ἀλλὰ μὴ ἀδικεῖν· * 19. Καὶ οἷς ἂν ᾖ τοῦ ἐπιεικοῦς τυχεῖν. 20. Καὶ ὅσοι ἂν ἐνδεεῖς ὦσι· διχῶς δέ εἰσιν ἐνδεεῖς· ἢ γὰρ ὡς ἀναγκαίου, ὥσπερ οἱ πένητες· ἢ ὡς ὑπερβολῆς, ὥσπερ οἱ πλούσιοι. 21. Καὶ οἱ σφόδρα εὐδοκιμοῦντες, καὶ οἱ σφόδρα ἀδοξοῦντες· οἱ μὲν, ὡς οὐ δόξοντες· οἱ δὲ, ὡς οὐδὲν μᾶλλον ἀδοξοῦντες· αὐτοὶ μὲν οὖν οὕτως ἔχοντες, ἐπιχειροῦσιν.

* Vid. infra cap. 14. p. 20.

di: [q] Utrique enim *isti* injuriam faciunt, & utroque modo *se* habentes; non tamen iidem, sed contrariis moribus *præditi*. 16. [r] Et qui *post facinus perpetratum* sæpè *ex sententia* aut [1] latuerint, aut *intellecti* nihil pœnarum dederint: [ſ] Et qui sæpè fine suo dejecti *sunt*: sunt enim etiam aliqui in hujusmodi *negotiis*, ut etiam in bellicis, *parati*, quasi rursus prælio decernere. 17. [2] Et quibus jucundum *quod ex eo facto oritur*, statim *adest*; molestum verò posteriùs; aut lucrum *protenùs*, pœna verò, posteriùs: [t] Atque *homines* incontinentes *sunt* hujuscemodi: Est autem incontinentia, in omnibus *rebus illis*, quas appetunt; [u] Et quibus è converso, molestum jam adfuerit, vel pœna; jucundum verò, & utile, posteriora *sunt*, & diuturniora: [x] Continentes enim, & prudentiores, talia sectantur. 18. [3] Et quibus contigerit, ut propter fortunam videantur egisse, aut propter necessitatem *sibi impositam*, aut propter naturam, aut propter consuetudinem; & * omninò erràsse, sed non injuriam fecisse. 19. [y] Et quibus adfuerit æquitatis obtinendæ *facultas ità ut mitiori judicio factum judicetur*. 20. [4] Et quicunque indigentes fuerint: * Dupliciter autem sunt *homines* indigentes: Vel enim, tanquam *rei ad vitam* necessariæ, ut pauperes: * vel tanquam exuperantiæ *& luxus*, ut divites. 21. [5] Et qui *vitâ moribusque* valdè probati *fuerint*, & qui valdè improbati: * Illi quidem, tanquàm qui non existimabuntur *fecisse*; * hi verò, tanquàm *qui facinore perpetrato*, nihilo magis infames *futuri*: [z] Ac ipsi quidem sic se habentes, *injustè facere* aggrediuntur.

q Prob. utriusque sententiæ.

r Quod ad tria subdivision. membra indiscriminatim: Fidunt enim *injuriam inferentes*,

1 Respectu *fortunæ*, Sive *bonæ*, quam in scelere admisso experti, rursùs se similitèr elabi sperent:

ſ Sive *adversæ*; dùm meliore jam spe, fortunam rursùs tentare cupiant.

2. Respectu vel *antegressi jucundi aut lucri*, cui serò consequens sit molestum, aut damnum.

t His affines sunt *Incontinentes*, qui præsentem voluptatem futuræ ægritudini anteponunt.

u Vel *præcedentis molesti aut pœnæ*; cui consequens sit jucundum, aut lucrum.

x Pares his sunt *continentes*, qui futuri boni spe, sibi ægrè esse patiuntur ad tempus.

3. Respectu *eo*: *Si infortunium, necessitatem*, vel similia, *excusare* possunt;

* Et omninò; se propter imprudentiam lapsos dicere, &c.

y Vel si impetrare liceat, ne summo jure secum agatur, sed *ex æquo & bono*.

4 Respectu *Egestatis*: * Improbè.n. hi multa faciunt; Sive indigeant rebus *ad vitam*; ut *pauperes*, (quorum malesuada fames.)

* Sive *ad luxum*; ut *divites*, qui supervacaneis opus habent.

5. Respectu *suæ existimationis*, Sive *bonæ*, seu *valdè malæ*:

* Hos enim, ad injuriam invitat impunitatis spes;

* Illos, existimationis contemptus.

z Hact. ingenia & conditiones eorum qui injuriam faciunt.

De iis, quibus injuriam faciunt, & in quibus potissimum rebus faciunt.

Cap. XIII.

Tertia Quæstio: Quos homines injuria afficiunt & in quibus rebus. De hominibus igitur sumuntur formæ, à Part. 1. De rebus, à Part. 19.

a De iis *quibus injur. faciunt, &c.* formæ.

1. Rat. *rerum, quas* qui læduntur, *possident*; carent, qui lædunt.

2. Rat. *loci, ubi homines degunt*: Sic, *Vicinis* involant; quia illorum expilatio, extemplò fructuosa; *Remotis*; quia serò illi ultum eunt.

3. Rat. *morum*; 1 *Credulitatis*, & ingenii simplicis.

2. *Segnitiei*: Ab inertib. læsis nihil metuunt; quorum otium lites respuit.

3. *Verecundiæ*: Pudibundi enim damnum pati malunt, quam digladiari de quæstu.

4. *Imbellis* & ignavi *animi*, qui veterem ferendo injuriam, invitat novam.

4. Rat. *injuriæ*, vel nunquam anteà, vel sæpè ipsis illatæ.

5. Rat. *Infamiæ*, vel antea in eos conjectæ, vel quæ facilè conjici possit: Tales enim libenter injuriam acceptam mussitant, nec jure experiri audent.

6. Rat. *falsæ insimulationis*, tanquàm ansæ in ipsos arreptæ: " Quòd isti priùs læserunt, &c. Astute: Verè enim hoc illi faciunt, non ut veteres injurias ulciscantur; sed ut ingenii pravitatem falsis nominibus tegant.

1 Injuriâ verò afficiunt tales *homines*; & talibus *in rebus, quæ sequuntur*; eos *nimirum* [1] qui possident *res* quibus ipsi egent, sive ad necessaria *vitæ suppeditanda*, sive ad exuperantiam *habendam*, sive ad *explendas* voluptates. 2. [2] Et longinquos, atque vicinos: Horum enim comprehensio, velox; illorum verò vindicta, tarda; veluti, qui deprædantur Carthaginienses *à Græciâ longè remotos*. 3. [3] Et [1] *eos* qui minimè cauti *sunt*, neq; *in aliis* observandis diligentes, sed creduli *sunt*: Facilè enim *erit*, latere *hos* omnes; *ut à quibus læsi sint; non intelligant*. 4. [2] Et socordes: Industrii enim *est, vocare quempiam* in jus, *& cum eo experiri*. 5. [3] Et verecundos; non enim pugnaces *sunt* de lucro. 6. [4] Et qui à multis injuriam passi *sunt*, nec *unquam* litem *illis* intenderunt; quasi *ii* sint secundùm proverbium, Prædam Mysorum, *i. hominum ignavissimorum, à quibus impunè violari possint*. 7. [4] Et quos nunquam *aliàs injuriis affecerunt*, & quos sæpè: Utrique enim incauti *sunt*; illi quidem, ut qui nunquam *anteà injuriam acceperint, & proindè nullam suspectam habent*; hi verò, ut *qui* non ampliùs *se accepturos sperent*. 8. [5] Et in quos crimen conjectum *est*, vel in quos facilè conjici *possit*: Tales enim, nec præeligunt *injuriam judicio persequi*, cùm timeant judices; nec possunt, *si queri cœperint*, persuadere *illatam esse*: ex quorum *numero sunt ii*, qui odio *multis* habentur, & quibus invidetur. 9. [6] Et adversus quos habent prætextum, vel majorum *nomine*, vel suûm ipsorum, vel amicorum, quòd aut malefecerint, aut facturi *fuerint*, vel ipsis, vel ipsorum majoribus, vel *iis*

1. Ἀδικοῦσι δὲ τοὺς τοιούτους, καὶ τὰ τοιαῦτα, τοὺς ἔχοντας ὧν αὐτοὶ ἐνδεεῖς, ἢ εἰς τὰ ἀναγκαῖα, ἢ εἰς ὑπεροχὴν, ἢ εἰς ἀπόλαυσιν. 2. Καὶ τοὺς πόῤῥω, καὶ τοὺς ἐγγύς· τῶν μὲν γὰρ, ἡ λῆψις ταχεῖα· τῶν δὲ, ἡ τιμωρία βραδεῖα· οἷον, οἱ συλῶντες τοὺς Καρχηδονίους. 3. Καὶ τοὺς μὴ εὐλαβεῖς, μηδὲ φυλακτικοὺς, ἀλλὰ πιστευτικούς· ῥᾴδιον γὰρ πάντας λαθεῖν· 4. Καὶ τοὺς ῥᾳθυμοῦντας· ἐπιμελοῦς γὰρ τὸ ἐπεξελθεῖν· 5. Καὶ τοὺς αἰσχυντηλούς· οὐ γὰρ μαχητικοὶ περὶ κέρδους. 6. Καὶ τοὺς ὑπὸ πολλῶν ἀδικηθέντας, καὶ μὴ ἐπεξελθόντας, ὡς ὄντας, κατὰ τὴν παροιμίαν, τούτους, Μυσῶν λείαν. 7. Καὶ οὓς μηδεπώποτε, καὶ οὓς πολλάκις· ἀμφότεροι γὰρ ἀφύλακτοι: οἱ μὲν, ὡς οὐδέποτε· οἱ δὲ, ὡς οὐκ ἂν ἔτι. 8. Καὶ τοὺς διαβεβλημένους, ἢ εὐδιαβόλους· οἱ τοιοῦτοι γὰρ, οὔτε προαιροῦνται, φοβούμενοι τοὺς κριτάς· οὔτε δύνανται πείθειν· ὧν οἱ μισούμενοι καὶ φθονούμενοί εἰσι. 9. Καὶ πρὸς οὓς ἔχουσι πρόφασιν, ἢ προγόνων, ἢ αὐτῶν, ἢ φίλων· ἢ ποιησάντων κακῶς· ἢ μελλησάντων, ἢ αὐτοὺς, ἢ προγόνους, ἢ ὧν κήδονται· ὥσπερ

γὰρ

γὰρ ἡ παροιμία, "προφάσεως δεῖται μόνον ἡ πονηρία. 10. Καὶ τοὺς ἐχθροὺς, καὶ τοὺς φίλους· τοὺς μὲν γὰρ, ῥᾴδιον· τοὺς δ', ἡδύ. 11. Καὶ τοὺς ἀφίλους· καὶ τοὺς μὴ δεινοὺς εἰπεῖν, ἢ πρᾶξαι· ἢ γὰρ οὐκ ἐγχειροῦσιν ἐπεξιέναι, ἢ καταλλάττονται, ἢ οὐδὲν περαίνουσι· 12. Καὶ οἷς μὴ λυσιτελεῖ διατρίβειν ἐπιτηροῦσιν ἢ δίκην, ἢ ἔκτισιν, οἷον, οἱ ξένοι καὶ αὐτουργοί· ἐπὶ μικρῷ τε γὰρ διαλύονται, καὶ ῥᾳδίως οἱ τοιοῦτοι καταπαύονται. 13. Καὶ τοὺς πολλὰ ἠδικηκότας, ἢ τοιαῦτα οἷα ἀδικοῦνται· ἐγγὺς γάρ τι δοκεῖ τοῦ μὴ ἀδικεῖν εἶναι, ὅταν τι τοιοῦτον ἀδικηθῇ τις, οἷον εἰώθει καὶ αὐτὸς ἀδικεῖν· λέγω δ', οἷον εἴ τις τὸν εἰωθότα ὑβρίζειν αἰκίσαιτο. 14. Καὶ τοὺς ἢ πεποιηκότας κακῶς, ἢ βουληθέντας, ἢ βουλομένους, ἢ ποιήσοντας· ἔχει γὰρ καὶ τὸ ἡδὺ καὶ τὸ καλόν· καὶ ἐγγὺς τοῦτο τοῦ μὴ ἀδικεῖν φαίνεται. 15. Καὶ οἷς χαριοῦνται, ἢ φίλοις, ἢ θαυμαζομένοις, ἢ ἐρωμένοις, ἢ κυρίοις, ἢ ὅλως πρὸς οὓς ζῶσιν αὐτοί, καὶ πρὸς οὓς ἐστὶν ἐπιεικείας τυχεῖν. 16. Καὶ οἷς ἂν ἐγκεκληκότες ὦσι, καὶ προδιακεχωρηκότες· καὶ γὰρ τὰ τοιαῦτα, ἐγγὺς τοῦ μὴ ἀδικεῖν φαίνεται· οἷον, Κάλλιππος ἐποίει τὰ περὶ Δίωνα. 17. Καὶ τοὺς ὑπ' ἄλλων μέλλοντας, ἂν μὴ αὐτοί, ὡς οὐκέτι ἐνδεχόμενον βουλεύσασθαι· ὥσπερ λέγεται Αἰνεσίδημος Γέλωνι

quorum *salutem* charam habent: Ut enim *fert* Proverbium, "PRÆTEXTU tantùm eget improbitas. 10. 7 Et inimicos, & amicos: Quia hos, *fit* facile *injuriâ afficere*; illos verò, jucundum. 11. 8 Et 1 qui amicis carent, & non *multum* valent dicendo, aut agendo; Hi enim, aut *infirmitatis suæ conscii*, non aggrediuntur *eos* persequi *à quibus injuriam acceperint*, aut *si experiri cœperint*, anteà reconciliantur, aut nihil *tandem* efficiunt. 12. 2 Et quibus haud prodest, *in eodem loco* tempus terere expectando *donec* vel judicium *fiat*, vel mulctæ statutæ solutio; velut, *se habent* peregrini, & opifices: Nam & ob parvas *pecunias* transigunt, & facilè tales *à judicio persequendo* desistunt. 13. 9 Et 1 qui multas injurias *aliis anteà* intulerunt, vel tales quales *ipsi jam* patiuntur: Perindè enim propè hoc videtur ac injuriam non facere, cùm talem quandam injuriam passus sit, qualem consuevit etiam ipse *aliis* facere: Dico autem, velut siquis contumeliosè verberet *eum* qui *aliis* contumeliam facere consueverat. 14. 2 Et qui malè fecerunt, vel *facere* voluerunt, vel *in præsenti* volunt, vel *posteà* facturi *sunt*: Habet enim & jucundum, & honestum, *hos malis vexare*; & pœnè hoc idem *esse* apparet, atq; nullam injuriam facere. 15. 10 Et quos *injuria afficiendo* gratificabuntur, aut amicis *suis*, aut *iis*, quos *ipsi* admirantur, aut quos amant, aut dominis, aut omninò *iis* ad quorum arbitrium vivunt ipsi; & apud quos *se* boni *aliquid* sperant impetraturos. 16. 11 Et quibus crimen *anteà* intulerunt, * & *à quibus rupto amicitiæ fœdere* sejuncti sunt: Etenim hujusmodi *res* propè idem *esse* apparent, atq; nullam injuriam facere: Velut, Callippus fecit *illa* quæ ad Dionem *perdendum pertinebant*. 17. 12 Et qui ab aliis *injuriam accipere* debebant, nisi ipsi *eos injuriâ affecissent*; quasi non ampliùs consultare *ipsis* contigerit, *an illis mala inferre debeant*: uti dicitur Ænesidemus Geloni

7. Rat. *Amicitiæ & Inimicitiæ:* Ad amicos enim violandos, hortatur rei facilitas; ad inimicos, animi voluptas.

8. Rat. *duplici:* Audacter invadunt 1 illos, *qui præsidiis careant* ad ulciscendas injurias necessariis: ut, amicorum copiâ, facultate dicendi, & industriâ in rebus gerendis.

2. Illos, qui licèt præsidiis dictis instructi sint, tamen *inutile illis esset, in litibus diu retineri*, donec judicium fiat aut ipsis mulcta dissolvatur.

9. Rat. *duplici:* Si 1 vel *alios violarint multis in rebus*; potissimùm eo injuriæ genere, quod nunc ipsi accipiunt:

2. Vel *omnino, malum seu detrimentum aliquod intulerunt*, aut inferre cogitant, &c. S

10. Rat. *eâ*; Si *lædendis illis, satisfacient desideriis amicorum*, &c.

11. Rat. *criminis alicujus anteà in illos conjecti*; * vel si amicitia per aliquam simultatem dissoluta sit. S

12. Rat. *desperatæ conditionis illorum*; utpote qui nisi eam ab ipsis injuriam accepissent, declinare nequibant, quin eandem ab aliis pati debuissent.

13. Rat. *Compensationis culpæ* : Nempe ; si cùm injuriam fecerint, ex commodis, quæ indè auferent, multos adjuvare cogitent; quò culpam illam facilè emendent.

b Abruptè transit *ad res, in quibus* injuriâ afficiunt : Earum formæ,

1. Rat. *communitatis*: Si maleficium illud omnes, vel pleriq; admittere consueverunt.

2. Rat. *Crypseos rei surreptæ* : Si oculi facilè queant : ut

1. Eæ quæ citò absumi queant;
2. Quæ facilè variari, &c. ne cognoscantur eædem esse;
3. Quæ celari, &c.

c Celantur, passimq; abs conduntur,

1. Quæ hùc & illùc portantur :
2. Quæ parvis latebris induntur :
3. Ea, quorum indifferentia similiaque, anteà injuriæ auctor possidebat.

3. Rat. *pudoris*; præ quo contumeliam acceptam silentio tegere malunt, quàm judicio forensi, ipsorum dedecus palam facere.

4. Rat. *vitandæ reprehensionis*: Injuriis enim ignoscere solent homines, ne existimentur nimis appetentes esse litium.

f Hact. de 3ª. quæstione, in hoc capite :
* De 2ª, cap. 13.
* De 1ª, cap. 12.

loni, cùm *ille populos* quosdam in servitutem redigeret, cottabia *seu victoriæ præmia* misisse, quod antevertisset *se in subigendis iis*; quasi & ipse *idem facturus fuisset*. 18. [13] Et quos si injuriâ affecerint, poterunt *deinceps* multa justa agere, tanquàm *pauca mala multis posteà bonis* facilè sanaturi ; uti dixit Jason Thessalus, " Oportere *se* injustè facere nonnulla, ut posset etiam justa multa facere. ¶ 19. [b] Et *in iis injustè agunt homines*, [1] in quibus omnes vel magna pars *hominum* injuriam facere consueverunt: *Se* enim veniam *à Judicibus* putant consecuturos. 20. [2] Et *in iis* quæ facilia *sunt* ad occultandum : Talia autem *sunt*, quæcunque [1] vel celeritèr absumuntur, velut esculenta; vel facilè commutantur figuris, aut coloribus, aut temperamentis; [3] vel quæ multis *locis* abdere in promptu *fuerit* : [c] Ejusmodi verò *sunt*, [1] quæ *in varia loca* facilè comportantur, [2] & quæ in parvis locis abduntur, *ut cerni nequeant* : [3] Et quibus multa ejusdem generis & similia priùs erant *ei*, qui injuriam *seu furtum* facit, *ità ut facilè distingui nequeant*. 21. [3] Et *in iis* quæcunque pudet proferre *eos* qui injuriam passi *sunt*; veluti *sunt* uxorum, *seu concubinarum* suarum contumeliæ, aut *fœda facinora* in seipsos, vel liberos *suos contumeliosè perpetrata*. 22. [4] Et *ejusmodi faciunt*, in quibuscunq; litium nimis appetens videretur *is*, qui judicio persequatur : Hujusmodi autem *sunt*, & minutæ *res*, & in quibus venia *concedi solet*. [f] Ac quomodò quidem *se* habentes injuriâ afficiunt, atq; * in cujusmodi *rebus*; & * quales *homines* afficiunt; & quas ob causas ; propemodùm hæc sunt.

πέμψαι κοττάβια ἀνδραποδισάμενον, ὅτι ἔφθασεν, ὡς καὶ αὐτὸς μέλλων. 18. Καὶ οὓς ἀδικήσαντες δυνήσονται πολλὰ δίκαια πράττειν, ὡς ῥᾳδίως ἰασόμενοι· ὥσπερ ἔφη Ἰάσων ὁ Θετταλὸς, δεῖν ἀδικεῖν ἔνια, ὅπως δύνηται καὶ δίκαια πολλὰ ποιεῖν. ¶. 19. Καὶ ἃ πάντες ἢ πολλοὶ ἀδικεῖν εἰώθασι· συγγνώμης γὰρ οἴονται τεύξεσθαι. 20. Καὶ τὰ ῥᾴδια κρύψαι· τοιαῦτα δ', ὅσα ἢ ταχὺ ἀναλίσκεται, οἷον τὰ ἐδώδιμα· ἢ τὰ εὐμετάβλητα, ἢ σχήμασιν, ἢ χρώμασιν, ἢ κράσεσιν· ἢ ἃ πολλαχοῦ ἀφανίσαι εὔπορον· τοιαῦτα δὲ τὰ εὐβάστακτα, καὶ ἐν μικροῖς τόποις ἀφανιζόμενα· καὶ οἷς ἀδιάφορα καὶ ὅμοια πολλὰ προϋπῆρχε τῷ ἀδικοῦντι. 21. Καὶ ὅσα αἰσχύνονται λέγειν οἱ ἀδικηθέντες· οἷον γυναικῶν οἰκείων ὕβρεις, ἢ εἰς αὐτοὺς, ἢ εἰς υἱεῖς. 22. Καὶ ὅσα φιλοδικεῖν δόξειεν ἂν ὁ ἐπεξιών· τοιαῦτα δὲ τά τε μικρὰ, καὶ ἐφ' οἷς συγγνώμη· ὡς μὲν οὖν ἔχοντες ἀδικοῦσι, καὶ ποῖα, καὶ ποίους, καὶ διὰ τί, σχεδὸν ταῦτά ἐστι.

CAP.

De Justorum ac Injustorum speciebus seu Quæstionibus variis; deq; earum formis.

Cap. XIV.

Quæstio [*An* Juste vel Injuste fecit?] *distinguitur in quæst. varias* (*de quibus singulis suæ sunt formæ :*) *idque per* distinctiones Justorum & Injustorum *duas* : Unam, *Quòd* Alia fiant contra legem scriptam, Alia, contra non-scriptam, *à Par.* 3. Alteram, *Quòd* Alia *fiant* contra totam remp: Alia contra privatum hominem, *à Par.* 5. *Ex posteriori distinct. Quæstiones emergunt tres* ; *à Par.* 6. 1a, *Si contra civitatem, aut privatum quempiam fecit*, [utrum fecit ignoranter? &c.] *Par.* 8. 2a, *Si sponte* [utrum ex prælectione?] *Par.* 9. 3a. *Si ex prælectione* [utrum secundùm nomen vel definitionem criminis objecti?] *Par.* 10. *Ex priori, enascuntur item tres*; 1a, An fecit contra legem scriptam? *Par.* 12. 2a, *Si contra non scriptam*, An fecit secundum exuperantiam vitii, *&c*? *Par.* 13 3a, An contra æquum & bonum? *Par.* 14.

1 Τὰ δ' ἀδικήματα πάντα καὶ τὰ δικαιώματα διέλωμεν, ἀρξάμενοι πρῶτον ἐντεῦθεν. 2. Ὥρισται δὴ τὰ δίκαια καὶ τὰ ἄδικα, πρός τε νόμους δύο, καὶ πρὸς οὕς ἐστι διχῶς. ¶ 3. Λέγω δὲ νόμον, τὸν μὲν, ἴδιον· τὸν δὲ, κοινόν· ἴδιον μὲν, τὸν ἑκάστοις ὡρισμένον πρὸς αὑτοὺς· καὶ τοῦτον, τὸν μὲν, ἄγραφον· τὸν δὲ, γεγραμμένον. 4. Κοινὸν δὲ, τὸν κατὰ φύσιν· ἔστι γάρ, ὃ μαντεύονταί τι πάντες, φύσει κοινὸν δίκαιον καὶ ἄδικον, κἂν μηδεμία κοινωνία πρὸς ἀλλήλους ᾖ, μηδὲ συνθήκη· οἷον καὶ ἡ Σοφοκλέους Ἀντιγόνη φαίνεται λέγουσα, ὅτι δίκαιον ἀπειρημένον θάψαι τὸν Πολυνείκη, ὡς φύσει ὂν τοῦτο δίκαιον·

" Οὐ γάρ τι νῦν, τε κ' ἀχθὲς, ἀλλ' ἀεί ποτε.
" Ζῆ τοῦτο, κ' οὐδεὶς οἶδεν ἐξ ὅτου φάνη.

καὶ ὡς Ἐμπεδοκλῆς λέγει περὶ τοῦ μὴ κτείνειν τὸ ἔμψυχον· τοῦτο γὰρ, οὐ τισὶ μὲν δίκαιον, τισὶ δὲ οὐ δίκαιον.

" Ἀλλὰ τὸ μὲν πάντων νόμιμον, διά τ' εὐρυμέδοντος

a INjusta autem omnia & justa *facinora* distinguamus, exorsi primùm hinc. 2. *Res* igitur justæ & injustæ definitæ sunt, b tùm quoad leges duas, c tùm *quoad eos* ad quos duobus referuntur modis. ¶ 3. d Dico autem legem, aliam Propriam; aliam Communem: Propriam quidem, *eam* quæ singulis *populis ex pactione quadam* definita *est* inter ipsos: Atque ex his, hanc quidem, Non-scriptam; hanc autem, Scriptam. 4. e Communem verò *eam appello*, quæ *est* secundùm naturam: Est enim quoddam, quod *tacito instinctu* augurantur omnes, naturâ commune justum & injustum; etiamsi nulla societas inter ipsos intercesserit, nullaque pactio: f Quale & Sophoclis Antigona *Sophisticè* apparet exprimere; Quòd justum *esset*, *quantumvis à Rege Creonte* interdictum, sepelire Polynicen; quasi hoc, naturâ *sic jubente*, sit justum:

" *Non enim*, inquit, *nunc*, *vel heri*, *sed semper olim*.
" *Vixit hoc* jus sepeliendi, *nec quisquam novit ex quo* primùm *extiterit*.

Et g ut Empedocles dicit, de non interficiendo, *quod* animatum *est* : Id enim, non quibusdam quidem justum *est*, quibusdam verò non justum:

" *Sed omnium quidem* hominum *jus* est, idq; *& per latè dominantem*

" *Aethera*

a Præmittit definitiones *Justorum & injustorum*, ex eorundem divisionibus duabus; *b* unam *Juris*, quod violatur; *c* Alteram *personarum*, quibuscum contrahitur.

d Jus est vel *Proprium*; quo singulæ nationes inter se vivere pepigerunt: ejusq; una pars in scripto; altera, in institutis manet.

e Vel *Naturale*; quod cunctæ gentes, ubi ubi positæ, naturæ vi, servant: Et tale esse jus, patet à *communi justo*, quod omnium animos occupavit, tametsi illi non ità inter se pepigerint.

f Confirmat hæc, *omnium hominum consensio*, tùm *Poetarum*; ut Sophoclis Antigona, cùm contra Creontis edictum, Polynices corpus sepèliret, astute confugit ad naturæ jus; quod magis ratum se habere, ab ejus æternitate confirmavit.

g Tùm *Philosophorum*; ut Empedoclis, qui poemate suo probat, non esse cædendas animantes: quia jus illud ratum est, longéq; patens.

h Tùm *Oratorum*; ut Alcidamantis Eleatæ.

i Personarum etiam (quarum ratione definiuntur justa & injusta) genera duo: Omnino enim omnia vel *erga civitatem, communéque gentis,* geruntur;

* Vel *erga quosdam cives* duntaxat:

k Undè speciatim; Justa omnia & injusta vel *adversus totam reip.* communionem administrantur, aut *adversus personam aliquam* definitam.

l Ex dictar. distinctionum posteriore, ducit quæstiones de injuriis tres, de quibus formæ suæ sigillat. sumendæ.

m Repetito igitur, Quid sit *injuriam pati* ex cap. 10. par. 3. (ubi oppositum ejus definivit, Quid sit *Injuriam afficere.*)

n Deducit eas quæst. hoc modo: Cùm is, qui patitur, & afficiatur *detrimento,* & affic. *invitùs.*

o Ac *Detrimenta* ipsa, eorumq; formæ, sumendæ sint ex cap. 6.

p Eorum verò, *quæ sponte vel invitus faciunt,* ex cap. 10.

q Sequitur, *omnes Quæst. seu Dicas de injuriis* (sive reip. sive cui privato illatis) esse tres:

1ª *est,* [An *invitus & nesciens* fecit, necne?]

2ª, Si sponte & sciens, [An *Iratus, &c.* an *ex prælectione,* seu consultò?]

r Ac formæ *de Ira, &c.* sumentur ex lib. 2. cap. 2, *&c.*

s Formæ autem eorum *qui quæ prælig.* ex ca. 10. & illorum *qui prælig.* ex cap. 13.

3ª, *Definitiva*: Si consultò fecit, [Utrum *hoc,* an *illud?*]

" *Æthera continentèr ubiq; extensum est, & per immensum* solis *splendorem.* Et [h] ut dicit in Messeniaca *oratione* Alcidamas. ¶ 5. [i] *Personarum* autem *ratione,* ad quas definita sunt *justa & injusta,* dupliciter definita sunt: Aut enim ad universam *rempub.,* * aut ad unum *eorum* qui sunt in repub., *referuntur ea,* quæ oportet agere & non agere: [k] Quamobrem etiam facinora injusta & justa duobus modis solent injustè facere, & justè suscipere: Aut enim adversus unum definitu *hominem,* aut adversus totam *rempub.*: Nam qui committit adulterium, & verberat, injuriâ afficit aliquem ex *personis* definitis; qui verò non militat *pro patriâ,* totam *rempub.* ¶ 6. [l] *Cùm* igitur omnia injusta facinora *duobus modis* distincta sint: Et alia quidem, sint contra rempub.; alia contra alium & contra alios, *seu homines privatos*: Cùm *iterùm* repetierimus, quid sit Injuriâ affici, explicemus reliqua. [m] Est igitur injuriâ affici, ab *iis* quisponte *seu volentes* agunt, injusta *seu contra leges* pati: Injuriâ enim afficere, definitum erat superiùs, Spontaneum esse. 7. [n] Quoniam verò necesse *est,* qui injuriâ afficitur, *eum* noxam accipere, & non spontè accipere: [o] Noxæ quidem, ex iis quæ suprà *dicta fuêre,* manifestæ sunt: Bona enim & mala distincta sunt per se, superiús: [p] Et quidem quæ sponte *agunt homines, constat* esse *ea,* quæcunq; *faciunt* scientes. ¶ 8. [q] Quare necesse *est* omnes Actiones *seu Querelas* esse *de facinore* adversùs totam remp., vel adversùs privatum *hominem*; [1] potissimùm *quòd* ignorante *Reo* & invito, *admissum illud sit,* vel sponte & sciente. ¶ 9. Atque ex his, [2] *si sponte, &c.* alias *esse, quòd* prælegente illo *& consultò factum sit*; alias, *quòd* propter perturbationem *animi vehementiorem*: [r] Ac de excandescentia quidem dicetur in iis quæ *pertinent* ad affectus. [s] Qualia verò præeligant & quomodò *se* habentes, dictum est superiús. ¶ 10. [3] Quoniam autem *ho-*

" Αἰθέρος ἠνεκέως τέταται διὰ τ' ἀπλέτου αὐγῆς.
καὶ ὡς λέγει ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ Ἀλκιδάμας. ¶ 5. Πρὸς οὓς δὲ διώρισται, διχῶς διώρισται· ἢ γὰρ πρὸς τὸ κοινὸν, ἢ πρὸς ἕνα τῶν κοινωνούντων, ἃ δεῖ πράττειν καὶ μὴ πράττειν· διὸ καὶ τὰ ἀδικήματα καὶ τὰ δικαιώματα διχῶς ἐστὶν ἀδικεῖν καὶ δικαιοπραγεῖν· ἢ γὰρ πρὸς ἕνα ὡρισμένον, ἢ πρὸς τὸ κοινόν· ὁ γὰρ μοιχεύων καὶ τύπτων, ἀδικεῖ τινὰ τῶν ὡρισμένων· ὁ δὲ μὴ στρατευόμενος, τὸ κοινόν. ¶ 6. Ἁπάντων δὴ τῶν ἀδικημάτων διῃρημένων, καὶ τῶν μὲν, ὄντων πρὸς τὸ κοινόν· τῶν δὲ, πρὸς ἄλλον καὶ πρὸς ἄλλους, ἀναλαβόντες * τί ἐστι τὸ ἀδικεῖσθαι, λέγωμεν τὰ λοιπά· *Ex cap. 10. p. 2. ἔστι δὴ τὸ ἀδικεῖσθαι, τὸ ὑπὸ ἑκόντων τὰ ἄδικα πάσχειν· τὸ γὰρ ἀδικεῖν, ὥρισται πρότερον, † ἑκούσιον εἶναι. † Ibid. 7. Ἐπεὶ δ' ἀνάγκη τὸν ἀδικούμενον βλάπτεσθαι, καὶ ἀκουσίως βλάπτεσθαι· αἱ μὲν βλάβαι, ἐκ τῶν πρότερον φανεραί εἰσι· τὰ γὰρ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ διῄρηται καθ' αὑτὰ πρότερον ||, καὶ τὰ ἑκούσια δὲ, † Cap. 6. ὅτι ἐστὶν ὅσα εἰδότες *. *Cap. 10. ¶ 8. Ὥστ' ἀνάγκη πάντα τὰ ἐγκλήματα, ἢ πρὸς τὸ κοινὸν, ἢ πρὸς τὸ ἴδιον εἶναι· ἢ καὶ ἀγνοοῦντος, ἢ ἄκοντος, ἢ ἑκόντος καὶ εἰδότος. ¶ 9. Καὶ τούτων, τὰ μὲν, προελομένου· τὰ δὲ, διὰ πάθος· περὶ μὲν οὖν θυμοῦ ῥηθήσεται ἐν τοῖς περὶ τὰ πάθη· ποῖα δὲ προαιροῦνται, καὶ πῶς ἔχοντες, εἴρηται πρότερον. ¶ 10. Ἐπεὶ δ' ὁμολογοῦντες πο-

πολλάκις πεπραχέναι, ἢ τὸ ἐπίγραμμα οὐχ ὁμολογοῦσιν, ἢ περὶ ὃ τὸ ἐπίγραμμα· οἷον λαβεῖν μὲν, ἀλλ' οὐ κλέψαι· καὶ πατάξαι πρότερον, ἀλλ' οὐχ ὑβρίσαι· καὶ συγγενέσθαι μὲν, ἀλλ' οὐ μοιχεῦσαι· ἢ κλέψαι, ἀλλ' οὐχ ἱεροσυλῆσαι (οὐ γὰρ θεοῦ τι·) ἢ ἐπεργάσασθαι μὲν, ἀλλ' οὐ δημοσίαν· ἢ διειλέχθαι μὲν τοῖς πολεμίοις, ἀλλ' οὐ προδιδόναι· διὰ ταῦτα δέοι ἂν καὶ περὶ τούτων διορίσασθαι, τί κλοπὴ, τί ὕβρις, τί μοιχεία· ὅπως ἐάν τε ὑπάρχειν, ἐάν τε μὴ ὑπάρχειν βουλώμεθα δεικνῦναι, ἔχωμεν ἐμφανίζειν τὸ δίκαιον. 11. Ἔστι δὲ πάντα τὰ τοιαῦτα, περὶ τοῦ ἄδικον εἶναι καὶ φαῦλον, ἢ μὴ ἄδικον, περὶ οὗ ἡ ἀμφισβήτησις· ἐν γὰρ τῇ προαιρέσει ἐστὶν ἡ μοχθηρία καὶ τὸ ἀδικεῖν· τὰ δὲ τοιαῦτα τῶν ὀνομάτων προσσημαίνει τὴν προαίρεσιν· οἷον ὕβρις καὶ κλοπή *· οὐ γὰρ εἰ ἐπάταξε, πάντως ὕβρισεν· ἀλλ' εἰ ἕνεκά του, οἷον τοῦ ἀτιμάσαι ἐκεῖνον, ἢ αὐτὸς ἡσθῆναι· οὐδὲ πάντως, εἰ λάθρα ἔλαβεν, ἔκλεψεν· ἀλλ' εἰ ἐπὶ βλάβῃ ἔκλεψε, καὶ σφετερισμῷ ἑαυτοῦ· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἔχει, ὥσπερ καὶ περὶ τούτων. ¶ 12. Ἐπεὶ δὲ τῶν δικαίων δὲ τῶν ἀδίκων ἦν δύο εἴδη· τὰ μὲν γὰρ, γεγραμμένα· τὰ δὲ, ἄγραφα· περὶ ὧν μὲν οἱ νόμοι ἀγορεύουσιν, εἴρηται· ¶ 13. Τῶν δὲ ἀγράφων, δύο ἐστὶν εἴδη· ταῦτα δ' ἐστὶ, τὰ μὲν, καθ' ὑπερβολὴν ἀρετῆς καὶ κακίας, ἐφ' οἷς ὀνείδη καὶ ἔπαινοι, ἀτιμίαι καὶ τιμαὶ, καὶ δωρεαί·

Conjun. 2. Endem. c. 3. in fine.

mines sæpè, qui confitentur *se consultò* fecisse, *interim tamen* aut *litis* inscriptionem non confitentur, aut *rem ipsam*, in quâ *est litis* inscriptio. t Velut accepisse quidem, sed non furatum esse; & *fuisse* priorem qui percusserit, sed non contumeliâ affecisse; & *cum eâ* concubuisse, sed non commisisse adulterium; aut furatum esse, sed non commisisse sacrilegium: Nihil enim *abstulisse*, quod Deo *consecratum esset*. * Aut coluisse quidem *agrum alienum*, sed non publicum; aut collocutum esse cum hostibus, sed non *civitatis consilia* prodidisse: u Propterea oportebit etiam de his *quæ ità negat Adversarius*, definire, Quid *sit* furtum; Quid contumelia; Quid adulterium; ut sive *crimen in Adversario* existere, sive non existere, velimus ostendere, possimus declarare *id* quod justum *est vel secus*. 11. x Hujusmodi autem omnia, *tàm nomina, quàm definitiones*, pertinent *ad Quæst. illam*; Utrum injustum *sit* ac improbum, an non injustum *id*, de quo *est* controversia: y Nam in præelectione consistit improbitas & injuriæ illatio: Hujusmodi verò nomina *præter factum ipsum*, unà *etiam* significant præelectionem: veluti, contumelia & furtum: Non enim *si quis quem* percussit, omninò *eum* contumeliâ affecit, sed si hujus rei gratiâ; veluti, dedecorandi illum, aut *ex eo facto* percipiendi voluptatem: Neque omninò, si *quid* clàm accepit, furtum fecit; sed si, ut *ei* noceret, furatus est, & *ut* sibi ipsi proprium efficeret: Similitèr verò etiam de aliis *res se* habet, sicut etiam de istis. ¶ 12. z Quoniam autem justorum & injustorum erant duæ species: Alia enim *legibus* scripta *sunt*; Alia *verò* non scripta: a De quibus quidem leges loquuntur, *ea novissimè* dicta sunt. ¶ 13. b Non scriptorum verò, duæ sunt species: Atq; hæc sunt, Alia quidem, in exuperantiâ virtutis & vitii *posita*; quibus *compensandis* probra, & laudes; ignominiæ, & honores, & dona *adhiberi solent*; velut, gratiam ha-

Quiâ enim Reus sæpè concedit, se consultò fecisse, sed negat *fecisse juxta crimen objectum*:

t Vel enim factum suum eo *nomine seu titulo notandum* non esse, quod ab Actore imponitur:

Exempla 4.

* Vel factum suum non esse *rem talem qualis ab Actore objicitur*.

u Ergo hìc *definiendum* erit, Quid illud crimen sit, quo Reum illum Accusator agit: *An hoc nomine appellandum* sit, vel, An ejus *definitio* conveniat cum *re objectâ*?

x Notat; *Definitiones ac nomina talium criminum* pertinere ad Quæstionem [Utrum factum, de quo ambigitur, justum sit, an injustum?]

y Rat. Quia pravitas animi injustaq; actio posita est in præelectione; quam istiusmodi nomina ac definitiones luculenter indicant.

z Ex priori distinct. colligit *Quæstiones de genere Injusti*, sic: Cùm justa & injusta sint, alia *scriptis contenta*: a De iis, Quæst. est [An fecit contra legem script.?] De quâ formæ ex part. 10.

b Alia *non scriptis mandata*: & ex his, Quædam *eximiam virtut. aut vitium in se habent*, ita ut non legum pœnâ aut præmio, sed hominum judicio tantùm damnentur vel decorentur. De his, Quæst. variæ.

vel decorentur. De his, Quæst. variæ.

c Quædam, *sunt supplementum eorum quæ desiderantur in lege* scriptâ; quod dicitur *Æquum & Bonum*. De his, Quæst. est [Æquúmne, an iniq.] ad cujus formas,

1. Definit ÆQUUM, esse Justum præter literam legis:

d Legislator enim in condendis legibus, prætermittit aliquid in literâ, ob causas duas:

e Unam, quia contra ipsius voluntatem, *nonnullæ res omnino eum fugiunt*:

f Alteram; quia licèt res intelligat, tamen *eas definire*

* Vel *omninò nequit*: unde cogitur in universum scribere, &c.

g Vel *non facilè potest*; idque propter earundem infinitatem:

* Ratio posterioris dicti.

h Cùm igitur, ob hæc facere non potest legislator, quin universaliter de quibusdam statuat; (quæ hoc nomine videntur iniqua.) Hinc fit, *ut requiratur hujusmodi æquum, quo iniqua illa emendentur*; ut patet exemplo ejus, qui ferro percussit, &c.

2 Ex dictis colliguntur formulæ *de Æquo, & de Actoribus æquis*, &c.

* De *Æquis*, formæ:

1. Rat. *factorum seu criminum*; Ea si veniæ locum habent, non iniqua sunt.

2. Rat. *Censuræ*; quæ errato, & infortunio, & lædendi consilio, neutiquam par esse debet.

i *Infortunia*, quæ sint:

k *Errata*, quæ:

Injuriæ, quæ:

habere *ei*, qui bene fecit; & reddere beneficium *ei*, qui dedit; & proclivem esse ad opem ferendam amicis, & quæcunq; alia ejusmodi. ¶ 14. [c] Alia verò sunt in propriâ & scriptâ lege defectus, *qui suppleri debent*. Quod enim æquum *est*, *id etiam* justum videtur esse: [1] Æquum autem *jus*, est *id quod* justum *est* præter legem scriptam. 15. [d] Hoc autem evenit, partim, invitis legum latoribus, partim, sponte facientibus: [e] Invitis quidem, cùm *eos ipsius facinoris genus* latuerit. 16 [f] Sponte autem facientibus, * cùm minimè possint *rem* definire; sed necessarium fuerit, universale pronunciare *& præcipere*; *Res* tamen *ipsa* non sit *absolutè universalis*, sed plerumquè *se habens*. 17. [g] Et quascunque haud facile *fuerit* definire propter infinitatem: veluti, vulnerare ferro, & quanto, & quali: * Nam deficeret certè vita *Legislatorem eum*, qui *singula* enumerare *vellet*: Si igitur *res aliqua* sit indefinita, *de eâ* verò legem ferre oporteat, necesse *erit legislatorem* simpliciter *& absq; exceptione* pronunciare: [h] Quare si *quis fortè* annulum *ferreum* habens *in digito*, manum *adversùs aliquem* sustulerit, vel *eum* percusserit; ex lege quidem scriptâ, Reus est, & injustè facit, *quia ferro cædit*; sed reverâ non injustè facit, *quia non tanto & tali*: Atq; hoc est *illud*, *quod dicitur* Æquū *& Bonum*. 18. [2] Quòd si *id* quod diximus, æquum *sit*; manifestum *est*, qualia sint æqua & non æqua; & quales non æqui homines *sive Actores seu Rei*. 19. * Nam [1] *& facta*, in quibus oportet *ipsorum auctoribus* veniam dare, ea, *inquam*, æqua sunt. 20. [2] Et, Errata & injurias non æstimare dignas æquali *pœnâ*, *æquum est*; nec Errata & Infortunia: [i] Sunt autem Infortunia, quæcunque *sunt* præter rationem, & non ab improbitate *fiunt*: [k] Errata verò, quæcunque non præter rationem *sunt*, & non à pravitate aliqua *sed ab imprudentiâ prodeunt*: [l] At injuriæ *sunt* quæcunque nec præter rationem *fi-*

οἷον, τὸ χάριν ἔχειν τῷ ποιήσαντι εὖ, καὶ ἀντευποιεῖν τὸν εὖ ποιήσαντα, καὶ βοηθητικὸν εἶναι τοῖς φίλοις, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. ¶ 14. Τὰ δὲ, τοῦ ἰδίου νόμου καὶ γεγραμμένου ἔλλειμμα· τὸ γὰρ ἐπιεικὲς, δοκεῖ δίκαιον εἶναι *· ἔστι δὲ ἐπιεικὲς, τὸ παρὰ τὸν γεγραμμένον νόμον δίκαιον. 15. Συμβαίνει δὲ τοῦτο, τὰ μὲν, ἀκόντων· τὰ δὲ, ἑκόντων τῶν νομοθετῶν· ἀκόντων μὲν, ὅταν λάθῃ. 16. Ἑκόντων δὲ, ὅταν μὴ δύνωνται διορίσαι· ἀλλ' ἀναγκαῖον μὲν ᾖ καθόλου εἰπεῖν, μὴ ᾖ δὲ, ἀλλ' ὡς ἐπιτοπολύ. 17. Καὶ ὅσα μὴ ῥᾴδιον διορίσαι δι' ἀπειρίαν· οἷον, τὸ τρῶσαι σιδήρῳ, καὶ πηλίκῳ, καὶ ποίῳ τινί· ὑπολείποι γὰρ δὴ ὁ αἰὼν διαριθμοῦντας· ἂν οὖν ᾖ ἀδιόριστον, δέῃ δὲ νομοθετῆσαι, ἀνάγκη ἁπλῶς εἰπεῖν· ὥστε κἂν δακτύλιον ἔχων, ἐπάρηται τὴν χεῖρα, ἢ πατάξῃ, κατὰ μὲν τὸν γεγραμμένον νόμον, ἔνοχός ἐστι καὶ ἀδικεῖ· κατὰ δὲ τὸ ἀληθὲς, οὐκ ἀδικεῖ· καὶ τὸ ἐπιεικὲς τοῦτό ἐστιν. 18. Εἰ δ' ἐστὶ τὸ εἰρημένον ἐπιεικὲς, φανερὸν ποῖά ἐστι τὰ ἐπιεικῆ καὶ οὐκ ἐπιεικῆ, καὶ ποῖοι οὐκ ἐπιεικεῖς ἄνθρωποι. 19. Ἐφ' οἷς τε γὰρ δεῖ συγγνώμην ἔχειν, ἐπιεικῆ ταῦτα. 20. Καὶ τὸ, τὰ ἁμαρτήματα καὶ τὰ ἀδικήματα μὴ τοῦ ἴσου ἀξιοῦν, μηδὲ τὰ ἁμαρτήματα καὶ τὰ ἀτυχήματα· ἔστι δὲ, ἀτυχήματα † μὲν, ὅσα παράλογα, καὶ μὴ ἀπὸ μοχθηρίας· ἁμαρτήματα δὲ, ὅσα μὴ παράλογα, καὶ μὴ ἀπὸ πονηρίας· ἀδικήματα δὲ, ὅσα μήτε παράλογα, ἀπὸ

* Conjun. 5. Ethic. ca. 10.

† Conjun. 5. Ethic. cap. 10.

ἀπὸ πονηρίας δέ ἐστι· τὰ γὰρ δι' ἐπιθυμίαν, ἀπὸ πονηρίας. 21. Καὶ τὸ τοῖς ἀνθρωπίνοις συγγινώσκειν, ἐπιεικές. 22. Καὶ τὸ μὴ πρὸς τὸν νόμον, ἀλλὰ πρὸς τὸν νομοθέτην σκοπεῖν· καὶ τὸ μὴ πρὸς τὸν λόγον, ἀλλὰ πρὸς τὴν διάνοιαν τοῦ νομοθέτου σκοπεῖν. 23. Καὶ μὴ πρὸς τὴν πρᾶξιν, ἀλλὰ πρὸς τὴν προαίρεσιν. 24. Καὶ μὴ πρὸς τὸ μέρος, ἀλλὰ πρὸς τὸ ὅλον. 25. Μηδὲ ποῖός τις νῦν, ἀλλὰ ποῖός τις ἦν αἰεὶ ἢ ὡς ἐπιτοπολύ. 26. Καὶ τὸ μνημονεύειν μᾶλλον ὧν ἔπαθεν ἀγαθῶν, ἢ κακῶν. 27. Καὶ ἀγαθῶν ὧν ἔπαθε μᾶλλον, ἢ ἐποίησε. 28. Καὶ τὸ ἀνέχεσθαι ἀδικούμενον. 29. Καὶ τὸ μᾶλλον λόγῳ ἐθέλειν κρίνεσθαι, ἢ ἔργῳ. 30. Καὶ τὸ εἰς δίαιταν μᾶλλον, ἢ εἰς δίκην βούλεσθαι ἰέναι· ὁ γὰρ διαιτητὴς, τὸ ἐπιεικὲς ὁρᾷ· ὁ δὲ δικαστὴς, τὸν νόμον· καὶ τούτου ἕνεκα διαιτητὴς εὑρέθη, ὅπως τὸ ἐπιεικὲς ἰσχύῃ· περὶ μὲν οὖν τῶν ἐπιεικῶν διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον.

unt, & ab *animi* pravitate sunt: Quæ enim propter cupiditatem *geruntur*, *hæc* à pravitate *manant*. 21. [3] Et humanis *rebus* ignoscere, æquum *&* *bonum est*. 22. [4] Et non ad legem *ipsam* * sed ad legislatoris *personam* dirigere animum. * Et non ad orationem, *seu literam*, sed ad legislatoris sententiam respicere. 23. [5] Et [1] non ad actionem, *de qua judicium instituitur*, sed ad prælectionem *&* *consilium ejus qui fecit*. 24. [2] Et non ad partem *rei*, *in qua titubatum quid sit*, sed ad totum *quod præclarum est, atque utile*. 25. [3] Nec qualis quis nunc *sit*, *qui insimulatur*; sed qualis semper aut plerumq; *fuerit*. 26. [m] Et *in statuendo de personâ aliquâ*, [1] meminisse magis, quibus affectus sit bonis, quam malis. 27. * Et bona quæ *ab alio* acceperit magis, quam quæ *illi* fecerit. 28. [2] Et *boni viri est*, [1] acceptâ injuriâ, patienter ferre, *non ad ulciscendum se parare*. 29. 2 Et magis verbis velle *rem* decerni, quàm factis. 30. [3] Et ad arbitrium magis, quàm ad judicium velle accedere: Nam Arbiter, æquum & bonum intuetur; Judex verò, legem; & hujus rei gratiâ arbiter inventus est, ut æquum *&* *bonum majorem* vim habeat. Ac de æquis quidem *hominibus* *&* *rebus* explicatio habita sit hunc in modum.

3. Rat. *Veniæ*; *quæ danda erit*, si fecit ex naturæ infirmitate, & lapsu.
4. Rat. *Legislatoris*; cujus attendenda,
* Et vita omnis, quid is probârit vel fugerit:
* Et animi sententia.
5. Rat. *Rei*: Perpendendum enim,
1. Non quid fecit, sed quid primùm intenderit:
2. Nec pars rei administratæ pusilla, sicubi minùs recta sit; sed summa ipsa, quæ omni exceptione major:
3. Nec qualis sit is in hoc crimine, sed cujusmodi antea vitæ fuerit.
m De *Actoribus æquis*; formæ, 1. Rat. *Acceptorum*. Magis enim pro bi viri est, bonorum meminisse, quàm malorum:
* Et potiùs bonorum acceptorum, quàm datorum.
2. Rat. *procedentis*. Probi enim est, [1] Cùm læsus sit, tolerare potiùs, quàm se ulcisci.
e Si ad ulciscend. se paret; malle oratione rem transigi, non armis disceptari.
[3] Si oratione transigere debeat; velle ab arbitris potiùs, quàm ab judicibus controversiam dirimi.

Cap. XV.

De Injuriis majoribus.

De injuriis comparatè, seu de eo [*An in tantum, i. magis vel minùs injustè fecit?*] *forma variæ:*

Ἀδικήματα δὲ μείζω, ὅσα ἂν ἀπὸ μείζονος ᾖ ἀδικίας. 2. Διὸ καὶ τὰ ἐλάχιστα, μέγιστα· οἷον ὃ Μελανώπου Καλλίστρατος κατηγόρει, ὅτι παρελογίσατο τρία ἡμιωβόλια ἱερὰ τοὺς ναοποιούς· ἐπὶ δικαιοσύνης δὲ, τοὐναντίον· ἔστι δὲ ταῦτα ἐκ τοῦ

[a] INjuriæ autem majores *sunt*, [1] quæcunque à majori injustitiâ *proficiscuntur*: 2 [b] Quamobrem etiam minimæ *res perpetratæ*, maximæ *sunt injuriæ*; velut Melanopum Callistratus accusabat, quòd tribus semiobolis *seu vasculis* sacris fabros ædiles fraudâsset: In justitiâ autem contrariū *evenit*. [c] Sunt autem hæc, *maximæ injuriæ* ex eo, quòd *vi* *&* facultate *quâdam alto*-

a Injuriæ *Majoris* formæ: 1. Rat. *Injustitiæ*: Quæ enim à majori injustitiâ manat, ea major est.
b Tales sunt, Tum *facta illa*, quæ exercentur *in rebus minimis*.
c In his enim, æstimatur injuria non tàm re, quàm potestate, & vi ipsius injuriæ: *Unde amplificatio hæc*:

d Qui ob tantillum fructum hoc fecerit, non commodi illectu, sed quod facit, vitio naturæ facit: ità ut quidlibet audere non dubitet.

e Tùm etiam *Damna maxima*, quæ inferuntur.

2 Rat. *Remedii*; æstimatur magnitudo injuriæ, 4. modis:

1 Si *par pœna* inveniri nequeat.

2 Si *nullum* extet *remedium* mali, dùm ingruit.

3 Si, post injuriam acceptam omni *ulciscendi potestate orbatus* sis, ne pœnam capias doloris tui.

4 Si acceptâ injuriâ, is *qui perpessus* est, quò turpem ignominiæ notam deleret, *acerbè semet-ipsum violaverit*.

f. Exempl. à dicto Sophoclis Oratoris.

3 Rat. *ipsius Agentis* form.

1a, Si facinus *admisit solus*, &c.

2a, Si *crebrò*: quia non temere hoc fecit, sed firmo animi vitio.

3a, Si propter facinoris *auctorem inventæ sint leges*, & *pœnæ*.

4 Rat. tùm *habitus ferini*.

g Tùm *consilii*; Si meditatò & longa provisione fiat:

h Tùm *affectuum* in audientium animis; sc. *metus & horroris*.

5 Rat. *Amplificatoriâ*, quam Oratores frequentare solent:

Ea præcipuè fit *per distributionem*, &c.

i Deinetiam *per circumstantias loci*, in quo supplicium de sontibus sumitur. Cui crimini affines sunt *falsi testes*, qui pejerare ibi audent, ubi pœna

rum injurias exuperent: [d] Qui enim tres sacros semiobolos (*qui parvi sunt pretii*) furatus *fuerit, is* aliam quamvis injuriam fecerit. 3. Ac aliquando quidem sic, *uti dixi*, major *censetur injuria*: [e] Aliquando verò ex damno *dato*, *major* judicatur. 4. [2] Et [1] cujus nulla est æqualis vindicta; sed omnis *quæ statuatur*, minor *est*. 5. [2] Et cujus non est medicina: Etenim difficile *illud malum est ad tolerandum*, & *ad declinandum* impossible. 6. [3] Et cujus non potest judicium *& vindictam* obtinere *is* qui passus *est*: Insanabile enim *est hoc malum*: Nam judicium & animadversio, *sunt injuriæ acceptæ* medicina. 7. [4] Et si *is* qui passus *est*, & si *is* qui injuriam accepit, ipse in seipsum graviter animadvertit: Adhuc enim, majori pœnâ ut afficiatur, dignus *est is* qui fecit injuriam: [f] Velut, Sophocles pro Euctemone cùm causam diceret, quoniam *is* qui contumeliam passus erat semetipsum jugulâsset; dixit, "*Se* non minori *pœnâ litem* æstimaturum, quàm illâ, quâ se affecisset *is* qui sibi manum attulisset. 8. [3] Et, [1] quam *quis* solus, vel primus, vel cum paucis *sociis* fecit. 9. [2] Et sæpè in eodem *labi &* peccare, magnum *censetur*. 10. [3] Et propter quam quæsita fuerint atq; inventa, tùm *leges* quæ prohibent, tùm pœnarum *genera* quæ deterreant: Velut, Argis puniunt *eum*, propter quē lex *aliqua nova* lata fuerit, & propter quos carcer ædificatus sit. 11. [4] Et *ea* quæ magis ad belluarum feritatem accedit, injuria major. 12. [g] Et quæ magis ex *animi* proposito *procedit*. 13. [h] Et quam dùm audiunt, formidant magis, quàm miserentur. 14. [5] Ac oratoriæ quidem *formulæ*, sunt illiusmodi: "Quòd *uno facto* multa jura *quæ sancta habentur*, sustulerit, vel transgressus fuerit; veluti, jusjurandum, dextras, fidem *datam*, conjugii *jus*: Multarum enim injuriarum exuperantia, *in istis est*, *& ad summum perductio*. 15. [i] Et quòd ibi *loci* fecit, ubi *homines* qui injuriam faciunt,

ὑπερέχειν τῇ δυνάμει· ὁ γὰρ τρία ἱερὰ ἡμιωβόλια κλέψας, κἂν ὁτιοῦν ἀδικήσειεν. 3. Ὁτὲ μὲν δὴ οὕτω τὸ μεῖζον, ὁτὲ δ' ἐκ τοῦ βλάβους κρίνεται. 4. Καὶ οὗ μὴ ἔστιν ἴση τιμωρία, ἀλλὰ πᾶσα ἐλάττων. 5. Καὶ οὗ μὴ ἔστιν ἴασις· χαλεπὸν γὰρ καὶ ἀδύνατον. 6. Καὶ οὗ μὴ ἔστι δίκην λαβεῖν τὸν παθόντα· ἀνίατον γάρ· ἡ γὰρ δίκη καὶ κόλασις, ἰάσεις. 7. Καὶ εἰ ὁ παθὼν, καὶ εἰ ὁ ἀδικηθεὶς αὐτὸς αὑτὸν μεγάλως ἐκόλασεν· ἔτι γὰρ μείζονι ὁ ποιήσας δίκαιος κολασθῆναι· οἷον, Σοφοκλῆς ὑπὲρ Εὐκτήμονος συνηγορῶν, ἐπεὶ ἀπέσφαξεν ἑαυτὸν ὑβρισθεὶς, οὐ τιμήσειν ἔφη ἐλάττονος, ἢ οὗ ὁ παθὼν ἐτίμησεν ἑαυτόν. 8. Καὶ ὃ μόνος, ἢ πρῶτος, ἢ μετ' ὀλίγων πεποίηκε. 9. Καὶ τὸ, πολλάκις τὸ αὐτὸ ἁμαρτάνειν μέγα. 10. Καὶ δι' ὃ ἂν ζητηθῇ καὶ εὑρεθῇ τὰ κωλύοντα καὶ ζημιοῦντα· οἷον, ἐν Ἄργει ζημιοῦσι, δι' ὃν ἂν νόμος τεθῇ, καὶ δι' οὓς τὸ δεσμωτήριον ᾠκοδομήθη. 11. Καὶ τὸ θηριωδέστερον * ἀδίκημα, μεῖζον. 12. Καὶ τὸ ἐκ προνοίας μᾶλλον. 13. Καὶ ὃ οἱ ἀκούοντες φοβοῦνται μᾶλλον ἢ ἐλεοῦσι. 14. Καὶ τὰ μὲν ῥητορικά ἐστι τοιαῦτα, ὅτι πολλὰ ἀνῄρηκε δίκαια, ἢ ὑπερβέβηκεν· οἷον, ὅρκους, δεξιὰς, πίστεις, ἐπιγαμίας· πολλῶν γὰρ ἀδικημάτων ὑπεροχή. 15 Καὶ τὸ ἐνταῦθα, οὗ κολάζονται οἱ ἀδικοῦντες· ὅπερ

*Conjun. 7 Ethic. c.6. & 7.

ὅπερ ποιοῦσιν οἱ ψευδομάρτυρες· ποῦ γὰρ οὐκ ἂν ἀδικήσειεν, εἴ γε καὶ ἐν τῷ δικαστηρίῳ. 16. Καὶ ἐφ' οἷς αἰσχύνη μάλιστα. 17. Καὶ εἰ τοῦτον ὑφ' οὗ εὖ πέπονθε· πλείω γὰρ ἀδικεῖ, ὅτι τε κακῶς ποιεῖ, καὶ ὅτι οὐκ εὖ. 18. Καὶ ὃ παρὰ τὰ ἄγραφα δίκαια· ἀμείνονος γὰρ, μὴ δι' ἀνάγκην δίκαιον εἶναι· τὰ μὲν οὖν γεγραμμένα, ἐξ ἀνάγκης· τὰ δὲ ἄγραφα, οὔ. 19. Ἄλλον δὲ τρόπον, εἰ παρὰ τὰ γεγραμμένα· ὁ γὰρ τὰ φοβερὰ ἀδικῶν, καὶ τὰ ἐπιζήμια, καὶ τὰ μὴ ἐπιζήμια, ἀδικήσειεν ἄν· περὶ μὲν οὖν ἀδικήματος μείζονος, καὶ ἐλάττονος, εἴρηται.

puniuntur: quod quidem committunt falsi testes: Ubi enim ab injuriâ faciendâ abstinebit, siquidem etiam *in foro* & judicio *eam fecerit*? 16. [6] Et [1] ob quæ maximè *gignitur* pudor. 17. [2] Et si eum *injuriâ afficiat*, à quo beneficiis affectus est: Plures enim injurias *is* facit, & quòd *illi* malefaciat, & quòd *eidem* non bené. 18. [7] Et [1] quæ *est* præter non-scripta jura: Melioris enim *viri est*, non propter necessitatem *legum*, *sed suâ sponte* justum esse: Ac scripta quidem *jura*, ex necessitate *seu suppliciorum metu*, *servantur*; non scripta verò, nequaquam. 19. [2] Alio autem modo, *injuria major est*, si præter scripta *jura fecerit*. [k] Nam qui horrenda *flagitia* & pœnis *scriptarum legũ* obnoxia, injustè patrârit, etiã *idem* pœnæ non-obnoxia perpetrabit: Ac de Injuriâ quidem majore, & minore, dictum est.

legibus imponitur injustis atque improbis.

6 A *conditionibus personarum*:

1 Si, *qui patitur*, vel *audit*, &c. ob facti fœditatem *erubescat*.

2 Si eum læserit, à quo beneficium priùs accepit.

7 Rat. *Juris*: 1 Qui *jus non scriptum transierit*, magis *peccat*: Qui enim non scripta libentèr servant, (quæ nullas minantur pœnas) probiores sunt; & proinde, qui non servant, injustiores.

2 E contrà; Qui *leges scriptas prætergressus* fuerit, magis delinquit:

k Quod prob. à Magis verisimili.

De fide artis experte.

Cap. XVI.

De quinque generibus fidei inartificialis: sc. De legibus, Par. 2. De Testibus, Par. 16. De pactis, Par. 32. De Quæstionibus, seu tormentis, Par. 44. De Jurejurando, Par. 48.

Περὶ δὲ τῶν ἀτέχνων καλουμένων πίστεων, ἐχόμενόν ἐστι τῶν εἰρημένων ἐπιδραμεῖν· ἴδιαι γὰρ αὗται τῶν δικανικῶν· εἰσὶ δὲ πέντε τὸν ἀριθμὸν, νόμοι, μάρτυρες, συνθῆκαι, βάσανοι, ὅρκος. ¶ 2. Πρῶτον μὲν οὖν εἴπωμεν περὶ νόμων, πῶς χρηστέον καὶ προτρέποντα καὶ ἀποτρέποντα, καὶ κατηγοροῦντα καὶ ἀπολογούμενον· φανερὸν γὰρ, ὅτι, ἐὰν μὲν ἐναντίος ᾖ ὁ γεγραμμένος τῷ πράγματι, τῷ κοινῷ νόμῳ * χρηστέον, καὶ τοῖς ἐπιεικέσιν, ὡς δικαιοτέροις. 3. Καὶ ὅτι τὴ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ, τοῦτ' ἐστι, τὸ μὴ πάντως χρῆσθαι τοῖς γεγραμμένοις. 4. Καὶ ὅτι, τὸ μὲν

* Conjun. lib. 2. c. 27. p. 10.

[a] PRoximum est iis quæ dicta *sunt*, ut percurramus Fidem *eam*, quæ dicitur Artis-expers, *seu Inartificialis*: Hæc enim *est potissimùm* Judicialium *orationum* propria: [b] Est autem *ea* quintuplex; [1] Leges, [2] Testes, [3] Pacta *scripta*, [4] Quæstiones, [5] Jusjurandum. ¶ 2. [1] Ac primùm quidem, dicamus de Legibus, Quomodò ipsis utendum *sit*, tùm *ei* qui hortatur & qui dehortatur, tùm *ei* qui accusat, & qui defendit: [c] Manifestum enim *est*, si contraria sit facto *& causæ nostræ lex* scripta; [1] Quòd & communi lege utendum *sit*; & æquis, tanquàm justioribus. 3. [d] *Dicendumque*, quòd Sententiâ seu *judicio* optimo judicare, sit istuc, non prorsùs uti *legibus* scriptis. 4 [2] Et quòd, æquum *bonùmque* semper manet,

a De Fide *artis experte* proprius hic dicendi locus.

b Ejus genera, quinque; de quibus suo ordine.

1 De *legibus*, tenendum, *Quomodò ipsis oratorem uti* oporteat.

c Si igitur lex scripta *causæ offecerit*; 1 Confugies *ad non scriptum, i. jus naturale & æquum*: idque

1 Rat. tùm *Justitiæ*: Hæc enim justiora esse, cùm corrigant legem scriptam:

d Tùm *æquissimæ sententiæ*, quæ non prorsùs se applicat legi scriptæ.

2 Rat. *perpetuitatis*, quâ firmantur æquum, & jus commune; cùm è contra lex scripta crebrò immutetur.

e Confirm. hoc à *dicto Antigones apud Sophocl.* ubi factum suum tuetur, quòd contra Creontis edictum naturæ legi obtemperârit: Eam enim legem potiorem esse, ab ipsius æternitate argumentatur.

3 Rat. *muneris ipsarum legum*: Siquidem lex scripta non complectitur id, quod verum justumq; est, sed quod umbram tantùm illius habet: E contrà lex communis.

4 Rat. *personarum*, tùm *Judicis* qui in lege scriptâ corrigendâ, imitatur argentarium, &c.

1 Tùm *Actoris*, qui probitatem suam indicat, eo quòd secundùm leges non scriptas, vitam ducit, &c.

2 Spectanda etiam sunt *vitia legis scriptæ*; [1] ἀντινομίας: Si *lex illa à lege*, quam omnes utilem sanctamq; ferunt; *vel à seipsâ* dissentiat.

2 Ἀμφιβολίας: Si *nullum certum habeat sensum*, eamq; adversario liceat, quocunq; velit, ducere.

3 *Infirmitatis*; Si *res, quæ illius promulgandæ causa fuit, mutetur*: Indè enim concludes, legem ipsam quoq; abrogari debere.

g Sin autem *lex scripta pro te* faciat, eidem auctoritatem conciliabis, 1°, *formis contrariis*:

h Dicendum enim, *contra illud, par.* 3. Permissum esse Judici, γνώμῃ ἀρίστῃ judicare; non ut contra leges script. statuat, &c.

i *Contra illud, par.* 5a; eligendum esse bonum quod sibi sit utile; tametsi à justo communi pœnè dissentiat.

k Deindè *formis positivis*: 1a, Quod legi condendæ, *quæ non servetur, superfidendum* sit.

2a, *Ab incommodo*;

net, & nunquam mutatur; neq; *etiam* communis *lex*: Secundùm naturam enim est: scriptæ verò *leges* sæpè *mutantur*: [e] Undè dictum est in Sophoclis Antigonâ: (Nam *illa* defendit, *se ut fratrem sepeliret*, egisse contra Creontis legem, sed non contra *communem non scriptam*.)

" *Non enim* hoc jus, *nunc sanè & heri, sed semper* viguit; &c.

" *Ideò ego non debui viri alicujus.*

5. [3] Et quòd justum sit verum quiddã atque utile, non autem quod *alicui videtur tale esse*: Quare *colligendum est*; *legem* scriptam non esse legem: Non enim obire munus *illud* quod legis *est*. 6. [4] Et quòd judex sit *rebus judicandis* tanquam argentarius *quidam*, ut discernat adulterinum justum à vero. 7. [1] Et quòd melioris viri *est, jure* non scripto quàm *legibus* scriptis uti, & *ab illo* stare. 8. [2] Et *spectare oportet* [1] sicubi *lex ea quâ premimur, sit* contraria legi *alteri* quæ probetur; præsertim *sicubi* sibi ipsa contraria *sit*: velut, interdum, hæc quidem *lex*, jubet rata esse, quæcunque pacta fuerint; illa verò vetat pactiones fieri contra legem. 9. [2] Et si *lex illa* ambigua *fuerit*, adeò ut *adversario* distorquere *eam liceat*, & videre *oportet*, ad utrum *verborum* ductum, vel justum quadrabit, vel utile; deinde illo *ipso* uti. 10. [3] Et si res, ob quas lata est lex, non amplius maneant; lex verò *ipsa maneat*, danda *est* opera, ut id declares; & pugnes hâc *ratione* contra ipsam. 11. [g] Si verò *lex* scripta *accommodata* sit ad factum *causamque nostram*; tunc dicendum erit, [h] Quòd æquissimâ sententiâ *judicare* non eâ gratiâ concedatur, ut judicet contra legem; sed *ideò*, si *fortè* ignorârit *id* quod dicit lex, *ut* ne peieret. 12. [i] Et quòd nemo eligat *id* quod est simpliciter & *universè* bonum, sed quod sibi ipsi 13. [k] Et [1] quòd nihil intersit, sive *legem* non ferri, sive non observari. 14. [2] Et quòd in aliis artibus, non expediat *ab artis præceptis discedendo*,

ἐπιεικὲς ἀεὶ μένει, καὶ οὐδέποτε μεταβάλλει, οὐδ' ὁ κοινός· κατὰ φύσιν γάρ ἐστιν. οἱ δὲ γεγραμμένοι, πολλάκις· ὅθεν εἴρηται ἐν τῇ τοῦ Σοφοκλέους Ἀντιγόνῃ ἀπολογεῖται γὰρ, ὅτι ἔπραξε παρὰ τὸν τοῦ Κρέοντος νόμον. ἀλλ' οὐ παρὰ τὸν ἄγραφον·

" Οὐ γάρ τι νῦν γε κἀχθές, ἀλλ' ἀείποτε·

" Τούτων ἐγὼ οὐκ ἔμελλον ἀνδρὸς οὐδενός.

5. Καὶ ὅτι τὸ δίκαιόν ἐστιν ἀληθές τι καὶ συμφέρον, ἀλλ' οὐ τὸ δοκοῦν· ὥστ' οὐ νόμος, ὁ γεγραμμένος· οὐ γὰρ ποιεῖ τὸ ἔργον τὸ τοῦ νόμου. 6. Καὶ ὅτι ὥσπερ ἀργυρογνώμων ὁ κριτής ἐστιν, ὅπως διακρίνῃ τὸ κίβδηλον δίκαιον, καὶ τὸ ἀληθές. 7. Καὶ ὅτι βελτίονος ἀνδρὸς τὸ τοῖς ἀγράφοις ἢ τοῖς γεγραμμένοις χρῆσθαι, καὶ ἐμμένειν. 8. Καὶ εἴ που ἐναντίος νόμῳ εὐδοκιμοῦντι, ἢ καὶ αὐτὸς αὑτῷ· οἷον, ἐνίοτε, ὁ μὲν κελεύει κύρια εἶναι, ἅττ' ἂν σύνθωνται· ὁ δ', ἀπαγορεύει μὴ συντίθεσθαι παρὰ τὸν νόμον. 9. Καὶ εἰ ἀμφίβολος, ὥστε στρέφειν καὶ ὁρᾶν ἐφ' ὁποτέραν τὴν ἀγωγὴν, ἢ τὸ δίκαιον ἐφαρμόσει, ἢ τὸ συμφέρον, εἶτα τούτῳ χρῆσθαι· 10. Καὶ εἰ, τὰ μὲν πράγματα ἐφ' οἷς ἐτέθη ὁ νόμος, μηκέτι μένει, ὁ δὲ νόμος· πειρατέον τοῦτο δηλοῦν, καὶ μάχεσθαι ταύτῃ πρὸς αὐτόν. 11. Ἐὰν δὲ ὁ γεγραμμένος ᾖ πρὸς τὸ πρᾶγμα, τό τε γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ λεκτέον ἐστίν· ὅτι οὐ τοῦ παρὰ τὸν νόμον ἕνεκα δικάζειν ἐστὶν, ἀλλ' ἵνα, ἐὰν ἀγνοήσῃ ὅτι λέγει ὁ νόμος, μὴ ἐπιορκῇ. 12. Καὶ ὅτι οὐ τὸ ἁπλῶς ἀγαθὸν αἱρεῖται οὐδεὶς, ἀλλὰ τὸ αὑτῷ· 13. Καὶ ὅτι οὐδὲν διαφέρει, ἢ μὴ κεῖσθαι ἢ μὴ χρῆσθαι. 14. Καὶ ὅτι ἐν ταῖς ἄλλαις τέχναις, οὐ λυσιτελεῖ παρασοφίζεσθαι παρὰ

Conjun. c.15.p.4.

ᾳ. τῷ ἰατρόν· οὐ γὰρ τοσοῦτον βλάπτει ἡ ἁμαρτία τῶ ἰατρῶ, ὅσον τὸ ἐθίζεσθαι ἀπειθεῖν τῷ ἄρχοντι. 15. Καὶ ὅτι τὸ τῶν νόμων σοφώτερον ζητεῖν, τοῦτ' ἐστὶν, ὃ ἐν τοῖς ἐπαινουμένοις νόμοις ἀπαγορεύεται. καὶ περὶ μὲν τῶν νόμων, οὕτω διωρίσθω. ¶ 16. Περὶ δὲ μαρτύρων, μάρτυρές εἰσι διπλοῖ, οἱ μὲν, παλαιοί· οἱ δὲ, πρόσφατοι· καὶ τούτων, οἱ μὲν, μετέχοντες τοῦ κινδύνου· οἱ δ', ἐκτός. 17. Λέγω δὲ, παλαιοὺς μὲν, τούς τε ποιητὰς, καὶ ὅσων ἄλλων γνωρίμων εἰσὶ κρίσεις φανεραί· οἷον, Ἀθηναῖοι, Ὁμήρῳ μάρτυρι, ἐχρήσαντο περὶ Σαλαμῖνος· καὶ Τενέδιοι ἔναγχος Περιάνδρῳ τῷ Κορινθίῳ πρὸς Σιγειεῖς· καὶ Κλεοφῶν κατὰ Κριτίου τοῖς Σόλωνος ἐλεγείοις ἐχρήσατο, λέγων, ὅτι πάλαι ἀσελγὴς ἡ οἰκία· οὐ γὰρ ἄν ποτε ἐποίησε Σόλων,

" Εἰπεῖν μοι Κριτίᾳ πυρρότριχι πατρὸς ἀκούειν.

18. Περὶ μὲν οὖν τῶν γινομένων, οἱ τοιοῦτοι μάρτυρες. 19. Περὶ δὲ τῶν ἐσομένων, καὶ οἱ χρησμολόγοι· οἷον, Θεμιστοκλῆς, ὅτι ναυμαχητέον, τὸ ξύλινον λέγων τεῖχος. 20. Ἔτι καὶ αἱ παροιμίαι, ὥσπερ εἴρηται, μαρτύριά ἐστιν· οἷον, εἴ τις συμβουλεύει μὴ ποιεῖσθαι φίλον γέροντα, τούτῳ μαρτυρεῖ ἡ παροιμία,

" μήποτ' εὖ ἔρδειν γέροντα· καὶ τὸ τοὺς υἱοὺς ἀναιρεῖν, ὧν καὶ τοὺς πατέρας·

" Νήπιος, ὃς πατέρα κλείνας, παῖδας καταλείποι.

21. Πρόσφατοι δ', ὅσοι γνώριμοι κεκρίκασί τι· χρήσιμοι γὰρ αἱ τούτων κρίσεις τοῖς περὶ τῶν αὐτῶν

callide *quicquam* excogitare: *Veluti, in sanitate acquirenda*, contra *præcepta* medici: Quia non tantum nocet error medici, quantum siquis *se* assuefaciat ad non parendum *ei*, cujus est imperare. 15. [3] Et quòd dare operam, ut sapientior sis quàm leges, *nimirum* sit illud, quod in *maxime* laudatis legibus prohibetur. Ac de legibus quidem, ità explicatum sit. ¶. 16. [l] Quod *attinet* ad Testes, eorum sunt duo *genera*: [m] Alii quidem antiqui; alii novi: Et ex his, alii participes periculi; alii extra *periculum*. 17. [n] Voco autem antiquos, cùm Poetas, tùm alios *omnes* illustres, quorumcumque *extant* judicia *de rebus* manifesta *& probata*: [o] Velut, Athenienses, Homero teste, usi sunt de *Insula* Salamine: Et [p] Tenedii nuper Periandro Corinthio in Sigæenses. Et [q] Cleophon contra Critiam Solonis Elegis usus est, dicens, olim petulantem *fuisse ejus* familiam: Non enim unquam cecinisset Solon,

" *Jube mihi Critiam rufos capillos* habentem, *ut patri morem gerat.*

18. [r] Ac de præteritis quidem, *solum* ejusmodi *quos diximus*, sunt testes. 19. [s] De futuris verò, etiam *sunt illi*, qui oracula proferunt; velut, Themistocles *dixit*, ligneum murum *ab oraculo prædictum*, significare, *Atheniensibus* navale prælium committendũ *esse*. 20. [t] Præterea *verò* & proverbia sunt testimonia *ità* uti diximus, *i. de futuris*: [u] velut, siquis consulat, ne amicitiam cum sene ineat, ei testimonii loco est proverbium *illud*,

" *Nunquam seni faxis benigné.*

[x] Et *consulenti*, ut filios tollat, quorum etiam *sustulerit* parentes, *proverbium illud*,

" *Stultus* est, *qui, occiso patre, filios relinquit* ultores futuros.

21. [y] Novi verò *sunt*, quicunque *cùm* illustres *essent*, *non multò antea de re* aliquâ judicium tulerunt. [z] Utilia n. *sunt etiam* horum judicia *iis*, qui de iisdem

Non enim tantum detrimenti prava lex affert, quantum *malus receptus mos non parendi illi*, qui legis ferendæ imperium habet: quod patet exemplo in arte Medicâ.

3a, *A consensu probatarum legum*; quæ jubent decretis legum acquiescere, neque illis importunè manus afferre.

l De testib. *Eorum genera* declarat, & *Quibus reb. probandis* singuli *sint utiles*, *vel inutiles*.

m Alii igitur sunt *Antiqui*; alii *Novi*: (Quorum duæ sunt differentiæ, &c.

n *Antiqui* testes sunt, Alii *de præteritis solum*, ut *Poëtæ*, & *virorum illustrium judicia pervulgata*.

o Exempl. *Poëta*, est Homerus in catalogo.

p Exempl. *illustris viri*, est illud Periandri.

q Exempl. *utriusque*, est illud Solonis sapientis in Elegis.

r Testes jam dicti (*qui sunt de præteritis*) *Judiciali generi* aptè inserviunt.

s Alii sunt *non modò de præteritis, sed de futuris*: iiq; *in deliberationib.* usum habent: veluti, tùm *Augures*, & *qui fundunt oracula*; Exempl. ex Thucid. lib. I.

t Tùm etiam *proverbia*, *seu voces vulgò* usurpatæ.

u Exempl. unum, *de amicitia*; ex Comœdia fortè.

x Alterum, ex Poëta Stasino, *de odio*, quod adhibuit etiam Crœsus cum Cyro, de Lydorum defectione: apud Herodotum, lib. I.

y *Novi & recentes* testes Alii *extra omnem sunt periculi aleam*; ut illi, *qui cùm novi sint*, aliquanto *antea*, *quid sentirent*, *aperuerunt*.

z Atque hi quidem, *ad Judicialem contentionem* sunt *utiles*; quia tunc sententiam ediderunt, cùm

de contentione futurâ minimè cogitarent.

a Alii sunt *expositi supplicio, si mendaces* in judicio *deprehendantur*, sive mercede corrupti, seu gratificantes alicui.

b Atque hi quidem *qui periculo sunt obnoxii*, in Judiciis idoneè testantur *de quæstione facti* & rei tantùm:

c Non de quæstione Juris.

d Ii verò, *qui extra aleam*, (de quibus par. 2.) testantur & *de facto*, & *de quæstione juris*: Hi igitur *fide digni* meritò habentur.

e Antiquorum autem testium, (de quib. par. 17.) *summa est auctoritas*, &c.

f Hact. testium genera: Nunc, *Quomodò in utramque partem fides eorum augenda vel minuenda*: *Improbantur* enim *si nobis non adsint*, formulis *tribus*.

1a, Quia *Judicis* est, *verisimilia* perpendere, non testibus abduci.

2a, Quia *verisimil.* mercede depravari nequeant, testes queant.

3a, Quia nec *verisimilia* unquam à *Judicibus* damnata sint, testes autem sæpè.

g Approbantur, si adsint, form. 1 *A conditione testium*, qui legib. coerceri possunt:

2 *Ab infirmitate argumentorum*, ad verum dijudicandum, *&c.*

h Nec timendum nobis unquam erit *de Inopiâ testium*. Quia si de facto defuerint, de Actoris tamen aut Dicentis moribus, *&c.* nusquam aberunt.

i Considerari etiam possunt in testium personis, *conditiones & differentiæ quædam*: verùm ad illas probandas, vel rejiciendas, formæ sumendæ sunt ex locis Enthymematum communibus, lib. 2. cap. 23.

iisdem *rebus* controversantur: velut, Eubulus in judiciis, usus est contra Charetem, eo quod Plato dixit adversus Archibium; quòd "*Illa consuetudo jam* increbuit in civitate, *ut plures apertè* fateantur, *se* improbos esse. 22. [a] Et *novi etiam sunt* ii qui participes *sunt* periculi, si visi fuerint falsum dicere. 23. [b] Ac tales quidem, solùm sunt testes de *quæstionibus* hujusmodi; Factum sit, necne, *de quo est controversia*; An sit, necne: [c] At de qualitate *rei*, non *sunt* testes: velut, Justumne, an injustum; Utile, an inutile. 24. [d] Qui verò remoti sunt *tempore, iis* etiam de hujusmodi *quæstionibus* fides habetur maxima: [e] Fide autem dignissimi *præsertim sunt*, antiqui; quia corrumpi nequeunt. 25. [f] Certa autem [1] Fides à testimoniis *desumpta, est hujusmodi*: Testes quidem non habenti, *illa*, [1] quòd *judicem* ex verisimilibus oporteat judicare; & id significet, OPTIMA SENTENTIA *uti*. 26. [2] Et quòd *nemini* licebit corrumpere verisimilia argento, *ut falsum dicant*. 27. [3] Et quod falsorum testimoniorum *crimine* non damnentur verisimilia. 28. [g] Habenti verò, contra non habentem *dicendum erit*, [1] Quòd verisimilia in judicium rapi nequeant, *testes queant*. 29. [2] Et quòd nihil opus esset testimoniis, si rationibus satis esset *rem quamque* perspicere. 30. [h] Sunt autem testimonia, alia de ipso *dicente*; alia de Litigatore: & alia de facto *ipso*, alia de moribus *personarum*: Quare manifestum *est*, nunquam fore ut careamus testimonio utili; quia si non *adsit* de re, *quod* aut ipsi *dicenti* faveat, aut litigatori adversetur; at de moribus *aderit*, vel dicentis, *ad ostendendam ejus* probitatem, vel litigatoris, *ad illius* improbitatem. 31. [i] Alia verò *omnia, quæ traduntur* de teste, aut amico, aut inimico, aut medio; vel *de* probato, aut infami, aut medio; & quæcunque aliæ ejusmodi *sunt testium* differentiæ; ex iisdem locis ducenda *sunt*, ex qui-

ἀμφισβητοῦσιν· οἷον, Εὔβουλος ἐν τοῖς δικαστηρίοις, ἐχρήσατο κατὰ Χάρητος, ὃ Πλάτων εἶπε πρὸς Ἀρχίβιον, ὅτι ἐπιδέδωκεν ἐν τῇ πόλει τὸ ὁμολογεῖν πονηροὺς εἶναι. 22. Καὶ οἱ μετέχοντες τοῦ κινδύνου, ἂν δόξωσι ψεύδεσθαι. 23. Οἱ μὲν οὖν τοιοῦτοι τῶν τοιούτων μόνον μάρτυρές εἰσι· γέγονεν, ἢ μή· ἔστιν, ἢ μή· περὶ δὲ τοῦ ποῖον, οὐ μάρτυρες· οἷον, εἰ δίκαιον ἢ ἄδικον, ἢ σύμφορον, ἢ ἀσύμφορον. 24. Οἱ δ᾽, ἄπωθεν, καὶ περὶ τούτων πιστότατοι· πιστότατοι δὲ, οἱ παλαιοί· ἀδιάφθοροι γάρ. 25. Πιστώματα δὲ περὶ μαρτυριῶν· μάρτυρας μὲν μὴ ἔχοντι, ὅτι ἐκ τῶν εἰκότων δεῖ κρίνειν· καὶ τοῦτ᾽ ἐστὶ τὸ, γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ. 26. Καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν ἐξαπατῆσαι τὰ εἰκότα ἐπὶ ἀργυρίῳ. 27. Καὶ ὅτι οὐχ ἁλίσκεται ψευδομαρτυριῶν τὰ εἰκότα. 28. Ἔχοντι δὲ πρὸς μὴ ἔχοντα, ὅτι οὐχ ὑπόδικα τὰ εἰκότα. 29. Καὶ ὅτι οὐδὲν ἂν ἔδει μαρτυριῶν, εἰ ἐκ τῶν λόγων ἱκανὸν ἦν θεωρῆσαι. 30. Εἰσὶ δὲ αἱ μαρτυρίαι, αἱ μὲν, περὶ αὐτοῦ· αἱ δὲ, περὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος· καὶ αἱ μὲν, περὶ τοῦ πράγματος· αἱ δὲ, περὶ τοῦ ἤθους· ὥστε φανερὸν, ὅτι οὐδέποτε ἔστιν ἀπορῆσαι μαρτυρίας χρησίμης· εἰ μὴ γὰρ κατὰ τοῦ πράγματος, ἢ αὐτῷ ὁμολογουμένης, ἢ τῷ ἀμφισβητοῦντι ἐναντίας, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἤθους, ἢ αὐτοῦ εἰς ἐπιείκειαν, ἢ τοῦ ἀμφισβητοῦντος εἰς φαυλότητα. 31. Τὰ δ᾽ ἄλλα περὶ μάρτυρος, ἢ φίλου, ἢ ἐχθροῦ, ἢ μεταξὺ, ἢ εὐδοκιμοῦντος, ἢ ἀδοξοῦντος, ἢ μεταξὺ, καὶ ὅσαι ἄλλαι τοιαῦται διαφοραὶ, ἐκ τῶν αὐτῶν τόπων λεκτέον,

λεκτέον, ἐξ οἵωνπερ καὶ τὰ ἐνθυμήματα λέγομεν. ¶ 32. Περὶ δὲ τῶν συνθηκῶν, τοσαύτη τοῦ λόγου χρῆσίς ἐστιν, ὅσον αὔξειν, ἢ καθαιρεῖν· ἢ πιστὰς ποιεῖν, ἢ ἀπίστους· ἂν μὲν αὐτῷ ὑπάρχωσι, πιστὰς καὶ κυρίας· ἐπὶ δὲ τοῦ ἀμφισβητοῦντος τοὐναντίον. 33. Πρὸς μὲν οὖν τὸ πιστὰς ἢ ἀπίστους κατασκευάζειν, οὐδὲν διαφέρει τῆς περὶ τοὺς μάρτυρας πραγματείας· ὁποῖοι γὰρ ἄν τινες ὦσιν οἱ ἐπιγεγραμμένοι, ἢ φυλάττοντες, τούτοις αἱ συνθῆκαι πισταί εἰσιν· 34. Ὁμολογουμένης δ' εἶναι τῆς συνθήκης, οἰκείας μὲν οὔσης, αὐξητέον· ἡ γὰρ συνθήκη, νόμος ἐστὶν ἴδιος, καὶ κατὰ μέρος. 35. Καὶ αἱ μὲν συνθῆκαι οὐ ποιοῦσι τὸν νόμον κύριον· οἱ δὲ νόμοι τὰς κατὰ τὸν νόμον συνθήκας. 36. Καὶ ὅλως αὐτὸς ὁ νόμος συνθήκη τίς ἐστιν· ὥστε ὅστις ἀπιστεῖ, καὶ ἀναιρεῖ συνθήκην, τοὺς νόμους ἀναιρεῖ. 37. Ἔτι δὲ, πράττεται τὰ πολλὰ τῶν συναλλαγμάτων, καὶ τὰ ἑκούσια, κατὰ συνθήκας· ὥστε ἀκύρων γιγνομένων, ἀναιρεῖται ἡ πρὸς ἀλλήλους χρεία τῶν ἀνθρώπων· καὶ τἆλλα δὲ ὅσα ἁρμόττει ἐπιπολῆς ἰδεῖν ἐστίν. 38. Ἂν δ' ἐναντία ᾖ, καὶ μετὰ τῶν ἀμφισβητούντων, πρῶτον μὲν, ἅπερ ἄν τις πρὸς νόμον ἐναντίον μαχέσαιτο, ταῦθ' ἁρμόττει· ἄτοπον γὰρ, εἰ, τοῖς μὲν νόμοις, ἂν μὴ ὀρθῶς κείμενοι ὦσιν, ἀλλ' ἐξαπατῶσιν οἱ τιθέμενοι, οὐκ οἰόμεθα δεῖν πείθεσθαι· ταῖς δὲ συνθήκαις, ἀναγκαῖον. 39. Εἶτα ὅτι τοῦ δικαίου βραβευτής ἐστιν ὁ δικαστής· οὐκ οὖν τοῦτο σκεπτέον, ἀλλ' ὡς δικαιότερον. 40. Καὶ τὸ μὲν δίκαιον, οὐκ ἔστι μεταστρέψαι, οὔτ' ἀπάτῃ, οὔτ' ἀνάγκῃ· πεφυκὸς γάρ ἐστι·

bus etiam Enthymemata ducimus. ¶ 32. [k] De Pactis, eatenùs orationis usus est, quatenùs *eorum authoritatem* auget, aut diminuit; vel fide digna efficit, aut indigna; Siquidem pro ipso *dicente* faciant, fide digna & firma; *si* pro adversario, è contrá. 33. [l] Atque ad *ea* quidem fide digna, aut indigna reddenda, *res* nihil differt à testium tractatione: [m] Quales enim *famâ & existimatione* fuerint *ii*, quorum nomina pactis inscribuntur, *seu qui obsignant*, aut *ii* qui asservant, his etiam *rebus* pactiones *ipsæ* habentur fide dignæ. 34. [n] Cùm autem in confesso *sit*, pactum esse *confectum*; *quoties* quidem *hoc causæ nostræ* accommodatum *est*, *toties est* amplificandum: [1] Pactum enim, lex est privata, & particularis *de negotio certo.* 35. [2] Et licet pacta non efficiant legem *civitatis* ratam; leges tamen *rata efficiunt* pacta *illa*, quæ cum lege *conveniunt.* 36. [3] Et omninò lex ipsa, pactum quoddam est: Quare quicunq; pacto fidem detrahit, *ipsumq;* tollit, leges tollit. 37. [2] Prætereà verò, pleriq; contractus, & quæ sponte *homines inter se gerunt*, per scripta pacta exercentur: Quare si irrita fiant *pacta, eàdem operâ* usus hominum inter se *& commercium* sublatum erit. Et cætera *sanè istiusmodi in pactis*, quæcunque *aptè* conveniunt, *cuilibet* in promptu est perspicere. 38. [o] Quod si *pactum causæ nostræ* contrarium sit, & *faciat* cum adversariis; [1] primùm quidem, quæ quis adversus legem contrariam afferret, ea *hîc* conveniunt: [p] Absurdum enim *est*, si legibus quidem (cùm minùs rectè latæ sint, & fraudem fecerint *ii* qui tulerunt) non putemus oportere obtemperare; at pactis, necessarium *putemus.* 39. [q] Deinde *convenit* istuc, [1] justi dispensatorem esse judicem: Non igitur hoc *quod pacto comprehenditur, ei spectandum esse*, sed ut *illud fiat quod est* justius. 40. [2] Et justum quidem, non licere pervertere, nec fraude, nec necessitate: quia naturâ comparatum sit: pacta verò

[k] De *pactis scriptis*, seu *tabulis*, obeunda Oratori duo: 1. ut *augeat illa*, aut *conterat*;

Alterum, doceat *esse confecta*, vel *commentitia.*

[l] Quod *ad* 2m. *memb.* Tabulæ *firmantur, vel infirmantur ex* iisdem *formis*, quæ *ad testes probandos*, vel *elevandos* adductæ:

[m] Quales enim auctoritate & fide sunt ii, qui tabulas custodiunt, talis erit etiam opinio de tabulis.

[n] Quod *ad primum*: Cùm *pacta confessa sint*; Siquidem *nobiscum faciant*, authoritate debitâ *amplificantur*,

1 Rat. *legis*: Nam pacta 1 *vim legis* habent apud eos, qui ita pepigerunt:

2 Et *legibus corroborantur*, ità ut eos adstringant, qui sic inter se convenerunt.

3 Universim, *lex scripta*, est *species pacti*: unde qui pacta sustulerit, leges ipsas abroget, necesse est.

2 Rat. *incommodorum*: Quia major pars rerum, quas homines sponte administrant, (ut obligationes vendendi, locandi, societatem contrahendi, *&c.*) continetur fere pactis: Unde qui pactorum convellet auctoritatem, omne hominum commercium tollet.

[o] Sin *pacta pro Adversario stent*, *minuuntur*, fideque spoliantur:

1o, Formis tùm iis *quas supra* adduximus *contra legem nobis* adversam, à part 2. ad 11.

[p] Si enim leges inutiles abrogare consuevimus; Quid ni etiam pacta iniqua (quod minore periculo fit) rescindere dubitemus?

[q] Tùm *formis propriis*:

1a, *Ab officio judicis*; qui debet esse administer justi.

2a, *A natura justi.*

r Deindè spectanda sunt *Pactorum vitia*; nimirùm

1 Si *adversentur legi scriptæ, vel communi*; & rebus justis, quæ defenduntur; & honestis, quæ laude ornantur.

2 Si *repugnent aliis pactis*, quæ aut postea ab iisdem facta sint, aut prius.

s Deinque servandum; *sicubi pacta, Judicum commodis obstent*: Illi enim, ne incommodentur, æquo animo ipsas deleri patiuntur.

t De *Quæstionibus per tormenta*; Præmisso, *quòd sint testimonia* quædam, sc. ab invito expressa; quæ ex necessitate seu dolore illo, videntur fide digna:

u Ostendit, *eorum authoritatem* facilè, vel *augeri si pro nobis sint*:

x Vel *minui* & *everti, si pro adversario faciunt*: idque

y Forma *generali*; cujus

z Modus prior;

a Posterior.

b *Præcept.* Instruat hìc se Orator exemplis, quæ his argumentis auctoritatem addant, vel detrahant: qualia, illa Zenonis Eleatis; & Athenodori Syracus. &c.

c De *Jurejurando*, quod concipiendum est, *divisio quadripartita*:

Litigator enim, 1 Aut *Adversario dat*, & *capit ipse* jusjurandum:

2 Aut *neutrum facit*.

* Vel cùm alterum horum gerit, alterum minimè;

3 Aut *dat ipse, non capit* tamen:

4 Aut *capit ipse*, *nec* tamen *dat*.

d De jurejurando *antea concepto divisio bipartita*:

verò, inire *solent* tàm à deceptis *hominibus*, quàm à coactis. 41. [r] Ad hæc autem, [1] videre *oportet*, an *pactum* contrarium sit legi alicui, vel scriptæ, vel communi: & *an contrarium sit* justis, vel honestis. 42 [2] Et præterea, an aliis pactis posterioribus, aut prioribus. Aut enim posteriora rata *sunt*, & irrita priora; aut priora recta *sunt*, & posteriora fallacia; utrum horum *modorum sumere* fuerit utile. 43. [s] Præterea verò, expediet videre, siquà *in parte pacta* adversentur judicibus; Et quæcunq; alia *sunt* hujusmodi. Etenim hæc *omnia pari modo* facilè perspici *atq; intelligi* possunt. ¶ 44. [t] Quæstiones autem, testimonia quædam sunt: Habere verò videntur fidem, quia necessitas quædam *iis* admota est. 45. [u] Non est igitur difficile earum *vim* intelligere, & quæ *de ipsis in utramque partem dicere* contingit, explicare, tùm *illa*, ex quibus, si *nostræ* causæ conveniant, *ipsas* amplificare licet; *dicendo*, quòd solæ istæ ex *cæteris* testimoniis veræ sint; 46. [x] tùm *illa*, *ex quibus*, si *quæstiones* contra nos & cum adversario *faciant*, dissolverit aliquis *illa etiam*, *quæ* vera *sunt*; dicendo contra universum genus Quæstionum: [y] Nihilo enim minùs, *ii* quibus necessitas admovetur, *quæ* falsa *sunt*, dicunt, quàm *quæ* vera: [z] Et *usque eò cruciatus tolerantes ac* obfirmati *animo*, ne dicant vera; [a] & facilè falsa proferentes, ut *qui cruciatibus* citiùs liberandi *sint*. 47. [b] Oportet autem *oratorem* parata habere, quæ ad hujusmodi facta *confirmanda* revocet, *similium rerum* exempla, quæ ipsi Judices nôrunt. ¶ 48. [c] Jurisjurandi verò *rationem*, quatuor modis distribuere licet: [1] Aut enim *litigator Jurisjurandi potestatem adversario* offert & *ab eo vicissim* accipit; [2] aut neutrum *faciat*: * Aut unum quidem *facit*, altero verò *supersedet*: Et ex his [3] vel offert quidem, sed *ab eo oblatum* non accipit; [4] vel accipit, sed non offert. 49. [d] Item alitèr præter hæc; *videndum*,

συνθῆκαι δὲ γίγνονται καὶ ἐξ ἀπατηθέντων, καὶ ἀναγκασθέντων. 41. Πρὸς δὲ τούτοις σκοπεῖν, εἰ ἐναντία τινί ἐστιν, ἢ τῶν γεγραμμένων νόμων, ἢ τῶν κοινῶν, καὶ τοῖς δικαίοις ἢ καλοῖς. 42. Ἔτι τε, εἰ ἄλλαις συνθήκαις ὑστέραις, ἢ προτέραις· ἢ γὰρ αἱ ὕστεραι κύριαι, ἄκυροι δ' αἱ πρότεραι· ἢ αἱ πρότεραι ὀρθαὶ, αἱ δ' ὕστεραι ἠπατήκασιν, ὁποτέρως ἂν ᾖ χρήσιμον. 43. Ἔτι δὲ, τὸ συμφέρον ὁρᾶν, εἴ πῃ ἐναντιοῦται τοῖς κριταῖς, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα· καὶ γὰρ ταῦτα εὐθεώρητα ὁμοίως. ¶ 44. Αἱ δὲ βάσανοι, μαρτυρίαι τινές εἰσιν· ἔχειν δὲ δοκοῦσι τὸ πιστὸν, ὅτι ἀνάγκη τις πρόσεστιν. 45. Οὔκουν χαλεπὸν οὐδὲν περὶ τούτων ἰδεῖν, καὶ τὰ ἐνδεχόμενα εἰπεῖν· ἐξ ὧν ἄν τε ὑπάρχωσιν οἰκεῖαι, αὔξειν ἐστὶν, ὅτι ἀληθεῖς μόναι τῶν μαρτυριῶν εἰσιν αὗται. 46. Ἐάν τε ὑπεναντίαι ὦσι, καὶ μετὰ τοῦ ἀμφισβητοῦντος, διαλύοι ἄν τις τἀληθῆ, λέγων καθ' ὅλου τοῦ γένους τῶν βασάνων· οὐδὲν γὰρ ἧττον ἀναγκαζόμενοι τὰ ψευδῆ λέγουσιν, ἢ τἀληθῆ· καὶ διακαρτεροῦντες μὴ λέγειν τἀληθῆ· καὶ ῥᾳδίως καταψευδόμενοι, ὡς παυσόμενοι θᾶττον. 47. Δεῖ δὲ ἔχειν ἐπαναφέρειν ἐπὶ τοιαῦτα γεγενημένα, παραδείγματα, ἃ ἴσασιν οἱ κρίνοντες. ¶ 48. Περὶ δὲ ὅρκων, τετραχῶς ἐστὶ διελεῖν· ἢ γὰρ δίδωσι καὶ λαμβάνει· ἢ οὐδέτερον· ἢ τὸ μὲν, τὸ δ' οὔ· καὶ τούτων, ἢ δίδωσι μὲν, οὐ λαμβάνει δέ· ἢ λαμβάνει μὲν, οὐ δίδωσι δέ. 49 Ἔτι ἄλλως παρὰ ταῦτα; εἰ ὀμώμοσαι

ὀμώμοσαι οὗτος, ἢ ὑπ' αὐτοῦ, ἢ ὑπ' ἐκείνου· 50. Οὐ δίδωσι μὲν οὖν, ὅτι ῥαδίως ἐπιορκοῦσι· 51. Καὶ διότι, ὁ μὲν ὀμόσας, οὐκ ἀποδίδωσι· τοῦ δὲ, μὴ ὀμόσαντος, οἴεται καταδικάζειν. 52. Καὶ ὡς οὗτος ὁ κίνδυνος κρείττων, ὁ ἐν τοῖς δικασταῖς· τοῖς μὲν γὰρ, πιστεύει· τῷ δ', οὔ. 53. Οὐ λαμβάνει δ', ὅτι ἀντὶ χρημάτων ὅρκος· καὶ ὅτι εἰ ἦν φαῦλος, κατωμόσατο ἄν· κρεῖττον γὰρ ἕνεκά του φαῦλον εἶναι, ἢ μηδενός· ὀμόσας μὲν γὰρ, ἕξει· μὴ ὀμόσας δ', οὔ· οὕτω δ' ἂν δι' ἀρετὴν ἂν εἴη, ἀλλ' οὐ δι' ἐπιορκίαν τὸ μή. 54. Καὶ τὸ τοῦ Ξενοφάνους ἁρμόττει, ὅτι οὐκ ἴση πρόκλησις αὕτη, ἀσεβεῖ πρὸς εὐσεβῆ, ἀλλ' ὁμοία· καὶ εἰ ἰσχυρὸς ἀσθενῆ πατάξαι, ἢ πληγῆναι προκαλέσαιτο. 55. Εἰ δὲ λαμβάνει, ὅτι πιστεύει αὑτῷ, ἐκείνῳ δ' οὔ. 56. Καὶ τὸ τοῦ Ξενοφάνους μεταστρέψαντα, φατέον οὕτως, ἴσον εἶναι· ἐὰν μὲν ὁ ἀσεβὴς διδῷ· ὁ εὐσεβὴς δ' ὀμνύῃ. 57. Δεινόν τε τὸ μὴ θέλειν αὐτὸν, ὑπὲρ ὧν ἐκείνους ἀξιοῖ ὀμόσαντας δικάζειν. 58. Εἰ δὲ δίδωσιν, ὅτι εὐσεβὲς τὸ θέλειν τοῖς θεοῖς ἐπιτρέπειν. 59. Καὶ ὅτι οὐδὲν δεῖ αὐτὸν ἄλλων κριτῶν δεῖσθαι· αὐτῷ γὰρ δίδωσι κρίνειν·

si *præteritis temporibus* hoc *idem juramentum* conceptum sit, ab ipso, *sc. qui dicit*; [1] an ab illo, *sc.* [2] *adversario*. 50. [e] Ac non offert quidem [1] *Reo jusjurandum, his formis*: [1] Quòd facilè *homines* pejerent. 51. [2] Et, quia Reus quidem, si juraverit, non reddit, *sed perjurio hoc suum facit*: *Judices* verò, *tametsi is* non juraverit, speret *nihilominùs litigator illum* damnaturos. 52. [3] Et quòd periculum *jurisjurandi* melius hoc *sit* quod *subit* in Judicibus, *quàm si subiret in adversario*: *quia* horum *fidei*, *litigator* credit; illius verò, nequaquàm. 53. [1] Non accipit autem *ab adversario oblatum, his formis*; [1] Quòd, pro pecuniis *retinendis vel comparandis* jusjurandum *ipsi concipiendum sit*: [*] & quòd, si *ipse* esset improbus, *libentèr* pejeraret: Quia melius est alicujus *commodi* gratiâ improbum esse, quàm nullius: *Se enim*, si jurârit quidem, *pecunias, de quibus agitur*, habiturū; nisi verò juraverit, minimè: [f] Ità autē ob virtutē *quandam utiq;* fuerit *illa*, non autem ob pejerandi *metū*, juramenti detrectatio. 54. [2] Et illud Xenophanis *Pythagoræi huc* quadrat: Quòd "Non æqualis provocatio hæc *sit*, *cùm res est* impio adversus piū, sed tantundē *est*, ac si robustus debilem provocaret, ut aut verberet *ipse*, aut vapulet. 55. [3] Sin autē *Juramentū ab adversario oblatū in se* suscipit, *illud convenit*; [1] Quòd credit sibi, *&* *suo juramento*; *Adversario* verò, nequaquam 56. [2] Et illud Xenophanis invertendo, dicendum sic; "Non esse æqualem *provocationem debili cum robusto, sed* perinde esse; ac si impius quidem *juramentum* offerat, pius verò juret: 57. [g] Et grave *esse*, nolle *jurare* ipsum, de quibus ipsos *Judices* postulet juratos sententiam ferre. 58. [4] Si verò *jusjurandum* offert, [1] *dicendum*, quòd pium sit velle [*] Diis *rem* committere; *qui si quid fraudis initum sit, gravitèr ultum venient*. 59. [h] Et quòd nihil opus sit, ipsum *de hac re* aliis Judicibus egere: Ipsi n. *adversario* offert, *ut de controversia* judicet. 60. [2] Et

1 Aut enim *ab ipso* conceptum est, 2 aut *ab adversario*.

e Quòd ad *prior. Divis.* primum ejus modum (*cùm nolumus adversar. jurare*) prob. 1 *ab hominum moribus*, quib. ludus est, pejerare.

2 Quia & Adversarius, *perjurio se juvabit*; & Judices, illum absque juramento damnaturi sint.

3 Quia postquam juratæ, & occultæ fidei periculum subeundum sit; *malim me Judicum religioni, quam Adversarii*, stare.

2m. mod. (*cùm Actor jurare abnuat*) tuebitur his:

1 *A morum probitate*; Tùm *quia pro pecunia* propositâ jurare, flagitium putet:

* Tum *quia, si ipse* malam causam haberet, non juramentum recusando, pecuniam amitteret, sed potiùs nullo metu pejerâsset, quò illam faciliùs obtineret.

f In his ergo formulis, etiam *bonitas recusantis* exprimitur.

2 *Ab impietate adversarii*; qui cùm improbè de diis sentit, (eos aut non esse, aut humana minimè curare) ad hanc concertationem audax est, ipse verò cùm deos piè colat, timidus. *Exprimitur hoc per collation.* quâ Xenophan. usus est.

3 Mod. (*cùm volumus juramentum concipere*) prob. 1 *A morib. adversar.* quos, cùm probè teneat, ideò se optionem illi non dare, &c.

2 *A morib. suis*; Tum *religione*:

Cùm enim adversarius qui juramentum & deos flocci facit, me provocet, qui fidem curo; jurisjurandi religionem recusare non debeo, &c.

g Tum *æquitate*; Iniquum enim esse, si jurare abnuat de iis, de quibus Judices juratos postulet.

4 Mod. (*cùm adversarium jurare velit*) nititur, 1 *morib. dicentis*,

* Tùm *sanctitatis*, Quòd diis confidat, &c.

h Tùm *æquitatis & modestiæ*, qui litis, Adversarium, judicem faciat.

60. [h] Et quòd absurdum *sit*, *ipsum Adversarium* nolle jurare *de iis rebus*, de quibus alios *sc. Judices*, jurare postuler. 61. [i] Quoniam verò in singulis *quatuor dictis modis* perspicuum *est*, quomodo dicere debeamus; perspicuum etiam *est*, quomodo dicere debemus in *iisdem* conjunctim acceptis: veluti, si ipse quidem *litigator* vult accipere *ab adversario*, offerre verò illi non *vult*: & si offert quidem, accipere verò recusat: & si accipere *simul* & offerre vult: & si neutrum: [k] Ex *superioribus enim modis*, qui dicti sunt, necesse *est*, ut *hi posteriores* copulentur: Quare etiam *horum modorum* rationes *seu formulas* necesse *est* copulari ex *formis iis*, quæ dictæ sunt. 62. [l] Quòd si *juramentum* ab ipso *anteà* susceptum fuerit & *præsenti juramento* contrarium; [1] *dicendum erit*, quòd non *sit* perjuriũ: Nam injuriam facere, est *quiddam* spontaneum: Pejerare autem, est injuriam facere: Quæ verò vi & fraude *fiunt*, *ea* non sponte *sunt*. 63. [2] Hic igitur colligendum *est*, etiam perjuriũ esse *id* quod in mente *concipitur*, non autem *id quod* ore *profertur*. 64. [m] Si verò ab adversario juramentum conceptum fuerit, *quod præsenti juramento repugnat*: [1] *dicendum*; quòd omnia *jura* subvertit *is* qui non stat *illis* quæ juravit: [n] Hâc enim de *causâ* etiam legib. utuntur *judices*, *cùm prius in eas* jurârunt. 65. [2] Et *illud*; vos quidem *Judices* postulamus stare *illis*, quæ judicaveritis cùm *prius* jurati essetis: ipsi verò, *qui jurati sumus*, *non iisdem* permanebimus? Et aliæ *formæ afferendæ sunt*, quascunque amplificando quis dicere *possit*. Ac de artis quidem experte Fide, hæc dicta sint *hactenùs*.

60. Καὶ ὅτι ἄτοπον τὸ μὴ θέλειν ὀμνύναι *, περὶ ὧν ἄλλους ἀξιοῖ ὀμνύναι. 61. Ἐπεὶ δὲ καθ' ἕκαστον δῆλον πῶς λεκτέον, καὶ συνδυαζομένων πῶς λεκτέον, δῆλον· οἷον, εἰ αὐτὸς μὲν θέλει λαμβάνειν, διδόναι δὲ μή· καὶ εἰ δίδωσι μὲν, λαμβάνειν δὲ μὴ θέλει· καὶ εἰ λαμβάνειν καὶ διδόναι ἐθέλει, εἴτε μηδέτερον· ἐκ γὰρ τῶν εἰρημένων ἀνάγκη συγκεῖσθαι· ὥστε καὶ τοὺς λόγους ἀνάγκη συγκεῖσθαι ἐκ τῶν εἰρημένων. 62. Ἐὰν δὲ ᾖ γεγενημένος ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐναντίος, ὅτι οὐκ ἐπιορκία· ἑκούσιον γὰρ τὸ ἀδικεῖν ἐστί· τὸ δὲ ἐπιορκεῖν, ἀδικεῖν ἐστι· τὰ δὲ βίᾳ καὶ ἀπάτῃ, ἀκούσια. 63. Ἐνταῦθα οὖν συνακτέον καὶ τὸ ἐπιορκεῖν, ὅτι ἐστὶ τὸ τῇ διανοίᾳ, ἀλλ' οὐ τῷ στόματι. 64. Ἐὰν δὲ τῷ ἀντιδίκῳ ᾖ ὀμωμοσμένος, ὅτι πάντα ἀναιρεῖ ὁ μὴ ἐμμένων οἷς ὤμοσε· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τοῖς νόμοις χρῶνται ὀμόσαντες. 65. Καὶ ὑμᾶς μὲν ἀξιοῦμεν ἐμμένειν, οἷς ἂν ὀμόσαντες δικάζητε· αὐτοὶ δὲ οὐκ ἐμμενοῦμεν· καὶ ὅσα ἄλλα ἂν αὔξων τις εἴπειε· περὶ μὲν οὖν τῶν ἀτέχνων πίστεων, εἰρήσθω τοσαῦτα.

* Conjun. par. 57.

h *Iniquitate adversarii*; si is, cujus res agitur, in ea jurare nolit, in quam, quorum nihil interest, postulet jurare.

i *Notand.* Easdem formas in dictis quatuor modis, si *conjunctim accipiantur*, valere, quas jam valere docuimus *in singulis*.

k Ratio dicti; ut enim *facta ipsa* copulantur, ita etiam *formulæ seu argumenta* copulanda sunt.

l Sequuntur *posterior. divisionis* mod. 1. *Cùm à nobis prius juratum sit*: Illud igitur, *si præsenti juramento arguatur, ut contrarium*; excusabimus *non esse perjurium*:

1. *Quia perjurium*, illud est quod sponte ab aliquo concipitur, non coacto vel decepto: Se autem quod antea juravit, coactum metu, aut deceptum dolo jurâsse.

2. Proin *perjurium id esse*, quod quis religiosè ex animi sententiâ affirmet; se aut. linguâ jurâsse, mentem injuratam gessisse.

m 2. Mod. *Cùm adversarius anteà jurârit*: Is *si nunc contrarium juret*, exagitandus erit his:

1, *Quia non stare iis, quæ juravit*, est omnem vitam, & rationes hominum pervertere:

n Ideo enim, leges non nisi à juratis Judicibus tractantur, quia quæ quis juravit, rata habere oporteat.

2 *Ab impudentia Adversarii*, qui postulet, ut judices maneant iis, quæ jurati judicârint; ipse autem non maneat. *Forma ducitur à repugnantibus κατὰ πλάτιν*: Fingit. n. actoris verba, & se quasi culpæ Reum agit.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΤΕΧΝΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ ΤΩΝ
εἰς τρία τὸ δεύτερον.

ARISTOTELIS Artis Rhetoricæ
LIBER SECVNDVS.

Tabula sequent. à Cap. 1° ad cap. 19.

Ad Judiciale genus, necnon ad Deliberativum, omninò pertinet propria illa Fides, quæ constat ex Moribus & Affectibus; undè efficitur oratio Morata, vel Affecta. Itaque

- 1°, De Moribus Dicentis; quos ille ad sui commendationem, in oratione exprimit. Cap. 1.
- 2°, De Affectibus, qui in Auditore excitandi: Ac
  - De Irâ: Cap. 2.
  - Eique contrariâ Lenitate. 3.
  - De Amicitiâ. 4.
  - Eique contrariâ Inimicitiâ. 5.
  - De metu. 6.
  - Eiq; contrariâ Fidentiâ. 7.
  - De pudore, & Impudentiâ. 8.
  - De Gratiâ, seu gratificandi affectu. 9.
  - De Miseratione. 10.
  - De Indignatione. 11.
  - De Invidia, eiq; contraria ἐπιχαιρεκακίᾳ. 12.
  - De Æmulatione, & contemptione. 13.
- 3°, De Moribus eorum qui Audiunt. à 14 ad 19.

De moribus dicentis: & de Affectibus auditorum.

CAP. I.

De morib. & affectib. agendum proponitur, à Part. 2. Primùm autem, de morib. dicentis, à Part. 4. Dein, de affectib. Auditorum, Part. 7. Præcept. De Methodo sumendi formas in affectib. singulis, Part. 8.

EK τίνων μὲν οὖν δεῖ καὶ προτρέπειν καὶ ἀποτρέπειν, καὶ ψέγειν καὶ ἐπαινεῖν, καὶ κατηγορεῖν καὶ ἀπολογεῖσθαι, καὶ ποῖαι δόξαι καὶ προτάσεις χρήσιμοι πρὸς τὰς τούτων πίστεις, ταῦτ' ἐστι. * περὶ γὰρ τούτων καὶ ἐκ τούτων τὰ ἐν-

* Super. Lib.

[a] EX quibus quidem oporteat, tùm hortari & dehortari; tùm vituperare & laudare; tùm accusare & defendere: [b] Item cujusmodi opiniones, ac propositiones utiles *sint* ad *faciendam* horum fidem, hæc sunt *quæ diximus*: De his enim *orationum speciebus*, & ex his *propositionibus*, in unoquo-

a Epilog. superior. Explicata esse hact. Tùm *singula orationum genera*; ex quibus illæ propositionib. constent:

b Tùm *propositiones ipsas*, seu formas, quæ faciunt fidem in iisdem.

c Propositio sequent. *de Moribus* & *Affectibus* sic: Quoniam orator in hac arte, cuncta refert ad existimationem Auditorum:

d Non solum oratio elaboranda est, ut *argumentis* em prob. t; sed opera etiam danda ut & seipsum MORIBUS quodammodò conformet: & AFFECTUS Judicum, ut ipsi commodum erit, effingat.

e Rat. Quia in orationibus, deliberationibus, & judicialibus, quæ in foro habentur, *magni refert ad faciendam fidem*,

f Et ut *orator*, bonitatis, prudentiæ, & benevolentiæ *moribus videatur imbutus.*

g Et, ut *Auditores* iis *affectibus* teneantur, qui pro te & contra Adversarium faciant.

h Sed inter *Deliberat*. & *Judicia* hoc tantùm interest; Quod *in illis* plus valeant *Mores*; *in his*, *affectus*.

i Prob. Inductione: 1m, Animorum affectus magnam vim habent *ad variandas Judicum sententias* de iisdem rebus: quod patet exemplis Amicitiæ, & Odii; Itemq; Iræ & Lenitatis.

k Deindè, Simili modo *in Deliberationibus*, *variantur* hominum *Judicia ex affectibus*: ut liquet exemplo Cupiditatis & Spei, atque affectuum contrariorum.

l De *Moribus*, qui Oratori authoritatem adsciscunt. Hi sunt, 1 *Prudentia*, 2 *Virtus*, & 3 *Benevolentia*.

m Prob. Quia propter horum trium contraria, oratores à vero, & à fide facienda, dejici solent: v. gr.

quoque (ut *sic* loquar) sigillatim orationum genere enthymemata ducuntur. ¶ 2. [c] Quoniam verò Rhetorica *ars* instituitur judicandi gratiâ: (Etenim *Auditores* de consultationibus judicant: Et sententia forensis, est judicatio:) [d] Necesse *est*, non solùm ad orationem respicere, quomodò apta sit ad demonstrandum, & ad fidem *faciendam*; sed etiam, & *Oratorem* seipsum *demonstrare* talibus moribus *imbutum esse*, & judicem *etiam hoc vel illo modo effectum* comparare: [e] Multum enim interest ad *faciendam* fidem, præcipuè quidem in Deliberationibus, deinde verò etiam in Judiciis, [f] tùm *si* cujusdammodi, *seu bonus & prudens*, appareat *is*, qui dicit; tùm *si auditores* existiment eum erga ipsos, quodammodò, *i. bene se* habere: [g] Præterea verò, si etiam ipsi *auditores* affecti quodammodò existant. 3. [h] Ac cujusdammodi quidem, *seu benè moratum*, apparere Oratorem, utilius in Deliberationibus est; Affectum verò aliquo modo esse Auditorem, in Judiciis: [i] Non enim eadem apparent amantibus, & odio habentibus; neq; irascentibus; & leniter *se habentibus*; sed aut omni modo diversa, aut saltèm quoad magnitudinem diversa, *i. majora vel minora.* Nam illi, *qui quemquam* amat, *is* de quo judicium facit, vel non injustè agere videtur, vel parùm injustè agere: *Illi* autem qui odio habet, contrarium. [k] Et *illi* quidem, qui cupit *quidpiam*, vel bonam spem habet; si, quod futurum est, jucundum sit; etiam *illud* fore, & bonum etiam fore, apparet: Illi verò *qui* cupiditate nullâ tenetur, & *in rebus aggrediendis* hæsitat, contrarium. ¶. 4. [l] Cur igitur ipsi sint *per se* fide digni, qui dicunt, tres sunt causæ: Tot enim sunt, propter quæ fidem adhibemus (præter demonstrationes *Rhetoricas*;) nempè, Prudentia, & Virtus, & Benevolentia: [m] Nam falsum sequuntur *homines in iis rebus*, de quibus dicunt, vel deliberant, aut

θυμήματα λέγεται, ὡς περὶ ἑκάστου εἰπεῖν ἰδίᾳ τὸ γένος τῶν λόγων. ¶. 2. Ἐπεὶ δὲ ἕνεκα κρίσεώς ἐστιν ἡ ῥητορική· (καὶ γὰρ τὰς συμβουλὰς κρίνουσι, καὶ ἡ δίκη κρίσις ἐστίν·) ἀνάγκη μὴ μόνον πρὸς τὸν λόγον ὁρᾷν, ὅπως ἀποδεικτικὸς ἔσται καὶ πιστός, ἀλλὰ καὶ αὑτὸν ποιόν τινα καὶ τὸν κριτὴν κατασκευάζειν· πολὺ γὰρ διαφέρει πρὸς πίστιν, μάλιστα μὲν ἐν ταῖς συμβουλαῖς, εἶτα δὲ καὶ ἐν ταῖς δίκαις, τό, τε ποιόν τινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα, καὶ τὸ πρὸς αὐτοὺς ὑπολαμβάνειν ἔχειν πως αὐτόν· πρὸς δὲ τούτοις, ἐὰν καὶ αὐτοὶ διακείμενοί πως τυγχάνωσι. 3. Τὸ μὲν οὖν ποιόν τινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα, χρησιμώτερον εἰς τὰς συμβουλάς ἐστι· τὸ δὲ διακεῖσθαί πως τὸν ἀκροατήν, εἰς τὰς δίκας· οὐ γὰρ ταὐτὰ φαίνεται φιλοῦσι καὶ μισοῦσιν, οὐδ᾽ ὀργιζομένοις καὶ πρᾴως ἔχουσιν· ἀλλ᾽ ἢ τὸ παράπαν ἕτερα, ἢ κατὰ μέγεθος ἕτερα· τῷ μὲν γὰρ φιλοῦντι, περὶ οὗ ποιεῖται τὴν κρίσιν, ἢ οὐκ ἀδικεῖν, ἢ μικρὰ δοκεῖ ἀδικεῖν· τῷ δὲ μισοῦντι, τοὐναντίον· καὶ τῷ μὲν ἐπιθυμοῦντι καὶ εὐέλπιδι ὄντι, ἐὰν ᾖ τὸ ἐσόμενον ἡδύ, καὶ ἔσεσθαι, καὶ ἀγαθὸν ἔσεσθαι, φαίνεται· τῷ δ᾽ ἀπαθεῖ καὶ δυσχεραίνοντι, τοὐναντίον. ¶ 4. Τοῦ μὲν οὖν αὐτοὺς εἶναι πιστοὺς τοὺς λέγοντας, τρία ἐστὶ τὰ αἴτια· τοσαῦτα γάρ ἐστι δι᾽ ἃ πιστεύομεν, ἔξω τῶν ἀποδείξεων· ἔστι δὲ ταῦτα, φρόνησις καὶ ἀρετὴ καὶ εὔνοια· διαψεύδονται γὰρ περὶ ὧν λέγουσιν, ἢ συμβουλεύουσιν, ἢ δια

ἢ διὰ πάντα ταῦτα, ἢ διὰ τούτων τι· ἢ γὰρ δι' ἀφροσύνην οὐκ ὀρθῶς τοῦτο δοξάζουσιν· ἢ δοξάζοντες ὀρθῶς, διὰ μοχθηρίαν οὐ τὰ δοκοῦντα λέγουσιν· ἢ φρόνιμοι μὲν καὶ ἐπιεικεῖς εἰσιν, ἀλλ' οὐκ εὖνοι· διόπερ ἐνδέχεται μὴ τὰ βέλτιστα συμβουλεύειν γιγνώσκοντας· καὶ παρὰ ταῦτα οὐδέν· ἀνάγκη ἄρα τὸν ἅπαντα δοκοῦντα ταῦτ' ἔχειν, εἶναι τοῖς ἀκροωμένοις πιστόν. 5. Ὅθεν μὲν τοίνυν φρόνιμοι καὶ σπουδαῖοι φανεῖεν ἄν, ἐκ τῶν περὶ τὰς ἀρετὰς διῃρημένων * ληπτέον· ἐκ τῶν αὐτῶν γὰρ κἂν ἕτερόν τις, κἂν ἑαυτὸν κατασκευάσειε τοιοῦτον. 6 Περὶ δὲ εὐνοίας καὶ φιλίας, ἐν τοῖς περὶ τὰ πάθη λεκτέον νῦν. ¶ 7. Ἔστι δὲ τὰ πάθη †, δι' ὅσα μεταβάλλοντες, διαφέρουσι πρὸς τὰς κρίσεις, οἷς ἕπεται λύπη καὶ ἡδονή: οἷον, ὀργή, ἔλεος, φόβος, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, καὶ τὰ τούτοις ἐναντία. ¶ 8. Δεῖ δὲ διαιρεῖν τὰ περὶ ἕκαστον εἰς τρία· λέγω δ', οἷον περὶ ὀργῆς, πῶς τε διακείμενοι ὀργίλοι εἰσί, καὶ τίσιν εἰώθασιν ὀργίζεσθαι, καὶ ἐπὶ ποίοις· εἰ γὰρ, τὸ μὲν ἕν, ἢ τὰ δύο ἔχοιμεν τούτων, ἅπαντα δὲ μή, ἀδύνατον ἂν εἴη τὴν ὀργὴν ἐμποιεῖν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· ὥσπερ οὖν καὶ ἐπὶ τῶν προειρημένων || διεγράψαμεν τὰς προτάσεις, οὕτω καὶ ἐπὶ τούτων ποιήσωμεν καὶ διέλωμεν τὸν εἰρημένον τρόπον.

* *Lib.* 1. *cap.* 9.

† *Conjun.* 2. *Ethic.* *c.* 4. & *alibi.*

|| *Lib.* 1.

propter horum *trium* omnium, aut *saltèm* propter alicujus istorum *defectum*: n Aut enim propter imprudentiam, non rectè id opinantur, *de quo deliberant*; o aut opinantes rectè, propter improbitatem, *ea* quæ videntur, non dicunt; p aut prudentes quidem, & probi sunt, sed non benevoli: Quocircà contingit, ut optima consilia non dent, qui *ea* cognoscunt: q Et præter hæc *tria*, nullum *est aliud deceptionis genus*. r Necesse igitur *est*, qui omnia videatur hæc habere, *eum* esse apud Auditores fide dignum. 5. s Ergo undè quidem prudentes, & probi appareant; sumendum *est* ex virtutum divisionibus *& formis anteà traditis*: Ex iisdem enim, & alterum aliquis, & seipsum comparabit talem. 6. t De benevolentiâ autem & amicitiâ, in iis quæ *pertinent* ad affectus, dicendum *erit paulo pòst*. ¶ 7. u Sunt verò affectus, propter quos *homines* immutati dissentiunt *à seipsis* in judicationibus *suis*; *& quos etiam* sequitur Molestia, & Voluptas: velut Ira, Misericordia, Metus, ac quæcunque alia ejusmodi; & quæ *sunt* his contraria. ¶ 8. x Oportet autem dividere *ea*, quæ de uno quoque *affectu traduntur*, in tres *quæstiones seu capita*: Dico autem, ex. gr. de Ira, *ut quæratur*, tùm QUOMODO affecti, iracundi sint, tùm QUIBUS consueverunt irasci, tùm in QUALIBUS *rebus*: Si enim unum vel duo teneamus ex his, & non omnia *tria*; fieri non poterit, ut iram *in auditorum animis* excitemus: Similitèr verò etiam de *affectibus* aliis. y Quemadmodùm igitur & in *iis*, quæ antè dicta sunt, descripsimus propositiones *proprias*: sic etiam in istis *affectibus explicandis*, faciemus, & dividemus eo, quem dicebamus, modo.

n Propter *Imprudentiam*,

o *Improbitatem*,

p *Inimicitiam*;

q Non autem propter *aliam rem ullam*:

r Undè concluditur; *Ob tres mores dictos*, oratorem haberi fide dignum.

s De istis itaque trib. sigillatim sumendæ sunt formæ:

De *virtute* quidem, & *Prudentiâ*; ex iis, quæ dicta sunt lib. 1. cap. 9.

t De *Benevolentia* verò, ex iis, quæ dicentur de amicitiâ inferiùs, cap. 4.

u De AFFECTIBUS animorum dicturus; Præmissâ *eorum definitione*, tanquam elemento, & loco communi:

x Proponit *Methodum*, *quâ formæ* de singulis duci debeant: nimirùm, ut singulos affectus semper in *tres partes*, seu *Quæstiones communes* dividamus: ex. gr. ad Iram concitandam, sumendæ sunt quæstiones communes tres; *Quales*, *Erga quos*, & *Quas ob res* irati sunt; & eodem modo in affectibus cæteris.

y Atque ità deinceps *de singulis his quæstionibus* colligendæ sunt *formæ*, seu *rationes propriæ*.

CAP.

De Ira. Cap. II.

Definitio Iræ, Part. 1. *Explicatur per propositiones communes duas à Part.* 2. *& per distinctiones duas, à Partic.* 4. *Quæstio* 1ª. *Quando & quomodò se habent ii qui irascuntur, à Part.* 11. 2ª. *Simulque.* 3ª. *Quibus irascuntur, & Quas ob causas, à Part.* 13.

a Definitio *Iræ*, (quam *præstruit*, ut locum seu elementum commune:)

Explicatur, 1o, per *propositiones communes duas*:

b *Unam*, Ira *est personarum singularum*; ità ut sit & *in hominem singularem*;

c Et *ob contemptionem* alicujus *singularis*.

d Alteram; *Iræ consequens est non tam dolor* (ut in definit. dixi:) *quàm voluptas quædam*: viz. in ipsa spe ultionis, quam sumpturus est.

Causa hujus, 1a, Quia in hac spe positus, *fidit se eo quod cupit, potiri*: Quod quidem, jucundum esse, testatur carmen Deliacum; * Cupit autem id, *quod possibile est, ut ab ipso fieri, vel obtineri possit*: Cùm igitur hæc se adepturum putet Iratus; ex hinc voluptas enicat.

e Confirm. ratio, testimonio Iliad. 18.

2a Causa, est *vehemens ultionis futuræ phantasia*; *in quâ sic occupatus* est is, qui irascitur, *ut* non animo *ultionem* versare, sed ante oculos *præsentem ponere*, & quasi manu gerere *videatur*.

2 Explicatur etiam definitio *per distinct. duas*.

f Una est; NEGLECTUS, (ob quem irascuntur) *tres sunt species*.

1ª *Contemptio* fine impedimento ullo; 2ª *Divexatio*; 3ª *Contumelia* cum dedecore.

ª SIt igitur Ira, appetitio cum dolore *conjuncta*, *ejus* quæ apparet ultionis; propter *eum*, qui apparet, neglectum, ab iis *profectum*, *qui se gerunt vel* in ipsum, vel in quempiam (*qui* ipsius *sit*) non convenienter. ¶ 2. ¹ Si igitur ira est hujusmodi; necesse *est* ᵇ ut *is* qui irascitur, irascatur semper singularium *hominum* alicui; velut Cleoni, sed non homini *in genere*: ᶜ Et *irascatur*, quia sibi, aut suorum alicui *singulari* quid fecit, aut facturus fuit: 3 ᵈ Quinetiam, aut omnem iram consequatur voluptas aliqua, *quæ percipitur* ex *apparenti* spe ulciscendi, *seu puniendi eum, qui antea læsit*: ¹Et enim jucundum quidem *est*, existimare, *seu sperare se* consequuturum esse *ea*, quæ appetit:* Nemo autem, *ea* quæ apparent sibi ipsi impossibilia *fore*, appetit: Qui verò irascitur, appetit *ea quæ sibi* ipsi *sint* possibilia, *ultionem sc. eam, quæ ab ipso perfici potest*. ᵉ Quamobrem rectè dictum est *ab Achille*, de excandescentia.

"*Quæ longè dulcior melle distillante,*
"*Virorum in pectoribus augetur.*

Nam & voluptas quædam *iram* comitatur, tùm propter hoc *ipsum*, *quia putat se suis viribus adepturū quæ cupit*; ² tùm quòd *irati totâ* cogitatione in *ipsa* ultione, *tanquàm re præsenti*, immorentur. Illa igitur Phantasia, *seu imaginatio ulciscendi*, quæ tunc inseritur, *non secùs* voluptatem *nobis* parit, atq; *ea* quæ *fit* in somniis. ¶ 4. ² Quoniam autem ᶠ neglectus (*ob quem irascuntur*) est actus opinionis circa *illud*, quod nullâ *re* dignum *specie tenùs* apparet: (Et enim mala & bona, & quæ

ἜΣτω δὴ ἡ ὀργὴ, ὄρεξις μετὰ λύπης τιμωρίας φαινομένης, διὰ φαινομένην ὀλιγωρίαν τῶν εἰς αὐτὸν, ἢ εἰς αὐτοῦ τινὰ μὴ προσηκόντως. ¶ 2. Εἰ δὴ τοῦτ' ἔστιν ἡ ὀργὴ, ἀνάγκη τὸν ὀργιζόμενον ὀργίζεσθαι ἀεὶ τῶν καθ' ἕκαστόν τινι· οἷον, Κλέωνι, ἀλλ' οὐκ ἀνθρώπῳ· καὶ ὅτι αὐτὸν, ἢ τὸν αὐτοῦ τὶ πεποίηκεν, ἢ ἤμελλε. 3. Καὶ πάσῃ ὀργῇ ἕπεσθαί τινα ἡδονὴν τὴν ἀπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ τιμωρήσασθαι *· ἡδὺ μὲν γὰρ τὸ οἴεσθαι τεύξεσθαι ὧν ἐφίεται· οὐδεὶς δὲ τῶν φαινομένων ἀδυνάτων ἐφίεται αὐτῷ· ὁ δ' ὀργιζόμενος ἐφίεται αὐτῷ δυνατῶν· διὸ καλῶς εἴρηται περὶ θυμοῦ, †

"Ὥστε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο,
"Ἀνδρῶν ἐν στήθεσσιν ἀέξεται·

ἀκολουθεῖ γὰρ καὶ ἡδονή τις διά τε τοῦτο, καὶ διότι διατρίβουσιν ἐν τῷ τιμωρεῖσθαι τῇ διανοίᾳ· ἡ οὖν τότε ἐγγινομένη φαντασία, ἡδονὴν ποιεῖ, ὥσπερ ἡ τῶν ἐνυπνίων. ¶ 4. Ἐπεὶ δ' ἡ ὀλιγωρία ἐστὶν ἐνέργεια δόξης περὶ τὸ μηδενὸς ἄξιον φαινόμενον (καὶ γὰρ τὰ κακὰ καὶ τἀγαθὰ ἄξια οἰόμεθα

* Conjun. lib. 1. c. 11. p. 14.

† Conjun. lib. 1. c. 11. par. 14.

μετὰ σπουδῆς εἶναι, καὶ τὰ συντείνοντα πρὸς ταῦτα· ὅσα δὲ μηδὲν, ἢ πάνυ μικρὰ, οὐδενὸς ἄξια ὑπολαμβάνομεν·) τρία δ' ἐστιν εἴδη ὀλιγωρίας, καταφρόνησίς τε καὶ ἐπηρεασμὸς καὶ ὕβρις. 5. Ὅ, τε γὰρ καταφρονῶν, ὀλιγωρεῖ· ἃ γὰρ οἴονται μηδενὸς ἄξια εἶναι, τούτων καταφρονοῦσι· τῶν δὲ μηδενὸς ἀξίων, ὀλιγωροῦσι. 6. Καὶ ὁ ἐπηρεάζων, φαίνεται καταφρονεῖν· ἔστι γὰρ ὁ ἐπηρεασμὸς, ἐμποδισμὸς ταῖς βουλήσεσιν, οὐχ ἵνα τι αὐτῷ, ἀλλ' ἵνα μὴ ἐκείνῳ· ἐπεὶ οὖν οὐχ ἵνα αὐτῷ τι, ὀλιγωρεῖ· δῆλον γὰρ, ὅτι οὔτε βλάψειν ὑπολαμβάνει· ἐφοβεῖτο γὰρ, καὶ οὐκ ὠλιγώρει· οὔτ' ὠφελῆσαι ἂν οὐδὲν ἄξιον λόγου· ἐφρόντιζε γὰρ ἂν ὥστε φίλος εἶναι. 7. Καὶ ὁ ὑβρίζων δὲ, ὀλιγωρεῖ· ἔστι γὰρ ὕβρις, τὸ βλάπτειν καὶ λυπεῖν, ἐφ' οἷς αἰσχύνη ἐστὶ τῷ πάσχοντι, μὴ ἵνα τι γένηται αὐτῷ ἄλλο ἢ ὅτι ἐγένετο, ἀλλ' ὅπως ἡσθῇ· οἱ γὰρ ἀντιποιοῦντες, οὐχ ὑβρίζουσιν, ἀλλὰ τιμωροῦνται· αἴτιον δὲ τῆς ἡδονῆς τοῖς ὑβρίζουσιν, ὅτι οἴονται κακῶς δρῶντες αὐτοὺς ὑπερέχειν μᾶλλον· διὸ καὶ οἱ νέοι καὶ οἱ πλούσιοι, ὑβρισταί· ὑπερέχειν γὰρ οἴονται ὑβρίζοντες. 8. Ὕβρεως δὲ ἀτιμία· ὁ δ' ἀτιμάζων, ὀλιγωρεῖ· τὸ γὰρ μηδενὸς ἄξιον, οὐδεμίαν ἔχει τιμὴν οὔτε κακοῦ, οὔτε ἀγαθοῦ· διὸ λέγει ὀργιζόμενος ὁ Ἀχιλλεὺς,

referuntur ad hæc, digna arbitramur, esse studio; quæcunq; verò nihili *sunt* aut pusilla *admodùm*, nullâ *re prorsus* digna existimamus:) *Idcircò* tres sunt species neglectus, Contemptio, & Divexatio, & Contumelia. 5. [1] Nam *&* *is* qui contemnit *quicquam*, *ipsum* negligit, *& parvi facit*: (Quæ enim arbitrantur nullâ re digna esse, ea contemnunt: Quæ verò nullâ re digna sunt, *parvi faciunt* ac negligunt.) 6. [2] Et qui *sine causâ* vexat, apparet *eum* contemnere; & *proinde negligere*: * Est enim divexatio, impedimentum, *quod quis affert* voluntatibus *alterius*, non ut aliquid *commodi* sibi *eveniat*, sed ut ne illi. [g] Quoniam igitur *hic homo non spectat, ut* quicquam *commodi* sibi *eveniat*; *idcircò* negligit: * *Id* enim perspicuum *est*, *quòd qui alterum vexat*, nec *eum sibi* obfuturum existimet, (Nam timeret, & non negligeret:) [h] Nec profuturum ullâ in re, *quæ* momenti aliquid *habeat*: Nam curaret, ut *sibi* amicus esset. 7. [3] Quinetiam *is*, qui *alteri* contumeliam infert, eũ negligit: Est enim contumelia, nocere & molestum esse *alteri in iis*, in quibus dedecus accedit *ei* qui patitur; iidq; non ut aliud quicquam sibi *deinceps* fiat præter *id*, quod *antea* factum est; sed ut voluptatem *indè* percipiat. [k] Etenim qui *pro contumeliâ acceptâ* talionem referunt, *vicissim* non faciunt contumeliam, *quia voluptatis gratiâ non faciunt*; sed ulciscuntur *solùm*. [l] Causa verò voluptatis, quæ contumeliam facientibus *oritur*, *est* quòd arbitrantur, malefaciendo se magis excellere. Quamobrem etiam juvenes, & divites contumeliosi *sunt*: Excellere enim *se* arbitrantur dùm contumeliam inferunt. 8. [m] Contumeliæ autem *sic definitæ* est, ignominiâ *afficere*: Qui autem ignominiâ *quemquam* afficit, *is eum* negligit: Quod enim nullâ re dignum *est*, *id* nullam vel mali vel boni æstimationem habet. [a] Quamobrem Achilles dùm irascitur, *de Agamemnone* dicit,

"Me

1 *Contemptionem esse neglectum* quendam probat.

2. *Vexationem, seu disturbationem videri contemptionem* quandam sed *revera* distinctam *esse speciem neglectus*, probat a definit. ipsius.

* Illa enim *alterius desideria impedit*, non commodi sui, sed incommodandi alterius gratiâ.

g Proinde *qui* improbè alicui *hoc modo adversatur, cum negligit* seu parvi ducit:

* Utpotè cùm firmitèr se credat, *Nec lædi* ab eo posse:

h Nec ullatenus etiam *adjuvari*, &c.

3 *Contumeliam* deniq; *esse neglectum*, docet ipsius definitio: Est enim illa, *Detrimentum* ac dolorem *importare in iis, quæ dedecus* ei pariunt qui patitur:

i Non ut inde quicquam commodi sibi adjungat, sed *ut voluptatem decerpat*:

k Hac enim notâ *distinguitur is qui parem contumeliam refert, ab eo, qui prior intulit*; quòd is *voluptatem* quærebat; hic qui refert, *ulciscitur tantùm*, ut ex animo dolorem exturbet.

l Indè autem, *in contumeliâ inferendâ, nascitur voluptas*, quòd hic putat; superiorem se illo videri; dùm incommodum ei inferret, quòd is à seipso propulsare non potuit.

m Ex hac definit. contumeliæ colligit, *eam esse neglectum*: Quia contumeliam qui alteri infert, ignominiam inurendo, eum negligit; siquidem nullius illum pretii habendum censeat.

Pro.dictorum, 1 ex Iliad. 1. Loquitur Achilles ad matrem Thetidem de injuriis ab Agamemnone illatis.

"Me *ignominiâ affecit*: *Ereptum enim* mihi, *retin t honorarium*, quod *ipse abstulit*.

[2] Et *idem*,

"*Tanquàm quendam infamem*, & *profugum*, me tractavit Agamemnon.

Utpote *qui* ob has *contumelias ignominiosas* iratus.

9. [n] Convenire autem arbitrantur *omnes*, *se* magnifieri [1] ab inferioribus genere, facultate, virtute; & [*] omninò in quâ *quisque* re longè *alteri* excellit, *ab eo se magnifieri oportere putat*; veluti [1] dives, *qui* in pecuniis, à paupere; & *qui* in [2] dicendo, eloquens, ab *eo* qui dicendo non valet; [3] Et, qui *in principatu* imperans, ab *eo* cui imperatur; & *qui* existimatur *esse* dignus qui imperet, ab *eo* qui dignus, *cui* imperetur. [o] Quamobrem dictum est *ab Ulysse*,

"*Magna verò est ira* ab Jove *natorum regum*.

Et [p] *à Chalcante*,

"*Veruntamen & posteà* Rex *retinet iram*, *donec perfecerit*, quod cupit.

Indignantur enim *homines* propter excellentiam *suam*.

10. [2] Præterea, *magnifieri debere se putant ab iis*, à quibus quis arbitratur *se* beneficio affici oportere: Isti autem sunt, quos beneficio affecit, vel afficit, aut ipse, aut suorum aliquis, aut *aliquis alius* per ipsum; vel vult *afficere bono*, vel voluit. ¶. 11. [q] Manifestum jam igitur ex his *est*, & QUOMODO *se* habentes, irascantur ipsi, & QUIBUS, & propter QUALIA: [r] Ipsi enim *facilè irascuntur*, cùm *animo* dolent: Nam qui *sic* dolet, *semper* appetit quiddam, *quo potiri cupit*: [r] Sive igitur *illi* directò obstiterit quis, *ne potiatur*; velut, sitienti, ne bibat; [s] sive non *directò*, is tamen idem apparet efficere: [t] Et sive contrà quispiā *aliquid* gesserit; sive *eum cùm possit*, non adjuverit: [u] Sive aliqua alia *res*, his modis *se* habentem turbaverit; *ille quidem his* omnibus *cùm hominibus*, *tùm rebus* irascitur. 12 [x] Quamobrem ægrotantes, paupertate laborantes, amantes,

"Ἠτίμησεν· ἑλὼν γὰρ ἔχει γέρας αὐτὸς ἀπούρας.

καὶ

"—ὡσεί τιν' ἀτίμητον μετανάστην·

ὡς διὰ ταῦτα ὀργιζόμενος.

9. Προσήκειν δ' οἴονται πολυωρεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἡττόνων κατὰ γένος, κατὰ δύναμιν, κατ' ἀρετήν, καὶ ὅλως ἐν ᾧ ἂν ταὐτῷ ὑπερέχει πολύ· οἷον, ἐν χρήμασιν ὁ πλούσιος, πένητος· καὶ ἐν τῷ λέγειν· ῥητορικὸς, ἀδυνάτου εἰπεῖν· καὶ ἄρχων, ἀρχομένου· καὶ ἄρχειν ἄξιος οἰόμενος, τοῦ ἄρχεσθαι ἀξίου· διὸ εἴρηται,

"Θυμὸς δὴ μέγας ἐστὶ διοτρεφέων βασιλήων·

καὶ,

"Ἀλλά γε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον, ὄφρα τελέσσῃ·

ἀγανακτοῦσι γὰρ διὰ τὴν ὑπεροχήν. 10. Ἔτι, ὑφ' ὧν τις οἴεται εὖ πάσχειν δεῖν· οὗτοι δέ εἰσιν, οὓς εὖ πεποίηκεν, ἢ ποιεῖ, ἢ αὐτὸς, ἢ τῶν αὐτοῦ τις, ἢ δι' αὐτοῦ, ἢ βούλεται, ἢ ἐβουλήθη. ¶ 11. Φανερὸν οὖν ἐκ τούτων ἤδη, πῶς τ' ἔχοντες ὀργίζονται αὐτοὶ, καὶ τίσι, καὶ διὰ ποῖα· αὐτοὶ μὲν γὰρ, ὅταν λυπῶνται· ἐφίεται γάρ τινος ὁ λυπούμενος· ἐάν τε κατ' εὐθυωρίαν οὖν ἀντικρούῃ τις· οἷον, τῷ διψῶντι πρὸς τὸ πιεῖν· ἐάν τε μὴ, ὅμως ταὐτὸ φαίνεται ποιεῖν· καὶ ἄν τε ἀντιπράττῃ τις, ἄν τε μὴ συμπράττῃ· ἐάν τε ἄλλο τι ἐνοχλῇ οὕτως ἔχοντα, τοῖς πᾶσιν ὀργίζεται. 12. Διὸ κάμνοντες, πενόμενοι, ἐρῶντες, διψῶντες,

2 Ex Iliad. 9. Ubi Achilles orationi Ajacis legati, de Agamemnonis injuriis respondet.

n Altera *distinct.* est *illius particulæ*; NON CONveniente r. *Convenire* n. censent homines, haud *parvi se fieri* à 2[b]. hominum generibus: [1] *Non ab iis qui sunt inferiores*; *præsertim si ipsis longe excellant, [1] divitiis; [2] dicendi facultate, [3] vel principatu & honore, *&c.*

o Confirmatur 3[m]. *membrum* testimoniis, ex Ili. 2.

p Et ex Iliad. 1: Ubi augur Chalcas loquitur, Agamemnonis iram reformidans.

2 *Neq; ab eis à quibus se putant, commodis* beneficiisque *augeri* oportere.

q Ex definit. Iræ, ejusque explicatione, formæ: De 1[a] Quæst. [*Quandò irascantur, quommodo se habentes?*]

1[a] ad iram proclives sunt quos *ob desiderium* rei, *ægritudo* aliqua *conficit*.

r Facilè igitur commovetur quis, Tùm siquis alius vel desiderio ejus moram injecerit per cursum rectum,

s seu per indirectum.

t Vel ei adversatus sit seu curam ipsius non adjuverit, *&c.*

u Tùm *siquid aliud* eum sic dolentem *interpellârit*, facilè concitatur: cùm leviculas interpellationes, summas injurias putet.

x *Confirmat. dict. ab enumerat.* quorundam qui vehementioribus desideriis

διψῶντες, ὅλως ἐπιθυμοῦντες, καὶ μὴ κατορθοῦντες, ὀργίλοι εἰσὶ καὶ εὐπαρόρμητοι· μάλιστα μὲν, πρὸς τοὺς τοῦ παρόντος ὀλιγωροῦντας· οἷον, κάμνων μὲν, τοῖς πρὸς τὴν νόσον· πενόμενος δὲ, τοῖς πρὸς τὴν πενίαν· πολεμῶν δὲ, τοῖς πρὸς τὸν πόλεμον· ἐρῶν δὲ, τοῖς πρὸς τὸν ἔρωτα· ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις· προωδοποίηται γὰρ ἕκαστος πρὸς τὴν ἑκάστου ὀργὴν ὑπὸ τοῦ ὑπάρχοντος πάθους. 13. Ἔτι δὲ ἐὰν τἀναντία τύχῃ προσδεχόμενος· λυπεῖ γὰρ μᾶλλον τὸ πολὺ παρὰ δόξαν, ὥσπερ καὶ τέρπει τὸ πολὺ παρὰ δόξαν, ἐὰν γένηται ὃ βούλεται. Διὸ καὶ ὧραι, καὶ χρόνοι, καὶ διαθέσεις, καὶ ἡλικίαι, ἐκ τούτων φανεραὶ, ποῖαι εὐκίνητοι πρὸς ὀργὴν, καὶ πότε, καὶ ποῦ· καὶ ὅτι ὅτε μᾶλλον ἐν τούτοις εἰσὶ, μᾶλλον καὶ εὐκίνητοι· αὐτοὶ μὲν δὴ οὕτως ἔχοντες, εὐκίνητοι πρὸς ὀργήν. ¶ 14. Ὀργίζονται δὲ τοῖς τε καταγελῶσι, καὶ χλευάζουσι, καὶ σκώπτουσιν· ὑβρίζουσι * γάρ. 15. Καὶ τοῖς τὰ τοιαῦτα βλάπτουσιν, ὅσα ὕβρεως σημεῖα. Ἀνάγκη δὲ τοιαῦτα εἶναι, ἃ μήτε ἀντί τινος, μήτ᾽ ὠφέλιμα τοῖς ποιοῦσιν· ἤδη γὰρ δοκεῖ δι᾽ ὕβριν †. 16. Καὶ τοῖς κακῶς λέγουσι, καὶ καταφρονοῦσι, περὶ ἃ αὐτοὶ μάλιστα σπουδάζουσιν· οἷον, οἱ ἐπὶ φιλοσοφίᾳ φιλοτιμούμενοι, ἐάν τις εἰς τὴν φιλοσοφίαν· οἱ δ᾽ ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ, ἐάν τις εἰς τὴν ἰδέαν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ταῦτα δὲ πολλῷ

*Conjun. 4. Top. c. 6. par. 8.

† Conjun. supra par. 7.

amantes, sitientes, omninò cupientes, & non rectè agentes, iracundi sunt, & *qui* facilè incurrant *in quoslibet*: potissimùm quidem adversùs *eos*, qui præsentem *eorum cupiditatem* negligunt: velut, ægrotans quidem *irascitur ei, qui cupiditatem ejus negligit* in ijs, quæ *pertinent* ad ipsius morbum; paupertate autem laborans, in ijs *quæ* ad *suam* paupertatem; bellator, in ijs *quæ* ad bellum; amator, in ijs *quæ* ad amorem: Similiter verò etiam in *rebus* alijs, quæ ad *cupiditates cæteras:* Unusquisq; enim ad iram contra quemquem *exercendam*, ab inhærente affectu, *quasi* præparatâ viâ, ducitur. 13. [y] Præterea verò, si *quis* contraria acceperit, cùm *bona* expectaverat, *magis irascitur.* Molestiam enim affert majorem, quod valdè præter opinionem *est, si contra voluntatem sit*; quemadmodum etiam delectat, quod valdè præter opinionem *est*, si factum sit quod velit. [z] Quamobrem & anni tempestates, & tempora, & dispositiones, & ætates, ex his *quæ diximus*, manifesta *sunt*; *tùm* quales ex ijs aptæ *sint* ad *commotionem* iræ, & quando, & ubi; [a] tùm *etiam*, quòd quò magis sint *homines* in istis, *eo* apti ores etiam *sunt* ad commotionem. Ac ipsi quidem sic *se* habentes, facilè ad iram concitantur. ¶ 4. [b] Irascuntur autem, & ijs qui irrident, & qui subsannant, & qui *dicte* ijs mordent: *Tales* enim contumeliam faciunt. 15. [c] Et ijs *qui* damna *ipsis* dant illa, quæcunq; contumeliæ signa *sunt:* * Necesse autem *est, ut hæc damna* talia sint, quæ neque talionis loco *ipsis dant*, neque *sunt ipsismet* agentibus utilia. Jam enim videntur *fieri solùm* propter contumeliam. 16. [a] Et ijs qui maledicendo *vituperant*, atque contemnunt in ijs *rebus*, in quibus ipsi maximum studium ponunt: velut, *ij* qui Philosophiæ *studio* ambitiosè gloriantur, *valdè irascuntur ei*, si quis in Philosophiam *luserit*; ij verò *qui* Ideæ *Platonicæ studio*, si quis in Ideam: Similitèr verò etiam in *studijs* alijs. [d] Atq; hæc multò magis

tenentur eorum, quæ ad exitum perducere nequeunt. Hii enim illis præcipuè succensent, *qui ipsos* in præsenti statu *negligere* videntur; *obversando*, sc. aut *impedimenta afferendo*, aut *mala* ipsorum *non minuendo*, cùm possint.

y Altera forma; Ii facilè provocantur, *qui* malis his pressi, *se impediri* intelligunt *ab eo, undè opem expectabant.*

z Corollar. Ex dictis intelligitur; Tùm *Quales occasiones*, & *ætates*, & *tempora*, &c. ad iram exacuendam faciant, & quando, &c.

a Tùm etiam, Quod *qui magis ejusmodi occasionibus teneantur*, magis ad iram proni sint.

b De 2a Quæst. simùl & de 3a, (*Quibus irasc. & ob quæ*) formæ:

1 Rat. *Contumeliæ:* Sive *opera illius* exerceantur: ut derisio, ludibrium, aculeata dicta.

c Sive lædamur *in iis, quæ signa ejus sunt:*

* Cujusmodi sunt illa, quæ adversarii in nos neque doloris sui ulciscendi, neque res inde suas augendi gratiâ, faciunt.

2 Rat. *Despicientiæ*, &c. 1a forma; Omninò, si quis eos *in iis, quibus diu incubuerint*, & ob quæ se multum amabant, *insectetur*, ac despicatui ducat, *ægre* id ferunt:

d Multo autem *ægrius*, si *insimules, ut* eorundem *ignaros:* ipsique apud se dubitant, ne illarum expertes, vel saltem minus periti sint, &c.

e E contrà, *qui plenè* illa *perceperunt*, scientiæ firmatæ conscios haud tangit insectatio ulla.

2ª forma: Graviùs irascuntur *amicis, si hæc fecerint*: Eorum enim partes putant, novis se ut commodis augeant, non ut ornamentis spolient.

3ª, Succensent iis, *qui cùm una fuerint, non, ut solebant*, adversus illos *se gesserint*, nec consuetum honorem ipsis habuerint.

4ª, Irascuntur iis, qui *beneficiis* acceptis, *ingrato animo*, vel nihil, vel pari officio *non retribuunt*.

f Et iis, *qui contrariis* rebus *student*, &c. *cùm* fortunis opibusq; *inferiores sint*.

S

3 Rat. *Neglectus in genere*:
1ª, Irascuntur *tenuioribus*, & *abjectis*, si ipsos parvi faciant.

g Et *amicis*, *si* in ipsis ornandis *negligentiores* sint: præsertim si maledixerint, incommodisque affecerint.

2ª, Succensent etiam, tum *ob signa neglectus*; Iis, sc. *qui non animadvertunt*, *quarum rerum inopiâ* ipsi laborent.

h Tum *ob signa neglectus*, & *inimicitiæ*: Iis nimirum, *qui ex ipsorum infortuniis lætitiam capiunt*; quod inimici est: vel omninò *in eorum malis*, hilari & *securo animo sunt*, quod est neglectui habentis.

i Item iis, qui *dolorem* ipsis *inurere non reformidant*.

3, Irritantur *ob id quod neglectui & inimicitiæ affine est*: Ab iis, sci. *libenter ea audiunt*, vel spectant, *quæ ipsis vertuntur probro*.

gis *usu veniunt*, si suspicati fuerint *talia* non adesse sibi, vel omninò, vel non *satis* firmiter, vel *ab aliis* non videri *adesse*: ᵉ Quòd si arbitrentur *se* valdè excellere in iis *bonis*, in quibus mordentur, *hujusmodi herclè dicteria* nihil *quicquam* curant. 17. ᵃ Et amicis magis, *si itâ se adversùs ipsos gerant*, quàm non amicis: Arbitrantur enim convenire magis, ab ipsis *se* beneficiis affici, quam secùs. 18. ³ Et ii, qui consueverint honorare, aut curare, si non ampliùs sic *cum ipsis, ut antea*, versentur: Etenim ab his arbitrantur *se* contemni: Eadem enim facere *illos oportere putant, quæ priùs*. 19. ⁴ Et *iis* qui *acceptis beneficiis* beneficium non reddunt, nec parem *gratiam* referunt: ᶠ Et *iis* qui contraria faciunt, ac ipsi; si *modò* inferiores sint: Isti enim omnes, despicatui habere apparent: Atque hi quidem, *qui contraria faciunt*, ut *eos qui* inferiores *sint*; illi verò, *qui beneficium non reddunt*, tanquàm ab inferioribus *prius beneficio affecti*. 20. ³ Et ¹ *iis*, qui in nulla sunt existimatione, si *ipsos* aliquâ *in re* negligant, magis *irascuntur*, *quàm aliis hoc facientibus*: Positum enim est, Iram *esse affectum*, neglectus *causâ susceptum*, adversùs non convenienter *se gerentes*: Convenit enim inferioribus, non negligere *superiores*. 21. ᵍ Et Amicis sanè, tùm si bona non dixerint, aut fecerint; tùm adhuc magis, si contraria *fecerint*. 22. ² Et, si non sentiant *ipsos* indigere; ut Antiphontis *Poeta* Plexippus Meleagro *iratus est*: Neglectus enim signum *est*, non sentire: Quæ enim curamus, ea *nos* minimè latent. 23. ʰ Et *iis*, qui gaudent rebus *ipsorum* adversis; & omninò *iis*, qui bono & *tranquillo* animo sunt in ipsorum rebus adversis: Aut enim *hoc* inimici, aut negligentis signum *est* 24. ⁱ Et *iis*, qui non curant, si molestiam *ipsis* exhibuerint. Quamobrem & mala renunciantibus irascuntur. 25. ³ Et *iis*, qui *libenter*, aut *finistrum aliquem rumorem* auscultant de ipsis, aut spectant ipsorum

μᾶλλον, ἐὰν ὑποπτεύσωσι μὴ ὑπάρχειν αὐτοῖς, ἢ ὅλως, ἢ μὴ ἰσχυρῶς, ἢ μὴ δοκεῖν· ἐπειδὰν δὲ σφόδρα οἴωνται ὑπάρχειν ἐν τούτοις ἐν οἷς σκώπτονται, οὐ φροντίζουσι. 17. Καὶ τοῖς φίλοις μᾶλλον ἢ τοῖς μὴ φίλοις· οἴονται γὰρ προσήκειν μᾶλλον ὑπ᾽ αὐτῶν εὖ πάσχειν, ἢ μή. 18. Καὶ τοῖς εἰθισμένοις τιμᾶν, ἢ φροντίζειν, ἐὰν πάλιν μὴ οὕτως ὁμιλῶσι· καὶ γὰρ ὑπὸ τούτων οἴονται καταφρονεῖσθαι· ταὐτὰ γὰρ ἂν ποιεῖν. 19. Καὶ τοῖς μὴ ἀντιποιοῦσιν εὖ, μηδὲ τὴν ἴσην ἀνταποδιδοῦσι· καὶ τοῖς τἀναντία ποιοῦσιν αὐτοῖς, ἐὰν ἥττους ὦσι· καταφρονεῖν γὰρ πάντες οἱ τοιοῦτοι φαίνονται· καὶ οἱ μὲν, ὡς ἡττόνων· οἱ δ᾽, ὡς παρ᾽ ἡττόνων. 20. Καὶ τοῖς ἐν μηδενὶ λόγῳ οὖσιν, ἄν τι ὀλιγωρῶσι, μᾶλλον· ὑπόκειται* γὰρ ἡ ὀργὴ τῆς ὀλιγωρίας πρὸς τοὺς μὴ προσήκοντας· προσήκει δὲ τοῖς ἥττοσι μὴ ὀλιγωρεῖν. 21. Τοῖς δὲ φίλοις, ἐάν τε μὴ εὖ λέγωσιν, ἢ ποιῶσι· καὶ ἔτι μᾶλλον, ἐὰν τἀναντία. 22. Καὶ ἐὰν μὴ αἰσθάνωνται δεομένων· ὥσπερ ὁ Ἀντιφῶντος Πλήξιππος τῷ Μελεάγρῳ· ὀλιγωρίας γὰρ τὸ μὴ αἰσθάνεσθαι σημεῖον· ὧν γὰρ φροντίζομεν, οὐ λανθάνει. 23 Καὶ τοῖς ἐπιχαίρουσι ταῖς ἀτυχίαις· καὶ ὅλως εὐθυμουμένοις ἐν ταῖς ἑαυτῶν ἀτυχίαις· ἢ γὰρ ἐχθροῦ, ἢ ὀλιγωροῦντος σημεῖον. 24. Καὶ τοῖς μὴ φροντίζουσιν, ἐὰν λυπήσωσι· διὸ καὶ τοῖς κακὰ ἀγγέλλουσιν ὀργίζονται. 25. Καὶ τοῖς ἢ ἀκούουσι περὶ αὐτῶν, ἢ θεωμένοις τὰ

αὐτῶν

* Par. 1.

αὐτῶν φαῦλα· ὅμοιοι γὰρ εἰσιν ἢ ὀλιγωροῦσιν, ἢ ἐχθροῖς· οἱ γὰρ φίλοι, συναλγοῦσι· θεώμενοι δὲ τὰ οἰκεῖα φαῦλα πάντες, ἀλγοῦσιν. 26. Ἔτι, τοῖς ὀλιγωροῦσι πρὸς πέντε, πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται, πρὸς οὓς θαυμάζουσιν, ὑφ᾽ ὧν βούλονται θαυμάζεσθαι, πρὸς οὓς αἰσχύνονται, ἢ ἐν τοῖς αἰσχυνομένοις αὐτούς· ἐν τούτοις ἐάν τις ὀλιγωρῇ, ὀργίζονται μᾶλλον. 27. Καὶ τοῖς εἰς τὰ τοιαῦτα ὀλιγωροῦσιν, ὑπὲρ ὧν αὐτοῖς αἰσχρὸν μὴ βοηθεῖν· οἷον γονεῖς, τέκνα, γυναῖκας, ἀρχομένους. 28. Καὶ τοῖς χάριν μὴ ἀποδιδοῦσι· παρὰ τὸ προσῆκον γὰρ ἡ ὀλιγωρία. 29. Καὶ τοῖς εἰρωνευομένοις, πρὸς σπουδάζοντας· καταφρονητικὸν γὰρ ἡ εἰρωνεία. 30. Καὶ τοῖς τῶν ἄλλων εὖ ποιητικοῖς, ἂν μὴ καὶ αὐτῶν· καὶ γὰρ τοῦτο καταφρονητικόν, τὸ μὴ ἀξιοῦν ὧν πάντας καὶ αὐτόν. 31. Ποιητικὸν δ᾽ ὀργῆς καὶ ἡ λήθη, οἷον καὶ ἡ τῶν ὀνομάτων οὕτω παρὰ μικρόν· ὀλιγωρίας γὰρ δοκεῖ καὶ ἡ λήθη σημεῖον εἶναι· δι᾽ ἀμέλειαν μὲν γὰρ ἡ λήθη γίγνεται· ἡ δ᾽ ἀμέλεια, ὀλιγωρία ἐστίν. 32. Οἷς μὲν οὖν ὀργίζονται, καὶ ὡς ἔχοντες, καὶ διὰ ποῖα, ἅμα εἴρηται· δῆλον δ᾽ ὡς δέοι ἂν αὐτὸν κατασκευάζειν τῷ λόγῳ τοιούτους οἷοι ὄντες ὀργίλως ἔχουσι, καὶ τοὺς ἐναντίους τούτοις ἐνόχους ὄντας, ἐφ᾽ οἷς ὀργίζονται, καὶ τοιούτους οἵοις ὀργίζονται.

ipsorum vitia, & *probra*: Similes enim sunt, aut ijs qui negligunt, aut inimicis: Amici enim *in amicorum vitijs* condolent *seu æque dolent*, *ac in suis*: Qui verò propria *sua* spectant vitia, omnes dolent 25. [4] Præterea, [1] negligentibus apud quinque *hominum genera*; apud *eos* quibuscum *ipsi* de honore concertant, apud *eos* quos admirantur, apud *eos* quibus volunt *se* admirationi esse, apud *eos* quos reverentur, & inter eos qui reverentur ipsos: Inter hos si quis *ipsos* negligat, irascuntur magis. 27. [2] Et *iis* qui negligunt *ipsos* respectu ejusmodi *rerum*, & *hominum*, quos *injuriâ affectos* non adjuvare, turpe *esset* ipsis: veluti, *sunt* parentes, filii, uxores, imperio subditi. 28. [3] Et gratiam nullam *pro beneficio* referentibus: Nam præter conveniens & *decorum*, *est hujusmodi* neglectus. 29. [l] Et jocosâ dissimulatione utentibus apud *eos*, qui seriò agunt; quia *pertinet* ad contemptionem *talis* dissimulatio. 30. [m] Et *ijs* qui de alijs benè meriti *sunt*, si non etiam de ipsis: Etenim id *pertinet* ad contemptionem; *ijs rebus*, quibus omnes *alios dignos æstimet*, etiam ipsum non æstimare dignum. 31 [n] Conficiens verò iræ, etiam oblivio, *est*: veluti, ea quæ etiam nominum ferè est: Etenim videtur etiam oblivio, neglectus esse signum: Nam propter non-curantiam *seu incuriam*, fit oblivio: Incuria verò *ista*, neglectus *quidam* est 32. Ac quibus quidem irascuntur, & quomodò *se habentes*, & propter qualia simul dictum est. [o] Perspicuum autem *ex dictis est*, oportere ipsum *Oratorem*, oratione [p] tales *Auditores* efficere, quales cùm sint, iracundè *se* habent; & [q] Adversarios *ostendere* affines *rebus* illis, ob quas *homines* irascuntur; & tales, qualibus irascuntur.

4 Rat. *Neglectuum specialium* 1a, Acerbissime sæviunt in illos, *qui* ipsos *parvi ducunt apud quinque hominum genera*, &c.

2a, Et in eos, qui nihili faciunt ipsos, *lædendo personas eas, quas nisi ipsi tutati fuerint, ignominiam subeunt*.

3a, Et in eos, *qui* benefacientibus *pari compensatione*, aut gratiarum honore non respondent.

l Ad *Contemptionem* (quæ fuit species *neglectus*) pertinet tùm *Dissimulatio*, *seu Ironia*, quâ quis sua minuens, ludit nos; Hoc si *fecerit*, dùm *seriò agant ipsi*, irascuntur,

m Tùm *beneficia in alios collocata*, *non in illos*: Iis ergo, *qui dignitatem* ipsorum *hoc modo parvi fecerint*, *succensent* meritò.

n Ad *Causas iræ*, (*Neglectum*, &c.) quodammodo pertinet *oblivio nominum*: Iis igitur succensent, *quibus è memoria elabuntur*, quasi parvi ab ipsis pendentur.

o Ex dictis *rationibus* & *formis* satis liquet, *quomodo* in animis audientium *commovenda sit ira*.

p Tam ex parte *Auditorum*.

q Quàm *Adversariorum*.

De Delinitione. **Cap. III.**

De lenitione, Quæstio 1a, erga Quos : simulque 3a, Quas ob causas alijs inhærentes, fiunt lenes, à Par. 3. 2da Quæst. Qui lenes sint, simulque 3a, Quas ob causas ipsis inhærentes, leniuntur, à Par. 15.

a Quoniam verò Irasci, & Deliniri, contraria *sunt*, & ira, ac lenitas; sumendum *est*, & Quomodo *se* habentes, Lenes sint; & erga Quos Leniter *se* habeant; & per Quas *causas* Leniantur. 2. b Sit igitur Lenitio, compositio & sedatio Iræ. ¶ 3. c Si ergò irascuntur ijs, qui *ipsos* negligunt: Neglectus verò est spontaneum *quid*: r Manifestum est, & ijs *hominibus*, qui 1 nihil horum faciunt, vel non sponte faciunt, vel *specie tenus* apparent tales, lenes esse. 4. d Et ijs, qui jam volunt *à se facta esse* contraria *eorum*, quæ fecerunt. 5. e Et *ijs*, quicunque etiam ipsi erga se tales *sunt quales adversùs eos quos læserunt*: Nemo enim seipsum videtur negligere. 6. 2 Et ijs, qui confitentur *peccatum suum*, simúlq; *eos* pœnitet, *quod egerint*: Quasi enim *jam* supplicium sumentes, (dolorem *scl. eorum qui deliquerunt*, ob ea quæ facta sunt) requiescunt ab ira. f Signum verò *hujus rei*, *est* in famulorum castigatione: Nam eos quidem, qui *delicta* pernegant, & contradicunt, magis castigamus; erga eos autem, qui confitentur meritò *se* castigari, ab excandescentia comquiescimus: g Causa verò *est*; quoniam impudentiæ *est*, manifesta pernegare: At impudentia *est* neglectus & contemptio: Ideóque quos valdè contemnimus, *apud eos* pudore non afficimur. 7. 3 Et ijs, qui se humiliter demittunt, & non contradicunt: * Apparent enim hii confiteri, *se* inferiores esse: Qui autem *sunt* inferiores, timent: Qui verò timet, negligit nemo: h Quòd autem erga eos, qui *se* demittunt, deponatur ira,

Ἐπεὶ δὲ τὸ ὀργίζεσθαι ἐναντίον τῷ πραΰνεσθαι, καὶ ὀργὴ πραότητι, ληπτέον πῶς ἔχοντες πρᾷοί εἰσι, καὶ πρὸς τίνας πρᾴως ἔχουσι, καὶ διὰ τίνων πραΰνονται. 2. Ἔστω δὴ πράϋνσις, κατάστασις καὶ ἠρέμησις ὀργῆς. ¶ 3. Εἰ δὴ ὀργίζονται τοῖς ὀλιγωροῦσιν, ὀλιγωρία δὲ ἐστὶν ἑκούσιον, φανερὸν ὅτι καὶ τοῖς μηδὲν τούτων ποιοῦσιν, ἢ ἀκουσίως ποιοῦσιν, ἢ φαινομένοις τοιούτοις, πρᾷοί εἰσι. 4. Καὶ τοῖς τἀναντία ὧν ἐποίησαν βουλομένοις. 5. Καὶ ὅσοι καὶ αὐτοὶ εἰς αὑτοὺς τοιοῦτοι· οὐδεὶς γὰρ αὐτὸς αὑτοῦ δοκεῖ ὀλιγωρεῖν. 6. Καὶ τοῖς ὁμολογοῦσι καὶ μεταμελομένοις*· ὡς γὰρ ἔχοντες δίκην τὸ λυπεῖσθαι ἐπὶ τοῖς πεποιημένοις, παύονται τῆς ὀργῆς· σημεῖον δὲ ἐπὶ τῆς τῶν οἰκετῶν κολάσεως· τοὺς μὲν γὰρ ἀρνουμένους καὶ ἀντιλέγοντας μᾶλλον κολάζομεν· πρὸς δὲ τοὺς ὁμολογοῦντας δικαίως κολάζεσθαι, παυόμεθα θυμούμενοι· αἴτιον δ', ὅτι ἀναισχυντία τὸ τὰ φανερὰ ἀρνεῖσθαι· ἡ δ' ἀναισχυντία, ὀλιγωρία καὶ καταφρόνησις. ὧν γοῦν πολὺ καταφρονοῦμεν, οὐκ αἰσχυνόμεθα. 7. Καὶ τοῖς ταπεινουμένοις πρὸς αὐτοὺς, καὶ μὴ ἀντιλέγουσι· φαίνονται γὰρ ὁμολογεῖν ἥττους εἶναι· οἱ δ' ἥττους, φοβοῦνται· φοβούμενος δὲ οὐδεὶς ὀλιγωρεῖ. ὅτι δὲ πρὸς τοὺς ταπεινουμένους

* *Conjun. 3. Ethic. cap. 2.*

a Quia *Lenitas* est Iræ *contraria*, Idcircò, cùm dixeris, Quomodò ad iram excitentur; docendum jam, *Quomodò placentur, & sedentur.*

b *Præmisso* igitur, Quid sit *Leniendi studium.*

c De 1 Quæst. (*erga Quos, &c.*) *formæ*: 1 Rat. *eorum quæ causis iræ*, (*neglectus &c.*) *adversantur*; I', Mitescunt erga eos, tum *qui haud parvi fecerunt* ipsos, saltem *haud sponte*.

d Tum *qui in eodem* neglectu *haud perseverant*, sed *contraria* fecisse *jam cupiunt*.

e Tum *qui neglectum* illum, esse *nullum putabant*.

2 a Placabiles fiunt, neglectum *confitentibus & pænitentibus*.

f Huic rei *signo est*, *servorum castigatio*; quibus improbè *inficiantibus* sæviores sumus; *fatentes* se meritò plecti, dimittimus.

g *Causa autem* est, Quòd improbè *inficiari*, est *mentiendo nihil pudere*; quod perind est, ac parvi ducere.

3 a, Mansuescimus ijs, *qui se*, tanquàm potentioribus, *humiliter subijciunt*, &c.

* *Ratio quidem*, est, Quia *fatentur hi se imbecilliores*, & proin haud parvi æstimant.

h *Exemplum autem*, est illud quòd etiam *Canis non mordens eos*, qui ad pedes accidunt.

μένους παύεται ἡ ὀργή, καὶ οἱ κύνες δηλοῦσιν, οὐ δάκνοντες τοὺς καθίζοντας. 8. Καὶ τοῖς σπουδάζουσι πρὸς τοὺς σπουδάζοντας· δοκεῖ γὰρ σπουδάζεσθαι, ἀλλ' οὐ καταφρονεῖσθαι. 9. Καὶ τοῖς μείζω κεχαρισμένοις. 10. Καὶ τοῖς δεομένοις, καὶ παραιτουμένοις· ταπεινότεροι γάρ. 11. Καὶ τοῖς μὴ ὑβρισταῖς, μηδὲ χλευασταῖς, μηδ' ὀλιγώροις, ἢ εἰς μηδένα, ἢ μὴ εἰς χρηστοὺς ἢ μὴ εἰς τοιούτους οἷοί περ αὐτοί· ὅλως δ', ἐκ τῶν ἐναντίων δεῖ σκοπεῖν τὰ πραΰντικά. 12. Καὶ οὓς φοβοῦνται καὶ αἰσχύνονται· ἕως γὰρ ἂν οὕτως ἔχωσιν, οὐκ ὀργίζονται· ἀδύνατον γὰρ ἅμα φοβεῖσθαι καὶ ὀργίζεσθαι. 13. Καὶ τοῖς δι' ὀργὴν ποιήσασιν, ἢ οὐκ ὀργίζονται, ἢ ἧττον ὀργίζονται· οὐ γὰρ δι' ὀλιγωρίαν φαίνονται πρᾶξαι· οὐδεὶς γὰρ ὀργιζόμενος ὀλιγωρεῖ· ἡ μὲν γὰρ ὀλιγωρία, ἄλυπον· ἡ δ' ὀργή, μετὰ λύπης. 14. Καὶ τοῖς αἰσχυνομένοις αὐτούς. ¶ 15. Καὶ ἔχοντες δὲ ἐναντίως τῷ ὀργίζεσθαι, δῆλον ὅτι πρᾷοί εἰσιν· οἷον, ἐν παιδιᾷ, ἐν γέλωτι, ἐν ἑορτῇ, ἐν εὐημερίᾳ, ἐν κατορθώσει, ἐν πληρώσει· ὅλως, ἐν ἀλυπίᾳ καὶ ἡδονῇ μὴ ὑβριστικῇ, καὶ ἐν ἐλπίδι ἐπιεικεῖ. 16. Ἔτι κεχρονικότες, καὶ μὴ ὑπόγυιοι τῇ ὀργῇ ὄντες· παύει γὰρ ὀργὴν ὁ χρόνος. 17. Παύει δὲ καὶ ἑτέρου ὀργὴν μείζω ἡ παρ' ἄλλου ληφθεῖσα τιμωρεία πρότερον· διὸ εὖ Φιλοκράτης, εἰπόντος τινὸς, ὀργιζομένου τοῦ δήμου, τί οὐκ ἀπολογῇ; οὔπω γε, ἔιη· ἀλλὰ πότε; ὅταν ἄλλον ἴδω διαβεβλημένον· πρᾷοι γὰρ

etiam & canes perspicuum faciunt; *quippè* non mordentes *eos*, qui *humi prostrati* sunt. 8. [4] Et ijs qui *seriò* operam dant *ipsis*, *cùm seriò* operam navant *ipsi*: Videtur enim, *ab illis* curari *illos*, non autem contemni. 9 [5] Et ijs, qui *licèt anteà quicquam læserint*, *aut abnuerint*; *posteà tamen* majore in re gratificati *sunt*. 10. [6] Et ijs, qui *ipsos* orant, & qui *pœnam* deprecantur: Demissiores enim *sunt tales*. 11. [7] Et ijs, qui nec contumeliosi *sunt*, nec subsannatores, neque negligere *solent*, aut *hominem* quenquam, aut *viros* probos, aut tales quales ipsi *sunt*: [i] Omninò autem, ex contrarijs, *quæ ad iram impellunt*, oportet considerare ea quæ leniendi vim habent. 12. [2] Et *ijs*, quos timent, & *apud quos* verecundiâ afficiuntur: Quoad enim ità *se* habeant, *ut illos timeant aut vereantur*, *ijsdem* non irascuntur: Impossibile enim *est*, *ut* simul *quis alium* timeat, & *eidem* irascatur. 13. [k] Et ijs qui per iram *aliquid* fecerunt, aut non irascuntur, aut minùs irascuntur: non enim propter neglectum apparent *illi* egisse. Nemo enim, qui irascitur, negligit; Et enim neglectus vacat dolore; ira verò, dolori *semper conjuncta est*. 14. [l] Et *ijs*, qui apud ipsos verecundiâ afficiuntur. ¶ 15. [m] Et verò perspicuum *est*, [1] lenes esse *homines eos*, qui *se* contrario habent modo, ac *illi* qui irascuntur: veluti *fit*, in ludo, in risu, in festo die, in rebus *ipsorum* secundis, in recta actione, in saturitate; omninò in indolentia, & voluptate minimè contumeliosâ, & in *æquabili ac* moderatâ spe. 16. [2] Præterea, qui per *aliquod* tempus commorati *sunt in ira*, & non recèns ira accensi: [n] Sedat enim iram tempus. 17. [o] Sedat verò etiam iram in alterum majorem, vindicta de alio priùs sumpta: [p] Quamobrem rectè Philocrates, dicente quodam, dùm irasceretur populus; Quid *te* non defendis? nondùm sinè, inquit: Verùm, Quandò? Cùm alium videro in *falsum* crimen vocatum: [q] Lenes enim fiunt

4 [a], Placantur & ijs, qui *nobiscum serijs, agunt sedulò*; contra illud cap. 2. part. 29.

5 [a] Mitigamur ab ijs, qui *leviores neglectus majoribus beneficijs compensârunt*: contra illud cap. 2. par. 28.

6 [a], Flectimur etiam à *supplicibus*, submissèque *deprecantibus*: Ducitur hoc ex par. 7.

7 [a], Mansueti sumus ijs, *quorum mores à ludibrijs &c. alieni* sunt, neminemque parvi ducunt, &c. Contra illud cap. 2. part. 14. & alibi.

i Universim, Nos leniunt *contraria eorum, quæ iram irritabant*, cap. 2.

2 Rat. *affectuum* quorundam *in genere*, sumuntur formæ: Lenimur enim ijs,

Tùm *qui nobis timendi* sunt, & *reverendi*.

k Tùm qui *irâ perciti* in nos quicquam deliquere, &c.

l Tùm qui *nos*, ut *bonore dignos*, *reverentur*.

m De 2, & 3 quæst. (*qui lenes & ob quæ*) formæ.

1 [a]. Ad lenitatem proclives sunt (qui, contrà atque irati, cap. 2. par. 11, 12.) *omni ægritudine vacant*, vel potiùs *lætitia efferuntur*, gaudiumque sentiunt.

2 [a], Placabiles etiam illi, *qui suam iram comperedinârunt*.

n Mora enim lenit animum iratum.

o Item, cùm duobus iratus quis, *supplicium de eo sumpsit*, *cui minus irascebatur*; sedatur is jam in eum, cui magis.

p Hoc consilio Philocrates proditionis accusatus, *noluit*, *ardente populo causam dicere*; *priusquam* videret alium, eodem crimine in judicium vocatum.

q Rat. quia mansuetiores fi-

3ª Discutitur omnis ira: *si adversarios subjugarint.*

r Vel si *in majora* ii mala *inciderint, quæ m ipsi* illis unquam *optarent.*

4ª Mitigantur erga lædentes, *si cogitent, se illos improbè antea violasse* meritoque jam plecti:

ſ Si enim meritò illi violati fuerint, minus dolenter ferunt; neque id esse putant, præter illud, quod decet.

t Hinc prudens illa quidem puniendi ratio, objurgatione ut prius habitâ, animos ad pœnam præpares.

5ª Abjicitur ira ergà illum *quem*, si ultus sis, *non intellecturum putes, te damni auctorem* illi *fuisse*, idque ob injurias ejus *has, vel illas.*

u Rat. *Quia in irâ, Certa* semper *est persona, & injuria* certa, cui ultio subindè respondet.

x Confirm. Exempl. Odyss. 9ª. Ulysses quò iram expleret seq; compesceret, Polyphemum docuit, quòd & *ipsius operâ & ob necem sociorum*, cœcus factus esset.

6ª Ergò etiam flaccescit ira, erga illos,

a Tum *qui nihil sentiunt, unde* malum *provenerit*, &c.

b Tum *qui mortem obierunt*; cujus ratio,

c Partim ex part. 19,

d Partim ex part. 21.

e Undè, Apollo, Iliad. ult. Achillem, quò eum placaret, reprehendit ex eo, quod surdam terram, i. Cadaver, Hectoris laceraret furens.

f Præcept. Ex *definitione* lenitionis, & *quæstionibus tribus* proposit. tanquam *ex locis* & elementis communibus, *placari* posse *auditores*; idq; per formas proprias, * tum secundæ quæstionis: ex par. 15. & sequ.

fiunt *homines* cùm in alium iram *suam* consumpserint; veluti contigit in Ergophili *casu*: Nam *cùm judices ei* magis infensi *essent*, quàm Callistheni; *eum tamen* dimiserunt, propterea quòd Callisthenem pridiè morte mulctaverant. 18. ³ Et *mites fiunt erga adversarios*, si *eos judicio*, &c. convicerint. 19 ʳ Et si majus malum passi sint, quàm *ii* qui irascuntur, attulissent: *Ab illis* enim *se* quasi sumpsisse vindictam putant. 20. ⁴ Et si ipsimet, *se anteà* injustè egisse arbitrentur; & *si* justè *damnum* pati: Non oritur enim ira adversùs *id quod* justè *factum est*: ſ Non enim adhuc *se* putant præter *id* quod convenit, *damnum illud* pati: Ira autem hoc *modo definita* fuit: ᵗ Quamobrem oratione oportet *delinquentes* priùs castigare: Nam minùs molestè ferunt etiam servi *ipsi* dùm, *increpatione priùs habitâ*, castigentur. 21. ⁵ Et lenes *fiunt, si illos, cùm ulti fuerint*, haud putent sensuros esse *sigillatim*, quòd propter ipsos, *malum illud* paterentur, & quibus *specialibus de causis* paterentur: ᵘ Nam Ira singularium est: *Idq;* perspicuum *est* ex definitione *ipsius*: ˣ Quamobrem *Ulysses iratus* rectè introductus est,

" *Dic, Ulyssem eversorem urbium* orbasse te oculo.

Quasi non ultus *esset Polyphemi injurias*, nisi *specialim* sensisset *is*, & à quo & pro quo *ipsius facto, excæcatus fuerit.* 22.⁶ Proindè neque aliis, ᵃ quicunque nihil *omninò* sentiunt, irascuntur; ᵇ neque *iis*, qui mortui sunt, ampliùs; quippe ᶜ qui & passi *jam* sint *malorum* extremum, & ᵈ neque sint dolituri, neq; *malum illud*, *ejusque authorem* sensuri; Quod *quidem homines* irati *imprimis* appetunt: ᵉ Quamobrem bellè de Hectore Poeta, dùm mitigare vellet Achillis iram adversùs *illum* mortuum.

" *Jam enim* (inquit) *terram* sensu carentem *fœdè vexat insaniens.*

23. ᶠ Perspicuum igitur *est, iis* qui *alios* lenire volunt, ex his locis dicendum *esse*; * ipsos quidem (*quorum iram*

γίγνονται, ὅταν εἰς ἄλλον τὴν ὀργὴν ἀναλώσωσιν· οἷον συνέβη ἐπὶ Ἐργοφίλου· μᾶλλον γὰρ χαλεπαίνοντες, ἢ Καλλισθένει, ἀφῆσαν, διὰ τὸ Καλλισθένους τῇ προτεραίᾳ καταγνῶναι θάνατον. 18. Καὶ ἐὰν ἕλωσι. 19. Καὶ ἐὰν μεῖζον κακὸν πεπονθότες ὦσιν, ἢ οἱ ὀργιζόμενοι ἔδρασαν ἄν· ὥσπερ γὰρ εἰληφέναι τιμωρίαν οἴονται. 20. Καὶ ἐὰν ἀδικεῖν οἴωνται αὐτοὶ καὶ δικαίως πάσχειν· οὐ γίγνεται γὰρ ἡ ὀργὴ πρὸς τὸ δίκαιον· οὐ γὰρ ἔτι παρὰ τὸ προσῆκον οἴονται πάσχειν· ἡ δ' ὀργὴ τοῦτο ἦν *· διὸ τῷ λόγῳ δεῖ προκολάζειν· ἀγανακτοῦσι γὰρ ἧττον κολαζόμενοι καὶ οἱ δοῦλοι. 21. Καὶ ἐὰν μὴ αἰσθήσεσθαι οἴωνται, ὅτι δι' αὐτοὺς, καὶ ἀνθ' ὧν ἔπαθον· ἡ γὰρ ὀργὴ, τῶν καθ' ἕκαστόν ἐστι· δῆλον δ' ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ· διὸ ὀρθῶς πεποίηται,

" φάσθαι Ὀδυσσῆα πτολιπόρθιον· ---

ὡς οὐ τετιμωρημένος, εἰ μὴ ᾔσθετο καὶ ὑφ' οὗ, καὶ ἀνθ' ὅτου. 22. Ὥστε οὔτε τοῖς ἄλλοις ὅσοι μὴ αἰσθάνονται, ὀργίζονται· οὔτε τοῖς τεθνεῶσιν ἔτι, ὡς πεπονθόσι τε τὸ ἔσχατον, καὶ οὐκ ἀλγήσουσιν, οὐδ' αἰσθησομένοις, οὗ οἱ ὀργιζόμενοι ἐφίενται· διὸ εὖ περὶ τοῦ Ἕκτορος ὁ ποιητὴς, παῦσαι βουλόμενος τὸν Ἀχιλλέα τῆς ὀργῆς τεθνεῶτος,

" Κωφὴν γὰρ δὴ γαῖαν ἀεικίζει μενεαίνων.

23. Δῆλον οὖν ὅτι τοῖς καταπραΰνειν βουλομένοις, ἐκ τούτων τῶν τόπων λεκτέον· αὐτοὺς μὲν γὰρ παρα-

* Cap. 2. par. 1.

παρασκευάζουσι τοιούτους· οἷς δ' ὀργίζονται, ἢ φοβερούς, ἢ αἰσχύνης ἀξίους, ἢ κεχαρισμένους, ἢ ἄκοντας, ἢ ὑπεραλγοῦντας τοῖς πεποιημένοις.

placere volunt) parantibus ejusmodi, *quales jam descripsimus*; * *illos* verò, quibus irascuntur, aut metuendos, aut reverentiâ dignos [g], aut *de iis* benemeritos [h], aut invitos [i], aut valdè dolentes [k] *ob* ea, quæ *ab ipsis* facta sunt, &c.

* Tùm etiam primæ: idq;

g Ex par. 18.
h Pa. 9.
i Pa. 3.
k Pa. 6.

De amore & amicitia.

CAP. IV.

Amare Quid: Par. 1. De amicitia, Quæst. 1a, Qui homines amant, vel amici sint, à Par. 3. 2de, Quos amant; simulque 3tia, Quas res amant, à Partic. 6.

Τίνας δὲ φιλοῦσι καὶ μισοῦσι, καὶ διὰ τί, τὴν φιλίαν καὶ τὸ φιλεῖν ὁρισάμενοι, λέγωμεν. ἔστω δὴ τὸ φιλεῖν *, τὸ βούλεσθαί τινι ἃ οἴεται ἀγαθά, ἐκείνου ἕνεκα, ἀλλὰ μὴ αὑτοῦ, καὶ τὸ κατὰ δύναμιν πρακτικὸν εἶναι τούτων. 2. Φίλος δ' ἐστὶν ὁ φιλῶν καὶ ἀντιφιλούμενος ||· οἴονται δὲ φίλοι εἶναι, οἱ οὕτως ἔχειν οἰόμενοι πρὸς ἀλλήλους. ¶ 3. Τούτων δὲ ὑποκειμένων, ἀνάγκη φίλον εἶναι τὸν συνηδόμενον τοῖς ἀγαθοῖς, καὶ συναλγοῦντα τοῖς λυπηροῖς, μὴ διά τι ἕτερον, ἀλλὰ δι' ἐκεῖνον. γινομένων γὰρ ὧν βούλονται, χαίρουσι πάντες· τῶν ἐναντίων δὲ, λυποῦνται· ὥστε τῆς βουλήσεως σημεῖον, αἱ λῦπαι καὶ αἱ ἡδοναί. 4. Καὶ οἷς δὴ ταὐτὰ ἀγαθὰ καὶ κακά. 5. Καὶ οἱ τοῖς αὐτοῖς φίλοι, καὶ οἱ τοῖς αὐτοῖς ἐχθροί· ταὐτὰ γὰρ τούτοις βούλεσθαι ἀνάγκη· ὥσπερ αὐτῷ καὶ ἄλλῳ βουλόμενος, τούτῳ φαίνεται φίλος εἶναι. ¶ 6. Καὶ τοὺς πεποιηκότας εὖ, φιλοῦσιν, ἢ αὐτοὺς, ἢ ὧν κήδονται· ἢ εἰ μεγάλα, ἢ εἰ προθύ-

* Conjun. 9. Ethic. cap. 7.

|| Conjun. 9. Ethic. cap. 4.

[a] QUos autem ament, & odio habeant, & Quamobrem; ubi definiverimus, *Quid sit* Amicitia, & *Quid* Amare, dicamus. [b] Sit igitur Amare, & velle alicui *ea*, quæ putat bona *esse*, illius *quidem* gratiâ, non autem sui-ipsius, & pro viribus procuratorem esse eorundem. 2. [c] Amicus verò est qui amat *aliquem*, & vicissim *ab eo* amatur: [d] *Illi* autem se putant amicos esse, qui putant *se*, sic mutuò esse affectos. ¶ 3 [e] His autem suppositis, [1] necesse *est* Amicum esse *eum*, qui simùl gaudet *alicujus* bonis, & molestiis *ejus* simùl dolet, non propter aliquid aliud, sed propter illum. [f] Quùm enim *ea* fiunt, quæ volunt, gaudent omnes; cùm verò contraria; *tunc* dolent: Quare & voluntatis *cujusque* signum *sunt*, dolores ac voluptates. 4. [2] Et *eos*, quibus jam eadem *sunt*, *& habentur*, bona, & mala. 5. [g] Et *eos*, qui *sunt* iisdem amici, & qui iisdem inimici: [h] Necesse enim *est*, *ut hi* eadem velint, quæ isti: Quare qui *ea bona* quæ sibi *cupit*, etiam alteri vult; *is quoque* huic *homini*, *qui illum alterum amat*, apparet amicus esse. ¶ 6. [i] Ac amant *tùm eos homines* [1] qui beneficia dederunt aut ipsis, vel *iis*, quos charos habent; aut si valdè benignè, vel si prompto animo

a De *Amore* & *Amicis*.

b *Definitio* priùs, Quid sit *Amare*;

c Et quis *verè amicus*;

d Vel *ità putatur*, tametsi specie tenùs duntaxat.

e De 1 Quæst. (Qui ament, vel amici sint) formæ: 1 Amicus percipitur *ex signis voluntatis*: si amici *rebus secundis* gaudeat, angatur *adversis*:

f Nam & ex *lætitia* illa, & ex *dolore* intelligitur amicorum voluntas.

2 Amici mutui sunt, tùm qui *pari* conditione vivunt, ut *idem utrisq; incommodet*, vel *sublevet*.

g Tùm qui *eosdem tertios amicos* vel *inimicos* habent.

h Hi enim, quia *eadem desiderant cum illis tertiis*; ex hoc consensu fit, ut inter se quoq; conjungantur specie tenùs; unde amicitia existit adumbrata.

i De 2 Quæst. (*Quos amant*) & de 3 (*ob Quæ*) formæ: 1o Ex Primariis rationibus amoris: 1 Amant eos, tùm *Qui beneficiis affecerunt* ipsos, aut eos, quos diligunt, &c.

k Tùm, *Quos arbitrantur* benefac. *velle.*

2ª, Deligunt quodammodò, tùm eos, qui ipsorum *amicis amici* sunt; vel qui amant, quos ipsi, *&c.*

l Tùm eos, qui ipsorum *inimicis inimici* sunt; vel odio habent, quos ipsi, *&c.*

m Rat. horum omnium, sumitur specie tenus ex definitione Amicitiæ.

n Dein, ex rat. Secundariis, for. 1a, Amant eos, qui *aliis præsidio* sunt ad opes, aut ad salutem.

o Tales sunt, 1 *liberales*, 2 *fortes*, 3 *justi*; *p* atq; hii sunt, quos non aliorum damno, rem suam augere putant, sed qui ex opere proprio victum quæritant: ut agricolæ, opifices, &c.

4 *Temperantes*; qui ab injuriis se abstinent:

5 *Remoti à negotiis* publicis.

2a, Diligimus eos, quibus *amici mutui* fieri cupimus, *si studium* illi nostrum *non adspernari* videantur velle: Quales sunt.

q Et qui *eximiâ* aliquâ *virtute florent*:

r Et quorum *vita* factaq; *probata sunt* iis, *quorum judicium* magni facimus; ut omnibus hominibus, vel optimis, *&c.*

s Supersunt for. Remotæ, & Communes: 1a, Diligunt eos, *quibuscum vivere*, *&* *commori velis*, quòd morib. suaves sint:

t Ut sunt, Tùm qui *ingenio leni*, & in erratis aliorum *haud morosi*: quique *obsequuntur aliis*, adversantur nemini.

u Tùm qui *in facetiis decori* & *leviter* absq; acerbitate *mordent* alios & aliorum morsiunculas *æquo animo tolerant*.

animo, vel si in talibus occasionibus, & ipsorum gratiâ; [k] tùm *eos*, quos putant velle benefacere. 7. [a] Et amicorum amicos; & amantes, *&c.* quos ipsi amant; atque amatos ab ijs, qui amantur ab ipsis: [l] & ijsdem inimicos & odio habentes eos, quos ipsi odio habent; atque odio habitos ab ijs, qui odio habentur ab ipsis: [m] Omnibus enim his, eadem apparent esse bona, ac sibi-ipsis: ita ut *& illis* velint, quæ ipsis bona *sunt*; id quod erat amici *definitio.* 8. [n] Præterea, [1] beneficos in pecunijs *erogandis*, & salute *dandâ*: [o] Quamobrem [1] liberales, & [2] fortes honorant, & [3] justos: ([p] Tales autem existimant *esse* eos, qui non ex alienis *bonis* vivunt: Hujusmodi verò *sunt*, qui *vivunt* ex laboribus *suis*: Et inter hos *sunt*, *&* *ij* qui ex agricultura; & ex alijs *ij* præcipuè, qui ex opificio *victum quærunt*;) Et [4] temperantes; quia non injusti: Et [5] tranquillè degentes, ob eandem *causam.* 9. [a] Et *eos*, quibus volumus amici esse, si *ipsi quoque* appareant velle: [q] Sunt autem ejusmodi, tùm boni secundum virtutem *moralem*, [r] tum *ij*, qui probati *bonâque existimatione sunt*, aut apud omnes *homines*, aut apud optimos, aut apud *eos*, qui suspiciuntur ab ipsis, aut apud *eos*, qui suspiciunt ipsos. 10. [s] Præterea, [t] jucundos *homines*, *quibuscum libenter* vivi potest, & *totos* dies simul traduci: [t] Tales verò *sunt*, tùm qui *ingenio* placidi, & non reprehensores peccatorum; & non studiosi contentionum, neque in litigando pertinaces: (Omnes enim tales, pugnaces *sunt*: Qui autem *cum ipsis* pugnant, ij (*contra*, *atque* amici) contraria *velle* apparent.) Tùm [u] qui sunt faceti *nati* & ad *alios* dicteriis incessendos, & ad *aliorum sales* sustinendos: Eodem enim utrique *eorum* propè admodùm contendunt, tùm qui possunt *comiter* lacessi *ab alijs*, tùm qui *alios* eleganter lacessunt; *ut utrique utrisque jucundam amicitiam faciant.*

μως, ἢ ἐν τοιούτοις καιροῖς, καὶ αὐτῶν ἕνεκα· ἢ οὓς ἂν οἴωνται βούλεσθαι ποιεῖν εὖ. 7. Καὶ τοὺς τῶν φίλων φίλους· καὶ φιλοῦντας οὓς αὐτοὶ φιλοῦσι· καὶ τοὺς φιλουμένους ὑπὸ τῶν φιλουμένων ἑαυτοῖς· καὶ τοὺς τοῖς αὐτοῖς ἐχθρούς· καὶ μισοῦντας οὓς αὐτοὶ μισοῦσι, καὶ τοὺς μισουμένους ὑπὸ τῶν ἑαυτοῖς μισουμένων· πᾶσι γὰρ τούτοις τὰ αὐτὰ ἀγαθὰ φαίνεται εἶναι καὶ ἑαυτοῖς· ὥστε βούλεσθαι τὰ αὐτοῖς ἀγαθά· ὅπερ ἦν τοῦ φίλου*. 8. Ἔτι, τοὺς εὖ ποιητικοὺς εἰς χρήματα καὶ εἰς σωτηρίαν· διὸ τοὺς ἐλευθερίους† καὶ ἀνδρείους ‖ τιμῶσι καὶ τοὺς δικαίους· τοιούτους δ' ὑπολαμβάνουσι, τοὺς μὴ ἀφ' ἑτέρων ζῶντας· τοιοῦτοι δ' οἱ ἀπὸ τοῦ ἐργάζεσθαι καὶ τούτων, οἱ ἀπὸ γεωργίας*· καὶ τῶν ἄλλων οἱ αὐτουργοὶ μάλιστα· καὶ τοὺς σώφρονας, ὅτι οὐκ ἄδικοι· καὶ τοὺς ἀπράγμονας, διὰ τὸ αὐτό. 9. Καὶ οἷς βουλόμεθα φίλοι εἶναι, ἐὰν φαίνωνται βουλόμενοι· εἰσὶ δὲ τοιοῦτοι, οἵ τ' ἀγαθοὶ κατ' ἀρετήν, καὶ οἱ εὐδόκιμοι, ἢ ἐν πᾶσιν, ἢ ἐν τοῖς βελτίστοις, ἢ ἐν τοῖς θαυμαζομένοις ὑφ' αὐτῶν, ἢ ἐν τοῖς θαυμάζουσιν αὐτούς. 10. Ἔτι, τοὺς ἡδεῖς† συνδιαγαγεῖν καὶ συνδιημερεῦσαι· τοιοῦτοι δ' οἱ εὔκολοι, καὶ μὴ ἐλεγκτικοὶ τῶν ἁμαρτανομένων, καὶ μὴ φιλόνεικοι, μηδὲ δυσέριδες· πάντες γὰρ οἱ τοιοῦτοι μαχητικοί· οἱ δὲ μαχόμενοι, τἀναντία φαίνονται βούλεσθαι· καὶ οἱ ἐπιδέξιοι ‖, καὶ τῷ τωθάσαι, καὶ τῷ ὑπομεῖναι· ἐπὶ ταὐτὰ γὰρ ἀμφότεροι σπεύδουσι τῷ πλησίον, δυνάμενοί τε σκώπτεσθαι, καὶ ἐμμελῶς σκώπτοντες*.

* *Par.* 1.

† *Conjun.* 4. *Ethic. cap.* 1.

‖ *Conjun.* 3. *Ethic. cap.* 9.

* *Conjun.* 1. *Oecon. cap.* 2.

† *Conjun.* 8. *Ethic. cap.* 6.

‖ *Vide* 4. *Ethic. c.* 14.

* *Ibid.*

Καὶ

11. Καὶ τοὺς ἐπαινοῦντας τὰ ὑπάρχοντα ἀγαθά, καὶ τούτων μάλιστα ἃ φοβοῦνται μὴ ὑπάρχειν αὐτοῖς. 12. Καὶ τοὺς καθαρείους περὶ ὄψιν, περὶ ἀμπεχόνην, περὶ ὅλον τὸν βίον. 13. Καὶ τοὺς μὴ ὀνειδιστὰς μήτε τῶν ἁμαρτημάτων, μήτε τῶν εὐεργετημάτων· ἀμφότεροι γὰρ ἐλεγκτικοί. 14. Καὶ τοὺς μὴ μνησικάκους, μηδὲ φυλακτικοὺς τῶν ἐγκλημάτων, ἀλλ' εὐκαταλλάκτους· οἵους γὰρ ἂν ὑπολάβωσιν εἶναι πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ πρὸς αὐτοὺς οἴονται. 15 Καὶ τοὺς μὴ κακολόγους, μηδὲ εἰδότας, μήτε τὰ τῶν πλησίον κακά, μήτε τὰ αὐτῶν, ἀλλὰ τὰ ἀγαθά· ὁ γὰρ ἀγαθὸς τοῦτο δρᾷ. 16. Καὶ τοὺς μὴ ἀντιτείνοντας τοῖς ὀργιζομένοις, ἢ σπουδάζουσι· μαχητικοὶ γὰρ οἱ τοιοῦτοι. 17. Καὶ τοὺς πρὸς αὐτοὺς σπουδαίως πως ἔχοντας, οἷον θαυμάζοντας αὐτούς· καὶ σπουδαίους ὑπολαμβάνοντας· καὶ χαίροντας αὐτοῖς· καὶ ταῦτα μάλιστα πεπονθότας, περὶ ἃ μάλιστα βούλονται αὐτοὶ ἢ θαυμάζεσθαι, ἢ σπουδαῖοι δοκεῖν εἶναι, ἢ ἡδεῖς. 18. Καὶ τοὺς ὁμοίους καὶ ταὐτὰ ἐπιτηδεύοντας, ἂν μὴ παρενοχλῶσι, μηδὲ ἀπὸ ταὐτοῦ ᾖ ὁ βίος· γίγνεται γὰρ οὕτω, τό,

"-- Κεραμεὺς κεραμεῖ. ---

19. Καὶ τοὺς τῶν αὐτῶν ἐπιθυμοῦντας, ὧν ἐνδέχεται ἅμα μετέχειν αὐτούς· εἰ δὲ μή, ταὐτὸ καὶ οὕτω συμβαίνει. 20. Καὶ πρὸς οὓς οὕτως ἔχουσιν, ὥστε μὴ αἰσχύνεσθαι τὰ πρὸς δόξαν *, μὴ καταφρονοῦντες. 21. Καὶ πρὸς οὓς αἰσχυνόμεθα τὰ πρὸς ἀλήθειαν 22. Καὶ πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται, ἢ ὑφ' ὧν ζηλοῦσθαι βούλονται καὶ μὴ φθονεῖσθαι, τού-

* Conjun. lib. 1. c. 7. p. 55. & 56.

11. [a] Et *eos*, qui laudant bona, quæ *ipsis* adsunt, eaque præcipuè, quæ *singuli* metuunt, ne desint ipsis. 12. [3] Et *eos*, qui munditiem in vultu, in vestitu, & totâ vitâ *colunt*. 13 [4] Et [1] non exprobratores neque peccatorum *aliorum*, neq; beneficiorum *suorum*: Ambo enim sunt reprehensionibus *dediti*. 14. [a] Et non memores malorum, neq; observatores criminum; sed *qui sunt* ad reconciliandum faciles: Quales enim existiment *eos* esse erga alios, *tales* etiam erga ipsos *fore* putant. 15. [3] Et *eos*, qui nec maledici *sunt*, neque *lubentèr* nôrunt aut vicinorum mala, aut ipsorum *propria*, sed bona *tantùm*: Bonus enim *vir* hoc facit. 16. [4] Et eos, qui non adversantur irascentibus, aut seriò agentibus: Pugnaces enim *&* *contentiosi* *sunt* tales. 17. [5] Et eos, qui erga ipsos studiosè quodammodò *se* habent: Veluti, qui admirantur ipsos: & studiosos *virtutis* existimant; ipsorumque *jucundâ consuetudine* gaudent: [x] Et maximè *ità sunt* affecti in iis *rebus*, in quibus maximè volunt ipsi aut suspici, aut studiosi videri esse aut jucundi. 18. [y] Et eos, qui *sunt* similes; & qui iisdem *rebus* student; [z] si modò *ipsis* non sint impedimento, [a] neque ex eadem re victus *illis* paretur: [b] Sic enim fit *Hesiodi* illud,

"-- Figulus figulo *invidet*: ——

19. [c] Et eos, qui appetunt illas res, quarum conting t ipsos *utrosque rectè* simul esse compotes: Sin minus, i dem, *quod antè dixi*, etiam hoc modo evenit, *ut alii aliis malè velint*. 20. [6] Et *eos*, apud quos ità *famili ritèr se* habent, ut coràm iis non pudeat *eorum*, quæ ad *hominum* opinionem *pertinent*, *dummodò eosdem*, *ut abjectissimos* minimè contemnant. 21. [d] Et apud quos pudore afficiuntur, *eorum*, quæ *sunt* ad veritatem. 22. [e] Et *eos* apud quos in honore, *&* *pretio* esse contendunt; f vel quos *rerum suarum* æmulos, non autem invidos habere volunt; hos

2 [a], Amplectuntur eos, qu *celebrant ipsorum virtutes*, suoq; jam testimonio fidem faciunt, earum esse ipsos compotes.

3 [a], Familiaritèr utuntur iis, qui *in. vestimentis*, &c. elegantes, *lautique* sunt.

4 [a], Diligunt eos, qui *moribus sequent*. absunt: [1] *ne objiciant peccata* nostra, vel ipsorum *beneficia* vetera:

2 Ne valdè *præterita aliorum mala recordentur*: neque *nova* crimina sedulò *notent*; sed erga omnes placabilem, mitemque animum gerant.

3 Nec *maledicere* soleant, aut rescíscere aliorum maculas, vel suas; sed bona omnia & dicant, & teneant.

4 Ut ne *contra nitantur irascentibus*, aut sedulò in aliquo negotio occupatis.

5 [a], Amplexantur tùm eos, qui *inclinato*, & propenso *animo sunt* in ipsos; si *admirentur* sc. & *probos putent*, atque ipsorum consuetudine lætentur, &c.

x Et potissimùm, si hæc faciant in ijs, *in quibus* imprimis *illi tales haberi* cupiunt.

y Tùm eos, qui *respectu sui ipsorum*, *studijs pares sunt*:

z Ità quidem, *si neuter* eorum *impediat* alterum.

a Neque *ex eodem* cursu *victum* quærant.

b Similitudo enim illa, *per se*, amorem; *propter impedimentum* illud, indignationem parit:

c Respect. *rer.* quar. studijs tenentur. Ear. si *ambo consortes* fieri queant, his mutuæ manus & fides: Sin *alterius adeptio excludat alterum*, ut rivales regniq; socios, hi bellis odiisque æstuant.

6, Rat. tùm *affectuum in nobis*: Diligimus & eos, coram quibus *res ad opinion. turpes*, liberè *gerimus*, & absque rubore patimur.

d Et eos, quos, *pudet* habere testes rerum *ad verit. turpium*:

e Tùm *laudis* & æmulationis; Amare cupiunt & eos, quibus de laude certantes, *probari se* cupiunt.

f Et eos, quos *imitatores*

laudum suarum, non obtrectatores esse optant.

g Tum *studij*; diligunt eos, quos *officio suo juvarent*, &c. nisi inde majus sibi damnum accerserent.

7 Ex communib. notis amicitiæ; 1 Amici saltem *esse volumus* iis, quorum *amor absentiâ non minuitur*; quippe qui firmitatem ex ipsorum probitate obtinet.

h Et universim, amant eos, *qui acriter amicitiam colunt*; cernunturque in re incertâ certissimi.

2 Et eos amant, qui *aperte versantur* cum ipsis, nihilque fingunt.

i Inter quos etiam illi censendi, qui *suas res malas* ipsis *aperiunt*, nihilque obtegunt; quod probatur ex part. 20.

3 Et eos, qui propter potentiam *formidolosi non sunt*, sed auxiliares nobis futuri.

k Hæc de amore: Nunc Amicitiæ numerantur & *species tres*;

l Et *Efficientia quædam*; quæ originem, & occasionem aliquando dant amicitiæ.

inquam, aut amant, aut *iis* amici esse cupiunt. 23. g Et quibus bona *auxilio suo* procurarent, nisi *exinde* majora ipsis perventura essent mala. 24. 7 Et eis 1 *amici esse volunt*, qui similiter absentes *amicos*, ac præsentes amant: Quamobrem eos etiam, qui erga mortuos tales *se præstant*, omnes amant: h Et omninò *eos amant*, qui amicorum valdè studiosi *sunt*, nec *eos cùm malis premuntur*, deserunt: Ex iis enim qui *in quovis genere sunt* boni, maximè amant eos, qui in amicitiâ *colendâ* boni *sunt*. 25. 2 Et *eos*, qui *non* simulatè agunt apud ipsos: Hujusmodi autem *sunt* etiam *illi*, i qui sua ipsorum vitia *amicis apertè* narrant: Nam *antè* dictum est, apud amicos, *nos* eorum quæ *sunt* ad opinionem, non pudere: Si igitur *is*, quem pudet *coram altero*, *eum* non amat; is *certè*, quem non pudet, amanti similis est. 26. 3 Et eos, qui non metuendi *sunt*, & quibus confidimus: Nemo enim *eum* quem metuit, amat. 27. k Species autem amicitiæ, *sunt* 1 sodalitas; 2 familiaritas; *&* 3 cognatio; & quæcunque talia. 28. l Conficientia verò Amicitiæ *sunt*, gratia, & non rogatum *benè* fecisse, & cùm *benè illi* fecerit, *hoc aliis* non indicâsse: Hanc enim *rationem qui servat*, ipsius amici gratiâ apparet *fecisse*, & non propter aliud.

τοὺς ἢ φιλοῦσιν, ἢ βούλονται φίλοι εἶναι. 23. Καὶ οἷς ἂν τἀγαθὰ συμπεπράχωσιν, ἐὰν μὴ μέλλῃ αὐτοῖς ἔσεσθαι μείζω κακά. 24. Καὶ τοὺς ὁμοίως καὶ τοὺς ἀπόντας καὶ τοὺς παρόντας φιλοῦσι· διὸ καὶ τοὺς περὶ τοὺς τεθνεῶτας τοιούτους πάντες φιλοῦσι· καὶ ὅλως τοὺς σφόδρα φιλοφίλους *, καὶ μὴ ἐγκαταλείποντας· μάλιστα γὰρ φιλοῦσι τῶν ἀγαθῶν τοὺς φιλεῖν ἀγαθούς. 25. Καὶ τοὺς μὴ πλαττομένους πρὸς αὐτούς· τοιοῦτοι δὲ καὶ οἱ τὰ φαῦλα τὰ ἑαυτῶν λέγοντες· εἴρηται † γὰρ ὅτι πρὸς τοὺς φίλους τὰ πρὸς δόξαν οὐκ αἰσχυνόμεθα· εἰ οὖν ὁ αἰσχυνόμενος μὴ φιλεῖ, ὁ μὴ αἰσχυνόμενος φιλοῦντι ἔοικε. 26. Καὶ τοὺς μὴ φοβερούς· καὶ οἷς θαῤῥοῦμεν· οὐδεὶς γὰρ ὃν φοβεῖται, φιλεῖ. 27. Εἴδη δὲ φιλίας ‖, ἑταιρεία, οἰκειότης, συγγένεια, καὶ ὅσα τοιαῦτα. 28. Ποιητικὰ δὲ φιλίας, χάρις *, καὶ τὸ μὴ δεηθέντος ποιῆσαι, καὶ τὸ ποιήσαντα μὴ δηλῶσαι· αὐτοῦ γὰρ οὕτως ἕνεκα φαίνεται, καὶ οὐ δι' ἕτερον.

* Conjun. 8. Ethic. cap. 1.

† Par. 20.

‖ Conjun. 8. Ethic. cap. 14.

* Vide 9. Ethic. cap. 7.

De inimicitia. CAP. V.

Formæ de inimicitia generales, &c. à Par. 1. Quomodo differunt tùm inimicitia & ira, Par. 3. Tùm ira & odium, Par. 4. Tùm is qui irascitur, ab eo qui odit, à Par. 8.

a De Inimicitia & Odio, *Generales* quidem formæ, sumendæ *ex formis de Amicitiâ contrarijs*.

b Efficientiæ inimicitiæ, quæ.

c Speciales autem, *ex differentijs* tùm *Inimicitiæ & iræ*: Quòd illa excitetur contra eos, qui *injustè læserint*; Inimicitia, contra eos qui *nullâ re violârint*.

a DE Inimicitia verò, & Odio, manifestum *est*, ex contrariis contemplandum esse: 2. b Conficientia autem inimicitiæ & odii, *sunt* Ira, Divexatio, Criminatio. ¶ 3. c Ac ira quidem oritur ex iis *injuriis*, quæ ad seipsum *suosque pertinent*: Inimicitia verò *esse potest* etiam sine iis, quæ

Περὶ δὲ ἔχθρας καὶ τοῦ μισεῖν, φανερὸν, ὡς ἐκ τῶν ἐναντίων δεῖ θεωρεῖν. 2. Ποιητικὰ δὲ ἔχθρας, ὀργὴ, ἐπηρεασμὸς, διαβολή. ¶ 3. Ὀργὴ μὲν οὖν ἐστὶν ἐκ τῶν πρὸς ἑαυτόν· ἔχθρα δὲ, καὶ ἄνευ τῶν πρὸς

πρὸς ἑαυτόν· ἐὰν γὰρ ὑπολάβωμεν εἶναι τοιόνδε, μισοῦμεν. ¶ 4. Καὶ ἡ μὲν ὀργή, ἀεὶ περὶ τὰ καθ' ἕκαστα *, οἷον Καλλίᾳ ἢ Σωκράτῃ· τὸ δὲ μῖσος, καὶ πρὸς τὰ γένη· τὸν γὰρ κλέπτην μισεῖ καὶ τὸν συκοφάντην ἕκαστος. 5. Καὶ τὸ μὲν, ἰατὸν χρόνῳ· τὸ δ', ἀνίατον. 6. Καὶ ἡ μὲν, τοῦ λυπῆσαι ἐφίεται· ἡ δὲ, τοῦ κακῶσαι μᾶλλον· αἰσθάνεσθαι γὰρ βούλεται ὁ ὀργιζόμενος· τῷ δὲ, οὐδὲν διαφέρει· ἔστι δὲ, τὰ μὲν λυπηρά, αἰσθητὰ πάντα· τὰ δὲ μάλιστα κακά, ἥκιστα αἰσθητά. ἀδικία καὶ ἀφροσύνη· οὐδὲν γὰρ λυπεῖ ἡ παρουσία τῆς κακίας. 7. Καὶ τὸ μὲν, μετὰ λύπης· τὸ δ', οὐ μετὰ λύπης· ὁ μὲν γὰρ ὀργιζόμενος, λυπεῖται· ὁ δὲ μισῶν, οὔ. ¶ 8. Καὶ ὁ μὲν, πολλῶν ἂν γενομένων, ἐλεήσειεν· ὁ δὲ, οὐδενός· ὁ μὲν γάρ, ἀντιπαθεῖν βούλεται ᾧ ὀργίζεται· ὁ δὲ, μὴ εἶναι. 9. Φανερὸν οὖν ἐκ τούτων, ὅτι ἐνδέχεται ἐχθροὺς καὶ φίλους καὶ ὄντας ἀποδεικνύναι, καὶ μὴ ὄντας ποιεῖν, καὶ φάσκοντας διαλύειν, καὶ ἢ δι' ὀργὴν ἢ δι' ἔχθραν ἀμφισβητοῦντας, ἐφ' ὁπότερ' ἂν προαιρῆταί τις, ἄγειν.

*Conjun. cap. 2. pag. 2.

ad seipsum: Si enim existimemus aliquem esse talem; eum odio habemus. ¶ 4. [d] Et [1] ira quidem, semper adversùs singularia exercetur; velut, Callium, vel Socratem; odium verò, etiam adversùs *ipsa* genera: Nam furem odio habet, & Sycophantam unusquisque. 5. [2] Et illa quidem, sanabilis tempore; hoc verò, insanabile. 6. [3] Et illa, *dolore, seu* molestiâ afficere appetit; hoc autem, malo potiùs affligere: Qui enim irascitur, *dolorem* sentire vult *eum, cui irascitur*; qui autem odit, *dummodo inimicus damnum habeat, sentiat is necne*, nihil curat. Sunt autem molesta quidem, *ejusmodi*, ut sentiantur omnia: Quæ verò maxima mala *sint*, minimè sensum movent: *velut*, injustitia, & amentia: Nam vitii præsentia, nullum dolorem *hominibus* affert. 7. [4] Et illa quidem, cum dolore *conjuncta*; hoc verò, cum dolore nequaquàm: Qui enim irascitur, molestiâ afficitur; qui odio habet, non *afficitur*. ¶ 8. [e] Et ille quidem, si multa *mala* facta sint *ei, cui iratus fuit, ejus* miseretur; hic verò, nullius *misereri solet*: Ille enim, vicissim *dolorem* vult pati *eum*, cui irascitur; hic verò, *eum* non esse, *&* *funditùs everti cupit*. 9. [f] Manifestum igitur ex dictis, *est*, *Oratorem* posse tùm illos, qui *verè* sint inimici, & amici, demonstrare; &, qui non sint, *oratione* efficere; qui autem dicunt *se esse*, dissolvere: [g] tùm *illos*, qui an ob iram, an ob inimicitiam *factum sit*, controversantur, in utram partem quis præeligat, ducere.

[1] Sunt odii Quatuo, genera odium melancholicum, ferinum, naturale, & humanum.

d Tùm *Iræ* & *Odij*; quòd ira sit contra *certos homines*; odium adversùs *genera hominum*, & nationes.

2 Iram *temporis longinquitas* minuit; Odio, *senium* invenitur *nullum*, præter mortem.

3 Ira, *dolorem inurere* sat habet: Odium, non dolorem, sed ipsum *malum importare* expetit.

4 Ira, *adjunctam ægritudinem habet*, ex opinione injuriæ acceptæ; odium, *ægritudine vacat*, cùm sit contra eos, qui nullâ re incommodarint,

e Tum ejus deniq; *qui irascitur*, ab eo, *qui odit*; quòd ille, *misericordiâ tangitur*, cum eum, cui succensuit, obrutum malis videt; huic *misericordia* excitatur *nulla*.

f Præcept. Ex formis *præcedentis cap.* docere poteris, potissimum *in genere Demonstrativo*, Qui sint amici vel non sint, &c.

g Ex for. *hujus cap.* à part. 3a ostendes, præsertim *in judicijs*; utrum ob iram, an ob odium, quicquam factum sit.

De metu.

CAP. VI.

Metus quid, Par. 1. *De Quæst.* 1a, *&* 2a, *Primùm Quas res, & Quas ob causas metuant, à Par.* 4. *Deinde, Qui homines metuendi sint, & Quas ob causas, à Par.* 10. *Denique, Quæ metuenda maximè, à Par.* 19. *De* 3a *Quæst. Quales sint ii, qui metuunt, à Par.* 22.

Ποῖα δὲ φοβοῦνται, καὶ τίνας, καὶ πῶς ἔχοντες,

[a] QUalia verò metuant, & Quos, & Quomodò *se* habentes, mani-

a De *Metu* dicendum eâdem methodo:

b *Definito* igitur; *Metum* esse tumultum quendam animi, ortum *ex specie futuri mali*; quod quidem, cùm *interitum minari*, aut dolores inurere videatur:

* (Cujusmodi mala, non sunt vitia aut *labes animi* aliqua, & similia, sed quæ *aliunde importantur*, & vulgò creduntur mala:)

c Tum etiam *ità propinquum sit, ut impendeat*, & jamjam in eum casurum videatur.

d *Quæ* enim propè adesse non putantur, nihil quicquam nos perterrefaciunt, uti liquet exemplo mortis.

e De 1ª & 2ª *Quæst.* Formæ: Ac 1°, [*Quas res & quas ob causas met.*]

* *Omninò*, ea timorem incutiunt, *quæ videntur vim habere* magnam, nos *perdendi*, & detrimenta invehendi ea, quæ acerrimos dolores pariunt.

f Unde, & harum rerum etiam *indicia ipsa*, notasque perhorrescimus.

g. Speciatim autem, hujusmodi (*quæ vim illam*, &c.) sunt.

1 *Simultates*, & *ira* eorum, qui ad inferendas injurias facultatem habent.

2 *Pravitas*, & injustitia, *vires nacta*: Nam de *voluntate* dubitari non potest, cum *studio* feratur ad nocendum.

3 Animi *fortitudo*, *ludibrio habita*; si viribus destituta non sit: Tunc siquidem injurias haud inultas feret.

4 *Metus* eorum, qui sibi prætimentes, *facultatem* habent *nocendi*: Hi. n. ut se extra periculum ponant, id alijs confestim creant.

2 [*Qui metuendi*, & *Quas ob causas*] sic: *Quia* magna hominum pars, & naturâ *pravi* sunt, & spe lucri *fidem fallunt*, & præ timore in dubijs *amicos deserunt*.

* Ideo metuendum, *arcana*, vitamque *alijs committere*.

* Unde colligitur, Metuendos esse homines; 1 ob *conscientiam* a-

manifestum hoc erit modo: b Sit ergò metus, molestia quædam, & perturbatio, *quæ oritur* ex phantasiâ futuri mali,[1] *ejusque* vel idonei ad interimendum, vel molesti. 2.* Non enim omnia mala metuuntur; veluti, ne *quis* futurus sit injustus, aut *ingenio* tardus; sed *ea* quæcunque vel molestias magnas, vel interitus *afferre* possunt: 3. c Et hæc *quidem*, si non procul, sed propè *ipsis esse* appareant; ità ut *quodammodo* impendeant: d Nam quæ procul admodum *sunt ea* non metuuntur: Sciunt enim omnes, se *aliquando* morituros; sed quia *mors* non propè *esse videtur*, *ideò eam* nihil curant. ¶ 4. e Si igitur metus hujusmodi est, * necesse *est*, ut talia metuenda sint, quæcunque apparent facultatem habere magnam interimendi, vel afferendi detrimenta, ad molestiam magnam pertinentia. 5. f Quamobrem & signa hujusmodi *malorum*, *sunt* metuenda: Propè enim apparet *esse id quod* metuendum *est*. Hoc enim dicitur *esse* periculum; *nempè* rei metuendæ appropinquatio. 6. g Ejusmodi verò *sunt*, 1 inimicitia & ira *eorum*, qui possunt efficere aliquid: Perspicuum enim *est eos* & velle, & posse *efficere*: Quare propinqui, & *parati* sunt ad efficiendum, & *nocendum*. 7. 2 Et injustitia, *nocendi* facultatem habens: Nam injustus *est* in eo; quia præeligit *esse* injustus. 8. 3 Et virtus contumeliam passa, cùm *ulciscendi* facultatem habet: Perspicuum enim *est*, quòd *virtus* cùm contumeliâ afficitur, semper quidem præeligit *ulcisci*, nunc verò *etiam præstare hoc* potest. 9. 4 Et *metuendus est* eorum metus, qui poterunt aliquid efficere: Necesse enim *est*, etiam *eum* qui talis *sit*, in apparatu *quodam* esse. ¶ 10. 2 Quoniam autem plerique *mortalium sunt* deterioris *ingenii*, & lucro prorsùs dediti, & in *subeundis* periculis timidi: * *Ideo* metuendum plerunque *est*, ex aliorum arbitrio pendere quenquam. 11. * Quare 1 conscij ei, qui fecerit

ὧδ' ἔσαι φανερόν· ἔσω δὴ φόβος, λύπη τις ἢ ταραχὴ ἐκ φαντασίας μέλλοντος κακοῦ, ἢ φθαρτικοῦ, ἢ λυπηροῦ. 2. Οὐ γὰρ πάντα τὰ κακὰ φοβοῦνται *· οἷον, εἰ ἔσαι ἄδικος ἢ βραδύς· ἀλλ' ὅσα ἢ λύπας μεγάλας, ἢ φθορὰς δύναται. 3. Καὶ ταῦτα, ἂν μὴ πόῤῥω, ἀλλὰ σύνεγγυς φαίνηται, ὥστε μέλλειν †· τὰ γὰρ πόῤῥω σφόδρα, οὐ φοβοῦνται· ἴσασι γὰρ πάντες, ὅτι ἀποθανοῦνται· ἀλλ' ὅτι οὐκ ἐγγὺς, οὐδὲν φροντίζουσιν. ¶ 4. Εἰ δὴ ὁ φόβος τοῦτ' ἐστὶν, ἀνάγκη τὰ τοιαῦτα φοβερὰ εἶναι, ὅσα φαίνεται δύναμιν ἔχειν μεγάλην τοῦ φθείρειν, ἢ βλάπτειν βλάβας εἰς λύπην μεγάλην συντεινούσας. 5. Διὸ καὶ τὰ σημεῖα τῶν τοιούτων, φοβερά· ἐγγὺς γὰρ φαίνεται τὸ φοβερόν· τοῦτο γάρ ἐστι κίνδυνος, φοβεροῦ πλησιασμός. 6. Τοιαῦτα δὲ, ἔχθρα τε καὶ ὀργὴ δυναμένων ποιεῖν τι· δῆλον γὰρ ὅτι βούλονταί τε καὶ δύνανται· ὥστε ἐγγύς εἰσι τοῦ ποιεῖν. 7. Καὶ ἀδικία δύναμιν ἔχουσα· τῷ προαιρεῖσθαι γὰρ ὁ ἄδικος, ἄδικος. 8. Καὶ ἀρετὴ ὑβριζομένη δύναμιν ἔχουσα· δῆλον γὰρ ὅτι προαιρεῖται μὲν, ὅταν ὑβρίζηται, ἀεὶ, δύναται δὲ νῦν. 9. Καὶ φόβος, τῶν δυναμένων τι ποιῆσαι· ἐν παρασκευῇ γὰρ ἀνάγκη εἶναι καὶ τὸν τοιοῦτον. ¶ 10. Ἐπεὶ δ' οἱ πολλοὶ χείρους καὶ ἥττους τοῦ κερδαίνειν, καὶ δειλοὶ ἐν τοῖς κινδύνοις, φοβερὸν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, τὸ ἐπ' ἄλλῳ αὐτὸν εἶναι. 11. Ὥστε οἱ συνειδότες πεποιηκότι

* *Conjun. 3. Ethic. cap.* 9.

† *Ibid. in ne cap.*

ποιηκότι τὶ δεινὸν, φοβεροὶ, ἢ κατειπεῖν, ἢ ἐγκαταλιπεῖν. 12. Καὶ οἱ δυνάμενοι ἀδικεῖν, ἀεὶ τοῖς δυναμένοις ἀδικεῖσθαι· ὡς γὰρ ἐπιτοπολὺ, ἀδικοῦσιν οἱ ἄνθρωποι, ὅταν δύνωνται. 13 Καὶ οἱ ἠδικημένοι οἱ νομίζοντες ἀδικεῖσθαι· ἀεὶ γὰρ τηροῦσι καιρόν. 14. Καὶ οἱ ἠδικηκότες, ἐὰν δύναμιν ἔχωσι, φοβεροὶ, δεδιότες τὸ ἀντιπαθεῖν· ὑπέκειτο * γὰρ τὸ τοιοῦτο φοβερόν. 15. Καὶ οἱ τῶν αὐτῶν ἀνταγωνισαὶ, ὅσα μὴ ἐνδέχεται ἅμα ὑπάρχειν ἀμφοῖν· ἀεὶ γὰρ πολεμοῦσι πρὸς τοιούτους. 16. Καὶ οἱ τοῖς κρείττοσιν αὐτῶν φοβεροὶ, καὶ αὐτοῖς φοβεροί· μᾶλλον γὰρ ἂν δύναιντο βλάπτειν αὐτοὺς, ἢ τοὺς κρείττους· καὶ οὓς φοβοῦνται οἱ κρείττους αὐτῶν, διὰ ταὐτό· καὶ οἱ τοὺς κρείττους αὐτῶν ἀνῃρηκότες. 17. Καὶ οἱ τοῖς ἥττοσιν αὐτῶν ἐπιτιθέμενοι· ἢ γὰρ ἤδη φοβεροὶ, ἢ αὐξηθέντες. 18. Καὶ τῶν ἠδικημένων καὶ ἐχθρῶν ἢ ἀντιπάλων οὐχ οἱ ὀξύθυμοι καὶ παρρησιαστικοὶ, ἀλλ' οἱ πρᾶοι καὶ εἴρωνες καὶ πανοῦργοι· ἄδηλοι γὰρ, ἢ ἐγγὺς ὦσι· οὐδέποτε φανεροί, ὅτι πόῤῥω. ¶ 19. Πάντα δὲ τὰ φοβερὰ, φοβερώτερα, ὅσα ἂν ἁμάρτωσιν, ἐπανορθώσασθαι μὴ ἐνδέχεται, ἀλλ' ἢ ὅλως ἀδύνατα, ἢ μὴ ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις. 20. Καὶ ὧν βοήθειαι μὴ εἰσὶν, ἢ μὴ ῥᾴδιαι. 21. Ὡς δ' ἁπλῶς εἰπεῖν φοβερά ἐστιν ὅσα ἐφ' ἑτέρων γινόμενα ἢ μέλλοντα, ἐλεεινά † ἐστι. σχεδὸν τὰ μὲν οὖν φοβερὰ καὶ ἃ φοβοῦνται, σχεδὸν, ὡς εἰ-

* Par. 9.

† Conjur. cap. 10. p. 21.

grave aliquid, metuendi *sunt*, *ne* aut *lucri spe*, indicent, aut *eum in periculo* deserant. 12. [a]Et *ii*, [1] qui *facilè* possunt injuriam facere, *semper metuendi sunt ijs* qui possunt injuriam pati: Nam plerunque injuriam faciunt homines, quando possint. 13 Et [2] qui injuriam *ab ullo* acceperunt, si existiment *se* accepisse: Semper enim observant *ulciscendi* occasionem. 14. [3]Et qui injuriam *semel* fecerunt, si facultatem habeant, metuendi *sunt postea*; *quippe qui* reformidant talionem: Positum enim erat, ejusmodi *esse id*, quod metuendum *est*. 15. [3] Et qui *sunt* competitores earundem *rerum*, quæcunque non contingit simul inesse utrisque: Semper enim *illi* bellum gerunt cum istis; *sæpè etiam se mutuò tollere conantur*. 16. [4]Et [1] qui potentioribus metuendi, etiam ipsis *sunt* metuendi: Magis enim poterint nocere ipsis, quàm potentioribus: [2] Et quos metuunt *illi*, qui *sunt* potentiores ipsis, ob eandem *causam*: [3] Et qui *alios* potentiores ipsis sustulerunt. 17. [h] Et qui inferiores ipsis invaserunt: Aut enim jam metuendi *sunt*, aut cùm creverint. 18. [i] Et ex ijs *omnibus*, qui injuriam acceperunt, & ex inimicis, & *ex* æmulis, *metuendi sunt* [k] non qui ad excandescendum *sunt*, & ad liberè loquendum proclives; [l] sed qui mansueti, & dissimulatores & versuti: Obscuri enim *sunt*, *an* propè sint *ad nocendum*: Quare nunquam *nobis* manifesti *sunt*, quòd *satis sint* remoti. ¶ 19. [3] Ex omnibus autem metuendis, *illa* maximè metuenda *sunt*, quæcunque si *semel in ijs* erratum fuerit, corrigi non contingit sed aut omninò *emendari* non possunt, aut *saltem emendatio* non in ipsorum, sed in adversariorum *est* potestate. 20. [m] Et quorum auxilia *vel* nulla sunt, vel non facilia. 21. [n] Ut autem simpliciter dicam, metuenda sunt, quæcunque cùm alijs eveniunt, vel eventura sint, miseranda sunt. Ac quæ quidem metuenda *sint*, & quæ metuant, propemodùm, ut *ità* dicam,

atrocioris facti; periculum enim est, ne authorem, præmio proposito, indicent, &c.

2 Rat. *injuriarum*; 1 Qui *possint injuriam* facere, formidolosi ijs, quid ad injuriam sunt expositi: Occasionem enim illi oblatam fere non dimittunt:

2 Qui *injuriam* se accepisse *arbitrantur*:

3 Qui *injuriam intulerunt*, metuendi: Cùm enim semper timeant, ne pœnas petulantiæ luant, quærunt omni ratione inimicos infirmiores reddere, quò ipsi securiùs vivant.

3 Rat. *competitionis honorum seu præmiorum*, &c. Æmuli rivalesque eorundem formidandi, &c.

4 Rat. *inimicitiæ*, Sive *cum potentiorib*: Metuendi enim nobis illi, qui potentioribus 1 vel *formidolosi* sunt:

2 Vel, *ob damna* illis data, *reformidentur*:

3 Vel *necem ijs attulerunt*, &c. *b* Sive *cum imbecillioribus*: Quibus si impetum fecerint; metuendi sunt, ne idem nobis nunc vel posthac facere aggrediantur, &c.

1 De dictis, notat: Inter eos qui *injustè læsi*, par. 13. vel *inimici* sunt, par. 16. aut nobiscum *contendunt*; par. 15. metuendos esse.

k Non eos, *qui acutæ bilis* sunt, & quod animo versant, in ore habent:

l Sed illos potiùs, *qui sedati*; & aliud dicunt atque sentiunt, & vafri sint.

3 Ex omnibus metuendis, Quæ *maximè pavorem incutiunt*? Ea sane, tùm quæ (*sicubi* in ijs *lapsus sis*) *post* acceptum malum, *emendari nequeunt*, &c.

m Tùm quibus, ut *anteà* evitentur, *auxilia* aut *nulla* sunt, aut *valde ardua*.

n Omninò ea, quæ *metuenda* sunt, *hâc notâ* intelliguntur, *si*, cùm alijs evenerint, vel impendeant, *misericordiâ digna* videntur.

o De 3a Quæst. [Quales sint ii, qui metuunt] sic:

p Cùm metus adjunctam habeat *expectationem gravioris mali*:

* Certè nec ullo modo *timent ii, qui putant se nihil damni sustinere posse*;

* Nec *ea mala timent*, à quibus liberos se putant, &c.

q Proinde illi necessariò timent, qui *superioribus illis contrarii*, &c.

r Atqui *nihil damni se accipere posse* credunt, tum ii, *qui in summa fortunâ* sunt, ac florentes res suas opinantur firmas.

ſ Ex qua opinione, plerunque isti contumeliosi, & contemptores evadunt, &c.

t Idque propter divitiarum, roboris, cæterarumque rerum copiam.

u Tum ii, qui *acerbissima quæque subière*; & qui *jam obstupefacti*, nullum esse putant locum miseriis novis.

x Et enim qui metuit, necessariò subesse nonnihil spei de salute, &c. Undè, cùm metuere incipiunt, confugiunt ad consilia, ut qui mala vitandi viam superesse confidant:

y Ex dictis conclud. Quibus metum incutere velis, ostendes; ipsos esse *malis illis expositos*; siquidem

z Et majores, quàm illi sint *talia passi*, & à talibus, &c.

a Et *pares similesque illis* ea mala, quæ ipsis imminere affirmamus, perpessi sint, &c.

hæc sunt præcipua. ¶ 22. o Quomodo verò affecti, ipsi metuant, nunc dicamus. p Si ergo est metus cum expectatione perpetiendi aliquod perniciosum malum; * manifestum *est*, neque quemquam *eorum*, qui arbitrantur *se* nihil passuros, metuere; * neque ea *metuere*, quæ non arbitrantur *se* passuros; neque eos à quibus non arbitrantur, neque tunc, cùm minimè arbitrantur: q Necesse itaque *est* metuere eos, qui arbitrantur aliquid *mali se* passuros, & qui ab his, & *qui* hæc, & *qui* tunc *arbitrantur*. 23. r Non arbitrantur autem *se* passuros, neq; qui in prosperitatibus magnis sunt, & *ità esse sibi* videntur: (ſ Quamobrem contumeliosi *sunt isti*, & neglectores, & *in periculis subeundis* audaces: t Tales verò *ipsos* reddunt divitiæ, robur *corporis*, multitudo amicorum, potentia *civilis*.) 24. u Neque qui jam se passos esse gravia putant omnia, & qui *spe omni abjectâ* obriguerunt ad futurum; ut qui Tympano, *seu fidiculis* jam nunc *cruciantur*: x Sed oportet aliquam subesse *adhuc* spem salutis *in ea re*, de qua anguntur. Signum autem *hujus est*, quia metus *homines* paratos ad consultandum reddit: Atqui de *rebus* desperatis consultat *ampliùs* nemo. 25. y Quare oportet *Auditores tuos* tales conformare; si è re tuâ fuerit, ad metum ipsos impelli; *dicendo*; Quòd *ipsi* sint ejusmodi *homines*, qui pati poterint; quippè z quia alii *ipsis* majores passi sunt *mala hæc*, & *ab his*, &c. & a ostendere *oportet*, pares *illis* pati, aut passos esse, & ab iis, à quibus non arbitrabantur, & hæc *eadem mala*, & tunc, cùm minimè arbitrabantur.

πεῖν, τὰ μέγιστα ταῦτά ἐστιν. ¶ 22. Ὡς δὲ διακείμενοι αὐτοὶ φοβοῦνται, νῦν λέγωμεν· εἰ δή ἐστιν ὁ φόβος μετὰ προσδοκίας τοῦ πείσεσθαί τι φθαρτικὸν πάθος, φανερὸν ὅτι οὐδεὶς φοβεῖται τῶν οἰομένων μηδὲν ἂν παθεῖν, οὐδὲ ταῦτα ἃ μὴ οἴονται παθεῖν, οὐδὲ τούτοις ὑφ᾽ ὧν μὴ οἴονται, οὐδὲ τότε ὅτε μὴ οἴονται· ἀνάγκη τοίνυν φοβεῖσθαι τοὺς οἰομένους τι παθεῖν ἄν, καὶ τοὺς ὑπὸ τούτων, καὶ ταῦτα, καὶ τότε. 23. Οὐκ οἴονται δὲ παθεῖν ἄν, οὔτε οἱ ἐν εὐτυχίαις μεγάλαις ὄντες, καὶ δοκοῦντες· (διὸ ὑβρισταὶ καὶ ὀλίγωροι καὶ θρασεῖς· ποιεῖ δὲ τοὺς τοιούτους, πλοῦτος, ἰσχύς, πολυφιλία, δύναμις.) 24. Οὔτε οἱ ἤδη πεπονθέναι νομίζοντες τὰ δεινά, καὶ ἀπεψυγμένοι πρὸς τὸ μέλλον, ὥσπερ οἱ ἀποτυμπανιζόμενοι ἤδη· ἀλλὰ δεῖ τινα ἐλπίδα ὑπεῖναι σωτηρίας, περὶ οὗ ἀγωνιῶσι· σημεῖον δέ· ὁ γὰρ φόβος βουλευτικοὺς ποιεῖ *· καίτοι οὐδεὶς βουλεύεται περὶ τῶν ἀνελπίστων. 25. Ὥστε δεῖ τοιούτους παρασκευάζειν, ὅταν ᾖ βέλτιον τὸ φοβεῖσθαι αὐτούς, ὅτι τοιοῦτοί εἰσιν, οἷοι παθεῖν· καὶ γὰρ ἄλλοι μείζους ἔπαθον· καὶ τοὺς ὁμοίους δεικνύναι πάσχοντας, ἢ πεπονθότας, καὶ ὑπὸ τούτων ὑφ᾽ ὧν οὐκ ᾤοντο, καὶ ταῦτα, καὶ τότε ὅτε οὐκ ᾤοντο.

* Conjun. Sect. 13. Prob. 15.

De confidentia.

CAP. VII.

Confidentia quid, Par. 1. *Ejus quæst.* 1a, *Quæ res confidentiam afferunt*, à Par. 2. 2da, *Qui homines confidenti nos animo faciant*, à Par. 4. 3a, *Qui homines confirmato sint animo in periculis*, à Par. 7.

Ἐπεὶ δὲ περὶ φόβου φανερὸν τί ἐστι, καὶ περὶ τῶν φοβερῶν, καὶ ὡς ἕκαστοι ἔχοντες δεδίασι, φανερὸν ἐκ τούτων, καὶ τὸ θαῤῥεῖν τί ἐστι, καὶ περὶ ποῖα θαῤῥαλέοι, καὶ πῶς διακείμενοι θαῤῥαλέοι εἰσί· τό, τε γὰρ θάρσος ἐναντίον τῷ φόβῳ, καὶ τὸ θαῤῥαλέον τῷ φοβερῷ· ὥστε μετὰ φαντασίας ἡ ἐλπὶς τῶν σωτηρίων, ὡς ἐγγὺς ὄντων· τῶν δὲ φοβερῶν, ἢ μὴ ὄντων, ἢ πόῤῥω ὄντων. ¶ 2. Ἔστι δὲ θαῤῥαλέα, τά τε δεινὰ πόῤῥω ὄντα, καὶ τὰ θαῤῥαλέα ἐγγύς. 3. Καὶ ἐπανορθώσεις ἐὰν ὦσι, καὶ βοήθειαι, ἢ πολλαὶ, ἢ μεγάλαι, ἢ ἄμφω. ¶ 4. Καὶ μήτε ἠδικημένοι, μήτε ἠδικηκότες ὦσιν. 5. Ἀνταγωνισταί τε ἢ μὴ ὦσιν ὅλως, ἢ μὴ ἔχωσι δύναμιν· ἢ δύναμιν ἔχοντες, ὦσι φίλοι· ἢ πεποιηκότες ὦσιν εὖ, ἢ πεπονθότες. 6. Ἢ ἐὰν πλείους ὦσιν οἷς ταῦτα συμφέρει, ἢ κρείττους, ἢ ἄμφω. ¶ 7. Αὐτοὶ δὲ οὕτως ἔχοντες, θαῤῥαλέοι εἰσίν· ἐὰν πολλὰ κατωρθωκέναι οἴωνται, καὶ μὴ πεπονθέναι. 8. Ἢ ἐὰν πολλάκις ἐληλυθότες ὦσιν εἰς τὰ δεινὰ, καὶ διαπεφευγότες· διχῶς γὰρ ἀπαθεῖς γίγνονται οἱ ἄνθρωποι, ἢ τῷ μὴ πεπειρᾶσθαι, ἢ τῷ βοηθείας ἔχειν· ὥσπερ

QUoniam verò de Metu manifestum est, quid sit, & de Metuendis; & quomodò singuli *se* habentes, timeant; manifestum ex his *est etiam* Confidere quid sit, & in QUALIBUS *rebus* confidant *homines*, & QUOMODO affecti sint confidentes: a Etenim & Confidentia metui contraria *est*, & *id* quod Confidentiam affert, ei quod metum: [b] Quare *Confidentia, est* spes *conjuncta* cum phantasia *rerum* salutarium, ut quæ propè sint; metuendarum verò, ut quæ non sint, aut longè absint. ¶ 2. [c] Confidentiam verò afferunt, & gravia *mala*, si [1] longè absint, & si ea quæ confidentiam pariunt propè *sint*. 3. [2] Et *malorum* remedia, si *præsto* sint; & auxilia vel multa, vel magna, vel utraque. ¶ 4. [d] Et [1] *si* neque injuriam *à nobis* acceperint, neque *nobis* intulerint. 5. [2] Et competitores, *si* aut non sint *ipsis* omninò; aut *si sint*, non habeant facultatem *nocendi*; aut si facultatem habeant, sint amici, vel beneficia *ipsis* dederint, aut *ab iis* acceperint. 6. [3] Aut, si *illi* quibus hæc, *quæ nobis*, conducunt, sint plures, aut *viribus* præstantiores, aut utrique. ¶ 7. [e] Ipsi autem, sic *se* habendo, sunt confidentes: [1] Si *in rebus dubiis* multa *se* rectè egisse arbitrentur, & nihil *incommodi* passos esse. 8. [f] Aut si sæpè inciderint in gravia *mala*, & *incolumes indè* evaserint; [g] Bifariàm enim homines *in periculis*, *meticulosæ* perturbationis expertes fiunt, [1] vel quòd *illa* non*dum* experti sunt, [2] vel quòd auxilia habeant, *quibus illa depellant*: [h] Veluti

Definitio & formæ Confidentiæ, colliguntur ex definit. & formis metus;

d Rat. Quia confidentia & metus contraria, &c. contrariorum autem uno cognito, simul innotescit reliquum.

b Præmisso igitur, Confidentia quid.

c Formæ de 1. Quæst. [*Quæ res fidentem reddant?*] nimirum,

1 *Longinquitas* rerum *atrocium*.

2 *Medicina*, quâ res malæ releventur; & *auxilia*, *quibus* quæ restant, arceantur.

d De 2. Quæst. [*Qui homines fidentiam addant?*] utpote,

1 *Qui nec læsi* à nobis *sint*, nec *læserint*: contra præc. cap. par. 13. & 14.

2 *Adversarii* & *æmuli* si *nulli* nobis fuerint, &c. contra præc. cap. par. 15.

3 *Socii periculi* si *plures* sint, quàm qui periculum creant.

e De 3. Quæst. [*Qui homines, fidentes?*] nimirum,

1 *Qui vel extra periculum* positi, res ad eum, quem vellent, exitum perduxêre, &c.

f Vel crebrò è gravioribus periculis salvi emerserunt:

g Rat. Firmamur enim in dubiis, 1 vel ut mala *nunquam experti*, ut superiores par. 7.

2 Vel ut *remediis* ad illa propulsanda instructi; ut posteriores, par. 8.

b Illustr. rat. à simili.

2 Firmato animo sunt, qui intelligunt malum illud, nec *metum incussisse paribus* nec *minoribus* etiam, *&c.*

3 Fidentes sunt, qui putant se *excellere* illorum *copiâ*, quæ *formidandos* homines *faciunt*.

i Talia sunt, *vis magna pecuniæ, robur militum*, &c. quæ fortunati dynastæ potiùs, quàm privati hominis, sunt propriæ.

4 In magnâ perturbatione nullo metu sollicitantur ii, qui *nemini os læserint*, &c. sed injuriis *ipsi lacessiti* sint.

k Et universim ii, qui *injuriâ acceptâ, deos secum esse*, suasque partes adjuvare *credunt*: Idq; ex *signis* quibusdam, & *responsis* secundis.

l Ratio, tùm *prioris* sententiæ; ex *conditione iræ*:

m Tùm posterioris; ex opinione omnium.

5 Iis adduntur animi, qui si *hostium* incursum *prævenerint, nihil* se *capturos* sperant *incommodi*, &c.

luti, in maritimis periculis, tùm *illi* de futurâ *salute* confidunt, qui *sunt* tempestatis imperiti, tùm *illi*, qui auxilia *in se* habent, propter experientiam *navigandi*. 9. [2] Et cùm *malum illud* non sit metuendum æqualibus, neque inferioribus *suis*, & *iis* quibus *se* præstantiores esse arbitrantur: Arbitrantur autem *se præstare illis*, quos vicerint, sivè ipso, sivè præstantiores, sivè similes. 10. [3] Et si adesse ipsis arbitrentur plura, & majora *eorum*, quibus *ii* qui excellunt, metuendi sunt: [i] Ea verò sunt, multitudo pecuniarum, & robur corporum, & amicorum, & regionis, & eorum, quæ ad bellum apparantur, vel omnium, vel maximorum. 11. [4] Et si injuriam fecerint, aut nemini aut non *sanè* multis, aut non talibus, à quibus metuunt. 12. [k] Et omninò, si *ea* quæ ad Deos *pertinent*, ipsis egregiè *se* habeant, cùm alia *omnia*, tùm *ea* quæ ab ostentis, & oraculis *portenduntur*. 13. [l] Etenim ira (*cùm cos sit fortitudinis*) confidentiam affert: At non injuriam facere, sed accipere, iræ efficiens *est*: [m] *Numen* autem divinum existimatur *propitium esse & auxiliari* iis, qui injuriam accipiunt. 14. [5] Et cùm priores impetum facientes, vel nihil *se mali* pati, aut passuros esse; vel *rectè & ex sententiâ* acturos arbitrantur. Ac de metuendis quidem, & fidentiam afferentibus, dictum est.

ἐν τοῖς κατὰ θάλατταν κινδύνοις, οἵτε ἄπειροι χειμῶνος, θαῤῥοῦσι τὰ μέλλοντα *· καὶ οἱ βοηθείας ἔχοντες, διὰ τὴν ἐμπειρίαν. 9. Καὶ ὅταν τοῖς ὁμοίοις μὴ ᾖ φοβερὸν, μηδὲ τοῖς ἥττοσι, καὶ ὧν κρείττους οἴονται εἶναι· οἴονται δὲ, ὧν κεκρατήκασιν, ἢ αὐτῶν, ἢ τῶν κρειττόνων, ἢ τῶν ὁμοίων. 10. Καὶ ἐὰν ὑπάρχειν αὐτοῖς οἴωνται πλείω καὶ μείζω, οἷς ὑπερέχοντες φοβεροί εἰσι· ταῦτα δ' ἐστὶ, πλῆθος χρημάτων †, καὶ ἰσχὺς σωμάτων, καὶ φίλων, καὶ χώρας, καὶ τῶν πρὸς πόλεμον παρασκευῶν, ἢ πασῶν, ἢ τῶν μεγίστων. 11. Καὶ ἐὰν μὴ ἠδικηκότες ὦσιν, ἢ μηδένα, ἢ μὴ πολλοὺς, ἢ μὴ τοιούτους, περὶ ὧν φοβοῦνται. 12. Καὶ ὅλως ἂν τὰ πρὸς θεοὺς αὐτοῖς καλῶς ἔχῃ, τά τε ἄλλα, καὶ τὰ ἀπὸ σημείων καὶ λογίων. 13. Θαῤῥαλέον γὰρ ἡ ὀργή ‖· τὸ δὲ μὴ ἀδικεῖν, ἀλλ' ἀδικεῖσθαι, ὀργῆς ποιητικόν· τὸ δὲ θεῖον ὑπολαμβάνεται βοηθεῖν τοῖς ἀδικουμένοις. 14. Καὶ ὅταν προεπιχειροῦντες, ἢ μηδὲν ἂν παθεῖν, μηδὲ πείσεσθαι, ἢ κατορθώσειν οἴωνται· καὶ περὶ μὲν τῶν φοβερῶν καὶ θαῤῥαλέων, εἴρηται.

* Conjun. 3. Ethic. cap. 9.

† Conjun. lib. 1. c. 4. p. 9.

‖ Conjun. 3. Ethic. cap. 11.

De Pudore. Cap. VIII.

Pudor quid: Par. 1. *Ejus Quæst.* 1[a] *Quæ res pudorem afferunt, à Par.* 3 2da, *Apud Quos homines pudore afficiuntur, à Par.* 19. 3[a], *Qui homines pudore suffunduntur, à Par.* 33.

a De pudore sequ. formæ:

b *Præmisso*, Pudor Quid;

[a] QUALIA verò *sint ea quorum*, Pudet, & non Pudet, & apud QUOS, & QUOMODO *se* habentes, ex hisce *erit* perspicuum: [b] Sit

Ποῖα δὲ αἰσχύνονται καὶ ἀναισχυντοῦσι, καὶ πρὸς τίνας, καὶ πῶς ἔχοντες, ἐκ τῶνδε δῆλον· ἔστω δὴ αἰσχύνη,

Αἰσχύνη, λύπη τις καὶ ταραχὴ περὶ τὰ εἰς ἀδοξίαν φαινόμενα φέρειν τῶν κακῶν, ἢ παρόντων, ἢ γεγονότων, ἢ μελλόντων. 2. Ἡ δ' ἀναισχυντία, ὀλιγωρία τις καὶ ἀπάθεια περὶ τὰ αὐτὰ ταῦτα. ¶ 3. Εἰ δή ἐστιν αἰσχύνη ἡ ὁρισθεῖσα, ἀνάγκη, αἰσχύνεσθαι μὲν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις τῶν κακῶν, ἃ δοκεῖ αἰσχρὰ εἶναι αὐτῷ, ἢ ὧν φροντίζει· τοιαῦτα δ' ἐστίν, ὅσα ἀπὸ κακίας ἔργα ἐστίν. 4. Οἷον, ἀποβάλλειν ἀσπίδα, ἢ φυγεῖν· ἀπὸ δειλίας γάρ. 5. Καὶ τὸ ἀποστερῆσαι παρακαταθήκην· ἀπ' ἀδικίας γάρ. 6. Καὶ τὸ συγγενέσθαι οἷς οὐ δεῖ *, ἢ ὅπου οὐ δεῖ, ἢ ὅτε μὴ δεῖ· ἀπὸ ἀκολασίας γάρ. 7. Καὶ τὸ κερδαίνειν ἀπὸ μικρῶν, ἢ ἀπὸ αἰσχρῶν, ἢ ἀπ' ἀδυνάτων, οἷον πενήτων, ἢ τεθνεώτων· ὅθεν καὶ ἡ παροιμία, τὸ, κἂν ἀπὸ νεκροῦ φέρειν· ἀπὸ αἰσχροκερδείας γὰρ καὶ ἀνελευθερίας. 8. Καὶ τὸ μὴ βοηθεῖν δυνάμενον εἰς χρήματα, ἢ ἧττον βοηθεῖν· καὶ τὸ βοηθεῖσθαι παρὰ τῶν ἧττον εὐπόρων· καὶ δανείζεσθαι, ὅτε δόξει αἰτεῖν· καὶ αἰτεῖν, ὅτε ἀπαιτεῖν· καὶ ἀπαιτεῖν, ὅτε αἰτεῖν· καὶ ἐπαινεῖν, ἵνα δόξῃ αἰτεῖν· καὶ τὸ ἀποτετυχηκότα, μηδὲν ἧττον· πάντα γὰρ ἀνελευθερίας ταῦτα σημεῖα. 9. Τὸ δὲ ἐπαινεῖν παρόντα, κολακείας· καὶ τὸ τἀγαθὰ μὲν ὑπερεπαινεῖν, τὰ δὲ φαῦλα συναλείφειν· καὶ τὸ ὑπεραλγεῖν ἐπ' ἀλγοῦντι· καὶ τἆλλα πάντα ὅσα τοιαῦτα· κολακείας γὰρ σημεῖα. 10. Καὶ τὸ μὴ ὑπομένειν πόνους, οὓς οἱ πρεσβύτεροι, ἢ οἱ τρυφῶντες, ἢ οἱ ἐν ἐξουσίᾳ μᾶλλον ὄντες, ἢ ὅλως οἱ ἀδυνα-

* Conjun. 5. Ethic. cap. 6.

igitur Pudor, dolor quidam, & confusio in *iis*, quæ ad infamiam apparent deducere, malis, aut præsentibus, aut præteritis, aut futuris. 2. [c] Impudentia verò, *est* contemptus quidam, & vacuitas perturbationis in his ipsis. ¶ 3. [d] Si pudor igitur est *is*, qui definitus *est*; [1] necesse *est*, pudere *hominem* talium malorum, quæ videntur turpia esse ipsi, aut *iis*, quorum curam habet: [e] Hujusmodi autem sunt ea opera, quæcunque à vitiositate sunt. 4. [1] Velut, *in prælio* abjicere clypeum, aut fugisse: Nam *id* à timiditate *manat*. 5. [2] Et fraudâsse deposito: Nam *illud* ab injustitia. 6. [3] Et concubuisse, quibuscum non oportet, aut ubi non oportet, aut quando non oportet: Nam *hæc* ab intemperantia. 7. [4] Et quæstum facere ex *rebus* minutis, aut ex turpibus, aut ex iis, unde nullus *quæstus* fieri potest: velut *ex* pauperibus, aut mortuis: unde & proverbium; " ETIAM à mortuo *tributum*, &c. exigere: Nam *hoc* à sordibus, & illiberalitate. 8. [f] Et [1] nullam *pecuniariam* opem ferre, cùm possis, aut minorem ferre, *quàm possis*: Et auxilium *pecuniarium* accipere à minùs opulentis: Et fœnore accipere *nummos*, quandò *quis* videtur *pecuniam* petiturus: Et petere *novam pecuniam*, quandò *is debitū* repetiturus; & repetere *mutuò* datum, quando *is videtur ampliùs quicquam* petiturus: Et accuratè laudare *rem aliquam, quæ tua est*; quò intelligatur *id à te* petere; & *quamvis* repulsam *sit* passus, nihilominùs *hoc rursùs facere*: Nam omnia hæc *sunt* signa illiberalitatis. 9. [2] Laudare autem præsentem, adulationis *signum est*: Et bona quidem laudando supra modum extollere, mala verò *penitùs* delere: Et ultra modum dolere vicem dolenti, *ità ut ejus dolorem vincas*: & alia omnia, quæcunque *sunt* ejusmodi: Nam adulationis signa *sunt*. 10. [3] Et non tolerare labores, quos seniores, aut *homines* delicati, aut majore authoritate præditi, aut omninò qui vires habent

c Et Impudentia *Quid*;

d De 1ª *Quæst.* (*Quæ res pudorem afferunt.*)

1º, Pudet eorum *malorum*, *quæ* quis *in se ipso habet*: SIVE sint ea, quæ *turpitudinem importare* creduntur ipsi, &c.

e Talia sunt, tùm OPERA *ab animi vitio profecta*: ut

1 *Quæ* à *timiditate animi* prodeunt:

2 *Quæ* ab *injustitiâ*;

3 *Quæ* ab *intemperantiâ*;

4 *Quæ* ab *illiberalitate*.

f Tùm SIGNA *vitiorum quorumcunque*: ut, 1 Signa *illiberalitatis*; abjecti, sc. animi & turpissimorum quæstuum cupidi:

2 Signa *Adulationis*:

3 Signa *mollitiei*, & enervati animi:

4 Signa *pusillanimitatis* :

5 Signa *arrogantiæ Thrasonicæ* :

h Et *cæterorum vitiorum* signa & opera.

i SIVE ea mala, sint *vacuitas honestarum rerum* earum, *quibus* quis *ornare se nequit*; ut doctrinæ, virtutis, &c.

k *Amplificat. Dictor.* usque à part. 4.

l Deindè, *verecundantur perpessionum vitiosarum* quæ probrosæ fuerint.

Tales sunt, *Ministeria*, quibus, vel *corpore*, *morem alteri gerit*; vel *adhibitam vim patitur inultus*.

m Ac quæ *ad corpus* quidem, partim sponte, partim invitus patiuntur.

n Quæ verò *ad turpe opus*; invitus duntaxat.

o Ratio dicti par. 16ª. Quia & *pati libidinem*, & *vim vi non repellere*, ignavi animi indicium est.

p De 2ª. Quæst. [*Apud Quos pudet*] form.

1 Rat. *Æstimationis aliorum*, sic. Quia verecundia, *est cogitatio* quædam *de æstimatione violatâ*, seu de ignominiâ, &c.

vent minores, *tolerant*: Nam omnia *hæc* mollitiei *sunt* signa. 11. [4] Et ab altero affici beneficiis, idque sæpè; *ità ut semper ejus opem poscas*: Nec non beneficia, quæ *alteri* dederit, *postea* exprobrare : Nam pusillanimitatis omnia & humilitatis *sunt* signa. 12. [5] Et de se *quicquam* dicere, aut polliceri : Et aliena quæ *sunt*, sua *esse* affirmare : Nam arrogantiæ *est*. 13. [h] Similiter verò etiam in unoquoque aliorum vitiorum *animi Moralium*, *reperiuntur* & opera, & signa, & *his* similia : Nam turpia, & pudenda *sunt omnia* 14. [i] Præterea etiam, *pudet hominem* rerum *honestarum*, quarum omnes participes sunt, aut similes omnes, aut plerique, non esse participem. Similes autem dico, ejusdem nationis, civitatis, ætatis, cognationis; omninò *conditione* æquales *& pares*: Turpe enim *est*, non esse participem, v. g. eruditionis *tantæ*, *quantæ cæteri* & aliarum *rerum* similiter. 15. [k] Omnia verò hæc magis *turpia sunt*, si propter ipsum appareant *accidisse*: Sic enim *sunt* à vitio magis, si ipse sit causa eorum *malorum*, quæ affuerunt, aut adsunt, aut futura sunt. 16. [l] Pudore autem afficiuntur ejusmodi *malorum*, sive *ea* patiantur, sive passi sint, seu passuri, quæcunque ad ignominiam & probra *ipsos* ducunt : Hæc autem sunt, quæcunque ad ministeria spectant, *quibus quis* aut corpore *alicujus libidini inservit*, aut turpi opere *alterius violentiam sustinet*; Quo ex genere est, contumeliâ affici. 17. ([m] Atque ea quidem, *quæ* ad *corporis* libidinem *spectant*, cùm *vel* volentes *patiuntur*, vel inviti. 18. [n] Ea verò, *quæ ad violentiam pertinent*, inviti *tantùm*.) [o] Ab ignavia enim, ac timiditate *proficiscitur*, & tolerare *hæc fœda flagitia*, & *illatam injuriam* non ulcisci. Quorum igitur pudet, hæc sunt, & hujus *generis*. ¶ 19. [p] Quoniam verò pudor *est* phantasia *quædam* de offensione [1] existimationis; idq; ob *offensionem* hanc, non autem ob ea *mala*, quæ *indè* eve-

τάτεροι· πάντα γὰρ μαλακίας σημεῖα. 11. Καὶ τὸ ὑφ' ἑτέρου εὖ πάσχειν, καὶ τὸ πολλάκις· καὶ ἃ εὖ ἐποίησεν ὀνειδίζειν· μικροψυχίας γὰρ πάντα καὶ ταπεινότητος σημεῖα. 12. Καὶ τὸ περὶ αὑτοῦ λέγειν, καὶ ἐπαγγέλλεσθαι· καὶ τὸ τὰ ἀλλότρια, αὑτοῦ φάσκειν· ἀλαζονείας γάρ. 13. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἑκάστης τῶν τοῦ ἤθους κακιῶν τὰ ἔργα, καὶ τὰ σημεῖα, καὶ τὰ ὅμοια· αἰσχρὰ γὰρ καὶ αἰσχυντηλά. 14. Καὶ ἐπὶ τούτοις τὸ τῶν καλῶν ὧν πάντες μετέχουσιν, ἢ οἱ ὅμοιοι πάντες, ἢ οἱ πλεῖστοι, μὴ μετέχειν· ὁμοίους δὲ λέγω, ὁμοεθνεῖς, πολίτας, ἡλικας, συγγενεῖς· ὅλως, τοὺς ἐξ ἴσου· αἰσχρὸν γὰρ ἤδη τὸ μὴ μετέχειν· οἷον, παιδεύσεως ἐπὶ τοσοῦτον, καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως. 15. Πάντα δὲ ταῦτα μᾶλλον, ἂν δι' ἑαυτὸν φαίνηται· οὕτω γὰρ ἤδη ἀπὸ κακίας μᾶλλον, ἂν αὐτὸς ᾖ αἴτιος τῶν ὑπαρξάντων, ἢ ὑπαρχόντων, ἢ μελλόντων. 16. Πάσχοντες δὲ, ἢ πεπονθότες, ἢ πεισόμενοι, τὰ τοιαῦτα αἰσχύνονται, ὅσα εἰς ἀτιμίαν φέρει καὶ ὀνείδη· ταῦτα δ' ἐστὶν, ὅσα εἰς ὑπηρετήσεις ἢ σώματος ἢ ἔργων αἰσχρῶν, ὧν ἐστι τὸ ὑβρίζεσθαι. 17. Καὶ τὰ μὲν, εἰς ἀκολασίαν, καὶ ἑκόντα καὶ ἄκοντα. 18. Τὰ δὲ, εἰς βίαν, ἄκοντα· ἀπὸ ἀνανδρείας γὰρ, ἢ δειλίας, ἡ ὑπομονὴ, καὶ τὸ μὴ ἀμύνεσθαι. ἃ μὲν οὖν αἰσχύνονται, ταῦτά ἐστι, καὶ τὰ τοιαῦτα. ¶ 19. Ἐπεὶ δὲ περὶ ἀδοξίας φαντασία ἐστὶν ἡ αἰσχύνη, καὶ ταύτης αὐτῆς χάριν, ἀλλὰ μὴ τῶν ἀποβαινόντων·

οὐδεὶς

οὐδεὶς δὲ τῆς δόξης φροντίζει, ἀλλ' ἢ διὰ τοὺς δοξάζοντας, ἀνάγκη τούτους αἰσχύνεσθαι, ὧν λόγον ἔχει· λόγον δὲ ἔχει τῶν θαυμαζόντων, καὶ οὓς θαυμάζει, καὶ ὑφ' ὧν βούλεται θαυμάζεσθαι, καὶ πρὸς οὓς φιλοτιμεῖται*, καὶ ὧν μὴ καταφρονεῖ τῆς δόξης. 20. Θαυμάζεσθαι μὲν οὖν βούλονται ὑπὸ τούτων, καὶ θαυμάζουσι τούτους, οἳ ἔχουσί τι ἀγαθὸν τῶν τιμίων· ἢ παρ' ὧν τυγχάνουσι δεόμενοι σφόδρα τινός, ὧν ἐκεῖνοι κύριοι· οἷον οἱ ἐρῶντες. 21. Φιλοτιμοῦνται δὲ πρὸς τοὺς ὁμοίους. 22 Φροντίζουσι δὲ, ὡς ἀληθευόντων τῶν φρονίμων· τοιοῦτοι δὲ οἵ τε πρεσβύτεροι καὶ οἱ πεπαιδευμένοι. 23. Καὶ τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς, καὶ τὰ ἐν φανερῷ· ὅθεν καὶ ἡ παροιμία, "τὸ ἐν ὀφθαλμοῖς εἶναι αἰδῶ. διὰ τοῦτο τοὺς ἀεὶ παρεσομένους μᾶλλον αἰσχύνονται, καὶ τοὺς προσέχοντας αὐτοῖς, διὰ τὸ ἐν ὀφθαλμοῖς ἀμφότερα. 24. Καὶ τοὺς μὴ περὶ ταὐτὰ ἐνόχους· δῆλον γὰρ ὅτι τἀναντία δοκεῖ τούτοις. 25. Καὶ τοὺς μὴ συγγνωμονικοὺς τοῖς φαινομένοις ἁμαρτάνειν· ἃ γάρ τις αὐτὸς ποιεῖ, ταῦτα λέγεται τοῖς πέλας οὐ νεμεσᾶν· ὥστε ἃ μὴ ποιεῖ, δῆλον ὅτι νεμεσᾷ. 26. Καὶ τοὺς ἐξαγγελτικοὺς πολλοῖς· οὐδὲν γὰρ διαφέρει μὴ δοκεῖν, ἢ μὴ ἐξαγγέλλειν· ἐξαγγελτικοὶ δὲ, οἵ τε ἠδικημένοι, διὰ τὸ παρατηρεῖν· καὶ οἱ κακολόγοι (εἴπερ γὰρ καὶ τοὺς μὴ ἁμαρτάνοντας, ἔτι μᾶλλον τοὺς ἁμαρτάνοντας.) καὶ οἷς ἡ διατριβὴ ἐπὶ ταῖς τῶν πέλας

*Conjun. supr. ca. 2. par. 26.

niunt: Nemo autem existimationem *bonam solitariè* curat, nisi propter eos, *qui de factis ejus benè vel malè* existimant: [q] Necesse est pudere *hominem* apud eos, quorum rationem habet: * Rationem verò habet [1] *tùm* eorum, qui *eum* suspiciunt, & quos *ipse* suspicit, & à quibus vult suspici; [2] tùm *eorum*, quibuscum de honore contendit; [3] tùm *eorum* quorum non contemnit existimationem. 20. [r] Ac suspici quidem volunt ab iis, & suspiciunt eos, qui habent aliquod *eorum* bonorum, quæ honorata *sunt*, * aut à quibus aliquid vehementer petunt *eorum*, *quæ* illi in suâ potestate *habent*: veluti *faciunt ii*, qui amant. 21. [s] De honore autem contendunt cum iis, qui similes *sunt*. 22. [t] Curant autem *viros* prudentes tanquam qui vera loquuntur: * Tales verò *sunt* & seniores, & eruditi *viri*. 23. [2] Item *homines verecundantur ea*, quæ ante oculos *ipsorum sunt*, & quæ in aperto: undè etiam proverbium illud; " IN OCULIS habitare verecundiam. [u] *Atque* ob hanc *causam*, apud eos qui semper affuturi sunt, magis pudet: & qui attentè observant ipsos, *quicquid fecerint*; propterea quòd in oculis utrique *versantur*. 24. [3] Et *apud eos*, qui non sunt iisdem *criminibus* obnoxii: Perspicuum enim *est*, his, contrarios *mores*, *&* *opiniones* probari. 25. [x] Et qui *cùm ipsi non peccant*, haud proclives *sunt* ad ignoscendum iis, *qui* apparent peccare: [y] Quæ enim quis ipse facit, ea in proximis *graviter & stomachosè* ferre non dicitur: Quare quæ *quis* non facit, *eum* stomachosè ferre, perspicuum *est*. 26. [z] Et qui faciles *sunt* ad *secreta* in vulgus enuncianda: Nihil enim differt, *illud* non videri *flagitium*, & *eum qui viderit*, non enunciare. [a] Facile autem enunciant, [1] tùm injuriam passi; * quia *semper* observant: [2] Tùm maledici. (Si enim *insectentur* etiam eos, qui non peccant; multò magis eos qui peccant:) [3] Tùm *ii*, quibus *est* occupatio in proximorum peccatis

q Sequitur, *verecundiâ* nos *capi eorum*, *quorum æstimationem in pretio* habemus, &c.

* Tales sunt, 1 Qui *nostri admiratione capti* sunt, vel nos *capiunt*, &c.

2 Quibuscum *de dignitate contenditur.*

3 Quorum omninò *judicium haud contemnimus.*

r Admiratione coli, & colere volumus, Et eos, qui *bonum* in se *habent honore dignum*;

* Et eos, *à quibus* quidpiam, *quod in* illorum *manu est*, *impetrare* volumus:

s De dignitate contenditur *cum paribus.*

t Judicium magnifacimus *prudentium*:

* Sive *ex ætate* & rerum *usu* ita fuerint: sive *ex cognitione* doctrinæ.

2 Rat. *Inspectionis aliorum.* Rubori nobis sunt ea, *quæ propalam nobis adstant*, ut oculati testes. Quod prob. Proverbio.

u Undè, verecundamur eos, qui *nobiscum semper victuri* sint, &c. ut qui veterem *aspectu* suo *maculam objectare* poterint.

3 Rat. *Integritatis*, &c. Pudet coram iis, *quos sciunt* iisdem *culpis minimè affines*:

x Et proin coram iis, *qui ob exactam* vitæ *normam*, delinquenti *parcant nemini.*

y Prob. Proverbio; Nemo n. illa in quibus *ipse* volutatur, alteri *dat crimini*, &c.

z Et coram iis, *qui* quæ *occulta* vident, ad eadem *eliminanda* quam citissimè, *festinant.*

a Facilè autem arcana eliminant, 1 Et *qui injuriam acceperunt*: * Prob. ex par. 23.

2 Et *maledici*; qui si proscindant bonos; quantò magis sontes & malos?

3 Et *qui studiosè tempus terunt*, *in perscrutandis* aliorum *peccatis*: ut derisores, & veteris comœdiæ poetæ.

4 Rat. *existimationis adhuc integræ*: Veremur eos, *apud quos omnia* nobis *adhuc feliciter* cessêre: Prob. ex part. 19.

b (Unde, & iis *qui primum petunt*, *negare* haud lubet; ne *liberalium*, & *amicorum* hominum *nomen amittant*.)

c Ii autem (apud quos omnia feliciter) sunt tum *qui recens noti*, nuper *amicitiam* nostram *aucupari* ceperunt:

d Tum *veterum* familiarium, *qui nihil* à nobis *improbum geri* viderunt.

e De 1a *simulq; de* 2a *Quæst.* formæ: 1a, Pudorem incutiunt, Tum *res eæ*, *quæ supradicta pudenda detegunt*:

f Ut *signa externa* turpia;

g Et *voces* indecoræ.

h Tum *homines* ii, *qui supradict.* hominibus cuncta sigillatim *aperient*.

* Ut *illorum servi* & *amici*.

2 For. *generalior*, à *contrar.*

Non pudet *ullius* rei *apud eos*, *quorum testimonium* nihili penditur *in rebus vere turpibus* æstimandis:

i Nec pudet *eorundem apud eosdem*: *Quæ* enim *ad veritatem* turpia, verentur cognosci ab *amicis* & *notis*:

* *Quæ ad opinionem*, ab *ignotis externisque*.

k De 3a *Quæst.* [*Qui homines pudore suffunduntur*] formæ;

1 Rat. eorum, apud quos pudet: verecundantur enim *si tales* homines *iis adsint*, *quales* supra sigillatim *descripti* fuere, * Part. 19, & 20.

* Et in fine particulæ 20.

l Pudorem afferunt *hi omnes*,

peccatis *notandis*, velut subsannatoribus *hominum*, & comicis poetis: Maledici enim quodammodò isti *poetæ sunt* & proclives ad enunciandum. 27. *a* Et coram quibus, nihil *illis* adversi, *sed omnia ex sententiâ* accidêre: *Sic enim erga eos* affecti sunt, quasi qui suspiciantur *ab ipsis* (28. *b* Quamobrem etiam pudet apud eos qui primùm aliquid petiêrunt *à nobis*, quasi qui nondùm existimationem amiserimus apud illos.) 29. *c* Tales autem *sunt*, & qui recens volunt amici esse: (*Quæ* enim optima *sunt nostra*, viderunt:) Quam obrem bene se habet Euripidis responsio ad Syracusios. 30. *d* Et ex antiquis familiaribus, qui nullius *rei* sunt conscii. 31. *e* Pudet autem * non solùm eorum, quæ dicta sunt, pudendorum; sed etiam signorum: veluti, non solum cùm in re venerea versantur, *f* sed etiam *cùm adsint* signa ejus *rei*: Et *pudet*, non solum cùm faciunt turpia, *g* sed etiam cùm dicunt. *h* Ad eundem autem modum, non solum pudet apud eos *homines*, *quos jam* commemoravimus, sed etiam apud eos qui indicaturi sint ipsis;* velut apud horum famulos & amicos. 32. *2* Omninò autem, non pudet apud eos, quorum, plerique contemnunt existimationem, quod ad veritatem *attinet*: (Nam apud pueros, & belluas neminem pudet:) *i* neque earundem *rerum* apud notos *homines*, & ignotos; sed apud notos quidem, *earum* quæ ad veritatem existimantur; * apud exteros verò & *procul dissitos*, *earum* quæ ad institutum *seu opinionem tantum*. ¶ 33. *k* Ipsos verò pudet, dum affecti sint in hunc modum: *1* Primum quidem, si qui erga ipsos *se* habuerint, perindè ac diximus esse eos, apud quos pudet: Erant autem isti, * aut qui *ab ipsis* suspiciuntur, aut qui *ipsos* suspiciunt, aut à quibus *ipsi* volunt suspici, * aut à quibus requirunt aliquod commodum *istiusmodi*, quod non consequentur, si nullius existimationis fuerint: *l* Et isti *pudorem incuti-*

ἁμαρτίαις, οἷον χλευασταῖς καὶ κωμῳδοποιοῖς· κακολόγοι γάρ πως οὗτοι καὶ ἐξαγγελτικοί. 27. Καὶ ἐν οἷς μηδὲν ἀποτετυχήκασιν· ὥσπερ γὰρ θαυμαζόμενοι διάκεινται. (28. Διὸ καὶ τοὺς πρῶτόν τι δεηθέντας αἰσχύνονται, ὡς οὐδέν πω ἠδοξηκότες ἐν αὐτοῖς.) 29. Τοιοῦτοι δὲ οἵ τε ἄρτι βουλόμενοι φίλοι εἶναι (τὰ γὰρ βέλτιστα τεθέανται· διὸ εὖ ἔχει ἡ τοῦ Εὐριπίδου ἀπόκρισις πρὸς τοὺς Συρακουσίους.) 30. Καὶ τῶν πάλαι γνωρίμων οἱ μηδὲν συνειδότες. 31. Αἰσχύνονται δ' οὐ μόνον αὐτὰ τὰ ῥηθέντα * αἰσχυντηλὰ, ἀλλὰ καὶ τὰ σημεῖα, οἷον, οὐ μόνον ἀφροδισιάζοντες, ἀλλὰ καὶ τὰ σημεῖα αὐτοῦ· καὶ οὐ μόνον ποιοῦντες τὰ αἰσχρὰ, ἀλλὰ καὶ λέγοντες· ὁμοίως δὲ οὐδὲ τοὺς εἰρημένους † αἰσχύνονται μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς δηλώσοντας αὐτοῖς· οἷον, θεράποντας καὶ φίλους τούτων. 32. Ὅλως δ' οὐκ αἰσχύνονται, οὔθ' ὧν πολλοὶ καταφρονοῦσι τῆς δόξης τοῦ ἀληθεύειν· οὐδεὶς γὰρ παιδία καὶ θηρία αἰσχύνεται· οὔτε τὰ αὐτὰ τοὺς γνωρίμους καὶ τοὺς ἀγνῶτας· ἀλλὰ τοὺς μὲν γνωρίμους, τὰ πρὸς ἀλήθειαν δοκοῦντα· τοὺς δὲ ἄποθεν, τὰ πρὸς τὸν νόμον. ¶ 33. Αὐτοὶ δὲ ὧδε διακείμενοι, αἰσχυνθεῖεν ἄν· πρῶτον μὲν, εἰ ὑπάρχοιεν πρὸς αὐτοὺς ἔχοντες οὕτω τινὲς, οἵους ἔφαμεν εἶναι οὓς αἰσχύνονται· ἦσαν δὲ οὗτοι, ἢ θαυμαζόμενοι, ἢ θαυμάζοντες, ἢ ὑφ' ὧν βούλονται θαυμάζεσθαι, ἢ ὧν δέονταί τινα χρείαν, ὧν μὴ τεύξονται ἄδοξοι ὄντες· καὶ οὗτοι οἱ

* à par. 2. usque ad par. 16.

† à par. 16. usque ad par. 28.

οἱ ὁρῶντες, ὥσπερ Κυδίας περὶ τῆς Σάμου κληρουχίας ἐδημηγόρησεν· ἠξίου γὰρ ὑπολαβεῖν τοὺς Ἀθηναίους περιεστάναι κύκλῳ τοὺς Ἕλληνας, ὡς ὁρῶντας, καὶ μὴ μόνον ἀκουσομένους ἃ ἂν ψηφίσωνται· ἢ ἂν πλησίον ὦσιν οἱ τοιοῦτοι, ἢ μέλλωσιν αἰσθήσεσθαι· διὸ καὶ ὁρᾶσθαι ἀτυχοῦντες, ὑπὸ τῶν ζηλούντων ποτὲ, οὐ βούλονται· θαυμασταὶ γὰρ οἱ ζηλωταί. 34. Καὶ ὅταν ἔχωσιν ἃ καταισχυνοῦσιν ἔργα καὶ πράγματα, ἢ ἑαυτῶν, ἢ προγόνων, ἢ ἄλλων τινῶν, πρὸς οὓς ὑπάρχει τις αὐτοῖς ἀγχιστεία· καὶ ὅλως ὑπὲρ ὧν αἰσχύνονται αὐτοί· εἰσὶ δ' οὗτοι οἱ εἰρημένοι, καὶ οἱ εἰς αὐτοὺς ἀναφερόμενοι, ὧν διδάσκαλοι ἢ σύμβουλοι γεγόνασι. 35. Καὶ ἐὰν ὦσιν ἕτεροι ὅμοιοι, πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται· πολλὰ γὰρ αἰσχυνόμενοι διὰ τοὺς τοιούτους καὶ ποιοῦσι καὶ οὐ ποιοῦσι. 36. Καὶ μέλλοντες ὁρᾶσθαι, καὶ ἐν φανερῷ ἀναστρέφεσθαι τοῖς συνειδόσιν αἰσχυντηλοὶ μᾶλλόν εἰσιν· ὅθεν καὶ Ἀντιφῶν ὁ ποιητὴς μέλλων ἀποτυμπανίζεσθαι ὑπὸ Διονυσίου, εἶπεν, ἰδὼν τοὺς συναποθνήσκειν μέλλοντας ἐγκαλυπτομένους ὡς ᾔεσαν διὰ τῶν πυλῶν, τί ἐγκαλύπτεσθε; ἔφη· ἢ μὴ αὔριον τις ὑμᾶς ἴδῃ τούτων; περὶ μὲν οὖν αἰσχύνης, ταῦτα. 37. Περὶ δὲ ἀναισχυντίας, δῆλον ὡς ἐκ τῶν ἐναντίων εὐπορήσομεν.

unt, [l] *aut* dùm *coram* vident: sicut Cydias de Sami divisione, seu colonià concionatus est: Orabat enim Athenienses, ut existimarent, circumstare *ipsis universos* Græcos, ut videntes, & non duntaxat auditu ros, quæ *suis suffragiis* decreturi essent: [2] Aut si prope sint istiusmodi *homines*, vel *oculis auribusque* sensuri: * Quamobrem & ii, qui adversâ fortunâ premuntur, *se* ab æmulis suis conspici unquam nolunt: *Ipsorum* enim admiratores sunt æmuli 34. [2] Et *pudet ipsos*, quando habeant ea quæ dedecorent opera, & negotia; aut sui ipsorum, aut proavorum, aut aliorum aliquorum, quibus cum sit aliqua ipsis propinquitas: [m] Et omnino *eorum*, pro quibus *turpiter facientibus* pudet ipsos: * Sunt autem isti, *tùm ii* qui *modò* commemorati *sunt*, * tùm ii qui ad ipsos *quoquo modo* referuntur; quorum, *sc. vel* magistri, vel consiliarii fuerunt. 35. [3] Et *pudet*, si alii sint *ipsis* similes, quibuscum de honore concertant: * Nam propter hujusmodi *viros* præ pudore multa *facinora* & faciunt, & non faciunt. 36. [4] Et magis pudibundi sunt *homines*, cùm conspicientur, & in aperto versabuntur cum iis, qui *ipsis factorum* sunt conscii: [n] Undè & Antiphon Poeta, cùm Dionysii jussu Tympano torquendus esset, & videret unà morituros, dùm è *carceris* foribus prodirent, *capita sua* obnubere; Quid (inquit) obnubitis? An nequis horum *qui circumstant*, cras vos videat? Ac de pudore quidem, hæc. 37. De Impudentià verò perspicuum *est*, ex contrariis *formis*, *nos sententiarum* copiam habituros.

1. Si *cernant ipsorum opera*; velut Cydias, quo doceret turpe Atheniensib. fore, si Samiorum agros coloniæ suæ dividerent; orabat, &c.

2 Deinde, *si loco propinqui sint*, &c.

* Hinc, Homines ex fortunatis *miseri facti, conspectum æmulorum fugiunt*; ne *immutetur eorum* præstans de se *opinio*.

2 Rat. *operum, quæ laben. adspergunt*: Pudet enim talium; sive in *sui ipsorum*, sive in *majorum*, aut *propinquorum personis hæserint*, &c.

m Sive in *eorum*, *quorum infamia* etiam *ipsis pudori est*:

* Quales sunt non modò ii, *qui jam dicti*.

* Sed & illi, *qui ex ipsorum familiâ*, vel *disciplinâ* pendent.

3 Rat. *æmulationis*; Si *pares habeant, quibuscum* in eodem cursu *de dignitate dimicant*.

* Ob hos enim, & ad honesta vocat, & à vitiis revocat infamiæ metus.

4 Rat. *conspectus hominum post maculam acceptam*: Qui enim *semper in oculis futuri, attestentur* alterius *turpitudini*, Quem non pudore distringerent?

n Prob. ab Antiphontis dicto, in contrarium.

o De *Impudentiâ*, *formæ* sumendæ *contrar.* modo.

CAP. IX.

De Gratia seu Gratificandi affectu.

CAP. IX.

Definitio Gratiæ, Par. 1. Et Magnæ Gratiæ, Par. 2. Præcept. unum, Quomodò Gratiam tributam fuisse, ostendas: Par. 6. Alterum, Quomodò elevanda sit Gratia, à Par. 7.

a Formæ de *Quæstionibus Gratiæ* colliguntur ex *ejusdem definitione*, &c.

b Primum ergo, *Definitur*, *Gratia Quid*;

c Et *Magna Gratia Quid*:
d Amplificatur n. illa. *ratione*
1 *Personarum quibus datur*,
2 *Rerum ipsarum*,
3 *Temporum*,
4 *Eorum, qui dant*:
e Dein, *explicatur illa*, *Definit. partic.* [*Ei QUI INDIGET*:] Indigentiæ enim
1 *Definiuntur* appetitiones, &c.
2 *Dividuntur*, quod aliæ sint *internæ animi cupiditates*:
f *Aliæ externæ*, *in corporis vexationibus* (ut fame, morbis, &c.) & in *periculis*; ut exilio, &c.

g Hinc; Qui *succurrit pauperibus patriâque ejectis*, quamvis *minuta* suppeditârit, tamen propter duram *egestatem*, necnon *tempus* illud, gratiam exhibuisse dicitur.

h Et proin, qui Gratiam contulisse vult, potissimum *subveniet* iis, qui *istiusmodi inopiis urgentur*, internis, vel externis:
i Aut saltem, qui *paribus* vel *grandioribus*.
k Ex dict. collig. *præcepta duo*: 1. *Quomodo gratiam exhibitam ostendemus*, viz.

[1] QUibus autem Gratiam præbeant *homines*, & in Quibus *rebus*, & Quomodò ipsi *se* habentes, cùm definiverimus gratiam, perspicuum fuerit: [b] Sit igitur Gratia, per quam *is*, qui *rem* possidet, dicitur gratiam exhibere ei, qui indiget; non pro ullâ *re acceptâ*, neque ut quicquam omninò *referatur* ipsi qui exhibet, sed ut illi *soli*, *cui exhibetur*, *contingat* bonum. ¶ 2. [c] Magna autem illa *sit*, *quâ exhibetur gratia* [d] vel [1] valdè indigenti, vel [2] *rerum* magnarum, & difficilium; vel [3] in talibus temporum *angustiis*; vel [4] si *exhibuit* solus, aut primus, aut maximé. 3. [e] Indigentiæ verò sunt, [1] appetitiones; & ex his maximè *tales*, quæ *conjunctæ sunt* cum molestia *boni*, quod *abest* & non suppetit: [2] Ejusmodi autem appetitiones *sunt, tùm cupiditates animi*; veluti, amor; [f] tùm quæ *cernuntur* in corporis vexationibus, & *quæ* in periculis: Concupiscit enim & qui in periculo versatur, & qui *corpore* dolet. 4. [g] Quamobrem qui *cuiquam* in paupertate, vel exilio subveniunt, etiam si parva subministraverint, *tamen* propter magnitudinem indigentiæ, & *temporis* occasionem, contulerunt gratiam: Velut, qui *pauperi exulanti* in Lyceo stoream *pro lectulo* præbuit. 5. [h] Necesse igitur *est*, ut *quis gratificari dicatur*, præcipuè quidem in hujusmodi *indigentias* exhibitionem facere; Sin minùs, in [i] pares aut majores. ¶ 6. Quare, quia manifestum *est*, & [k] Quandò, & in Quibus rebus fiat Gratia, & Quomodò *se* habentibus; Perspicuum *est* ex his

Τίσι δὲ χάριν ἔχουσι, καὶ ἐπὶ τίσιν, ἢ πῶς αὐτοὶ ἔχοντες, ὁρισαμένοις τὴν χάριν, δῆλον ἔσται· ἔστω δὴ χάρις, καθ' ἣν ὁ ἔχων λέγεται χάριν ὑπουργεῖν τῷ δεομένῳ, μὴ ἀντί τινος, μηδ' ἵνα τι αὐτῷ τῷ ὑπουργοῦντι, ἀλλ' ἵνα ἐκείνῳ τι. ¶ 2. Μεγάλη δ' ἂν, ἢ σφόδρα δεομένῳ, ἢ μεγάλων καὶ χαλεπῶν, ἢ ἐν καιροῖς τοιούτοις, ἢ μόνος, ἢ πρῶτος, ἢ μάλιστα. 3. Δεήσεις δέ εἰσιν, αἱ ὀρέξεις, καὶ τούτων μάλιστα αἱ μετὰ λύπης τοῦ μὴ γιγνομένου· τοιαῦται δὲ αἱ ἐπιθυμίαι· οἷον, ὁ ἔρως· καὶ ἐν ταῖς τοῦ σώματος κακώσεσι, καὶ ἐν κινδύνοις· καὶ γὰρ ὁ κινδυνεύων ἐπιθυμεῖ, καὶ ὁ λυπούμενος. 4. Διὸ οἱ ἐν πενίᾳ παριστάμενοι καὶ φυγαῖς, κἂν μικρὰ ὑπηρετήσωσι, διὰ τὸ μέγεθος τῆς δεήσεως, καὶ τὸν καιρὸν, κεχαρισμένοι· οἷον, ὁ ἐν Λυκείῳ τὸν φορμὸν δούς. 5. Ἀνάγκη οὖν μάλιστα μὲν εἰς τοιαῦτα ἔχειν τὴν ὑπουργίαν· εἰ δὲ μὴ, εἰς ἴσα, ἢ μείζω. ¶ 6. Ὥστ' ἐπεὶ φανερὸν καὶ ὅτε, καὶ ἐφ' οἷς γίγνεται χάρις, καὶ πῶς ἔχουσι, δῆλον ὅτι ἐκ τούτων

τούτων παρασκευαστέον, τοὺς μὲν δεικνύντας, ἢ ὄντας, ἢ γεγενημένους ἐν τοιαύτῃ λύπῃ καὶ δεήσει· τοὺς δέ, ὑπηρετῆσαι ἐν τοιαύτῃ χρείᾳ τοιοῦτόν τι ὑπηρετοῦντας. ¶ 7. Φανερὸν δὲ καὶ ὅθεν ἀφαιρεῖσθαι ἐνδέχεται τὴν χάριν, καὶ ποιεῖν ἀχαρίστους· ἢ γὰρ ὅτι αὑτῶν ἕνεκα ὑπηρετοῦσιν, ἢ ὑπηρέτησαν· τοῦτο δ' οὐκ ἦν * χάρις. 8. Ἢ ὅτι ἀπὸ τύχης συνέπεσεν, ἢ συνηναγκάσθησαν. 9. Ἢ ὅτι ἀπέδωκαν, ἀλλ' οὐκ ἔδωκαν, εἴτε εἰδότες, εἴτε μή· ἀμφοτέρως γὰρ τὶ ἀντί τινος· ὥστ' οὐδ' οὕτως ἂν εἴη χάρις. 10. Καὶ περὶ ἁπάσας τὰς κατηγορίας σκεπτέον· ἡ γὰρ χάρις ἐστὶν, ἢ ὅτι τοδὶ, ἢ τοσονδὶ, ἢ τοιονδὶ, ἢ ποτὲ, ἢ ποῦ. 11. Σημεῖον δὲ, εἰ ἔλαττον μὴ ὑπηρέτησαν. 12. Καὶ εἰ τοῖς ἐχθροῖς, ἢ ταὐτὰ, ἢ ἴσα, ἢ μείζω· δῆλον γὰρ ὅτι οὐδὲ ταῦτα ἡμῶν ἕνεκα. 13. Ἢ εἰ φαῦλα εἰδώς· οὐδεὶς γὰρ ὁμολογεῖ δεῖσθαι φαύλων· καὶ περὶ μὲν τοῦ χαρίζεσθαι καὶ ἀχαριστεῖν, εἴρηται.

* Par.2.

tribus apparatum faciendum *esse*, l demonstrando, illos quidem *quibus benignè factum, aut faciendum est*, aut esse, aut constitutos fuisse in ejusmodi indigentiâ, & dolore; m hos verò *qui gratiam contulerunt, vel collaturi sunt*, subministrâsse, vel subministraturos in ejusmodi necessitate, tale aliquid suppeditantes, *qualia diximus*. ¶ 7. 2 Manifestum verò *est*, etiam Undè ELEVARE contingat Gratiam *illorum, qui dederunt*, & efficere ut gratiam contulisse ne *videantur*; *dicendo, sc.* 1 aut quòd *illi* suâ ipsorum gratiâ exhibent, vel exhibuerunt: Id autem non erat Gratia. 8. n Aut quòd fortuitò *id ità* evenit; vel *quòd* coacti sunt. 9. * Aut quòd reddiderunt *beneficium*, non dederunt, sive scientes *fuisse debitum*, sive nequaquàm: utroque enim modo *datur* aliquid pro aliquo: Quare ne sic *quidem* fuerit Gratia. 10. 2 Et in omnibus Categoriis considerandum *est, quod dicimus*: Nam Gratia *ideò* est, aut quia hoc *datum sit*; aut tantum; aut tale; aut tali tempore; aut illo loco. 11. 3 Signum verò, *quo Gratiam contulisse ne videantur, est*; 1 si cùm *majorem rem dederint*, minorem *postea* non exhibuerint. 12. o Et si inimicis *suis tribuerint* aut *res* easdem, aut pares, aut majores: Perspicuum enim *est*, ne hæc quidem p nostri gratiâ *ab illis data esse*. 13. 2 Aut si res viles *tribuerint*, scientes: Nemo enim confitetur, *se* indigere *rebus* vilibus. Ac de conferendâ *quidem* Gratiâ, & non conferendâ dictum est.

l Ut doceamus eos, *quibus collatum quicquam est*, districtos fuisse ejusmodi indigentiis:

m Eos verò, *qui contulerunt*, &c. in ejusmodi calamitatibus tribuisse.

2 Præcept. Quomodò *refutanda* sit *facti Gratia*? nimirùm

1 Ex *definitionis parte posteriori*, for. hæc: Si in exhibenda gratiâ, *suum spectavit commodum*, non ejus, cui exhibetur.

n Ex *priori* autem, Si vel *non opitulandi studio* factum sit, sed fortuitò, &c.

* Vel *non benignè* dederit, sed *debitum reddiderit*, &c.

2 A *genere beneficii*, quod tribuitur: Si *non hoc* datum sit, aut si *non tantum*, &c. atque ita percurrendo *per omnes* decem *categorias*.

3 A *consequentibus* 20. probatur quis esse *ἀχάριστος*, &c.

1, Si *prius magnum* contulerit, *posteà minus non* suppeditârit, cùm in ead. penuriâ versaremur.

o Vel si *eadem* commoda, aut *paria*, &c. *in inimicos* antea effuderit:

p Hæc enim utraque docent, illum non nostri gratiâ, sed aliis reb. adductum, adjuvisse.

2, Si dilargiatur nugas, &c. documento est, non dedisse, ut per eas egentibus commodaret; quippe qui talibus se indigere abnegent.

CAP.

De Miseratione seu Misericordiâ.

Cap. X.

Misericordia quid, Par. 1. Ejus Quæst. 1a, Quales sint Misericordes, à Par. 2. Altera, Ob quæ miserentur, à Par. 11. 3a, Quorum hominum & & rerum miserentur, Par. 18.

QUalia verò Miserabilia *sunt*, & QUORUM Miserentur, & QUOMODO ipsi *se* habentes, dicamus. ᵃ Sit igitur Misericordia, molestia quædam ex opinione mali, quod vim habet interitus, & molestiæ afferendæ; *mali, inquam*, ejus qui *eo sit* indignus; quod etiam ipse expectaverit *se* passurum, aut aliquem suorum; idque *præcipuè*, cùm propinquum apparеat. ¶ 2. ᵇ Perspicuum enim *est* necesse *esse* illum, qui miseraturus est, ¹existere talem, QUI PUTET PASSURUM aliquid mali, aut se, aut suorum quempiam, & tale malum, quale dictum est in definitione *misericordiæ*; aut *ei* simile, aut affine. ᶜ Quamobrem, nec qui penitùs periêre, miserentur: Nihil enim ampliùs *se* passuros putant: *Jam* enim *omnia* sunt passi: ᵈ Nec qui *se* valdè fœlices esse putant, *miserentur*, sed contumeliam faciunt: Si enim omnia *sibi* putant adesse bona; perspicuum *est*, *eos etiam putare, hoc sibi adesse*, ut non possint pati aliquod malum: Nam hoc *ipsum* in bonorum numero *ponitur*. 3. ᵉ Hujusmodi autem, QUI PUTANT *se dein e* PASSUROS, sunt *tùm* ¹ *illi*, qui *mala jam anteà* passi sunt, & *incolumes* evaserunt. 4. ² Et Senes, & ob prudentiam *suam*, & ob *rerum* experientiam. 5. ³ Et *corpore* debiles; & magis qui *animo* timidiusculi *sunt*. 6. ⁴ Et eruditi, quia *rerum humanarum rationem* accuratè ducunt. 7. f Tùm *illi* quibus existunt parentes, aut liberi, aut uxores: ᵍ Sua enim *cujusque sunt*

Ποῖα δ' ἐλεεινά, καὶ τίνας ἐλεοῦσι, καὶ πῶς αὐτοὶ ἔχοντες, λέγωμεν. Ἔστω δὴ ἔλεος, λύπη τις ἐπὶ φαινομένῳ κακῷ φθαρτικῷ καὶ λυπηρῷ τοῦ ἀναξίου τυγχάνειν, ὃ κἂν
2c αὐτὸς προσδοκήσειεν ἂν παθεῖν, ἢ τῶν αὐτοῦ τινά· καὶ τοῦτο, ὅταν πλησίον φαίνηται. ¶ 2. Δῆλον γὰρ ὅτι ἀνάγκη τὸν μέλλοντα ἐλεήσειν ὑπάρχειν τοιοῦτον· οἷον οἴεσθαι παθεῖν ἄν τι κακὸν, ἢ αὐτὸν, ἢ τῶν αὐτοῦ τινά, καὶ τοιοῦτον κακὸν, οἷον εἴρηται
3c ἐν τῷ ὅρῳ· ἢ ὅμοιον, ἢ παραπλήσιον· διὸ, οὔτε οἱ παντελῶς ἀπολωλότες ἐλεοῦσιν· (οὐδὲν γὰρ ἂν ἔτι παθεῖν οἴονται· πεπόνθασι γάρ·) οὔτε οἱ ὑπερευδαιμονεῖν οἰόμενοι, ἀλλ' ὑβρίζουσιν· εἰ γὰρ ἅπαντα οἴονται ὑπάρχειν τἀγαθά, δῆλον ὅτι καὶ τὸ μὴ ἐνδέχεσθαι παθεῖν τι
4c κακόν· καὶ γὰρ τοῦτο τῶν ἀγαθῶν *. 3. Εἰσὶ δὲ τοιοῦτοι, οἷοι νομίζειν παθεῖν ἄν· οἵ τε πεπονθότες ἤδη καὶ διαπεφευγότες. 4. Καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ διὰ τὸ φρονεῖν, καὶ δι' ἐμπειρίαν. 5. Καὶ οἱ ἀσθενεῖς· καὶ οἱ δειλότεροι μᾶλλον. 6. Καὶ οἱ πεπαιδευμένοι· εὐλόγιστοι γάρ. 7. Καὶ οἷς ὑπάρχουσι γονεῖς, ἢ τέκνα, ἢ γυναῖκες· αὐτοῦ τε

* Lib. 1. cap. 6. par. 6.

a Præmisso, *Misericordia Quid*;

b De 1a Quæst. [*Quales Misericordes* ?] formæ:

1 Rat. *Naturæ Misericordis*; Si cogitatione in is habeat propriæ infirmitatis, ut SEIPSUM, vel SUORUM aliquem, SUSTINERE putet acerbum posse malum, &c.

c Unde, Nec misericordiâ capiuntur ii, qui rerum suarum *desperatione afflicti*, & plane perditi sunt, &c.

d Nec ii, *qui supra modum se beatos*, & extra omnem periculi aleam positos *autumant*. Nimia enim fortuna, insolentes, nedum misericordes facit.

e Ac SE quidem SUSTINERE malum posse putant,

1 Et illi, qui *è malis nuper elapsi*:

2 Et *Senes*; qui humanarum rerum infirmitatem didicerunt, &c.

3 Et *imbecilli*, qui se iisdem casibus, quibus alios, expositos vident.

4 Et *doctrinâ perpoliti*; qui vere res reputant.

f SUORUM *aliquem* SUSTINERE *malum putant posse*; quibus sunt *parentes*, &c. quorum saluti vitæque timent:

g Prob. ex part. 2a.

γὰρ ταῦτα, καὶ ἴδια παθεῖν τὰ εἰρημένα. 8. Καὶ οἱ μήτε ἐν ἀνδρίας πάθει ὄντες, οἷον ἐν ὀργῇ καὶ θάῤῥει· (ἀλόγιστα γὰρ τοῦ ἐσομένου ταῦτα·) μήτ' ἐν ὑβριστικῇ διαθέσει*· (καὶ γὰρ οὗτοι ἀλόγιστοι τοῦ πείσεσθαί τι·) ἀλλ' οἱ μεταξὺ τούτων· μήτ' αὖ φοβούμενοι σφόδρα· οὐ γὰρ ἐλεοῦσιν οἱ ἐκπεπληγμένοι διὰ τὸ εἶναι πρὸς τῷ οἰκείῳ πάθει. 9. Κἂν οἴωνταί τινας εἶναι ἐπιεικεῖς· ὁ γὰρ μηδένα οἰόμενος, πάντας οἴσεται ἀξίους εἶναι κακοῦ. 10. Ὅλως δὴ, ὅταν ἔχῃ οὕτως, ὥστ' ἀναμνησθῆναι τοιαῦτα συμβεβηκότα ἢ αὐτῷ, ἢ τῶν αὐτοῦ· ἢ ἐλπίσαι γενέσθαι, ἢ αὐτῷ, ἢ τῶν αὐτοῦ· ὡς μὲν οὖν ἔχοντες ἐλεοῦσιν, εἴρηται.

¶ 11. Ἃ δὲ ἐλεοῦσιν, ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ δῆλον· ὅσα τε γὰρ τῶν λυπηρῶν καὶ ὀδυνηρῶν φθαρτικὰ, πάντα ἐλεεινά· καὶ ὅσα ἀναιρετικά· καὶ ὅσων ἡ τύχη αἰτία κακῶν μέγεθος ἐχόντων. 12. Ἔστι δὲ, ὀδυνηρὰ μὲν καὶ φθαρτικὰ, θάνατοι, καὶ αἰκίαι, καὶ σωμάτων κακώσεις, καὶ γῆρας, καὶ νόσοι, καὶ τροφῆς ἔνδεια. 13. Ὧν δὲ ἡ τύχη αἰτία κακῶν, ἀφιλία, ὀλιγοφιλία· (διὸ καὶ τὸ διεσπᾶσθαι ἀπὸ τῶν φίλων καὶ συνήθων, ἐλεεινόν·) αἶσχος, ἀσθένεια, ἀναπηρία. 14. Καὶ τὸ ὅθεν προσῆκεν ἀγαθόν τι πρᾶξαι, κακόν τι συμβῆναι. 15. Καὶ τὸ πολλάκις τοιοῦτο. 16. Καὶ τὸ πεπονθότος γενέσθαι τι ἀγαθόν· οἷον, Διοπείθει τὰ παρὰ βασιλέως, τεθνεῶτι κατεπέμφθη. 17. Καὶ τὸ, ἢ μηδὲν γεγενῆσθαι ἀγα-

* Conjun. cap. 2. pa. 13.

hæc; & quæ possunt *mala eadem* pati, quæ dicta sunt. 8. [2] Et *misericordes sunt ij*, qui nec in *aliquo vehementi* fortitudinis affectu sunt; velut in irâ, aut confidentiâ: (Hæc enim de futuro *detrimento* non considerant:) [h] nec in contumeliosâ *quadam* affectione *positi*: (Etenim isti non considerant *se* passuros esse *mali aliquid*:) [i] Sed qui inter hos medij *versantur*: [k] Nec rursus metuentes valdè: Non enim miserentur *metu* perculsi; quia sunt in proprio affectu, *ità ut alienum malum negligant*. 9 [3] Et si putent aliquos esse *viros* bonos: * Nam qui neminem *innocentem* putat, *is omnes* existimabit dignos esse malo. 10. [l] Omninò igitur *tunc misericors quisque est*, quando sic *se* habeat, ut meminerit, hujusmodi *mala* accidisse, aut sibi, aut suis; aut sperârit fore, ut aut sibi accidant, aut suis. Ac quemadmodùm quidem *se* habentes, miserentur, expositum est.

¶ 11. [m] Ob quæ verò miserentur, ex definitione perspicuum est: [1] Nam & *illa* quæcunque ex molestis, & ærumnosis, vim habent interimendi, omnia miserabilia *sunt*, & quæcunque vim perdendi habent: [2] Et mala quorumcunque fortuna est author, si magnitudinem habeant: 12. [n] Sunt autem ærumnosa quidem, & interitum afferentia; *varia* mortis *genera*, & *fœda* verberationes, & corporum cruciatus & senectus, & morbi, & alimenti indigentia. 13. [o] Mala verò, quorum Fortuna *est* author, *sunt* [1] privatio amicorum, paucitas amicorum: (Quamobrem, etiam divelli ab amicis, & familiaribus, miserabile est:) [2] Deformitas *corporis*, imbecillitas *virium*, *membrorum* mutilatio. 14. [3] Et undè par erat boni aliquid cepisse, *indè* mali aliquid contigisse. 15. [p] Atque hujusmodi accidisse sæpiùs. 16. [4] Et *postquàm extrema* passus sit *quis* factum esse aliquid boni: velut, *ea munera*, quæ Diopithei à rege *Persarum missa sunt*; *quià jam* mortuo missa sint. 17. [q] Et aut nullum *in omni vitâ* bonum factum

2 Rat. *Affectuum contrariorum*: Neq; enim misericordiâ flectuntur ij, qui vel *affectu fortitudinis occupati* sunt.

b Vel *secundis rebus insolentes facti*: Hi enim illudunt miseris, nedum de futuro malo cogitant.

i Sed, qui à dictis extremis remoti, *in medio affectu collocati sunt*:

k Neque etiam ij, qui multo *metu oppressi* sunt, & toti *in salute* propriâ *procurandâ occupati*.

3 Rat. *Opinionis de alijs*; cùm *probos* eos &c *malo indignos putant*: * Contr. *n*, qui omnes nocentes indicat, ut *μισάνθρωπος* ille Timon, nullius misericordiâ tangitur.

l Universìm, tunc subit misericordia, cùm conspectis *boni viri* malis, vel *recordemur*, *nos* eadem anteà *subiisse*, &c; vel *metuamus* deinceps *subire* posse, &c.

m De 2a Quæst. [*Ob quæ*] form. 1a, Ex malis; quæ *ægritudinem animo*, aut *corpori dolorem* adferunt, ea poscant misericordiam, quæ vel *ad interitum ducunt*, vel *tollunt* penitús.

2a, Misericordiam flagitant *graves injuriæ à fortunâ* importatæ.

n Ac priora [*Quæ ad interitum*, &c.] sunt *mortis genera*, *plagæ*, corporum vexationes, &c.

o Posteriora [*Quæ à fortunæ iniquitate invehuntur*] sunt,

1 *Orbari amicis*, aut relinqui cum paucis:

2 *Labes corporis*, ut deformitas, &c.

3 *Frustratio spei*, & parùm meritis respondens eventus.

p Et *crebrò* hanc frustrationem pati.

4 Auxilij aliquid vel tunc affulsisse, cùm tàm male acceptus sis, ut *frui non liceat*:

¶ Vel *numquàm* omninò ac-

cidisse, aut siquid acciderit, *frui non potuisse*; quòd aût morbo, &c. impeditus sit, aut morte præventus.

r De 3a Quæst. [*Quorum miserentur?*] viz. 1o, *Familiarium*, si miseriâ premantur:

* Except. ut familiares hij, *non sint vald consanguinei*: Quia in eorum miserijs ità afficimur, ut in nostris: *horrentes sc non miserentes.*

s Unde Psammenitus Amasidis filius, *in cede filij* non lachrymavit: veterem *sodalem cibos mendicantem* videre, sine lachrymis haud potuit:

t Etenim Amicum quondam opulentum, nunc *mendicare*, *miserabile*: filium *ad mortem rapi*, *horrendum.*

u Differe enim *horrendum* à *miserabili*, patet.

1 *A conditione horrendi*:

2 *A consuetudine eorum quos miseret.*

x Deinde, *Parium nobisque assimilium* miseret.

y Omnes enim, id quo vident sui similes urgeri, in se putant posse cadere; undè misericordia.

z. Confirm. rat. ex inversâ par. 21. cap. 6. Ibi enim, quæ incutiebant metum; hìc illa, cùm in alijs conspicimus, misericordiam excitant.

a Deniq; *for. sophisticæ*; Miserabiles esse *homines &c res, qui in theatris* & alibi *aguntur*: sic.

Quia passiones acerbæ, cùm *propinque* apparent, miserationem gignunt, *non* eæ quæ *longinquo tempore remotæ.*

b Sequitur, misericordiam excitare.

c Tùm *personas* Tragicas histrionum artificio *allaboratas*: Hac n. arte, imponunt auditoribus, & quod longe est, ut propè cogitetur, efficiunt.

d Tùm etiam *ipsarum* Et *perpessiones*, quæ vel modò *transactæ*, vel *mox futuræ* sunt, &c.

e Et *signa* ac *facta*; postquàm acerbos illos casus *exantlaverint.*

factum esse; aut si *bona* facta sint, *ijs* perfrui non licuisse. Ob quæ igitur miserentur, hæc, & talia sunt. ¶ 18. r Miserentur verò tùm r notorum *hominum*; *nisi summâ admodùm propinquitate & sanguine* conjuncti sint: Erga hos autem *ità conjunctos*, *eodem modo se* habent, quo erga seipsos *grave aliquod malum* passuros: s Quamobrem & Amasis in *casu* filij, qui ad moriendum perducebatur, lachrymas non effudit, ut ajunt; sed in *casu* amici, qui mendicabat, *effudit.* 19. t Nam hoc quidem, miserabile *solùm fuit*; illud, grave & horrendum: u Etenim grave, diversum *est* à miserabili; *utpotè*, 1 quod & habet vim pellendæ *ex animo* misericordiæ, & sæpè adversario, *ad indignationem concitandam est* utile: 2 Quin & *tunc* miserentur, cùm grave & *horrendum propè* fit; *non cùm jam adsit.* 20. Tùm x eorum *etiam* miserentur qui *sunt* similes ætate, moribus, habitibus, dignitatibus, generibus: y Nam in omnibus his magis apparet, etiam ipsi *malum idem* futurum esse. 21. z Omninò enim & hic oportet assumere, *sicut suprà*, *homines*, quæcunque *mala* sibi ipsis metuunt, horum, si alijs *ea* fiant, misericordiâ moveri. 22. a Quoniam autem perpessiones *hominum* miserandæ sunt *illæ* quæ propè apparent; quæ autem *abhinc* decem millibus annorum factæ fuerunt, vel *post* futuræ sunt, *earum*, cùm neque *ipsas* metuant, neque recordentur; aut omninò non miserentur, aut non similiter: b *Idcirco* necesse est, c *personas in fabulis*, quæ figuris *corporis*, & vocibus, & vestitu, & omninò actione repræsentantur, *ijs qui cernunt*, miserabiliores esse: Faciunt enim *earum Actores*, proponendo malum ante oculos, ut propinquum appareat, aut tanquàm futurum, aut tanquàm præteritum. 23. d Et *perpessiones*, quæ præteritæ sunt nuper, aut futuræ sunt brevì, miserabiliores esse, ob eandem *causam.* 24. e Et signa, & actiones *honestas repræsenta-*

ϑὸν, ἢ γινομένων μὴ εἶναι ἀπόλαυσιν· ἐφ' οἷς μὲν οὖν ἐλεοῦσι, ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτά ἐστιν. ¶ 18. Ἐλεοῦσι δὲ τούς τε γνωρίμους, ἐὰν μὴ σφόδρα ἐγγὺς ὦσιν οἰκειότητι· περὶ δὲ τούτους, ὥσπερ περὶ αὑτοὺς μέλλοντας ἔχουσι· διὸ καὶ Ἄμασις, ἐπὶ μὲν τῷ υἱεῖ ἀγομένῳ ἐπὶ τὸ ἀποθανεῖν, οὐκ ἐδάκρυσεν, ὥς φασιν· ἐπὶ δὲ τῷ φίλῳ, προσαιτοῦντι. 19. Τοῦτο μὲν γὰρ, ἐλεεινόν· ἐκεῖνο δὲ, δεινόν· τὸ γὰρ δεινὸν, ἕτερον τοῦ ἐλεεινοῦ, καὶ ἐκκρουστικὸν τοῦ ἐλέου· καὶ πολλάκις τῷ ἐναντίῳ χρήσιμον· ἔτι ἐλεοῦσιν, ἐγγὺς αὐτοῦ τοῦ δεινοῦ ὄντος. 20. Καὶ τοὺς ὁμοίους ἐλεοῦσι, κατὰ ἡλικίαν *, κατὰ ἤθη, κατὰ ἕξεις, κατὰ ἀξιώματα, κατὰ γένη· ἐν πᾶσι γὰρ τούτοις μᾶλλον φαίνεται καὶ αὐτῷ ἂν ὑπάρξαι. 21. Ὅλως γὰρ καὶ ἐνταῦθα † δεῖ λαβεῖν, ὅτι ὅσα ἐφ' αὑτῶν φοβοῦνται, ταῦτα ἐπ' ἄλλων γιγνόμενα ἐλεοῦσιν. 22. Ἐπεὶ δ' ἐγγὺς φαινόμενα ‖ τὰ πάθη, ἐλεεινά εἰσι· τὰ δὲ μυριοστὸν ἔτος γενόμενα, ἢ ἐσόμενα, οὔτ' ἐλπίζοντες, οὔτε μεμνημένοι, ἢ ὅλως οὐκ ἐλεοῦσιν, ἢ οὐχ ὁμοίως· ἀνάγκη τοὺς συναπεργαζομένους σχήμασι καὶ φωναῖς καὶ ἐσθῆτι, καὶ ὅλως τῇ ὑποκρίσει, ἐλεεινοτέρους εἶναι· ἐγγὺς γὰρ ποιοῦσι φαίνεσθαι, τὸ κακὸν πρὸ ὀμμάτων ποιοῦντες, ἢ ὡς μέλλον, ἢ ὡς γεγονός. 23 Καὶ τὰ γεγονότα ἄρτι· ἢ μέλλοντα διὰ ταχέων, ἐλεεινότερα διὰ τὸ αὐτό. 24. Καὶ τὰ σημεῖα, καὶ τὰς πράξεις· οἷον,

* Conjun. c. 8. p. 14.

† Ut suprà c. 6. p. 21.

‖ Conjun. lib. Poet. c. 10. p. 1.

οἷον, ἐσθῆτάς τε τῶν πεπονθότων, καὶ ὅσα τοιαῦτα. 25. Καὶ λόγους, καὶ ὅσα ἄλλα τῶν ἐν τῷ πάθει ὄντων, οἷον ἤδη τελευτώντων 26. Καὶ μάλιστα τὸ σπουδαίους εἶναι, ἐν τοῖς τοιούτοις καιροῖς ὄντας, ἐλεεινόν. 27. Ἅπαντα γὰρ ταῦτα, διὰ τὸ ἐγγὺς φαίνεσθαι, μᾶλλον ποιεῖ τὸν ἔλεον· καὶ ὡς ἀναξίου τε ὄντος, καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς φαινομένου τοῦ πάθους.

tas; veluti, & vestes eorum *qui mali* passi sunt, & quæcunque sunt ejusmodi. 25. f Et sermones, & quæcunque alia eorum, qui in ipsâ perpessione versantur: velut eorum, qui jamjam animam efflant. 26. g Et præcipuè, si *illi*, dum in ejusmodi angustiis versarentur, *viri probi & studiosi* fuerint. 27. h Omnia enim hæc, quia propè apparent, magis efficiunt miserationem; i quasi & *ille* indignus sit *vir, qui patiatur*, k & ante oculos, *quasi res tunc agatur*, appareat *ipsa* perpessio.

f Et *orationes* etiam, extremo spiritu *inter perpetiendum editas.*
g *Maximè* autem, *hæc miseranda* apparent, si *illi* qui tulêre, ostendantur *forti animo pertulisse.*
h Rat. *generalis.* ex part. 22.
i *Specialis*, ex par. 26.
k Et ex par. 22. usque ad 25.

De Indignatione seu Stomachatione.

CAP. XI.

Definitiones Indignationis, & Invidiæ, à Par. 1. Quibus consequentes sunt affectus duo, istis contrarii; Lætitia, sc. de malis rebus digni, à Par. 5. & ἐπιχαιρεκακία, i. *lætitia in alienis malis, à Par. 7. Primùm igitur de Indignatione; Quæstio 1a & 2da sunt, Quibus & ob Quas res stomachemur, à Par. 9. Tertia, Qui homines facilè indignentur, & stomachosi sint, à Par. 6.*

a Ἀντίκειται δὲ τῷ ἐλεεῖν, μάλιστα μὲν, ὃ καλοῦσι νεμεσᾶν *· τῷ γὰρ λυπεῖσθαι ἐπὶ ταῖς ἀναξίαις κακοπραγίαις, ἀντικείμενόν ἐστι τρόπον τινὰ, καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἤθους τὸ λυπεῖσθαι ἐπὶ ταῖς ἀναξίαις εὐπραγίαις. 2. Καὶ ἄμφω τὰ πάθη, ἤθους χρηστοῦ· δεῖ γὰρ, ἐπὶ μὲν τοῖς ἀναξίως πράττουσι κακῶς, συνάχθεσθαι καὶ ἐλεεῖν· τοῖς δὲ εὖ, νεμεσᾶν· ἄδικον γὰρ τὸ παρὰ τὴν ἀξίαν γιγνόμενον· διὸ καὶ τοῖς θεοῖς ἀποδίδομεν τὸ νεμεσᾶν. 3. Δόξειε δ' ἂν καὶ ὁ φθόνος τῷ ἐλεεῖν τὸν αὐτὸν ἀντικεῖσθαι τρόπον, ὡς σύνεγγυς ὂν καὶ ταὐτὸν τῷ νεμεσᾶν· ἔστι δ' ἕτερον· λύπη μὲν ταραχώδης καὶ ὁ φθόνος ἐστὶ, καὶ εἰς εὐπραγίαν, ἀλλ' οὐ τοῦ

* Vide 2. Ethic. c. 7.

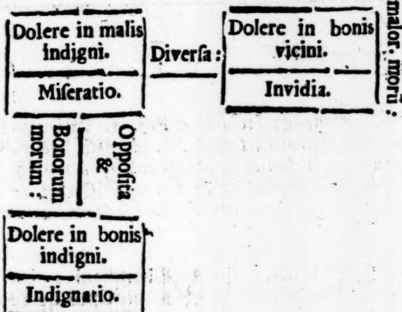
a MIserationi autem opponitur, præcipuè quidem, *affectus* is, quem Indignationem vocant: Nam dolori propter indignas res adversas (*i. Miserationi*) oppositus est quodammodò, & ab iisdem moribus *proficiscitur* Dolor propter indignas res secundas, *i. Indignatio.* 2. b Et ambæ *hæ* perturbationes *sunt* bonorum morum: Oportet enim iis, qui indignê *seu immeritò* agunt infœliciter, condolere ac misereri; & iis *qui immeritò fœliciter*, indignari: Injustum enim *est*, quod fit præter dignitatem, & *meritum*: c Quamobrem, etiam Diis *ipsis* Indignationem attribuimus. 3 a Sed & invidia, eodem modo, *quo indignatio*, miserationi opposita videri possit, quasi *quæ* vicina & eadem *sit* cum Indignatione; d verùm tamen est *ab eâ* diversa: e Nam & invidia *quoque*, est turbulenta molestia, atque ob res secundas *alterius*; sed non ejus, qui *sit* indignus

a Definiuntur *Indignatio* & *Invidia*, per collat. *cum miseratione* duas: 1a coll. Miserationi *præcipue opposita* est, Indignatio; idque sub eodem genere; Siquidem ab eâdem indole, seu moribus utræque pendent.
b Pendent autem *ambæ ex moribus bonis*: Nam & *malis bonorum* angi, seu misereri; & *bonis malorum* stomachari, seu indignari, æquum est: Siquidem mala illa præter amborum merita, eveniant, &c.
c Unde, & *diis immortalibus indignationem* damus; quod passim facit Homerus.
2a Coll. Miserationi Invidia non *vere & propriè opposita* est,
d Sed *ex parte*; *diversa* duntaxat sc.
e Est enim Invidia, ægritudo *turbida, orta ex bonis rebus* (sicut & *Miseratio*;) verùm *non improbi* alicujus; sicut *illa*: sed *vicini, & paris*,

f *Convenit* autem *cum Miseratione*; quia *utraque*, sunt *molestiæ*, seu ægritudines, *non quod* ipse, *res* suas *pejores putet*, (hoc enim est metus) *sed quòd is, quem nollet, adjuvetur*.

indignus (*sicut indignatio*;) sed illius, qui *sit ipsi* æqualis, & similis. 4. [f] Illud verò, *Dolere*, non quòd sibi-ipsi accidet aliud quidquam, *i. incommodum*, sed propter ipsum proximum, utrisque *dictis perturbationibus* similiter oportet inesse: Non enim ampliùs erit, una quidem *barum*, Stomachatio; altera verò, Invidia; sed *utraque erit* Metus, si modò ob hoc *ipsum* adsit molestia, & perturbatio; quia ipsi aliquid futurum sit mali ab illius prosperitate.

ἀναξίου, ἀλλὰ τοῦ ἴσου καὶ ὁμοίου. 4. Τὸ δὲ, μὴ ὅτι αὐτῷ τι συμβήσεται ἕτερον, ἀλλὰ δι' αὐτὸν τὸν πλησίον, ἅπασιν ὁμοίως δεῖ ὑπάρχειν· οὐ γὰρ ἔτι ἔσται, τὸ μὲν, φθόνος· τὸ δὲ, νέμεσις· ἀλλὰ φόβος, ἂν διὰ τοῦτο ὑπάρχῃ ἡ λύπη καὶ ἡ ταραχή· ὅτι αὐτῷ τι ἔσται φαῦλον ἀπὸ τῆς ἐκείνου εὐπραξίας.

g Ex affectib. jam exposit. colliguntur *Affectus alii, his Consequentes & Contrarii*: Nam

1 Ut *miserationi* (*i. dolori in malis indigni*) consequens est doloris vacuitas, seu *lætitia in malis digni*.

h Iidem enim sunt, qui his affectionibus tenentur; ut patet exemplis:

i Ita & INDIGNATIONI (*i. dolori de bonis indigni*) consequens est LÆTITIA *De malis* rebus *Digni*.

k Siquidem ii, qui his affectionibus implicantur, iidem sunt.

¶ 5. [g] Manifestum autem *est*, quòd *perturbationibus* istis etiam contrariæ perturbationes erunt consequentes: [1] Qui enim molestiâ afficitur ob eos, qui immerito infœliciter agunt, lætabitur, aut molestiæ vacuus erit ob *his* contrarios, qui *meritò*, *sc.* infœliciter agunt: [h] velut, ob parricidas, & sicarios, quando supplicio afficiantur, nemo molestiâ affectus fuerit, qui bonus *sit*: Oportet enim gaudere de talibus *viris infœliciter agentibus*. 6. [i] Eodem autem modo, etiam *is qui dolet super iis, qui non secundùm dignitatem fœliciter agunt, gaudebit* super iis, qui secundum dignitatem fœliciter rem gerunt: [k] Utraq; enim *illa* justa *sunt*, &

¶ 5. Φανερὸν δὲ, ὅτι ἀκολουθήσει καὶ τὰ ἐναντία πάθη τούτοις· ὁ μὲν γὰρ λυπούμενος ἐπὶ τοῖς ἀναξίοις κακοπραγοῦσιν, ἡσθήσεται, ἢ ἄλυπος ἔσται ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις κακοπραγοῦσιν, οἷον, διὰ τοὺς πατραλοίας καὶ μιαιφόνους, ὅταν τύχωσι τιμωρίας, οὐδεὶς ἂν λυπηθείη χρηστός· δεῖ γὰρ χαίρειν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις. 6. Ὡς δ' αὔτως καὶ ἐπὶ τοῖς εὖ πράττουσι κατ' ἀξίαν· ἄμφω γὰρ δίκαια, καὶ ποιεῖ

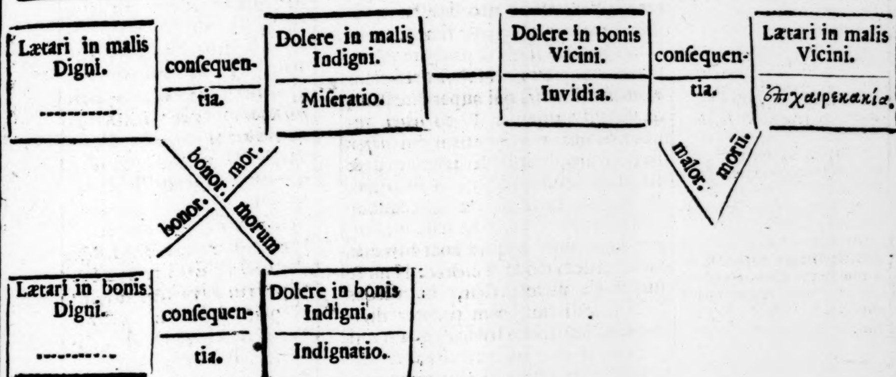
ποιεῖ χαίρειν τὸν ἐπιεικῆ· ἀνάγκη γὰρ ἐλπίζειν ὑπάρξαι ἂν ἅπερ τῷ ὁμοίῳ, καὶ αὐτῷ· καὶ ἔστι τοῦ αὐτοῦ ἤθους ἅπαντα ταῦτα. ¶ 7. Τὰ δ' ἐναντία, τοῦ ἐναντίου· ὁ γὰρ αὐτός ἐστιν ἐπιχαιρέκακος καὶ φθονερός· ἐφ' ᾧ γάρ τις λυπεῖται γιγνομένῳ καὶ ὑπάρχοντι, ἀναγκαῖον τοῦτον ἐπὶ τῇ στερήσει καὶ τῇ φθορᾷ τῇ τούτου χαίρειν.

faciunt, ut gaudeat *vir* bonus: Necesse enim *est eum* sperare, sibi quoque *eadem bona* eventura, quæ simili *viro contigerunt*: [l] Et pertinent ad eosdem mores *bonos*, hæc omnia *quatuor*. ¶ 7. [2] His verò contraria, *sc. Invidia & ejus consequens*, ad *mores* contrarios, *seu malos*: [m] Idem enim est, malis alienis-Gaudens, ac Invidus: Ex quo enim quispiam molestiâ afficitur, dùm *illud alteri* exoritur, aut existit, necessarium *est*, propter ejusdem privationem, & interitum, eum lætari.

l Et omnes hæ quatuor affectiones, sunt bonorum morum.

2 INVIDIÆ (supple) *consequens* est ἐπιχαιρεκακία; & ambæ hæ pertinent ad mores malos:

m ἐπιχαιρεκ. *esse consequentem*, prob. inde, quòd huic qui in *bonis alterius dolet*, i. *Invido*, necessariò idem est is, qui *gaudet in alterius malis*.

8. Διὸ, κωλυτικὰ μὲν ἐλέους πάντα ταῦτα ἐστί. διαφέρει δὲ, διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας· ὥστε πρὸς τὸ μὴ ἐλεεινὰ ποιεῖν, ἅπαντα ὁμοίως χρήσιμα. ¶ 9. Πρῶτον μὲν οὖν περὶ τοῦ νεμεσᾷν λέγωμεν, τίσι τε νεμεσῶσι, καὶ ἐπὶ τίσι, καὶ πῶς ἔχοντες αὐτόν· εἶτα μετὰ ταῦτα, περὶ τῶν ἄλλων· φανερὸν δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων· εἰ γάρ ἐστι τὸ νεμεσᾷν, λυπεῖσθαι ἐπὶ τῷ φαινομένῳ ἀναξίως εὐ-

8. [n] Quamobrem omnia hæc, *Indignatio, sc. & Invidia, & earum consequentia*, exturbandæ misericordiæ vim habent; differunt verò *inter se*, ob causas antè dictas: Quare ad efficiendum, ut res non *videantur iis, qui audiunt*, miserabiles, omnia hæc similiter conducunt. ¶ 9. [o] Ac primum quidem de Indignando, exponamus, QUIBUS Indignentur, & ob QUÆ, & QUOMODO *se* habentes ipsi; deindè de aliis *affectibus dicemus* postea. Manifestum autem *est* ex iis, quæ dicta sunt: [p] Si enim [1] indignari, est molestiâ affici de illo *homine*,

n Ex hact. dictis coroll. *Indignationem* & *Invidiam*, atque *harum consequentes*, huc omnes *inservire*, *ut res ne* videantur. *miseratione dignæ*.

o Hiis præmissis: De *Indignatione*, seu *Stomachatione*, sequuntur formæ: (De *Invidia* enim sumentur cap. sequ.)

p De 1a & 2a Quæst. (*Quibus & ob quæ stomachemur*) for. 1a, sic: Si Indignatio *rectè definita sit*:

* Certe *indignari non possumus ob omnia bona* (ut ob Justitiam, fortitudinem, & omnino ob virtutes morales) *neque d. bonis viris.*

[p] Rat. à contrar. Neque enim improborum miseret, tametsi maximis malis premantur: Sed indignamur *de viris malis, ob bona fortunæ ab ipsis parta,* quæ *rectius* convenirent,

* Aut *viris bonis*:

* Aut *iis, qui* cum *naturâ dotati* sint, recte *illa* atque *ordine possidere* existimantur.

2a For. ex præced. Quia *Priscum*, atque inveteratum, *parum abest* à *naturali*:

[q] Certe indignamur *novis* hominibus. [1] Si *bona* dicta *nuper acquisierint*:

2 Et si ad hæc, *iisdem* bonis *aucti, in præclarâ fortunâ vivant.*

[r] Explic. 1a membri, ex. gr. *Magis* urunt, qui *subitas opes* captârint, *quam qui hæreditarias*, quasi pæne naturales possedêrint, &c.

[s] Expl. 2i membr. ex. gr. Qui ope *divitiarum novarum*, ad amplissimos *honores adscenderint, magis* urunt, quam qui *priscis divitiis suffulti* sint.

[t] Hoc inde fit, quod qui recentium bonorum commendatione, alia sibi accumulârint, *ob rei novitatem, alienas, non suas res habere creduntur*, &c. Quod quam odiosum sit, sero illi sæpe intelligunt.

3a For. sic: Quia *non omne commodum omnem* hominem *decet*, quamvis innocentem ac bonum; sed eleganti proportionis lege, *hoc isti* convenit, quod *illi minime* quadrat, &c.

mine, qui apparet præter dignitatem prosperè agere, * primum quidem perspicuum est, non posse *nos* propter omnia bona indignari: Etenim si *alter* justus, aut fortis *sit*, aut *omnino* si virtutem *aliquam* consequatur, nemo ei indignabitur: [p] (Neque enim miserationes sunt de iis, qui his sunt contrarii;) verum *indignantur* de divitiis, de potentia, & *rebus* ejusmodi, quibuscunque, ut simpliciter dicam, digni sunt * *viri* boni; * & *ii* qui naturalia habent bona: velut, nobilitatem, & pulchritudinem, & quæcunq; talia. 10. [2] Quoniam verò, quod Antiquum *est*, propinquum quiddam apparet *esse* Naturali; [q] necesse *est* nos, [1] iidem habentibus bonum, si nuper consecuti sint, & [2] *si* ob id prospere agant, magis indignari: [r] Molestiores enim *hominibus sunt ii*, qui nuper ditescunt, quam qui antiquitus, & ob *suum* genus: Similiter vero etiam qui *nuper sunt* in magistratu, & potentes, & habentes multitudinem amicorum, & bonam prolem, & quæcunque ejusmodi *sunt*. 11. [s] Et si ob hæc *nuper parta*, aliud aliquid boni adveniat ipsis, eodem modo *se habent*: Nam & hîc magis molesti sunt, qui recens *facti sunt* divites, cum propter divitias *illas* imperium habent; quam qui antiquitus divitias possederunt: Similiter verò etiam in aliis *fortunæ bonis*. 12. [t] Causa autem *hujus est*, quod illi quidem, *qui cùm bona illa antiquitus possederint*, *imperio potiti sunt*, videntur, quæ *sua sunt*, habere; hi verò, *qui recens*, nequaquam: Quod enim semper ita apparet *se* habere, verum, & *justum* videtur: Quare alterum *hominum genus*, non sua, *sed aliena bona videtur* possidere. 13. [3] Et quoniam unumquodque bonum, non quolibet dignum *est*, sed est quædam *harum rerum* proportio, & *id* quod *personæ* congruit; (velut, arma pulchra, nequaquam justo *viro* conveniunt, sed forti; & conjugia eximia, non nuper ditescentibus, sed nobilibus;)

πραγεῖν, πρῶτον μὲν δῆλον ὅτι οὐκ ἐνδέχεται ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς νεμεσᾶν· οὐδεὶς γὰρ, εἰ δίκαιος, ἢ ἀνδρεῖος, ἢ εἰ ἀρετὴν λήψεται, νεμεσήσει τούτῳ· (οὐδὲ γὰρ οἱ ἔλεοι ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις τούτων εἰσίν·) ἀλλ' ἐπὶ πλούτῳ, καὶ δυνάμει, καὶ τοῖς τοιούτοις, ὅσων ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, ἄξιοί εἰσιν οἱ ἀγαθοί· καὶ οἱ τὰ φύσει ἔχοντες ἀγαθά, οἷον εὐγένειαν, καὶ κάλλος, καὶ ὅσα τοιαῦτα. 10. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀρχαῖον ἐγγύς τι φαίνεται τοῦ φύσει, ἀνάγκη τοῖς τὸ αὐτὸ ἔχουσιν ἀγαθὸν, ἐὰν νεωστὶ ἔχοντες τυγχάνωσι, καὶ διὰ τοῦτο εὐπραγῶσι, μᾶλλον νεμεσᾶν· μᾶλλον γὰρ λυποῦσιν οἱ νεωστὶ πλουτοῦντες, τῶν πάλαι, καὶ διὰ γένους· ὁμοίως δὲ καὶ ἄρχοντες, καὶ δυνάμενοι, καὶ πολύφιλοι, καὶ εὔτεκνοι, καὶ ὁτιοῦν τῶν τοιούτων. 11. Κἂν διὰ ταῦτα ἄλλο τι ἀγαθὸν γίγνηται αὐτοῖς, ὡσαύτως· καὶ γὰρ ἐνταῦθα μᾶλλον λυποῦσιν οἱ νεόπλουτοι, ἄρχοντες διὰ τὸν πλοῦτον, ἢ οἱ ἀρχαιόπλουτοι· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. 12. Αἴτιον δ', ὅτι, οἱ μὲν, δοκοῦσι τὰ αὑτῶν ἔχειν· οἱ δ', οὔ· τὸ γὰρ ἀεὶ οὕτω φαινόμενον ἔχειν, ἀληθὲς δοκεῖ· ὥστε οἱ ἕτεροι, οὐ τὰ αὑτῶν ἔχειν. 13. Καὶ ἐπεὶ ἕκαστον τῶν ἀγαθῶν, οὐ τοῦ τυχόντος ἄξιον, ἀλλά τις ἐστιν ἀναλογία, καὶ τὸ ἁρμόττον· (οἷον, ὅπλων κάλλος, οὐ τῷ δικαίῳ ἁρμόττει, ἀλλὰ τῷ ἀνδρείῳ· καὶ γάμοι διαφέροντες, οὐ τοῖς νεωστὶ πλουτοῦσιν, ἀλλὰ τοῖς εὐγενέσιν.)

ἐὰν ὢν ἀγαθὸς ὤν, μὴ τῦ ἁρμόττοντος τυγχάνῃ, νεμεσητόν. 14. Καὶ τὸν ἥττω τῷ κρείττονι ἀμφισβητεῖν· μάλιστα μὲν ὢν τοὺς ἐν τῷ αὐτῷ· (ὅθεν καὶ τοῦτ' εἴρηται,

"Αἴαντος δ' ἀλέεινε μάχην Τελαμωνιάδαο·
"Ζεὺς γάρ οἱ νεμέσησεν, ὅτ' ἀμείνονι φωτὶ μάχοιτο·)

15. Εἰ δὲ μὴ, κἂν ὁπωσοῦν· ὁ ἥττων τῷ κρείττονι· οἷον, εἰ ὁ μουσικὸς τῷ δικαίῳ· βελτίων γὰρ ἡ δικαιοσύνη τῆς μουσικῆς· οἷς μὲν ὢν νεμεσῶσι, καὶ διὰ, ἐκ τούτων δῆλον· ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτά ἐστι. ¶ 16. Αὐτοὶ δὲ νεμεσητικοί εἰσιν, ἐὰν ἄξιοι τυγχάνωσιν ὄντες τῶν μεγίστων ἀγαθῶν, καὶ ταῦτα κεκτημένοι· τὸ γὰρ τῶν ὁμοίων ἠξιῶσθαι τοὺς μὴ ὁμοίους, οὐ δίκαιον. 17. Δεύτερον δ', ἂν ὄντες ἀγαθοὶ, καὶ σπουδαῖοι τυγχάνωσι· κρίνουσί τε γὰρ εὖ, καὶ τὰ ἄδικα μισοῦσι. 18. Καὶ ἐὰν φιλότιμοι, καὶ ὀρεγόμενοι τινῶν πράξεων· καὶ μάλιστα, περὶ ταῦτα φιλότιμοι ὦσιν, ὧν ἕτεροι ἀνάξιοι ὄντες τυγχάνουσι. 19. Καὶ ὅλως οἱ ἀξιοῦντες αὐτοὶ αὑτοὺς, ὧν ἑτέρους μὴ ἀξιοῦσι, νεμεσητικοὶ τούτοις, καὶ τούτων· διὸ καὶ οἱ ἀνδραποδώδεις καὶ φαῦλοι καὶ ἀφιλότιμοι, οὐ νεμεσητικοί· οὐδὲν γάρ ἐστι τοιοῦτον· οὗ αὑτοὺς οἴονται ἀξίους εἶναι. 20. Φανερὸν δ' ἐκ τούτων, ἐπὶ ποίοις ἀτυχοῦσι καὶ κακοπραγοῦσιν, ἢ μὴ τυγχάνουσι,

[v] *idcirco si quis* [t] *bonus quidem existat*; non conveniente *tamen rem sibi* consequatur, id habet vim movendæ indignationis. 14. [s] Et inferiorem cum præstantiori controversari: [x] Ac maxime quidem, si *versentur* in eodem *rei genere*: ([*] Unde & illud dictum est,

" *Ajacis autem* Cebrion *pugnam vitabat Telamonii*:
" *Jupiter enim ei stomachabatur, quando* inferior *cum præstantiori pugnare* vellet.)

15. [y] Sin minus *in eodem genere*; tamen *hoc indignationem etiam parit*, quocunque modo inferior *qui sit*, cum præstantiori *contendat*; velut si musicus cum justo *viro*: Melior enim *est* justitia, quam musica. Quibus igitur stomachentur, & propter quæ, ex his perspicuum *est*: Hæc enim & hujusce-modi sunt, *quæ diximus*. ¶ 16. [z] At ipsi *homines* ad indignandum proclives sunt, [1] si cùm digni existant maximis bonis, & ea possederint, *alios etiam indignos, eis auctos videant*: Nam similibus *bonis* dignos esse habitos eos, qui non *sunt* similes, nequaquam justum *est*. 17. [2] Secundo loco, si boni existant, & virtute præditi, *tametsi non possederint maxima bona*; *cum alii improbi ea possideant*: Hii enim, & *de rebus* benè judicant, & injusta *omnia* odio habent. 18. [3] Et si sint studiosi honoris, & appetentes quarundam administrationum: Et præcipuè, si eorum *munerum* studiosi sint, quæ alii, cum indigni sint, consequuntur. 19. [a] Et omninò, qui dignos se existimant, quibus alios non existimant, stomachosi *sunt* iis *qui consecuti sint*, & [*] ob eadem. [b] Quamobrem homines [1] ingenio servili *præditi*, & [2] pravi, & [3] honorum negligentes, non moventur ad indignationem: Nihil enim est ejusmodi, quo se putent esse dignos. 20. [c] Ex his autem manifestum *est*, de Qualibus *hominibus*, adversâ fortunâ utentibus, & infeliciter agentibus, seu non assequentibus ea

u Propterea, *Indignatio fervet* 1, *Adversus bonos*, si prehenderint *ea*, *quæ ipsis haud conveniant*:

2, *Adversus inferiores*, *si cum superiori us contendant*:

x Præsertim, si utriq; *in eodem versentur* studio, *de quo certamen* ineunt.

* (Unde, Iliad. 11, Jupiter ferre non poterat, ut Cebrion miles imbellis, cum Ajace congrederetur. fortissimo duce.)

y Dein, Si *in eodem* studio *non certent*; sed *conditionibus iis* vivant, *quarum una* sit *alterâ* longe *humilior*, &c.

z De 3ª Quæst. [*Qui homines stomachosi?*] tor.

1ª, Qui *maximis bonis digni* sunt, *iisque ornati*, ægre *deteriores* ferunt, *paribus* muneribus *ornatos*.

2ª, *Qui simpliciter* sunt *viri boni*, & *non aucti honoribus*, ut superiores; indignè ferunt, *malos cumulari* maximis *bonis*.

3ª, *Ambitiosi* & *elati*, facile stomachantur; & *præcipue*; *si affectent res eas*, *quas*, qui illis gerendis *inepti* erant, *arripuerint*.

a Et universim, qui præclaro de se judicio, *dignantur se præmiis*, &c. * Commune hoc est quæstioni prim.

b Unde, Homines 1 *mancipiis similes*, & 2 *inertes*, & 3 *honorum contemptores* (qui supra-positis tribus sunt contrarii) *non sunt stomachosi*: cùm in honorib. ambiendis, suâ ipsi sententiâ damnati sint.

c Ex formis de *stomachatione in bonis indigni*, *contrario modo eliciuntur* formæ *de contraria lætitiâ in malis digni*. seu *commeriti*: quæ erat affectio indignationi consequens.

d Ex dict. præcept. *de indignatione Judicum excitandâ*, & *contrariâ misericordiâ* ex animis *ejiciendâ*.

ea *quæ volunt*, gaudere *nos*, aut *saltem* nullo dolore tangi oporteat: Ex iis enim quæ dicta sunt, opposita sunt manifesta. 21. [d] Quare si *præsidiis dictis*, Judices ejuscemodi præpârarit oratio, *ut facile indignentur*; & *adversarios* (cum petunt ut *sui* misericordia habeatur, & ob tales *res* habeatur) ostenderit *prorsùs* indignos esse, *qui misericordiam* impetrent, & dignos qui non impetrent; fieri non potest, ut *Judicibus* Miseratio adsit; *sed contraria Indignatio*.

χαίρειν ἢ ἀλύπως ἔχειν δεῖ· ἐκ γὰρ τῶν εἰρημένων τὰ ἀντικείμενα δῆλά ἐστιν. 21. Ὥστε ἄν τούς τε κριτὰς τοιούτους παρασκευάσῃ ὁ λόγος, καὶ τοὺς ἀξιοῦντας ἐλεεῖσθαι, καὶ ἐφ' οἷς ἐλεεῖσθαι, δείξῃ ἀναξίους μὲν ὄντας τυγχάνειν· ἀξίους δὲ μὴ τυγχάνειν, ἀδύνατον ἐλεεῖν.

De Invidia. CAP. XII.

Invidia quid, Par. 1. *Ejus Quæst.* 1ª, *Qui homines invident, à Par.* 2. 2ª, *Ob Quæ Commoda invident, à Par.* 7. 3ª, *Quibus invident, à Par.* 11.

a Ex cap. præced. *patent formæ de Invidia*: præmissâ *ipsius definitione*, in quâ *tres notandæ partes*:

1ª,

2ª,

3ª.

b De 1ª Quæst. [*Qui homines invident?*] for. 1ª, ducitur ex 2ª definit. parte: Invidi illi, *quibus aliqui sunt pares*, &c.

2ª, Ex part. 1ª & 3ª: Rumpuntur ii, *qui pœne cunctis* in vita *bonis* (quantum humana fert conditio) *abundant*:

3, Item ex 1ª & 3ª: *Qui in aliqua arte*, aut studio *eximii* habentur, &c.

c Et qui *laudis appetentes* sunt, &c.

d Et proin, *qui haberi se cupiunt sapientes*:

e Et universim, *qui in aliquo cursu laudem affectant*, Momi sunt.

[a] PErspicuum autem est, & Ob QUÆ Invideant, & QUIBUS, & QUOMODO se habentes: Siquidem Invidia, est Molestia quædam [1] propter prosperitatem, quæ apparet, in iis, quæ dicta sunt, bonis; [2] idque erga similes; non ut aliquid *boni sit* ipsi, *qui invidet*, [3] sed *quia* illis *est*, *quibus invidetur*. ¶ 2. [b] Invidere enim *solent* tales *viri*, quibus aliqui *sunt*, aut apparent *esse* similes: Similes verò dico, [1] genere, [2] cognatione, [3] ætate, [4] habitu, [5] *hominum* existimatione, [6] copiis. 3. [2] Et quibus parùm deest, quin omnia *bona ipsis* adsint. Quamobrem, qui magna agunt, & qui prosperâ fortunâ utuntur, sunt invidi: Cunctos enim *ad quos quidpiam pervenerit*; quæ sua *sunt*, putant eripere. 4. [3] Et qui ob aliquid honorantur eximie; & maxime ob sapientiam, aut fœlicitatem. 5. [c] Et studiosi honoris, invidentiores *sunt*, quam non studiosi. [d] Et qui sequuntur sapientiæ gloriam: Studiosi enim *sunt* honoris ob Sapientiam: [e] Et omninò qui gloriam in aliquo *studio*

Δῆλον δὲ καὶ ἐπὶ τίσι φθονοῦσι, καὶ τίσι, καὶ πῶς ἔχοντες, εἴπερ ἐστὶν ὁ φθόνος λύπη τις ἐπὶ εὐπραγίᾳ φαινομένῃ τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν περὶ τοὺς ὁμοίους, μὴ ἵνα τι αὑτῷ, ἀλλὰ δι' ἐκείνους. ¶ 2. Φθονήσουσι μὲν γὰρ οἱ τοιοῦτοι, οἷς εἰσί τινες ὅμοιοι, ἢ φαίνονται· ὁμοίους δὲ λέγω, κατὰ γένος *, κατὰ συγγένειαν, καθ' ἡλικίαν, κατὰ ἕξιν, κατὰ δόξαν, κατὰ τὰ ὑπάρχοντα. 3. Καὶ οἷς μικροῦ ἐλλείπει, τὸ μὴ πάντα ὑπάρχειν· διό, οἱ μεγάλα πράττοντες, καὶ εὐτυχοῦντες, φθονεροί εἰσι· πάντας γὰρ οἴονται τὰ αὑτῶν φέρειν. 4. Καὶ οἱ τιμώμενοι ἐπί τινι διαφερόντως, καὶ μάλιστα ἐπὶ σοφίᾳ, ἢ εὐδαιμονίᾳ. 5. Καὶ οἱ φιλότιμοι, φθονερώτεροι τῶν ἀφιλοτίμων· καὶ οἱ δοξόσοφοι· φιλότιμοι γὰρ ἐπὶ σοφίᾳ· καὶ ὅλως οἱ φιλόδοξοι περί τι,

* Conjun. cap. 10. par. 20.

τι, φθονεροὶ περὶ τοῦτο. 6. Καὶ οἱ μικρόψυχοι· πάντα γὰρ αὐτοῖς δοκεῖ μεγάλα εἶναι. ¶ 7. Ἐφ' οἷς δὲ φθονοῦσι, τὰ μὲν ἀγαθὰ, εἴρηται· ἐφ' ὅσοις γὰρ φιλοδοξοῦσι καὶ φιλοτιμοῦνται ἔργοις, καὶ ὀρέγονται δόξης. 8. Καὶ ὅσα εὐτυχήματά ἐστι, σχεδὸν περὶ πάντα φθόνος ἐστί. 9. Καὶ μάλιστα, ὧν αὐτοὶ ἢ ὀρέγονται, ἢ οἴονται δεῖν αὐτοὺς ἔχειν. 10. Ἢ ὧν αὐτοὶ τῇ κτήσει μικρῷ ὑπερέχουσιν, ἢ μικρῷ ἐλλείπουσι. ¶ 11. Φανερὸν δὲ καὶ οἷς φθονοῦσιν· ἅμα γὰρ εἴρηται *. τοῖς γὰρ ἐγγὺς καὶ χρόνῳ, καὶ τόπῳ, καὶ ἡλικίᾳ, καὶ δόξῃ, φθονοῦσιν· ὅθεν εἴρηται,

* à Par. 2.

"Τὸ συγγενὲς γὰρ καὶ φθονεῖν ἐπίσταται.

12. Καὶ πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται· φιλοτιμοῦνται μὲν γὰρ πρὸς τοὺς εἰρημένους· πρὸς δὲ τοὺς μυριοστὸν ἔτος ὄντας, ἢ πρὸς τοὺς ἐσομένους, ἢ τεθνεῶτας, οὐδείς· οὐδὲ πρὸς τοὺς ἐπ' Ἡρακλείαις στήλαις· οὐδ' ὧν πολὺ οἴονται παρ' αὐτοῖς, ἢ παρὰ τοῖς ἄλλοις λείπεσθαι· οὐδ' ὧν πολὺ ὑπερέχειν, ὡσαύτως καὶ πρὸς τούτους, καὶ περὶ τὰ τοιαῦτα. 13. Ἐπεὶ δὲ πρὸς τοὺς ἀνταγωνιστὰς, καὶ ἀντεραστὰς, καὶ ὅλως τοὺς τῶν αὐτῶν ἐφιεμένους, φιλοτιμοῦνται, ἀνάγκη τούτοις μάλιστα φθονεῖν· ὅθεν εἴρηται †,

* Conjun. 8. Ethic. cap. 2.

"Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ.

14. Καὶ τοῖς ταχὺ, ἢ οἱ μόλις τυχόντες, ἢ μὴ τυχόντες, φθονοῦσι. 15. Καὶ

captant, in hoc ipso *sunt alijs* invidi. 6. [4] Et pusillanimi: Omnia enim ipsis, *vitio animi quodam*, videntur magna esse. ¶ 7. [f] Ob quæ verò *homines alijs* invident, *jam* quidem dicta sunt *bona*: In quibuscunque enim operibus gloriam captant, & de honore contendunt, *atque hominum* aucupantur opinionem: 8. [g] Et quæcunque bonæ fortunæ commoda sunt, propemodùm in omnibus *bis* invidia versatur. 9. [h] Et præcipuè *in ijs*, quæ ipsi aut appetunt, aut putant oportere se habere: 10. [i] Aut quorum possessione ipsi sunt paulò superiores, *& ab alijs ne vincantur, timent*; vel paulò inferiores, *& alijs se pares fieri cupiunt*. ¶ 11. [k] Manifestum verò *est*, etiam QUIBUS *hominibus* invideant: Simul namque hoc dictum est *cùm dictum fuit*, *Qui essent invidi*: [1] Ijs enim invident, qui *ipsis* & tempore, & loco, & ætate, & existimatione propinqui *sunt*: [l] Undè dictum est *illud*,

" *Quod enim cognatum est, etiam invidere novit.*

12. [2] Et *proindè* quibuscum de honore contendunt: [m] Nam de honore contendunt quidem cum ijs, qui *jam* dicti sunt; [n] Cum ijs verò, qui ab hinc decem millibus annorum absunt, [o] aut cum ijs qui *posteà* futuri, vel qui mortui sunt, *contendit* nemo; [p] neq; cum ijs, qui *sunt* ad Herculeas columnas; [q] neque quibus suo ipsorum, vel aliorum judicio, se longè inferiores esse putant; similitèr, neq; quibus se longè superiores; cum his, *inquam, qui sic se habent*, & in talibus rebus in *quibus ità se habent*, *haud contendunt*. 13. [3] Quoniam verò cum adversarijs, & rivalibus, & omninò *cum* ijs, qui eadem appetunt, de honore concertant: [r] *Idcircò necesse est* [ſ] his *eos omnibus* maximè invidere: [t] Undè *ab Hesiodo* dictum est,

" *Et figulus figulo invidet.* ——

14. [2] Et ijs qui celeritèr *quicquam adepti sunt*, invident *illi*, qui vix, aut non *omninò* sunt *idem* adepti. 15 [3] Et qui

4a. Itidem ex 1a & 3: *Minuti* & angusti *animi* homines, Zoili sunt ijs *Qui res bonas adepti*, &c.

f De 2a Quæst. [*Ob quæ, seu in quibus commodis invident?*] sci. Tùm *in operibus, in quibus primos se esse, & palmam mereri volunt*, &c.

g Tùm *in ijs ferè bonis, quæ beneficio fortunæ depluunt.*

h Præsertim, si vel *illa optent*, &c. *cùm ab alijs prærepta videant.*

i Vel *possessis* eorundem cæteris sint *impares*, &c.

k De 3a Quæst. [*Quibus, invident?*] ex supradict. formæ.

1 Livescunt in eos, *qui cognati*, *& propinqui* sunt *tempore*, *loco*, *ætate*, *existimatione*, &c.

l Declar. dict. ex senariolo veteris Poëtæ.

2 Ergo & invident ijs, *quibuscum de primis dimicant.*

m Tales, illi qui partic. præced. *enumerati* sunt:

n Non autem illis *contrarij*: sc. qui aut *tempore* sunt remoti,

o Aut *ætate*.

p Aut loco.

q Aut *existimatione*, & judicio *aliorum*, *vel suo*.

3. Ex præcedenti partic. colliguntur hæ: Quia omnes de *primis contendunt* cum *æmulis* studiorum suorum, &c.

r Proindè, *t* *Istiusmodi hominibus potissimum invident.*

ſ Quod prob. ex sententia Hesiod. lib. 1. Oper. & Dier.

2 Ijs, *qui facilè consecuti sunt*, invident *ij qui serò* &c. Dolent enim se tempore & facilitate superatos.

3 Et *ijs* invidemus, *qui cùm*,

quibus, si *quicquam* consecuti fuerint, aut rectè *rem* egerint ipsis *interim non consecutis*, dedecus hoc *est*: [s] Sunt verò & isti quoq; propinqui, & similes: Perspicuū enim *est*, ipsorum culpâ *eos* non adipisci *idem* bonū, *quod alii* ipsis *pares, vel inferiores consecuti sint*: Quare hoc, *cum ipsis* molestū *sit*, invidiā efficit. 16. [4] Et iis, qui aut habent, aut consecuti sunt ea *bona*, quæ ipsis conveniebant, aut *quæ* quondam possidebant. Quamobrem seniores sane junioribus *invident*, *qui ea jam tenent, quæ quondā ipsorū fuerant*. 17. [5] Et qui multos sumptus fecerunt in eandē rē, invident *iis* qui paucos. 18. [u] Perspicuū verò *ex dictis est*, etiam propter Quæ *mala* gaudent hujusmodi *homines, qui invidebant*, & ob Quas *personas gaudent*, & Quomodò *ipsi se* habentes: [x] Ut enim *illi*, qui *se hoc modo* non habent, *sed invidi sunt, ex alienis commodis* dolent; sic ii qui *hoc modo se* habent, i. ἐπιχαιρεκακίᾳ *afficiuntur*, ex contrariis *incommodis* voluptatem percipient. 19. [y] Quare si ipsi *Judices* præparati fuerint, ut *erga reos* tales sint *quales diximus*; [z] Illi autem qui vel misericordiam, vel boni alicujus adeptionem petunt, tales esse *demonstrentur*, quales *jam* descripsimus; [a] Perspicuum *est*, *eos* misericordiam à *judiciorum* dominis non esse consecuturos.

ὧν ἢ κεκτημένων, ἢ κατορθούντων ὄνειδος αὐτοῖς· εἰσὶ δὲ καὶ οὗτοι ἐγγὺς, καὶ ὅμοιοι· δῆλον γὰρ ὅτι παρ' αὐτοὺς οὐ τυγχάνουσι τοῦ ἀγαθοῦ· ὥστε τοῦτο λυποῦν ποιεῖ τὸν φθόνον. 16. Καὶ τοῖς ἢ ἔχουσι ταῦτα, ἢ κεκτημένοις ἃ αὐτοῖς προσῆκεν, ἢ ἐκέκτητό ποτε· διὸ πρεσβύτεροι γε νεωτέροις. 17. Καὶ οἱ πολλὰ δαπανήσαντες εἰς τὸ αὐτὸ τοῖς ὀλίγα φθονοῦσι. 18. Δῆλον δὲ καὶ ἐφ' οἷς χαίρουσιν οἱ τοιοῦτοι, καὶ ἐπὶ τίσι, καὶ πῶς ἔχοντες· ὡς γὰρ μὴ ἔχοντες λυποῦνται, οὕτως ἔχοντες ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις ἡσθήσονται. 19. Ὥστε ἂν αὐτοὶ μὲν, παρασκευασθῶσιν οὕτως ἔχειν· οἱ δ', ἐλεεῖσθαι, ἢ τυγχάνειν τινὸς ἀγαθοῦ ἀξιούμενοι ὦσιν οἷοι οἱ εἰρημένοι, δῆλον ὡς οὐ τεύξονται ἐλέου παρὰ τῶν κυρίων.

præmium aliquod acquisierint, &c. *probro nobis* vertatur, *non acquisisse*, &c.

t Conveniunt hi cum supradictis par. 11.

4 Et iis *qui possident vel obtinuerunt* ea, *quæ ipsis* mirifice *apta*, aut *prius possessa* fuerant.

5 Et iis *qui sine ullo dispendio comparârunt quod ipsis magno sumptu* stetit.

u Ex formis *de Invidia* collig. formæ *de ejus consequente*, sc. *malevolorum hominum* ἐπιχαιρεκακία: idque contrario modo; cum hæc affectio sit Invidiæ opposita.

x Ut enim *Invidi molestiam* metunt *ex aliorum bonis*; ita *qui* ἐπιχαιρεκακίᾳ tenentur, *gaudent ex alienis malis*.

y Præcept. general. Si dictorum ope, *Judices quidem conformâris*, ut *doleant in* adversarii *bonis*, *lætentur in malis*:

z Adversarios autem doceas esse, quorum *bonis dolendum* sit, *adversis lætandum*:

a Eâdem iis operâ, *misericordiam omnem Judicum* facillime *præripies*.

De Æmulatione. Cap. XIII.

Æmulatio, quid, Par. 1. *Ejus Quæstio* 1a, *Qui homines æmulentur, à Par.* 3. 2da, *Ob Quas res æmulentur, Par.* 7. *Tertia, Quales ii, quibus æmulantur, à Par.* 9.

[a] Quomodò autem *se* habeant Æmulantes, & Qualia *æmulentur*, & Quas ob *causas*, hinc inde perspicuum *est*: Si enim Æmulatio, est molestia quædam [1] propter *eam*, quæ apparet, præsentiam bonorum honoratorum, & *eorum* quæ *ipse* sibi

Πῶς δὲ ἔχοντες ζηλοῦσι, καὶ τὰ ποῖα, καὶ ἐπὶ τίσιν, ἐνθένδ' ἐστὶ δῆλον· εἰ γάρ ἐστι ζῆλος, λύπη τὶς ἐπὶ φαινομένῃ παρουσίᾳ ἀγαθῶν ἐντίμων καὶ ἐνδεχομέων αὐτῷ λαβεῖν περὶ τοὺ

a Definitâ *Æmulatione*, quod sit Ægritudo excitata [1] ex *accessu bonorum*, *quæ bonore compensantur*, &c.

τοῦ ὁμοίους τῇ φύσει, οὐχ ὅτι ἄλλω, ἀλλ' ὅτι οὐχὶ καὶ αὐτῷ ἐστί. 2. (διὸ καὶ ἐπιεικές ἐστιν ὁ ζῆλος, καὶ ἐπιεικῶν· τὸ δὲ φθονεῖν, φαῦλον, καὶ φαύλων· ὁ μὲν γὰρ, αὑτὸν παρασκευάζει διὰ τὸν ζῆλον τυγχάνειν τῶν ἀγαθῶν· ὁ δὲ, τὸν πλησίον μὴ ἔχειν διὰ τὸν φθόνον.) ¶ 3. Ἀνάγκη δὴ ζηλωτικοὺς μὲν εἶναι τοὺς ἀξιοῦντας ἑαυτοὺς ἀγαθῶν ὧν μὴ ἔχουσιν· οὐδεὶς γὰρ ἀξιοῖ τὰ φαινόμενα ἀδύνατα· διὸ οἱ νέοι καὶ οἱ μεγαλόψυχοι τοιοῦτοι. 4. Καὶ οἷς ὑπάρχει τοιαῦτα ἀγαθὰ, ἃ τῶν ἐντίμων ἄξιά ἐστιν ἀνδρῶν· ἔστι γὰρ ταῦτα, πλοῦτος, καὶ πολυφιλία, καὶ ἀρχαὶ, καὶ ὅσα τοιαῦτα· ὡς γὰρ προσῆκον αὐτοῖς ἀγαθοῖς εἶναι, ὅτι προσήκει τοῖς ἀγαθῶς ἔχουσι, ζηλοῦσι τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν. 5. Καὶ οὓς οἱ ἄλλοι ἀξιοῦσι. 6. Καὶ ὧν πρόγονοι, ἢ συγγενεῖς, ἢ οἰκεῖοι, ἢ τὸ ἔθνος, ἢ ἡ πόλις, ἔντιμοι, ζηλωτικοὶ περὶ ταῦτα· οἰκεῖα γὰρ οἴονται αὐτοῖς εἶναι, καὶ ἄξιοι τούτων. ¶ 7. Εἰ δ' ἐστὶ ζηλωτὰ τὰ ἔντιμα ἀγαθὰ, ἀνάγκη τάς τε ἀρετὰς εἶναι τοιαύτας· καὶ ὅσα τοῖς ἄλλοις ὠφέλιμα, καὶ εὐεργετικά· τιμῶσι γὰρ τοὺς εὐεργετοῦντας, καὶ τοὺς ἀγαθούς. 8. Καὶ ὅσων ἀγαθῶν ἀπόλαυσις τοῖς πλησίον ἐστίν· οἷον, πλοῦτος, καὶ κάλλος μᾶλλον ὑγιείας. ¶ 9. Φανερὸν δὲ καὶ οἱ ζηλωτοὶ τίνες· οἱ γὰρ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα κεκτημένοι, ζηλωτοί· ἔστι δὲ ταῦτα τὰ εἰρημένα, οἷον, ἀνδρεία, σοφία, ἀρχή· (οἱ γὰρ ἄρχοντες πολ-

acquirere potest; [a] in iis qui *sunt ipsi* naturâ similes; [3] non quod *illi* alteri *hæc bona* adsint, sed quod non etiam sibi ipsi. (2. [b] Quamobrem & Æmulatio, æquum *quiddam* est, & bonorum *virorum*; Invidere verò, pravum, & pravorum *hominum*: [c] Ille enim se præparat, propter æmulationem, ad bona *sibi* adipiscenda; hic verò, propter Invidiam *studet*, ut ne proximus *hæc* habeat. (¶ 3.[d] Necesse igitur *est*, proclives ad æmulandum esse [1] eos, qui existimant se dignos bonis *iis*, quæ non habent, *sed habere possunt*: Nemo enim se dignum existimârit *iis*, quæ apparent fieri non posse. Quamobrem juvenes, & magnanimi, *sunt* tales; *quia præclarum de se judicium faciunt*. 4. [e] Et quibus adsunt talia bona, quæ honoratis digna sunt viris: Sunt enim hæc, divitiæ, & amicorum copia, & magistratus: & quæcunque talia. Tanquam enim ipsis probis esse *viris*, *ideo* conveniat, quod *hujusmodi bona*, *quæ habent*, conveniunt probe *se* habentibus: *idcirco* æmulantur *aliis* ob hujusmodi bona. 5.[f] Et quos alii *dictis bonis* dignos existimant. 6.[2] Et quorum proavi, aut cognati, aut domestici, aut natio, aut civitas, *ob illa bona* honorata *est*, in his *bonis honoratis* ad æmulandum *sunt* proclives: Domestica enim arbitrantur sibi esse *hæc*, & his *se bonis esse* dignos. ¶ 7.[g] Si verò honorabilia bona sub æmulationem cadant, [h] necesse *est* cum virtutes *ipsas* esse tales, * & quæcunque aliis *sunt* utilia, & idonea ad benefaciendum: Honorant enim *merito* benefacientes & virtute præditos. 8.[i] Tum *ea* bona quorumcunque fruitio penes proximos est; veluti *sunt*, divitiæ & pulchritudo magis, quam sanitas. ¶ 9. [k] Manifestum verò, *ex dictis est*, etiam Qui *illi sint*, quibus æmulantur *cæteri*. [1] Qui enim hæc & talia possident, æmulationem *inveniunt*; Hæc vero sunt, *bona* antedicta; velut, fortitudo, sapientia, magistratus: (Nam qui magistratus gerunt, in multos

 possunt

2 In *iis* apparente, *qui pares ipsi* sunt:

3 Non *quod illi potiantur*, sed *quod iis ipsi careant*.

b Unde, *Differt Æmulatio ab Invidiâ*, quod illa *ad bona* acquirenda *promptiores nos facit*;

c Invidia, *mala* semper *fit aliis*, *cum* injuste *bonum* quodque *innocentibus* viris *detractum cupit*.

d De 1a Quæst. [*Quales æmulentur?*] form.

1 Rat. *Sui & alior.* Facile æmulantur, tum qui *judicio suo digni sunt bonis*, quorum *sperant se compotes fore*:

e Tum qui *actu possident ea*, quæ *honoratis* viris apte *conveniunt*, licet *ipsi non* sint *honorati* viri.

f Tum qui aliorum judicio habentur quovis bono digni.

2 Rat. *Proavorum*, &c. Quorum *patres*, *aut majores*, &c. *in aliquo studio*, vel arte *probati* fuerunt, hii rerum earundem sunt æmuli versus alios.

g De 2a Quæst. [*Ob Quæ æmulentur?*] form. sic:

Si *honorata bona* æmulationem gignant:

h Sequitur, Tum *virtutes*,

* Et *bona*, *quæ commodo* aliis *sunt* (ut *honores*, *magistratus*, &c.) esse talia.

i Tum cuncta *illa*, *quibus propinqui* & in iisdem locis viventes, *nobiscum frui* possunt: ut *opes*, *pulchritudo*, &c.

k De 3a Quæst. [*Qualib. æmulantur?*] form.

1 Rat. *bonorum*: Æmulationi expositi sunt, Tum *qui bonis jam dictis florent*; ut *virtutibus fortitudinis*, *sapientiæ*, &c. itemque *magistratu*.

l Tum *exercituum Duces*, qui ſcientiâ militari; & *Oratores*, qui conſilio opitulantur aliis.

2. Rat. *Honoris*, &c. Æmulatione petuntur, 1 Tum *quib. multi ſimiles eſſe ſtudent*, &c.

2 Tum *quibus cum admiratione aſſurgitur*.

3 Tum *quibus*, *laudum buccinatores* ſunt *poetæ*, &c.

m Tranſit ad *Contemptionem*, *Æmulationi contrariam*.

n De cujus 3b. quæſt. formæ:

1 *Quales ad contemnendum* propenſi.

2 *Quos* contemnunt?

3 *Ob quæ*, contemptui habent?

o Hinc, *Multi flocci ducunt opulentos, ac nobiles*, &c. cum glorientur illi fortunæ bono, non ſuo.

poſſunt eſſe benefici.) *l* Duces exercituum, oratores, & omnes qui talia *perficere* poſſunt 10. ² Et¹ quibus multi ſimiles volunt eſſe, aut multi *familiariter* noti, aut amici multi; ² vel quos multi ſuſpiciunt, aut *quos* ipſi ſuſpiciunt. 11. ³ Et quorum laudes & encomia celebrantur aut à Poetis, aut à ſcriptoribus orationum *accuratis* 12. *m* Contemnunt verò *homines* iſtis contrarios: Nam contraria Æmulationi Contemptio eſt, & *ipſum* Æmulari, *opponitur ipſi* Contemnere. 13. *n* Neceſſe autem *eſt*, eos qui ſic affecti ſunt, ut ¹ æmulentur aliquibus, aut æmulatione petantur, proclives eſſe ad contemnendum, tùm ² *homines* eos, ³ tùm eas ob *res*, quicunque mala *in ſe* habent contraria bonis iis, quæ æmulationem pariunt. 14. *o* Quamobrem ſæpenumerò contemnunt proſperâ fortunâ utentes, cùm ſine honoratis bonis faveat ipſis fortuna. 15. Ac per quas quidem *formas*, affectus *animis* inſerantur, & *inſiti* diſſolvantur, (ex quibus Fides *affecta* ducitur) de ipſis dictum eſt *hactenus*.

λοὺς δύνανται ἃ ποιεῖν.) στρατηγοί, ῥήτορες, πάντες οἱ τὰ τοιαῦτα δυνάμενοι. 10. Καὶ οἷς πολλοὶ ὅμοιοι βούλονται εἶναι, ἢ πολλοὶ γνώριμοι, ἢ φίλοι πολλοί· ἢ οὓς πολλοὶ θαυμάζουσιν, ἢ οὓς αὐτοὶ θαυμάζουσι. 11. Καὶ ὧν ἔπαινοι καὶ ἐγκώμια λέγονται, ἢ ὑπὸ ποιητῶν, ἢ λογογράφων. 12. Καταφρονοῦσι δὲ τῶν ἐναντίων· ἐναντίον γὰρ ζήλῳ καταφρόνησίς ἐστι, καὶ τὸ ζηλοῦν τῷ καταφρονεῖν. 13. Ἀνάγκη δὲ τοὺς οὕτως ἔχοντας ὥστε ζηλῶσαί τινας, ἢ ζηλοῦσθαι, καταφρονητικοὺς εἶναι τούτων τε, καὶ ἐπὶ τούτοις ὅσοι τὰ ἐναντία κακὰ ἔχουσι τῶν ἀγαθῶν τῶν ζηλωτῶν. 14. Διὸ πολλάκις καταφρονοῦσι τῶν εὐτυχούντων, ὅταν ἄνευ τῶν ἐντίμων ἀγαθῶν ὑπάρχῃ αὐτοῖς ἡ τύχη. 15. Δι' ὧν μὲν οὖν τὰ πάθη ἐγγίγνεται, καὶ διαλύεται, ἐξ ὧν αἱ πίστεις γίγνονται, περὶ αὐτῶν εἴρηται.

Sequuntur Ingenia & Mores Auditorum; qui conſequuntur ipſorum conditiones quatuor, ¹ affectus, ² virtutes morales, ³ ætates, & ⁴ fortunas. Primario valent iſti in Judiciis: Licet enim non veræ ſint actionum cauſæ, ita ut ad injuriam demonſtrandam minus habeant virium; Sunt tamen conſequentia quædam, quæ nonnihil ad inſimulandum vel excuſandum momenti adferunt; uti dixit lib. 1 cap. 10. Deinde, valent etiam in Demonſtrativis, ad vituperium vel laudem: Itemque in Deliberationibus; ubi ad auditorum Mores oratio accommodata, hortandi acquirit vim; ut infra cap. 15. Par. 20.

Tabula ſequent: uſque ad Cap. 19.

			Cap.
De Moribus ergo qui conſequuntur	Affectus:		14
	Habitus morales:		
	Ætates: ut	Juvenum:	14
		Senum:	15
		Ætatis vigentis.	16
	Fortunas: ut	Nobilium:	17
		Divitum:	18
		Potentium:	19
		Fortunatorum.	

CAP. XIV.

De Quatuor generibus morum in auditoribus, & de moribus Juvenum.

CAP. XIV.

De Moribus affectum quemque consequentibus, Par. 2. De Moribus habituum moralium, Par. 3. De moribus ætatum, Par. 4. Ac primùm de Moribus Juvenum, à Par. 6.

Τὰ δὲ ἤθη ποῖοί τινες, κατὰ τὰ πάθη, καὶ τὰς ἕξεις, καὶ τὰς ἡλικίας, καὶ τὰς τύχας, διέλθωμεν μετὰ ταῦτα. ¶ 2. Λέγω δὲ, πάθη μὲν, ὀργὴν, ἐπιθυμίαν, καὶ τὰ τοιαῦτα, περὶ ὧν εἰρήκαμεν πρότερον. ¶ 3. Ἕξεις δὲ, ἀρετὰς, καὶ κακίας· εἴρηται δὲ καὶ περὶ τούτων πρότερον, καὶ ποῖα προαιροῦνται ἕκαστοι, καὶ ποίων πρακτικοί. 4. Ἡλικίαι δέ εἰσι νεότης, καὶ ἀκμὴ, καὶ γῆρας. 5. Τύχην δὲ λέγω, εὐγένειαν, καὶ πλοῦτον, καὶ δυνάμεις, καὶ τἀναντία τούτοις, καὶ ὅλως εὐτυχίαν, καὶ δυστυχίαν. ¶ 6. Οἱ μὲν οὖν νέοι, τὰ ἤθη εἰσὶν ἐπιθυμητικοὶ, καὶ οἷοι ποιεῖν ὧν ἂν ἐπιθυμήσωσι· καὶ τῶν περὶ τὸ σῶμα ἐπιθυμιῶν, μάλιστα ἀκολουθητικοί εἰσι τῆς περὶ τὰ ἀφροδίσια, καὶ ἀκρατεῖς ταύτης· εὐμετάβολοι δὲ καὶ ἁψίκοροι πρὸς τὰς ἐπιθυμίας· καὶ σφόδρα μὲν ἐπιθυμοῦσι ταχὺ δὲ παύονται· ὀξεῖαι γὰρ αἱ βουλήσεις, καὶ οὐ μεγάλαι, ὥσπερ αἱ τῶν καμνόντων δίψαι καὶ πεῖναι. 7. Καὶ θυμικοὶ, καὶ ὀξύθυμοι, καὶ οἷοι ἀκολουθεῖν τῇ ὁρμῇ· καὶ ἥττους εἰσὶ τοῦ θυμοῦ· διὰ γὰρ φιλοτιμίαν οὐκ ἀνέχονται ὀλιγωρούμενοι, ἀλλ' ἀγανακτοῦσιν, ἂν οἴωνται ἀδικεῖσθαι. 8. Καὶ φιλότιμοι μέν εἰσι, μᾶλλον δὲ φιλόνικοι· ὑπεροχῆς γὰρ ἐπιθυμεῖ ἡ νεότης· ἡ δὲ νίκη,

MOribus *autem* Quales quiq; sint, secundùm affectus *suos*, & habitus, & ætates, & fortunas, deinceps explicemus. ¶ 2. [1] Ac affectus quidem dico, iram, cupiditatem, & talia, de quibus diximus priùs. ¶ 3. [2] Habitus verò, virtutes, & vitia: Dictum autem est a & de his superius, b & Qualia *sibi* singuli *gerenda* præeligant, & Qualium faciendorum studio teneantur. 4 [3] Ætates autem sunt, juventus, & virilis ætas, & senectus. 5. [4] Fortunas verò dico, nobilitatem, & divitias, & potentiam, & his contraria; & omninò *valde* prosperam, adversamque fortunam. ¶ 6. c Ac juvenes quidem moribus [1] sunt cupidi, & parati ad ea efficienda, quæ concupiverint; & ex *omnibus* corporis cupiditatibus, *ejus* præcipue sectatores sunt, quæ in *rebus* venereis *est*, & in hâc *potissimum sunt* incontinentes: d Verum *in horas sunt* mutabiles, & fastidiosi in cupiditatibus; Et valde quidem concupiscunt, celeriter verò sedantur: Acutæ enim voluntates *eis sunt*, & non magnæ *seu diuturnæ*; Cujusmodi *sunt* ægrotantium fames, & sitis. 7. [2] Et *levioribus de causis* excandescentes & in excandescendo acres, & parati ad impetum *animi* sequendum; Et *qui* ab iracundiâ *perpetuò* vincuntur: Nam propter honoris studium *quo flagrant*, haud patiuntur *se* parvi duci; sed graviter ferunt, si existiment *se* injuriâ affici. 8. [3] Et studiosi honoris *quidem sunt*, sed magis victoriæ: Excellentiã enim appetit juventus: victoria verò, excel-

Mores Audientium comitantur ipsorum.

1 *Affectib. iræ, amicitiæ*, &c. quarum formas exposuit hoc lib.

2 *Habitibus vitiorum & virtutum*: quarum dictæ sunt,

a Tum *Definitiones*, lib. 1. c. 9.

b Tum *Actiones & objecta* lib. 1. cap. 7. p. 26. unde mores earum facile haurias.

3 *Ætatib. Adolescentiæ*; *Virilis ætatis*; & *Senii*.

4 *Fortunis*, ut *nobilitati*, *divitiis*, &c.

c A 3° genere orsi, dicamus de *moribus Juvenum*:

1 Rat. *cupiditatum*, *Inflammati* quidem sunt, & *prompti ad aggrediendum* quæ cupiunt: & inter cupiditates corporis, *libidini* præsertim *inserviunt*, &c.

d Verum *in iisdem mutabiles* sunt, & ad fastidium statim satiati; & *primum valde* cupiebant; *mox* autem *cessant*, omnisq; animi ardor extinguitur.

2 Rat. *Iræ*; qua *subito accenduntur*; facileque feruntur, *quo duxerit furor*; cui resistere nesciunt.

3 *Victoriam potius* expetunt *quam honorem*: Neque enim placet honor, nisi æquales in eo vicerint, & illorum habeantur principes, &c.

e *Pecuniæ* autem, & rei augendæ *studiosi nullo modo* sunt; quia non intellexerunt, quàm *dura* sit *eorum sors*, *quæ divitibus cogit* esse *supplices*.

4 Rat. *veritatis*, form. ex Plat. 3. de Rep. 1 Non sunt illi *interpretes in malam partem*, sed *fatui*; ut iis vafri imponant facilè.

2 Verbis *omnium temerè credunt*.

5 Rat. Spei; 1 *Omnia sibi pollicentur*, Tùm *ob fervorem*, quo nihil non designat juventus, ut & ebrietas:

* Tùm *quia nondum sæpè in negotijs* capessendis *frustrati* sunt, aut repulsam passi.

2 *Spem sibi* in vitâ propositam *habent*, *omnium actionum ducem*.

f Hinc, etiam *facilè in laqueos inducuntur*.

* Rat. ex par. 12.

6 *Fortitudine adumbratâ* præditi sunt, quæ *geminam radicem habet*;

* *Iracundiam* ex partic. 7.

* Et *Spem* ex part. 12.

7 *Valdè pudibundi* sunt; Quia, *cùm verè-turpia nescientes, nihil nisi in opinione honestum putent*; *si quandò contra id peccent*, *erubescunt*.

8 *Elato sunt animo*: 1 Quia (ex part. 12.) *nondum eos vita humiliter sentire* docuit, neque rerum *necessariarum cura*, *spiritus fregit*,

2 Quia, quod magnanimi solent, *de se præclarè sentiunt*.

9 Propositis 2bus, *dignitatem sequuntur*, *utilitatem repudiant*: Quia *virtuti* (quæ dignitatem spectat) inserviunt, *non* autem *rationi subductæ*, quæ ad utilitatem vocat.

10 *Officiosi* sunt, & *amicorum commodis obsequuntur* magis, quàm reliquæ ætates:

excellentia quædam *est*. Et ambo hæc (*studiosi honoris sc. & victoriæ*) magis, quam studiosi pecuniarum. 9. [e] Studiosi autem pecuniarum non *sunt*; *nimirum*, quia *per ætatem* nondum indigentiam experti sunt, quemadmodum Pittaci se habet Apophthegma in Amphiaraum. 10. [4] Et [1] non malitiosi, sed simplices; quia nondum multa flagitia conspexerunt. 11. Et [2] creduli, contra Epicharmi præceptum; quia nondùm in multis decepti sunt. 12. [5] Et [1] bonæ spei pleni: Ut enim temulenti; sic juvenes sunt per naturam fervidi: * Simul verò, etiam quia nondùm multos casus adversos senserint: [2] Et vivunt ut plurimùm spe: Nam spes futuri est; memoria verò præteriti: Juvenes autem, futuri, multum *habent*, præteriti verò, parum: Primis enim *vitæ suæ* temporibus, *ob brevitatem illam se* meminisse nihil arbitrantur; sperare autem omnia, *ob ætatē, quam pollicentur longam*. 13. [f] Et idonei sunt, qui facile decipiantur, ob id quod dictum est: * Sperant enim facilè. 14. [6] Et fortiores: * Iracundi enim *sunt*, & * bonæ spei pleni; quorum, illud, ut ne metuant; hoc ut confidant efficit: Neque enim quisquam, dùm irascitur, metuit; & sperare aliquid boni, afferendæ confidentiæ vim habet. 15. [7] Et verecundi: Nondùm enim honesta alia existimant, nisi quæ à lege, *& moribus* solùm eruditi *didicerunt*. 16. [8] Et magnanimi: [1] Nondum enim à vita depressi sunt, sed necessitatum, *quibus vita premitur*, experientiam non habent; [2] Et existimare se dignum esse magnis rebus, magnanimitas *est*: Hoc autem, *est hominis* bonam spem habentis; *qualem, juvenem esse suprà docuimus*. 17. [9] Et magis eligunt *res* agere honestas, quàm utiles: Moribus enim *bonis* vitam instituunt magis, quam ratiocinatione: Est autem, ratiocinatio, ejus quod utile est; virtus verò, *ejus* quod honestum. 18. [10] Et studiosi amicorum, atque sodalium magis,

ὑπεροχή τις· καὶ ἄμφω ταῦτα μᾶλλον, ἢ φιλοχρήματοι. 9. Φιλοχρήματοι δὲ, ἥκιστα, διὰ τὸ μήπω ἐνδείας πεπειρᾶσθαι· ὥσπερ τὸ Πιττακοῦ ἔχει ἀπόφθεγμα εἰς Ἀμφιάραον. 10. Καὶ οὐ κακοήθεις, ἀλλ' εὐήθεις, διὰ τὸ μήπω τεθεωρηκέναι πολλὰς πονηρίας. 11. Καὶ εὔπιστοι, διὰ τὸ μήπω πολλὰ ἐξηπατῆσθαι. 12. Καὶ εὐέλπιδες· ὥσπερ γὰρ οἱ οἰνωμένοι *, οὕτω διάθερμοί εἰσιν οἱ νέοι ὑπὸ τῆς φύσεως· ἅμα δὲ καὶ διὰ τὸ μήπω πολλὰ ἀποτετυχηκέναι· καὶ ζῶσι τὰ πλεῖστα ἐλπίδι· ἡ μὲν γὰρ ἐλπὶς, τοῦ μέλλοντός ἐστιν· ἡ δὲ μνήμη, τοῦ παρεληλυθότος· τοῖς δὲ νέοις, τὸ μὲν μέλλον, πολύ· τὸ δὲ παρεληλυθὸς, βραχύ· τῇ γὰρ πρώτῃ ἡμέρᾳ, μεμνῆσθαι μὲν οὐδὲν οἴονται, ἐλπίζειν δὲ πάντα. 13. Καὶ εὐεξαπάτητοί εἰσι διὰ τὸ εἰρημένον· ἐλπίζουσι γὰρ ῥᾳδίως. 14. Καὶ ἀνδρειότεροι· θυμώδεις † γὰρ καὶ εὐέλπιδες· ὧν, τὸ μὲν, μὴ φοβεῖσθαι, τὸ δὲ, θαῤῥεῖν ποιεῖν· οὔτε γὰρ ὀργιζόμενος οὐδεὶς φοβεῖται ||· τό, τε ἐλπίζειν ἀγαθόν τι, θαῤῥαλέον ἐστί. 15. Καὶ αἰσχυντηλοί· οὐ γάρ πω καλὰ ἕτερα ὑπολαμβάνουσιν, ἀλλὰ πεπαίδευνται ὑπὸ τοῦ νόμου μόνον. 16. Καὶ μεγαλόψυχοι· οὔτε γὰρ ὑπὸ τοῦ βίου οὔπω τεταπείνωνται, ἀλλὰ τῶν ἀναγκαίων * ἄπειροί εἰσι· καὶ τὸ ἀξιοῦν αὑτὸν μεγάλων, μεγαλοψυχία †· τοῦτο δ', εὐέλπιδος ||. 17. Καὶ μᾶλλον αἱροῦνται πράττειν τὰ καλὰ, τῶν συμφερόντων· τῷ γὰρ ἤθει ζῶσι μᾶλλον, ἢ τῷ λογισμῷ· ἔστι δ', ὁ μὲν λογισμὸς, τοῦ συμφέροντος· ἡ δὲ ἀρετὴ, τοῦ καλοῦ. 18. Καὶ φιλόφιλοι, καὶ φιλεταῖροι μᾶλλον τῶν

* *Conjun. sect.* 30. *Probl.* 1.

† *Conjum.* 3. *Ethic. cap.* 11.

|| *Conjun' supra. ca.* 3. *par.* 12.

* *Conjnn.* 4. *Ethic. cap.* 8.

† *Conjum.* 4. *Ethic. cap.* 7.

|| *Vide suprà pa.* 12.

τῶν ἄλλων ἡλικιῶν, διὰ τὸ χαίρειν τῷ συζῆν, καὶ μήπω πρὸς τὸ συμφέρον κρίνειν μηδέν· ὥστε μηδὲ τοὺς φίλους. 19. Καὶ ἅπαντα ἐπὶ τὸ μᾶλλον καὶ σφοδρότερον ἁμαρτάνουσι παρὰ τὸ Χιλώνειον· πάντα γὰρ ἄγαν πράττουσι· φιλοῦσί τε γὰρ ἄγαν, καὶ μισοῦσιν ἄγαν, καὶ τἄλλα πάντα ὁμοίως· οἴ καὶ εἰδέναι πάντα οἴονται, καὶ διισχυρίζονται· τοῦτο γὰρ αἴτιόν ἐστι καὶ τοῦ πάντα ἄγαν. 20. Καὶ τὰ ἀδικήματα ἀδικοῦσιν εἰς ὕβριν, καὶ οὐ κακουργίαν. 21. Καὶ ἐλεητικοί, διὰ τὸ πάντας χρηστοὺς καὶ βελτίους ὑπολαμβάνειν· τῇ γὰρ αὑτῶν ἀκακίᾳ τοὺς πέλας μετροῦσιν· ὥστ' ἀνάξια πάσχειν ὑπολαμβάνουσιν αὐτούς. 22. Καὶ φιλογέλωτες· διὸ καὶ εὐτράπελοι· ἡ γὰρ εὐτραπελία πεπαιδευμένη ὕβρις ἐστί· τὸ μὲν οὖν τῶν νέων, τοιοῦτον ἦθός ἐστιν·

quam cæteræ ætates; [1] quia gaudent hominum convictu, [2] nec dum quicquam utilitate metiuntur: Quare ne amicos *quidem*. 19. [11] Et *quæcunque peccant*, in eo quod majus, & vehementius, peccant; contra illud Chilonis *præceptum:* Omnia enim nimis, *&* *præter modum* agunt: [g] Nam & amant nimis, & nimio odio habent, & alia omnia similiter: [h] *Quippe* qui etiam *se* scire omnia putant, & confidenter *rem* asseverant: Hæc enim causa est, cur etiam omnia nimis, *& præter modum ab illis agantur*. 20. [12] Et injurias inferunt ad contumeliam, non autem ad malitiam. 21. [13] Et misericordes *sunt erga omnes*; quia omnes frugi, & meliores *quam vere sunt*, *esse* existimant: Suâ enim ipsorum innocentiâ, cæteros metiuntur: Quare indigna pati existimant ipsos, *qui res patiantur adversas*. 22. [14] Et studiosi *sunt* risus: * Quamobrem etiam *sunt* faceti: Nam facetiæ erudita contumelia sunt. Ac Juvenum quidem tales sunt mores.

Rat. 1. Quia *cum familiaribus* simul *vivere* amant:

2. Ex par. 17. *Neque enim amicos*, ut nec res cæteras, *utilitate probant*.

11 *Peccant in eo, quod nimium*, non, quod parum: contra Chilonis dictum, μηδὲν ἄγαν

g Exempl. gr. *Amant vel oderunt nimis*; quod Neptunus in Minerva reprehendit; Euripid. Troad.

b Causa hujus: Cum n. *omnia sibi nota* esse, *nec se labi posse* credant, hinc fit, ut *nihil timidè*, *nec* omnia *nisi impendio* faciant.

12 *Injuriis suis, dignitatem* aliorum violant *potius*, quam *rei familiari* detrahunt.

13 *Misericordiâ* facile *commoventur*:

Quia, ex par. 10. cunctos putant esse bonos; quod solent misericordes, cap. 10. par. 9.

14 *Risum amant*: * Unde, & *jocis etiam alios*, tanquam contumeliam facetâ *ludunt*: Juvenes autem contumeliosi fuerunt, par. 20.

De Moribus senum.

CAP. XV.

Οἱ δὲ πρεσβύτεροι καὶ παρηκμακότες, σχεδὸν ἐκ τῶν ἐναντίων τούτοις τὰ πλεῖστα ἔχουσιν ἤθη· διὰ γὰρ τὸ πολλὰ ἔτη βεβιωκέναι, καὶ πλείω ἐξηπατῆσθαι, καὶ ἡμαρτηκέναι· καὶ τὰ πλείω φαῦλα εἶναι τῶν πραγμάτων, οὔτε διαβεβαιοῦνται οὐδέν· ἧττόν τε ἄγαν ἅπαντα, ἢ δεῖ· καὶ οἴονται, ἴσασι δὲ οὐδέν· καὶ ἀμφισβητοῦντες, προστιθέασιν ἀεὶ τὸ ἴσως καὶ τάχα· καὶ πάντα λέγουσιν οὕτω, παγίως δὲ, οὐδέν. 2. Καὶ κακοήθεις εἰσίν· ἔστι γὰρ κακοήθεια, τὸ ἐπὶ τὸ χεῖρον ὑπολαμβάνειν

[a] SEniores verò, & qui vigorem *ætatis* amiserunt, fere ex iis quæ his sunt contraria, plerosque habent mores: 1 Quia enim multorum annorum vitam duxerunt, & *aliorū culpâ* in pluribus decepti, & *suâ imbecillitate* lapsi sint; [b] Et *quia* rerum *humanarum* maxima pars vitiosa est: [c] Idcirco, cum nihil constanter constituunt, tum omnia minus vehementer, quam oportet & Putant *sc.* (sciunt autem nihil;) & controvertantes *de rebus*, semper adjungunt Forsan & Fortasse: Atque omnia sic proferunt, asseveranter autem nihil. 2. [2] Et ingenii mali sunt: Est enim malum ingenium, omnia in pejorem partem inter-

a Mores senum, magnâ ex parte sunt *juvenum morib. contrarii*:

1 Ex eo *quod sæpe*, & aliorum fraude, & suo errore, *male egerint*:

b Et *quia in reb.* humanis *nihil* invenitur *sinceri*:

c Hinc, *ipsi lenti & gelidi nimis* sunt *in rebus judicandis, & enunciandis*; contra illud juvenum, cap. præc. par. 19.

2 *Malevoli, ac pravi* contr. par. 10. *In rebus* enim æstimandis, *semper ad deterrimum* feruntur.

interpretari. 3. [d] Præterea verò, malorum *timentes*, *& suspiciosi* sunt, quia increduli *:* e Et increduli *sunt* : quia ex rerum usu periti. 4. [f] Et neq; magno amore, neque magno odio prosequuntur, propter eandem *causam*; sed ex Biantis præcepto, & amant tanquàm *aliquando* osuri, & odio habent tanquàm amaturi, 5. [3] Et Pusillanimi; quia *ex vitæ calamitatibus* depressi, *& fracti sunt* : Neque enim magni neque eximij aliquid cupiunt, sed *ea tantùm*, quæ ad vitam *sustentandum sunt necessaria*. 6. [4] Et illiberales: [1] Ex ijs enim quæ ad *vitam* necessaria *sunt*, unum quiddam *est* Patrimoniū: [2] Simul verò, etiam propter experientiam callent, quàm difficilis sit pecuniæ acquisitio, & quàm facilis amissio. 7. [5] Et timidi & omnia prætimentes *:* Contrario enim modo affecti sūt, ac juvenes: Refrigerati enim sunt *hi*; at illi, calidi sunt : Quare *viam nobis* timiditati aperuit senect⁹: Nam timor, refrigeratio quædam est. 8. [6] Et vivendi cupidi, ac præsertim in postrema vitæ die; [g] propterea quòd rei absentis est cupiditas; [h] & cujus quidē *rei homines sunt* indigentes, id maximè cupiunt. 9. [7] Et sui amantes magis, quàm oportet *:* Pusillanimitas enim quædam etiam hæc *est*, *se amor sui*. 10. Et ad [8] utile vivunt magis, quàm par est, (non autem ad honestum;) [i] eò quòd sui ipsorum amantes sunt: utile enim, ipsi *homini privato* bonum est, honestum verò, simplicitèr *& in genere*. 11. [9] Et inverecundi potiùs, quàm verecundi: [k] Nam quia, *ætatis vitio* non curant similitèr honestum, & utile, parvifaciunt, quid *alii de ipsis* opinentur. 12. [10] Et in *negotiis* malæ spei *sunt*; cùm propter *ipsam rerū* experientiā: ([1] Nam [1] ut plurimùm res *humanæ*, malæ sunt *:* Ruunt igitur plerumque in pejus *:*) [2] Tùm etiam propter *animi* timiditatem: [m] Et vivunt memorâ magis quàm spe *:* Nam vitæ quod reliquum *est*, exiguum *est*;

ἄπαντα. 3. Ἔτι δὲ κακύποπτοί εἰσι διὰ τὴν ἀπιστίαν ἄπιστοι δὲ, δι' ἐμπειρίαν. 4. Καὶ οὔτε φιλοῦσι σφόδρα, οὔτε μισοῦσι διὰ ταῦτα· ἀλλὰ κατὰ τὴν Βίαντος ὑποθήκην, καὶ φιλοῦσιν ὡς μισήσοντες, καὶ μισοῦσιν ὡς φιλήσοντες. 5. Καὶ μικρόψυχοι, διὰ τὸ τεταπεινῶσθαι ὑπὸ τοῦ βίου· οὐδενὸς γὰρ μεγάλου, οὐδὲ περιττοῦ, ἀλλὰ τῶν πρὸς τὸν βίον ἐπιθυμοῦσι. 6. Καὶ ἀνελεύθεροι· ἓν γάρ τι τῶν ἀναγκαίων ἡ οὐσία· ἅμα δὲ καὶ διὰ τὴν ἐμπειρίαν ἴσασιν, ὡς χαλεπὸν τὸ κτήσασθαι, καὶ ῥᾴδιον τὸ ἀποβαλεῖν. 7. Καὶ δειλοί, καὶ πάντα προφοβητικοί· ἐναντίως γὰρ διάκεινται τοῖς νέοις· κατεψυγμένοι γάρ εἰσιν· οἱ δὲ, θερμοί· ὥστε προωδοπεποίηκε τὸ γῆρας τῇ δειλίᾳ *· καὶ γὰρ ὁ φόβος, κατάψυξίς τίς ἐστι. 8. Καὶ φιλόζωοι, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ †, διὰ τὸ τοῦ ἀπόντος εἶναι τὴν ἐπιθυμίαν· καὶ οὗ δὲ ἐνδεεῖς, τοῦτο μάλιστα ἐπιθυμοῦσι. 9. Καὶ φίλαυτοι μᾶλλον ἢ δεῖ· μικροψυχία γάρ τις καὶ αὕτη. 10. Καὶ πρὸς τὸ συμφέρον ζῶσιν (ἀλλ' οὐ πρὸς τὸ καλὸν) μᾶλλον ἢ δεῖ, διὰ τὸ φίλαυτοι εἶναι· τὸ μὲν γὰρ συμφέρον, αὐτῷ ἀγαθόν ἐστι· τὸ δὲ καλὸν, ἁπλῶς. 11 Καὶ ἀναίσχυντοι μᾶλλον ἢ αἰσχυντηλοί· διὰ γὰρ τὸ μὴ φροντίζειν ὁμοίως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ συμφέροντος, ὀλιγωροῦσι τοῦ δοκεῖν. 12. Καὶ δυσέλπιδες, διὰ τὴν ἐμπειρίαν· τὰ γὰρ πλεῖστα τῶν πραγμάτων φαῦλά ἐστιν· ἀποβαίνει γοῦν τὰ πολλὰ ἐπὶ τὸ χεῖρον· καὶ ἔτι διὰ τὴν δειλίαν· καὶ ζῶσι τῇ μνήμῃ μᾶλλον, ἢ τῇ ἐλπίδι· τοῦ γὰρ βίου, τὸ μὲν λοιπὸν, ὀλίγον· τὸ

* Conjun. sex. 30. Probl. 1.

† Conjun. 4. de Par. animal.

d Item, ex omni negotio *mala habent suspecta*; contra cap. pr. pao. 10.

e Et *nemini credunt*; contra par. 11.

f Ob rerum usum *etiam*, *remissè* leniterque *amant*, *atque oderunt*; (contra par. 19.) quà in re Biantis dicto sunt audientes.

3 *Parvo animo sunt* : Longa enim *ætas spiritus* ipsorum *fregit*, &c. ità ut *nibil* amplum, nisi quæ *vitæ necessaria* sunt, *cogitent* : contra illud ca. pr. par. 16.

4 *Sordido & minuto animo sunt* : 1 Quia (ex partic. præc.) *inter* vitæ *necessaria* (quæ potissimùm cogitant) *præcipuum est*, *res familiaris*.

2 Qui (ex p. 3.) ex usu *noverunt*, quàm *ægre quæratur* res, quàm *facile dilabatur*.

5 *Timori obnoxii*, cuncta *prius* mala *expectant*, *quàm advenerint* : Contrà enim, corpus temperatum habent, ac juvenes, par. 12. Illi, *ferventes*; hi, *gelidi* : Frigidum autem temperamentum timori viam aperit.

6 *Vitam protractiorem cupiunt*; potissimùm in extremo limite; quia

g Et *illa nunc quasi remota est*;

h Et ipsi *eàdem* jam *ferè spoliati*.

7 *Nimis se ac res suas amant*: Quia (ex p. 5) sunt pusillanimi.

8 In vitæ ratione *proprium commodum* sequuntur, *dignitatem relinquunt* (contra cap. præ. par. 17.)

i Quia (ex part. 9.) *amantes* sunt *sui*.

9 *Parum pudibundi*; (contra cap. præ. par. 15.

k Rat. ex for. præcedent. Non quia turpia faciunt, sed *quia commodum sectantes*, suâ *parum interesse* putant, *qui qualesve* habeantur.

10 *Ægre adduci possunt*, *ut alant spem bonam* (contra ca. pr. p. 12.)

l Rat. 1, *à natura*, *& infirmitate* rerum :

2. *Ab ipsorum timiditate* : Unde desperatio.

m Item, *actiones magis* dirigunt *ad cogitationem præ-*

τὸ δὲ παρεληλυθὸς, πολύ· ἔστι δὲ, ἡ μὲν ἐλπὶς, τοῦ μέλλοντος· ἡ δὲ μνήμη, τῶν παρῳχομένων *. 13. Ὅπερ αἴτιον καὶ τῆς ἀδολεσχίας αὐτοῖς· διατελοῦσι γὰρ τὰ γενόμενα λέγοντες· ἀναμιμνησκόμενοι γὰρ ἥδονται. 14. Καὶ οἱ θυμοὶ, ὀξεῖς μέν εἰσιν, ἀσθενεῖς δέ. 15. Καὶ αἱ ἐπιθυμίαι, αἱ μὲν ἐκλελοίπασιν, αἱ δὲ ἀσθενεῖς· ὥστε οὔτε ἐπιθυμητικοὶ, οὔτε πρακτικοὶ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας, ἀλλὰ κατὰ τὸ κέρδος· διὸ σωφρονικοὶ φαίνονται οἱ τηλικοῦτοι· αἵ τε γὰρ ἐπιθυμίαι ἀνείκασι, καὶ δουλεύουσι τῷ κέρδει. 16. Καὶ μᾶλλον ζῶσι κατὰ λογισμὸν, ἢ κατὰ τὸ ἦθος· ὁ μὲν γὰρ λογισμὸς, τοῦ συμφέροντος· τὸ δὲ ἦθος, τῆς ἀρετῆς ἐστί. 17. Καὶ τἀδικήματα ἀδικοῦσιν εἰς κακουργίαν, οὐκ εἰς ὕβριν. 18. Ἐλεητικοὶ δὲ καὶ οἱ γέροντές εἰσιν, ἀλλ' οὐ διὰ ταὐτὸ τοῖς νέοις· οἱ μὲν γὰρ, διὰ φιλανθρωπίαν· οἱ δὲ, δι' ἀσθένειαν· πάντα γὰρ οἴονται ἐγγὺς εἶναι αὐτοῖς παθεῖν· τοῦτο δ' ἦν ἐλεητικόν †. 19. Ὅθεν, ὀδυρτικοί εἰσι, καὶ οὐκ εὐτράπελοι, οὐδὲ φιλογέλοιοι· ἐναντίον γὰρ τὸ ὀδυρτικὸν τῷ φιλογέλωτι. Τῶν μὲν οὖν νέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων τὰ ἤθη τοιαῦτα. 20. Ὥστ' ἐπεὶ ἀποδέχονται πάντες τοὺς τῷ σφετέρῳ ἤθει λεγομένους λόγους, καὶ τοὺς ὁμοίους, οὐκ ἄδηλον πῶς χρώμενοι τοῖς λόγοις, τοιοῦτοι φαίνονται καὶ αὐτοὶ, καὶ οἱ λόγοι.

* *Conjun. lib. de Memo. & Rem.*

†*Cap.* 10. *par.* 1.

præteritum verò, multum: Est autem spes, futuri; memoria verò, præteritorum. 13. [m] Id quod ipsis, causa *est* etiam loquacitatis: Narrant enim perpetuo *ea quæ superioribus annis facta sunt*: Nam *præteritorum* recordatione voluptatē percipiūt. 14. [11] Et *illorum* excandescentiæ subitæ quidē, *&* *acres* sunt; verum imbecillæ. 15. [12] Et cupiditates partim *jam* defecerunt, partim verò debiles *sunt*: Quare [n] neque cupidi *sunt*, [o] neque ad res gerendas parati, propter cupiditatem; sed propter lucrum: [p] Quamobrem *etiam* temperantes apparent *esse* ii, qui ad tantum ætatis pervenêre: Nam & cupiditates *istis* remiserunt; & serviunt *ipsi*, lucro. 16. [13] Et magis vivunt ratiocinatione, quam *bonis* moribus: [q] Ratiocinatio enim *est* ejus, quod utile *est*: Mores verò, virtutis sunt. 17. [14] Et injurias inferre *solent* ad malitiam, non ad contumeliam. 18. [15] Misericordes verò etiam senes sunt *in tragœdiis alienis*, sed non eâdem de causâ, ac juvenes: Illi enim, ob humanitatem; *quia nollent quenquam malo premi*; hi verò, ob *animi* imbecillitatem, *quia sibi metuunt*: Omnia enim *mala* sibi proxima ad patiendum esse putant: Hæc autem erat misericordis *definitio*. 19. [r] Unde, *etiam* queruli sunt, & non faceti, nec studiosi ridiculorum: Contraria enim *sunt*, querulum esse, & studiosum risus. Ac juvenum quidem, & seniorum, hujuscemodi *sunt* mores. 20. [f] Quare, quoniam omnes benigne accipiunt *&* orationes eas, quæ ipsorum moribus accommodantur, & *oratores illos*, qui *ipsis sunt* similes; non incertum *est*, quemadmodum *Auditoribus* tales appareant, tum *oratores ipsi*, quando orationes habeant, tum orationes *etiam ipsæ*, *quæ habentur*.

teritorum, quam *ad spem futurorum*: (contra cap. præ. par. 12.)

m Unde & *loquaciores* sunt: *Res* enim *præteritas*, quas crebro in vita viderunt, cum voluptate reminiscentes, *nunquam cessant dicere*.

11 *Iræ illorum acutæ*, *sed languidæ*: nec tantam vim habent, ut ad exitum perducant: contra illud cap. præ. par. 7.

12 *Cupiditates* iis *jam discussæ* sunt; & siquæ adhuc restent, oblanguêre: Ita ut *n* *neque iis flagrent*; contra cap. præ. par. 6.

o Neque *impulsu earundem ferantur*, sed hortatu commodi & lucri.

p Unde, *Maturiores ætate*, *ad temperantiam* videntur facti.

13 *Magis se ratiocinationi adplicant*, ad utilitatem; *quam innatis moribus*, ad virtutem; contra cap. pr. pa. 17.

q Rat. ex part. præced. & par. 10. 14. *Injuriis*, *patrimonium potius*, *quam dignitatem* violant: contra cap. pr. par. 20.

15. *Consentiunt cum juvenibus*, cap. præced. par. 21. quod *misericordiâ tanguntur*; sed disparibus de causis, *&c*.

r Hinc, senes *morosi sunt*, *&* *res suas malas declamitant*; *non* autem *comice alios tangunt*, *nec risum* studiose *captant*; uti juvenes, cap. præc. par. 22.

f Ex *dictis* juvenum moribus *is fructus* percipitur; ut cum apud tales homines dicendum sit; *illorum moribus orationi* tuæ *insertis*, & *te illis acceptiorem*, & *orationem fide digniorem* facias.

De Moribus virorum, seu vigentis ætatis

Cap. XVI.

a Mores *vigentium*, *medii* sunt, *&c.*

1, Quòd *nimium in utraque ætate* est, *abjicientes*, certum *modum teneant*; ex. gr.

b In *fortitudine* quæ θάῤῥος dicitur, quam in *rebus terribilibus* moderate se gerunt.

c In *credulitate*; fidem iis, quibus habenda est, habentes.

d In *ratiocinatione*; Tam ad honestum, quam ad utile se adplicant.

e In *liberalitate*; sequuntur id, quod personis, temporibus, & locis congruit.

2 Cum *senes* ipsi *temperantiam* timori, *juvenes fortitudinem* intemperantiæ adjunxerint:

f *Virilis* ætas, abjectis iis vitiis, *fortitudinem cum temperantia* conjunctam habet.

g Omninò, Constans ætas, *virtutes quidem eas*, quas *juventus*, & *senium seorsim* vendicant, *complicatas habet*: uti vidimus, par. 6.

h *Vitia* verò, & excessus *juventutis & senii*, *ad mediocritatem* quandam *reducit*; ut hab. à partic. 3. ad 6.

i *Tempus virilis ætatis*, plerunque quoad[l] *statum corporis*, est ab annis 30. ad 35.

k Quoad *viriditatem animi*, ab annis 30. ad 49.

a MAnifestum autem *ex dictis est*, *viros*, ætate vigentes, 1 inter hos, *senes*, *& juvenes* (fore) moribus interjectos, utrorumque exuperantiam auferentes. 2. [b] *Utpote*, neque nimium confidentes; (Id enim audacia *est*;) neque nimium metuentes; verum *se* recte habentes ad utrumque. 3. [c] Neque omnibus *temere* credentes; neque omnibus non credentes; sed ex veritate judicantes magis. 4. [d] Et neque ad honestum viventes duntaxat; neq; ad utile; sed ad utrumque. 5. [e] Et neque ad *immodicam* parsimoniam, neq; ad luxuriam, sed ad id quod convenit. 6. [2] Similiter verò etiam ad excandescentiam, & ad cupiditatem *se habentes*: Et temperantes cum fortitudine *sunt*, & fortes cum temperantia: f Hæc enim inter juvenes, & senes distributa sunt: Nam juvenes quidem, fortes sunt, & intemperantes; seniores verò temperantes, & timidi. 7. [g] Ut autem in universum dicam, quæcunque commoda *inter se* distribuerunt juventus, & senectus, ea *ipsi viri* conjuncta *in se* habent; [h] Quæcunque verò *apud senes & juvenes* excedunt, aut deficiunt, eorum quod moderatum *est*, & conveniens, *à viris retinetur*. 8. [i] Viget autem, corpus quidem, à triginta annis usque ad quinque & triginta; [k] animus verò, circiter undequinquaginta. Ac de juventute quidem, & senectute, & ætate vigente, Quales mores quæque *ætas sibi proprios* habeat, tam multa *jam* dicta sunt.

Οἱ δὲ ἀκμάζοντες, φανερὸν ὅτι μεταξὺ τούτων τὸ ἦθος ἔσονται, ἑκατέρων ἀφαιροῦντες τὴν ὑπερβολήν. 2 Καὶ οὔτε σφόδρα θαρροῦντες· θρασύτης γὰρ τὸ τοιοῦτον· οὔτε λίαν φοβούμενοι, καλῶς δὲ πρὸς ἄμφω ἔχοντες. 3. Οὔτε πᾶσι πιστεύοντες, οὔτε πᾶσιν ἀπιστοῦντες, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἀληθὲς κρίνοντες μᾶλλον. 4. Καὶ οὔτε πρὸς τὸ καλὸν ζῶντες μόνον, οὔτε πρὸς τὸ συμφέρον, ἀλλὰ πρὸς ἄμφω. 5. Καὶ οὔτε πρὸς φειδὼ, οὔτε πρὸς ἀσωτίαν, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἁρμόττον. 6. Ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς θυμὸν, καὶ πρὸς ἐπιθυμίαν· καὶ σώφρονες μετ᾽ ἀνδρείας, καὶ ἀνδρεῖοι μετὰ σωφροσύνης· ἐν γὰρ τοῖς νέοις καὶ τοῖς γέρουσι διῄρηται ταῦτα· εἰσὶ γὰρ οἱ μὲν νέοι, ἀνδρεῖοι καὶ ἀκόλαστοι· οἱ δὲ πρεσβύτεροι, σώφρονες καὶ δειλοί. 7. Ὡς δὲ καθόλου εἰπεῖν, ὅσα μὲν διῄρηται ἡ νεότης, καὶ τὸ γῆρας τῶν ὠφελίμων, ταῦτα ἄμφω ἔχουσιν· ὅσα δ᾽ ὑπερβάλλουσιν, ἢ ἐλλείπουσι, τούτων τὸ μέτριον καὶ τὸ ἁρμόττον. 8. Ἀκμάζει δὲ, τὸ μὲν σῶμα, ἀπὸ τῶν τριάκοντα ἐτῶν, μέχρι τῶν πέντε καὶ τριάκοντα· ἡ δὲ ψυχὴ, περὶ τὰ ἑνὸς δεῖν πεντήκοντα· περὶ μὲν οὖν νεότητος καὶ γήρως καὶ ἀκμῆς, ποίων ἠθῶν ἕκαστον, εἰρήσθω τοσαῦτα.

CAP.

De moribus Fortunatorum, & 1° de moribus Nobilium.

CAP. XVII.

De moribus hominum Nobilium, à Par. 4. *Par. 1. Distinctio nobilis à generoso,*

Περὶ δὲ τῶν ἀπὸ τύχης γιγνομένων ἀγαθῶν, δι' ὅσα αὐτῶν καὶ τὰ ἤθη ποῖα ἄττα συμβαίνει τοῖς ἀνθρώποις, λέγωμεν ἐφεξῆς. 2. Εὐγενείας μὲν οὖν ἦθός ἐστι, τὸ φιλοτιμότερον εἶναι τὸν κεκτημένον αὐτήν· πάντες γὰρ ὅταν ὑπάρχῃ τι, πρὸς τοῦτο σωρεύειν εἰώθασιν· ἡ δὲ εὐγένεια, ἐντιμότης προγόνων ἐστί. 3. Καὶ καταφρονητικὸν, καὶ τῶν ὁμοίων τοῖς προγόνοις τοῖς αὐτῶν· διότι πόῤῥω ταῦτα μᾶλλον ἢ ἐγγὺς γιγνόμενα, ἐντιμότερα καὶ εὐαλαζόνευτα. ¶ 4. Ἔστι δὲ εὐγενὲς μὲν, κατὰ τὴν τοῦ γένους ἀρετήν· γενναῖον δὲ, κατὰ τὸ μὴ ἐξίστασθαι ἐκ τῆς φύσεως. 5. Ὅπερ ὡς ἐπιτοπολὺ οὐ συμβαίνει τοῖς εὐγενέσιν, ἀλλ' εἰσὶν οἱ πολλοὶ εὐτελεῖς· φορὰ γάρ τίς ἐστιν ἐν τοῖς γένεσιν ἀνδρῶν, ὥσπερ ἐν τοῖς κατὰ τὰς χώρας γιγνομένοις· καὶ ἐνίοτε ἂν ᾖ ἀγαθὸν τὸ γένος, ἐγγίνονται διά τινος χρόνου ἄνδρες περιττοί· κἄπειτα πάλιν ἀναδιδόασιν. 6. Ἐξίσταται δὲ, τὰ μὲν εὐφυᾶ γένη εἰς μανικώτερα ἤθη· οἷον, οἱ ἀπ' Ἀλκιβιάδου, καὶ οἱ ἀπὸ Διονυσίου τοῦ προτέρου. 7. Τὰ δὲ στάσιμα, εἰς ἀβελτερίαν καὶ νωθρότητα· οἷον, οἱ ἀπὸ Κίμωνος καὶ Περικλέους καὶ Σωκράτους.

[a] DE bonis autem, quæ à fortunâ *fiunt*, deinceps dicamus, *non de omnibus*, *sed* illis, ob quæcunque etiam mores cujuſdammodi accidere ſolent hominibus. 2. [b] Ac Nobilitatis quidem mores ſunt, [1] honoris cupidiorem eſſe eum, qui poſſederit ipſam: [c] Omnes enim, cum *boni* aliquid *iis* adſit, ad id *ſemper aliud* accumulare ſoliti ſunt: Nobilitas verò, dignitas *quædam* majorum eſt 3. [2] Et proclivem *eſſe* ad contemnendum etiam eos, qui ſimiles *ſunt* Majoribus ipſorum: Quia hæc *bona*, cum remota *& antiqua* ſint potius, quam cum propinqua, honoratiora *ſunt apud homines*, & ad *ventoſe* gloriandum idonea. ¶ 4. [d] Spectatur autem, Nobile quidem, ex generis *ſeu familiæ* virtute; Generoſum verò, ex eo ut non degeneret à natura. 5. [e] Id quod plerunque non accidit nobilibus; ſed plerique eorum ſunt abjecti: Eſt enim proventus quidam in generibus virorum *magnus*, [f] ſicut in iis *plantis & arboribus*, quæ in agris naſcuntur: [g] Et quandoque, ſi bonum ſit genus, exoriuntur ad aliquod tempus *in eo* viri eximii, [h] & poſteà iterum retrolabitur. 6. [i] Deficiunt verò, ea quidem genera, quæ *excellenti* ingenio prædita *ſunt*, ad mores inſaniores; velut, qui ab Alcibiade, & à Dionyſio priori *oriundi erant*. 7. [k] Ea autem quæ ſtabili, *& temperato ingenio ſunt*, *declinant* ad mores viles, & ſtoliditatem; velut, qui à Cimone, & Pericle, & Socrate.

a De *bonis fortunæ* iis, quorum adventus vel diſceſſus, mores nobis alios alioſque fingit.

b Nobiles igitur, 1, præ aliis *honori ſtudent*.

c Cum enim *majores ſortiti* ſint, *magnis honoribus* uſos; *exaggerare* inſuper *hanc* illi *dignitatem* cupiunt.

2. *Deſpiciunt non ſolum abjectos* homines, *ſed & novos etiam*, qui ad *pares dignitates* pervenerint *cum majoribus* ipſorum.

d *Diſtinguuntur Nobiles à Generoſis*: Nobilitas enim, *in familiæ virtute eſt*; Generoſitas *in eo, ut filii parentum factis* reſpondeant.

e Ac Nobiles ipſi *virtutis fructus ſecus* ferunt, *ac Generoſi*. Nam ut *in terræ ſatis*, ita *in ipſorum familiis*.

f *A primo datur proventus* clarorum virorum *ſatis ferax*:

g Sæpe etiam *in claris familiis* proventus ille *diu durat*:

h Poſtea tamen flacceſcit, homineſque emittit abjectos.

i Degenerant enim familiæ, ſubtilis quidem & acutioris ingenii, in mores concitatos, & quaſi inſanientes.

k Solidi autem & firmi, in tarditatem ac ſtuporem.

De Moribus Divitum.

Cap. XVIII.

a *Opulentorum mores* notatu faciles.

1 *Contumeliosi in alios & superbi*; quia *depravantur sc. amplitudine fortunæ*, quæ *si mediocris* esset, *comes* forsan *fuissent*:

b Nunc *opes adepti*, *omnia se adeptos* putant; quia vulgo sane cætera omnia, divitiarum ratione penduntur.

c Unde & *omnia emere posse illarum ope*, se opinantur.

2 *Delicati*, & *de amplitudine patrimonii gloriantes*:

d Delicati; quia & *deliciis fedant*: & *perbeati* aliis *videri volunt*.

e Gloriantur, &c. stulteque magnifici sunt;

f Et ob *consuetudinem aliorum*, qui solent iis, quæ ipsi mirantur, & animo & corpore immorari:

Et ob *proprias ipsorum opiniones*,

1[a] Quod *alios putant eadem affectare*, *quæ ipsi*:

g Quanquam in hoc *excusationem habent*; siquidem *multi ad eos*, ut adjuventur, *confugere cogantur*.

h Unde, & illa Simonidis vox, melius docuit divitem fieri, quam sapientem.

2[a] *Opinio*; quod *regno dignentur sese*; cum *tenere* putent, ea, *quæ qui possident*, *imperio* videntur *digni*.

3 Omnino, sicubi *fortunatum* videris, *qui præclarâ sorte* uti nescit; qui mores *in illo* sunt, eosdem *in divite* comperies.

i Distinguuntur mores eorum *qui nuper ditati*, & *qui antiquitus*:

1 Quod *magis omnibus vitiis*, & *majoribus depravantur* hii: Modo enim *ditescere*, est disciplinæ esse ejus inscium, quæ *divitias recte uti* præcipit.

2 Quod non malitiose vexant

[a] Divitias qui consequuntur mores, omnibus in promptu est animadvertere: [1] Contumeliosi enim sunt, & superbi; contrahentes *sibi* aliquid, & *immutati* à possessione divitiarum: [b] Sic enim affecti *animo sunt*, ac si *soli* haberent omnia bona: Nam divitiæ, veluti pretium quoddam sunt æstimationis aliorum bonorum. [c] Quamobrem apparet omnia *divitiis* emi posse. 2. [2] Et molles sunt, & in *divitiis ostentandis* occupati: [d] Molles quidem, propter divitias, & ostentationem fœlicitatis suæ. 3. [e] In *divitiis autem ostentandis* occupati, & *indecore* sumptuosi *sunt*; [f] propterea quòd omnes versari solent in ea *re*, quæ amatur, & suspicitur ab ipsis: Et [1] quia existimant earum rerum esse æmulos alios, quarum etiam ipsi. 4. [g] Simul autem & merito sic affecti sunt divites; quia multi sunt, qui *divitias* habentium indigent, *iisque supplices accedunt*: [h] Unde & illud à Simonide dictum est de sapientibus, & divitibus, apud conjugem Hieronis interrogantem, utrum melius *sit*, ut dives *quis* factus esset, quàm ut sapiens? *Ut* dives, respondit: Sapientes enim se videre dixit, in foribus divitum versari. 5. Et [2] *sic affecti sunt*, quia putant *se* dignos esse, qui *aliis* imperent: Se enim habere arbitrantur *ea*, quorum gratiâ æquum *videtur aliis* imperare. 6. [3] Et, ut summatim *dicam*, divitiæ, quasi dementis cujusdam fortunati mores efficiunt. 7. [i] Differunt autem *eorum* mores, qui nuper possederunt, & eorum, qui à Majoribus *acceperunt*, , in eo, quòd omnia magis & pejora mala habent divites novi: Nam quasi inscitia divitiarum est, novum divitem esse. 8. [2] Et injurias

Τῷ δὲ πλούτῳ ἃ ἕπεται ἤθη, ἐπιπολῆς ἐστὶν ἰδεῖν ἅπασιν· ὑβρισταὶ γὰρ καὶ ὑπερήφανοι, πάσχοντές τι ὑπὸ τῆς κτήσεως τοῦ πλούτου· ὥσπερ γὰρ ἔχοντες ἅπαντα τἀγαθὰ, οὕτω διάκεινται· ὁ γὰρ πλοῦτος, οἷον τιμή τις ἐστὶ τῆς ἀξίας τῶν ἄλλων· διὸ φαίνεται πάντα ὤνια εἶναι αὐτοῦ. 2. Καὶ τρυφεροὶ, καὶ σαλάκωνες· τρυφεροὶ μὲν, διὰ τὴν τρυφὴν, καὶ τὴν ἔνδειξιν τῆς εὐδαιμονίας. 3. Σαλάκωνες δὲ καὶ σόλοικοι, διὰ τὸ πάντας εἰωθέναι διατρίβειν περὶ τὸ ἐρώμενον καὶ θαυμαζόμενον ὑπ᾽ αὐτῶν· καὶ τὸ οἴεσθαι ζηλοῦν τοὺς ἄλλους ἃ καὶ αὐτοί. 4. Ἅμα δὲ καὶ εἰκότως τοῦτο πάσχουσι· πολλοὶ γάρ εἰσιν οἱ δεόμενοι τῶν ἐχόντων· ὅθεν καὶ τὸ Σιμωνίδου εἴρηται περὶ τῶν σοφῶν καὶ πλουσίων πρὸς τὴν γυναῖκα τὴν Ἱέρωνος, ἐρομένην, πότερον γενέσθαι κρεῖττον πλούσιον, ἢ σοφὸν, πλούσιον εἰπεῖν· τοὺς γὰρ σοφοὺς ὁρᾷν ἐπὶ ταῖς τῶν πλουσίων θύραις, ἔφη, διατρίβοντας. 5. Καὶ τὸ οἴεσθαι ἀξίους εἶναι ἄρχειν· ἔχειν γὰρ οἴονται, ὧν ἕνεκεν ἄξιον ἄρχειν. 6. Καὶ ὡς ἐν κεφαλαίῳ, ἀνοήτου εὐδαίμονος ἦθος ὁ πλοῦτός ἐστι. 7. Διαφέρει δὲ τοῖς νεωστὶ κεκτημένοις, καὶ τοῖς πάλαι, τὰ ἤθη, τῷ ἅπαντα μᾶλλον καὶ φαυλότερα τὰ κακὰ ἔχειν τοὺς νεοπλούτους· ὥσπερ γὰρ ἀπαιδευσία πλούτου ἐστὶ τὸ νεόπλουτον εἶναι. 8. Καὶ ἀδικήματα ἀδι-

ἀδικοῦσιν, οὐ κακοῦργικά, ἀλλὰ τὰ μὲν, ὑβριστικά· τὰ δὲ, ἀκρατευτικά· οἷον εἰς αἰκίαν, καὶ μοιχείαν.

inferunt non malitiosas, sed partim contumeliosas, partim incontinentiæ plenas; ut quæ ad verberationem, & adulterium spectant.

alios, sed sæpe ob petulantiam peccant, ut *in verberationibus*; sæpe etiam ob intemperantiam & libidinem, ut *in stupris*.

De Morib. Potentium, &c.

Cap. XIX.

De moribus Potentium, Part. 1. & Fortunatorum, à Part. 6.

Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ δυνάμεως σχεδὸν τὰ πλεῖστα φανερά ἐστιν ἤθη· τὰ μὲν γὰρ, τὰ αὐτὰ ἔχει ἡ δύναμις τῷ πλούτῳ· τὰ δὲ, βελτίω. 2. Φιλοτιμότεροι γὰρ καὶ ἀνδρωδέστεροι εἰσι τὰ ἤθη οἱ δυνάμενοι τῶν πλουσίων, διὰ τὸ ἐφίεσθαι ἔργων, ὅσα ἐξουσία αὐτοῖς πράττειν διὰ τὴν δύναμιν. 3. Καὶ σπουδαστικώτεροι, διὰ τὸ ἐν ἐπιμελείᾳ εἶναι, ἀναγκαζόμενοι σκοπεῖν τὰ περὶ τὴν δύναμιν. 4. Καὶ σεμνότεροι ἢ βαρύτεροι· ποιεῖ γὰρ ἐμφανεστέρους τὸ ἀξίωμα· διὸ μετριάζουσιν· ἔστι δὲ ἡ σεμνότης, μαλακὴ καὶ εὐσχήμων βαρύτης. 5. Καὶ ἐὰν ἀδικῶσιν, οὐ μικροαδικηταί εἰσιν, ἀλλὰ μεγαλάδικοι. ¶ 6. Ἡ δ' εὐτυχία τὰ μόρια ἔχει τῶν εἰρημένων τὰ ἤθη· εἰς γὰρ ταῦτα συντείνουσιν αἱ μέγισται δοκοῦσαι εἶναι εὐτυχίαι· καὶ ἔτι εἰς εὐτεκνίαν, καὶ τὰ κατὰ τὸ σῶμα ἀγαθὰ παρασκευάζει ἡ εὐτυχία πλεονεκτεῖν. 7. Ὑπερηφανώτεροι μὲν οὖν καὶ ἀλογιστότεροι διὰ τὴν εὐτυχίαν εἰσίν. 8. Ἓν δ' ἀκολουθεῖ βέλτιστον ἦ-

[a] Similiter verò, etiam *mores ii*, qui ad Potentiam *civilem pertinent*, plerique fere *omnibus* manifesti sunt: [b] Partim enim, eosdem habet *mores* Potentia, quos divitiæ; partim verò, *his* meliores. 2. [1] Sunt enim & appetentiores honoris, & viriliores in moribus *suis ii*, qui *in civitate* potentes *sunt*, quam qui *tantum* divites: [c] eò quod opera affectant *ea*, quæcunque penes ipsos *est* agere, propter potentiam. 3. [2] Et magis dediti *sunt* rerum studio; [d] quia in *perpetuâ* curâ versantur; *quippe* necessitate coacti, ut *ea* spectent, quæ ad potentiam *suam tuendam faciunt*. 4. [3] Et grandiores *potius cum modestiâ quadam sunt*, quam graviores *cum contumaciâ*: [e] Reddit enim *eos* clariores, *& magis conspicuos* dignitas. Quamobrem *hii* moderate agunt *omnia*: Est autem granditas, mollis *quædam* & decora gravitas. 5. [4] Et, si *forte* injuriam faciunt, non in parvis injuriosi sunt, sed in magnis. ¶ 6. [f] Prospera Fortuna, *secundum* partes *suas*, habet mores eorum, quæ commemorata *sunt, sc. nobilitatis, divitiarum, & potentiæ*: Nam ad hæc *tria* tendunt *ea*, quæ maximæ videntur esse Fortunæ prosperitates: [g] Et prætereà, *quod pertinet* ad bonam prolem, & ad bona corporis; præparat *nos* Prospera Fortuna, ut plus *aliis* possidere velimus. 7. [h] At superbiores quidem sunt *isti*, & inconsideratiores, propter prosperam Fortunam: 8. [i] *Præ cæteris* autem moribus unus *ille*

a Mores Potentium seu Politicorum, faciles etiam conjectu.

b Partim enim, sunt iisdem cum divitibus:

Partim etiam *commendatiores*:

Sunt enim, 1 *Honoris avidi* magis, & animo *fortiores*:

c Cum enim teneant ea, quorum auxilio *res magnæ* fiunt, eas ipsas *administrare gestiunt*.

2 *Accuratiores in rebus* omnibus:

d *Diligentiam* enim ex animo emittere nequeunt, sed coguntur semper *cogitare de rebus ad statum* suffulciendum *necessariis*.

3 *Excelsiores* potius *in retinendo statu* (interimque & modum tenent) quam *odiose* importuni & *arrogantes*:

e *Splendor* enim ille *vitæ*, omnino *satis illustres* efficit.

4 Cum alios *violent*, *haud pusillæ* sunt eorum *injuriæ*; sed *ita magnæ*, ut *ipsorum potentiæ* respondeant.

f Mores FORTUNATOR. cum moribus *divitum, nobilium, & potentium, partim iidem sunt*:

g (Hoc insuper adjecto; quod *Fortunati*, etiam penes liberorum copiam & sanitatem, &c. aliis omnibus antecellere, pulchrum putent:)

h *Partim differunt*; quia *alii* quidem sunt *pejores*; *superbia* sc. & *temeritas*.

i *Una* verò *indoles*, præ cæteris *longe optima*; quod *de Diis bene sentiant*, erga illos affecti, ut oportet.

k Ideo nimirum, quod quæ à *fortuna adepti* sunt, vere putent, *propensâ* se *Dei voluntate* nancisci.

l *Epilog.* de Morib. *tum ætatum*; tum *fortunarum*, sive *bonarum*, sive *malarum*.

m Quamvis enim de *Ignobilibus*, & *Pauperibus*, & *Miseris*, nihil dum exposui, *eorum* tamen *mores ex dictis* facile intelligas.

ille optimus comitatur Fortunam bonam; quòd *homines Fortunati* Deos *pie* colunt, & ad *numen* divinum melius sunt *animo* addicti; [k] *quippe iis*, propter bona à Fortunâ *sibi data*, confidentes. 9. [l] Ac de iis quidem, quæ *sunt* secundum Ætatem, & Fortunam, Moribus dictum est: [m] *Mores* enim contrarii illis, qui sunt expositi, ex contrariis *formis* manifesti sunt; velut Pauperis, & Infœlicis mores, & Impotentis.

θος τῇ εὐτυχίᾳ ὅτι φιλόθεοί εἰσι, καὶ ἔχουσι πρὸς τὸ θεῖόν πως, πιστεύοντες διὰ τὰ γιγνόμενα ἀγαθὰ ἀπὸ τῆς τύχης. 9. Περὶ μὲν οὖν τῶν καθ' ἡλικίαν καὶ τύχην ἠθῶν, εἴρηται· τὰ γὰρ ἐναντία τῶν εἰρημένων ἐκ τῶν ἐναντίων φανερά ἐστιν· οἷον, πένητος καὶ ἀτυχοῦς ἦθος, καὶ ἀδυνάτου.

De Quæst. singulorum generum Communibus: De Possibili, de Facto, de Futuro, de Magno & Parvo: Deq; earundem formis, seu Fide Propriâ. CAP. XX.

Quæstionum communium Una, est De possibili cujus formæ, à Part. 7. Altera, De facto, à Part. 22. 3[a], De futuro, à Part. 31. 4[a], De Magno & Parvo, à Part. 35.

a Methodus *ante dict.* & *sequent.* 1, Quia *usus orationis* nostræ *ad existimationem* tendit.

b Et ad existimationem *unius ejus, qui audit*. Is enim unus est,

c Sive *in orationibus deliberativis*;

d Sive in *Judicialibus*;

e Sive *in Demonstrativis*: ubi is, *Auscultator* dicitur; estq; Disceptator quidam improprie dictus.

f Atque, ut *universim* loquar, *is proprie Disceptator* dicitur, qui *de causis* forensibus ac deliberativis, *cognoscit*.

[a] QUoniam autem [1] orationum ad persuadendum appositarum usus ad judicium refertur: (Quæ enim jam scimus, & judicavimus, *ea* non amplius oratione indigent:) [b] Refertur autem, sive quis ad unum oratione utens, *eum* hortetur, vel dehortetur, [c] Veluti, faciunt *ii* qui *alios* monent, vel persuadent: (Nihilo enim minus Disceptator quis est, *quantumvis* unus: Nam cui oportet *aliquid* persuadere; is est, ut simpliciter dicam, Disceptator:) [d] Sive quis adversus Controversantem dicat, seu propositam *aliquam* sententiam defendat, eodem modo; (siquidem *qui eam defendit*, necesse *sit* oratione uti, & tollere *argumenta* contraria, adversùs quæ, sicut adversùs controversantem, orationem affert:) [e] Similiter verò etiam in Demonstrativis: (*Ibi* enim ad Auscultatorem, tanquam ad Disceptatorem *quendam*, oratio constituta est:) [f] Omnino autem, *is* solus (ut simpliciter *dicam*) est Disceptator *dicendus*, qui in civilibus contentionibus, *ea* de quibus est quæstio, judicat: Quæruntur enim,

Ἐπεὶ δὲ ἡ τῶν πιθανῶν λόγων χρῆσις πρὸς κρίσιν ἐστὶ (περὶ ὧν γὰρ ἴσμεν, καὶ κεκρίκαμεν· οὐδὲν ἔτι δεῖ λόγου *·) ἔστι δὲ, ἄν τε πρὸς ἕνα τις χρώμενος τῷ λόγῳ προτρέπῃ ἢ ἀποτρέπῃ· οἷον οἱ νουθετοῦντες ποιοῦσιν, ἢ πείθοντες (οὐδὲν γὰρ ἧττον κριτής ἐστιν εἷς· ὃν γὰρ δεῖ πεῖσαι, οὗτός ἐστιν, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, κριτής·) ἐάν τε πρὸς ἀμφισβητοῦντα, ἐάν τε πρὸς ὑπόθεσιν λέγῃ τις, ὁμοίως· (τῷ γὰρ λόγῳ ἀνάγκη χρῆσθαι, καὶ ἀναιρεῖν τὰ ἐναντία, πρὸς ἃ ὥσπερ ἀμφισβητοῦντα τὸν λόγον ποιεῖται·) ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς· (ὥσπερ γὰρ πρὸς κριτὴν, πρὸς τὸν θεωρὸν ὁ λόγος συνέστηκεν·) ὅλως δὲ μόνος, ὡς ἁπλῶς, ἐστὶ κριτὴς ὁ ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἀγῶσι τὰ ζητούμενα κρίνων· (τά τε γὰρ ἀμφισβητούμενα ζητεῖται

* Conjun. 6. Ethic. cap. 10.

τοῦται πῶς ἔχει, καὶ περὶ ὧν βούλονται·) περὶ δὲ τῶν κατὰ τὰς πολιτείας ἠθῶν, ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς εἴρηται πρότερον*· ὥστε διωρισμένον ἂν εἴη, πῶς τε, καὶ διὰ τίνων τοὺς λόγους τοὺς ἠθικοὺς ποιήσομεν. 2. Ἐπεὶ δὲ περὶ ἕκαστον μὲν γένος τῶν λόγων, ἕτερόν τι τὸ τέλος ἦν, περὶ ἁπάντων δ' αὐτῶν εἰλημμέναι δόξαι καὶ προτάσεις εἰσὶν, ἐξ ὧν τὰς πίστεις φέρουσι καὶ συμβουλεύοντες, καὶ ἐπιδεικνύοντες, καὶ ἀμφισβητοῦντες. 3. Ἔτι δὲ, ἐξ ὧν ἠθικοὺς τοὺς λόγους ἐνδέχεται ποιεῖν, καὶ περὶ τούτων διώρισται. 4. Λοιπὸν ἡμῖν διελθεῖν περὶ τῶν κοινῶν· πᾶσι γὰρ ἀναγκαῖον, τὰ περὶ τοῦ δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου προσχρῆσθαι ἐν τοῖς λόγοις· καὶ τοὺς μὲν, ὡς ἔσται· τοὺς δὲ, ὡς γέγονε πειρᾶσθαι δεικνύναι· ἔτι δὲ περὶ μεγέθους κοινὸν ἁπάντων ἐστὶ τῶν λόγων· χρῶνται γὰρ πάντες τῷ μειοῦν καὶ αὔξειν, καὶ συμβουλεύοντες ἢ ἀποτρέποντες, καὶ ἐπαινοῦντες ἢ ψέγοντες, καὶ κατηγοροῦντες ἢ ἀπολογούμενοι. 5. Τούτων δὲ διορισθέντων, περὶ τῶν ἐνθυμημάτων κοινῇ πειραθῶμεν εἰπεῖν, εἴ τι ἔχομεν· καὶ περὶ παραδειγμάτων, ὅπως τὰ λοιπὰ προσθέντες, ἀποτελέσωμεν τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν. 6. Ἔστι δὲ τῶν κοινῶν, τὸ μὲν αὔξειν, οἰκειότατον τοῖς ἐπιδεικτικοῖς, ὥσπερ εἴρηται †· τὸ δὲ γεγονὸς, τοῖς δικανικοῖς· περὶ τούτων γὰρ ἡ κρίσις ||· τὸ δὲ δυνατὸν καὶ ἐσόμενον, τοῖς συμβουλευτικοῖς. ¶ 7. Πρῶτον μὲν οὖν περὶ δυνατῶν καὶ

*Lib. 1. cap. 8.

† Lib. 1. cap. 9. pa. 34.

|| Conjun. lib. 1. ca. 1. pa. 9.

Quomodo *se* habeant, tum ea de quibus *in foro* controvertitur, tum *ea* de quibus *in concione* consultant: [g] *De istis autem sigillatim explicatum fuit suis locis:* [h] De moribus verò Rerumpublicarum, dictum est superiùs in Deliberativis: Adeò ut explicatum *ibi* sit, & Quomodo, & per Quæ, orationes moratas efficiamus. 2. [2] Quoniam autem in unoquoque orationum genere, diversus quidem finis erat: [i] De singulis verò illorum, sumptæ sunt *propriæ* opiniones, & propositiones, ex quibus Fidem ducunt, & deliberantes, & demonstrantes, & controversantes. 3. [k] Præterea verò, ex Quibus *formulis* Moratas orationes contingit efficere, etiam de his est definitum. 4. [l] Reliquum nobis *est* ut *ea* quæ *tribus generibus sunt* Communia, explicemus: Omnibus enim *&* *Hortantibus, & Laudantibus, & Accusantibus, &c.* necessarium *est*, in orationibus insuper adhibere *formas* eas, [1] quæ *pertinent* ad POSSIBILE, & IMPOSSIBILE: [2] Quin & alios quidem, *oportet* FUTURUM esse, [3] alios verò, FACTUM esse, conari ostendere: [4] Præterea verò, de MAGNITUDINE *rei dicere*, omnibus orationum *generibus* est commune: Utuntur enim omnes Diminutione & Amplificatione, tum consulentes, aut dehortantes; tum laudantes, aut vituperantes; tùm accusantes, aut defendentes. 5. [m] His autem definitis, de Enthymematibus, si quid habemus, conabimur dicere communiter: [n] Necnon de Exemplis, ut iis, quæ *de Fide*, reliqua *sunt*, additis, ad finem perducamus id, quod initio proposuimus. 6. [o] Ex communibus autem *hisce quæstionibus*, Amplificare quidem *seu Quæstio de Magno*, est aptissimum Demonstrativis, ut *ante* dictum est; Factum verò, *seu Quæstio de Facto*, Judicialibus: (De his enim judicium *proprie fieri debet.*) Possibile autem, & Futurum, Deliberativis. ¶ 7. [p] Ac primum quidem, de iis quæ POSSIBILIA sunt, & IM-

[g] De *rebus* autem *illis*, superiori lib. sigillatim diximus: de *Deliberativis*. ca. 4. de *Judiciis*, ca. 12. &c.

[h] De *Morib.* etiam *eorum qui in Rep.* disceptant, diximus cap. 8.

2 Deinde, Cum in *singulis* trib. *generibus sui sint fines*, seu *Quæstiones* propriæ.

[i] De *ipsis* autem singulis, *formas* Enthymematicas, per totum lib. prim. recensuimus.

[k] Et postea in hoc lib. exposuimus Mores atq; Affectus.

[l] Cum, inquam, nihil retrò omiserimus, quod ad singulorum finium seu propriarum quæstionum, fidem pertineat: Sequitur, *explicemus quæstiones trium generum communes*; Earumque formas.

1a Quæstio est *de Possibili*, quæ in *omnibus trib. generib.* locum habet. 2a Est *de Futuro*, quæ *in Deliberativo*; 3a *De facto* quæ *in Judiciali & Demonstrativo.*

4a, *De magno & Parvo*; quæ etiam *omnibus tribus* inservit.

[m] Prædictio eorum, quæ expositionem hanc quæstionum communium, sequentur, à cap. 21. *de Enthymemat. Communissimis & Sententiis.*

[n] Et cap. 21. *de Exemplis.*

[o] *Quæstionum* dictar. *communium collatio.* Sunt enim *tribus illæ generibus communes*, ita tamen, ut *aliæ ad aliud* genus magis *peculiari* ratione se *recipiant.*

[p] De Quæst. [*An Possibile sit?*] formæ:

1[a], *A naturâ contrariorum*: Si eorum *unum*, *possibile* sit esse, vel fuisse: *etiam* & *alterum*.

q Eadem enim facultas est contrariorum, ita ut quod unum efficere queat, & alterum etiam queat.

2[a], *A similibus*: *Si unum* eorum manifesto *fieri* possit, *itidem* & *alterum*.

3[a], *A difficiliori*: *Generatim*, *Si* quod *laboriosius* sit, effici potest, & quod *proclivius*.

r *Speciatim*, *Si* possibile est, aliquid *studiosum vel pulchrum* factum esse (quod magis arduum;) *etiam* possibile est, *nulla re adpositâ*, *factum* esse.

4[a], *A principio & fine*: *Si principium* rei fieri possit, *etiam* & ejusdem *finis* poterit:

f Nam, Quæ impossibilia sunt, principium sui ortus nullum habent, &c.

t *Contra*; *Si finis & extremum*; etiam & *principium*: Neq; enim res ad finem venisset, nisi à principio ducta esset.

5[a], *A Posteriori*, &c. *Si* quod *posterius naturâ, aut ortu* est, possibile sit; & *quod prius*:

u Exempl. *rei posterioris*, quoad *ortum*.

x Exempl. *rei posterioris*, quoad *naturam*, & *essentiam*.

6, *A cupiditate naturali*; Illa enim *fieri* possunt, *quorum amor aut cupiditas* naturalis est:

7a, *A scientiis*: *Illa possibilia* &c. *quorum sunt artes* & scientiæ: Si enim impossibilia forent, in iis perdiscendis luderetur opera.

8a, *A positione agentium* eorum, qui *nostro arbitrio* reguntur: *Quorum* enim *initium*, ut fiant, *in his positum* est, *illa quoque effici* possunt.

9a, *A partibus ad totum*; *Si* n. *illæ* effici possunt, & *totum* potest:

y Et retro, *si totum*, *etiam partes*.

IMPOSSIBILIA, dicamus. [1] Si igitur contrarium Possibile sit vel esse vel *aliquando* factum esse, etiam Contrarium videbitur esse Possibile: velut si fieri potest, ut convaluerit homo; etiam *ut* ægrotaverit: [q] Eadem enim *est* potestas contrariorum, quatenus *inter se è regione* contraria *sunt*. 8. [2] Et si simile *manifesto* Possibile sit, *etiam* & simile, *de quo est Controversia*, *Possibile fuerit*. 9. [3] Et si difficilius, possibile; etiam facilius, *de quo ambigitur*: [r] Et si virtute præditum, vel pulchrum factum esse *quidquam*, possibile *sit*; etiam simpliciter factum esse, *fuerit* possibile: Difficilius enim *est*, domum pulchram, quam simpliciter domum *factam esse*. 10 [4] Et cujus principium potuit factum esse, *ejusdem* etiam finis *potuit*: [f] Nihil enim fit, neque incipit fieri eorum, quæ *sunt* Impossibilia: Veluti, Dimetientem *Quadrati lineam*, proportionalem esse *lateri*, *cùm impossibile sit*, neque incœperit *hoc sane unquam fieri*, neque *omnino* fit. 11. [t] Et cujus finis, etiam principium possibile *fuerit factum esse*: Omnia enim ex principio fiunt. 12. [5] Et si posterius essentiâ vel ortu possibile *sit*, etiam prius: [u] Veluti, si possibile *sit* virum factum esse, etiam & puerum: Etenim illud *sc. puer*, *ortu* prius fit: [x] Et si puerum, etiam & virum: Illud enim, *vir sc.* principium *est*, *seu essentiâ prius*. 13. [6] Et quorum amor, vel cupiditas à naturâ *insita* est: Plerumq; enim nemo amat, aut cupit *ea*, quæ *sunt* impossibilia. 14. [7] Et quorum scientiæ sunt, & artes, Possibile *fuerit* hæc & esse, & facta esse. 15. [8] Et quorumcunque principium, ut oriantur, in iis est, quæ nos *ad agendum mox* cogere, & persuadere possumus: Hæc verò sunt, *vel* quibus potentiores *sumus*, vel quorum domini *sumus*, vel amici. 16. [9] Et quorum partes *sunt* possibiles, etiam totum *possibile est*: [y] Et quorum totum possibile, etiam partes, plerumque: Si enim Prostragulum, & capi-

ἀδυνάτων λέγωμεν· ἂν δὴ τὸ ἐναντίον ᾖ δυνατὸν ἢ εἶναι ἢ γενέσθαι, καὶ τὸ ἐναντίον δόξειεν ἂν εἶναι δυνατόν· οἷον, εἰ δυνατὸν ἄνθρωπον ὑγιασθῆναι, καὶ νοσῆσαι· ἡ γὰρ αὐτὴ δύναμις τῶν ἐναντίων, ᾗ ἐναντία. 8. Καὶ εἰ τὸ ὅμοιον δυνατὸν, καὶ τὸ ὅμοιον. 9. Καὶ εἰ τὸ χαλεπώτερον δυνατὸν, καὶ τὸ ῥᾷον *· καὶ εἰ τὸ σπουδαῖον ἢ καλὸν γενέσθαι δυνατὸν, καὶ ὅλως † γενέσθαι δυνατόν· χαλεπώτερον γὰρ καλὴν οἰκίαν, ἢ οἰκίαν εἶναι. 10. Καὶ οὗ ἡ ἀρχὴ δύναται γενέσθαι, καὶ τὸ τέλος· οὐδὲν γὰρ γίγνεται, οὐδὲ ἄρχεται γίγνεσθαι τῶν ἀδυνάτων· οἷον, τὸ σύμμετρον τὴν διάμετρον εἶναι, οὔτε ἂν ἄρξαιτο γίγνεσθαι, οὔτε γίγνεται. 11. Καὶ οὗ τὸ τέλος, καὶ ἡ ἀρχὴ δυνατή· ἅπαντα γὰρ ἐξ ἀρχῆς γίγνεται. 12. Καὶ εἰ τὸ ὕστερον τῇ οὐσίᾳ ἢ τῇ γενέσει δυνατὸν γενέσθαι, καὶ τὸ πρότερον· οἷον, εἰ ἄνδρα γενέσθαι δυνατὸν, καὶ παῖδα· πρότερον γὰρ ἐκεῖνο γίγνεται· καὶ εἰ παῖδα, καὶ ἄνδρα· ἀρχὴ γὰρ ἐκείνη. 13. Καὶ ὧν ἔρως ἢ ἐπιθυμία φύσει ἐστίν· οὐδεὶς γὰρ τῶν ἀδυνάτων ἐρᾷ, οὐδ' ἐπιθυμεῖ ὡς ἐπιτοπολύ. 14. Καὶ ὧν ἐπιστῆμαί εἰσι καὶ τέχναι, δυνατὸν ταῦτα καὶ εἶναι καὶ γενέσθαι. 15. Καὶ ὅσων ἡ ἀρχὴ τῆς γενέσεως ἐν τούτοις ἐστὶν, ἃ ἡμεῖς ἀναγκάσαιμεν ἂν, ἢ πείσαιμεν· ταῦτα δ' ἐστὶν, ὧν κρείττους, ἢ κύριοι, ἢ φίλοι. 16. Καὶ ὧν τὰ μέρη δυνατὰ, καὶ τὸ ὅλον· καὶ ὧν τὸ ὅλον δυνατὸν, καὶ τὰ μέρη ὡς ἐπιτοπολύ· εἰ γὰρ πρόσχημα, καὶ κεφαλὶς

* Conjun. 6. Topic. ca. 1. p. 5.
|| Conjun. 2. Top. c. 11. pa. 4.

λὶς, καὶ χιτὼν δύναται γενέσθαι· καὶ τὰ ὑπενδύματα δυνατὸν γενέσθαι· καὶ εἰ ὑπενδύματα, καὶ πρόχημα, καὶ κεφαλὶς, καὶ χιτών. 17. Καὶ εἰ τὸ γένος ὅλον τῶν δυνατῶν γενέσθαι, καὶ τὸ εἶδος· καὶ εἰ τὸ εἶδος, καὶ τὸ γένος· οἷον, εἰ πλοῖον γενέσθαι δυνατὸν, καὶ τριήρη· καὶ εἰ τριήρη, καὶ πλοῖον. 18. Καὶ εἰ θάτερον τῶν πρὸς ἄλληλα πεφυκότων, καὶ θάτερον· οἷον εἰ διπλάσιον, καὶ ἥμισυ· καὶ εἰ ἥμισυ, καὶ διπλάσιον. 19. Καὶ εἰ ἄνευ τέχνης ἢ παρασκευῆς δυνατὸν γενέσθαί τι, μᾶλλον διὰ τέχνης καὶ ἐπιμελείας δυνατόν· ὅθεν καὶ Ἀγάθωνι εἴρηται *.

"Καὶ μὴν τὰ μέν γε τῇ τύχῃ πράσσειν· τὰ δὲ
"Ἡμῖν ἀνάγκη· καὶ τέχνῃ προσγίγνεται.

20. Καὶ εἰ τοῖς χείροσιν ἢ ἥττοσιν ἢ ἀφρονεστέροις δυνατὸν, καὶ τοῖς ἐναντίοις μᾶλλον· ὥσπερ καὶ Ἰσοκράτης ἔφη "δεινὸν εἶναι, εἰ ὁ μὲν Εὔθυνος ἔμαθεν, αὐτὸς δὲ μὴ δυνήσεται εὑρεῖν. 21. Περὶ δὲ ἀδυνάτων δῆλον ὅτι ἐκ τῶν ἐναντίων τοῖς εἰρημένοις ὑπάρχει. ¶ 22. Εἰ δὲ γέγονεν, ἢ μὴ γέγονεν, ἐκ τῶνδε σκεπτέον· πρῶτον μὲν γὰρ, Εἰ τὸ ἧττον γίνεσθαι πεφυκὸς γέγονε, γεγονὸς ἂν εἴη καὶ τὸ μᾶλλον. 23. Καὶ εἰ τὸ ὕστερον εἰωθὸς γίνεσθαι γέγονε, καὶ τὸ πρότερον γέγονεν· οἷον, εἰ ἐπιλέλησται, καὶ ἔμαθέ ποτε τοῦτο. 24. Καὶ εἰ ἐδύνατο καὶ ἐβούλετο, πέπραγε· πάντες γὰρ, ὅταν δυνάμενοι βουληθῶσι, πράττουσιν· ἐμποδὼν γὰρ οὐδέν· ἔτι, εἰ ἐβούλετο, καὶ μηδὲν τῶν ἔξω ἐκώλυε. 25. Καὶ εἰ δυνατὸν, καὶ ὠργίζετο· καὶ εἰ ἐδύνατο, καὶ ἐπεθύμει· ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ, ὧν ὀρέγονται, ἂν δύνωνται, καὶ ποιοῦσιν· οἱ

* Conjun. 6. Ethic. cap. 4.

tal, & tunica, possibiles *sint* esse factæ; etiam & indumenta possibile *fuerit* facta esse: Et si indumenta, etiam prostragulũ, & capital, & tunica. 17. [10] Et si genus totum, ex eorum *sit numero*, quæ possibilia *sunt* esse facta, etiam forma, *seu species*: [1] Et si forma, etiam genus, velut, si navem factam esse possibile *sit*, etiam triremem; & si triremem, etiam navem. 18 [11] Et si alterum *eorum*, quæ naturâ inter se conferuntur; etiam alterum: velut, si duplum, etiam dimidium; & si dimidiũ, etiam duplum. 19. [12] Et si sine arte, vel apparatu possibile *sit* factum esse aliquid; *multò* magis per artem & diligentiam, possibile *fuerit*: [a] undè & ab Agathone dictum est,

" *Atqui quædam quidem, per Fortunam perficere: quædam verò,*
" *Per nos* ipsos, *necesse* est: *Ars verò adjungitur.*

20. [13] Et si à deterioribus vel inferioribus, vel imprudentioribus possibile *sit factum esse*, etiam à contrariis *multò* magis; ut etiam Isocrates dixit, "Grave esse, Euthynum didicisse, ipsum verò invenire non posse. 21. [b] De Impossibilibus autem, perspicuum *est*, quòd *formæ seu propositiones nobis* præstò sint ex contrariis *earum*, quas *jam* exposuimus. ¶ 22. [c] FACTUM autem sit, necne, ex his *quæ sequuntur est* considerandum: [1] Primùm quidem, si quod naturâ minùs aptum *est* fieri, factum sit, etiam quod *naturâ* aptius *est, id* factum fuerit. 23. [2] Et si, quod *tempore* posteriùs solitũ est fieri, factum sit; etiam, quod priùs, factum est: velut, si oblitus sit *alicujus rei*, etiam hanc olìm didicit. 24. [3] Et si potuit, ac voluit, *etiam* fecit: Omnes enim, quandò possunt, & volunt, faciunt: Nam impedimento nihil *est*: [d] Prætereà, si voluit, & nullum externum *impedimentum* prohibuit. 25. [4] Et si *fieri id* possibile *est* ac iratus *is* fuit: [e] Et si potuit, ac concupivit: Plerunquè enim, quæ appetunt *homines, ea* si possint, etiam faciunt: Improbi

10 [z], *A genere ad speciem: Si genus* fieri potest, *etiam & species:*

z Et *conversim.*

11 [a], *Ab iis, quæ sub eandem rationem* veniunt, *i. à Relatis: Si alterum eorum* fieri potest; etiam *& alterum.*

12 [a], *Ab arte, & studio in rebus conficiendis: Si enim absque illis* fieri potest, *multo magis, ipsis adhibitis*: Ratio enim & opera in rebus posita, non parva adminicula præbet.

a Cui suffragatur *testimonium Agathonis* Poetæ Tragici.

13 [a], *Ab efficientibus ipsis: Si* effici potest *à deterioribus*, vel *inferioribus*, vel *insipientioribus*; etiam *& facilius* efficietur *ab* horum *contrariis.*

b *De impossibili, formæ* dictis *contrariæ*, eadem opera sunt eliciendæ.

c De Quæstione [*An factum sit?*] seu *de facti conjectura*, form.

1 [a], *A naturali rei inclinatione: Si* quod *minus aptum* erat effici, factum sit; *&*, quod *magis aptum* erat, factum est.

2 [a], *Ab eo, quod tempore consequens est, ad idq; quod antecessit: Si, quod tempore posterius* esse consuevit, *factum* sit; *& quod prius*, factum omninò est.

3 [a], *A facultate & voluntate conjunctis*: Hæc si conjuncta habuit, obversari nihil potest, quod moræ sit.

d Item, *A voluntate, absq; impedimento externo*: Hæc enim licet absit facultas, satis probant fecisse.

4 [a], *A natura rei, quæ effici possit, & ira agentis*; Hæc enim, *si concurrint*, haud dubiè fecit.

e Item, *Ab agentis facultate & cupiditate conjunctis*: Hæc enim ferè quidvis expediunt.

5 a, *Ab impetu rei & apparatu agentis paulo antegressis: Si enim & res eò inclinarit*, ut *mox geri* deberet, & *is animo* cæterisque *paratus* fuerit, videtur *etiam fecisse*.

6 a, *Ab iis, quæ ordine naturæ antecedunt*, sivè *ante rem*, seu *propter illam*: Hæc enim arguunt fecisse.

f Exemp. ejus quod ante rem sit;

* Et ejus, quod propter rem.

g Contrà, *Ab iis quæ ordine naturæ rem gestam consequuntur*: Hæc enim probant id quod priùs, & quod horum gratiâ fieri solet, factum esse.

h Ex *his antecedent.* & *consequent. Alia, necessariò* concludunt, ut τεκμήρια: *Alia*, sunt *verisimilia* solùm:

i *De non facto, formæ*, jam *dictis* sunt *contrariæ*.

k De Quæst. [*An futurum sit*] *formæ* etiam sunt *eædem, quæ* erant *de facto*; 1 a, *A voluntate & facultate conjunctis*; fuit part. 24. 2 a, *A cupiditate, aut irâ; & ratiocinatione*; fuit par. 25.

3 a, *Ab impetu rei statim agendæ*: fuit par. 26. Si operam det ut *jamjam* obeat, aut *si mox facere paret*; dici id potest, *futurum*.

4 a, *Ab iis, quæ vel ordine naturæ antecedunt rem* ipsam: fuit pa. 27.

l Vel *hujus gratiâ fiunt, ut hoc* ipsum sc. *efficiatur*; fuit par. 27.

m De Quæst. [*An sit magnum, vel majus?*] petenda sunt *formæ sigillatim ex antedictis* cap. 7. lib. 1.

probi quidem, propter incontinentiam; Æqui verò & *boni, ob ratiocinationem*; quoniam res justas, & *bonas* cupiunt. 26. [5] Et si in procinctu erat, ut *hoc* fiat, & *hic* faciat: Verisimile enim *est* eum, qui *facere* paratus erat, etiam fecisse: 27. [6] Et si *antè* facta sunt *ea*, quæcunque naturalitèr fiunt ante illud, vel illius (*quod probare vis*) gratiâ *fieri solent*; [f] velut, si fulguravit, etiam tonuit. * 28. Et si conatus est *stuprum facere*, etiam fecit. 29. [g] Et *contrà*, si *aut ea* quæcunque posteriùs naturalitèr fieri solent, aut *id* cujus gratiâ fiunt, facta sint, etiam *id* quod priùs *fieri*, & quod in hunc finem *fieri solet*, factum est: velut, si tonuit, etiam fulguravit: & si *stuprum* fecit, etiam & conatus est. 30. [h] Sunt autem, ex his omnibus, *quæ consequuntur, & antecedunt*, alia quidem, ex necessitate; alia verò, plerunque ità *se* habentia. 31. [i] De eo autem, quod NON est FACTUM, manifestum *est sumendam esse fidem* ex contrariis eorum, quæ dicta sunt. ¶ 32. [k] De eo etiam, quod Futurum est, *Quomodò sumenda sit Fides*, ex iisdem *Formis est* perspicuū: 1 Nam & id, quod *est* in potestate, & voluntate *alicujus*, futurum est. 33. 2 Et ea quæ sunt in cupiditate, & irâ, & ratiocinatione, cum facultate *agendi*. 34. 3 Ob hæc itidem, si in ipso faciendi impetu, vel in *ipso* apparatu *res erat, etiam* erit: Plerunq; enim fiunt magis ea, quæ parata sunt ut *fiant*, quàm quæ non sunt. 35. 4 Et si ante hoc facta sint *ea*, quæcunque naturalitèr priùs fieri consueverūt, *etiam & id quod consequitur*: velut, si *cœlum* nubibus obductum sit, verisimile *est* pluiturum: [l] Et si id quod hujus gratiâ *est comparatum*, factum sit; etiam hoc verisimile *est* factum iri: veluti, si fundamentum *jactum sit*, etiam domus *futura est*. ¶ 36. [m] De MAGNITUDine autem & Parvitate rerum, deque MAJORI & MINORI, *inter se collatis*; & omninò de MAGNIS & PARVIS, *Quomodò sumenda sit Fides*,

μὲν φαῦλοι, δι' ἀκρασίαν· οἱ δ' ἐπιεικεῖς, ὅτι τῶν ἐπιεικῶν ἐπιθυμοῦσι. 26. Καὶ εἰ ἔμελλε γίγνεσθαι, καὶ ποιεῖν· εἰκὸς γὰρ τὸν μέλλοντα καὶ ποιῆσαι. 27. Καὶ εἰ γέγονεν ὅσα πέφυκε πρὸ ἐκείνου, ἢ ἕνεκα ἐκείνου· οἷον, εἰ ἤστραψε, καὶ ἐβρόντησε. 28. Καὶ εἰ ἐπείρασε, καὶ ἔπραξε. 29. Καὶ εἰ ὅσα ὕστερον πέφυκε γίγνεσθαι, ἢ οὗ ἕνεκα γίγνεται, γέγονε, καὶ τὸ πρότερον, καὶ τὸ τούτου ἕνεκα, γέγονεν· οἷον, εἰ ἐβρόντησε, καὶ ἤστραψε· καὶ εἰ ἔπραξε, καὶ ἐπείρασεν. 30. Ἔστι δὲ τούτων ἁπάντων, τὰ μὲν, ἐξ ἀνάγκης· τὰ δὲ, ὡς ἐπιτοπολὺ οὕτως ἔχοντα. 31. Περὶ δὲ τοῦ μὴ γεγονέναι, φανερὸν ὅτι ἐκ τῶν ἐναντίων τοῖς εἰρημένοις. ¶ 32. Καὶ περὶ τοῦ ἐσομένου, ἐκ τῶν αὐτῶν δῆλον· τό, τε γὰρ ἐν δυνάμει καὶ βουλήσει ὄν, ἔσται. 33. Καὶ τὰ ἐν ἐπιθυμίᾳ, καὶ ὀργῇ, καὶ λογισμῷ μετὰ δυνάμεως ὄντα. 34. Διὰ ταῦτα καὶ εἰ ἐν ὁρμῇ τοῦ ποιεῖν ἢ μελλήσει, ἔσται· ὡς γὰρ ἐπιτοπολὺ γίγνεται μᾶλλον τὰ μέλλοντα, ἢ τὰ μὴ μέλλοντα. 35. Καὶ εἰ προγέγονεν ὅσα πρότερον πέφυκε γίγνεσθαι· οἷον, εἰ συννεφεῖ, εἰκὸς ὗσαι· καὶ εἰ τὸ ἕνεκα τούτου γέγονε, καὶ τοῦτο εἰκὸς γενέσθαι· οἷον, εἰ θεμέλιος, καὶ ὁ οἰκία. ¶ 36. Περὶ δὲ μεγέθους καὶ μικρότητος τῶν πραγμάτων, μείζονός τε καὶ ἐλάττονος, καὶ ὅλως μεγάλων καὶ μικρῶν, ἐκ

* Lib. 1. cap. 7.
† Lib. 1. cap. 8.

ἐκ τῶν προειρημένων * ἡμῖν ἐστὶ φανερόν· εἴρηται γὰρ ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς † περί τε μεγέθους ἀγαθῶν, καὶ περὶ τοῦ μείζονος ἁπλῶς καὶ ἐλάττονος· ὥστε ἐπεὶ καθ' ἕκαστον τῶν λόγων τὸ προκείμενον τέλος ἀγαθόν ἐστιν· οἷον, τὸ συμφέρον, καὶ τὸ καλὸν, καὶ τὸ δίκαιον· φανερὸν ὅτι δι' ἐκείνων ληπτέον τὰς αὐξήσεις πᾶσι. 37. Τὸ δὲ παρὰ ταῦτά τι ζητεῖν περὶ μεγέθους ἁπλῶς καὶ ὑπεροχῆς, κενολογεῖν ἐστί· κυριώτερα γάρ ἐστι πρὸς τὴν χρείαν τῶν καθόλου, τὰ καθ' ἕκαστα τῶν πραγμάτων· περὶ μὲν οὖν δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου, καὶ πότερον γέγονεν ἢ οὐ γέγονε, καὶ ἔσται ἢ οὐκ ἔσται· ἔτι δὲ, περὶ μεγέθους καὶ μικρότητος τῶν πραγμάτων, εἰρήσθω ταῦτα.

ex iis, quæ ante dicta sunt nobis manifestum *est* : [n] Dictum enim est in Deliberativo *genere*, & de Magnitudine bonorum, & de Majori ac Minori in universum : [o] Quare, quoniam in unoquoque orationum *genere*, propositus *cuique* finis est, *id quod* bonum *est*; velut Utile, & Honestum, & justum : [p] Manifestum *est* ex *formis* illis, *de bonorum magnitudine in genere Deliberativo expositis*, Amplificationes *esse* omnibus *oratoribus in omni genere* sumendas. 37. [q] Præter eas autem, aliquid de Magnitudine, & Exuperantiâ in universum, quærere, inanis est disputatio : [r] Nam singularia sunt aptiora ad usum, quam universalia. Ac de Possibili quidem, & Impossibili; & utrum Factum sit an non Factum; & utrum Futurum, necne; Prætereà verò, de Magnitudine, & Parvitate rerum, hæc dicta sunto.

n Etenim in eo capite, disputavimus de mogno & majori, bono, &c.

o Ergo, cum *finis* singulorum *generum* sit *bonum* quoddam : (ut *utile*, *pulchrum*, & *justum* :

p Sequitur, *ex formis illis de majori bono*, *enasci* amplificandi *formas*, quæ doceant & *utile majus* esse, ut in eodem cap. & *honestum majus*, ut cap. 9. p. 47. & *justum vel injustum majus*, ut cap. 18.

q Ἀποδίωξις, Quod enim imperiti hîc desiderent, ut *universales de magno* formas à 3b. generibus sejunctas *poneremus*, id *infructuosum* sane fuerit.

r Ut enim *subtilis* naturæ *expositio*, *universalia* sola recipit : ita *rerum praxis* (quæ ab hæc arte exigitur) *singularium explicationem* summo *sibi usui* esse agnoscit.

Tabula sequent. usque ad Cap. 28.

De Fide COMMUNISSIMA, quæ latissime extenditur tam ad Quæstion. trium generum proprias, quam ad Quæst. Infinitas. Ejus tres species :
- Exemplum ; de quo — Cap. 21.
- Sententia, quæ est pars Enthymematis : — 22.
- Enthymema generalissimè acceptum : ubi
  - 1°, De Methodo indagandi Enthymemata. — 23.
  - 2°, De Communibus ipsorum Locis, Tum
    - Verorum;
      - Sive Demonstrativorū. — 24.
      - Sive Elenchticorum : — 25.
    - Apparentium, seu Captiosorum. — 26.

De Dissolutionibus contrariarum rationum. — 27

Problemata de Amplificatione, & de Dissolutionibus. — 28.

De Exemplis.

CAP. XXI.

Primum, Quot sint exemplorum species, à Par. 3. Deinde Quando utendum sit ipsis, à Par. 8. Et Quando, Par. 10.

Λοιπὸν δὲ περὶ τῶν κοινῶν πίστεων ἅπασιν εἰπεῖν, ἐπείπερ εἴρηται περὶ τῶν ἰδίων· εἰσὶ δ' αἱ κοιναὶ πίστεις,

[a] RELiquum *est*, Fidem omnibus *generibus* Communem exponere ; quandoquidem dictum est de Propria : Est autem Communis Fides in

a Fidei Communissimæ duæ species.

1a, *Exemplum*, 2a, *Enthymema*; *Sententia* enim, quæ videtur esse 3a, *ad enthymema reducitur*, ut pars ad totum.

b De *Exemplo*, tanquam de eo, *quod principii* cujusdam *similitudinem habet*, dicamus; 1o, [*Quot ejus species?*] Aliud, est exemp. *verum*, seu *rei gestæ*, è veteri memoriâ repetitum:

c Aliud, *fictum* & *commentitium*; quod *subdividitur in Parabolam*, i. Collationem;

Et *Logum*, i. Fabulam.

d *Verum exempl.* est *rei factæ enarratio*: veluti,

e Cum Persarum rex Ægyptiis bellum inferret, quidam auctor Græcis fuit, ut armis ei obstarent, quo minus Ægyptum subigeret: Periculosum enim hoc fore Græcorum libertati: idque *ab exemplis* 2b. *Uno Darii regis*, qui Ægypto captâ, trajecit in Græciam:

f *Altero Xerxis*, qui Ægypto potitus, in Græciam cum exercitu transiit.

g *Parabolæ*, sunt *similitudines*, *quibus* crebro, ut stultorum opiniones convinceret, *utebatur Socrates*: veluti, siquis, nullo modo magistratus sorte creari oportere, probet *ex parabolâ geminâ*.

h *Unâ ductâ ab Athletis* selectioribus:

i *Alterâ à navium gubernatoribus*.

k *Logus*, *seu apologus*, i. fabula, est, *qualis fuit Stesichori* Poetæ Lyrici, &c.

l Stesichori *logus adversus Phalarim Tyrannum* (quem Himerenses ducem suarum copiarum fecissent, eique omnem potestatem belli administrandi dedissent, &c.)

m. Περόστασιν habuit *de Equo*, *qui* quo *Cervum è pascuis ejiceret*, ore frænum, & *hominem* dorso *ascendere* admisit, ulciscendi spe ductus. Sed re tota conversâ, ratione hac *servire jam* ipse *incepit homini*.

in genere, duplex: 1 Exemplum, & 2 Enthymema: Sententia enim, est pars Enthymematis. 2. b Ac primùm quidem de Exemplo dicamus: Nam simile *est* Inductioni Exemplum: Inductio verò, *est probationis* principium *quoddam*. ¶ 3. 1 Exemplorum verò formæ, duæ sunt: Nam una quidem exempli forma, *est* Expositio rerum gestarum; c Altera verò, *est* ipsius *Oratoris* fictio: Atque hujus quidem, una *species*, est Parabola; Altera verò, Logi, *seu Fabula*: velut, Æsopicæ & Lybicæ. 4. d Est autem, Exemplum quidem, hujusmodi aliquid; ut e si quis diceret, "Oportere *Græcos* adversus *Persarum* Regem parari, & 'non sinere, *eum Ægyptum subindè* 'in potestatem redigere; quia anteà 'Darius non prius *Hellespontum* trajecit, quàm Ægyptum cepit; cùm 'autem cepisset, *in Græciam* trajecit: f Iterùm, "Xerxes non prius *hac* 'trajecit, quàm *Ægyptum* occupavit; cùm autem occupasset, *in Græciam cum exercitu* trajecit: Quare & 'hic *quoque Rex*, si *illam* ceperit, trajiciet: Quamobrem *hoc ei* non permittendum. 5. g Parabola verò, *est*, *ut similitudines* Socraticæ: velut, si quis diceret, "Non oportere sorte 'datos *viros* magistratum gerere: 'h Simile enim *esse*, ac si quis athletas sortiatur, non qui possint decertare, sed qui sorte obtigerint: i Aut '*siquis* ex nautarum *numero*, *eum* qui e m '*navis* gubernatorem esse oporteat, 'sorte deligat; Quasi sorte electo, 'non autem *gubernandi* perito com'mittendum *sit*. 6. k Logus, *seu Fabula*, *est*, qualis Stesichori *fuit* adversùs Phalarim, & Æsopi de Populari concionatore *quodam Samio*: l Stesichorus enim, cùm Himerenses Phalarim, Imperatorem cum summo imperio elegissent, & corporis *ei* custodiam traditurì essent; post aliam disputationem, *hunc* Logum eis dixit: "m Quòd *nimirum* equus tenuit '*uberrimum* pratum solus; cùm au-

δύο τῷ γένει, παράδειγμα, καὶ ἐνθύμημα· ἡ γὰρ γνώμη, μέρος ἐνθυμήματός ἐστι. 2. Πρῶτον μὲν οὖν περὶ παραδείγματος λέγωμεν· ὅμοιον γὰρ ἐπαγωγῇ τὸ παράδειγμα· ἡ δ' ἐπαγωγὴ, ἀρχή. ¶ 3. Παραδειγμάτων δὲ εἴδη δύο ἐστίν· ἓν μὲν γάρ ἐστι παραδείγματος εἶδος, τὸ λέγειν πράγματα προγεγενημένα· ἓν δὲ, τὸ αὐτὸν ποιεῖν· τούτου δὲ, ἓν μὲν, παραβολή· ἓν δὲ, λόγοι, οἷον οἱ Αἰσώπειοι, καὶ Λιβυκοί. 4. Ἔστι δὲ, τὸ μὲν παράδειγμα τοιόνδέ τι, ὥσπερ εἴ τις λέγοι, "ὅτι δεῖ πρὸς βασιλέα 'παρασκευάζεσθαι, καὶ μὴ ἐᾶν 'Αἴγυπτον χειρώσασθαι· καὶ 'γὰρ πρότερον Δαρεῖος, οὐ 'πρότερον διέβη πρὶν Αἴ'γυπτον λαβεῖν· λαβὼν δὲ, 'διέβη· καὶ πάλιν, "Ξέρξης 'οὐ πρότερον ἐπεχείρησε, 'πρὶν ἢ ἔλαβε· λαβὼν δὲ, 'διέβη· ὥστε καὶ οὗτος, ἂν λά'βῃ, διαβήσεται· διὸ οὐκ 'ἐπιτρεπτέον. 5. Παραβολὴ δὲ, τὰ Σωκρατικά· οἷον, εἴ τις λέγοι, "ὅτι οὐ δεῖ τοὺς 'κληρωτοὺς ἄρχειν· ὅμοιον 'γὰρ, ὥσπερ εἴ τις τοὺς ἀ'θλητὰς κληροίη, μὴ οἳ ἂν 'δύνωνται ἀγωνίζεσθαι, ἀλλ' 'οἳ ἂν λάχωσιν· ἢ τῶν πλω'τήρων ὅν τινα δεῖ κυβερ'νᾶν κληρώσειεν, ὡς δέον 'τὸν λαχόντα, ἀλλὰ μὴ τὸν 'ἐπιστάμενον. 6. Λόγος δὲ, οἷος ὁ Στησιχόρου πρὸς Φάλαριν, καὶ Αἰσώπου ὑπὲρ τοῦ δημαγωγοῦ· Στησίχορος μὲν γὰρ, ἑλομένων στρατηγὸν αὐτοκράτορα τῶν Ἱμεραίων Φάλαριν, καὶ μελλόντων φυλακὴν διδόναι τοῦ σώματος, τἆλλα διαλεχθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς λόγον, "ὡς ἵππος κατεῖχε λειμῶνα μόνος· ἐλ'θόντος

ἐλθόντος δ' ἐλάφου, καὶ διαφθείροντος τὴν νομὴν, βουλόμενος τιμωρήσασθαι τὸν ἔλαφον, ἠρώτα τὸν ἄνθρωπον, εἰ δύναιτο μετ' αὐτοῦ κολάσαι τὸν ἔλαφον· ὁ δ' ἔφησεν, ἐὰν λάβῃ χαλινὸν, καὶ αὐτὸς ἀναβῇ ἐπ' αὐτὸν, ἔχων ἀκόντια· συνομολογήσαντος δὲ, καὶ ἀναβάντος, ἀντὶ τοῦ τιμωρήσασθαι, αὐτὸς ἐδούλευσεν ἤδη τῷ ἀνθρώπῳ· οὕτω δὲ καὶ ὑμεῖς, ἔφη, ὁρᾶτε, μὴ τοὺς πολεμίους βουλόμενοι τιμωρήσασθαι, ταὐτὰ πάθητε τῷ ἵππῳ· τὸν μὲν γὰρ χαλινὸν ἤδη ἔχετε, ἑλόμενοι στρατηγὸν αὐτοκράτορα· ἐὰν δὲ φυλακὴν δῶτε, καὶ ἀναβῆναι ἐάσητε, δουλεύσετε ἤδη Φαλάριδι. 7. Αἴσωπος δὲ ἐν Σάμῳ συνηγορῶν δημαγωγῷ κρινομένῳ περὶ θανάτου, ἔφη, "ἀλώπεκα διαβαίνουσαν ποταμὸν, ἀπωσθῆναι εἰς φάραγγα· οὐ δυναμένην δὲ ἐκβῆναι, πολὺν χρόνον κακοπαθεῖν, καὶ κυνοραϊστὰς πολλοὺς ἔχεσθαι αὐτῆς· ἐχῖνον δὲ πλανώμενον, ὡς εἶδεν αὐτὴν κατοικτείραντα ἐρωτᾶν, εἰ ἀφέλοι αὐτῆς τοὺς κυνοραϊστάς· τὴν δὲ οὐκ ἐᾶν· ἐρομένου δὲ διὰ τί, φάναι, ὅτι οὗτοι μὲν πλήρεις μου ἤδη εἰσὶ, καὶ ὀλίγον ἕλκουσιν αἷμα· ἐὰν δὲ τούτους ἀφέλῃ, ἕτεροι ἐλθόντες πεινῶντες, ἐκπιοῦνταί μου τὸ λοιπὸν αἷμα· ἀτὰρ οὖν καὶ ὑμᾶς, ἔφη, ὦ ἄνδρες Σάμιοι, οὗτος μὲν οὐδὲν ἔτι βλάψει· πλούσιος γάρ ἐστιν· ἐὰν δὲ τοῦτον ἀποκτείνητε, ἕτεροι ἥξουσι πένητες, οἳ ὑμῖν ἀναλώσουσι τὰ κοινὰ κλέπτοντες. ¶ 8. Εἰσὶ δ' οἱ λόγοι δημηγορικοὶ, καὶ ἔχουσιν ἀγαθὸν τοῦτον, ὅτι πράγματα μὲν εὑρεῖν ὅμοια γεγενημένα, χαλεπόν· λόγους δὲ ῥᾷον·

tem *eò* veniret cervus, & pascuum *illud* corrumperet; cervum ulcisci cupiens, interrogavit hominem, An posset, *& vellet*, ejus operâ mulctare cervum? Ille verò affirmavit; si *modò is ore* acciperet frænum, & ipse jaculis armatus, in ejus *dorsum* conscenderet: cùm autem conditionem accepisset, & *ille eum* conscendisset, pro vindictâ, *quam de cervo capere sperabat*, ipse servus homini factus est: [n] Sic verò etiam vos videte, inquit, ne cùm hostes ulcisci velitis, eadem patiamini, quæ equus: Frænum enim jam habetis, quòd elegeritis ducem, cum imperio summo; si verò *etiam* custodiam tradideritis, & *quasi humeris* conscendere permiseritis, servietis confestim Phalaridi. 7. Æsopus verò in Samo, cùm patronus esset Ductori populi de capite causam agenti, dixit; "Vulpem, cùm trajiceret flumen, *aquarum impetu* decidisse in voraginem; *undè* cùm minimè posset exire, diù malè affectam esse, & caninas muscas multas ipsi adhæsisse: *Erinaceum* verò *fortè illùc* vagantem, ut vidit ipsam, misericordiâ captum, interrogasse, nùm abigeret ab ipsâ caninas muscas? Eam verò non permisisse: Quærente *illo*, Quâ de causâ? dixisse; Quoniam istæ quidem, plenæ mei jam sunt, & parùm sanguinis sugunt; si verò has abegeris, aliæ supervenientes famelicæ, exhaurient mihi reliquum sanguinis: [l] Igitur etiam vobis, inquit, ô viri Samii, iste non ampliùs *jam reipublicæ* nocet: Est enim dives *jam factus*: Si verò hunc interfeceritis, alii accedent pauperes, qui vobis dilapidabunt, *æraria* publica depeculantes. ¶ 8. [a] Sunt autem Logi concionibus accommodati; & hoc habent commodi, quòd res quidem similes *similitèr* gestas *i. exempla* invenire, difficile *est*: Logos verò, facilius: Nam

n 'Ανταπόδοσις, & *vis Logi*: *Timere* merito *Himerenses* debere, *ne similem exitum* consecuti, *libertatem* amittant.

Æsopus, cum patrocinio suo *tueretur* salutem improbi *ducis*, qui quæstui habuisset rempub.; proposuit *logum de vulpe*, quæ ricinos, *i. muscas*, illius cuti adhærentes, *noluit avelli*; quia *præstaret illos* manere, *jam saturos*, sc. nec multum sanguinis sucturos: Iis enim abactis, accessuros alios *famelicos*, *qui reliquum* ipsi *cruorem* cito *absumerent*.

l 'Απόδοσις, & *vis legi*; *Ducem illum* à rep. *minime removendum* esse, utpote *divitem* factum, parumque deinceps obfuturum: superventuros *alios pauperes*, *qui* publicis *vectigalibus* domum *aversis*, *ærarium* funditus *exhauriant*.

20, [*Quando*, & *Quibus exemplis in oratione, usus sit?*] *Logi* enim, sicut & cætera exempla, *locum* quendam *habeat in concionibus*; & *facilius* quidem *inveniuntur*, quam exempla vera:

n *Exempla* autem *vera*, licet *difficilius inveniantur*, *Concionibus* tamen *utiliora* sunt, quam Logi, & Parabolæ.

o [*Quomodo autem utendum erit exemplis?*] *Deficiente* sane *Enthymemate*, si res aliter non ferat, *exemplum* pro ratione *adhibendum*:

p *Enthymemati* autem *suppetenti subjiciendum exemplum*, vice testimonii.

q Rat. Quia *exempla*, *si ante enthymemata* collocentur, cum *specimen Inductionis* habeant, *raro* parumq; *orationi* sunt *accommodata*:

r *Si post enthymemata* afferantur, *similitudinem testimoniorum gerunt*; quæ passim auctoritate suâ fidem faciunt.

s Unde *Qui exempla primo loco ponet*, *necessario* tenetur, *plurima illic ponere exempla*, quæ Inductionem repræsentent.

t Qui *postponit*, ei hâc molestiâ liberato, *unum etiam* ad causam satis fuerit.

u *Complex. dict.* x à partic. 3a, Et y à partic. 9a ad finem, Et z part. 8a.

Nam confingere *eos* oportebit, uti etiam Parabolas; modo quis simile *in rebus* intueri possit; id quod facilius *factu* est ex Philosophia. 9. [n] Ac facilius quidem apparantur logi, & *Parabolæ*; sed utiliora ad consultandum sunt, *Exempla*, *quæ* ex rebus gestis *sumuntur*: Similia enim plerunque *sunt* futura præteritis. ¶ 10. [o] Oportet autem *Oratorem*, cum Enthymemata quidem non habeat, exemplis uti, tanquam demonstrationibus: (Per hæc enim fides *fieri poterit*:) [p] Cum verò habeat *Enthymemata*, *oportebit eis uti*, tanquam testimoniis; *ita* ut post Enthymemata pro Epilogis *ea ipsa* adhibeat. 11. [q] *Exempla* enim *Enthymemati* præposita, similia sunt Inductioni: (Oratoriis autem non *est* accommodata Inductio, nisi paucis *admodum in locis*:) [r] Subjecta verò, testimoniis: Testis autem, ubique ad persuadendum *est* adpositus. [s] Quamobrem etiam *eum qui Enthymematis illa* præponit, necesse *est* multa *exempla* dicere; [t] *eum* verò qui subjicit, *vel* unum etiam satis: Testis enim fide dignus, etiam unus, utilis *est*. [u] Ac [x] Quot quidem species exemplorum *sint*, & [y] Quomodo ipsis, & [z] Quandò utendum, dictum est.

ποιῆσαι γὰρ δεῖ ὥσπερ καὶ παραβολὰς, ἄν τις δύνηται τὸ ὅμοιον ὁρᾶν, ὅπερ ῥᾷόν ἐστιν ἐκ φιλοσοφίας. 9. Ῥᾴω μὲν οὖν πορίσασθαι, τὰ διὰ τῶν λόγων· χρησιμώτερα δὲ πρὸς τὸ βουλεύσασθαι, τὰ διὰ τῶν πραγμάτων· ὅμοια γὰρ ὡς ἐπιτοπολὺ τὰ μέλλοντα τοῖς γεγονόσι. ¶ 10. Δεῖ δὲ χρῆσθαι τοῖς παραδείγμασι μὴ ἔχοντα μὲν ἐνθυμήματα, ὡς ἀποδείξεσιν· ἡ γὰρ πίστις διὰ τούτων· ἔχοντα δὲ, ὡς μαρτυρίοις, ἐπιλόγοις χρώμενον ἐπὶ τοῖς ἐνθυμήμασι. 11. Προτιθέμενα μὲν γὰρ ἔοικεν ἐπαγωγῇ· (τοῖς δὲ ῥητορικοῖς οὐκ οἰκεῖον ἐπαγωγὴ, πλὴν ἐν ὀλίγοις) ἐπιλεγόμενα δὲ, μαρτυρίοις· ὁ δὲ μάρτυς, πανταχοῦ πιθανός· διὸ καὶ προτιθέντι μὲν, ἀνάγκη πολλὰ λέγειν· ἐπιλέγοντι δὲ, καὶ ἓν ἱκανόν· μάρτυς γὰρ πιστὸς καὶ εἷς χρήσιμος· πόσα μὲν οὖν εἴδη παραδειγμάτων, καὶ πῶς αὐτοῖς, καὶ πότε χρηστέον, εἴρηται.

De sententia.

CAP. XXII.

Primum, Sententia quid sit, Par. 1. *Et Quot ejus species, à Par.* 3. *Deinde Quomodo utendum sit sententiis, præcepta, à Par.* 8. *Et Quam utilitatem habeant, à Par.* 20.

a De *sententiâ pronunciandâ*, præcipiendum erit, *præmissâ* ejus *definitione* & *specieb.*

1. Definitur igitur, Enunciatio de reb. *universalibus*, &c.

[a] DE SENTENTIÆ dictione autem, cum dictum fuerit, Quid sit Sententia; *res* maxime manifesta fuerit, & de Qualibus, & Quando, & Quibus *hominibus* conveniat Sententiæ dictione uti in orationibus. — [1] Est autem Sententia, Enunciatio, non

ΠΕρὶ δὲ γνωμολογίας, ῥηθέντος * τί ἐστι γνώμη, μάλιστ' ἂν γένοιτο φανερὸν, περὶ ποίων † τε, καὶ πότε ||, καὶ τίσιν * ἁρμόττει χρῆσθαι τῷ γνωμολογεῖν ἐν τοῖς λόγοις· ἔστι δὲ γνώμη, ἀπόφανσις, οὐ μέν-

* Infrà part. hâc.
† Par. 9.
|| Par. 14.
* Par. 11.

μένοι περὶ τῶν καθ' ἕκαστον, οἷον, "ποῖός τις Ἰφικράτης· ἀλλὰ καθόλου· οὔτε περὶ πάντων καθόλου, οἷον, "ὅτι τὸ εὐθὺ τῷ καμπύλῳ ἐναντίον· ἀλλὰ περὶ ὅσων αἱ πράξεις εἰσὶ, καὶ αἱρετὰ ἢ φευκτά ἐστι πρὸς τὸ πράττειν. 2. Ὥστ' ἐπεὶ τὰ ἐνθυμήματα ὁ περὶ τούτων συλλογισμός ἐστι σχεδὸν, τά τε συμπεράσματα τῶν ἐνθυμημάτων καὶ αἱ ἀρχαὶ, ἀφαιρεθέντος τοῦ συλλογισμοῦ, γνῶμαί εἰσι· οἷον,

" Χρὴ δ' οὔποθ' ὅστις ἀρτίφρων πέφυκ' ἀνὴρ,
" Παῖδας περισσῶς ἐκδιδάσκεσθαι σοφούς.

Τοῦτο μὲν οὖν γνώμη· προστεθείσης δὲ τῆς αἰτίας, καὶ τοῦ διατί, ἐνθύμημά ἐστι τὸ ἅπαν· οἷον,

" Χωρὶς γὰρ ἄλλης ἧς ἔχουσιν ἀργίας,
" Φθόνον πρὸς ἀστῶν ἀλφάνουσι δυσμενῆ· καὶ τὸ,
" Οὐκ ἔστιν ὅστις πάντ' ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ· καὶ τὸ,
" Οὐκ ἔστιν ἀνδρῶν ὅστις ἔστ' ἐλεύθερος· γνώμη· πρὸς δὲ τῷ ἐχομένῳ, ἐνθύμημα·
" Ἢ χρημάτων γὰρ δοῦλός ἐστιν, ἢ τύχης.

¶ 3. Εἰ δή ἐστι γνώμη τὸ εἰρημένον, ἀνάγκη τέτταρα εἶναι γνώμης εἴδη· ἢ γὰρ μετ' ἐπιλόγου ἔσται, ἢ ἄνευ ἐπιλόγου· ἀποδείξεως μὲν οὖν δεόμεναί εἰσιν, ὅσαι παράδοξόν τι λέγουσιν, ἢ ἀμφισβητούμενον· ὅσαι δὲ μηδὲν παράδοξον, ἄνευ ἐπιλόγου. 4. Τούτων δ' ἀνάγκη, τὰς μὲν, διὰ τὸ προεγνῶσθαι, μηδὲν δεῖσθαι ἐπιλόγου· οἷον,

" Ἀνδρὶ δ' ὑγιαίνειν ἄριστόν ἐστιν, ὥς γ' ἡμῖν δοκεῖ.

tamen de singularibus; velut, "Qualis *sit* Iphicrates, sed de universalibus; neque de omnibus universalibus; velut, *cum dicitur*; "Rectum curvo contrarium *esse*; [b] sed de *iis* quorumcunque sunt actiones, & quæ in agendo expetenda, vel fugienda sunt. 2. [c] Quare, quoniam Enthymemata fere sint is *ipse*, *qui* de talibus *rebus sit*, Syllogismus; [d] *Certe* dempto *ipso* Syllogismo, Enthymematum & conclusiones & principia, erunt *ipsæ* sententiæ: [e] velut,

" [1] Nunquam *oportet* eum, *qui prudenti ingenio præditus est vir*,
" *Liberos nimis, ut sapientes* fiant, *instituere*:

Atque hoc quidem *est* sententia; Addita vero causa, & Quamobrem, totum erit Enthymema:

Veluti *ibidem*;

" *Nam præter reliquam, quam habent, ignaviam,*
" *Invidiam à* suis *civibus acquirunt infestam*: [2] Et illud,
" *Nemo est*, *qui in omnibus sit vir beatus*: [3] Et illud,
" *Non est hominum quisquam qui sit liber*; Sententia *est*: *Addito* autem *eo* quod sequitur, *fiet* Enthymema;
" *Aut enim pecuniarum servus est*, *aut fortunæ*.

¶ 3. [a] Si igitur sententia, est *id* quod dictum *est*, necesse *est* quatuor esse sententiæ species: Aut enim cum epilogo *seu ratione necessario adjecta erunt*, aut sine epilogo: f Ac demonstrationis quidem *seu epilogi* indigentes, sunt *illæ*, quæcunque aliquid dicunt, *quod est* præter communem opinionem, vel controversum *est*: [g] Quæcunque verò nihil præter opinionem *dicunt*, *ea proferuntur* absque Epilogo. 4. [h] Ex his autem *quæ absq; Epilogo proferendæ*, necesse *est* [i] alias quidem, nihil Epilogo indigere; quia *hominibus* ante sint cognitæ; velut,

" *Viro autem valere, optimum est, sicut nobis sane videtur*:

Sic

b *Iisq;* nimirum, *quæ ad actiones humanas solum pertinent.*

c Et proin (quod ad *Definitum ipsum*:) Cum Enthymemata sint argumentationes de reb. iis, quales esse sententiarum silvam dicimus:

d Sequitur, *extremas & primas Enthymematum partes* (1. *Antecedentem* & *Consequentem*, quæ solitariæ nihil concludunt) *esse sententias.*

e Exempl. sententiarum, 1m, *In genere deliberativo*; ex Euripidis Medæa: verba sunt Medææ.

2m, *In demonstrativo*; ex Schenobæa Euripid. in Prologo.

3m, *In Judiciali*, ex Euripid. Hecubâ; cujus verba sunt hæc ad Agamemnonem.

2o, *Sententiarum genera duo* sunt, quæ subdividuntur in *species quatuor*: Aliæ, *cum Epilogo* seu causâ additâ, esse debent; Aliæ, *sine Epilogo.*

f *Cum epilogo* adnexo erunt *illæ*, *quæ admirabile* aliquid edunt, *aut id de quo non omnes eodem* modo sentiunt:

g *Sine epilogo* autem illæ, *quæ nihil alienum a multorum opinionibus* contineant.

h *Species horum generum* quatuor sunt, hæ: *Earum quæ sine epilogo pronunciandæ*, duæ species:

1a, *Aliæ probatione adjecta non egent*; *quia a te pueres ipsa probata foret*, ita habere intelligebatur.

[2a] *Aliæ*, licet *haud antè* perceptæ essent, *simul tamen editæ*, *simul intellectæ*.

i Exempl. ex Eurpid. Troadib. loquitur Hecuba ad Menelaum.

k *Earum quæ cum epilogo*, (seu subjectâ ratione) *confirmandæ*, duæ etiam species:

[3a] *Aliæ*, sunt *pars solum enthymematis*:

l Exempl. ex Medæa Eurip.

[4a] *Aliæ multum retinent Enthymematis*, *eiusque partes implicatas* habent: unde *Enthymematicæ* meritò appellantur.

m Sunt autem *hæ*, *in quibus*, si attenderis, tanquam *impressa cernitur causa*, quæ te ita sentire & loqui facit.

n Exempl. Senarius antiqui Poëtæ,

o Ex præmiss. *docetur sententiarum usus*: Ac

1o, [*De qualib. rebus usurpandæ sint*?] collig. ex dict. à par. 3. De *rebus enim dubiis*, *aut incredibilibus*, adhibenda est 3a *species*, (de qua par. 6.)

Idque *p* vel *præponendo epilogum*.

q Ex. gr. locum illum Euripidis, si quis contra ac Medæa, confirmaret; causam is priore loco dicet, posteà sententiam proferet: -

r Vel *postponendo*; ut ubi Medæa; Sententiam primum proferet, & subinde confirmabit.

s De *reb. non prorsus incredibilibus*, *sed tamen obscuris*, *convenit* 4a *species* (par. 7.) Sed ita inserto epilogo, ut orbem elegantem, celeremque conficiat.

t Huic negotio *apta sunt etiam Apophthegmata*, tum ea quibus Laconum *breviloqua gens* utebatur;

u Tum, *quæ ænigmatice conformata*, *sensus abditos* habent; velut, illa monitio Stesichori Poëtæ &c.

Sic enim ipsi vulgo *rem se habere*, apparet. 5. [2] Alias verò, simul atq; pronunciantur, perspicuas esse iis, qui intui i fuerint: [i] velut,

" *Nemo amator*, *quisquis non semper amat*.

6. [k] Ex iis verò, *quæ sunt* cum epilogo, [3] aliæ Enthymematis pars sunt; [l] ut,

" Nunquam *oportet* eum, *quisquis prudenti ingenio præditus est* vir.

7. [4] Aliæ Enthymematicæ quidem, sed non Enthymematis pars: Quæ quidem etiam maxime probantur *atque arrident*, *quod celeriter scientiam gignant*: [m] Sunt autem hæ, in quibuscunque *expressa* apparet ejus, quod dicitur, causa: [n] velut in hoc *dicto*,

" *Immortalem iram ne serves*, *cum mortalis sis*.

Cum enim dicitur, " Non oportere semper servare iram, sententia *est*: Quod verò additur; " Cum sis mortalis, causam *sententiæ* exprimit. Simile verò etiam illud,

" *Mortalia oportet mortalem*, *non immortalia mortalem sapere*.

¶ 8. [o] Manifestum *est* igitur ex iis quæ dicta *sunt*, tum QUOT species sint sententiæ, tum [1] de CUJUSMODI *rebus* unaquæq; *earum apte* conveniat: Nam de controversis, aut *de* iis quæ *sunt* præter opinionem, non *utendum erit* sine epilogo, sed [p] aut præponendo epilogum, sententiâ uti oportet loco conclusionis; [q] velut, si quis diceret, " Ac ego quidem, quoniam ' neque invidiæ subjici oportet, neque ' ignavum esse; nego eruditioni operam dandam: [r] Aut *inverso ordine*, hoc prius dicendo, subjicere ea, quæ priora *erant*. 9. [s] De iis autem *rebus*, quæ non omnino præter opinionem *sunt*, sed tamen *obscuræ*, *sententiâ uti convenit*; quam contractissimè & *concinne* adjiciendo causam. 10. [t] Conveniunt verò in ejusmodi *rebus* & *sententiis*, etiam Apophthegmata *illa*, quæ *ob brevitatem* Laconica *sunt*, [n] & *illa*, quæ *propter obscuritatem*, ænigmatum

φαίνεται μὲν γὰρ τοῖς πολλοῖς οὕτω. 5. Τὰς δ' ἅμα λεγομένας, δήλας εἶναι ἐπιβλέψασιν· οἷον,

" Οὐδεὶς ἐραστὴς *, ὅστις οὐκ ἀεὶ φιλεῖ.

6. Τῶν δὲ μετ' ἐπιλόγου, αἱ μὲν, ἐνθυμήματος μέρος εἰσίν· ὥσπερ,

" Χρὴ δ' † οὔποθ' ὅστις ἀρτίφρων.

7. Αἱ δ' ἐνθυμηματικαὶ μὲν, οὐκ ἐνθυμήματος δὲ μέρος· αἵπερ καὶ μάλιστα εὐδοκιμοῦσιν· εἰσὶ δ' αὗται, ἐν ὅσαις ἐμφαίνεται τοῦ λεγομένου τὸ αἴτιον· οἷον ἐν τῷδε,

" Ἀθάνατον ὀργὴν μὴ φύλαττε θνητὸς ὤν.

τὸ μὲν γὰρ φάναι, " μὴ ' δεῖν ἀεὶ φυλάττειν τὴν ὀργὴν, γνώμη· τὸ δὲ προσκείμενον, " θνητὸν ὄντα, τὸ διὰ τί λέγει· ὅμοιον δὲ καὶ τό,

" Θνατὰ χρὴ τὸν θνατὸν ||, οὐκ ἀθάνατον τὸν θνατὸν φρονεῖν.

¶ 8. Φανερὸν οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων πόσα τε εἴδη γνώμης, καὶ περὶ ποῖον ἕκαστον ἁρμόττει· περὶ μὲν γὰρ τῶν ἀμφισβητουμένων, ἢ παραδόξων, μὴ ἄνευ ἐπιλόγου, ἀλλ' ἢ προθέντα τὸν ἐπίλογον, γνώμῃ χρῆσθαι τῷ συμπεράσματι· οἷον, εἴ τις εἴποι· " ἐγὼ μὲν οὖν, ἐ' πειδὴ οὔτε φθονεῖσθαι δεῖ, ' οὔτ' ἀργὸν εἶναι, οὔ φημι ' χρῆναι παιδεύεσθαι· ἢ τοῦτο προειπόντα, ἐπειπεῖν τὰ ἔμπροσθεν. 9. Περὶ δὲ τῶν μὴ παραδόξων, ἀδήλων δὲ, προστιθέντα τὸ διότι στρογγυλώτατα. 10. Ἁρμόττει δ' ἐν τοῖς τοιούτοις καὶ τὰ Λακωνικὰ ἀποφθέγματα, καὶ τὰ αἰνιγματώδη·

* Conjun. Endem. lib. 7. c. 7.

† Conjun. pa. 2.

|| Conjun. 10 Ethic. cap. 7.

τώδη· οἷον, εἴ τις λέγοι ὅπερ Στησίχορος ἐν Λοκροῖς εἶπεν *, " ὅτι οὐ δεῖ ὑβρι-' στὰς εἶναι, ὅπως μὴ οἱ ' τέττιγες χαμόθεν ᾄδωσιν. 11. Ἁρμόττει δὲ γνωμολογεῖν, ἡλικίᾳ μὲν πρεσβυτέρῳ· περὶ δὲ τούτων ὧν ἔμπειρός τις ἐστίν. 12. Ὡς τὸ μὲν μὴ τηλικοῦτον ὄντα γνωμολογεῖν, ἀπρεπές, ὥσπερ καὶ τὸ μυθολογεῖν. 13. Τὸ δὲ περὶ ὧν ἄπειρος, ἠλίθιον, καὶ ἀπαίδευτον· σημεῖον δ' ἱκανόν· οἱ γὰρ ἀγροῖκοι μάλιστα γνωμοτύποι εἰσὶ, καὶ ῥᾳδίως ἀποφαίνονται. 14. Καθόλου δὲ μὴ ὄντος καθόλου εἰπεῖν, μάλιστα ἁρμόττει ἐν σχετλιασμῷ, καὶ δεινώσει· καὶ ἐν τούτοις †, ἢ ἀρχόμενον, ἢ ἀποδείξαντα. 15. Χρῆσθαι δὲ δεῖ καὶ ταῖς τεθρυλλημέναις καὶ κοιναῖς γνώμαις, ἂν ὦσι χρήσιμοι· διὰ γὰρ τὸ εἶναι κοιναὶ, ὡς ὁμολογούντων ἁπάντων, ὀρθῶς ἔχειν δοκοῦσιν· οἷον παρακαλοῦντι εἰς τὸ κινδυνεύειν μὴ θυσαμένους,

" Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης·

καὶ ἐπὶ τὸ ἥττους ὄντας,

" Ξυνὸς ἐνυάλιος· --- καὶ ἐπὶ τὸ ἀναιρεῖν τῶν ἐχθρῶν τὰ τέκνα καὶ μηδὲν ἀδικοῦντα·

" Νήπιος ‖, ὃς πατέρα κτείνας, παῖδας καταλείποι.

16. Ἔτι ἔνιαι τῶν παροιμιῶν καὶ γνῶμαί εἰσιν· οἷον παροιμία, Ἀττικὸς πάροικος. 17. Δεῖ δὲ τὰς γνώμας λέγειν, καὶ παρὰ τὰ δεδημοσιευμένα, (λέγω δὲ δεδημοσιευμένα, οἷον τὸ, ' γνῶθι σεαυτόν· καὶ τὸ,

* Conjun lib. 3. ca. 11. pa. 7.

† Conjun. pa. 8.

‖ Conjun. lib. 1. ca. 16. pa.

speciem habent: velut, si quis diceret, quod Stesichorus apud Locrenses locutus est; Non oportere *vicinis po-* ' *pulis* contumeliosos esse, ne *devastatâ* ' *patriâ*, cicadæ humi canant. 11. [a] Sententias verò *in dicendo* proferre, *illum* quidem decet, qui ætate est provectior; sed de iis *tamen rebus*, quarum quis est peritus. 12. [x] Quasi eum quidem, qui ne tantillæ ætatis est, *i. puer*, proferre sententias indecorum *sit*, ut etiam Fabulas Deorū narrare. 13. [y] De iis verò, quorum *est* imperitus, *sententiose loqui*, stultū *sit*, atque ineruditum: [z] Signum autem *hujus rei* idoneum *est quod* rustici *ob inscitiam*, maxime sententiarum compositores sunt; & facile eas *de re quavis* enunciant. 14. [3] *Sententia* autem [1] quæ universaliter *vera* non est, *eam*, *quasi vera sit*, universaliter dicere, *hoc* solum in Conquestione, & Exaggeratione locum habet; [a] Atque in his *quidem*, vel ut, postposito epilogo, *à sententiâ* incipias, vel cum demonstraveris, *eandem adjicias*. 15. [2] Oportet autem [1] uti etiam pervulgatis, & communibus sententiis *in quâvis orationis parte*, si *causæ nostræ* sint utiles: Nam quia sunt *in usu* communes, quasi confitentibus omnibus, recte *se* habere videntur: [b] velut ei qui adhortatur ad periculum subeundum *eos*, qui *rite* sacrificiū non persecerint, *utile illud*,

" *Unum augurium optimum defendere patriam*:

[c] Et *eos* qui *adversariis* sunt *viribus* inferiores, *ad dimicandum*, illud,

" *Mars belli communis.*—— Et ad tollendos inimicorum liberos, tametsi nihil injuriæ fecerint;

" *Stultus, qui cæso patre, liberos* superstites *reliquerit*.

16. [a] Præterea, ex Proverbiis nonnulla, etiam sententiæ sunt; velut proverbium *illud*; " Atticus inquilinus vitandus 17. [3] Sententias autem *eas*, quæ etiam pervulgatis *illis dictis* adversantur, (dico autem pervulgata; velut illud, " Nosce teipsum; & illud

U *Chilonis*,

2°, [*A quibus sententiæ dicendæ?*] A *senioribus sci.* & *rerum de quibus dicuntur*, *peritis*: Hæc duo juncta, auctoritatem pondusque afferent:

x Nam, *Et absurdum* esset, *si teneræ* quisquam *ætatis*, sententias *effutiat*;

y Et *rudis ingenii proprium*, *si* sententiam *crepet de reb. ignotis*, quarumq; usum habeat nullum.

z Hinc, *Agrestes* homines, *sententias* stulte *cudere*, & præcepta audacter fundere solent *de rebus*, *quarum* plane *sunt* ignari, ac rudes.

3°, [*Quando, & Ubi maxime adducendæ*, ne explodantur?] præcept. 1m; *Sententiis non universaliter veris*, tanquam universalib. *uti & conformare permissum* est, *cum affectu* graviori *commoti* fuerint.

a Idque vel *postponendo* epilogum, vel *præponendo*.

2m Præcept. bimembre; [1] *Sententiis aliorum* jam *formatis* vulgoq; jactatis, *ubique locus* in oratione *conceditur*, si causam adjuvent: Quales sunt *auctorum sententiæ*, *communi usu*, & judicio *comprobatæ*:

b Ex. gr. Si quis *hortetur ad prælium eos*, *qui litare non potuerint*; sententia illa apta est, quam Hector contra Polydamantem augurem pronunciavit, Iliad. 12.

c Si verò *eos*, *qui inferiores sunt*; conveniet illa, quâ etiam idem contra eundem usus est, Iliad. 18.

d Si quis autem *hortetur*, *ad interficiendos inimicorum liberos*, uti poterit sententiâ illâ Stasini Poetæ, &c.

2 Admittenda *etiam proverbia* nonnulla, quæ *sententiis succedanea* sint; siquidem admonent, quomodo se quis in vitâ gerere debeat.

3m Præcept. *Sententiis etiam uti* licet iis, *quæ pervulgatas criminentur*, ut improbas:

e *Non temere* quidem, & passim; *sed temporibus solum duobus*;

f *Uno tempore*; Cum, *animo commoto*, declares *te abhorrere ab existimationibus illis*, & factis.

g *Altero*; Cum *ex earum* sententiarum *insectatione*, *probum te* & prudentem *videri*, *moresque* meliores *indicare velis*; quos *orationi tuæ adspergere* poteris 2b. *modis*;

h Vel *præelectionem* tuam ipsâ verborum phrasi *detegendo*:

i Vel *causam repudiatæ vulgatæ* sententiæ *indicando*.

k Exempl. 2i *modi*.

l Exempl. 1i *modi*, unum,

m Alterum.

n *Utilitates sententiæ* suo loco positæ, *Duæ* sunt: *Una*, quod *arripiant auditorem*, *suis rebus*, & opinione prudentiæ *captum*.

o Cum enim *universalem* sententiam audit, quam *de rebus suis* prius habuit, *gaudet* ipse secum; *acuminis* hoc sui argumentum ratus, *quasi a nullo admonitus*, *idem* cum oratore antea *sensisset*.

p *Ratio* dicti; simulq; *explicatio Quomodo tales* (quæ auditorem capiant) *inveniantur*:

q Sententia enim, *est enunciatio de re in universum*:

r Cum autem Auditores universim enunciari audiant, quod ipsi antea in parte verum judicabant, mirifice *delectantur opinione solertiæ suæ*; cum opiniones suas jam confirmari, seque sibi ipsis sapientiores esse videant.

s Quocirca *ad sententias has formandas*, *primum occultas oportebit*, *eorum qui te audiunt*, *sententias* sagacissime *odorari*.

t Et dein, cum perspexeris

Chilonis, "Ne quid nimis:) *Eas*, *inquam*, dicere oportet, *e* quando aut mores *inde* apparituri sint meliores, aut cum *vehementiori* affectu dictum sit: Cum affectu quidem, *dictum est*, *f* si quis iratus dixerit, "Falsum esse '*illud pervulgatum*, Oportere se ipsum 'nosse: Ergo hic *hercle* si semetipsum 'cognosceret, nunquam, *Prætor* ut 'exercitum duceret, petiisset. 18. *g* Mores verò meliores *apparent*, *si quis Biantis sententiam sic invertat*, 'Non oportet, ut ajunt, amare tanquam osurum, sed magis odio habere, tanquam amaturum. 19. *h* Opus autem est, vel *ipso* dictionis genere præelectionem *tuam* aperire; *i* sin minus, causam *seu rationem* subjicere: *k* veluti, aut sic dicendo; "Oportet 'amare, non ut ajunt, sed tanquam 'semper amaturum: Insidiatoris n. 'alterum *est*: *l* Aut sic, "Haud placet 'mihi quod dicitur; oportet enim verum amicum, tanquam amaturum 'semper, amare: *m* "Neque illud '*placet*, Nequid nimis: oportet enim 'malos sane valde *seu immoderato* odio 'prosequi. ¶ 20. *n* Afferunt verò orationibus *ejusmodi Sententiæ*, auxilium magnum; *1* unum quidem propter vanitatem auditorum: *o* Gaudent enim, si quis universaliter *quicquam* pronuncians, inciderit in opiniones, quas illi in parte *de privatis rebus* habent: *p* Quod autem dico, perspicuum erit sic; & simul *constabit*; Quomodo oporteat indagare ipsas: *q* Sententia enim, uti dixi, est enunciatio universalis: *r* Gaudent autem *Auditores*, cum universaliter dicitur *id*, quod prius *ipsi* in parte verum esse existimant: veluti, si quis forte vicinis uteretur, aut filiis improbis, *libenter* admitteret *sententiam ejus*, qui *in cursu orationis* diceret, "Nihil vicinitate molestius; aut, "Nihil dementius filiorum procreatione: *s* Quare conjicere, *&* explorare *aliquâ viâ* oportet, quales opiniones *Auditores ante animo* conceperint: *t* *Atque* ita demum de hujus-

'μηδὲν ἄγαν·) ὅταν ἢ τὸ ἦθος φαίνεσθαι μέλλῃ βέλτιον, ἢ παθητικῶς εἰρημένον ᾖ· ἔστι δὲ, παθητικῶς μὲν, εἴ τις ὀργιζόμενος φαίη, "ψεῦδος 'εἶναι, ὡς δεῖ γιγνώσκειν αὐ'τόν· οὗτος γοῦν εἰ ἐγίγνω'σκεν αὑτὸν, οὐκ ἄν ποτε στρατηγεῖν ἠξίωσε· τὸ δὲ ἦθος βέλτιον, "ὅτι 'οὐ δεῖ, ὥσπερ φασὶ, φι'λεῖν ὡς μισήσοντα, ἀλλὰ 'μᾶλλον μισεῖν ὡς φιλή'σοντα. 19. Δεῖ δὲ τῇ λέξει τὴν προαίρεσιν δηλοῦν· εἰ δὲ μὴ, τὴν αἰτίαν ἐπιλέγειν· οἷον, ἢ οὕτως εἰπόντα, "ὅτι δεῖ φιλεῖν, 'οὐχ ὥσπερ φασὶν, ἀλλ' 'ὡς ἀεὶ φιλήσοντα· ἐπι'βούλου γὰρ θάτερον· ἢ ὧδε, "οὐκ ἀρέσκει δέ μοι τὸ λε'γόμενον· δεῖ γὰρ τόν γε 'ἀληθινὸν φίλον, ὡς φιλή'σοντα αἰεὶ φιλεῖν· καὶ "οὐδὲ 'τὸ μηδὲν ἄγαν· δεῖ γὰρ 'τούς γε κακοὺς ἄγαν μισεῖν. ¶ 20. Ἔχουσι δ' εἰς τοὺς λόγους βοήθειαν μεγάλην, μίαν μὲν δὴ διὰ τὴν φορτικότητα τῶν ἀκροατῶν· χαίρουσι γὰρ, ἐάν τις καθόλου λέγων, ἐπιτύχῃ τῶν δοξῶν, ἃς ἐκεῖνοι κατὰ μέρος ἔχουσιν· ὃ δὲ λέγω, δῆλον ἔσται ὧδε· ἅμα δὲ καὶ πῶς δεῖ αὐτὰς θηρεύειν· ἡ μὲν γὰρ γνώμη, ὥσπερ εἴρηται *, καθόλου ἀπόφανσίς ἐστι· χαίρουσι δὲ καθόλου λεγομένου, ὃ κατὰ μέρος προϋπολαμβάνοντες τυγχάνουσιν· οἷον, εἴ τις γείτοσι τύχῃ κεχρημένος, ἢ τέκνοις φαύλοις, ἀποδέξαιτ' ἂν τοῦ εἰπόντος,

"Οὐδὲν γειτονίας χαλεπώτερον· ἢ,

" Ὅτι οὐδὲν ἠλιθιώτερον τεκνοποιίας· ὥστε δεῖ στοχάζεσθαι, πῶς τυγχάνουσι, ποῖα προϋπολαμβάνοντες· εἶθ' οὕτω

*Par. 1.

περὶ

περὶ τούτων καθόλου λέγειν· ταύτην γὰρ δεῖ μίαν χρῆσιν ἔχειν τὸ γνωμολογεῖν. 21. Καὶ ἑτέραν κρείττω· ἠθικοὺς γὰρ ποιεῖ τοὺς λόγους· ἦθος δ' ἔχουσι λόγοι, ἐν ὅσοις δήλη ἡ προαίρεσις· αἱ δὲ γνῶμαι πᾶσαι τοῦτο ποιοῦσι, διὰ τὸ ἀποφαίνεσθαι τὸν τὴν γνώμην λέγοντα καθόλου περὶ τῶν προαιρετῶν *· ὥστ' ἂν χρησταὶ ὦσιν αἱ γνῶμαι, καὶ χρηστοήθη φαίνεσθαι ποιοῦσι τὸν λέγοντα· περὶ μὲν οὖν γνώμης, καὶ τί ἐστι, καὶ πόσα εἴδη αὐτῆς, καὶ πῶς χρηστέον αὐταῖς, καὶ τίνα ὠφέλειαν ἔχει, εἰρήσθω τοσαῦτα.

* Conjun. par. 1.

modi *rebus* in universum *sententias* dicere: Atque hæc quidem una *est* utilitas, quam Sententiarum dictio *in se* habere debet. 21. * Altera verò *etiam est* præstantior; siquidem orationes *nostras* moratas efficit *Sententia*: [u] Mores verò habent orationes *illæ*, in quibuscunque perspicua *est dicentis* prælectio: [x] Sententiæ autem omnes, hoc præstant, quia *is*, qui sententiam dicit, in universum pronunciat de *rebus* iis quæ præeligenda *sunt*: [y] Quare si bonæ sint sententiæ, efficiunt etiam ut is qui dicit, bonis moribus *præditus esse* appareat. [z] Ac de Sententia quidem, & [a] QUID sit, & [b] QUOT *sint* species ipsius: & [c] Quomodo utendum *sit* ipsis, & [d] Quam Utilitatem habeant, hæc dicta sunto.

quid *illi* in parte sentiant *id te generatim proferre*, & *cum animis eorum conspirare*.
* *Altera utilitas*, major est: *Quod sententiarum dictio*, universim quidem, in oratione *mores dicentis exprimit* (sive *bonos*, sive *malos*:)
u Speciatim, *Bonæ sententiæ exprimunt bonos. Mores* enim ibi *apparent*, *ubi electio* dicentis perspicitur.
x Atqui *electionem sententia omnis exprimit* de iis, quæ expetuntur in vita, &c. Alioqui sententia non foret.
y Quare, *si sententia* sit *proba*, deq; reb. expetendis; *etiam* probam oratoris *indolem videri faciet*.
z Epilog. tum *Præmissor.*
a A part. 1a;
b Et à part. 3a.
c Tum *Demonstrator.* à par. 8.
d Et à part. 20.

Tabula sequent. usque ad finem lib.

De Enthymemat. communib. inveniendis: ac	1°, *De methodo viâq; indagandi ipsa communiter:*	Cap. 23.
	2, *De ipsorum communibus Locis:*	à c. 23.

De methodo inveniendi; i. De *Selectu propositionum insitarum; atq; earum quæ quæstioni sunt proximæ, non communes.* CAP. XXIII.

Περὶ δὲ ἐνθυμημάτων καθόλου τε εἴπωμεν, τίνα τρόπον δεῖ ζητεῖν· καὶ μετὰ ταῦτα, τοὺς τόπους· ἄλλο γὰρ εἶδος ἑκατέρου τούτων ἐστίν. 2. Ὅτι μὲν οὖν τὸ ἐνθύμημα συλλογισμός τίς ἐστιν, εἴρηται πρότερον † καὶ πῶς συλλογισμός· καὶ τί διαφέρει τῶν διαλεκτικῶν· οὔτε γὰρ πόρρωθεν, οὔτε πάντα δεῖ λαμβάνοντα συνάγειν· τὸ μὲν γὰρ, ἀσαφὲς, διὰ τὸ μῆκος ‖· τὸ δὲ, ἀδολεσχία, διὰ τὸ φανερὰ λέγειν. 3. Τοῦτο γὰρ αἴτιον καὶ τοῦ πιθανωτέρους

† Conjun. lib. 1. c. 2.

‖ Conjun. lib. 2. c. 2. pa. 15.

[a] De Enthymematibus verò, dicamus in universum, tum Quomodo *ipsa* oporteat quærere, tum deinceps *etiam ipsorum* Locos: Utriusque enim horum, *Enthymematis & Loci*, species, diversa est. 2. [b] Ac Enthymema quidem, [c] Quod syllogismus quidam sit, & Quomodo syllogismus, dictum est superius, & [d] Quid differat à *syllogismis* Dialecticis: [e] Neq; enim longe *remota*, [f] neq; omnia oportet assumendo *in unum* colligere, *ut quæstionem probes*: Illud enim, (*longe petitum*) obscurum *est* propter *prosyllogismorum* longitudinem; hoc verò, (*valde propinquum*) *est* nugatorium; quia manifesta *vulgoque nota* dicuntur. 3. [g] Hæc enim *est* causa, cur etiam apud plebem &

a De *methodo indagandi Enthymemata* dicturus hoc capite (in sequentibus, enim dicet de eorum Locis:)
b Præmittit [*Ex Qualib. proposit. Enthymemata constant*?] sic: Cum *lib. superior*, de Enthymemate *dictum fuerit*;
c Et *Quid sit syllog*, quidam &c.
d Et *Quomodo differat* à *syllog. Dialectico*: In eo enim (contra ac in Dialect.)
e Nec omnes propositiones quæ dici possint, *congerendæ* sunt; *Id* nimis *garrulum*:
f Nec nimis à re, quâ de agitur, *remotæ* & *universales*; *hoc enim obscuritatem* pareret.
g Rat. *poster. dicti ab effectu*: Unde enim, *apud fæcem populi* promptius *persuadent*, qui literis exculti

Idiotas, inerudiri in persuadendo plus valent, quam eruditi: (* Quemadmodum Poetæ aiunt, "Ineruditos apud turbam concinnius dicere:) [h] Illi enim, *viri docti*, communia & universal a *omnia* dicunt; hi verò, *indocti*, *ea* ex quibus *illi* rem tenent, & quæ *sensui* propinqua *sunt*. 4 [i] Quare dicendum non ex omnibus *iis* quæ videntur, sed ex *certis*, *&* definitis; veluti, *sunt ea quæ videntur*, vel Judicibus, vel *iis* quos *ipsi Judices* approbant: [k] Atque hoc quidem perspicuum esse *debet*, sic apparere, aut omnibus *illis*, aut saltem plurimis. 5. [l] Et non solum colligere *oportet* ex necessariis, sed etiam ex iis, quæ plerunq; *se habent*. 6. [m] Ac primum quidem oportet sumere, [n] quod De quâ *re* dicendum *nobis* est, & syllogismo *oratorio* concludendum, (sive Civili sive quocunque) de eâ *re* necessarium *est* tenere *ea*, quæ *illi rei* insita *sunt*, vel omnia, vel *saltem* aliqua: Nihil *enim tenens*, ex nihilo possis colligere. 7. [o] Dico verò, exempli gratiâ, [1] Quomodo poterimus consulere Atheniensibus, utrum bellandum, an non bellandum *sit*, nisi teneamus, [1] Quæ *sit* potentia ipsorum; utrum navalis, an pedestris, vel utrumque, & ipsa Quanta *sit*? [2] & Qui *sint eorum annui* reditus? [3] & *Qui* amici, vel inimici? Præterea verò, Quæ [4] bella gesserint, & Quomodo? & alia ejusmodi. 8. [p] Et *Quomodo* laudare *eos*, si non teneamus navalem pugnam ad *insulam* Salamina *contra Xerxem*? Aut prælium *pedestre* Marathone *contra Darium commissum*? [q] Aut *ea* quæ pro Heraclidis *Lacedæmone expulsis* gesta *sunt*? Aut aliquid aliud hujusmodi? Nam ex *iis* honestis, quæ insita sunt vel quæ videntur inesse, laudant omnes. [r] Similiter verò, etiam vituperant *Athenienses* ex contrariis, *seu inhonestis*, spectantes quid insit ejusmodi *rerum inhonestarum* in ipsis, aut videatur inesse: veluti, quod Græcos *ad libertatem natos* ad servitutem rede-

ἐστὶ τοὺς ἀπαιδεύτους τῶν πεπαιδευμένων ἐν τοῖς ὄχλοις, ὥσπερ φασὶν οἱ ποιηταὶ "τοὺς ἀπαιδεύτους παρ' ὄχλῳ μουσικωτέρους λέγειν." οἱ μὲν γὰρ τὰ κοινὰ καὶ καθόλου λέγουσιν· οἱ δ' ἐξ ὧν ἴσασι, καὶ τὰ ἐγγύς. 4. Ὥστ' οὐκ ἐξ ἁπάντων τῶν δοκούντων, ἀλλ' ἐκ τῶν ὡρισμένων λεκτέον· οἷον, ἢ τοῖς κρίνουσιν, ἢ οὓς ἀποδέχονται· καὶ τοῦτο δ', ὅτι οὕτω φαίνεται, δῆλον εἶναι ἢ πᾶσιν, ἢ τοῖς πλείστοις. 5. Καὶ μὴ μόνον συνάγειν ἐκ τῶν ἀναγκαῖον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὡς ἐπιτοπολύ. 6. Πρῶτον μὲν οὖν δεῖ λαβεῖν, ὅτι περὶ οὗ δεῖ λέγειν καὶ συλλογίζεσθαι, εἴτε πολιτικῷ συλλογισμῷ, εἴθ' ὁποιῳοῦν, ἀναγκαῖον κατὰ τούτου ἔχειν τὰ ὑπάρχοντα, ἢ πάντα, ἢ ἔνια· μηδὲν γὰρ ἔχων, ἐξ οὐδενὸς ἂν ἔχοις συνάγειν. 7. Λέγω δὲ, οἷον, πῶς ἂν δυναίμεθα συμβουλεύειν Ἀθηναίοις, εἰ πολεμητέον, ἢ μὴ πολεμητέον, μὴ ἔχοντες τίς ἡ δύναμις αὐτῶν *, πότερον ναυτικὴ, ἢ πεζικὴ, ἢ ἄμφω· καὶ αὕτη πόση· καὶ πρόσοδοι τίνες· ἢ φίλοι, καὶ ἐχθροί· ἔτι δὲ, τίνας πολέμους πεπολεμήκασι, καὶ πῶς, καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα. 8. Καὶ ἐπαινεῖν· εἰ μὴ ἔχοιμεν τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν, ἢ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην, ἢ τὰ ὑπὲρ Ἡρακλειδῶν πραχθέντα, ἢ ἄλλό τι τῶν τοιούτων· ἐκ γὰρ τῶν ὑπαρχόντων ἢ δοκούντων ὑπάρχειν καλῶν, ἐπαινοῦσι πάντες· ὁμοίως δὲ καὶ ψέγουσιν ἐκ τῶν ἐναντίων, σκοποῦντες τί ὑπάρχει τοιοῦτον αὐτοῖς, ἢ δοκεῖ ὑπάρχειν, οἷον, ὅτι τοὺς Ἕλληνας κατεδουλώσαντο,

* Conjun. lib. 1. ca. 4. pa. 9.

non sint, *quam qui earum scientissimi* (* Cui etiam attestatur Eurip. Hippoltus ad patrem loquens.)

h Resp. *Hoc inde esse*, quod *eruditi universalia*, ex intimis artibus deprompta, *attexant*; *Imperiti* vulgo *notiora* sensuiq; proxima.

i Ex his collig. *Non ex omnibus conficienda* esse *Enthym. sed ex definitis*: quæ quidem *probabilia sint iis*, *apud* quos agitur.

k Iisque, *si non cunctis*, *at* saltem *maximæ illorum parti*.

l Adde: *Constare illa debere, tam ex contingentibus, quam necessariis.*

m His præmiss. Demonstrat *Inveniendi methodum*; sic,

n In *omni Quæst.* (sive propriâ trium generum, sive indefinitâ, &c.) *ad Enthymema conflandum*, *tenenda* sunt *pronunciata* illa, *quæ proprie quæstioni insunt.*

o *Prob. hoc Induction.* 1o enim, Si Quæstio *Toti quidem Nationi propria* sit; puta *Athenienfib.* Si quæratur *in genere Deliberativo*; *An iis bellum gerendum necne?* tenenda sunt *insita quatuor*,
1m, *De ipsorum potentia*,
2m, *De reditibus*.
3m, *De sociis*,
4m, *De bellis antea gestis*.

p *In Demonstrativo etiam*, *ex iis quæ* illi *gesserint*, vel *laudantur*, sicut *Herodotus* copiose *exponit* eorum *victorias contra Xerxem*, *&* *Darium*;

q *Isocrates* verò in Panegyrico, & *Euripides* in Heraclidis, *narrant*, *quæ* fortiter illi *gesserint pro salute filiorum Herculis*.

r Vel *contra*, *vituperantur*; ut *Thucidydes* lib. 2. *eorum improbe gesta exposuit*: quorum hic mentio fit brevissima.

δουλώσαντο, καὶ τοὺς πρὸς τὸν βάρβαρον συμμαχεσαμένους καὶ ἀριστεύσαντας ἐξηνδραποδίσαντο Αἰγινήτας καὶ Ποτιδαιάτας· καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, καὶ εἴτι ἄλλο ἁμάρτημα τοιοῦτον ὑπάρχει αὐτοῖς. 9. Ὡς δ' αὕτως καὶ οἱ κατηγοροῦντες, καὶ οἱ ἀπολογούμενοι, ἐκ τῶν ὑπαρχόντων σκοπούμενοι κατηγοροῦσι καὶ ἀπολογοῦνται· οὐδὲν δὲ διαφέρει περὶ Ἀθηναίων, ἢ Λακεδαιμονίων. 10. Ἢ ἀνθρώπου, ἢ θεοῦ, ταυτὸ τοῦτο δρᾶν· καὶ γὰρ συμβουλεύοντα τῷ Ἀχιλλεῖ, καὶ ἐπαινοῦντα καὶ ψέγοντα, καὶ κατηγοροῦντα καὶ ἀπολογούμενον ὑπὲρ αὐτοῦ, τὰ ὑπάρχοντα, ἢ δοκοῦντα ὑπάρχειν, ληπτέον, ἵν' ἐκ τούτων λέγωμεν ἐπαινοῦντες ἢ ψέγοντες, εἴτι καλὸν ὑπάρχει ἢ αἰσχρόν· κατηγοροῦντες δὲ ἢ ἀπολογούμενοι, εἴτι δίκαιον ἢ ἄδικον· συμβουλεύοντες δὲ, εἴτι συμφέρον ἢ βλαβερόν. 11. Ὁμοίως δὲ τούτοις καὶ περὶ πράγματος ὁτουοῦν· οἷον περὶ δικαιοσύνης, "εἰ ἀγαθὸν ἢ μὴ ἀγαθὸν, ἐκ τῶν ὑπαρχόντων τῇ δικαιοσύνῃ, ἢ τῷ ἀγαθῷ. 12. Ὥστ' ἐπειδὴ καὶ πάντες οὕτω φαίνονται ἀποδεικνύντες, ἄν τε ἀκριβέστερον, ἄν τε μαλακώτερον συλλογίζωνται· οὐ γὰρ ἐξ ἁπάντων λαμβάνουσι, ἀλλ' ἐκ τῶν περὶ ἕκαστον ὑπαρχόντων, καὶ διὰ τοῦ λόγου· δῆλον γὰρ ὅτι ἀδύνατον ἄλλως δεικνύναι· φανερὸν ὅτι ἀναγκαῖον, ὥσπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς*, πρῶτον περὶ ἕκαστον ἔχειν ἐξειλεγμένα περὶ τῶν ἐνδεχομένων, καὶ τῶν ἐπικαιρυμένων· περὶ δὲ τῶν ἐξ ὑπογυίου γιγνομένων, ζητεῖν τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀποβλέποντα μὴ εἰς ἀόριστα, ἀλλ' εἰς τὰ ὑπάρχοντα, περὶ ὧν ὁ λόγος. 13. Καὶ

* Topic. l. 1. ca. 14

gerint; atque eos etiam qui *cum ipsis* adversus Barbarum commilitabant, & *contra Persas* optime *se* gerebant, captivos ceperint, Æginetas *sc.* & Potidæatas; & quæcunque alia hujusmodi; & si quod aliud *peccatum* ejusmodi insit in ipsis. 9. [f] Eodem autem modo, & accusantes, & defendentes, dum ex insitis considerationem habent, accusant & defendunt. [t] Ac nihil interest, de Atheniensibus, an Lacedæmoniis; 10. [u] De homine, an de Deo, idipsum facere: Etenim ei qui consilium Achilli dat; & qui eum laudat, ac vituperat; & qui eum accusat atque defendit: assumenda *sunt* ea, quæ *Achilli* insunt, aut videntur inesse: *Adeo* ut ex his *insitis* dicere possimus, Laudantes *quidem* aut vituperantes, si quid honesti insit, aut inhonesti; Accusantes autem aut defendentes, si quid *justi insit* aut injusti; Consulentes verò, si quid utilis aut perniciosi. 11. [x] Similiter autem his, & de re *aliâ* quâlibet *faciendum erit:* Veluti, *si* de Justitia *quærat*, "bonum ne *sit* an non bonum? *Spectandum est* ex iis, quæ insunt *quæstionis subjecto, i.* Justitiæ; aut *attributo, i.* bono. 12. [x] Quare, [y] quoniam & omnes videntur in hunc modum demonstrare *quæstionem propositam*, sive accuratius, sive negligentius syllogismo concludant, (non enim ex omnibus assumunt, sed ex eis quæ in unaquâque *re* insunt:) [z] Et *hoc etiam probatur* ratione; (Perspicuum enim *est* fieri non posse, ut alio modo demonstret:) [a] Manifestum est, quemadmodum in Topicis *dictum est*, circa unamquamque *quæstionem*, de *rebus vulgo* contingentibus, & tempori *illi* maxime accommodatis, primum selectiora *quæque in promptu* habere, necessarium esse; [b] De rebus verò in *expectatis* & derepente ortis, eodem modo quærere *oportere:* [c] Ita ut non indefinita intueatur, sed insita, de quibus *est* oratio. 13. [d] Et *eorum Insitorum* comprehendat,

f In *genere quoq; Judiciali, idem servatur*, sive ad accusandum, sive ad defendendum.

t Quæ dixit de Atheniensibus, *in Laconas* etiam *congruunt:*

u *Sin quæstio fiat de unâ personâ*, sive Dei, seu hominis, ut Achillis, Sive hortetur eum quis; Sive laudet, &c. sumenda erunt illa, quæ personæ ipsius adnexa hærent; quorum præsidio probet quod velit: v. g. Si quid in eo invenerit, aut honestum, aut æquum ab eo factum, aut quicquam denique quod ei proficuum sit, &c.

2. Deinde, quod de Quæst. propriis dix. à part. 6a, *idem servandum in Quæst. Infinitâ & Declamatoriâ:* ex. g. Justitiam rem malam esse, captiose probavit Thrasimachus; de quo Plato lib. 8. de repub.

x Ex hact. inductis efficitur; Quòd *Si hæc inveniend. via sit*, quam sequuntur omnes; Idque

y *Et manifesto constat ex Inductione jam expositâ:*

z Et *confirmari insuper poterit syllogismo ducente ad Impossibile*, &c.

a *Sequetur, In Enthymematum inventione*; Primum *Selectissimas* quasq; *propositiones sumendas esse*; *Tam de rebus, quæ usu venire* in vita *possunt*, & solent;

b *Quam de rebus* seu quæstionibus *extemporaneis.*

c Ita nimirum, ut *ex selectissimis* illis *arripiantur ea, quæ rei* propositæ sunt *insitæ*, (uti hact. docui:)

d Atq; *ex insitis* teneantur quam *plurima*, & *ea quæ quæstioni sunt proximæ, non communes*.

e *Communia pronunciata*, quæ.

f *Propria*, quæ; velut Achilli 1m, 2m, 3m.

g Epilog. de *Ratione sumendi propositiones insitas.*

hendat, quam *potest*, plurima, & *ea* quæ *sunt* rei *proposita* proxima: Nam quo plura habeantur insitorum, eo facilius *erit* demonstrare; quo verò propius *admota*, eo magis propria, & minus communia *deligentur*. 14. [e] Dicimus autem, communia; *velut*, si *quis* laudet Achillem, "quod *sit* homo; & " quod sit ex heroum *numero*; & " quod ad Ilium militaverit: Hæc n. etiam aliis insunt multis: Quare nihilo magis iste Achillem laudat, quam Diomedem. 15. [f] Propria verò *appello*, [1] quæ nemini alii acciderunt, nisi Achilli; velut, " *singulari certamine* ' interfecisse Hectorem fortissimum ' Trojanorum; [2] & Cygnum, qui pro' hibebat omnes *Græcos*, ne ex *navibus* 'exscenderent, cum *ferro* vulnerari non ' posset; [3] & " quod admodum ju' venis & injuratus ad militiam profectus sit; & quæcunque alia ejusmodi. [g] Ac unus quidem selectionis locus, hic *est* Topicus, isque *inter cæteros* primus, ac *præcipuus*.

περιέχοντα, ὅτι πλεῖστα καὶ ἐγγύτατα τοῦ πράγματος· ὅσῳ μὲν γὰρ ἂν πλείω ἔχῃ τῶν ὑπαρχόντων, τοσούτῳ ῥᾷδιον δεικνύναι· ὅσῳ δ' ἐγγύτερον, τοσούτῳ οἰκειότερα, καὶ ἧττον κοινά. 14. Λέγω δὲ κοινὰ μὲν, τὸ ἐπαινεῖν τὸν Ἀχιλλέα, ὅτι ἄνθρωπος, καὶ ὅτι τῶν ἡμιθέων, καὶ ὅτι ἐπὶ τὸ Ἴλιον ἐστρατεύσατο· ταῦτα γὰρ καὶ ἄλλοις ὑπάρχει πολλοῖς· ὥστ' οὐδὲν μᾶλλον ὁ τοιοῦτος Ἀχιλλέα ἐπαινεῖ ἢ Διομήδην. 15. Ἴδια δὲ, ἃ μηδενὶ ἄλλῳ συμβέβηκεν, ἢ τῷ Ἀχιλλεῖ, οἷον 'τὸ ἀποκτεῖ'ναι τὸν Ἕκτορα τὸν ἄριστον τῶν 'Τρώων· καὶ τὸν Κύκνον, ὃς ἐκώ'λυσεν ἅπαντας ἀποβαίνειν, 'ἄτρωτος ὤν· καὶ ὅτι νεώτατος, 'καὶ οὐκ ἔνορκος ὢν ἐστράτευσε· καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα· εἷς μὲν οὖν τόπος τῆς ἐκλογῆς, καὶ πρῶτος οὗτος ὁ τοπικός.

De locis Enthymematum Verorum demonstrativorum. — Cap. XXIV.

De Locis Communibus proponit dicere, tum Verorum Enthymematum, (sive Demonstrativorum sive Elenchticorum) Tum apparentium, &c. à Par. 4. Ac primum de Locis Enthymematum Verorum Demonstrativorum, à Par. 6.

a *Loci communes*, i. Elementa universalia, *fabricandis Enthymematibus* inserviunt; *Aliæ* quidem *aliis*.

b Præmissis igitur, *Enthymematum* esse duo *genera*; *Demonstrativa* & *Elenchtica*:

c *Quomodoq; hæc* inter se *differunt*:

d Et *Quid* Enthymema *Demonstrativum*.

[a] Elementa verò Enthymematum *nunc* dicamus: Elementum autem, & Locum Enthymematis, voco idem: [a] Ac primum de iis dicamus, de quibus necessarium *est* primum dicere: [b] Sunt enim Enthymematum duæ species: Nam alia valent ad Demonstrandum, aliquid esse, vel non esse; alia ad Refutandum: [c] Et differunt *inter se*, quemadmodum in Dialecticis, Elenchus *qui redarguit*, & Syllogismus *qui demonstrat*: [d] Enthy-

Τὰ δὲ στοιχεῖα τῶν ἐνθυμημάτων λέγωμεν· στοιχεῖον δὲ λέγω καὶ τόπον ἐνθυμήματος τὸ αὐτό. 2. Πρῶτον δ' εἴπωμεν, περὶ ὧν αναγκαῖον εἰπεῖν πρῶτον· ἔστι γὰρ τῶν ἐνθυμημάτων εἴδη δύο· τὰ μὲν γὰρ, δεικτικά ἐστιν, ὅτι ἔστιν ἢ οὐκ ἔστι· τὰ δὲ, ἐλεγκτικά· καὶ διαφέρει ὥσπερ ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς ἔλεγχος καὶ συλλογισμός· ἔστι δὲ,

δὲ, τὸ μὲν δεικτικὸν ἐνθύμημα, τὸ ἐξ ὁμολογουμένων συνάγειν· τὸ δὲ ἐλεγκτικὸν, τὸ τὰ ἀνομολογούμενα συνάγειν. 3. Σχεδὸν μὲν οὖν ἡμῖν περὶ ἑκάστων τῶν εἰδῶν τῶν χρησίμων καὶ ἀναγκαίων ἔχονται οἱ τόποι· ἐξειλεγμένα γὰρ αἱ προτάσεις περὶ ἕκαστόν εἰσιν· ὥστε ἐξ ὧν δεῖ φέρειν τὰ ἐνθυμήματα τόπων, περὶ ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ *, ἢ καλοῦ, ἢ αἰσχροῦ †, ἢ δικαίου ἢ ἀδίκου ‖ · καὶ περὶ τῶν ἠθῶν * καὶ παθημάτων †, καὶ ἕξεων ‖ ὡσαύτως εἰλημμένοι ἡμῖν ὑπάρχουσι πρότερον οἱ τόποι. ¶ 4. Ἔτι δὲ καὶ ἄλλον τρόπον καθόλου περὶ ἁπάντων λάβωμεν, καὶ λέγωμεν, παρασημαινόμενοι τοὺς ἐλεγκτικοὺς, καὶ τοὺς ἀποδεικτικοὺς, καὶ τοὺς τῶν φαινομένων ἐνθυμημάτων, οὐκ ὄντων δὲ ἐνθυμημάτων, ἐπείπερ οὐδὲ συλλογισμῶν. 5. Δηλωθέντων δὲ τούτων, περὶ τῶν λύσεων καὶ ἐνστάσεων διορίσωμεν, πόθεν δεῖ πρὸς τὰ ἐνθυμήματα φέρειν. ¶ 6. Ἔστι δὲ, εἷς μὲν τόπος τῶν δεικτικῶν, ἐκ τῶν ἐναντίων * · δεῖ γὰρ σκοπεῖν εἰ τῷ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον ὑπάρχει· ἀναιροῦντα μὲν, εἰ μὴ ὑπάρχει· κατασκευάζοντα δὲ, εἰ ὑπάρχει· οἷον, „ ὅτι τὸ σωφρονεῖν, ἀγαθόν· „ τὸ γὰρ ἀκολασταίνειν, βλαβερόν· ἢ ὡς ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ· „ εἰ γὰρ ὁ πόλεμος αἴτιος τῶν παρόντων κακῶν, „ μετὰ τῆς εἰρήνης δεῖ ἐπανορθώσασθαι.

„ Εἴπερ γὰρ οὐδὲ τοῖς κακῶς δεδρακόσιν
„ Ἀκουσίως, δίκαιον εἰς ὀργὴν πεσεῖν.
„ Οὐδ' ἂν εἴ γ' ἀναγκασθείς τις εὖ δράσει τινὰ,

* Lib. 1. cap. 6.
† Ib. c. 9.
‖ Ib. c. 10.
* Lib. 2. c. 1.
† Ib. ca. 2. & sequ.
‖ Ib. c. 14.

* Conjun. Top. 2. c. 6. pa. 1.

mema autem, ad Demonstrandum quidem valens, *nihil aliud* est, *quam* ex *quibusdam* confessis conclusionem colligere; [e] ad Refutandum verò, est *ea* quæ *ab adversario* confessa non *sunt*, *cogendo* concludere. 3. [f] Ac fere quidem de generibus singulis, quæ *oratori* accommodata *sunt* & necessaria, parati sunt loci: [g] Selectæ enim de unoquoque *genere* sunt propositiones *propria*: [h] Quare ex Quibus oporteat locis Enthymemata ducere, de bono vel malo; aut de honesto vel turpi; aut de justo vel injusto: [i] Item de moribus, & affectibus, & habitibus, eodem modo assumpti antea, præsto nobis sunt loci. ¶ 4. [k] Præterea verò, etiam alio modo universales de omnibus, & *communes* assumamus, ac dicamus *locos*; [1] adnotantes & Qui *ex illis* ad Refutandum, & Qui ad Demonstrandum valeant; [2] Item *locos eorum* enthymematum, quæ apparent *esse*, non tamen *reverà* sunt Enthymemata; quoniam ne syllogismi quidem *sunt*. 5. [l] Cum autem demonstrata hæc fuerint *ad extremum* de Solutionibus, & Objectionibus præcipiemus, Unde *eas* oporteat contra Enthymemata *adversariorum* ducere. ¶ 6. [m] Illorum autem *Enthymematum*, quæ ad demonstrandum valent, [1] unus quidem locus, ex contrariis *sumitur*: Oportet enim videre, an contrario contrarium insit, *an non insit*; [n] Destruentem quidem, *seu Negative probantem*; si non insit; [o] Confirmantem verò, si insit: [p] Veluti, [1] „ Quod temperanter agere, „ bonum *est*: Intemperanter enim agere, *est* perniciosum: [2] Aut quemadmodum in Messeniaca *oratione*; „ Si enim bellum causa *est* præsentium „ malorum, *præsentem rerum statum* cum „ pace emendare oportet:

[q] „ *Si enim non iis* quidem, *qui male egerunt*
„ *Inviti, æquum* est *irasci*;
„ *Neq; etiam, si coactus quis cuiquam benefecerit,*

„ *Con-*

e *Quid Elenchicum*:

f Scias oportet, *de singulis orationum generibus antea* (lib. 1.) *sumptos fuisse Locos*, i. *Elementa* ac *Definitiones de bono, de honesto*, &c.

g Nam, quia *ex elementis* illis ibidem *derivatæ* fuerunt *propriæ* singulorum generum *formæ*:

h Idcirco & *elementa ipsa, seu loci*, de singulis haud immerito *assumpta sunt*.

i Adde, quod & lib. 2. & alibi de *singulis morib.* & *affect. sumpti* fuère *loci*, *i. definitiones singulorum*.

k Nunc verò *ratione magis generali*, non modo de generibus tribus, sed de *quibuslibet* aliis *Quæst. supersunt loci communes*: Ac 1°, de locis *Verorum Enthymematum, hoc cap.* & sequenti;

2°, De locis *Apparentium*, c. 26.

l Tandem etiam *de locis Dissolutionum*, &c. cap. 27.

m Quod. ad locos *Verorum* Enthymematum *Demonstrativorum*;

1° Est *A Contrariis, seu Adversis*;

o Tum *ad destruendum*: Si *contrarium contrario* non inest, *nec propositum in proposito*;

o Tum *ad confirmandum*; Si *contrarium contrario insit*, etiam *propositum in proposito*:

p Exempl. *ex genere Delib. ad confirmand.* 1m.

2m, Ex Alcidamantis orat. ad Messenios.

q Exemplum *ex gen. Judiciali ad destruend.* ex aliquo poetâ.

r Exempl. *Quæst. infinitæ*, ad confirmand.

2° Loc. *A Similib. casibus*, & *Conjugatis* : Si *Casuum unus insit*, inerit & *alter* : &, Si *hoc uni casuum* insit, inerit *etiam alteri*.

f Exempl. *in gen. delibe-rat*.

3° Loc. *A Relatis*, tenet

t Et *Directe*; cujus exempl. 1, tam *in Judiciali*, quam *in Demonstrativo* genere.

2m, *In gen. Demonstrativo*, cui subjicitur aliud exemplum speciale.

u Et *Reciproce*: Hæc enim, *quæ sub eandem rationem cadunt*, *convertuntur* inter se, & retrocomeant : Exempl. *in Judiciali* & *demonstrat.* genere.

x In *his* agentium & patientium *exemplis*, *fallax interdum est hic locus*, ita ut ejus ope decipere adversarium, & decipi possis : ex gr. Potest quis *esse jure cæsus*, *non sequitur tamen tuas fuisse partes*, *eundem occidere*, &c.

y Ad fallaciam igitur evitandam, *seorsim ambas partes spectare oportet*, & subinde id affirmare, quod res tua postulat.

z Rat. præcepti ; *Interdum n. hæc duo simul non manent*, sed *alterutra*, pars *falsa* est:

a (Ex. gr. Nemo *non morte dignam* putabat *matrem Alcmæonis*, quæ *viri* sui *salutem prodiderat* ;

b *Judicum tamen sententia condemnatus* est *Alcmæon*, *quod illam interfecerit* : Distinxerunt enim illi personas, seorsimque quid de

" *Consentaneum est, illi deberi gratiam:*
" *At si falsum dicere, est inter mortales*
" r *Appositum ad persuadendum* ; *existimare oportet etiam contrarium* ;
" *Multa* quæ sunt *vera*, *mortalibus accidere incredibilia*.

7. [s] Alius, ex similibus casibus: Similiter enim *similes casus eidem*, *vel idem similibus casibus* oportet inesse, aut non inesse : [f] Velut, " Quod ' non omne justum, *sit* bonum. Sic ' enim quod juste *fit*, *etiam bonum esset*: ' Jam verò non eligendum *est*, juste mori. 8. [3] Alius, ex iis, quæ inter se *conferuntur*, seu Relatis : [t] Velut, ' " Si enim alteri inest, ut honeste & ' juste fecerit, alteri *etiam inerit*, ut *honeste & juste* passus sit : a Et, " si imperare, *est honestum*, etiam & *imperata* ' facere ; sicut Publicanus Diomedon de vectigalibus *dixit* ; Si enim non ' vobis, ô *cives*, turpe *sit* vendere *vectigalia* ; ne nobis quidem *publicanis*, ' emere. 9. [u] Et, " si *ei* qui passus ' est, *hoc* inest, ut honeste, & *juste passus sit* ; etiam ei qui fecit, *inerit*, *ut* ' *honeste & juste fecerit* ; Et si ei qui ' fecit, etiam ei qui passus est. 10. [x] Contingit verò in hoc *exemplo* captionem facere : " Si enim *hic homo* ' juste mortuus est, etiam juste passus, ' *seu cæsus* est ; verum fortasse non à ' te. [y] Quamobrem oportet *oratorem* considerare separatim, " An qui ' passus est, dignus fuerit, qui pateretur ; & qui fecit, *dignus fuerit*, qui faceret ; deinde *his* uti, in utram partem *tua causa* convenerit. 11. [z] Nonnunquam enim dissentanea est hujusmodi *ratio*, & nihil prohibet, *sic dicere* ; a ut in Alcmæone Theodectis,

" *Matrem verò tuam*, quam interfecisti, *nemo odit mortalium*? Affirmat verò respondens *Alcmæon*,
" b *Sed distincte* hac de re *considerare par est*. Quærente verò Alphesibœa ; " Quomodo *distinxerunt*,

" Προσήκόν ἐστι, τῷ δ' ὀφείλεσθαι χάριν.
" Ἀλλ' εἴπερ ἐστὶν ἐν βροτοῖς ψευδηγορεῖν
" Πιθανὸν, νομίζειν χρὴ γε καὶ τοὐναντίον,
" Ἄπιστ' ἀληθῆ πολλὰ συμβαίνειν βροτοῖς.

7. Ἄλλος ἐκ τῶν ὁμοίων πτώσεων *. ὁμοίως γὰρ δεῖ ὑπάρχειν, ἢ μὴ ὑπάρχειν · οἷον, " ὅτι τὸ δίκαιον οὐ πᾶν ἀγαθόν · καὶ ' γὰρ ἂν τὸ δικαίως · νῦν ' δ' οὐχ αἱρετὸν δικαίως ἀποθανεῖν. 8. Ἄλλος ἐκ τῶν πρὸς ἄλληλα † · " εἰ ' γὰρ θατέρῳ ὑπάρχει τὸ ' καλῶς ἢ τὸ δικαίως ποιῆσαι, θατέρῳ τὸ πεπονθέναι · καὶ " εἰ κελεῦσαι, καὶ ' τὸ πεποιηκέναι · οἷον, ὡς ὁ τελώνης Διομέδων περὶ τῶν τελῶν · " εἰ γὰρ μηδ' ὑμῖν αἰσχρὸν τὸ πωλεῖν, οὐδὲ ἡμῖν τὸ ὠνεῖσθαι. 9. Καὶ " εἰ τῷ πεπονθότι τὸ καλῶς ἢ δικαίως ' ὑπάρχει, καὶ τῷ ποιήσαντι · καὶ εἰ τῷ ποιήσαντι · καὶ τῷ πεπονθότι. 10. Ἔστι δ' ἐν τούτῳ παραλογίσασθαι · " εἰ ' γὰρ δικαίως ἀπέθανε, δικαίως πέπονθεν · ἀλλ' ἴσως οὐχ ὑπὸ σοῦ · διὸ δεῖ σκοπεῖν χωρὶς, " εἰ ἄξιος ὁ παθὼν παθεῖν, ' καὶ ὁ ποιήσας ποιῆσαι · εἶτα χρῆσθαι, ὁποτέρως ἁρμόττει. 11. Ἐνίοτε γὰρ διαφωνεῖ τὸ τοιοῦτο, καὶ οὐδὲν κωλύει · ὥσπερ ἐν τῷ Ἀλκμαίωνι τῷ Θεοδέκτου,
" Μητέρα δὲ τὴν σὴν οὔτις ἐστύγει βροτῶν ; φησὶ δὲ ἀποκρινόμενος,
" Ἀλλὰ διαλαβόντα χρὴ σκοπεῖν · ἐρομένης δὲ τῆς Ἀλφεσιβοίας, " πῶς ὑπο-

* Conjun. Top. 2. c. 9. par. 1.

† Conjun. Top. 2. c. 8. par. 4.

ὑπολαβὼν φησί,
" Τὴν μὲν θανεῖν ἔκριναν,
ἐμὲ δὲ μὴ κτανεῖν.

12. Καὶ οἷον ἡ περὶ Δημοσθένους δίκη, καὶ τῶν ἀποκτεινάντων Νικάνορα· 'ἐπεὶ γὰρ δικαίως ἐκρίθησαν ἀποκτεῖναι, δικαίως ἔδοξεν ἀποθανεῖν' καὶ περὶ τοῦ Θήβησιν ἀποθανόντος, περὶ οὗ ἐκέλευε κρῖναι, " εἰ δίκαιος ἦν ἀποθανεῖν, ὡς 'οὐκ ἄδικον ὂν ἀποκτεῖναι τὸν δικαίως ἀποθανόντα. 13. Ἄλλος, ἐκ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον *· οἷον, " εἰ μηδ' οἱ θεοὶ πάντα ἴσασι, σχολῇ οἵγε ἄνθρωποι· τοῦτο γάρ ἐστιν, εἰ ᾧ μᾶλλον ἂν ὑπάρχοι, μὴ ὑπάρχει, δῆλον ὅτι οὐδ' ᾧ ἧττον. 14. Τὸ δ', " ὅτι τοὺς πλησίον τύπτει, ὅσγε καὶ τὸν πατέρα τύπτει, ἐκ τοῦ, εἰ τὸ ἧττον ὑπάρχει, καὶ τὸ μᾶλλον ὑπάρχει· καθ' ὁπότερον ἂν δέῃ δεῖξαι, εἴθ' ὅτι ὑπάρχει, εἴθ' ὅτι οὔ· 15. Ἔτι, εἰ μήτε μᾶλλον, μήτε ἧττον †· ὅθεν εἴρηται,
" Καὶ σὺς μὲν οἰκτρὸς παῖδας ἀπολέσας πατήρ;
" Οἰνεὺς δ' ἄρ' οὐχὶ, τὸν Ἑλλάδος ἀπολέσας
" Κλεινὸν γόνον;
καὶ ὅτι, " εἰ μηδὲ Θησεὺς ἠδίκησεν, οὐδ' Ἀλέξανδρος· καὶ, " εἰ μὴ οἱ Τυνδαρίδαι, οὐδ' Ἀλέξανδρος· καὶ, " εἰ Πάτροκλον Ἕκτωρ, καὶ Ἀχιλλέα Ἀλέξανδρος· καὶ, " εἰ μηδ' οἱ ἄλλοι τεχνῖται φαῦλοι, οὐδ' οἱ φιλόσοφοι· καὶ, εἰ μηδ' οἱ στρατηγοὶ φαῦλοι, ὅτι ἡττῶνται πολλάκις, οὐδ' οἱ σοφισταί· καὶ, " ὅτι εἰ δεῖ τὸν ἰδιώτην

* Conjun. Top. 2. c. 10. pa. 2.

† Conjun. Top. 2. c. 10. pa. 7. 8. 9. & 10.

dum te capite condemnarent? Assumens dixit,

" *Recte quidem* hanc *cæsam esse, judicârunt*; *verum non* recte, *quod ego filius interfecerim.*

12. c Et, velut 1 *illud* judicium de Demosthene, & iis qui interfecerunt Nicanorem: Quoniam enim juste ju-' dicati sunt necasse, juste *iis* visus est ' necatus: 2 Et de *Euphrone*, qui Thebis occisus est, de quo *unus ex Reis* auctor *judicibus* fuit, ut judicarent, ' Num dignus esset *is*, qui moreretur; ' Quasi non injustum esset, interfi-' cere eum, qui mori dignus fuisset. 13. 4 Alius, ex 1 magis & minus *verisimili*; velut, " Si ne Dii quidem om-' nia sciunt, multo minus homines. Hujus enim *dicti ratio, est hæc*; Si cui magis inesse *deberet*, non inest, profecto neque cui minus. 14. 2 Illud autem *dictum*, " Propinquos verberat, ' qui etiam patrem verberârit; ex eo *loco pendet*; Si, quod minus *sit verisimile*, inest; etiam quod magis, inest. *Hic locus, inquam, valet* in utramque partem, sive demonstrare oporteat inesse, sive non. 15. 3 Præterea, si neque magis neque minus *inest*, *vel non inest*; *necesse est æque inesse*, *vel non inesse*; d unde dictum est,

" *Et tuus quidem pater*, Thestius, *miserandus* est, *cum filios amiserit*, à Meleagro occisos?

" *Oeneus autem minime*, *cum* totius *Græciæ amiserit*

" *Inclytam prolem* Meleagrum?

e Et, quod 1 " Si non fecit Theseus ' injuste, *cum Helenam raperet*, ne Ale-' xander quidem: 2 Et, " Si non Tyn-' daridæ *inique fecerint*, *qui duas Leu-*' *cippi filias rapuerunt*; neque Alexan-' der, *qui Helenam*. f Et, 1 " Si Pa-' troclum Hector *gloriose interfecit*; & " Achillem *etiam* Alexander: 2 Et, " Si non alii artifices pravi, ne-' que etiam Philosophi: 3 Et, " Si ' *belli* duces non *ideo* pravi, quòd vin-' cuntur sæpe; neque *etiam* Sophistæ g Et, " Si oportet privatum *homi-*

X ' *nem*

utrâque dici posset, ostenderunt: *Hanc sc. morte dignam fuisse*, *sed filium qui interficeret*, *nullo modo dignum.*)

c *Interdum* tamen *hæc duo simul stant*; Ex gr.

1o, *In Quæstione de Nicanore cæso*; *Sententiam tulerunt* Judices; *juste cæsum esse*; *quia* prius *absoluti* essent, *qui eum interfecerant*:

2o, *In Quæst.* de *Euphrone Thebis occiso*; *Reus* cædis *suasit judicibus*, viderent, *an Euphron* ille *cæde dignus foret*, &c. Auctor Xenophon lib. 7. de bellis Græc.

6o Loc. A Comparatis, 3x;

1 *A magis verisimili*, *qui a negatione antecedentis*, i. magis verisimilis, *colligit negationem consequentis*, i. minus verisimilis.

2 *A minus verisimili*; *qui à positione consequentis*, i. verisimilis, *colligit positionem antecedentis*, i. magis verisimilis.

3 *A Pari*, *seu Pariter verisimilis.*

d Exempl. *mixtum ex deliberatione & demonstrativo genere*: Par erat miseria patrum, Thestii sc. qui filios amisit, Toxeum, atque Plexippum; & Oenei, qui Meleagrum.

e Exempl. *ex genere Judic.*

1m, Par facinus Thesei & Paridis, qui diversis temporib. Helenam rapuêre:

2m, Par factum Castoris & Pollucis, qui Leucippi filias; ac Paridis, Helenam.

f Exempl. *ex genere Demonstrat.*

1m, Par gloria Hectoris, qui Patroclum interfecit, & Paridis qui Achillem:

2m, Artifices & Philosophi æque censendi sunt non mali:

3m, Par ratio est imperatorum & Sophistarum.

g Exemp. *ex genere Delib.* Tam privati, quam qui magistratum gerunt, alteri æque alteros curare debent.

5o Loc. *Ab inspectione temporis; An inde eruere quid possis, quod causam tuam adjuvet*, &c.

h Exemp. *in gen. demonstr.* ex orat. Iphicratis ducis, cum tyrannicida esset, de statuâ ipsi donandâ.

i Exempl. *in genere Judic. & Delib.* De permittendo Philippo, ut in Atticam transeat armatus.

6o *Ex iis quæ congruenter ipsorum moribus vitæq; dictæ sunt, contra eum qui antea dixit.* Istius loci vis maxima.

k Exempl. est, dictum Iphicratis contra accusatorem Aristophontem, desumptum ex Tragœdiâ Teucro.

l Præcept. *Ne locus hic sit sophisticus, illud servandum; haberi eum qui prior dixit, improbiorem, quam qui replicat.*

m *Sin minus, silere satius* foret; utpote, quam *viro sanctissimo contradicere*, puta Aristidi; *præsertim Actoris partes agenti*; (siquidem Actor, æquum est, ut probior sit eo quem accusat.)

n Proin, quo recte hoc loco utare, *elevanda erit æstimatio ejus, qui prior dixit.*

o Omnino, *Impudens & absurdorum morum est is*, qui p vel *Judicio persequitur quenquam, se-ipso integriorem*, castigatq; verbis ob ea, quæ ipse facit, &c.

q Vel in consultando *impellit ad id, quod ipse non faceret*, &c.

7o. *A definitione*: v.g. *In Judic.* Apolog. Socratis, definitio est Dæmonii ad declarandam ejus innocentiam.

'*nem* vestræ gloriæ curam habere; & '*vos etiam omnium* Græcorum. 16. [g] Alius *locus*, in tempus intueri: [h] velut, Iphicrates in *oratione* contra Harmodium *dixit*; " Si priusquam 'facerem, postulâssem, ut statuâ *à vobis* donarer; si fecissem, *mihi* concederetis; cum fecerim verò, non 'concedetis? Ne igitur *beneficium* 'expectantes, *præmia* promittatis; '*beneficio* autem accepto, *promissa* denegetis: [i] Et rursus ad hoc *suadendum*; debere Thebanos *permittere*, ut Philippus *per agrum eorum cum exercitu* transeat in Atticam; *ab Oratore dictum est*; quod, " Si, priusquam *iis* opem 'ferret in Phocenses, *hoc* postulâsset, '*ipsi* polliciti fuissent: Absurdum igitur *est*, si quia *tum postulare* neglexit, '& *iis* credidit, *transire jam* non permiserint. 17 [6] Alius, ex dictis secundum ipsos, adversus *eum* qui dixit: Eminet autem *hic* modus; [k] velut, *illud* in *Tragœdia* Teucro; quo usus *etiam* est Iphicrates contra Aristophontem; quum quæreret; " Num 'proditurus esset classem ob pecunias? *isque* id negaret; " Ergo tu qui 'es Aristophon non proderes; ego 'verò *eam proderem*, qui sum Iphicrates? 18. [l] Oportet autem *eum, adversus quem dicitur*, magis videri nobis *talem*, qui sit injuste facturus, *quam eum qui contradicit*: [m] Alioqui ridiculum apparebit, si adversus Aristidem accusantem id quisquam diceret: *Sed id convenit dicere* in Accusatorem, cui non creditur: Omnino enim Accusator videri debet melior Reo: [n] Hoc igitur semper, *eum qui contradicit*, coarguere oportet: [o] In universum autem, absurdus iste *sermo est*, quando aliquis [p] objurgat alios in iis, quæ ipsemet faciat, aut faceret, *si occasionem nactus esset*; [q] vel suadet facere *ea*, quæ ipse non facit, nec *impelli possit*, ut faciat. 19. [7] Alius, ex Definitione; veluti, " Dæmonium nihil est, nisi aut 'Deus, aut Dei opus: Atqui quicunque arbitratur Dei opus esse, eum

'τῆς ὑμετέρας δόξης ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ὑμᾶς τῆς 'τῶν Ἑλλήνων. 16 Ἄλλος, εἰς τὸν χρόνον σκοπεῖν * οἷον, ὡς Ἰφικράτης ἐν τῇ πρὸς Ἁρμόδιον, ὅτι " εἰ πρὶν ποιῆσαι ἠξίου 'τῆς εἰκόνος τυχεῖν, ἐὰν 'ποιήσω, ἔδοτε ἄν· ποιήσαντι δ', ἆρ' οὐ δώσετε; 'μὴ τοίνυν μέλλοντες μὲν, 'ὑπισχνεῖσθε· παθόντες δ', 'ἀφαιρεῖσθε. καὶ πάλιν πρὸς τὸ Θηβαίους Φίλιππον διιέναι εἰς τὴν Ἀττικὴν, ὅτι, " εἰ πρὶν βοηθῆσαι εἰς Φω'κεῖς ἠξίου, ὑπέσχοντο ἄν· 'ἄτοπον οὖν εἰ διότι προεῖ'το καὶ ἐπίστευσε, μὴ διήσουσι. 17. Ἄλλος, ἐκ τῶν εἰρημένων καθ' αὑτοὺς πρὸς τὸν εἰπόντα· διαφέρει δὲ ὁ τρόπος, οἷον ἐν τῷ Τεύκρῳ· ᾧ ἐχρήσατο Ἰφικράτης πρὸς Ἀριστοφῶντα, ἐπερόμενος, "εἰ προδοίη ἂν τὰς ναῦς 'ἐπὶ χρήμασιν; οὐ φάσκοντος δὲ, εἶτα εἶπε, " σὺ μὲν 'Ἀριστοφῶν ὢν οὐκ προδοίης, 'ἐγὼ δ' ὢν Ἰφικράτης; 18. Δεῖ δ' ὑπάρχειν μᾶλλον ἂν δοκοῦντα ἀδικῆσαι ἐκεῖνον. εἰ δὲ μὴ, γελοῖον ἂν φανείη, εἰ πρὸς Ἀριστείδην κατηγοροῦντα, τοῦτό τις ἂν εἴποι, ἀλλὰ πρὸς ἀπιστίαν τοῦ κατηγόρου· ὅλως γὰρ βούλεται ὁ κατηγορῶν, βελτίων εἶναι τοῦ φεύγοντος· τοῦτ' οὖν ἐξελέγχειν ἀεί· καθόλου δ' ἄτοπος οὗτός ἐστιν, ὅταν τις ἐπιτιμᾷ ἄλλοις, ἃ αὐτὸς ποιεῖ, ἢ ποιήσειεν ἄν· ἢ προτρέπει ποιεῖν ἃ αὐτὸς μὴ ποιεῖ μηδὲ ποιήσειεν ἄν. 19. Ἄλλος, ἐξ ὁρισμοῦ† οἷον, ὅτι " τὸ δαιμό'νιον οὐδέν ἐστιν, ἀλλ' ἢ θεὸς, 'ἢ θεοῦ ἔργον· καίτοι ὅστις 'οἴεται θεοῦ ἔργον εἶναι, τοῦτον ἀνάγκη

* Conjun. 2. Top.c. 4. p. 6.

† Conjun. 2. Top.c. 2. pa. 3.

'ἀνάγκη οἴεσθαι καὶ θεῶν εἶναι· καὶ ὡς ὁ Ἰφικράτης, "ὅτι 'γενναιότατος ὁ βέλτιστος· 'καὶ γὰρ Ἁρμοδίῳ καὶ Ἀριστογείτονι οὐδὲν πρότερον ὑπῆρχε γενναῖον, πρὶν γενναῖόν τι πρᾶξαι, καὶ "ὅτι συγγενέστερος αὐτός· τὰ γοῦν 'ἔργα συγγενέστερά ἐστι τὰ 'ἐμὰ τοῖς Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος, ἢ τὰ σά· καὶ ὡς 'ἐν τῷ Ἀλεξάνδρῳ, "ὅτι 'πάντες ἂν ὁμολογήσειαν 'τοὺς μὴ κοσμίους οὐχ ἑνὸς 'σώματος ἀγαπᾶν ἀπόλαυσιν· καὶ διὸ Σωκράτης οὐκ ἔφη βαδίζειν ὡς Ἀρχέλαον· "ὕβριν γὰρ ἔφη εἶναι, 'τὸ μὴ δύνασθαι ἀμύνεσθαι 'ὁμοίως εὖ παθόντα, ὥσπερ 'καὶ κακῶς· πάντες γὰρ οὗτοι ὁρισάμενοι, καὶ λαβόντες τὸ τί ἐστι, συλλογίζονται περὶ ὧν λέγουσιν. 20. Ἄλλο, ἐκ τοῦ ποσαχῶς*, οἷον ἐν τοῖς τοπικοῖς, περὶ τοῦ ὀρθῶς. 21. Ἄλλος, ἐκ διαιρέσεως†· οἷον, "εἰ πάντες τριῶν ἕνεκεν ἀδικοῦσιν‖· ἢ τοῦδε γὰρ 'ἕνεκα, ἢ τοῦδε, ἢ τοῦδε· 'καὶ διὰ μὲν τὰ δύο, ἀδύνατον· διὰ δὲ τὸ τρίτον, οὐδ' αὐτοί φασιν. 22. Ἄλλος, ἐξ ἐπαγωγῆς*· οἷον, ἐκ τῆς Πεπαρηθίας, "ὅτι 'περὶ τῶν τέκνων αἱ γυναῖκες πανταχοῦ διορίζουσι τἀληθές· τοῦτο μὲν γὰρ Ἀθήνησι, Μαντίᾳ τῷ ῥήτορι ἀμφισβητοῦντι πρὸς τὸν υἱόν, 'ἡ μήτηρ ἀπέφηνε· τοῦτο 'δὲ Θήβησιν Ἰσμηνίου καὶ 'Στίλβωνος ἀμφισβητούντων, ἡ Δωδωνὶς ἀπέδειξεν 'Ἰσμηνίου τὸν υἱόν· καὶ 'διὰ τοῦτο Θεσσαλίσκον Ἰσμηνίου ἐνόμιζον. 23 Καὶ πάλιν ἐκ τοῦ νόμου τοῦ Θεοδέκτου, "εἰ τοῖς κακῶς 'ἐπιμεληθεῖσι τῶν ἀλλοτρίων

*Conjun. 2.Top. c. 3. per totum.
†Conjun. 3.Top. c. 6. p. 13. & 2.Top. c. 2. p. 2.
‖Vid. l. 1. c. 10. p. 7. & sequ.
*Conjun. 8.Top. c. 2. a par. 1. ad 8.

'necesse *est*, existimare etiam Deos 'esse. [r] Et, ut Iphicrates *dixit*, "Maxime Generosum *esse eum*, qui optimus *sit*: Etenim Harmodio, & Aristogitoni nihil prius generosi inerat, quam generosi aliquid egissent: [s] Et *ostendit*, se *illis* propinquiorem '*esse*, *quam adversarium Harmodium*: 'Nam *certe* (*inquit*) opera propinquiora sunt mea operibus Harmodii, & Aristogitonis, quam tua [t] Et, ut in Alexandro; "Quod omnes confessuri sint, intemperantes, 'non unius *fœminæ* corpore contentos esse ad delectationem: [u] Et *illud*, Quamobrem Socrates negavit ire ad Archelaum *Macedoniæ Regem*; "Contumeliam enim esse dixit, non posse 'compensare *eum*, qui accepit beneficium, perinde ac *eum* qui maleficium: [x] Omnes enim hi, definitionem *prius* adhibentes, & assumentes, Quid sit res, syllogismo concludunt ea, de quibus dicunt. 20. [8] Alius, ex Quotupliciter *dictum sit*; velut in Topicis, *puta* de eo quod recte fit; *quot modis Recte aliquid fieri dicatur*. 21. [9] Alius, ex Divisione; veluti, "Si omnes trium rerum gratiâ injuriam faciunt; 'nempe aut hujus, *sc. utilitatis gratiâ*; aut hujus, *sc. voluptatis*, aut hujus, *i. quod irati fuerint*; Propter 'duas quidem, *facere* non potuit, 'propter tertiam verò, ne ipsi quidem *Accusatores fecisse* dicunt. 22. [10] Alius, ex [y] Inductione; velut, *illud* ex Peparethia *sumptum*; "Quod 'mulierum *judicium* de liberis, *cum* '*ambigatur*, *ex quo patre sint orti*, verum *ratumque* ubique sit: Hoc enim 'Athenis *accidit*; *Nam* Mantiæ Oratori cum filio, *quem ignorabat*, controversanti, mater indicavit *cujus* '*esset filius*: Hoc item *evenit* Thebis; 'Ismeniâ, & Stilbone controversantibus, Dodonis *mulier* demonstravit 'Ismeniæ filium; & ob id Thessaliscum Ismeniæ *postea* adjudicârunt. 23. Et [z] rursus, ex lege Theodectis; 'Quod ii, qui male curârunt alienos

[r] In *gen. delib.* ex Iphicratis orat. de statua ipsi donandâ; contra Harmodium, qui se ab Harmodio tyrannicidâ oriundum prædicabiat) Definitio, Una *est*, *Generosi*, τοῦ γενναίου.

[s] *Altera Propinqui*, τοῦ συγγενοῦς.

[t] *In gen. demonstrat.* ex oratione de vita Paridis; definitio est intemperantis, τοῦ μὴ κοσμίου.

[u] *In Quæst. infinitâ*, Definitio est contumeliæ in beneficiis accipiendis, à Socrate usurpata, &c.

[x] Prob. exemplorum positorum.

8o, *Ab eo quod multipliciter dicitur*, seu *à destinctione vocis ambiguæ*.

9o, *A sufficienti divisione*, seu *partitione*; cujus modus unicus, est *destructivus*, *à Remotione partium*, ut in exemplo, quod hic proponitur.

10, *Ab Inductione multarum rerum*; unde colligitur universale aliquod:

[y] Exemp. 1m, *est Inductionis, quæ fit ab exemplis similibus, quib. probatur universale*; quod de liberis, ubique matres, verum discernant.

[z] 2m, *Est Inductionis, quæ fit ex particularib. similibus, quib. probatur particulare*;

Quæ ratio erat Socrati usitatissima.

3m, *Est Inductionis, quæ ex multis particularib. colligit universale* ; eruditos viros nusquam non magnifieri.

y *Ejusdem speciei eum præcedenti, est Inductio illa, quæ per particularia colligit hoc universale*, etiamsi non exprimatur ; Omnes civitates esse felices, quæ à sapientibus gubernantur.

11o, *A judicio aliorum de re, vel personâ aliquâ* :

z Ac *de re quidem, vel personâ* est, *eâdem, aut simili, aut contrariâ* :

a *Judicium* autem *aliorum*, est

Aut *omnium vel plurimorum*,

b Aut *sapientium*, &c.

c Aut *bonorum*,

d Aut *Judicum ipsorum*, &c.

e *De rebus judicatis, exempla* ;

1m, *De causâ dicendâ in Areopago* ; A judicio Eumenidum inferarum :

2m, *De mortis miseriâ* ; à judicio deorum cœlestium.

3m, *De quâdam re asseverantius* à Platone *prolatâ* ; à judicio præceptoris Socratis.

'equos, non committunt suos ; Neque iis qui everterunt alienas naves : Igitur si similiter in omnibus *se habet*, neque iis *sane* qui male custodiverunt alienam, utendum est ad propriam salutem *tuendam*. 24. [3] Et *illud*, quo Alcidamas *usus est* ; "Quod omnes *homines* honorant sapientes : Nam certe Archilochum Parii *cives sui*, quamvis *consuetudine* maledicus esset, honorârunt : Et Chii, Homerum, qui non erat civis : Et Mitylenæi, Sapphonem, quamvis esset mulier : Et Lacedæmonii, Chilonem in Senatorum numerum cooptârunt, cum ipsi essent minime studiosi literarum : Et Italiôtæ, Pythagoram *Samium* : Ac Lampsaceni, Anaxagoram *Physicum* qui peregrinus erat, *in agro ipsorum*, sepeliverunt, & honorant in hunc etiam diem : [y] Et *illud*, "Athenienses, *quamdiu* Solonis usi *sunt* legibus, fœlices fuerunt : Et Lacedæmonii, *legibus* Lycurgi : Et Thebis simul atque Philosophi reipub. principes electi sunt, etiam fœlix statim fuit *ipsa* civitas. 25. [11] Alius, ex *aliorum* judicio *prius habito* de re, *vel personâ* [z] eâdem, aut simili, aut contrariâ. 26. [a] Maxime quidem, si omnes *sic sentiant*, & semper ; sin minus, at saltem plurimi ; [b] Aut sapientes vel omnes, vel plurimi ; [c] Aut boni ; [d] Aut si ipsi judicantes, vel ii quos judices ipsi approbant, vel contra quos non potest esse judicium ; veluti, dominos : vel, contra quos non *est* honestum judicare: velut Deos, aut patrem, aut præceptores. 27. [e] Quemadmodum [1] in Mixidemidem dixit Autocles, "*Si Furiis* venerandis Deabus par fuit, in Areopago causam dicere ; Mixidemidi nonne *honestum hoc esse debeat* ? [2] Aut quemadmodum Sappho *dixit* "Mori malum esse ; Dii enim sic judicârunt ; alioqui *etiam illi* mortem obirent. [3] Aut, ut Aristippus *Cyrenaicus* adversus Platonem asseverantius quiddam *in sermone*

'ἵππων, οὐ παραδιδόασι τοὺς οἰκείους, οὐδὲ τοῖς ἀνατρέψασι τὰς ἀλλοτρίας ναῦς· οὐκοῦν εἰ ὁμοίως ἐφ' ἁπάντων, καὶ τοῖς κακῶς φυλάξασι τὴν ἀλλοτρίαν, οὐ χρηστέον ἐστὶν εἰς τὴν οἰκείαν σωτηρίαν. 24. Καὶ ὡς Ἀλκιδάμας, "ὅτι πάντες τοὺς σοφοὺς τιμῶσι· Πάριοι γοῦν Ἀρχίλοχον, καίπερ βλάσφημον ὄντα, τετιμήκασι· καὶ Χῖοι, Ὅμηρον, οὐκ ὄντα πολίτην· καὶ Μιτυληναῖοι, Σαπφῶ, καίπερ οὖσαν γυναῖκα· καὶ Λακεδαιμόνιοι, Χίλωνα τῶν γερόντων ἐποίησαν, ἥκιστα φιλόλογοι ὄντες· καὶ Ἰταλιῶται, Πυθαγόραν· καὶ Λαμψακηνοὶ, Ἀναξαγόραν ξένον ὄντα ἔθαψαν, καὶ τιμῶσιν ἔτι καὶ νῦν· καὶ 'Ἀθηναῖοι τοῖς Σόλωνος χρησάμενοι νόμοις, εὐδαιμόνησαν· καὶ Λακεδαιμόνιοι, τοῖς Λυκούργου· καὶ Θήβησιν ἅμα οἱ προστάται φιλόσοφοι ἐγένοντο, καὶ εὐδαιμόνησεν ἡ πόλις. 25. Ἄλλος, ἐκ κρίσεως περὶ τοῦ αὐτοῦ, ἢ ὁμοίου, ἢ ἐναντίου. 26. Μάλιστα μὲν, εἰ πάντες καὶ αἰεί· εἰ δὲ μὴ, ἀλλ' οἵ γε πλεῖστοι, ἢ σοφοὶ, ἢ πάντες, ἢ οἱ πλεῖστοι, ἢ ἀγαθοί· ἢ εἰ αὐτοὶ οἱ κρίνοντες, ἢ οὓς ἀποδέχονται οἱ κρίνοντες, ἢ οἷς μὴ οἷόν τε ἐναντίον κρίνειν· οἷον τοῖς κυρίοις· ἢ οἷς μὴ καλὸν τὰ ἐναντία κρίνειν· οἷον θεοῖς ἢ πατρὶ, ἢ διδασκάλοις. 27. Ὥσπερ τὸ εἰς Μιξιδημίδην εἶπεν Αὐτοκλῆς· "εἰ ταῖς μὲν σεμναῖς θεαῖς καλῶς εἶχεν ἐν Ἀρείῳ πάγῳ δοῦναι δίκην, Μιξιδημίδῃ δ' οὔ; ἢ ὥσπερ Σαπφὼ, "ὅτι τὸ ἀποθνήσκειν κακόν· οἱ θεοὶ γὰρ οὕτω κεκρίκασιν· ἀπέθνησκον γὰρ ἂν ἢ ὡς Ἀρίστιππος πρὸς Πλάτωνα ἐπαγ-

ἐπαγγελτικώτερόν τι εἰπόντα, ὡς ᾤετο, "ἀλλὰ μὴν ὅ γ' ἑταῖρος ἡμῶν, ἔφη, οὐδὲν τοιοῦτον· λέγων τὸν Σωκράτην· καὶ Ἀγησίπολις ἐν Δελφοῖς ἐπηρώτα τὸν θεὸν, κεχρημένος πρότερον Ὀλυμπιάσιν, "εἰ αὐτῷ ταῦτα δοκεῖ ἅπερ τῷ πατρί; ὡς αἰσχρὸν ὂν τἀναντία εἰπεῖν. 28. Καὶ περὶ τῆς Ἑλένης, ὡς Ἰσοκράτης ἔγραψεν, "ὅτι σπουδαία, εἴπερ Θησεὺς ἔκρινε· καὶ περὶ Ἀλεξάνδρου, "ὃν αἱ θεαὶ προέκειναν· καὶ περὶ Εὐαγόρου, "ὅτι σπουδαῖος, ὥσπερ Ἰσοκράτης φησί· "Κόναν γοῦν δυστυχήσας, πάντας τοὺς ἄλλους παραλιπὼν, ὡς Εὐαγόραν ἦλθεν. 29. Ἄλλος, ἐκ τῶν μερῶν*, ὥσπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς, "ποία κίνησις ἡ ψυχή· ἥδε γὰρ, ἢ ἥδε· παράδειγμα ἐκ τοῦ Σωκράτους τοῦ Θεοδέκτου· "εἰς ποῖον ἱερὸν ἠσέβηκε· τίνας θεῶν οὐ τετίμηκεν ὧν ἡ πόλις νομίζει. 30. Ἄλλος, ἐπειδὴ ἐπὶ τῶν πλείστων συμβαίνει, ὥστε ἕπεσθαί τι αὐτοῖς ἀγαθὸν καὶ κακὸν, ἐκ τοῦ ἀκολουθοῦντος †, προτρέπειν ἢ ἀποτρέπειν, καὶ κατηγορεῖν ἢ ἀπολογεῖσθαι, καὶ ἐπαινεῖν ἢ ψέγειν· οἷον "τῇ παιδεύσει τὸ φθονεῖσθαι ἀκολουθεῖ κακόν· τὸ δὲ σοφὸν εἶναι, ἀγαθόν· οὐ τοίνυν δεῖ παιδεύεσθαι· φθονεῖσθαι γὰρ οὐ δεῖ· δεῖ μὲν οὖν παιδεύεσθαι· σοφὸν γὰρ εἶναι δεῖ· ὁ τόπος οὗτός ἐστιν ἡ Καλλίππου τέχνη προσλαβοῦσα τὸ δυνατὸν, καὶ τἆλλα, ὡς εἴρηται ||. 31. Ἄλλος, ὅταν περὶ δυοῖν καὶ ἀντικειμένοιν ἢ προτρέπειν ἢ ἀποτρέπειν δέῃ, καὶ τῷ πρότερον εἰρημένῳ τόπῳ ἐπὶ ἀμφοῖν χρῆσθαι· διαφέρει δὲ, ὅτι, ἐκεῖ μὲν τὰ τυχόντα ἀντιτίθεται·

* Conjun. 3. Top. c. 4. p. 3.

† Vid. 2. Top. c. 4. pa. 5. & ca. 8.

|| Supr. cap. 20.

proferentem, ut *ille* putabat: "Atqui sodalis noster (inquit) nihil ejusmodi; significans Socratem; [4] Et Agesipolis *Delphis* interrogabat *Apollinem* Deum, cum prius ex Olympiâ *Jovis responsum* tulisset, "Num ipsi eadem viderentur, quæ patri? Quasi turpe *esset*, contraria dicere. 28. [f] Et [1] *illud* de Helena, (ut Isocrates scripsit) "Quòd *esset virtutis* studiosa *& honesta*; siquidem Theseus judicavit: [2] Et de Alexandro *itidem*, "Quem *tres* Deæ *omnibus hominibus* antepo-suerunt: [3] Et de Evagora *etiam*, "Quod virtute præstans *fuit*: *De eo* enim Isocrates sic inquit; "Certe Conon, cum adversâ fortunâ uteretur, omnibus aliis omissis, ad Evagoram venit. 29. [12] Alius, *est* ex partibus; quemadmodum in Topicis *quæsitum est*, "Qualis motio *sit*, anima? *Aut* enim hæc, aut illa. [g] Exemplum *hujus loci*, *suppetit* ex Socrate Theodectæ: "Quale templum violavit *Socrates*? Quos Deos non coluit ex iis, quos civitas *Deos esse* decrevit? 30. [13] Alius, quoniam in pluribus *rebus* accidit ut ipsas sequatur aliquid boni, & mali; *locus* (*inquam*) ex consequenti, [1] *est* hortari aut dehortari: [2] & accusare aut defendere; & [3] laudare, aut vituperare; [h] velut, "Eruditionem invidiâ flagrare consequitur, *quod* malum *est*, & sapientem esse, *quod* bonum: Non igitur oportet erudiri; invidia enim non est contrahenda: Oportet igitur erudiri; sapientem enim esse, consentaneum est. [i] *Atque* hic locus erat *tota* ars Callippi *Rhetoris*, additis *solum formis* de Possibili, & de reliquis, *sc. Facto*, *Futuro*, &c. *eo ordine* quo *superius à me dictæ* sunt. 31. [14] Alius, quando de duobus, & *iis* inter se *contrariis*, *seu* oppositis, vel hortari, vel dehortari oporteat; [k] ut etiam *eo* loco, qui proxime dictus est, in utramq; partem utamur: [l] Differt autem *hic* modus *ab illo penes consequentia*; quia ille quidem, quævis opponuntur hic

4m, (Ex Xenophonte de rebus Græc. lib. 4.) *De oraculo Apollinis*; A judicio patris, sc. Jovis.

f *De personis judicatis*; Exempl.

1m, Ex Isocrate, de Helena, à *judicio spectati viri* Thesei.

2m, De Paride; *à judicio trium dearum*;

3m, Ex Isocrate in Encom. De Evagorâ Cyprio rege, *ex judicio Cononis* Atheniensis.

12o Loc. *Ab enumeratione partium*, qui similis est illi Topico, *ab enumerat. specierum* alicujus generis:

g Exempl. e Theodecte; qui *Socratem Reum*, quod deos non esse crederet, *ex hoc loco tuetur*.

13o *A consequentibus alicujus rei, bonis, vel malis*; hic enim licet,

1 Et *in delib. genere*, hortari vel dehort.

2 Et *in Judiciis*, accusare, &c.

3 Et *in Demonstr.* laudare, vel vituperare.

h Exempl. ex Medæa Euripid. *in genere delib.*

i Ex hoc uno loco composita *a Callippo Rhetore* fuit *ars disputandi* in utramque partem.

14o Ex *Inversione consequentium contrariorum* (quæ rei, quam suadere vis, adhærent.)

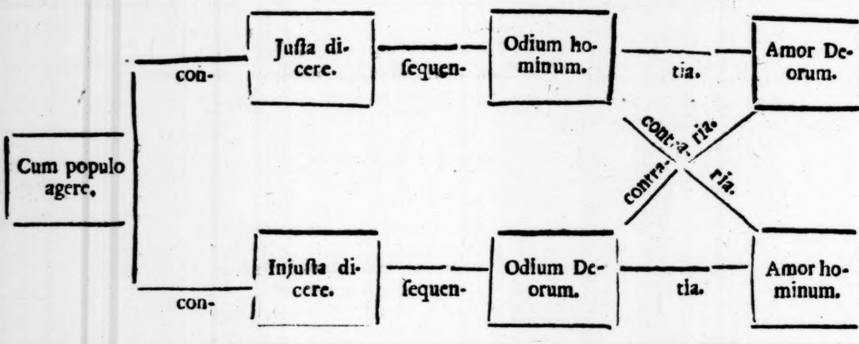
k *Partim convenit cum loco preced.* Ille enim processit *a consequentib. directe*, hic *ab iisdem, ordine alternatim inverso*.

l *Partim ab illo differt*; Ille enim processit ab oppositi quibuslibet, hic verò a contrariis solis.

hîc verò, contraria duntaxat: veluti, Sacerdos *quædam* non finebat filium concionari: " Si enim, ' inquit, justa dicas, homines te ' odio habebunt; Si vero injusta, ' Dii: Imo, oportet concionem ' habere: Si enim justa dicas, ' Dii te amabunt; si verò injusta, homines.

ἐνταῦθα δὲ τἀναντία*· οἷον ἱέρεια οὐκ εἴα τὸν υἱὸν δημηγορεῖν· "ἐὰν μὲν γάρ, ἔφη, τὰ δί' καια λέγῃς, οἱ ἄνθρωποί σε ' μισήσουσιν· ἐὰν δὲ τὰ ἄδι' κα, οἱ θεοί· δεῖ μὲν οὖν δημηγο' ρεῖν· ἐὰν μὲν γὰρ τὰ δίκαια λέ' γῃς, οἱ θεοί σε φιλήσουσιν· ἐὰν δὲ τὰ ἄδικα, οἱ ἄνθρωποι.

*Conjun. 2. Topic. c.8. p.2.

m Argumentari ex hoc loco est accipere commodum cum incommodo: Et dicitur figura Βλαίσωσις, Inversio.

15. Ex apertâ hominum adprobatione, & privatâ ententiâ:

n Quia enim *ingenium hominum* est, ut *palam æqua* laudent; *clam tacitiq;* incumbant *commodo:*

o Docendum est *adversarium, utro modo loquatur, repugnare hominum opinionibus*; vel *occultis* sc. desideriis, vel *apertis* sententiis:

p Ex locis n. qui παράδοξον *probant, hic primus* obtinet: Unde κατ' ἐξοχ. dicitur παράδοξον.

16, *Ex proportione*, sive *inter quatuor terminos*, sive *inter tres tantum*; ita *ut medium bis* numeretur:

q Exempl. 1, *in genere delib.*

m Hoc autem est idem cum eo, quod *proverbio* dicitur, " Paludem emere, ' & salem: Et Inversio, hoc est, quando duorum contrariorum utrique consequens sit bonum, & malum, *quorum* utraque *sunt* contraria utrisque. 32. [15] Alius, [n] quoniam *homines* non eadem laudant aperte, & occulte; Sed aperte quidem, justa, & honesta laudant maxime; privatim vero, utilia magis optant; [o] *Idcirco* conandum est, ut ex his alterum colligamus; *id sc. quod causæ nostræ maxime inserviat*: [p] Illorum enim *locorum*, qui *probant sentire Adversarium* præter opinionem *communem*, hic locus est præcipuus. 33 [16] Alius, ex eo quod quicquam per proportionem contingit *&* *consequitur*: [q] Velut, ' Iphicrates, cum *cives* filium ipsius

τοῦτο δ' ἐστὶ ταὐτὸ τῷ λεγομένῳ, " τὸ ἕλος πρίασθαι ' καὶ τοὺς ἅλας·" καὶ ἡ βλαίσωσις τοῦτ' ἐστίν, ὅταν δυοῖν ἐναντίοιν ἑκατέρῳ ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἕπηται, ἐναντία ἑκάτερα ἑκατέροις. 32. Ἄλλος, ἐπειδὴ οὐ ταὐτὰ φανερῶς ἐπαινοῦσι, καὶ ἀφανῶς †· ἀλλὰ φανερῶς μὲν, τὰ δίκαια καὶ τὰ καλὰ ἐπαινοῦσι μάλιστα· ἰδίᾳ δὲ, τὰ συμφέροντα μᾶλλον βούλονται, ἐκ τούτων πειρᾶσθαι συνάγειν θάτερον· τῶν γὰρ παραδόξων οὗτος ὁ τόπος κυριώτατός ἐστιν. 33. Ἄλλος, ἐκ τοῦ ἀνάλογον ταῦτα συμβαίνειν· οἷον, ὁ Ἰφικράτης τὸν υἱὸν αὐτοῦ νεώτερον ὄντα τῆς

† Conjun. Elench. c.12. p.7.

τῆς ἡλικίας, ὅτι μέγας ἐστὶ, λειτουργεῖν ἀναγκαζόντων, εἶπεν, "ὅτι εἰ τοὺς μεγάλους 'τῶν παίδων ἄνδρας νομίζουσι, τοὺς μικροὺς τῶν ἀνδρῶν 'παῖδας εἶναι ψηφιοῦνται· καὶ ὁ Θεοδέκτης ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι, 'πολίτας μὲν ποιεῖσθε τοὺς 'μισθοφόρους, οἷον Στράβακα 'καὶ Χαρίδημον διὰ τὴν ἐπιείκειαν· φυγάδας δ' οὐ ποιήσετε, τοὺς ἐν τοῖς μισθοφόροις ἀνήκεστα διαπεπραγμένους; 34. Ἄλλος, ἐκ τοῦ τὸ συμβαῖνον ἐὰν ᾖ ταυτὸν, ὅτι καὶ ἐξ ὧν συμβαίνει ταὐτά· οἷον Ξενοφάνης ἔλεγεν, "ὅτι ὁμοίως ἀσεβοῦσιν 'οἱ γενέσθαι φάσκοντες τοὺς 'θεοὺς, τοῖς ἀποθανεῖν λέγουσιν· ἀμφοτέρως γὰρ 'συμβαίνει, μὴ εἶναί ποτε 'τοὺς θεούς. 35. Καὶ ὅλως δὲ, τὸ συμβαῖνον ἐξ ἑκατέρου, λαμβάνειν ὡς ταὐτὸ αἰεί· "μέλλετε δὲ κρίνειν οὐ περὶ Σωκράτους, 'ἀλλὰ περὶ ἐπιτηδεύματος, 'εἰ χρὴ φιλοσοφεῖν· καὶ 'ὅτι τὸ διδόναι γῆν καὶ ὕδωρ, δουλεύειν ἐστί· καὶ "τὸ μετέχειν τῆς κοινῆς εἰρήνης, ποιεῖν τὸ προσταττόμενον· ληπτέον δ' ὁπότερον ἂν ᾖ χρήσιμον. 36. Ἄλλος, ἐκ τοῦ μὴ ταὐτὸ τοὺς αὐτοὺς αἰεὶ αἱρεῖσθαι, ὕστερον ἢ πρότερον, ἀλλ' ἀνάπαλιν· οἷον τόδε τὸ ἐνθύμημα, "εἰ φεύγοντες μὲν 'ἐμαχόμεθα, ὅπως κατέλθωμεν; κατελθόντες δὲ, 'φευξόμεθα, ὅπως μὴ μαχώμεθα; ὁτὲ μὲν γὰρ τὸ μένειν ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι ᾑροῦντο, ὁτὲ δὲ τὸ μὴ μάχεσθαι ἀντὶ τοῦ μὴ μένειν. 37. Ἄλλος, τὸ οὗ ἕνεκα ἂν εἴη, εἰ μὴ γένοιτο, τούτου ἕνεκα φάναι εἶναι,

ætate juniorem, quod magnâ *staturâ* esset, ad obeundum munus *publicum* cogere vellent, dixit; "Si magnos 'pueros pro viris haberent, fore, ut 'parvos viros judicarent esse pueros: 'Et, [t] Theodectes in lege *dixit*: "Civitate quidem donatis stipendia'rios quosdam, velut Strabacem & 'Charidemum, ob probitatem; sti'pendiariis verò illis, qui nefaria *fa'cinora* fecerunt, exilium non irrogabitis? 34. [17] Alius, ex eo *fidem trahens*; si id quod *ex aliquibus duobus* usu venit, sit *ipsis* idem; etiam ea ex quibus usu venit, eadem *habenda*: [f] Veluti, Xenophanes dicebat; "Si'militer esse impios, qui natos esse af'firmant Deos, & qui mori *eos* dicunt: 'utroque enim modo evenit, ut non 'sint aliquando Dii, *quod affirmare im'pium est*. 33. [t] Et omnino sane, quod usu venit ex utrolibet, *id* assumere *oportet*, quasi semper *sit* idem *cum illo*; [u] *veluti*, [1] "Sententiam verò laturi 'estis non de Socrate, sed de profes'sione, an oporteat philosophari; *er'go inique judicaturi*. [2] Et, "Dare *hostibus* terram, & aquam, est *illis* servire; *& proinde vobis turpe*. [3] Et participes esse communis pacis, *est nihil aliud, quam quod* imperatum est, facere; *& propterea detrimentosum*: [x] Utrum autem eorum *ad causam nostram* utile fuerit, *id* assumendum *erit*; *vel cum hoc sc. vel cum illo esse idem*. 36. [18] Alius, ex eo quod iidem *homines* non idem semper posterius eligunt, quod prius; sed è converso; [y] Velut, hoc enthymema; "An vero, dum exules essemus, pug'nabamus, ut rediremus? postea ve'ro quam rediimus, fugiemus, ut non 'pugnemus? Aliquando enim *in patriâ* manere *& domi vivere*, pugnando elegerunt; aliquando non pugnare *maluerunt*, non manendo, *sed carendo patriâ*. 37. [19] Alius, *cum* quod alicujus gratiâ *fieri* potuit, quamvis *vere id* factum non sit, id tamen *callidâ interpretatione* affirmare, hujus gratiâ esse

[t] 2m, *In Judiciali*; ex Theodecte, ἐν τῷ νόμῳ.

17°, Ex eo; *Si, quod ex* 2b. *rebus usu venit, idem utrisq;* sit, *etiam illæ res eædem* inter se erunt:

[f] Ex. gr. in illo Xenophanis dicto contra Hesiodum Theogeniæ scriptorem.

[t] Et omnino; Ipsum, *quod usu venit*, supponendum semper est, *esse idem cum altero eorum, ex quibus* usu venit:

[u] Exempl. hujus 1m, ex Socrate Theodectis, *in gen. Judiciali*.

2m, Oratoris Lacedæmonii contra Persas, *in genere demonstrat.*

3m, Oratoris Atheniensis contra cæteras Græciæ civitates; *in genere deliberativo*:)

[x] *Cum altero* (inquit) *eorum*, &c. *hoc vel illo*; *prout valet ad* id, quod *volumus*, *peragendum*.

18°, Ex *diversâ hominum sententiâ*; *quâ quod ante petierunt, mox repudiant*; Sive *consilio id faciant*, quod *laudandum*, suadendumque:

[y] Sive *perturbatione, & levitate animi*; quod *redarguendum*; ut exemplo patet ex Orat. Lysiæ de Atheniensibus.

19°, Ex *diverso fine, & proposito ejus, qui fecit*: Cum *facinus* aliquod *elevetur*, affirmando in *aliquem finem id factum* fuisse, *in quem non fiebat* tamen.

esse, vel factum esse; [z] velut, "Siquis alicui det *quippiam*, ut *hoc ei postea* ablato, dolore *eum* afficiat: [a] Unde & illud dictum est,

" *Multis Dæmon non propter benevolentiam afferens,*
" *Magnas largitur prosperitates*; *sed ut,*
" *Clades*, quas pro iis parat, *accipiant insigniores*.

[b] Et illud, ex Meleagro Antiphontis,

" *Non ut interficerent feram, sed ut testes*
" *Virtutis essent Meleagro, per* totam *Græciam:*

[c] Et illud ex Ajace Theodectis, " Quod Diomedes Ulyssem *Ajaci* anteposuit, non ut *eum* honoraret, sed ut inferior esset, qui *eum* comitaretur: Contingit enim *illum id* hujus gratiâ fecisse, *cujus Ajax fecisse dixit*. 38. [20] Alius *locus* Communis & controversantibus & Deliberantibus, ut consideremus ea, quæ ad hortandum, & ad dehortandum *valent*; & quorum gratiâ *homines* & agunt *quicquam*, & fugiunt: [d] Hæc enim sunt ea, quæ si *rebus*, *quas cogitamus*, adsint, oportet *eas* agere: veluti, si [1] possibile *sit*, & [2] facile, & [3] utile, [e] aut ipsi, aut amicis; vel *contra* perniciosum ac noxium inimicis; [f] aut si minor *inde* mulcta *sit*, quam res, *quæ expetitur*. [g] Et quidem hortantur ex his *locis*, [h] ac dehortantur ex contrariis. 39. Ex iisdem autem ipsis etiam accusant, & defendunt; ex iis quidem, quæ ad dehortandum *valent*, defendunt *sc.* ex iis verò, quæ ad hortandum, accusant: [i] Est autem locus iste tota ars cum Pamphili *Rhetoris*, tum etiam Callippi. 40. [21] Alius, ex iis quæ videntur quidem fieri, sed *vulgò* incredibilia *sunt*; [k] Quòd non viderentur *fieri talia*, si non *jam* essent, aut prope essent; [l] & quod magis *videntur fieri*, *cum fiunt*, *quam verisimilia*: [m] Etenim *homines* existimationem habent vel *de talibus*, quæ *vere* sunt, vel *de talibus*, quæ verisimilia:

ἢ γεγενῆσθαι· οἷον, εἰ δοίη ἄν τις τινὶ, ἵνα ἀφελόμενος λυπήσῃ· ὅθεν καὶ τοῦτ' εἴρηται,

" Πολλοῖς ὁ δαίμων οὐ κατ' εὔνοιαν φέρων,
" Μεγάλα δίδωσιν εὐτυχήματ', ἀλλ' ἵνα
" Τὰς συμφορὰς λάβωσιν ἐπιφανεστέρας.

καὶ τὸ ἐκ τοῦ Μελεάγρου τοῦ Ἀντιφῶντος,

" Οὐχ ἵνα κτάνωσι θῆρ', ὅπως δὲ μάρτυρες
" Ἀρετῆς γένωνται Μελεάγρῳ πρὸς Ἑλλάδα.

καὶ τὸ ἐκ τοῦ Αἴαντος τοῦ Θεοδέκτου· ὅτι ὁ Διομήδης προείλετο Ὀδυσσέα, οὐ τιμῶν, ἀλλ' ἵνα ἥττων ᾖ ὁ ἀκολουθῶν· ἐνδέχεται γὰρ τούτου ἕνεκα ποιῆσαι. 38. Ἄλλος, κοινὸς καὶ τοῖς ἀμφισβητοῦσι, καὶ τοῖς συμβουλεύουσι, σκοπεῖν τὰ προτρέποντα καὶ ἀποτρέποντα, καὶ ὧν ἕνεκα καὶ πράττουσι, καὶ φεύγουσι· ταῦτα γάρ ἐστιν ἃ, ἐὰν μὲν ὑπάρχῃ, δεῖ πράττειν· οἷον, εἰ δυνατὸν, καὶ ῥᾴδιον, καὶ ὠφέλιμον ἢ αὐτῷ, ἢ φίλοις· ἢ βλαβερὸν ἐχθροῖς, καὶ ἐπιζήμιον, ἢ ἐλάττων ἡ ζημία τοῦ πράγματος· καὶ προτρέπονται δ' ἐκ τούτων, καὶ ἀποτρέπονται ἐκ τῶν ἐναντίων. 39. Ἐκ δὲ τῶν αὐτῶν τούτων καὶ κατηγοροῦσι, καὶ ἀπολογοῦνται· ἐκ μὲν τῶν ἀποτρεπόντων, ἀπολογοῦνται· ἐκ δὲ τῶν προτρεπόντων, κατηγοροῦσιν· ἔστι δ' ὁ τόπος οὗτος, ὅλη τέχνη ἥτε Παμφίλου, καὶ ἡ Καλλίππου. 40. Ἄλλος, ἐκ τῶν δοκούντων μὲν γίγνεσθαι, ἀπίστων δὲ, ὅτι οὐκ ἂν ἔδοξαν, εἰ μὴ ἦν, ἢ ἐγγὺς ἦν· καὶ ὅτι μᾶλλον· ἢ γὰρ τὰ ὄντα, ἢ τὰ εἰκότα ὑπολαμβάνουσιν·

εἰ

z Exempl. *in gen. deliberat.* Unum *generale*; a Alterum *speciale*, ex aliquo Poetâ.

b Exempl. *in gen. demonstrativo*; unum, *ad laudand.*

c Alterum *ad vituperandum.*

20, *A Causis, & finib. impellentib. vel retrahentib. a re agenda*; Valet *in deliberat.* ubi

d Ad *Hortandum*, *fines* occurrunt tres; 1o, *Si possibile*; 2o, Si *facile*; 3o, *Si Utile*; e Aut *simpliciter*, &c.

f Aut *minus inutile*, &c.

g *Ad Dehortandum*, adducendi *fines contrarii.*

h Valet etiam idem locus *in causis Judicialib.* ad *accusand. & defend.* ubi *iidem etiam occurrunt fines.*

i Ex hoc loco *compegerunt* artes dicendi *Pamphilus*, & *Callippus.*

21o, *Ex iis quæ vulgò incredibilia* sunt, *sed tamen videntur fieri:*

k Videntur, inquam, fieri, tum *quia jam fiunt*, *aut prope fiunt*:

l Tum quia *cum jam fiunt*, *magis eminent*, quam quæ verisimilia:

m *Ratio posterior. dicti.*

εἰ οὖν ἄπιστον, καὶ μὴ εἰκὸς, ἀληθὲς ἂν εἴη· οὐ γὰρ διά γε τὸ εἰκὸς καὶ πιθανὸν, δοκεῖ οὕτως· οἷον Ἀνδροκλῆς ἔλεγεν ὁ Πιτθεὺς κατηγορῶν τοῦ νόμου, (ἐπεὶ ἐθορύβησαν αὐτῷ εἰπόντι, "δέονται οἱ νόμοι "νόμου τοῦ διορθώσοντος·) "καὶ γὰρ οἱ ἰχθύες ἁλός· καίτοι οὐκ εἰκὸς, οὐδὲ πιθανὸν ἐν ἅλμῃ τρεφομένους δεῖσθαι ἁλός· "καὶ τὰ στέμφυλα ἐλαίου· καίτοι ἄπιστον, ἐξ ὧν ἔλαιον γίνεται, ταῦτα δεῖσθαι ἐλαίου.

Si igitur incredibile *quicquam*, ac non verisimile, *aliquando fiat*, verum id *& certum jam* fuerit: Non enim sane quia verisimile & appositum ad fidem, videtur ita *se habere*; [n] velut, Androcles Pitheus legem *quandam* oppugnans, dixit (cum *cives ei* obstreperent dicenti, "Indigent leges lege *altera* corrigente:) [o] "Quippe & pisces *indigent* sale. Atqui nec verisimile, nec appositum ad fidem *est*, qui in salo aluntur, *eos pisces* egere sale: [p] "Et Olivæ, (*dixit*) *indigent* oleo, Atqui incredibile *est*, ex quibus oleum fit, ea oleo indigere.

n Exempl. ex *Androcle Rhetore*, qui cum Athenis capitale esset, de veteri lege detrahere, *dixit* tamen, *leges animadversione indigere*: idque *à similibus incredibilibus ex hoc loco sumptis*.

o *Uno*,

p *Altero*.

De Enthymemat. Veris Elenchicis, i. iis quæ ad Refutandum valent, Loci septem. CAP. XXV.

[a] Ἄλλος ἐλεγκτικὸς τὸ τὰ ἀνομολογούμενα σκοπεῖν, εἴ τι ἀνομολογούμενον ἐκ πάντων καὶ χρόνων, καὶ πράξεων, καὶ λόγων· χωρὶς μὲν, ἐπὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος· οἷον, "καὶ φησὶ μὲν φιλεῖν ὑ'μᾶς, συνώμοσε δὲ τοῖς 'τριάκοντα. 2. Χωρὶς δ' ἐπὶ αὐτοῦ, "καὶ φησὶ μὲν 'εἶναί με φιλόδικον, οὐκ ἔ'χει δὲ ἀποδεῖξαι δεδικα'σμένον οὐδεμίαν δίκην· 3. Χωρὶς δ' ἐπὶ αὐτοῦ, καὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος· "καὶ 'οὗτος μὲν οὐ δεδάνεικε πώποτε 'οὐδέν· ἐγὼ δὲ καὶ πολλοὺς λέ'λυμαι ὑμῶν. 4. Ἄλλος, τοῖς προδιαβεβλημένοις καὶ ἀνθρώποις, καὶ πράγμασι, μὴ δοκοῦσι, τὸ λέγειν τὴν αἰτίαν τοῦ παραδόξου· ἔστι γάρ τι δι' ὃ φαίνεται· οἷον ὑποβεβλημένης τινὸς τὸν αὐτῆς υἱὸν· διὰ τὸ ἀσπάζεσθαι, ἐδόκει συνεῖναι τῷ μειρακίῳ· λεχθέντος

[a] Alius *Enthymematum Locus*, ad refutandum comparatus, *est* ut ea quæ 'dissentiunt *inter se*, considerès; *nimirum*, si quid dissentaneum *sit*, ex omnibus temporibus, & actionibus, & sermonibus; [b] Seorsim quidem in *persona* controversantis; velut, "Et ait quidem *se* amare vos, conju'ravit autem cum triginta *Tyrannis* '*in perniciem vestram*. 2. [c] Seorsim autem in seipso, "Et ait esse me liti'giosum, nec potest demonstrare *me* 'intentâsse ullum judicium: 3. [d] Seorsim verò, in seipso, & controversante *simul*, "Et hic quidem nihil un'quam dedit mutuò; Ego verò etiam 'multos vestrum *ab hostibus captos* re'demi. 4. [a] Alius *utilis* hominibus, & rebus, qui in calumniam vocati sint, cum non existimentur *tales*; ut dicamus causam rei *illius* parum credibilis: Subest enim aliquid ob quod res, *vel persona illa* apparet *ita se habere*: [f] velut, cum quædam *mulier* filio *corpus* suum subjecisset, quo *eum* blandius salutare *posset*, videbatur stuprum cum adolescente exercere: exposità

Y vero

a Elenchicorum Enthymemat.

1° Loc. *A Repugnantibus temporibus, sermonibus, aut actionibus*;

b Vel *in Adversario ipso*, cui fidem detrahere volumus;

c Vel *in ipso, qui dicit*; dum *repugnantiam* is notat *in seipso penes crimen objectum*.

d Vel *in utroque*; cum per contentionem, *contraria utriusque facta* inter se *comparantur*.

2°, *Ab explicatâ Paradoxi causâ*, ex qua *Calumnia*, vel objectio *adversus Personas*, *aut Res*, suborta est.

Exempl. 1m, *ad Personas infames sublevandas*, & à calumniâ vindicandas:

2m. Quo *Res incredibiles*, objectione liberatæ, *donentur fide.*

3°. *A Causâ rei & facti*; valet *ad confirmand.* ab *eâ positâ*; & *ad infirmand.* ab *eâ negatâ.*

e Exempl. *A Causâ rei negatâ.*

4°. *Ex Inspectione melioris consilii*, aut *agendi modi.*

f Rat. loci; *Unde* nimirum is *vim habeat ad proband.* aliquid, vel *redarguend.*

g Locus hic *aliquando captiosus*: Sæpe enim facillima *aggrediendi ratio* nos *primum latuit*, quam *mox expediit* secundarum cogitationum *sapientia.*

5°. Ut, *Si quid proponitur contrarium iis, quæ gesta sunt*; *utraque hæc coram inter se conferantur*:

h Pro exemplo est, *dictum Xenophanis* Colophonii *Dilemmaticum* in Elæatas.

6°. *Ut arreptâ ansâ ab eo in quo lapsus est, crimineris quempiam, vel etiam sublevès.*

i *Exempl.* de *Medæâ* Carcini; *quæ accusata* ex hoc loco, *quod interfecisset liberos, quos* salutis tantum causâ *amandasset*:

verò causâ, soluta est calumnia: ᵈ Et, velut in Ajace Theodectis; Ulysses adversus Ajacem declarat, Quamobrem, cum fortior sit Ajace, non *tamen fortior* videatur. 5. ³ Alius, à causa; *ut* &, si causa adsit, *dicatur res* esse; &, si non adsit, *dicatur* non esse: Nam simul *sunt* causa, atque id, cujus causa; & sine causa nihil est: ᵉ veluti Leodamas *se* defendens dicebat, accusante Thrasybulo, quod antea *populi jussu*, nomen ejus, *tanquam proditoris*, in columnâ æneâ inscriptum fuisset; *postea* tamen, dominantibus 30 *Tyrannis*, *illud eum* exculpsisse: "*Uno hoc*, 'respondit non *potuisse* contingere, *ut* '*ipse eximeret*: Magis enim triginta ipsi 'confisuros fuisse, si *sui* erga populum 'odii testimonium *in arce* insculptum 'extitisset. 6. ⁴ Alius: ut, *cum arguitur quis fecisse*, consideremus, num contigerit, vel contingat melius aliter *quicquam consulere*, &c. quam *ea* quæ consuluit *quis*, aut agit vel egit: ᶠ Manifestum enim *est*, si non ita *se* habet, *ut is egisse dicitur*, &c. *hoc eum* non egisse, *aut consuluisse*, *vel agere*: Nemo enim sponte & sciens, ea quæ parum apta *sunt illi rei gerendæ*, præeligit. 7. ᵍ Est autem hoc, Ratio falsa: Sæpe enim posterius perspicuum fit, Quomodo *rem* agere melius fuisset; prius vero, *quam confecta esset*, plane *fuit* incertum. 8. ⁵ Alius, ut, quando aliquid agendum proponitur contrarium iis, quæ acta sunt, *de utrisque* simul consideremus: ʰ velut, Xenophanes *Physicus*, Elæatis interrogantibus, "Num sacrificare Leucotheæ, '*simulque ipsam* lugere deberent, necne? Consuluit, "Si existimarent 'Deam *ipsam esse*, ne lugerent; si hominem *mortalem*, ne sacrificarent. 9. ⁶ Alius locus, ut *ex iis*, in quibus peccatum est, accusemus vel defendamus; ⁱ velut, In Carcini *Poetæ* Medæa; Hi quidem, *Medæam* accusant, "quod filios occiderit: Neque enim 'apparere eos *amplius*: (Nam *per errorem* lapsa est Medæa in liberis *in alias*

ἢ τοῦ αἰτίου, ἐλύθη ἡ διαβολή· καὶ οἷον ἐν τῷ Αἴαντι τῷ Θεοδέκτου, Ὀδυσσεὺς λέγει πρὸς τὸν Αἴαντα, διότι ἀνδρειότερος ὢν τοῦ Αἴαντος, οὐ δοκεῖ. 5. Ἄλλος ἀπὸ τοῦ αἰτίου, ἄν τε ὑπάρχῃ, ὅτι ἐστί· κἂν μὴ ὑπάρχῃ, ὅτι οὐκ ἔστιν· ἅμα γὰρ τὸ αἴτιον καὶ οὗ αἴτιον, καὶ ἄνευ αἰτίου οὐδέν ἐστιν· οἷον Λευδάμας ἀπολογούμενος ἔλεγε, κατηγορήσαντος Θρασυβούλου, ὅτι ἦν στηλίτης γεγονὼς ἐν τῇ ἀκροπόλει, ἀλλ' ἐκκόψαι ἐπὶ τῶν τριάκοντα· "οὐκ ἐνδέχεσθαι ἔφη· μᾶλ'λον γὰρ ἂν πιστεύειν αὐτῷ 'τοὺς τριάκοντα, ἐγγεγραμ'μένης τῆς ἔχθρας πρὸς τὸν δῆμον. 6. Ἄλλος εἰ ἐνεδέχετο βέλτιον ἄλλως ἢ ἐνδέχεται, ὧν ἢ συμβουλεύει, ἢ πράττει, ἢ πέπραχε, σκοπεῖν· φανερὸν γὰρ, ὅτι εἰ μὴ οὕτως ἔχει, οὐ πέπραχεν: οὐδεὶς γὰρ ἑκὼν τὰ φαῦλα καὶ γιγνώσκων προαιρεῖται. 7. Ἔστι δὲ τοῦτο ψεῦδος· πολλάκις γὰρ ὕστερον γίνεται δῆλον, πῶς ἦν πρᾶξαι βέλτιον· πρότερον δὲ, ἄδηλον. 8. Ἄλλος, ὅταν τι ἐναντίον μέλλῃ πράττεσθαι τοῖς πεπραγμένοις, ἅμα σκοπεῖν· οἷον Ξενοφάνης Ἐλαιάταις ἐρωτῶσιν· "εἰ θύωσι τῇ Λευκοθέᾳ, 'καὶ θρηνῶσιν, ἢ μὴ, συν'εβούλευεν, "εἰ μὲν θεὸν 'ὑπολαμβάνουσι, μὴ θρη'νεῖν· εἰ δ' ἄνθρωπον, 'μὴ θύειν. 9. Ἄλλος τόπος, τὸ ἐκ τῶν ἁμαρτηθέντων κατηγορεῖν, ἢ ἀπολογεῖσθαι· οἷον ἐν τῇ Καρκίνου Μηδείᾳ, οἱ μὲν κατηγοροῦσιν, "ὅτι 'τοὺς παῖδας ἀπέκτεινεν, οὐ 'φαίνεσθαι γοῦν αὐτούς· (ἥμαρτε γὰρ ἡ Μήδεια περὶ τὴν ἀποστολὴν

λὴν τῶν παίδων) ἡ δ', ἀπολογεῖται, "ὅτι οὐκ ἂν τοὺς ' παῖδας, ἀλλὰ τὸν Ἰάσονα ' ἂν ἀπέκτεινε· τοῦτο γὰρ ' ἥμαρτεν ἂν μὴ ποιήσασα, ' εἴπερ καὶ θάτερον ἐποίησεν· ἔστι δ' ὁ τόπος αὐτὸς τοῦ ἐνθυμήματος, καὶ τὸ εἶδος, ὅλη ἡ πρότερον Θεοδώρου τέχνη. 10. *Ἄλλος ἀπὸ τοῦ ὀνόματος*· οἷον, ὡς ὁ Σοφοκλῆς,

*Conjun. 2. Top. c. 6. par. 2.

" Σαφῶς Σιδηρὼ καὶ φοροῦσα τοὔνομα.

καὶ ὡς ἐν τοῖς τῶν θεῶν ἐπαίνοις εἰώθασι λέγειν· καὶ ὡς Κόνων Θρασύβουλον, θρασύβουλον ἐκάλει· καὶ Ἡρόδικος Θρασύμαχον, " αἰεὶ ' θρασύμαχος εἶ· καὶ Πῶλον, " αἰεὶ σὺ πῶλος εἶ· καὶ Δράκοντα τὸν νομοθέτην, "ὅτι οὐκ ἂν ἀνθρώ' που οἱ νόμοι, ἀλλὰ δρά' κοντες· χαλεποὶ γάρ· καὶ ὡς ἡ Εὐριπίδου Ἑκάβη εἰς τὴν Ἀφροδίτην,

" Καὶ τοὔνομ' ὀρθῶς ἀφροσύνης ἄρχει θεᾶς.

καὶ ὡς Χαιρήμων,

" Πενθεὺς, ἐσομένης συμφορᾶς ἐπώνυμος.

11. Εὐδοκιμεῖ δὲ μᾶλλον τῶν ἐνθυμημάτων τὰ ἐλεγκτικὰ τῶν ἀποδεικτικῶν †· διὰ τὸ, συναγωγὴν μὲν ἐναντίων εἶναι ἐν μικρῷ τὸ ἐλεγκτικὸν ἐνθύμημα· παράλληλα δὲ, φανερὰ εἶναι τῷ ἀκροατῇ μᾶλλον· 12. Πάντων δὲ καὶ τῶν ἐλεγκτικῶν καὶ τῶν δεικτικῶν συλλογισμῶν, θορυβεῖται μάλιστα τὰ τοιαῦτα ‖ ὅσα ἀρχόμενα προορῶσι, μὴ τῷ ἐπιπολῆς εἶναι· ἅμα γὰρ καὶ αὐτοὶ ἐφ' ἑαυτοῖς χαίρουσι

† Conjun. lib. 3. c. 17. p. 4.

‖ Conjun. lib. 1. c. 2. p. 12.

terras amandandis:) [k] Illa vero, *se defendit*, "Quod *si occidere voluisset*, ' non filios *innocentes*, sed Jasonem *potius* interfecisset: Hoc enim si non fecisset, peccasset; tametsi etiam alterum fecisset. [l] Hic autem Enthymematis locus, & forma, totam priorem Theodori artem *constituit*. 10. 7. Alius, à Nomine, *seu Notatione nominis*: ' velut, quod Sophocles *de fœmina quadam*,

" *Vere Sydero est, & hoc nomen ferens* ab ingenio ferreo.

[2] Et, ut in Deorum laudibus *celebrandis* consueverunt dicere. [3] Et, ut Conon Thrasybulum θρασύβουλον, *i. in consiliis audacem* nominabat. [m] Et Herodicus [1] Thrasymachum; " Semper Thrasymachus es, *i. lnibus gaudens*: [2] Et Polum *Sophistam*; " Semper tu Polus es, *i. petulans*: [3] Et Draconem legumlatorem: " Quod non hominis leges essent, sed Draconis, *i. serpentis*: Asperæ enim *& lethales erant*. 4. Et, ut Euripidis Hecuba in Aphroditem, *i. Venerem*,

" *Et hujus Deæ nomen recte ab* ἀφροσύνη, i. amentiâ, *incipit*.

[5] Et, ut Chæremon *Comicus ait*,

" *Pentheus futuræ calamitatis cognomentum* habet.

11. [n] Ex Enthymematibus autem, probantur, *& arrident* magis *ea*, quæ valent ad Refutandum, quam quæ ad Demonstrandum; [o] Quia Enthymema illud, quod ad Refutandum valet, est contrariarum *rationum* in exiguo *verborum ambitu* collectio: *Quæ vero collecta, & juxta se posita* sunt, Auditoribus magis manifesta fiunt. 12. [p] Ex omnibus autem syllogismis, (tum qui ad Refutandum, tum qui ad Demonstrandum valent) præcipue commovent *Auditorum animos*, [q] tum illi, quicunque *tales sunt, ut eos*, dum proferri incipiunt, *ipsi Auditores* prævideant; [r] haud *tamen quia nimis aperte &* in superficie *manifesti* sunt: (Simul enim etiam sibimet-ipsis gaudent, dum, *quonam spectant illa*, præsen-

k *Defendit se* ex eod. loco; *Si quempiam, sane Jasonem trucidâsset*, maritum perfidum, & auctorem ipsi malorum omnium.

l Hic locus tanti fuit *Theodoro Bizantio*, ut ex 2b. *de Rhetoricâ commentariis, unum* inde confecerit.

7°. *A Nomine, seu Etymologia*: Exempl. 1m, ex Sophoclis Tragœdiâ;

2m, Ex hymnis deorum;

3m, Ex dictis Cononis,

m Et Herodici Medici,

1°.

2°,

3°,

4m, Ex Euripid. Troadib.

5m, Ex Chæremone Comico.

n De Enthymemat. Theorema unum [*Quæ plurimo lepore & urbanitate splendeant?*] *Elenchica* nimirum;

o Quippe quæ *conficiantur ex rationum oppositarum contentione* breviter factâ *quæ gratâ perspicuitate lucet*.

p Alterum commune: [*Quæ maximo affectu Auditorem exciteut?*] *q* primum sci. *illa*, *quæ intelliguntur statim*; *eo quod*, cum conformari cœperint, *quo res perventura sit, prævideant*:

r Non eo, quod nimis sint in promptu, deque primâ facie cognita.

[f] Deinde & *illa, quæ si non ante persenseris*, quam perfecte prolata sint ; *Simulac* tamen *explicentur, haud amplius egent* longâ subtilique *consideratione.*

sentiant :) [f] *Tum illi etiam syllogismi accendunt animos*, quoscunque tam sero *intellectu* assequuntur, ut simul *atque jam integre* prolata fuerint, intelligere *incipiant.*

περαιθανόμενοι· καὶ οὐ τῶν τοσοῦτον ὑστερίζουσιν, ὥσθ' ἅμα εἰρημένων γνωρίζειν.

De Locis Enthymematum Apparentium, seu Captiosorum.

Cap. XXVI.

Enthymematum Apparentium Loci tres, sumuntur ex Dictione ipsâ, à Par. 2. Sex autem, extra Dictionem, à Par. 10.

[a] Præmisso, Quod sint *quædam Enthymemata Adumbrata*, quæ speciem tantum Enthymematum præ se ferunt.

[b] Sequuntur *eorum loci* ; Alii *ex dictione, iique tres* ; c 1°, Est *similis rationi* Sophisticæ, *quæ valet ad Elench. redarguendum*, (Elench. ca. 15. par. 11.)

d Sicut enim ibi, qui *multis propositionibus* enumeratis, *absque syllogismo, conclusionem subjecerit, captiose* arguit,

e Sive *Negative*,

f Sive *Affirmative* :

g Ita in hâc arte *fallaciam consuit* is, qui *pluribus oppositis* rationibus *adductis* ; *absque Enthymemate, conclusionem attexit.*

h Reducitur hic locus *ad Fallac. in figurâ Elocutionis*, de quâ, Elench.ca.4. pa. 9.

i Præcept. In hac captione, quo facilius audientibus imponas, prodesse, ut multa syllogismorum capita conferetim enumeres.

2° Loc. in *Homonymiâ* ;

[a] Quoniam autem *apud Dialecticos* contingit, alium quidem esse vere syllogismum, alium verò non esse, sed apparere ; necesse *est* etiam *apud Oratores*, Enthymema hoc quidem, esse Enthymema; illud vero, non esse, sed apparere : Si quidem Enthymema, syllogismus quidam *est.* ¶ 2. [b] Loci autem sunt, apparentium Enthymematum, unus quidem, in Dictione ; [c] atque hujus, una pars *est*, [d] sicut in Dialecticis, cum *quis* nihil syllogismo concluserit, *& tamen* in modum conclusionis extremo loco *aliquid* proferat : veluti, [e] " Non *est* igitur hoc & illud: " [f] Necesse *est* igitur hoc, & illud *esse* : [g] Et illud, cum Enthymematibus *adhibitis* contorte, & opposite dicitur, apparet esse Enthymema, *cum non sit* : Talis enim dictio *ex rationibus oppositis*, est Enthymematis campus. [h] Atque hujusmodi *concludendi genus* videtur esse *fallacia* à Figurâ Dictionis. 3. [i] Ad hanc autem syllogisticam rationem, quæ *solâ* elocutione *conficitur*, utile *est*, multorum syllogismorum capita, *seu summarias sententias* proferre : *veluti*, " Hos quidem servavit, alios verò ultus est ; Græcos autem *à servitute* liberavit : Unaquæque enim harum *sententiarum*, ex aliis *communioribus syllogismis* demonstrata est : Apparet verò etiam ex istis *hoc modo in unum* conjunctis, aliquid confici *& concludi, cum vere conclusum sit nihil.* 4. [a] Altera

Ἐπεὶ δ' ἐνδέχεται, τὸν μὲν εἶναι συλλογισμόν, τὸν δὲ μὴ εἶναι μέν, φαίνεσθαι δέ· ἀνάγκη καὶ ἐνθύμημα, τὸ μὲν εἶναι ἐνθύμημα, τὸ δὲ μὴ εἶναι, φαίνεσθαι δέ· ἐπείπερ τὸ ἐνθύμημα, συλλογισμός τις. ¶ 2. Τόποι δ' εἰσὶ τῶν φαινομένων ἐνθυμημάτων, εἷς μὲν, ὁ παρὰ τὴν λέξιν· καὶ τούτου, ἓν μὲν μέρος, ὥσπερ ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς, τὸ μὴ συλλογισάμενον συμπερασματικῶς τὸ τελευταῖον εἰπεῖν· " οὐκ ἄρα " τὸ καὶ τό· " ἀνάγκη ἄ- " ρα τὸ καὶ τό· καὶ τὸ τοῖς ἐνθυμήμασι συνεστραμμένως καὶ ἀντικειμένως εἰπεῖν, φαίνεται ἐνθύμημα· ἡ γὰρ τοιαύτη λέξις χώρα ἐστὶν ἐνθυμήματος· καὶ ἔοικε τὸ τοιοῦτον εἶναι παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως. 3. Ἔστι δὲ εἰς τὸ τῇ λέξει συλλογιστικῶς λέγειν χρήσιμον, τὸ συλλογισμῶν πολλῶν κεφάλαια * λέγειν, " ὅτι τοὺς μὲν ἔσωσε, τοῖς δ' " ἑτέροις ἐτιμώρησε, τοὺς δ' " Ἕλληνας ἠλευθέρωσεν· ἕκαστον μὲν γὰρ τούτων ἐξ ἄλλων ἀπεδείχθη· συντεθέντων δὲ φαίνεται καὶ ἐκ τούτων τι γίγνεσθαι. 4. Ἓν δέ,

* Conjun. infr. lib. 3. c. ult. p. 6. & l. Rhet. ad Alex. c. 16. p. 2.

*Conjun. Elench. c. 4. p. 2.

ϛ, τὸ παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν *, ὡς τὸ φάναι " σπουδαῖον εἶναι μῦν, ἀφ' ' οὗ γάρ ἐστιν ἡ τιμιωτάτη ' πασῶν τελετή· τὰ γὰρ ' μυστήρια πασῶν τιμιωτάτη τελετή· ἢ εἴτις τὸν κύνα ἐγκωμιάζων, τὸν ἐν τῷ οὐρανῷ συμπαραλαμβάνει· ἢ τὸν Πᾶνα, ὅτι Πίνδαρος ἔφη,

' Ω̃ μάκαρ ὅντε μεγάλας θεᾶς κύνα παντοδαπὸν καλέουσιν ὀλύμπιοι.

ἢ " ὅτι τὸ μηδένα εἶναι ' κύνα, ἀτιμότατόν ἐστιν· ' ὥστε τὸ κύνα, δῆλον ὅτι ' τίμιον· καὶ τὸ " κοινωνικὸν φάναι τὸν Ἑρμῆν εἶναι μάλιστα τῶν θεῶν· μόνος ' γὰρ καλεῖται κοινὸς Ἑρμῆς· καὶ " τὸ τὸν λόγον ' εἶναι σπουδαιότατον· ὅτι οἱ ' ἀγαθοὶ ἄνδρες οὐ χρημάτων, ἀλλὰ λόγου εἰσὶν ' ἄξιοι· τὸ γὰρ λόγου ἄξιον, οὐχ ἁπλῶς λέγεται. 5. Ἄλλος, τὸ διῃρημένον συντιθέντα λέγειν †, ἢ τὸ συγκείμενον διαιροῦντα ‖· ἐπεὶ γὰρ ταὐτὸν δοκεῖ εἶναι οὐκ ὂν ταὐτὸν πολλάκις, ὁπότερον χρησιμώτερον, τοῦτο δεῖ ποιεῖν· ἔστι δὲ τοῦτο Εὐθυδήμου λόγος. 6. Οἷον " τὸ ' εἰδέναι, ὅτι τριήρης ἐν ' Πειραιεῖ ἐστιν *· ἕκαστον γὰρ ' οἶδε· καὶ " τὸν τὰ ' στοιχεῖα ἐπιστάμενον, ὅτι ' τὸ ἔπος οἶδε· τὸ γὰρ ' ἔπος τὸ αὐτό ἐστι. ' 7. Καὶ ἐπεὶ τὸ δὶς τοσοῦτον νοσῶδες, μηδὲ ' τὸ ἓν φάναι ὑγιεινὸν ' εἶναι· ἄτοπον γάρ, εἰ ' τὰ δύο ἀγαθά, ἓν κακὸν ἐστιν· οὕτω μὲν οὖν

† Conjun. Elench. c. 4. p. 6.
‖ Ibid. par. 7.

*Conjun. Elench. c. 20. p. 6.

verò *hujus loci pars, est* in Homonymiâ: [k] uti, Dicere " μῦν, i. *murem*, ' virtute præstantem esse; quippe à ' quo honoratissimum omnium sa' crorum, μυστήριον, appellatur: Nam *mysteria, sunt* omnium honoratissima sacra: [2] Aut, si quis canem *terrestrem* encomio exornans, complectatur *etiam* illum canem, qui inter [1] cœli *sidera* est, & *Pastoralem Deum* Pana; quia Pindarus ait,

" *O beate, quem Magnæ Deæ canem omnifariam vocant* Dii *Olympii.*

[2] Aut *si sic colligat,* " Valde inhono' ratum esse, ut nullus sit canis, *qui* ' *comitetur*: Quare, ut *aliquis sit* canis, ' perspicue honoratum erit. [3] Et dicere, " Mercurium omnium deo' rum, propensissimum esse ad *liberali*' *tatem, seu* communionem *cum aliis*: ' Solus enim dicitur Communis ' Mercurius: [4] Et " Logum, *i. sermo*' *nem*, esse præstantissimum; quia ' boni viri non pecuniis, sed logo, *exi*' *stimatione & honore*, sunt digni. Nam logo *esse* dignum, non simpliciter, *sed variis modis* dicitur. 5. [3] Alius *locus,* ut *quod* Disjunctum *verum erat*, Conjungendo dicas; aut quod Conjunctum *in se nihil falsi habuit, captiosè* Disjungas. [l] Quoniam enim *utrumque dicendi genus* videtur esse idem, cum tamen sæpe non sit idem, [m] *Idcirco si auditori imponere velimus*, utrum *istorum* utilius *nobis fuerit*, illud faciendum erit. Est autem hæc Euthydemi *Sophistæ* ratio. 6. [n] Velut, [1] " Quod ' quis sciat triremem in Piræeo esse, ' *ipse in Sicilia existens*; quia utrumque ' *horum* novit: Et, [2] " Quod Ele' menta, *seu literas* sciens, etiam *totum* ' carmen, *seu versum* cognoscat; quia ' versus idem est, *quod literæ & sylla*' *bæ, ex quibus componitur*. 7. [o] Et, " Si, [p] quia bis tantundem, *seu du*' *plum alimenti, est* morbiferum; *ideo* ' dicas, neutram dimidiam partem ' esse salubrem: Absurdum enim *est*, ' (*inquit Sophista*) ut duo bona con' stituant unum malum: Sic igitur *hoc* valet

cum *alia vocis significatio in præmissis, alia in conclusione* sit.

k Exempl. 1m. *in Ambiguâ Derivatione* mysteriorum, ex vocabulo muris; quæ videtur fuisse Polycratis Sophistæ, qui res viles laudandas suscepit.

2m. *In Ambiguâ Significatione vacabuli*, Canis, duplici: (excogitata, credo, in laudem, vel apologiam Diogenis, qui dicebatur Canis.)

1[a]. Quæ notat vel caniculam sydus, vel canem animal, vel Canem Pana.

2[a]. Quâ canis vel eum dicit qui comitatur herum, vel Diogenem canem.

4m Exempl. *in Æquivocis Conjugatis*, κοινωνικὸς, & κοινὸς.

3m Exemp. est, *non in simplici verbo*, sed *in Oratione, quæ homonymiam habet*, sc. λόγου ἄξιον.

3[o] Loc. *A bene Divisis ad male Conjuncta*; & *vicissim*: Dicitur in Elench. παρὰ σύνθεσιν, καὶ διαίρεσιν.

l Præcept. Quia *homines per negligentiam sæpe errent, nihil putantes interesse, seorsimne illa an conjunctim* dicantur:

m Si *fucum hic faceres*, utra commodior pars sit, eam *captes*, vel *conglutinando*, vel astute *dividendo*.

n *A bene Divis. ad male Conjunct.* Exempl. 1m, est sophisma Enthydemi, *de orationibus male compositis*.

2m. *De carmine ex literis syllabisq; conflato*, quasi *idem sint*.

o *A recte conjunctis ad falso divisa*: Exempl. est *de rebus medicis*; veluti, *de alimento duplo*, in quo fallacia se aperit,

p Sive formam *Elencticam* induat;

q Sive *demonstrativam.*

r *A male Conjunctis*: Exempl. ex Polycrate in Thrasybulum: Quia enim is, & 30. & *tyrannos* sustulit, fallaciter conclusit, 30. *tyrannides sustulisse.* ac 30. *ob id, præmia* petere.

ſ *A male divisis*; exempl. ex Theodecte, in fabulâ Oreste.

t Exempl. hoc *referri* etiam potest *ad Captionem*, παρὰ τὴν ἔλλειψιν, *ab oratione præcisâ*: de qua infr. par. 16.

u Alii *loci, sunt extra dictionem*; quorum 1°, est *A vehementi Exaggeratione rei*; quæ δείνωσις dicitur.

x Ea, est *amplificatio criminis cum indignatione*; tametsi *demonstratum nihil sit*:

y Quæ quidem amplificat. *tam defendenti utilis* esse potest,

z *Quam accusanti.*

2°. *A Signo*, quod est, Vel *ut singulare ad universale*; & *fallit in* 3. *figa*; quippe ex utrisq; *præmiss. singularib.*

a Exempl. *de puerorum amore*: quâ de re Pausanias apud Platon. in Sympos.

b Vel *ut universale ad speciale*; & *fallit in 2a fig*; quippe ex solis affirmantib.

3°. *Ab Accidenti*, seu *dicto per accidens*; Sive *immediate hoc fiat*; ut in exemplo de murib. de quo Herodot. lib. 1.

c Sive *interveniente altero argumento, à contrario*; ut in exemplo *de irâ Achillis quod ad cœnam non vocatus esset*: de quo Iliad.

9. Unde fabulæ argumentum sumpsit Sophocles quam vocavit συνδείπνους.

valet ad Refutandum: [q] Ita vero, ad Demonstrandum: "Non enim unum bonum constituit duo mala. Omnino autem *hic* locus, *sive ad refellendum, sive ad demonstrandum*, captiosus *est*. 8. [r] Rursus, illud Polycratis in Thrasybulum, "Quod triginta Tyrannos sustulit: *captiose* enim conjungit. 9. [ſ] Aut, illud in Oreste Theodectis: Est enim ex distinctione *conjunctorum*:

"*Justum est, ut si-quæ* mulier *interficiat maritum, ea* morte *plectatur*:

"*Et, ut filius patris* cædem *ulciscatur*:

"*Ergo hæc etiam facta sunt*, inquit Orestes:

Nam si *quis* hæc *duo* forsan conjunxerit, non amplius justum *erit*. [t] *Hæc* vero *ratio*, *etiam* ad *locum* Omissionis *referri potest*: Tollitur enim hic *persona ejus*, à quo *faciundum erat*. ¶ 10. [u] Alius vero [†] locus, est cum Exaggeratione *rem* confirmamus, aut infirmamus: [x] Hoc vero est, cum *qui* non demonstrarit, *aliquem* fecisse, amplificaverit rem, *seu factum*: [y] Efficit enim, ut ipse appareat, aut non fecisse, quando qui Reus est, *rem ipsam factumque verbis* amplificaverit; [z] aut fecisse, quando accusans irascatur, *& urgendo reum, auditorum animos irritet*: Non igitur *tunc* est Enthymema: Decipitur enim auditor, *cum credat, eum* fecisse, vel non fecisse, quamvis *id* demonstratum non sit. 11. [2] Alius, ex Signo; Nam & hoc sub syllogismum non cadit: (Velut, si quis diceret, "Civitatibus *liberis* prosunt *puerorum* amatores [a] Nam Harmodii & Aristogitonis amor evertit Tyrannum Hipparchum.) 12. [b] Et *illud*, si quis diceret, "Dionysium *esse* furem; quia improbus: Sub syllogismum enim neque hoc cadit: Non enim omnis improbus, *est* fur; sed fur, omnis improbus. 13. [3] Alius, propter id quod Accidit, *seu* ex Accidenti: Velut, quod dicit Polycrates de muribus, "Quod *Ægyptiis* opem tulerint, dum nervos *arcuum hostilium* corroderent: [c] Aut, si quis asserat, "Ad cœ-

ἐλεγκτικόν· ὧδε δὲ δεικτικόν ἐστιν· "οὐ γάρ ἐστιν ἓν ἀγαθόν, δύο κακά." ὅλως δὲ ὁ τόπος παραλογιστικός. 8. Πάλιν τὸ Πολυκράτους εἰς Θρασύβουλον, "ὅτι τριάκοντα τυράννους κατέλυσε·" συντίθησι γάρ. 9. Ἢ τὸ ἐν τῷ Ὀρέστῃ τῷ Θεοδέκτου· ἐκ διαιρέσεως γάρ ἐστιν.

"Δίκαιόν ἐστιν ἥτις ἂν κτείνῃ πόσιν, ἀποθνήσκειν ταύτην·

"καὶ τῷ πατρί γε τιμωρεῖν τὸν υἱόν.

"Οὐκοῦν καὶ ταῦτα πέπρακται· συντεθέντα γὰρ ἴσως, οὐκέτι δίκαιον· εἴη δ' ἂν καὶ παρὰ τὴν ἔλλειψιν· ἀφαιρεῖται γὰρ τὸ ὑπὸ τίνος. ¶ 10. Ἄλλος δὲ τόπος, τὸ δεινώσει κατασκευάζειν, ἢ ἀνασκευάζειν· τοῦτο δ' ἐστίν, ὅταν μὴ δείξας ὅτι ἐποίησεν, αὐξήσῃ τὸ πρᾶγμα· ποιεῖ γὰρ φαίνεσθαι ἢ ὡς οὐ πεποίηκεν, ὅταν ὁ τὴν αἰτίαν ἔχων, αὔξῃ· ἢ ὡς πεποίηκεν, ὅταν ὁ κατηγορῶν ὀργίζηται· οὔκουν ἐστὶν ἐνθύμημα· παραλογίζεται γὰρ ὁ ἀκροατὴς ὅτι ἐποίησεν, ἢ οὐκ ἐποίησεν, οὐ δεδειγμένου. 11. Ἄλλος, τὸ ἐκ σημείου*· ἀσυλλόγιστον γὰρ καὶ τοῦτο· (οἷον εἴ τις λέγοι "ταῖς πόλεσι συμφέρουσιν οἱ ἐρῶντες· ὁ γὰρ Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος ἔρως κατέλυσε τὸν τύραννον Ἵππαρχον.) 12. Καὶ εἴ τις λέγοι, "ὅτι κλέπτης Διονύσιος· πονηρὸς γάρ· ἀσυλλόγιστον γὰρ καὶ τοῦτο· οὐ γὰρ πᾶς πονηρὸς κλέπτης, ἀλλ' ὁ κλέπτης πᾶς πονηρός. 13. Ἄλλος, διὰ τὸ συμβεβηκός· οἷον ὃ λέγει Πολυκράτης εἰς τοὺς μῦς, ὅτι ἐβοήθησαν διατραγόντες τὰς νευράς· ἢ εἴ τις φαίη "τὸ ἐπὶ δεῖπνον

* Conjun. Elench. c. 5. p. 7.

* Conjun. Elench. c.5. p. 6.

† Conjun. Elench. c. 5. p.7.

‖ Conjun. Elench. c. 5. p.9.
* Conjun. Poet c. 17. p.15.

† Conjun. Elench. c.5. p.4.

δεῖπνον κεκλῆσθαι, τιμιώτατον· διὰ γὰρ τὸ μὴ κληθῆναι ὁ Ἀχιλλεὺς ἐμήνισε τοῖς Ἀχαιοῖς ἐν Τενέδῳ· ὁ δ' ὡς ἀτιμαζόμενος ἐμήνισε· συνέβη δὲ τοῦτο ἐπὶ τοῦ μὴ κληθῆναι. 14. Ἄλλος, τὸ παρὰ τὸ ἑπόμενον *· οἷον ἐν τῷ Ἀλεξάνδρῳ, " ὅτι μεγαλόψυχος, ὑπεριδὼν γὰρ τὴν πολλῶν ὁμιλίαν, ἐν τῇ Ἴδῃ διέτριβε καθ' αὑτόν· ὅτι γὰρ οἱ μεγαλόψυχοι τοιοῦτοι, καὶ οὗτος μεγαλόψυχος δόξειεν ἄν· καὶ " ἐπεὶ καλλωπιστής, καὶ νύκτωρ πλανᾶται, μοιχὸς †, ὅτι καὶ οἱ μοιχοὶ τοιοῦτοι· ὅμοιον δὲ καὶ " ὅτι ἐν τοῖς ἱεροῖς οἱ πτωχοὶ καὶ ᾄδουσι καὶ ὀρχοῦνται· καὶ " ὅτι τοῖς φυγάσιν ἔξεστιν οἰκεῖν, ὅπου ἂν θέλωσιν· ὅτι γὰρ τοῖς δοκοῦσιν εὐδαιμονεῖν ὑπάρχει ταῦτα, καὶ οἷς ὑπάρχει ταῦτα, δόξαιεν ἂν εὐδαιμονεῖν· διαφέρει δὲ τῷ πῶς· διὸ καὶ εἰς τὴν ἔλλειψιν ἐμπίπτει. 15. Ἄλλος, παρὰ τὸ ἀναίτιον ὡς αἴτιον ‖· οἷον τῷ ἅμα, ἢ μετὰ τοῦτο * γεγονέναι· τὸ γὰρ μετὰ τοῦτο, ὡς διὰ τοῦτο λαμβάνουσι, καὶ μάλιστα οἱ ἐν ταῖς πολιτείαις οἷον ὡς ὁ Δημάδης " τὴν Δημοσθένους πολιτείαν πάντων τῶν κακῶν αἰτίαν· μετ' ἐκείνην γὰρ συνέβη ὁ πόλεμος. 16. Ἄλλος, παρὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ, πότε †, καὶ πῶς· οἷον " ὅτι δικαίως Ἀλέξανδρος ἔλαβε τὴν Ἑλένην· αἵρεσις γὰρ αὐτῇ ἐδόθη παρὰ τοῦ πατρός· οὐ γὰρ αἰεὶ ἴσως, ἀλλὰ τὸ πρῶτον· καὶ γὰρ ὁ πατὴρ μέχρι τούτου κύριος· ἢ εἴ τις φαίη

'nam vocari, *esse* honorificentissimum: Nam, quia non vocatus fuit Achilles, succensuit Achivis in *insula* Tenedo: Veruntamen, ut qui non æstimatus, *sed spretus fuerat, ideo* succensuit: Accidit autem hoc ex eo, quod non vocatus fuit. 14. [4] Alius, *arguere* à Consequenti; [d] velut in Alexandro, *i. Paride.* " Magnanimum fuisse *eum*, quia, contempto vulgi congressu, in Idâ *monte* solus habitabat: Quoniam enim Magnanimi sunt ejusmodi; *ergo* & iste *Paris* Magnanimus videri possit. [e] Et, Quoniam formæ *hic elegantiæ* servit, & *quia* noctu *per urbem* vagatur, adulterum *eum esse*; quia & adulteri sunt hujusmodi: [f] Simile vero etiam *illud*; "Quia in templis mendici & cantant, & saltant, *ideo fœlices sunt.* [g] Et *illud*; Quia exulibus licet habitare, ubi velint; *idcirco beati*: [h] Quod enim iis, qui videntur esse fœlices, insunt hæc; etiam ii, quibus insunt hæc, videbuntur fœlices esse: [i] Differunt vero *hæc, etiam* in ipso modo: *Cum Mendici saltent, quo stipem cogant; Beati vero, animi causâ.* [k] Quamobrem etiam *fallacia, ad aliud genus vitiosæ conclusionis, sc.* ad Defectionem reduci poterit. 15. [5] Alius, à NON CAUSA, quasi causâ; velut, cum aliquid simul *tempore*, vel postea *dicitur* factum fuisse: Quod enim evenit postea, quasi propter illud *antecedens evenerit, Oratores Sophistici* accipiunt; & maxime *ii*, qui Rempub. *tractant*: [k] Ex. gr. ut Demades " Demosthenis administrationem *publicam*; omnium malorum causam *fuisse dixit*: post illam enim accidit bellum. 16. [6] Alius, cum Deficit [1] Quando, & Quomodo: [l] Veluti, "Juste Alexandrum abduxisse Helenam; quia ipsi optio data est à patre *Tyndaro, ut eligeret maritum, quem vellet*: [l] Non enim semper fortasse, sed primo tempore, *cum erat in potestate patris*: Etenim pater usque eo *fuit filiæ* dominus. [2] Aut, si quis

4°. *A Consequenti, quod non reciprocè convertitur*: Usurpatur hic,

d Tum *in Rebus insignioribus tractandis*; idque vel *in Demonstrat. genere*; Exempl. *de Paride*, quod fallit in signo.

e Vel *in Judiciali*; cum ponuntur *consequentia* illa, *ex quibus* fit *syllogismus à signo in 2a figura*: Exemplum hic geminum est.

f Tum *in Reb. Ridiculis, absurdisq; ornand.* ut *in laudand. mendicis*; *quia in templis cantant*, &c.

g *Et exulib. quia degunt, ubi gentium velint.*

h In his *falsò convertitur consequentia*; ut, quia beati hæc faciunt, *etiam quicunque* faciunt, *sint beati.*

i *Differunt* autem *Mendicorum saltationes & beatorum*, quoad *modum*:

k Unde *reducitur quoque* hæc fallacia *ad Omissionem modi*: de quâ par. 16.

5°. A *non causâ, quasi causâ*; cum rei *id* ponitur *causa, quod* vera causa *non est*; Sive *simul, cum eo* res illa *facta* fuerit; Sive *etiam postea*: Uti *Sophistæ argumentari* solent, præsertim *in negotiis civilibus.*

k Pro exemplo est, *id quod Demostheni objecit Demades*: quod idem exprobravit ei Æschines, orat. contra Ctesiphont.

6°. Loci *pars* 1a, *Ab Omissione temporis & modi, &c.* cum quis *non plene loquitur*, sed *præcisis iis*, quæ explicare opus fuit, sc. *Quando factum, & Quomodo.*

Exempl. 1m, *cum desideratur Quando*; apud Euripid. Iphigeniâ in Aulide: Quod *Helenæ* à patre *optio data sit eligendi procum*, quem vellet.

l *Refutatio fallaciæ*, docens *in quo vitium* sit.

2m Exempl. *cum non explanatur, Quomodo, & Quâ ratione.*

q Sive *demonstra ivam.*

r *A male Conjunctis*: Exempl. ex Polycrate in Thrasybulum: Quia enim is, & 30. & *tyrannos* sustulit, fallaciter conclusit, 30. *tyrannides sustulisse*, ac 30. *ob id*, *præmia* petere.

f *A male divisis*; exempl. ex Theodecte, in fabulâ Oreste.

t Exempl. hoc *referri* etiam potest *ad Captionem*, παρὰ τὴν ἔλλειψιν, *ab oratione præcisâ*: de qua infr. par. 16.

u *Alii loci, sunt extra dictionem*; quorum 1°, est *A vehementi Exaggeratione rei*; quæ δείνωσις dicitur.

x Ea, est *amplificatio criminis cum indignatione*; tametsi *demonstratum nihil sit*:

y Quæ quidem amplificat. *tam defendenti utilis* esse potest,

z *Quam accusanti.*

2°. *A Signo*, quod est, Vel *ut singulare ad universale*; & *fallit in* 3ª *figu*; quippe *ex utrisq; præmiss. singularib.*

a Exempl. *de puerorum amore*: quâ de re Pausanias apud Platon. in Sympos.

b Vel *ut universale ad speciale*; & *fallit in* 2ª *fig.*; quippe ex solis affirmantib.

3°. *Ab Accidenti*, seu *dicto per accidens*; Sive *immediate* hoc *fiat*; ut in exemplo de murib. de quo Herodot. lib. 1.

c Sive *interveniente altero argumento, à contrario*; ut in exemplo *de irâ Achillis quod ad cœnam non vocatus esset*: de quo Iliad. [illegible]

9. Unde fabulæ argumentum sumpsit Sophocles quam vocavit συνδείπνους.

valet ad Refutandum: q Ita vero, ad Demonstrandum: "Non enim unum bonum constituit duo mala. Omnino autem *hic* locus, *sive ad refellendum*, *sive ad demonstrandum*, captiosus *est*. 8. r Rursus, illud Polycratis in Thrasybulum, "Quod triginta Tyrannos sustulit: *captiose* enim conjungit. 9. f Aut, illud in Oreste Theodectis: Est enim ex distinctione *conjunctorum*:

"*Justum est, ut si quæ* mulier *interficiat maritum*, *ea* morte *plectatur*:
"*Et, ut filius patris* cædem *ulciscatur*:
"*Ergo hæc etiam facta sunt*, inquit Orestes:

Nam si *quis* hæc *duo* forsan conjunxerit, non amplius justum *erit*. t *Hæc* vero *ratio*, *etiam* ad *locum* Omissionis *referri potest*: Tollitur enim hic *persona ejus*, à quo *faciundum erat*. ¶ 10. u Alius vero x locus, est cum Exaggeratione *rem* confirmamus, aut infirmamus: x Hoc vero est, cum *qui* non demonstrarit, *aliquem* fecisse, amplificaverit rem, *seu factum*: y Efficit enim, ut ipse appareat, aut non fecisse, quando qui Reus est, *rem ipsam factumque verbis* amplificaverit; z aut fecisse, quando accusans irascatur, & *urgendo reum, auditorum animos irritet*: Non igitur *tunc* est Enthymema: Decipitur enim auditor, *cum credat*, *eum* fecisse, vel non fecisse, quamvis *id* demonstratum non sit. 11. 2 Alius, ex Signo; Nam & hoc sub syllogismum non cadit: (Velut, si quis diceret, "Civitatibus *liberis* prosunt *puerorum* amatores: a Nam Harmodii & Aristogitonis amor evertit Tyrannum Hipparchum.) 12. b Et *illud*, si quis diceret, "Dionysium *esse* furem; quia improbus: Sub syllogismum enim neque hoc cadit: Non enim omnis improbus, *est* fur; sed fur, omnis improbus. 13. 3 Alius, propter id quod Accidit, *seu* ex Accidenti: Velut, quod dicit Polycrates de muribus, "Quod *Ægyptiis* opem tulerint, dum nervos *arcuum hostilium* corroderent: c Aut, si quis asserat, "Ad cœ-

ἐλεγκτικόν· ὧδε δὲ δεικτικόν ἐστιν· "οὐ γάρ ἐστιν ἓν ἀγαθὸν, δύο κακά· ὅλως δὲ ὁ τόπος παραλογιστικός. 8. Πάλιν τὸ Πολυκράτους εἰς Θρασύβουλον, "ὅτι τριάκοντα τυράννους κατέλυσε· συντίθησι γάρ. 9. Ἢ τὸ ἐν τῷ Ὀρέστῃ τῷ Θεοδέκτου· ἐκ διαιρέσεως γάρ ἐστιν.

"Δίκαιόν ἐστιν ἥτις ἂν κτείνῃ πόσιν, ἀποθνήσκειν ταύτην·
"καὶ τῷ πατρί γε τιμωρεῖν τὸν υἱόν.
"Οὐκοῦν καὶ ταῦτα πέπρακται·

συντεθέντα γὰρ ἴσως, οὐκέτι δίκαιον· εἴη δ' ἂν καὶ παρὰ τὴν ἔλλειψιν· ἀφαιρεῖται γὰρ τὸ ὑπὸ τίνος. ¶ 10. Ἄλλος δὲ τόπος, τὸ δεινώσει κατασκευάζειν, ἢ ἀνασκευάζειν· τοῦτο δ' ἐστὶν, ὅταν μὴ δείξας ὅτι ἐποίησεν, αὐξήσῃ τὸ πρᾶγμα· ποιεῖ γὰρ φαίνεσθαι· ἢ ὡς οὔτε πεποίηκεν, ὅταν ὁ τὴν αἰτίαν ἔχων, αὔξῃ· ἢ ὡς πεποίηκεν, ὅταν ὁ κατηγορῶν ὀργίζηται· οὔκουν ἐστὶν ἐνθύμημα· παραλογίζεται γὰρ ὁ ἀκροατὴς ὅτι ἐποίησεν, ἢ οὐκ ἐποίησεν, οὐ δεδειγμένου. 11. Ἄλλος, τὸ ἐκ σημείου *· ἀσυλλόγιστον γὰρ καὶ τοῦτο· (οἷον εἴτις λέγοι "ταῖς πόλεσι συμφέρουσιν οἱ ἐρῶντες· ὁ γὰρ Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος ἔρως κατέλυσε τὸν τύραννον Ἵππαρχον.) 12. Καὶ εἴτις λέγοι, "ὅτι κλέπτης Διονύσιος· πονηρὸς γάρ· ἀσυλλόγιστον γὰρ καὶ τοῦτο· οὐ γὰρ πᾶς πονηρὸς κλέπτης, ἀλλ' ὁ κλέπτης πᾶς πονηρός. 13. Ἄλλος, διὰ τὸ συμβεβηκός· οἷον ὃ λέγει Πολυκράτης εἰς τοὺς μῦς, ὅτι ἐβοήθησαν διατραγόντες τὰς νευράς· ἢ εἴτις φαίη "τὸ ἐπὶ [illegible]

* Conjun. Elench. c. 5. p. 7.

‘δεῖπνον κληθῆναι, τιμιώτατον· διὰ γὰρ τὸ μὴ κληθῆναι ὁ Ἀχιλλεὺς ἐμήνισε τοῖς Ἀχαιοῖς ἐν Τενέδῳ· ὁ δ᾽ ὡς ἀτιμαζόμενος ἐμήνισε· συνέβη δὲ τοῦτο ἐπὶ τοῦ μὴ κληθῆναι. 14. Ἄλλος, τὸ παρὰ τὸ ἑπόμενον*· οἷον ἐν τῷ Ἀλεξάνδρῳ, “ὅτι μεγαλόψυχος· ὑπεριδὼν γὰρ τὴν πολλῶν ὁμιλίαν, ἐν τῇ Ἴδῃ διέτριβε καθ᾽ αὑτόν· ὅτι γὰρ οἱ μεγαλόψυχοι τοιοῦτοι, καὶ οὗτος μεγαλόψυχος δόξειεν ἄν· καὶ “ἐπεὶ καλλωπιστὴς, καὶ νύκτωρ πλανᾶται, μοιχὸς †, ὅτι καὶ οἱ μοιχοὶ τοιοῦτοι· ὅμοιον δὲ καὶ “ὅτι ἐν τοῖς ἱεροῖς οἱ πτωχοὶ καὶ ᾄδουσι καὶ ὀρχοῦνται· καὶ “ὅτι τοῖς φυγάσιν ἔξεστιν οἰκεῖν, ὅπου ἂν θέλωσιν· ὅτι γὰρ τοῖς δοκοῦσιν εὐδαιμονεῖν ὑπάρχει ταῦτα, καὶ οἷς ὑπάρχει ταῦτα, δόξαιεν ἂν εὐδαιμονεῖν· διαφέρει δὲ τῷ πῶς· διὸ καὶ εἰς τὴν ἔλλειψιν ἐμπίπτει. 15. Ἄλλος, παρὰ τὸ ἀναίτιον ὡς αἴτιον ||· οἷον τῷ ἅμα, ἢ μετὰ τοῦτο * γεγονέναι· τὸ γὰρ μετὰ τοῦτο, ὡς διὰ τοῦτο λαμβάνουσι, καὶ μάλιστα οἱ ἐν ταῖς πολιτείαις· οἷον ὡς ὁ Δημάδης “τὴν Δημοσθένους πολιτείαν πάντων τῶν κακῶν αἰτίαν· μετ᾽ ἐκείνην γὰρ συνέβη ὁ πόλεμος. 16. Ἄλλος, παρὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ πότε †, καὶ πῶς· οἷον “ὅτι δικαίως Ἀλέξανδρος ἔλαβε τὴν Ἑλένην· αἵρεσις γὰρ αὐτῇ ἐδόθη παρὰ τοῦ πατρός· οὐ γὰρ αἰεὶ ἴσως, ἀλλὰ τὸ πρῶτον· καὶ γὰρ ὁ πατὴρ μέχρι τούτου κύριος· ἢ εἴτις φαίη

* Conjun. Elench. c. 5. p. 6.

† Conjun. Elench. c. 5. p. 7.

|| Conjun. Elench. c. 5. p. 9.

* Conjun. Poet c. 17. p. 15.

† Conjun. Elench. c. 5. p. 4.

‘nam vocari, *esse* honorificentissimum: Nam, quia non vocatus fuit Achilles, succensuit Achivis in *insula* Tenedo: Veruntamen, ut qui non æstimatus, *sed spretus fuerat*, *ideo* succensuit: Accidit autem hoc ex eo, quod non vocatus fuit. 14. + Alius, *arguere* à Consequenti; [d] velut in Alexandro, *i. Paride.* “Magnanimum fuisse *eum*, quia, contempto vulgi congressu, in Idâ *monte* solus habitabat: Quoniam enim Magnanimi sunt ejusmodi; *ergo* & iste *Paris* Magnanimus videri possit. [e] Et, ‘Quoniam formæ *hic elegantiæ* servit, & *quia* noctu *per urbem* vagatur, adulterum *eum esse*; quia & adulteri sunt hujusmodi: [f] Simile vero etiam *illud*; “Quia in templis mendici & cantant, & saltant, *ideo fœlices sunt*. [g] Et *illud*; Quia exulibus licet habitare, ubi velint; *idcirco beati*: [h] Quod enim iis, qui videntur esse fœlices, insunt hæc; etiam ii, quibus insunt hæc, videbuntur fœlices esse: [i] Differunt vero *hæc*, *etiam* in ipso modo: *Cum Mendici saltent*, *quo stipem cogant*; *Beati vero*, *animi causâ*. “ Quamobrem etiam *fallacia*, *ad aliud genus vitiosæ conclusionis*, *sc.* ad Defectionem reduci poterit. 15. 5 Alius, à NON CAUSA, quasi causâ; velut, cum aliquid simul *tempore*, vel postea *dicitur* factum fuisse: Quod enim *evenit* postea, quasi propter illud *antecedens evenerit*, *Oratores Sophistici* accipiunt; & maxime *ii*, qui Rempub. *tractant*: [k] Ex. gr. ut Demades “Demosthenis administrationem *publicam*; omnium malorum causam *fuisse dixit*: post illam enim accidit ‘bellum. 16. 6 Alius, cum Deficit [2] Quando, & Quomodo: [1] Veluti, “Juste Alexandrum abduxisse ‘Helenam; quia ipsi optio data est à ‘patre *Tyndaro*, *ut eligeret maritum*, ‘*quem vellet*: l Non enim semper fortasse, sed primo tempore, *cum erat in potestate patris*: Etenim pater usque eo *fuit filiæ* dominus. [2] Aut, si quis

4°. *A Consequenti, quod non necessario convertitur*: Usurpatur hic,

a Tum *in Rebus insigniorib. tractandis*; idque vel *in Demonstrat. genere*; Exempl. *de Paride*, quod fallit in 2a fig a.

e Vel *in Judiciali*; cum ponuntur *consequentia* illa, *ex quibus* fit *syllogismus à signo in 2a figura*: Exemplum hic geminum est.

f Tum *in Reb. Ridiculis*, *absurdisq*; *ornand.* ut *in laudand. mendicis*; *quia in templis cantant*, &c.

g *Et exulib. quia degunt*, *ubi gentium velint*.

h In his *falso convertitur consequentia*; ut, quia beati hæc faciunt, *etiam quicunque* faciunt, *sint beati*.

i *Differunt* autem *Mendicorum saltationes & beatorum*, quoad *modum*:

k Unde *reducitur quoque* hæc fallacia *ad Omissionem modi*: de quâ par. 16.

5°. A *non causâ*, *quasi causâ*; cum rei *id ponitur causa*, *quod* vera causa *non est*; Sive *simul*, *cum eo res* illa *facta* fuerit; Sive *etiam postea*: Uti *Sophistæ argumentari* solent, præsertim *in negotiis civilibus*.

k Pro exemplo est, *id quod Demostheni objecit Demades*: quod idem exprobravit ei Æschines, orat. contra Ctesiphont.

6°. Loci *pars* 1a, *Ab Omissione temporis & modi*, *&c.* cum quis *non plene loquitur*, sed *præcisis iis*, quæ explicare opus fuit, sc. *Quando factum*, *& Quomodo*.

Exempl. 1m, *cum desideratur Quando*; apud Euripid. Iphigeniâ in Aulide: Quod *Helenæ* à patre *optio data sit eligendi procum*, quem vellet.

l *Refutatio fallaciæ*, docens *in quo vitium* sit.

2m Exempl. *cum non explanatur*, *Quomodo*, *& Quâ ratione*.

m 2a Pars loci, *A Verisimilis secund. Quid, ad Verisim. simpliciter*;

1°, Prob. ὅτι, *Quod sit*, à *collatione cum syllogismis sophist.*

n Sicut *in illis, argumentari solent Sophistæ* in hunc modum :

Non ens : Ergo non ens, *est :*

o Et, *Quod nescitur, cognoscitur, esse ignotum :* Ergo *cognoscitur.*

p Ita *in hâc arte, Rhetores,* sic : *Verisimile* est, *secund. Quid :* Ergo, *verisim. simpliciter.* Atq; hoc excogitatum fuit à Trisiâ, teste Plat. in Phædro.

2o, *Ad detegendam hanc fallaciam, docet id quod est verisimile secund. Quid, non esse verisimile simpliciter*; ex *dicto Agathonis* Poëtæ in fabulâ.

q *Ex eo* enim *constat*; in vitâ humanâ, posse *id, quod est præter* verisimile, & proinde *verisimile.*

r *Haud absolute* tamen & simpliciter : Sed

s Sicut *in sophist. contentionibus* cum silentur *conditiones tres* (*Quâ ex parte*,&c.) oritur *fallacia*, quam *illæ* adpositæ *discuterent.*

t Ita *in Rhetoric. falso dicitur, non verisim. esse verisim.* Sed *adjectâ* illâ particulâ [*secundum Quid*] *detegitur omnis fallacia.*

u Ex hoc loco. 1°, *confuta sit tota ars sive Techna Coracis* Rhetoris, qui *disputare hinc* docuit *in utramque partem*, ad *sublevandum Reum*,

x Sive esset is crimini obnoxius sive secus : ut *in crimine de verberatione*, &c.

y Et *in aliis criminibus eodem modo.*

quis affirmet, " Verberare homines ‘ liberos, contumeliam esse : Non enim omnino, *quomodocunque quis verberet*, verum cum prior manum per injuriam intulit. 17. m Præterea, n sicut in litigiosis *disputationibus* fit Apparens Syllogismus, ab eo quod Simpliciter *est*, & Non Simpliciter *est*, verum *Secundum* Quid : (Veluti, in Dialecticis *sermonibus probari solet* " *id* quod non est, esse ; quia *id* quod ‘ non est, est *id* quod non est : o Item, ‘ *id* quod cognosci non potest, sciri ‘ posse ; quia quod cognosci non potest, sciri potest, *id* cognosci non posse :) p Sic etiam in Rhetoricis *orationibus*, est apparens Enthymema, ab eo, quod non Simpliciter Verisimile *est*, sed Verisimile Quoddam *seu Secundum quid.* 18. r Hoc autem non est universale, *seu simpliciter*; sicut & Agathon dicit,

" *Fortasse quispiam verisimile id esse dixerit,*

" *Mortalibus multa evenire non verisimilia :*

q Fit enim aliquando id quod est præter verisimile : Quare, verisimile *est etiam id* quod præter verisimile *est* : Si autem hoc *ita se habet, etiam* quod non *est* verisimile, erit verisimile : Sed non simpliciter, verum, s ut in contentiosis, *cum aliqua ex his conditionibus*, 1 Quâ ex-parte *res sit*, & 2 ad Quid *relata*, & 3 Quatenus non, additur, *id* efficit fallaciam : t Ita hîc, *ipsum* Præter-verisimile esse, non simpliciter *est* verisimile, sed Quoddam, *seu secundum quid.* 19. u Ex hoc autem *uno* loco *tota* est Coracis ars composita : x Sive enim non obnoxius sit *quis* culpæ, velut, " qui debilis est, actionem de verberatione *facile* devitat ; non enim *est* verisimile; Sive obnoxius ; velut, " qui robustus est, *eodem modo* : Non enim *est* verisimile, *hunc voluisse verberare* ; quia *propter istius robur*, verisimile futurum erat, ut *hoc* videretur esse. y Similiter vero etiam & in aliis *criminibus* : Aut

‘ τὸ τύπτειν τοὺς ἐλευθέ-‘ ρους, ὕβριν εἶναι· οὐ γὰρ πάντως, ἀλλ᾽ ὅταν ἄρχῃ χειρῶν ἀδίκων. 17. Ἔτι ὥσπερ ἐν τοῖς ἐριστικοῖς, παρὰ τὸ ἁπλῶς, καὶ μὴ ἁπλῶς, ἀλλά τι * γίγνεται φαινόμενος συλλογισμός· (οἷον ἐν μὲν τοῖς διαλεκτικοῖς, " ὅτι ἔστι τὸ ‘ μὴ ὄν, ὄν· ἔστι γὰρ τὸ ‘ μὴ ὄν, μὴ ὄν· καὶ " ὅ-‘ τι ἐπιστητὸν τὸ ἄγνωστον· ἔστι γὰρ ἐπιστητὸν τὸ ἄγνωστον, ὅτι ἄγνωστον·) οὕτω καὶ ἐν τοῖς ῥητορικοῖς, ἐστὶ φαινόμενον ἐνθύμημα παρὰ τὸ μὴ ἁπλῶς εἰκός, ἀλλά τι εἰκός. 18. Ἔστι δὲ τοῦτο οὐ καθόλου, ὥσπερ καὶ Ἀγάθων λέγει †

*Conjun. Elench. c. 5.p.3.

" Τάχ᾽ ἄν τις εἰκὸς αὐτὸ τοῦτ᾽ εἶναι λέγοι,

" Βροτοῖσι πολλὰ τυγχάνειν οὐκ εἰκότα.

† Conjun. Poetic.c. 10.p.25. & c. 17. p. 29.

γίγνεται γὰρ τὸ παρὰ τὸ εἰκός· ὥστε εἰκός, καὶ τὸ παρὰ τὸ εἰκός· εἰ δὲ τοῦτο, ἔσται τὸ μὴ εἰκός, εἰκός· ἀλλ᾽ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ᾽ ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἐριστικῶν, τὸ κατά τι καὶ πρός τι, καὶ πῇ, οὐ προστιθέμενα, ποιεῖ τὴν συκοφαντίαν, καὶ ἐνταῦθα, παρὰ τὸ εἰκὸς εἶναι, μὴ ἁπλῶς, ἀλλά τι εἰκός. 19. Ἔστι δ᾽ ἐκ τούτου τοῦ τόπου ἡ Κόρακος τέχνη συγκειμένη· ἄν τε γὰρ μὴ ἔνοχος ᾖ τῇ αἰτίᾳ, οἷον " ἀσθενὴς ὢν, αἰτίαν φεύγει· οὐ γὰρ εἰκός· κἂν ἔνοχος ὤν, οἷον " ἂν ἰσχυρὸς ὤν· οὐ γὰρ εἰκός, ὅτι εἰκὸς ἔμελλε δόξειν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· ἢ

γὰρ

γὰρ ἔνοχον ἀνάγκη, ἢ μὴ ἔνοχον εἶναι τῇ αἰτίᾳ· φαίνεται μὲν οὖν ἀμφότερα εἰκότα· ἔστι δὲ τὸ μὲν, εἰκός· τὸ δὲ, οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ᾽ ὥσπερ εἴρηται. 20. Καὶ τὸ, "τὸν ἥττω δὲ λόγον κρείττω ποιεῖν," τοῦτ᾽ ἐστί· καὶ ἐντεῦθεν δικαίως ἐδυσχέραινον οἱ ἄνθρωποι τὸ Πρωταγόρου ἐπάγγελμα· ψεῦδός τε γάρ ἐστι, καὶ οὐκ ἀληθὲς, ἀλλὰ φαινόμενον εἰκὸς, καὶ ἐν οὐδεμιᾷ τέχνῃ, ἀλλ᾽ ἐν ῥητορικῇ καὶ ἐριστικῇ· καὶ περὶ μὲν ἐνθυμημάτων, καὶ τῶν ὄντων, καὶ τῶν φαινομένων, εἴρηται.

enim obnoxium esse *Reum* necesse *est*; aut non obnoxium culpæ. [z] Ac apparent quidem *specie tenus* ambo verisimilia; verum illud quidem, *proprie* est verisimile; hoc vero, non simpliciter, sed *sic*, ut *ante* dictum est. 20. Et illud, *quod ferebatur*, "Inferiorem causam, superiorem facere," hoc *ipsum* est: Atque hinc [a] merito moleste ferebant homines Protagoræ professionem, *seu disciplinam*: [b] *Etenim id, quod profitebatur*, & falsa ratio est, & non verum, sed apparens verisimile: atque in nullâ arte, nisi in Rhetoricâ, & Contentiosâ, *locum haber*. Ac de Enthymematibus quidem, & Veris, & Apparentibus, dictum est *huc usque*.

z In his, *utraque pars* videtur *eandem* habere *speciem verisimilis*; Sed *revera diversæ sunt*, cum *altera*, sit *verisimile absolute*, *altera secund. Quid*, &c.

20. *Arrogans* etiam *illa Sophistarum vox hinc nata* est, ut *causam inferiorem*, *superiorem*, *facerent*; nimirum, quia fallis verisimilib. utuntur pro veris:

a Unde & *odiosa fuit Protagoræ institutio mercenaria*:

b Tum *quia vana*; quippe ex simulato verisimili conflata:

c Tum *quia à cunctis artibus præterquam à Rhetorica* & *Contentiosa*, *aliena*.

De Dissolutionibus contrariarum rationum.

CAP. XXVII.

Dissolutionum duæ sunt species; Una, per contra Ratiocinationem, Par. 2. Altera, per Objectionem, Par. 3. & sequentibus.

ΠΕρὶ δὲ λύσεων, ἐχόμενόν ἐστι τῶν εἰρημένων εἰπεῖν· Ἔστι δὲ λύειν ἢ ἀντισυλλογισάμενον, ἢ ἔνστασιν ἐνεγκόντα. ¶ 2. Τὸ μὲν οὖν ἀντισυλλογίζεσθαι, δῆλον ὅτι ἐκ τῶν αὐτῶν τόπων ἐνδέχεται ποιεῖν· οἱ μὲν γὰρ συλλογισμοὶ, ἐκ τῶν ἐνδόξων· δοκοῦντα δὲ πολλὰ ἐναντία ἀλλήλοις ἐστίν. ¶ 3. Αἱ δ᾽ ἐνστάσεις φέρονται, καθάπερ καὶ ἐν τοῖς τοπικοῖς *, τετραχῶς· ἢ γὰρ ἐξ ἑαυτοῦ, ἢ ἐκ τοῦ ὁμοίου, ἢ ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἢ ἐκ τῶν κεκριμένων. 4. Λέγω δὲ, ἀφ᾽ ἑαυτοῦ μὲν, οἷον εἰ περὶ ἔρωτος εἴη ἐνθύμημα, ὅτι σπουδαῖος· ἡ ἔνστασις διχῶς· ἢ γὰρ καθόλου εἰπόντα, ὅτι πᾶσα ἔνδεια πονηρόν·

* Conjun. Li.8.Top. c.10.p.3. Conjunt & Analyt.Prior. lib. 2.ca. 26.

[a] DE Dissolutionibus autem, consequens est iis quæ dicta sunt, ut dicamus: [b] Licet verò Dissolvere, aut Contra Ratiocinando, aut Objectionem, *seu Instantiam* afferendo. ¶ 2. [c] Ac Contra-Ratiocinationem quidem perspicuum *est* ex iisdem *nos* locis posse conficere, *ex quibus fere Enthymema sumi docuimus*: *Ratiocinationes* enim, *seu* syllogismi, ex probabilibus *constant*: Probabilium autem plæraque inter se sunt contraria. ¶ 3. [d] Objectiones vero afferuntur, quemadmodum & in Topicis, quatuor modis: Aut enim ex Eodem, aut ex Simili, aut ex Contrario, aut ex Judicatis. 4. [1] Ab eodem quidem *sumpta*, *sic* dico; velut, si Enthymema sit de Amore, "Eum esse bonum; Objectio duobus modis *fiet*: [e] Aut enim universaliter dicendo; "Omnem indigentiam malum *esse*; *Amorem*

a Dissolutiones argumentorum Adversarii, *duæ* sunt.

b *Contra-ratiocinatio*, quâ *argumentum argumento disturbatur*:

c *Loci ejus*, *iidem* sunt, *qui* fuêre *Enthymematum*.

d Altera *Solutionum species*, est *Objectio seu Instantia*: cujus quatuor *modi*, *seu differentiæ*:

1°, *Ab eodem*; cum *Enthymemati resistitur ab* ipsâ *re*, *de qua* Enthymema *est*: idque

e Vel ab *universo rei genere*;

f Vel *ab aliqua rei parte*, seu *specie*.

2°, *A Contrario*; Cum *repugnatur* enthymemati, ducto *argumento à contrario* ejus, quod probatur.

3°, *A Similib. seu ex proportione comparatis*: Sive *hæc sint simpliciter similia*; Sive *simul etiam contraria*, ut *in exemplo* hic proposito.

4°, *A re Judicatâ*, seu *à Judiciis* authoritatibusque *clarorum virorum*; *quos* ostendimus *aliter sensisse*, *quam Adversarius conclusit*.

g Quod *per dict. quatuor modos*, *omnia rationum genera frangi* possint, & *Quomodo* possint, sic. Cum *Enthymemata oratoria ex quatuor sint*, *ex Verisimilib. Exemplis, Tecmeriis, & Signis*:

h *Atque ea quidem* Enthymemata, *quæ* petuntur *ex iis quæ plærunque* fiunt, *ex Verisimili* sumantur:

i Quæ vero *ex uno simili*, *ab Exemplo*;

k Quæ autem *ex necessariis*, *à Tecmerio*;

l Quæ denique *ex universalib. vel particularib.* &c. *à Signis*:

m Certe, cum *Verisimile*, *non semper*, *sed Plærunque* fiat:

n Sequitur 1°, *Enthymemata ex Verisimilibus conflata*, per objectiones antedict. *labefactari posse*.

o *Solutio autem* τοῦ Verisimilis, 2° *est* Una, *captiosa est*, *qua objicitur* [*Non esse necessarium*.]

[e] *vero esse indigentiam*: [f] Aut particulariter, " Quia non diceretur Caunius amor, nisi essent etiam mali amores. 5. [2] A Contrario vero, objectio affertur; velut, si Enthymema esset, " Bonum virum omnibus amicis benefacere; *Huic objicitur*, " At ne improbus quidem *amicis omnibus* male *facit*. 6. [3] A Similibus vero; *velut*, si esset Enthymema, " Qui malum acceperunt, eos semper *mali authorem* odio habere; *Objicietur sic*, " At neq; qui beneficium acceperunt, semper *benefactorem* amant. 7. [4] Judicia verò, quæ *sumuntur* à claris viris, *objectionem sic pariunt*; velut, si quis Enthymema proferret, " Temulentis, *si quid deliquerint*, oportere veniam dare; quia ignorantes peccant; Objectio *est*, " Non igitur Pittacus laudandus, *qui duplicem pœnam in ebrios*, *si quid improbe fecissent*, *constituit*: Non enim graviores pœnas lege constituisset, si quis temulentus *per ignorantiam* peccâsset. 8. [g] Quoniam vero Enthymemata, *seu argumentationes Oratoriæ* ducuntur ex quatuor *generibus*: [h] Hæc autem quatuor, sunt; Verisimile, Exemplum, Tecmerium, Signum: Enthymematum autem ea quidem, quæ colliguntur ex iis, quæ plærunque vel sunt, vel *esse* videntur, ex verisimilibus constant: [i] Ea vero quæ *sumuntur* ex Simili, aut uno, aut pluribus, (*Quod fit*, quando *Orator primum* assumpserit universale, deinde concludat particularia) *ducuntur* ab Exemplo: [k] Ea autem quæ *colliguntur* ab eo, quod Necessarium & vere est, à Tecmerio *ducuntur*: [l] Ea vero quæ ex universali aut particulari, sive *ipsum* vere sit, sive non *sit*, à Signis: [m] Verisimile autem, id *est*, non quod semper *est*, *aut fit*, sed quod plærunque: [n] *Ex his* manifestum *est*, ' quod hujusmodi quidem Enthymemata *ex verisimilibus*, semper dissolvere *Oratori* liceat, si objectionem afferat *aliquam ex iis quæ explicatæ sunt*. 9. [o] Dissolutio autem, *aliquando* Apparens *est*, non semper

ἢ κατὰ μέρος, "ὅτι οὐκ ἂν ἐλέγετο καύνιος ἔρως, εἰ μὴ ἦσαν καὶ πονηροὶ ἐρωτές. 5. Ἐπὶ δὲ τοῦ ἐναντίου, ἔνστασις φέρεται· οἷον, εἰ τὸ ἐνθύμημα ἦν, "ὅτι ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ πάντας τοὺς φίλους εὖ ποιεῖ· "ἀλλ' οὐδ' ὁ μοχθηρὸς, κακῶς· 6. Ἐπὶ δὲ τῶν ὁμοίων, εἰ ἦν τὸ ἐνθύμημα, "ὅτι οἱ κακῶς πεπονθότες αἰεὶ μισοῦσιν· "ὅτι ἀλλ' οὐδὲ οἱ εὖ πεπονθότες αἰεὶ φιλοῦσιν. 7. Αἱ δὲ κρίσεις αἱ ἀπὸ τῶν γνωρίμων ἀνδρῶν· οἷον, εἴτις ἐνθύμημα εἶπεν, "ὅτι τοῖς μεθύουσι δεῖ συγγνώμην ἔχειν· ἀγνοοῦντες γὰρ ἁμαρτάνουσιν· ἔνστασις, "ὅτι, οὔκουν ὁ Πιττακὸς αἰνετός· οὐ γὰρ ἂν μείζους ζημίας ἐνομοθέτησεν, ἐάν τις μεθύων ἁμαρτάνῃ. 8. Ἐπεὶ δὲ τὰ ἐνθυμήματα λέγεται ἐκ τεττάρων· τὰ δὲ τέτταρα ταῦτά ἐστιν, εἰκὸς, παράδειγμα, τεκμήριον, σημεῖον· ἔστι δὲ, τὰ μὲν ἐκ τῶν ὡς ἐπιτοπολὺ ἢ ὄντων, ἢ δοκούντων, συνηγμένα ἐνθυμήματα, ἐκ τῶν εἰκότων· τὰ δὲ, διὰ τοῦ ὁμοίου, ἢ ἑνὸς, ἢ πλειόνων, (ὅταν λαβὼν τὸ καθόλου, εἶτα συλλογίσηται τὰ κατὰ μέρος) διὰ παραδείγματος· τὰ δὲ, δι' ἀναγκαίου καὶ ὄντος, διὰ τεκμηρίου· τὰ δὲ, διὰ τοῦ καθόλου, ἢ τοῦ ἐν μέρει ὄντος, ἐάντε ὂν, ἐάντε μὴ *, διὰ σημείων· τὸ δὲ, εἰκὸς, οὐ τὸ αἰεὶ, ἀλλὰ τὸ ὡς ἐπιτοπολύ· φανερὸν, ὅτι, τὰ τοιαῦτα μὲν τῶν ἐνθυμημάτων, αἰεί ἐστι λύειν, φέροντα ἔνστασιν. 9. Ἡ δὲ λύσις φαινομένη, ἀλλ' οὐκ ἀληθής

*Vid. Rh. ad Alex. c.11.p.2.

ἀληθὲς αἰεί· οὐ γὰρ, ὅτι οὐκ εἰκὸς, λύει ὁ ἐνιστάμενος, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον. 10. Διὸ καὶ ἀεί ἐστι πλεονεκτεῖν ἀπολογούμενον μᾶλλον ἢ κατηγοροῦντα διὰ τοῦτον τὸν παραλογισμόν· ἐπεὶ γὰρ, ὁ μὲν κατηγορῶν, δι' εἰκότων ἀποδείκνυσιν· ἔστι δὲ οὐ ταυτὸ λῦσαι, ἢ ὅτι οὐκ εἰκὸς, ἢ ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον· ἀεὶ δὲ ἔχει ἔνστασιν τὸ ὡς ἐπιτοπολύ· (οὐ γὰρ ἂν ἦν εἰκὸς, ἀλλ' ἀεὶ καὶ ἀναγκαῖον·) ὁ δὴ κριτὴς οἴεται, ἂν οὕτως λυθῇ, ἢ οὐκ εἰκὸς εἶναι, ἢ οὐχ αὑτῷ κριτέον, παραλογιζόμενος, ὥσπερ ἐλέγομεν· οὐ γὰρ ἐκ τῶν ἀναγκαίων δεῖ αὐτὸν μόνον κρίνειν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν εἰκότων· τοῦτο γάρ ἐστι, "τὸ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ * κρίνειν. 11. Οὔκουν ἱκανὸν ἂν λύσῃ, ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον, ἀλλὰ δεῖ λύειν, ὅτι οὐκ εἰκός· τοῦτο δὲ συμβήσεται, ἐὰν ᾖ ἡ ἔνστασις μᾶλλον ὡς ἐπιτοπολύ· ἐνδέχεται δὲ εἶναι τοιαύτην διχῶς, ἢ τῷ χρόνῳ, ἢ τοῖς πράγμασι· κυριώτατα δὲ, εἰ ἀμφοῖν· εἰ γὰρ τὰ πλεονάκις, οὕτω, τοῦτ' ἐστὶν εἰκὸς μᾶλλον. 12. Λύεται δὲ καὶ τὰ σημεῖα, καὶ τὰ διὰ σημείου ἐνθυμήματα εἰρημένα, κἂν ᾖ ὑπάρχοντα, ὥσπερ ἐλέχθη ἐν τοῖς πρώτοις †· ὅτι γὰρ ἀσυλλόγιστόν ἐστι πᾶν σημεῖον, δῆλον ἡμῖν ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν *. 13. Πρὸς δὲ τὰ παραδειγματώδη, ἡ αὐτὴ λύσις καὶ τὰ εἰκότα· ἐάν τε γὰρ ἔχωμέν τι οὐχ οὕτω, λέλυται, ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον, καὶ, εἰ

*Conjun. lib. 1. c. 16. p. 3. & 25.

† Lib. 1. cap. 2.

* Lib. 2. Prior. c. 27.

per autem Vera: Qui enim objicit, non solvit verisimile, negando *ipsum esse verisimile*; sed *negando esse* necessarium. 10. p Quamobrem & semper meliore conditione est, qui *causam, quæ verisimilibus premitur*, defendit; quam qui accusat, propter hanc *solutionem* captiosam: q Quoniam enim Accusans quidem, ex verisimilibus *rem* demonstrat; r Solvendi autem haud par *negotium est*, *docendo*, Quod non sit verisimile, *atque docendo*, Quod non sit necessarium: s Id vero quod plærunque *est*, (*quia verisimile est*) semper objectionem habet: (neque enim esset verisimile, sed semper, ac necessarium:) t Idcirco Judex, si *quid* hoc modo solutum fuerit, arbitratur *statim*, aut non esse verisimile *id*, *quod Accusator attulit*; aut sibi ipsi *de eo* non judicandum *esse*; *in quo sane fallaci solutione* decipitur, uti dicebamus: Non enim ex necessariis oportet ipsum tantum judicare, sed etiam ex verisimilibus: Hoc enim est, quod *fertur*, " Sententiâ optimâ judicare. 11. u Non igitur *satis est*, si quis solverit, *dicendo*; quod non necessarium *sit*; sed oportet solvere, *objiciendo*; Quod non sit verisimile: x Hoc autem eveniet, si potius pro objectione afferatur, *Rem* plærunque *aliter se habere*. *Objectionem* vero contingit esse talem dupliciter, y aut tempore, z aut rebus: Potissimum vero *est*, si utroque modo: Si enim ea quæ sæpius *fiunt*, ita *fiant*, id erit verisimilius 12. a Solvuntur autem etiam Signa, & quæ à Signo enthymemata ducuntur, etiamsi *res ipsæ veræ* sint, sicut dictum est, cum principia prima *exponeremus*: Quod enim nullum Signum veram syllogismi formam obtineat, perspicuum *est* nobis ex Analyticis. 13 b At *exemplorum*, *seu enthymematum*, quæ exemplis constant, eadem solutio *est*, quæ Verisimilium: Nam &, si *unum* habeamus aliquod, *quod* non sic *evenerit*, solutum est *argumentum*; Quia non necessari..m *est*; & *solutum est*, si plura,

Z 2

p Corollar. [*Ob hanc captiosam solutionem, multo procliviorem esse defendendi provinciam, quam accusandi*] prob. sic:

q Quia enim *Actor*, *Verisimilibus* utitur ad probandum:

r Reo autem, *Objectio* [*Non esse Verisimile*] *difficilior* est, *quam* [*Non esse Necessarium*;]

s Ei vero, *quod Plærumq*; sit, *semper hor. alterum objici* potest:

t Propterea *Judex*, si *objectum* sit [*Non esse necessarium*;] falso *autumat*, aut *non esse* id *verisimile*; aut *de eo*, quia non sit necessarium, *judicari non oportere*. Quanquam *in hoc posteriori* longe *errat*, cum id *semper exigi non* debeat, ut arguatur *certo*; *satis* sit *ad crimen*, *si verisimile* sit *peccâsse*.

u Hact. *prior Solutio*, quam proposuit par. 9. Altera, *Vera est*, *quæ liberat omni culpâ*, *objiciendo*, [*Non esse verisimile*.]

x *Hæc autem* Objectio *rectius* procedet, *si*, *mutatis vocabulis*, *dicas*, [*Non plærumq*; *sic fieri*; sed *aliter*:]

y Vel *quia crebro* secus fiant,

z Vel *quia plærœque* secus, &c.

2°, *Signa dissolvi* constat, *objiciendo* [*Quod non necessariam sortiantur concludendi vim*.]

3°, *Argumentum ab exemplis solvi* etiam, patet, *solutione duplici*, sicut ante solvebatur Verisimile; Tum part. 9. [*Quod non sit necessarium*:]

a Tum *part.* 11a; [*Si sæpius aliter* evenerit.]
b Quod *si solutio hæc* 2ª *locum non* habeat; *contendendum*; id de quo quæritur, *non esse simile*, sed ab exemplis allatis alienum.

4º, *Tecmeria vero,* liquet, *Non solvi, ut Signa reliqua*; propter *vitium sc. figuræ Syllogisticæ.*

(*c* Hoc autem demonstravit Analyt, Prior. 2. cap. 27.)
d Sed *labefactari solum, negando antecedentem* [*Non inesse sc. id quod rei comprobandæ gratia sumptum fuit.*]
e Sin autem *compertum* sit, & *antecedentem veram* esse, & *Tecmerium, illud esse, manus danda*: quia solutioni jam locus datur nullus.

plura, [a] vel sæpius *evenerint aliter, atque adversarius attulit.* 14. [b] Quod si & plura, & sæpius sic, *ut Adversarius exemplis ostendit*; Pugnandum *erit, ac dicendum*; aut id de quo quæritur, non *esse* simile, aut non similiter *affectum*, aut differentiam sane aliquam habere. 15 * Tecmeria vero, & *ea* quæ Tecmeriis constant, Enthymemata non solvere licet, *objiciendo,* Quod sub syllogismum non cadant: ([c] Perspicuum autem etiam hoc nobis ex Analyticis.) [d] Sed relinquitur, ut ostendamus, id quod *ab Adversario in propositionibus esse* dicitur, non inesse: 16. [e] Sin autem manifestum *sit*, & *illud vere* inesse, & *hoc esse* Tecmerium; jam istuc *argumentum* sit plane insolubile: *In tali* enim *Tecmerio*, omnia jam fiunt, per Demonstrationem manifesta.

τὰ πλείω ϗ πλεονάκις ἄλλως. 14. Ἐὰν ἢ καὶ τὰ πλείω ϗ τὰ πλεονάκις ὕτω, μαχητέον, ἢ ὅτι τὸ παρὸν ὐχ ὅμοιον, ἢ ὐχ ὁμοίως, ἢ διαφορὰν γέ τινα ἔχει. 15. Τὰ ἢ τεκμήρια, ϗ τεκμηριώδη ἐνθυμήματα, κτ̀ μ̀ τὸ ἀσυλλόγιςον, ὐκ ἔςαι λῦσαι· δῆλον ἢ ϗ τῦθ' ἡμῖν ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν *· λείπεται δ' ὡς ὐχ ὑπάρχει τὸ λεγόμϑμον δεικνύναι. 16. Εἰ δὲ φανερὸν ϗ ὅτι ὑπάρχει, καὶ ὅτι τεκμήριον, ἄλυτον ἤδη γίγνεται τῦτο· πάντα γδ γίγνεͅ) ἀπόδειξει ἤδη φανερά.

* Conjun. Anal. Prior. l. 2. c. 27. p. 9.

Problemata de Amplificat. & de Dissolutionibus.

Cap. XXVIII.

Problema unum de Amplificatione & Diminutione; Quod hæ non sint loci aliqui ex supradictis, Par. 1. Alterum de Dissolutionibus, Quod non sint Enthymemata, ab ante dictis diversa, Par. 3.

1m Probl. *Quod Amplificatio & Diminut. non sint Enthymematum loci* (ut inepte Magistri quidam.)
a Locus enim Communis, est, *in quem multa Enthymemata incurrunt*:

b Atqui *Amplificatio quidem, est ipsum Enthymema,* quod valet ad probandum Magnum, &c.
c Magnum autem & *Parvum,* &c. *sunt fines, quibus* probandis *Enthymemata destinantur*; neutiquam autem sunt loci communes,
d Proin, *Sine amplificationis fines* (sc. Magnum, &c.) *sint communes loci*: *Multo*

1 Amplificare autem, & Diminuere, non est *communis* Enthymematis Elementum: (Idem enim voco elementum, & locum.) 2. [a] Nam Elementum, & Locus, est *illud,* in quod multa Enthymemata incidunt: [b] Amplificare autem, & Diminuere, sunt Enthymemata *propria,* quibus demonstres, "*Aliquid* esse magnum aut parvum; sicut & *illa, quibus,* "*Aliquid* esse bonum aut malum, vel justum aut injustum, & aliorum unum quodque, [c] Hæc autem omnia (*magnum, bonum, justum, &c.*) *sunt fines,* in quibus *probandis* syllogismi, & Enthymemata *versantur.* 11. [d] Quare si nullum horum *sit* Enthymematis locus, ne Amplificare quidem, & Diminuere,

Τὸ δ' αὔξειν ϗ μειοῦν, ὐκ ἔςιν ἐνθυμήματος ςοιχεῖον· τὸ γδ αὐτὸ λέγω ςοιχεῖον ϗ τόπον. 2. Ἔςι γδ ςοιχεῖον ϗ τόπος, εἰς ὃ πολλὰ ἐνθυμήματα ἐμπίπτει· τὸ δ' αὔξειν ϗ μειοῦν, ὅςιν ἐνθυμήματα πρὸς τὸ δεῖξαι, "ὅτι μέγα ἢ μικρὸν, ὥσπερ ϗ "ὅτι ἀγαθὸν ἢ κακὸν, ἢ δίκαιον, ἢ ἄδικον, ϗ τῶν ἄλλων ὁτιοῦν· ταῦτα δ' ὅςὶ πάντα, περὶ ἃ οἱ συλλογισμοὶ, ϗ τὰ ἐνθυμήματα· ὥς' εἰ μηδὲ τῦτων ἕκαςον ἐνθυμήματος τόπος, ὐδὲ τὸ αὔξειν καὶ μειοῦν.

¶ 3. Οὐδὲ

¶ 3. Οὐδὲ τὰ λυτικά, ἐνθυμήματός ἐστιν εἶδός τι ἄλλο τῶν κατασκευαστικῶν· δῆλον γάρ, ὅτι, λύει μέν, ἢ ὁ δείξας, ἢ ὁ ἔνστασιν ἐνεγκών· ἀνταποδεικνύουσι δὲ τὸ ἀντικείμενον· οἷον, εἰ ἔδειξεν ὅτι γέγονεν οὗτος ὅτι οὐ γέγονεν· εἰ δὲ ὅτι οὐ γέγονεν, οὗτος ὅτι γέγονεν· ὥστε, αὕτη μὲν οὐκ ἂν εἴη ἡ διαφορά· τοῖς αὐτοῖς γὰρ χρῶνται ἀμφότεροι· ὅτι γὰρ οὐκ ἔστιν, ἢ ἔστιν, ἐνθυμήματα φέρουσιν· ἡ δ' ἔνστασις οὐκ ἔστιν ἐνθύμημα, ἀλλὰ (καθάπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς) τὸ εἰπεῖν δόξαν τινά, ἐξ ἧς ἔσται δῆλον, ὅτι οὐ συλλελόγισται, ἢ ὅτι ψεῦδός τι εἴληφεν. 4. Ὑπὲρ μὲν παραδειγμάτων καὶ γνωμῶν, καὶ ἐνθυμημάτων, καὶ ὅλως τῶν περὶ τὴν διάνοιαν, ὅθεν τε εὐπορήσομεν, καὶ ὡς αὐτὰ λύσομεν, εἰρήσθω ἡμῖν τοσαῦτα· λοιπὸν δὲ διελθεῖν περὶ λέξεως, καὶ τάξεως.

locus erit. ¶ 3. [d] Neque vero ea, quæ habent vim Solvendi, diversa sunt aliqua Enthymematis species ab iis, quæ valent ad confirmandum: [e] Perspicuum enim *est*, Solvere *Adversarii Rationes*, vel eum, qui demonstrat *contrarium*, vel eum, qui objectionem affert: [f] Atqui Contra demonstrare *dicuntur*, id quod oppositum *est*: velut, si *Adversarius* demonstrârit *aliquid* factum esse; iste *contra demonstrat*, non factum esse; Sin autem *ille*, non factum esse; iste *contra*, factum esse: Quare, hæc quidem non erit differentia; Iisdem enim utuntur ambo *dicentes*: Enthymemata enim afferunt *utrique* ad *probandum*, *rem* non esse, vel esse. [g] Objectio autem, non est Enthymema, sed (quemadmodum in Topicis *definivimus*) pronunciatio alicujus opinionis, ex qua perspicuum fiet, vel nihil *ab Adversario* esse Syllogismo conclusum, vel falsi aliquid *ab eo in propositionibus* assumptum esse. 4. [h] De Exemplis quidem, & Sententiis, & Enthymematibus & omnino iis, quæ *pertinent* ad mentis agitationem, & Unde *iis* abundabimus, & Quo modo ea solvemus, dicta sint à nobis tam multa. [i] Reliquum *est*, explicare, quæ *pertinent* ad Elocutionem & dispositionem.

minus Amplificatio ipsa, quæ ad hos fines probandos comparata est.

2m Probl. [*Solutiones non differre ab Enthymematibus Demonstrativis*] prob. per division.

e *Omnis* enim *solutio fit* vel per *demonstrationem contrarii*, vel per *Objectionem*:

f At *demonstratio* quidem *Contrarii, non differt ab enthymemate confirmationis*:

g *Objectio* vero, *non est enthymema omnino*; ideoque *non potest esse diversa* aliqua Enthymematis *species* a *supradictis*.

h Epilog. de 1a *parte Rhetorica, i. Enthymematica fide*; quam Moderni, *Inventionem* vocant.

i Restare 2am *de Elocutione*, & 3am *de Disposit.*

ARISTO-

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΤΕΧΝΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ ΤΩΝ εἰς τρία τὸ τρίτον.

Aristotelis Artis Rhetoricæ LIBER TERTIUS.

Tabula de Elocutione, à cap. 1, ad cap. 12.

Modus, quo, quæ habes, apte eloquâris, est in Actione & Elocutione. Proinde Præmissâ utriusque historiâ, proponit hoc lib. dicendum, non de Actione, sed de Elocutione; eâque non Poeticâ, sed Oratoriâ. — Cap. 1.

De Elocutionis igitur Oratoriæ

- Tum Naturâ, & Constitutione: Et
  - Quid sit, atq; ex Quibus nominibus, tanquam ex propriâ materiâ, constet: — à ca. 2, ad 4.
  - Quæ sint ejus Ideæ, seu Formæ. — à ca. 5. ad 9.
- De Elocutionis Urbanitate, seu Facetiis: — Ca. 10. & 11.
- Tum Differentiis seu de Speciebus Elocutionum: — Ca. 12.

Historia Actionis & Elocutionis.

Cap. I.

Præmittitur historia, sive τὸ γίνεσθαι tam Actionis, quam Elocutionis, à Par. 3. Proponit dicendum in sequent. non de Actione, sed de Elocutione, à Par. 12. Et de Quali, à Par. 15.

Nexus superior. cum sequent. a Cum *ad Orationem*, quam adornamus, *tria necessaria* sint; Fides, Elocutio, & dispositio partium orationis:

b *Hact.* de Fide dixit; Tum c Ex *Quot generibus* illa *constet*; sc. Enthymemat morib. & affectib.

d Et *Qualia illa sint*; lib. 1. ca. 2.

[a] Quoniam tria sunt, quæ oportet, præcipere de oratione; unum quoaem, ex Quibus Fides *sumenda* fuerit; alterum verò, de Elocutione; Tertium verò, Quomodò conveniat Ordinare partes oratlonis: 2. [b] De fide quidem dictum est, [c] tum ex Quot *ea* constet, nempe ex tribus; (*Enthymematis, Moribus, & Affectibus*;) [d] tum hæc Cujusmodi sunt;

Ἐπειδὴ τρία ἐστὶν ἃ δεῖ πραγματευθῆναι περὶ τὸν λόγον· ἓν μὲν, ἐκ τίνων αἱ πίστεις ἔσονται· δεύτερον δὲ, περὶ τὴν λέξιν· τρίτον δὲ, πῶς χρὴ τάξαι τὰ μέρη τοῦ λόγου. 2. Περὶ μὲν τῶν πίστεων εἴρηται, καὶ ἐκ πόσων, ὅτι ἐκ τριῶν εἰσί, καὶ ταῦτα ποῖα, καὶ διὰ τί

τί τοσαῦτα μόνα· ἢ γὰρ τῷ αὐτοί τι πεπονθέναι οἱ κρίνοντες, ἢ τῷ ποιούς τινας ὑπολαμβάνειν τοὺς λέγοντας, ἢ τῷ ἀποδεδεῖχθαι, πείθονται πάντες· εἴρηται δὲ καὶ τὰ ἐνθυμήματα, πόθεν δεῖ πορίζεσθαι· ἔστι γάρ, τὰ μὲν, εἴδη τῶν ἐνθυμημάτων· τὰ δὲ, τόποι. 3. Περὶ δὲ τῆς λέξεως ἐχόμενόν ἐστιν εἰπεῖν· οὐ γὰρ ἀπόχρη τὸ ἔχειν ἃ δεῖ λέγειν, ἀλλ' ἀνάγκη καὶ ταῦτα ὡς δεῖ εἰπεῖν· καὶ συμβάλλεται πολλὰ πρὸς τὸ φανῆναι ποιόν τινα τὸν λόγον. 4. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον, ἐζητήθη κατὰ φύσιν, ὅπερ πέφυκε πρῶτον, αὐτὰ τὰ πράγματα ἐκ τίνων ἔχει τὸ πιθανόν· δεύτερον δὲ, τὸ ταῦτα τῇ λέξει διαθέσθαι· τρίτον δὲ τούτων, ὃ δύναμιν μὲν ἔχει μεγίστην, οὔπω δ' ἐπικεχείρηται τὰ περὶ τὴν ὑπόκρισιν. 5. Καὶ γὰρ εἰς τὴν τραγικήν, καὶ ῥαψῳδίαν ὀψὲ παρῆλθεν· ὑπεκρίνοντο γὰρ αὐτοὶ τραγῳδίας οἱ ποιηταὶ τὸ πρῶτον. 6. Δῆλον οὖν ὅτι καὶ περὶ τὴν ῥητορικήν ἐστι τὸ τοιοῦτον, ὥσπερ καὶ περὶ τὴν ποιητικήν· ὅπερ ἕτεροί τινες ἐπραγματεύθησαν, καὶ Γλαύκων ὁ Τήϊος. 7. Ἔστι δὲ αὕτη μὲν ἐν φωνῇ, πῶς αὐτῇ δεῖ χρῆσθαι πρὸς ἕκαστον πάθος· οἷον, πότε μεγάλῃ, καὶ πότε μικρᾷ, καὶ πότε μέσῃ· καὶ πῶς τοῖς τόνοις· οἷον ὀξείᾳ, καὶ βαρείᾳ, καὶ μέσῃ· καὶ ῥυθμοῖς τίσι πρὸς ἕκαστα· τρία γάρ ἐστι περὶ ὧν σκοποῦσι· ταῦτα δ' ἐστὶ, μέγεθος, ἁρμονία, ῥυθμός. 8. Τὰ μὲν οὖν ἆθλα σχεδὸν ἐκ τῶν ἀγώνων οὗτοι λαμβά-

& Quamobrem hæc sola: Omnes enim persuadendo valent, aut eo quod aliquo modo affecti sint *ii* qui judicant; aut quod cujusdammodi existiment eos, qui dicunt; aut eo quod *res* demonstrata sit. [e] Dictum verò est, etiam Enthymemata, Unde sint paranda: Sunt enim, alia quidem, formæ Enthymematum; alia vero, loci. 3. [f] De Elocutione vero, consequens est dicere: [g] Non enim sat est habere, Quæ Oportet dicere, sed necesse *est*, etiam hæc *ita* Ut Oportet, dicere: [h] Et multum *etiam Elocutio* valet ad id, ut Cujusdammodi [i] *Morata* appareat oratio. 4. Ac [1] primum quidem, quæsitum fuit secundum naturæ *ordinem*, id quod primum *nobis* innatum est; ex Quibus *sc. Rationibus* res possint persuaderi: [2] Secundum vero, *quod quærebatur*, est, *Quomodo* eædem *rationes* Elocutione disponantur: [3] Tertium autem horum, quod vim quidem habet maximam, sunt *ea*, quæ *pertinent* ad Actionem; [*] sed nondum *de iis arte aliquâ* tractatum est. 5. [k] Nam *Actio* in *Poesin* Tragicam & Rapsodiam *non nisi* sero devenit: Etenim primis *temporibus*, *nondum histriones erant*, *sed* Poetæ *suas* ipsi *in scœnâ* tragœdias agebant. 6. [l] Perspicuum est igitur, etiam in Rhetoricâ inveniri istjusmodi *quoddam artificium*, perinde atque in Poeticâ; quod *ipsum* sane *&* alii pertractârunt, & Glauco Teius. 7. [m] Hoc autem consistit in voce, tum Quomodo ipsa oporteat uti, ad unumquemque *animi* affectum: [n] Veluti, Quando magnâ, & Quando parvâ, & Quando mediâ; [o] Et Quomodo Tonis; veluti, Acuto & Gravi, & Medio: [p] Tum Quibus numeris ad unumquemque *motum utendum sit*. Tria enim sunt de quibus considerant *Poetica Pronunciationis Scriptores*; & hæc sunt, Magnitudo, Concentus, Numerus. 8. [q] Atque hi quidem *qui hoc artificio pollent*, ex contentionibus fere *solis* præmia auferunt:

e Tum *de Inventione Fidei*, nimirum, Tam *de formis propriis*, à cap. 3. lib. 1. Quam *de locis Communib.* à cap. 21. lib. 2.

f Deinceps *de Elocutione dicend.*

g Cum *quia necessaria* illa sit;

h Tum *quia ob id utilis*, ut *sermo* videatur *Moratus*.

i Præmittit igitur *historiam* tam *Elocutionis*, quam *Pronunciationis*: *Quo illæ ordine ab Antiquis inventæ* fuerint?

1°, Expiscati sunt illi *Argumenta*, *ex quibus probarent* res.

2°, Mox studium posuêre in *Elocutione & verbis*.

3°, *Loco* restabat *Pronunciatio*, *quæ Actio* quædam est.

* De quâ quidem *nemo adhuc* accurate *conscripsit*:

k Siquidem Origo ejus in fabulas Tragicas & Poëses Epicas *lenta prodiit*.

l Ergo *Pronunciandi artificium*, ut *in Poeticâ*, ita & *in Rhetoricâ* (ob earum similitudinem) *suum poscit locum*. Ipsum autem

m Universim quidem, *docet*, Tum *de voce*: *Quomodo illam variare deceat*,

n Et *quoad magnitudinem* ipsius:

o Et *quoad concentum* seu *tonos*:

p Tum *de Numeris* seu *Rhythmis*: *Quæ illorum differentiæ, peropportunæ maxime*?

q Speciatim vero, *tantum commodi* viriumque in se *habet*, ut *qui eo excelluere*, præmia *laudemque ferant*. Adeoque

r *Sicut in scænâ, histriones pluris penduntur, quam Poetæ:*

s *Ita in foro & senatu, Actores* orationum, *quam scriptores.*

t De *hac* tamen *Pronunciatione nondum* extat *methodus:*

u Neque *etiam de Elocutione* ipsa: quippe cujus

Et *Origo serotina* fuit, quo minus perpoliri adhuc potuerit;

x Et *vis ejus, si subtilius* ad artis pensum *exigatur, res futilis* est, perinde ac ipsa Pronunciatio.

y Cæterum, cum totum *Dicendi studium ad Opinionem,* non ad veritatem *scribatur, Excolenda est Elocutio, ut Auditori necessaria,* non ut *absolute recta.*

z Etenim si quodque ex rationis staterâ trutinetur, *nihil hic prius* fuerit, *quam ut argumentorum* pondere *fidem facias:*

a Et *proin,* tam *Elocutio* quam *Pronunciatio, jacent,* ut *leves* & ridiculæ.

b *Tractandæ tamen* erunt, ut *auditori,* ob ejus improbitatem, *necessariæ.*

c Complex. dictor. *Elocutionem ac Pronunciat. omni disciplinæ* illustrandæ *parum* quidem *inservire:*

d Non *absolute tamen*; nec, nisi *ad faciendum Auditorem corruptum.*

e Unde, *Mathematicæ artes, cum res ipsas doceant, istarum opem* plane *abnuunt.*

His præmiss. Proponit, 1°, *Dicendum, de Elocutione, non de Pronunciatione*;

f Tum *quia eadem, hæc sit cum Histrionica,* quam alii scriptis delinearunt.

g Tum *quia hæc à naturæ fontibus manat*; contra *Elocutio* tota *arti præceptorique debetur.*

h Unde, qui *eloquentiâ clari,* in concionibus *palmam reportant*; *perinde ac ii qui Actione vigebant,* par. 8.

serunt: r Et quemadmodum ibi *in fabulis Poetarum,* plus hodie valent Actores, quam Poetæ; s Ita in civilibus certaminibus, *Orationum Actores quam Scriptores,* propter improbitatem Rerumpub. t Nondum autem composita est ars de ipsis, *Actione sc. Oratoria, & Poetica.* 9. u Quandoquidem & *ipsa* Eloquendi *ratio* sero prodiit: 10. x Et videtur *ea* esse importunum, *ac leve quiddam, sicut & ipsa actio,* si recte existimetur: y Ac *cum* tota sit ad opinionem, *traditio* Rhetorica; *istius sane Elocutionis, sicut & Actionis, cura,* non *ut rei* recte se habentis, sed ut necessariæ, suscipienda *est*: z Quoniam æquum sane hoc *est,* nihil amplius in oratione *nostra* quærere, quam ut neque molestiam, neque jucunditatem *auditori* afferat: Justum enim *est,* rebus ipsis *solis in judicio* contendere: a Quare alia omnia præter demonstrationem, supervacanea sunt: b Verumtamen *ea* multum valent, propter auditoris, uti dictum est, improbitatem. 11. Ac Elocutio quidem, parvam quandam necessitatem obtinet in omni doctrina: Interest enim quiddam, ad *rem* declarandam, ita ne, an ita dicas: d Non tamen tantum, i. *eximium quicquam, præstat.* Sed omnia hæc, *tam Actio, quam Elocutio, hominum* opinione constant, & *referuntur* ad Auditorem. e Quamobrem nemo Geometriam *seu Mathematicam scientiam,* sic docet. 12. f Ac illa quidem *Pronunciationis ratio,* cum prodierit; f idem *in studio dicendi* effecerit, quod Histrionica *in fabulis Dramaticis recitandis*; Conati autem sunt nonnihil de ipsâ *Histrionicâ* dicere nonnulli: Velut Thrasymachus in Miserationibus. 13. g Et ad Actionem valere est naturæ *donum,* & magis expers artis: In Elocutione vero, *valet* artificium. 14. h Quamobrem & iis, qui hujusmodi facultatem habent, tribuuntur rursus præmia, ut *etiam* Oratoribus *iis,* qui pronunciatione

νοῦσι· καὶ καθάπερ ἐκεῖ μεῖζον δύνανται νῦν τῶν ποιητῶν οἱ ὑποκριταί, καὶ κατὰ τοὺς πολιτικοὺς ἀγῶνας, διὰ τὴν μοχθηρίαν τῶν πολιτειῶν· οὔπω δὲ σύγκειται τέχνη περὶ αὐτῶν. 9. Ἐπεὶ καὶ τὸ περὶ τὴν λέξιν ὀψὲ προῆλθε. 10. Καὶ δοκεῖ φορτικὸν εἶναι, καλῶς ὑπολαμβανόμενον· ἀλλ' ὅλης οὔσης πρὸς δόξαν τῆς πραγματείας τῆς περὶ ῥητορικήν, οὐκ ὀρθῶς ἔχοντος, ἀλλ' ὡς ἀναγκαίου τὴν ἐπιμέλειαν ποιητέον· ἐπεὶ τό γε δίκαιον μηδὲν πλείω ζητεῖν περὶ τὸν λόγον, ἢ ὥστε μήτε λυπεῖν, μήτε εὐφραίνειν· δίκαιον γὰρ αὐτοῖς ἀγωνίζεσθαι τοῖς πράγμασιν, ὥστε τἄλλα ἔξω τοῦ ἀποδεῖξαι, περίεργά ἐστιν· ἀλλ' ὅμως μέγα δύναται, καθάπερ εἴρηται, διὰ τὴν τοῦ ἀκροατοῦ μοχθηρίαν· 11. Τὸ μὲν οὖν τῆς λέξεως ἔχει τι μικρὸν ἀναγκαῖον ἐν πάσῃ διδασκαλίᾳ· διαφέρει γάρ τι πρὸς τὸ δηλῶσαι, ὡδί, ἢ ὡδὶ εἰπεῖν· οὐ μέντοι τοσοῦτον, ἀλλ' ἅπαντα φαντασία· ταῦτά ἐστι, καὶ πρὸς τὸν ἀκροατήν· διὸ οὐδεὶς οὕτω γεωμετρεῖν διδάσκει. 12. Ἐκείνη μὲν οὖν ὅταν ἔλθῃ, ταὐτὸ ποιήσει τῇ ὑποκριτικῇ· ἐγκεχειρήκασι δὲ ἐπ' ὀλίγον περὶ αὐτῆς εἰπεῖν τινές, οἷον Θρασύμαχος ἐν τοῖς ἐλέοις. 13. Καὶ ἔστι φύσεως τὸ ὑποκριτικὸν εἶναι, καὶ ἀτεχνότερον· περὶ δὲ τὴν λέξιν ἔντεχνον. 14. Διὸ καὶ τοῖς τοῦτο δυναμένοις γίνεται πάλιν ἆθλα, καθάπερ ἐν τοῖς κατὰ τὴν ὑπόκρισιν ῥήτορσιν *· οἱ

* Supra pa. 8.

γὰρ

γὰρ γραφόμενοι λόγοι μεῖζον ἰσχύουσι διὰ τὴν λέξιν, ἢ διὰ τὴν διάνοιαν. 15. Ἤρξαντο μὲν οὖν κινῆσαι τὸ πρῶτον, ὥσπερ πέφυκεν, οἱ ποιηταί· τὰ γὰρ ὀνόματα μιμήματά ἐστιν· ὑπῆρξε δὲ καὶ ἡ φωνὴ πάντων μιμητικώτατον τῶν μορίων ἡμῖν· διὸ καὶ αἱ τέχναι συνέστησαν, ἥτε ῥαψῳδία, καὶ ἡ ὑποκριτικὴ, καὶ ἄλλαι γε. 16. Ἐπεὶ δὲ οἱ ποιηταὶ λέγοντες εὐήθη, διὰ τὴν λέξιν ἐδόκουν πορίσασθαι τήνδε τὴν δόξαν· διὰ τοῦτο ποιητικὴ πρώτη ἐγένετο λέξις, οἷον ἡ Γοργίου· καὶ νῦν ἔτι οἱ πολλοὶ τῶν ἀπαιδεύτων, τοὺς τοιούτους οἴονται διαλέγεσθαι κάλλιστα. 17. Τοῦτο δὲ οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἑτέρα λόγου καὶ ποιήσεως λέξις ἐστί· δηλοῖ δὲ τὸ συμβαῖνον· οὐδὲ γὰρ οἱ τὰς τραγῳδίας ποιοῦντες, ἔτι χρῶνται τὸν αὐτὸν τρόπον· ἀλλ' ὥσπερ καὶ ἐκ τῶν τετραμέτρων εἰς τὸ ἰαμβεῖον μετέβησαν *, διὰ τὸ τῷ λόγῳ τοῦτο τῶν μέτρων ὁμοιότατον εἶναι τῶν ἄλλων †· οὕτω καὶ τῶν ὀνομάτων ἀφήκασιν, ὅσα παρὰ τὴν διάλεκτόν ἐστιν· οἷς δ' οἱ πρῶτον ἐκόσμουν, καὶ ἔτι νῦν οἱ τὰ ἑξάμετρα ποιοῦντες, ἀφήκασι ‖· διὸ γελοῖον μιμεῖσθαι τούτους, οἳ αὐτοὶ οὐκ ἔτι χρῶνται ἐκείνῳ τῷ τρόπῳ. 18. Ὥστε φανερὸν, ὅτι οὐχ ἅπαντα ὅσα περὶ λέξεώς ἐστιν εἰπεῖν, ἀκριβολογητέον ἡμῖν· ἀλλ' ὅσα περὶ τοιαύτης οἵας λέγομεν· περὶ δ' ἐκείνης εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς.

* Conjun. lib. Poet. c. 2. p. 23.
† Conjun. lib. Poet. c. 14. p. 17.
‖ Conjun. lib. Poet. c. 14. p. 15. & 16. & cap. 15. p. 16.

pollent : [i] Orationes enim illæ, quæ *domi à Rhetoribus* scribuntur, majorem vim habent propter *accuratam* Elocutionem, quam propter Sententiam. 15. [h] Itaque cœperunt quidem *in Elocutione & Pronunciatione* movere primum, ut natura tulit, Poetæ : [k] Vocabula enim sunt *quadam rerum* imitationes : [l] Tributa vero etiam est vox nobis, omnium partium aptissima ad imitationem. Quamobrem *apud Poetas* etiam artes *pronunciandi* constitutæ sunt: & Rhapsodia *sc. quæ Dramatica poemata*, & histrionica, *quæ Epica recitat*, & aliæ utique. 16. [m] Quoniam vero Poetæ inania *& fabulosa* dicentes, ex Elocutione hanc gloriam, quam habent, comparâsse videbantur : [n] Propterea quod *Oratores* Poetica prima extitit Elocutio ; velut illa Gorgiæ : [o] Et nunc quoque multi ineruditi, eos *qui Poeticâ Elocutione utuntur*, perorare arbitrantur pulcherrime. 17. [p] Atqui hoc non est *ità*; sed alia *soluta* orationis, alia Poeseos est Elocutio. [q] Perspicuum autem *id* facit eventus : Neq; enim *ii* qui Tragœdias faciunt, *nunc* amplius *Elocutione* similiter utuntur *atque antehàc* : sed [r] quemadmodum etiam ex Tetrametris ad Iambicum *carmen se* contulerunt ; quia hoc versuum *genus*, præter cæteros, *sit quotidiano* sermoni simillimum : [s] Sic nomina quoque abjecerunt, quæcunque sunt præter loquendi *consuetudinem communem*. *Ea* vero quibus & antiqui *Tragici suos versus* decorare soliti sunt, & *Poetæ* etiam illi qui hexametra nunc *dierum* faciunt, *ea, inquam, ornamenta* jam abjecerunt: [t] Quamobrem ridiculum *est* imitari eos qui ipsi non amplius illo utuntur *priscorum* modo. 18. [u] Quare manifestum *est* ; non omnia, quæcunque de Elocutione licet dicere, exactè nobis explicanda *esse* ; sed quæcunque de ejusmodi, qualem *Oratoriam* dicimus : [x] De illa vero, *Poetica Elocutione*, dictum est in *lib.* de Poetica.

i Tanta enim *Eloquii vis* est, ut *disertorum scripta* plus gratiæ *ab ornatu verborum* ducant quam *a sententiis*.

2°, *De Quali Elocutione dicendum*, sic :

A *Poetis* quidem, tanquam imitatoribus *primis* profluxit.

k Et *Elocutio*, quæ *vocabula auribus*,

l Et *Pronunciatio*, quæ *vocem rebus* accommodet.

m Sed *quia Poetis priscis*, cum commentitia carerent, sententiasque effutirent inanes, *ob phrasin* tamen, *maximi honores accrevere*.

n Idcirco, Et *Oratores olim*, *Elocutioni Poeticæ* incubuere, ut optimæ :

o Et *bodie Idiotæ Poeticos* putant *Oratores* • *pulcherrime* loqui.

p Atqui *alio res* abit *divortitque locutio Oratoria* à *Poeticâ* :

q Quod probat *bodiernus Tragicorum mos*, qui Oratori sunt finitimi : Neque enim illi tam *impendio utuntur Elocutione hac*, quam *olim* : Sed,

r Ut *pristinum carminis genus*, sc. *Trochaicum*, commutarunt *in Jambicum*, &c.

s Ita & *Poeticarum vocum ampullas jam dimisere* ; quo suffarcinata versuum amplitudo detumesceret.

t Quam *stultum* ergo *illud*? *Poetas* hac *re* ut *imitemur*, *qui* errore jampridem agnito, *sibi ipsis non constitere*?

u Ex dict. emergit, *De Elocutione taetum Oratoria hoc lib. dicendum*.

x *De Poetica* (quæ abhorret à foro, convenitque potius granditati carminum) *dictum esse* libr. *Poetic.* cap. 13. & 14.

Tabula sequent. à cap. 2. ad cap. 4.

De Elocutione Oratoriâ, Quid sit, & ex Quibus nominibus constet: sc. non ex valde immutatis; ut, ex Linguis, & Factis, &c. (Ea enim omnino Poetica sunt) sed partim ex Propriis, partim ex Metaphoris. } Cap. 2°.

Dicendum ergo,
- 1, De Propriis, ac de Metaphoris; earumque Inventione: Necnon de Epithetis. } Cap. 2°.
- 2, De nominibus Poeticis, quæ Frigidam Orationem faciunt; deque eorundem usu: Talia sunt Linguæ, Facta, &c. } Cap. 3°.
- 3, De Imagine, quæ mediæ Naturæ est, partim sc. Poetica, partim Oratoria. } Cap. 4°.

Ex Quibus nominibus conficiatur Elocutio.
De nominibus Translatis, deq; Epithetis.

Cap. II.

Præsupponuntur varia nominum genera, ex Poetic. & definitur Elocutionis virtus; à Par. 1. Demonstratur, ex Quibus nominibus conficiatur Elocutio? sc. Ex Propriis & Translatis, &c. à Par. 8. De Translatorum Inventione, & Usu, leges, Par. 12. Una, à Par. 13. Altera, à Par. 18. De Epithetis, Par. 24. Et Diminutivis, Par. 25.

a Præsupposit. *nominum generibus* ex Poet. cap. 14. juxtaque Definitâ *Elocutionis virtute*, ut sit,
b Cum *Perspicua*;

c Tum *Decora*:

1°, Docet, *Alia nominum genera aliam Elocutionem* conficere: Perspicuam quidem, nomina Propria:
d *Decoram* excultamque, *Immutata*, seu *Tropica*:
e *Secessus* enim *à loquelâ communi* (quem faciunt Tropica) quasi *nobilitatem orationi* addit:
f Ut enim *peregrinos suspiciim, tanquam* incredibili *virtute donatos*; *domesticos prœterimus*:
g *Pari* conditione, etiam *orationem attendimus*.

[a] Sint ergo ea, *quæ in Poeticis docuimus*, considerata; & definita sit Elocutionis virtus, [b] *cum* ut perspicua sit, (Signum enim *hujus est*, quod oratio, nisi *rem* declarat, non obibit suum ipsius munus:) 2. [c] Tum ut neque humilis *sit*, neque supra dignitatem, sed decora: Nam poetica fortasse, non humilis *existimari potest*, sed non decora *est* orationi. 3. [1] *Ex* nominibus autem, & verbis, perspicuam quidem efficiunt *ea quæ dicuntur* propria. 4. [d] Non humilem verò, sed ornatam alia *faciunt* nomina, quæcunque dicta sunt in *libris* de Poetica: [e] Immutatio enim *Propriorum* efficit, ut *oratio* appareat grandior: [f] Quemadmodum enim homines erga peregrinos, & erga *suos* cives *affecti, illos quidem admirantur, hos autem parvi faciunt*; Sic afficiuntur etiam erga Elocutionem *quotidanam, & erga*

[a] Ἔστω οὖν ἐκεῖνα τεθεωρημένα· καὶ ὡρίσθω λέξεως ἀρετὴ, σαφῆ εἶναι· (σημεῖον γὰρ ὅτι ὁ λόγος, ἐὰν μὴ δηλοῖ, οὐ ποιήσει τὸ ἑαυτοῦ ἔργον.) 2. Καὶ μήτε ταπεινὴν, μήτε ὑπὲρ τὸ ἀξίωμα, ἀλλὰ πρέπουσαν· ἡ γὰρ ποιητικὴ ἴσως οὐ ταπεινὴ, ἀλλ᾽ οὐ πρέπουσα λόγῳ. 3. Τῶν δ᾽ ὀνομάτων καὶ ῥημάτων, σαφῆ μὲν ποιεῖ τὰ κύρια. 4. Μὴ ταπεινὴν δὲ, ἀλλὰ κεκοσμημένην, τἄλλα ὀνόματα ὅσα εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς *· τὸ γὰρ ἐξαλλάξαι ποιεῖ φαίνεσθαι σεμνοτέραν †· ὥσπερ γὰρ πρὸς τοὺς ξένους οἱ ἄνθρωποι, καὶ πρὸς τοὺς πολίτας, τὸ αὐτὸ πάσχουσι καὶ πρὸς τὴν λέξιν. διὸ

*Cap. 14.
† *Conjun. l. Poetic. cap.* 13.

*Conjun. lib. 1. c. 11. p. 31. & lib. Poet. c. 10. p. 24.

διὸ δεῖ ποιεῖν ξένην τὴν διάλεκτον· θαυμασταὶ γὰρ τῶν ἀπόντων εἰσίν· ἡδὺ δὲ τὸ θαυμαστόν *. 5. Ἐπὶ μὲν οὖν τῶν μέτρων πολλά τε ποιεῖ τοῦτο, καὶ ἁρμόττει ἐκεῖ· πλέον γὰρ ἐξέστηκε, περὶ ἃ, καὶ περὶ οὓς ὁ λόγος, ἐν δὲ τοῖς ψιλοῖς λόγοις, πολλῷ ἐλάττοσιν· ἡ γὰρ ὑπόθεσις ἐλάττων· ἐπεὶ καὶ ἐνταῦθα, εἰ δοῦλος καλλιεποῖτο, ἢ λίαν νέος, ἀπρεπέστερον· ἢ περὶ λίαν μικρῶν· ἀλλ' ἔστι καὶ ἐν τούτοις ἐπισυστελλόμενον καὶ αὐξανόμενον τὸ πρέπον. 6. Διὸ δεῖ λανθάνειν ποιοῦντας, καὶ μὴ δοκεῖν λέγειν πεπλασμένως, ἀλλὰ πεφυκότως· τοῦτο γὰρ πιθανόν· ἐκεῖνο δὲ, τοὐναντίον· ὡς γὰρ πρὸς ἐπιβουλεύοντα διαβάλλονται, καθάπερ πρὸς τοὺς οἴνους τοὺς μεμιγμένους· καὶ οἷον ἡ Θεοδώρου φωνὴ πέπονθε πρὸς τὴν τῶν ἄλλων ὑποκριτῶν· ἡ μὲν γὰρ, τοῦ λέγοντος ἔοικεν εἶναι· αἱ δ' ἀλλότριαι. 7. Κλέπτεται δ' εὖ, ἐάν τις ἐκ τῆς εἰωθυίας διαλέκτου ἐκλέγων συντιθῇ· ὅπερ Εὐριπίδης ποιεῖ, καὶ ὑπέδειξε πρῶτος. ¶ 8. Ὄντων δὲ ὀνομάτων καὶ ῥημάτων ἐξ ὧν ὁ λόγος συνέστηκε, τῶν δὲ ὀνομάτων τοσαῦτ' ἐχόντων εἴδη ὅσα τεθεώρηται ἐν τοῖς περὶ ποιήσεως· τούτων γλώτταις μὲν καὶ διπλοῖς ὀνόμασι, καὶ πεποιημένοις, ὀλιγάκις καὶ ὀλιγαχοῦ χρηστέον· ὅπου δὲ, ὕστερον ἐροῦμεν † τό, τε διὰ τί || εἴρη-

† Infra ca. 3. & c. 7. p. 11.
|| Supr. pa. 5.

novam. [h] Quamobrem oportet locutionem efficere peregrinam: Admirabiles enim *sunt*, exterorum *hominum sermones*: Jucundum verò est, admirabile. 5. [a] Ac in metris quidem, frequens *dictorum nominum usus* & facit hoc, (*ut oratio sit Peregrina, &c.*) & *decore* convenit ibidem: [i] Plurimum enim excelluere, *& à quotidianis rebus discessere* res, & personæ illæ de quibus oratio *est*: [k] In nudis autem sermonibus, multo paucioribus *illis uti conceditur*: Argumentum enim *soluta orationis, est* humilius: [l] Si quidem & hic, *i. in soluta oratione*, si aut servus, vel valde juvenis, aut *si cujusvis fortunæ quis* de rebus pusillis ornate loquutus fuerit; *hoc* minus decorum *videtur, quam in Poesi*: [m] Verum est etiam in his *sermonibus* id, quod *pro rerum, & personarum ratione* contrahitur, & dilatatur, decorum. 6. [n] Quamobrem, dum *id* facimus, oportet *nos Auditorem* fallere, & non videri dicere ficte, sed naturaliter: [a] Hoc enim, appositum *est* ad persuadendum; illud verò, contrarium: Nam *ab eo qui talibus utitur*, tanquam ab insidiatore, cavent *homines*; quemadmodum *cavere solent* à vinis permixtis: [a] Atque *hoc ita se habet*, velut Theodori vox affecta est ad *vocem* aliorum histrionum: Hæc enim, ipsius Dicentis (*ex cujus ore exibat*) videbatur esse; illæ verò, *à Personâ* Dicentis alienæ *& fictitia*. 7. [o] Recte autem occultatur *artificium*, si quis *nominibus illis* ex quotidiano sermone selectis, *orationem* componat *suam*: Id quod Euripides facit, & primus *omnium orationem sic expolire* ostendit. ¶ 8. [p] Cum autem nomina & verba, sint ea ex quibus oratio constat: [q] Nomina vero tot habeant species, quot consideratæ sunt *in lib.* de Poeticâ; [r] Ex his *speciebus*, ea quidem, *quæ vocantur* Linguæ, & duplicia nomina, & Facta, raro, & paucis in locis usurpanda *sunt*: (Ubi verò *uti liceat*, posterius dicemus; & quamobrem *raro usurpanda*, *superius* dictum

b Hinc, *ne vilescat* illa, *dabis operam*, quo *cudatur peregrina*, &c.

2°, Prob. Tropica nomina, IN POETARUM quidem *versibus identidem usurpata elocutionem* ut *peregrinam*, ita *& decoram* reddere:

i Nullus enim ornatus, argumentum poeseos tam grande, aut personas tam honestas non decet.

k IN PROSAM vero, *pauciora* hujusmodi *adventitia cooptari*:

l Quia *& personæ & res* ipsæ *viliores* sunt, quam ut *ejusmodi ornamenta* recipiant.

m Veruntamen *orationi Quotidianæ suus* etiam debetur *ornatus*, &c.

n Hinc, *Monendus* Orator, cum talia nomina attingere necessum sit, *clam id faciat*; ut *ne artificiose, sed natura duce*, dicere intelligatur:

Rat. 1a, *Respectu auditorum, quibus persuadendis hoc magni momenti* est, *illud* vero *minimi*.

2a, *Respectu dicentium*, quorum *elocutio*, si *palam se jactet, simillime* se habet, *ac Theodori* Tragœdi *genuina Pronunciatio ad* histriones *cæteros*.

o *Ratio* autem *celandi artificii* ne prosit *tutissima* erit, *Siquis* (vitatis sublimioribus) ex *familiari loquelâ metaphoram ducat*, nec invitam.

p His præsuppositis ac demonstratis: GENERATIM docet [*Ex Quib. nominib. conficiatur elocutio ?*] sic: Cum *nomina* &c. sint *Orationis silva*:

q *Eorumq; species* omnes *traditæ* fuerint Poet. cap. 14.

r Certe *ex nominibus*, *Quæ* appellantur *Linguæ & Juncta*, nec non *Facta*, raro & *modice inculcanda* erunt; quippe certis reservanda temporibus & locis.

f *Propria* vero & *Metaphoras ubique* orationi *intexere*, *impune* integrumque fuerit, nec fine magno Dicentis commodo:

t Unde, *hæc duo*, *quotusquisque* e populo *est*, *qui non* inter loquendum *captet*, *absque* omni *metu*?

u Adeo ut, *cui* concinne & *feliciter hoc cesserit*, eidem Elocutio, & *decora* fit *ob Metaphoram* & *ob* nominum *Proprietatem dilucida*.

x His *affinia* sunt *vocabula* alia; ut,

1 *Homonymiæ*, *Metaphoris scil. cognatæ*: quæ *aptiores Sophistis* sunt, ad imponendum populo.

2 Et *Propria* nonnulla, *quæ* dicuntur *Synonyma*: Ea quidem *Poetis magis utilia*.

y SPECIATIM de *Tropicis*, ac *præcipue* de *Metaphoris* dicturus, *ait*,

1 *Tropicorum* singulorum *definitiones*, & *Metaphoræ species ac vires* explanatas fuisse, Poetic. c. 14. &c.

2 In *Metaphorarum* autem *Selectu*, *multum* hic *operæ ponendum* esse: *Respectu*,

z Et *Orationis*; Cui *pauciora* subsidia *suppetunt*, *quam metris*:

a Et *Metaphoræ*; quia & *plurimas* illa *dotes* in se *habeat*:

b Et *nostropte* acumine *cudenda* fit, *non aliunde mendicanda*.

c In *Metaphoris ergo* & *Epithetis*, quo nihil fit absoni, *custodiendæ sunt leges duæ*: 1a *gemina*;

Tum *ut rebus ipsis congrua* fint, *ex proportione*:

d Hoc, *neglectum si* fuerit; quicquid subest *indecori*, *palam eminet*:

e *Proportionis autem servandæ* ratio est, *in verbis*, *ut in vestibus*: Si nescias, *quæ vestis seni*, videto *quæ adolescenti* congruat.

f Tum *ut sumantur à meliori quoque in eodem genere*, *si laudandum* sit; *à deteriori*, si *dehonestandum*.

fuit: In excessum enim quendam *orationem* transmovent, ab *eo*, *quod tuendum est*, decoro. 9. f Proprium autem *suaque rei* accommodatum *nomen*, & Translatio, tantum prosunt ad nudorum sermonum elocutionem: t Signum vero *hujus est*, quod his solis utuntur omnes: Omnes enim colloquuntur Translationibus, & Suis, ac Propriis: u Quare si quis recte *hoc* fecerit, perspicuum *est* & peregrinitatem *quandam* fore, ac latere *eum* posse; & perspicue *illum esse* dicturum. Hæc autem *definita est* esse oratoriæ orationis virtus. 10. x Ex nominibus verò *Propriis & Translatis*, 1 *ea quæ* Homonymiæ *dicuntur*, Sophistæ accommodata *sunt*: In his enim fraudem conatur facere: 11. 2 *Ea* vero, *quæ* Synonymiæ, Poetæ: Dico autem *ea*, quæ & Propria *sunt* & Synonyma, *esse*, velut, "Ire, & "Proficisci: Hæc enim ambo, *simul* & Propria *sunt*, & inter se Synonyma. ¶ 12. y Ac horum quidem unumquodq; 1 Quid sit & Quot *sint* species Translationis, & Quod hoc, 1. Translationes, cum in Poesi, tum in *soluta* oratione plurimum possint, expositum est, uti dixi, in lib. de Poeticâ. 2 In oratione autem, tanto magis de ipsis *eligendis* laborare oportet, z quanto ex paucioribus *ornamentorum* auxiliis, *soluta* oratio constet, quam metra; a Et quo magis Translatio *præ cæteris*, perspicuum habeat, & Jucundum, & Peregrinum; b Nec ipsam ab alio *authore* liceat accipere. ¶ 13. c Oportet vero 1 & Epitheta, & Translationes congruentes dicere: Atque hæc *congruitas* erit ex proportione: d Sin minus ita *congruant*, indecorum apparebit *in verbis*; quia juxta se posita contraria apparent maxime: e Sed videre oportet, *v. gr.* ut juveni purpura, sic seni quid *conveniat*: non enim eadem *ambobus* convenit vestis. 14. f Et si *Translatis* ornare quidem velis, *oportet* à melioribus, quæ *sunt* in eodem genere, ducere translationem: Sin vituperare, à

ται· ὅτι τὸ μεῖζον γὰρ ἐξαλλάττει τοῦ πρέποντος. 9. Τὸ δὲ κύριον, καὶ τὸ οἰκεῖον, καὶ μεταφορὰ, μόναι χρήσιμοι πρὸς τὴν τῶν ψιλῶν λόγων λέξιν· σημεῖον δὲ, ὅτι τούτοις μόνοις πάντες χρῶνται· πάντες γὰρ μεταφοραῖς διαλέγονται, καὶ τοῖς οἰκείοις, καὶ τοῖς κυρίοις· ὥστε δῆλον ὡς ἐὰν εὖ ποιῇ τις, ἔσται τε ξενικὸν, καὶ λανθάνειν ἐνδέχεται, καὶ σαφηνιεῖ· αὕτη δ' ἦν τοῦ ῥητορικοῦ λόγου ἀρετή. 10. Τῶν δ' ὀνομάτων, τῷ μὲν σοφιστῇ ὁμωνυμίαι χρήσιμοι· παρὰ ταύτας γὰρ κακουργεῖ. 11. Τῷ ποιητῇ δὲ συνωνυμίαι· λέγω δὲ κύριά τε καὶ συνώνυμα, οἷον "τὸ πορεύεσθαι, καὶ "τὸ βαδίζειν· ταῦτα γὰρ ἀμφότερα, καὶ κύρια καὶ συνώνυμα ἀλλήλοις. ¶ 12. Τί μὲν οὖν τούτων ἕκαστόν ἐστι, καὶ πόσα εἴδη μεταφορᾶς, καὶ ὅτι τοῦτο πλεῖστον δύναται, καὶ ἐν ποιήσει, καὶ ἐν λόγοις, αἱ μεταφοραὶ, εἴρηται καθάπερ ἐλέγομεν *, ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς †· τοσούτῳ δ' ἐν λόγῳ δεῖ μᾶλλον φιλοπονεῖσθαι περὶ αὐτῶν, ὅσῳ ἐξ ἐλαττόνων βοηθημάτων ὁ λόγος ἐστὶ τῶν μέτρων· καὶ τὸ σαφὲς, καὶ τὸ ἡδὺ, καὶ τὸ ξενικὸν ἔχει μάλιστα ἡ μεταφορά· καὶ λαβεῖν οὐκ ἔστιν αὐτὴν παρ' ἄλλου. ¶ 13. Δεῖ δὲ καὶ τὰ ἐπίθετα, καὶ τὰς μεταφορὰς ἁρμοττούσας λέγειν· τοῦτο δ' ἔσται ἐκ τοῦ ἀνάλογον· εἰ δὲ μὴ, ἀπρεπὲς φανεῖται, διὰ τὸ παράλληλα τὰ ἐναντία μάλιστα φαίνεσθαι· ἀλλὰ δεῖ σκοπεῖν ὡς νέῳ φοινικὶς, οὕτω γέροντί τι· οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ πρέπει ἐσθής. 14. Καὶ ἐάν τε κοσμεῖν βούλῃ, ἀπὸ τοῦ βελτίονος τῶν ἐν ταυτῷ γένει φέρειν τὴν μεταφορὰν, ἐάν τε ψέγειν ἀπὸ

* Par. 3.
† Poet. c. 14. p. 14.

ἀπὸ τῶν χειρόνων· λέγω δ' οἷον, ἐπεὶ τὰ ἐναντία ἐν τῷ αὐτῷ γένει, τὸ φάναι, "τὸν μὲν πτωχεύοντα εὔχεσθαι, τὸν δὲ εὐχόμενον πτωχεύειν·" ὅτι ἄμφω αἰτήσεις, τὸ εἰρημένον ἐστὶ ποιεῖν· ὡς καὶ Ἰφικράτης Καλλίαν "μητραγύρτην, ἀλλ' οὐ "δᾳδοῦχον·" ὁ δὲ ἔφη, "ἀμύητον αὐτὸν εἶναι· οὐ γὰρ ἂν μητραγύρτην αὐτὸν καλεῖν, ἀλλὰ δᾳδοῦχον·" ἄμφω γὰρ περὶ θεόν· ἀλλὰ τὸ μὲν, τίμιον· τὸ δὲ, ἄτιμον· καὶ ὁ μὲν "διονυσοκόλακας, αὐτοὶ δ' αὑτοὺς "τεχνίτας καλοῦσι·" ταῦτα δ' ἄμφω μεταφορά, ἡ μὲν, ῥυπαινόντων· ἡ δὲ, τοὐναντίον· καὶ οἱ μὲν λῃσταὶ, αὑτοὺς "ποριστὰς καλοῦσι νῦν· διὸ ἔξεστι λέγειν, "τὸν ἀδικήσαντα μὲν, ἁμαρτάνειν· τὸν δ' ἁμαρτάνοντα, ἀδικῆσαι·" καὶ "τὸν κλέψαντα, καὶ λαβεῖν, καὶ πορθῆσαι. 15. Τὸ δὲ ὡς ὁ Τήλεφος Εὐριπίδου φησὶ, "κώπας ἀνάσσειν," καὶ "ἀποβὰς εἰς Μυσίαν, ἀπρεπὲς, ὅτι μεῖζον "τὸ ἀνάσσειν, ἢ κατ' ἀξίαν· οὐ κέκλεπται οὖν· ἔστι δὲ καὶ ἐν ταῖς συλλαβαῖς ἁμαρτία, ἐὰν μὴ ἡδείας ᾖ σημεῖα φωνῆς· οἷον, Διονύσιος προσαγορεύει ὁ χαλκοῦς ἐν τοῖς ἐλεγείοις,

"Κραυγὴν Καλλιόπης—, τὴν ποίησιν, ὅτι ἄμφω φωναί. 16. Φαύλη δὲ ἡ μεταφορὰ ταῖς ἀσήμοις φωναῖς. ¶ 17. Ἔτι δὲ, οὐ πόῤῥωθεν δεῖ, ἀλλ' ἐκ τῶν συγγενῶν καὶ τῶν ὁμοειδῶν μεταφέ-

pejoribus: [g] Dico autem, veluti; quoniam contraria *sunt* in eodem genere; [1] cum dicas, "mendicantem quidem precari, precantem vero mendicare; *in istis*, quia utrumque eorum est petitio, *id* facias licet, quod dictum est: [2] Quemadmodum & Iphicrates Calliam *matris Ideæ ministrum*, "Metragyrtam, *i. stipis coactorem*, sed non "Daduchum, *i. tadiferum sacerdotem*, vocavit: [h] Hic autem respondit; "Eum sacris *Cereris* non initiatum esse: *Alioqui* enim non Metragyrtam ipsum appellâsset, sed Daduchum: [i] utrumque enim *horum* ad *eandem* Deam *refertur*: sed illud, honoratum; hoc vero, inhonoratum. [k] Et hic quidem [1] "Διονυσοκόλακας, *i. Bacchi assentatores impuros*, vocavit; Ipsi verò se "τεχνίτας, *i. apparatus scænici artifices, seu fabulæ actores*, vocant: Ambo enim hæc *vocabula, sunt* translatio; illa quidem, sordibus inquinantium *seu dedecorantium*; hæc verò, contra. [2] Et prædones quidem, semetipsos nunc *dierum honesto nomine* "lucrifactores appellant. [l] Quamobrem *similiter* licet dicere, "Illum qui injuriam fecit, errare; illum vero qui *leviter* errat, injuriam fecisse. [m] Et "Eum qui surripuit, & sumpsisse, & populatum esse. 15. [n] Illud autem, [1] sicut Telephus Euripidis inquit, "Remum imperio regere, *pro Nauclerum esse*: &, "*cum* Descendisset in Mysiam, *est* indecorum; quia "Imperio regere majus *est*, quam *pro remi* dignitate: Non igitur clam fuit *studium exornantis*. 16. [2] Inest autem & peccatum in ipsis *verborum* syllabis, nisi *ibi* fuerint jucundæ signa vocis: [o] Veluti Dionysius *cognomento* Æneus, in Elegis appellat Poesin,

"*Clangorem Calliopes*: --eo quod ambo (*Clangor, & Poesis*) *sint* voces. 16. [p] Ea autem Metaphora, *quæ* vocibus *fit* nihil significantibus, *omnino* vitiosa, & *abjecta est*. ¶17. [2] Præterea vero, non è longinquo, [1] sed ex cognatis, & ejusdem speciei rebus transferre

g Exempl. *Translationum in Demonstrativo genere*; *A Specie ad Speciem*:

1a, Est à *Mendicante ad Precantem*, quæ ambo *sub Postulante* continentur.

2a, Iphicrates, opprobrii causâ, *Calliam sacerdotem Deæ Matris*, vocavit *Metragyrtam, qui stipem Deæ cogebat*; quod *munus* erat *vilius*.

h Callias contra *se Daduchum, qui faces* Deæ *præferebat*; quod *Ministerium honorificum* fuit.

i *Ambo hæc* autem, sub eodem genere: *sc. Famulo Matris Deæ*.

k *A* GENERE *ad Spec. vel contra*;

1a, Quidam, *histriones Bacchi* famulos, deturpandi causâ, vocavit, *Adulatores ejus impuros*. Illi verò, *se artifices*; generali titulo & honesto.

2a, Et ita, *Prædones*, qui turpiter rem augent, *se Rei coactores* nuncupant.

l Unde & *in Judiciali genere*, dantur Metaphoræ, & *à spec. ad spec.*

m Et *à gen. ad spec.* contraque.

n In *Metaphoris* dictis *duo peccata* incidunt:

1m, *Si major minorve* sit Metaphora, *quam ut rei quadret*:

Exempla ex Euripid. Telepho.

2m, Si *voces aspera rebus mollibus applicentur*.

o Ex. gr. Dionysius *Poesin* (quæ *vox suavis* est) vocavit *clangorem*, i. *inconditum sonum*.

p Sin autem *vox* afferatur *nihil significans*; *amandanda illa* quidem *ut vitiosa*, non tantum ut erronea.

2 Altera lex bimembr. [1] *ut sumantur à rebus affinibus*: interim tamen, ut,

quæ *proprio nomine carent*, *tali donentur*, *quo* simul prolato, *aperte teneatur affinitas.*

q Exempl. Ænigmatis maxime celebris; in quo *Cucurbitulæ usus* (qui uno nomine caret) *per Metaph. à spec.* ad spec. appellatur *Agglutinatio:*

r *Ambo autem hæc* sub eodem genere: sc. *Adpositione.*

ſ Omnino, quia *Ænigmatis partes* sunt *Metaphoræ*, & urbani urbanæ: *explicatis* belle *Ænigmatum partibus*, *translationum festivarum copia* neutiquam deerit.

2 *Vt ducantur non modo à Cognatis* rebus, *sed & a Speciosis*; quo ipsis, quæ animos oblectet, pulchritudo adsit.

t Scias autem, *Pulchritudinem ac deformitat. nominis* esse 1°, in *Sono*: 2°, in *Re ipsa*:

3°, *In significatuum diversitate*: Ex quâ, u *Sophisma* Brysonis, [*Nihil esse obſcœnum dictis*: *Quia cum 2b. Synonymis, ut fit, rem notes, vel utrumque turpe est, vel neutrum*: *siquidem res quæ notatur, eadem sit.*]

x *Solvitur*, inquam, *hoc modo*: Licet enim *duo nomina eandem rem notent*; *unum* tamen *altero* est *honestius*;

y Vel *quia rei explanandæ magis proprium*, &c.

z Vel *quia sub alia atque alia ratione eandem exprimit.*

a Rat. dicti; quia eandem exprimit; Vel *non ut eandem*, sed *quatenus honestam aut turpem*:

b Vel *ut eandem*, *non absolute*, sed ut *magis minusve honestam*, &c.

c Ex dictis patet [*A Quibus rebus pulchris ducenda sit Metaphora?*] sc. *à Pulchris* 1 *in sono*, 2 *in facultate*, 3 *in sensibus his vel illis*,

ferre oportet; *atque ita*, *ut si quæ* nullum *proprium* nomen habeat, *proferantur* cum nomine; quod *quidem simul atque* prolatum, perspicuum *statim sit* cognatum *esse*: q velut in Ænigmate *illo* festivo,

"*Virum vidi igne æs viro agglutinantem*: Hæc *enim cucurbitulæ passio seu receptio*, nomine *uno* caret. r Utrumque autem (*& agglutinatio*, *& cucurbitulæ usus*) est Appositio quædam: Id circo cucurbitulæ appositionem, *recte uno nomine* vocavit Agglutinationem. 18. ſ Et omnino, ex belle *sciteque prolatis* Ænigmatibus, licebit Translationes sumere aptas, *& elegantes*: Translationes enim (*ut partes quædam*) faciunt Ænigmata: Quare perspicuum *est*, *Ænigmata*, *si belle prolata fuerint*, belle *seu urbane* translata fuisse. 19. 2 Item *transferre par est* à rebus pulchris *& honestis*: t *Honestas* autem, *seu* pulchritudo nominis, ut Lycimnius *Sophista* ait, *est* 1 in *sonis*, vel 2 in *re* significatâ: Et turpitudo eodem modo. 20. 3 Præterea, tertius *est modus*, qui solvit Sophisticam rationem: u Non enim *vere se habet* id, quod dixit *Sophista* Bryson; u Neminem *propter significatum vocabuli*, obscœne posse loqui; Siquidem idem sit sensus *tuus*, cum unum *vocabulum* pro alio *per Metaphoram* proferas: 22. x Hæc enim *ratio* est falsa: y Nam aliud *nomen* est alio magis proprium, & magis assimilatum *per Imaginem*, atque accommodatius, ad ponendam rem ante oculos. z Præterea, non similiter *rem se* habentem significat hoc *nomen*, & illud: Quare sic etiam *nominum* aliud alio honestius, vel turpius *esse*, ponendum *est*: a Nam ambo quidem *nomina* honestum, & turpe significant; sed non quatenus honestum, neque quatenus turpe: b Aut *ambo* eadem quidem *significant*, sed tamen vel magis vel minus *honesta*, *& turpia*. 22. c Translationes autem hinc ducendæ *sunt*, *ab iis sc.* quæ vel 1 voce, vel 2 vi, vel 3 adspectu, aut alio aliquo

φέρειν τὰ ἀνώνυμα ὠνομασμένως, ὃ λεχθὲν δῆλόν ἐστιν ὅτι συγγενές· οἷον ἐν τῷ αἰνίγματι τῷ εὐδοκιμοῦντι,

„ Ἄνδρ' εἶδον πυρὶ χαλκὸν, ἐπ' ἀνέρι κολλήσαντα.

ἀνώνυμον γὰρ τὸ πάθος· ἔστι δ' ἄμφω πρόσθεσίς τις· κόλλησιν τοίνυν εἶπε τὴν τῆς σικύας προσβολήν. 18. Καὶ ὅλως ἐκ τῶν εὖ ᾐνιγμένων ἔστι μεταφορὰς λαβεῖν ἐπιεικεῖς· μεταφοραὶ γὰρ αἰνίττονται· ὥστε δῆλον ὅτι εὖ μετενήνεκται. 19. Καὶ ἀπὸ καλῶν· κάλλος δὲ ὀνόματος, τὸ μὲν, ὥσπερ Λυκίμνιος λέγει, ἐν τοῖς ψόφοις, ἢ τῷ σημαινομένῳ· καὶ αἶσχος δὲ ὡσαύτως. 20. Ἔτι δὲ τρίτον, ὃ λύει τὸν σοφιστικὸν λόγον· οὐ γὰρ ὡς ἔφη Βρύσων, „ οὐθένα αἰσχρολογεῖν, εἴπερ τὸ αὐτὸ σημαίνει τόδε, ἀντὶ τοῦδε εἰπεῖν. 21. Τοῦτο γάρ ἐστι ψεῦδος· ἔστι γὰρ ἄλλο ἄλλου κυριώτερον, καὶ ὡμοιωμένον μᾶλλον, καὶ οἰκειότερον, τῷ ποιεῖν τὸ πρᾶγμα πρὸ ὀμμάτων· ἔτι δὲ οὐχ ὁμοίως ἔχον σημαίνει τόδε καὶ τόδε· ὥστε καὶ οὕτως, ἄλλο ἄλλου κάλλιον, καὶ αἴσχιον θετέον· ἄμφω μὲν γὰρ τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρὸν σημαίνουσιν· ἀλλ' οὐχ ᾗ καλὸν, ἢ οὐχ ᾗ αἰσχρὸν· ἢ ταῦτα μὲν, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἧττον. 22. Τὰς δὲ μεταφορὰς ἐντεῦθεν οἰστέον, ἀπὸ καλῶν, ἢ τῇ φωνῇ, ἢ τῇ δυνάμει, ἢ τῇ ὄψει, ἢ ἄλλῃ τινὶ αἰσθήσει.

αἰσθήσει· διαφέρει δ' εἰπεῖν, οἷον "--ῥοδοδάκτυλος ἠὼς μᾶλλον, ἢ "φοινικοδάκτυλος, ἢ ἔτι φαυλότερον, "ἐρυθροδάκτυλος. ¶ 23. Καὶ ἐν τοῖς ἐπιθέτοις, ἔστι μὲν τὰς ἐπιθέσεις ποιεῖσθαι ἀπὸ φαύλου ἢ αἰσχροῦ· οἷον, "ὁ μητροφόντης· ἔστι δ' ἀπὸ τοῦ βελτίονος· οἷον, "ὁ πατρὸς ἀμύντωρ· καὶ ὁ Σιμωνίδης, ὅτε μὲν ἐδίδου μισθὸν ὀλίγον αὐτῷ ὁ νικήσας τοῖς ὀρεῦσιν, οὐκ ἤθελε ποιεῖν, ὡς δυσχεραίνων "εἰς ἡμιόνους ποιεῖν· ἐπεὶ δ' ἱκανὸν ἔδωκεν, ἐποίησε "Χαίρετ' ἀελλοπόδων θύγατρες ἵππων· καίτοι καὶ τῶν ὄνων θυγατέρες ἦσαν. ¶ 24. Ἔτι, τὸ αὐτὸ ὑποκορίζεσθαι· ἔστι δὲ ὁ ὑποκορισμὸς, ὃς ἔλαττον ποιεῖ καὶ τὸ κακὸν, καὶ τὸ ἀγαθόν· ὥσπερ καὶ ὁ Ἀριστοφάνης σκώπτει ἐν τοῖς Βαβυλωνίοις, ἀντὶ μὲν χρυσίου, χρυσιδάριον· ἀντὶ δ' ἱματίου, ἱματιδάριον· ἀντὶ δὲ λοιδορίας, λοιδορημάτιον, καὶ νοσημάτιον· εὐλαβεῖσθαι καὶ δεῖ καὶ παρατηρεῖν ἐν ἀμφοῖν τὸ μέτριον·

sensu pulchra *sunt*, *&* *honesta*: [d] *Plurimum* vero interest, si *quis*, dicat, veluti, "--Roseo-digitam Auroram potius, quam "Puniceo-digitam, vel adhuc, quod deterius est, "Rubro-digitam. ¶ 23. [e] Et in Epithetis; Licet quidem Appositiones fieri à pravo, vel turpi; " velut, [1] *Orestes* " Matricida *à Menelao dicitur*: licet vero etiam *fieri* à meliori; velut, "*Orestes à seipso*, "Patris vindex: [2] Et Simonides cum is quidem, qui mulis *Olympia* vicerat, exiguum ipsi præmium offerret, *carmen* facere noluit; quasi gravaretur " in Semiasinas *carmen* facere: [f] Ubi vero idoneum *præmium* dedit, *tunc* cecinit, "*Salvete velocipedum filiæ equorum*: Atqui asellorum quoque filiæ erant. ¶ 24. [2] Præterea, *licet* eandem *rem per nomen* diminuere: Est autem Diminutio quæ minus reddit & malum, & bonum; [g] Quemadmodum & Aristophanes *per jocum* ludit in Babyloniis, pro aureo *nummo*, aureolum *vocans*, pro toga, togulam; [h] Item pro convicio, conviciolum; & morbulum. Cavere autem oportet in utrisque *tam Epithetis*, *quam Diminutivis*, & *accurate* observare modum.

d Singulis etiam *sensibu* res *aliæ gratiores* aliis: Ex gr. Adspectui: ex Iliad. 2, & alibi.

e Quod de Metaphoris supra docuit par. 14a, *Idem hic produci* potest,

1o, *Ad Epitheta*: Ea, si quem *laudare* vis, à *meliori parte* sumi, sin *vituperare*, à *deteriori*.

Exempl. 1m, Ex Euripid. de Oreste:

2m, De Mulis Anaxilæ Olympionicæ; quos Simonides Poeta, Modo *dehonestandi*, *semiasinas*;

f Modo *orandi gratiâ*, pernicum *equorum filias* salutavit.

2o, Ad *Diminutiva nomina*, quæ *factitia* sunt: Illa enim, *minuendo rei malum*, *eam ornant*; contra, *bonum premendo*, *conterunt*:

g Exempl. ex Aristophanis Babyloniis (quæ non extat) ubi diminutiva sunt,

Alia *ad minuendum bonum*.

h Alia *ad molliendum malum*.

Exposita sunt nomina Propria, & Translata, à partic. 12. præced. cap. ad finem: Nunc de iis, quæ cum in rebus notandis inepte modum superent, insulsam & frigidam locutionem faciunt; Ut sunt Duplicia nomina: Voces Alienæ & Barbaræ; & similia:

CAP. III.

De quatuor nominum generibus, quibus Frigida fit elocutio: deque eorum usu.

Primum de Duplicibus, à par. 1. Deinde de Linguis. par. 2. Tertio, de Epithetis intempestivis, &c. par. 3. Quarto, De Translatis ineptis, à partic. 10.

Τὰ δὲ ψυχρὰ ἐν τέτταρσι γίγνεται κατὰ τὴν λέξιν, ἔν τε τοῖς διπλοῖς ὀνόμασιν· οἷον, Λυκόφρων,

[a] Frigora autem in Elocutione, (*seu Elocutio Frigida*) in quatuor fieri solent: [1] In Duplicibus, *seu Conjunctis* nominibus; [b] velut, Lycophron

a Nominum *Insulsor.* 4r genera, 1m, *Duplicia*, seu nimis duriter *tumideque juncta*.

b Ejusmodi congessit *Poeta* Lycophron;

c Et Gorgias *Sophista*;

d Et Alcidamas *Orator*.

2m. Genus; *Linguæ*, i. *externarum gentium voces*: Qualia plurima coacervavit Lycophron,

e Et Alcidamas.

3m Gen. *Epitheta* (*i. Adjuncta* nomina) quæ vel *impendio prolixa* sunt, vel *intempestiva*, vel *crebro-repetita*.

f Talia enim, *in Poesi quidem*, *locum* habent.

g *In prosâ* vero, *duo priora* ex his, *indecora* sunt;

* 3m (*i. crebræ Epithetæ*) *manifestariam* facit *Poesin*, non orationem.

h Causam dictorum petas *licet* ex cap. 2. *Poetica* enim *phrasi*, in oratione *usus est*, quia *vulgari Dialecto peregrinitatis* adjungit *aliquid*:

i Cæterum *culturæ* tenendus *est modus*: *Ut enim extemporanea confabulatio*, *gratiæ expers* est; Ita *sermo* is, *qui sibi ornatum tam inutilem adsciverit*, omnino *ineptus*.

k Exempla *Epithetorum affectatorum*, *&* *inanium*, apud Alcidamantem.

1°, *Epithetorum*, cum *Adjectivorum*;

l Tum *Paraphrasticorum*.

phron *dicit*, "Multi-forme cœlum: "Grandi-verticis terræ: Et, "Littus vero Angustivium. c Et, ut Gorgias nominabat, "Mendiciloquus Adulator: Et "Pravejuros, ac "Probejuros: d Et, ut Alcidamas, "Robore quidem animum repletum; "Ignicolorem vero aspectum esse factum: Et, "Einiferam putavit alacricatem ipsorum futuram: Et, "Finiferam sermonum suadelam constituit: Et, "Cæruli-color maris solum. Omnia enim hæc, Poetica ob duplicationem apparent. Atque hæc quidem una *est Elocutionis Frigida* causa. ¶ 2.[a] Altera vero, cum Linguis *alienis vel barbaris* utimur; veluti, Lycophron, "Xerxem Pelorium virum, *i. monti æqualem*, Et "Sciron, Sinnis vir. *i. scelestus*. e Et, Alcidamas "Athyrma, *i. Oblectamentum* Poesi: Et "Naturæ Atasthaliam, *i. improbitatem*: Et, "Indomitâ animi iracundiâ exacutum, ¶ 3. [3] Tertium *genus Frigorum*, in Epithetis; cum vel longis, vel intempestivis, vel frequentibus utimur: f Nam in Poesi quidem, decorum est dicere, "Album lac, *&c.* g At in *Prosâ* oratione, hæc partim indecora *sunt*, *si longa*, *&* *intempestiva*; * partim, si nimis crebra *sint*, arguunt *studium dicentis*, atque aperte demonstrant, Poesin esse: 4. h Quandoquidem *&* ipsâ sane *Poesi*, *in orationibus aliquantisper* uti oporteat: (Immutat enim quotidianum *sermonem*, & peregrinam elocutionem efficit:) i Veruntamen mediocritatis est habenda ratio; quoniam *Poetica Elocutio* majus parit *in oratione* vitium, quam si temere, *&* *ex tempore quis* dicat: Illa enim *locutio*, non habet *in se*, quod bene *est*; hæc verò, quod male. 5. k Quamobrem Alcidamantis Frigora apparent: Non enim is Epithetis, ut condimentis, sed ut cibis utitur; adeo crebris, & majoribus, & apertis: l Veluti, non *dicit* sudorem, sed "Humidum sudorem: Et, non ad Isthmia, sed "Ad *solen-*

"τὸν πολυπρόσωπον οὐρανόν· "τῆς μεγαλοκορύφου γῆς· καὶ "ἀκτὴν δὲ, στενοπόρον· καὶ ὡς Γοργίας ὠνόμαζε, "πτωχόμουσος κόλαξ· "ἐπιορκήσαντας, καὶ "κατευορκήσαντας· καὶ ὡς Ἀλκιδάμας, "μένους μὲν τὴν ψυχὴν πληρουμένην, "πυρίχρων δὲ τὴν ὄψιν γιγνομένην· καὶ "τελεσφόρον ᾠήθη τὴν προθυμίαν αὐτῶν γενήσεσθαι· καὶ "τελεσφόρον τὴν πειθὼ τῶν λόγων κατέστησε· καὶ "κυανόχρων τὸ τῆς θαλάττης ἔδαφος· πάντα γὰρ ταῦτα ποιητικὰ διὰ τὴν δίπλωσιν φαίνεται· μία μὲν οὖν αὕτη αἰτία. ¶ 2. Μία δὲ τὸ χρῆσθαι γλώτταις· οἷον, Λυκόφρων "Ξέρξην πέλωρον ἄνδρα· καὶ "Σκίρων, σίννις ἀνήρ· καὶ Ἀλκιδάμας, "ἄθυρμα τῇ ποιήσει· καὶ "τὴν τῆς φύσεως ἀτασθαλίαν· καὶ "ἀκράτῳ τῆς διανοίας ὀργῇ τεθηγμένον. ¶ 3. Τρίτον δ’ ἐν τοῖς ἐπιθέτοις, τὸ, ἢ μακροῖς, ἢ ἀκαίροις, ἢ πυκνοῖς χρῆσθαι· ἐν μὲν γὰρ ποιήσει πρέπει γάλα λευκὸν εἰπεῖν· ἐν δὲ λόγῳ, τὰ μὲν, ἀπρεπέστερα· τὰ δὲ, ἂν ᾖ κατακορῆ, ἐξελέγχει καὶ ποιεῖ φανερὸν, ὅτι ποίησίς ἐστιν. 4. Ἐπεὶ δεῖ γε χρῆσθαι αὐτῇ· (ἐξαλλάττει γὰρ τὸ εἰωθὸς, καὶ ξενικὴν ποιεῖ τὴν λέξιν·) ἀλλὰ δεῖ στοχάζεσθαι τοῦ μετρίου· ἐπεὶ μεῖζον ποιεῖ κακὸν τὸ εἰκῆ λέγειν· ἡ μὲν γὰρ, οὐκ ἔχει τὸ εὖ· ἡ δὲ, τὸ κακῶς. 5. Διὸ τὰ Ἀλκιδάμαντος ψυχρὰ φαίνεται· οὐ γὰρ ὡς ἡδύσμασι χρῆται, ἀλλ’ ὡς ἐδέσμασι τοῖς ἐπιθέτοις, οὕτω πυκνοῖς, καὶ μείζοσι, καὶ ἐπιδήλοις, οἷον, οὐχ ἱδρῶτα, ἀλλὰ "τὸν ὑγρὸν ἱδρῶτα· καὶ οὐκ εἰς Ἴσθμια, ἀλλ’ "εἰς

"εἰς τῶν Ἰσθμίων πανή-γυριν· καὶ οὐχὶ νόμους, ἀλλὰ "τοὺς τῶν πόλεων βασιλεῖς νομίμους· καὶ οὐ δρόμῳ, ἀλλὰ "δρομαίᾳ τῇ τῆς ψυχῆς ὁρμῇ· καὶ οὐχὶ μουσεῖον, ἀλλὰ "τὸ τῆς φύσεως παραλαβὼν μουσεῖον· καὶ "σκυθρωπὸν τὴν φροντίδα τῆς ψυχῆς· καὶ οὐ χάριτος, ἀλλὰ "πανδήμου χάριτος δημιουργός· καὶ "οἰκονόμος τῆς τῶν ἀκουόντων ἡδονῆς· καὶ οὐ κλάδοις, ἀλλὰ "τοῖς τῆς ὕλης κλάδοις ἀπέκρυψε· καὶ οὐ τὸ σῶμα παρήμπισχεν, ἀλλὰ "τὴν τοῦ σώματος αἰσχύνην. 6. Καὶ "ἀντίμιμον τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιθυμίαν· τοῦτο δ' ἅμα, καὶ διπλοῦν, καὶ ἐπίθετον ὥστε ποίημα γίνεται· καὶ οὕτως, "ἔξεδρον τὴν τῆς μοχθηρίας ὑπερβολήν. 7. Διὸ ποιητικῶς λέγοντες, τῇ ἀπρεπείᾳ τὸ γελοῖον καὶ τὸ ψυχρὸν ἐμποιοῦσι, καὶ τὸ ἀσαφὲς διὰ τὴν ἀδολεσχίαν· ὅταν γὰρ γιγνώσκοντι ἐπεμβάλλῃ, διαλύει τὸ σαφὲς τῷ ἐπισκοτεῖν. 8. Οἱ δ' ἄνθρωποι τοῖς διπλοῖς χρῶνται, ὅταν ἀνώνυμον ᾖ, καὶ ὁ λόγος εὐσύνθετος· οἷον "τὸ χρονοτριβεῖν· ἀλλ' ἂν πολύ, πάντως ποιητικόν. 9. Διὸ χρησιμωτάτη ἡ διπλῆ λέξις τοῖς διθυραμβοποιοῖς *· οὗτοι γὰρ ψοφώδεις· αἱ δὲ γλῶτται, τοῖς ἐποποιοῖς· σεμνὸν γὰρ καὶ αὔθαδες· μεταφορὰ δὲ, τοῖς ἰαμβείοις· τούτοις γὰρ νῦν χρῶνται, ὥσπερ εἴρηται †. ¶ 10. Καὶ ἔτι τέταρτον τὸ ψυχρὸν ἐν ταῖς μεταφοραῖς γίγνεται· εἰσὶ γὰρ καὶ μεταφοραὶ ἀπρεπεῖς, αἱ μὲν, διὰ τὸ γελοῖον· χρῶνται γὰρ καὶ οἱ κωμῳδοποιοὶ μεταφοραῖς· αἱ δὲ, διὰ τὸ σεμνὸν ἄγαν καὶ τραγικόν. 11. Ἀσαφεῖς δὲ, ἂν πόρρωθεν· οἷον Γοργ-

*Conjun. Poet. ca. 14. p. 15.

† Cap. 1. par. 17.

'nem Isthmiorum conventum : Et, non Leges, sed "Civitatum Reginas legales : Et, non cursu, sed "Cursorio animi impetu : Et, non museum, *seu studium*, sed "Naturæ 'cum accepisset museum. [l] Et, "Tristem curam animi : [m] Et, non gratiæ, sed "Popularis gratiæ opifex : Et, "Dispensator audientium voluptatis : Et, non Ramis, sed "Sylvæ 'ramis occultavit : Et, non Corpus velavit, sed "Corporis pudorem. 6. [3] Et, "Repræsentatricem animi cupiditatem : Hoc autem simul & Duplex *nomen*, & Epitheton *est* : Quare *hujusmodi dictione* Poema fit : Item hoc modo similiter, "Immensam 'improbitatis exuperantiam. 7. [n] Quamobrem *Oratores ii*, qui *plane* Poetice *cum Duplicibus & Epithetis* loquuntur, [1] cum ob indecoram *dictionem*, *orationem* ridiculam, & frigidam faciunt, [2] tum obscuram *etiam*, propter loquacitatem : Quando enim cognoscenti *superflua quis* inculcaverit, dissolvit *id*, *quod inerat*, perspicuum, offusione obscuritatis. 8. [o] *Vulgo* autem homines Duplicibus tunc utuntur, quando quid proprio nomine careat, *quo exprimi queat*; & oratio facile jungi possit: Veluti, "χρονοτριβεῖν, *i. temp⁹ terere*: [p] Sed si nimium *hoc fuerit*, omnino *evadit* Poeticum. 9. [q] Quamobrẽ [1] utilissima *est* Duplex locutio *Poetis* Dithyrambicis, *seu Lyricis* : Isti enim *sunt* sonori, *& pleni strepitus* : [2] Linguæ autẽ Epicis, *seu Heroicis* : Nam *Heroicum poema*, *res* grandis est, & superba. [3] Translatio vero *versibus* Jambicis : His enim nunc utuntur *Poetæ*, uti dictum est. ¶ 10. [4] Et præterea, quartũ Frigus in Translationibus fit : Sunt enim etiam Translationes *quædam* indecoræ, aliæ quidem, propter Ridiculum ; Nam utuntur etiam Comici Translationibus, *dum risum movent* : [r] Aliæ verò, propter nimiam granditatem, & *sublimitatem* Tragicam : 11. [f] Obscuræ autem *sunt Translationes*, si longe *petita sint* : velut [1] Gorgias

2°, Rursus *Epithetorum Adjectivorum* ;

m Itemque *Paraphrasticorum.*

3°, Addit exempla *Duplicium, & Epithetorum in unum conjunctorum*, ex eod. Alcidam.

n Hinc, Oratori *à frequenti Duplicium atque Epithet. usu, abstinendum* :

1, Quia *omisso quod decet*, *ridiculam orationem* reddant.

2, Quia supervacanea *garrulitate rem* satis *apertam obscurant*, *nedum illuminant.*

o Except. *Duplicia* aliquando *admittuntur* : tunc sc. *cum defectus vocabuli cogat commodeque queat* nomen illud *conjungi.*

p Servato *interim*, *quod monui* pa. 4.

q Corollar. part. 7æ, & 8æ: Inde enim fit, ut [1] *Nomina Juncta* (quæ *poesin* sonant) *aptissima* sint *Dithyrambicis* ; 2 *Externa*, quæ *granditatis plena*, poet. *Epicis* ; 3 *Translata*, *Senariis* versibus, qui *propinqui* sunt sermoni communi.

4m. genus ; *Translationes ineptæ* ; *quales*, Imprimis quæ, *indecoræ* : idque vel ex *quia nimis humiles* ; Cujusmodi utuntur Comici :

r Vel *quia nimis altæ* atque *exaggeratæ* ; ut *Tragicam granditatem* jactent.

f Deinde & *illæ*, *quæ obscuræ* ; quia *longe ductæ* : Quo *vitio lapsi* aliquando sunt *Oratores* magni & graves : ut 1 Gorgias Leontinus.

2 Alcidamas.

t Except. *Nonnullæ Metaphoræ*, non ut oratoriæ, sed *ut Tragicæ, recipiendæ*: velut, illud Gorgiæ *Apophthegma in hirundinem*: *quam*, proprio ejus nomine relicto, *Philomelam vocavit, per hypallagen*; quæ quidem est Translatio impropriè dicta.

gias *vocat* " *Recentia negotia*, Viridia, ' & recens-sanguinea: *Et*, " Tu vero ' hæc turpiter *seminâsti*, male autem ' messu*isti*: Poetice enim *dicta hac* nimis: [z] Et, ut Alcidamas, " Philosophiam, propugnaculum legum: Et, " Odysseam, pulchrum humanæ vitæ ' speculum: Et, " Nullum tale oblectamentum poesi afferens: Omnia enim hac *Translata*, ad persuasionem minus sunt apposita, ob *ea* quæ dicta *sunt*. 12. [t] Illud autem Gorgiæ in hirundinem (cum adversus ipsum volans demisisset stercus) *& similia*, inter Tragicas *Metaphoras*, principatum obtinent: Inquit enim, " Turpe sane, ' ô Philomela: Nam avi quidem, *absq; Metaphorâ* si hoc cecinisset, non turpe *fuisset*; virgini verò *Philomelæ*, turpe: Recte igitur *ei* convitiatus est, commemorando *sc. id*, quod *olim* fuisset, non quod *jam* esset.

γίας " χλωρὰ καὶ ἔναιμα τὰ ' πράγματα · " σὺ δὲ ταῦτα, ' αἰσχρῶς μὲν ἔσπειρας, κακῶς δὲ ' ἐθέρισας· ποιητικῶς γὰρ ἄγαν· καὶ ὡς Ἀλκιδάμας, " τὴν φι' λοσοφίαν, ἐπιτείχισμα τῶν ' νόμων · καὶ " τὴν Ὀδύσσειαν, ' καλὸν ἀνθρωπίνου βίου κάτο' πτρον· καὶ " οὐδὲν τοιοῦτον ἄθυρ' μα τῇ ποιήσει προσφέρων· ἅπαντα γὰρ ταῦτα ἀπίθανα διὰ τὰ εἰρημένα. 12. Τὸ δὲ Γοργίου εἰς τὴν χελιδόνα, ἐπεὶ κατ' αὐτοῦ πετομένη ἀφῆκε τὸ περίττωμα, ἄριστα τῶν τραγικῶν· εἶπε γάρ, " αἰσχρόν γε ὦ Φιλομήλα· ὄρνιθι μὲν γάρ, εἰ ἐποίησεν, οὐκ αἰσχρόν· παρθένῳ δὲ, αἰσχρόν· εὖ οὖν ἐλοιδόρησεν εἰπὼν ὃ ἦν, ἀλλ' οὐχ ὃ ἔστιν·

De Imagine, seu Similitudine mollitâ.

CAP. IV.

Imago, Quid, à Par. 1. *& Quis ejus usus, Par.* 2. *Quomodo è rebus elicienda sit, à Par.* 3. *Imaginum Urbanarum exempl. varia, à Par.* 4.

a Definito, *Quid sit Imago*; *Translatio* sc. *cum expressâ similitudinis notâ*, (Instar, tanquam, sicut, &c.) * ut est illa Homeri, Iliad. 20.

b Et *Usu ejusd.* declarato;

c Demonstrat. [*Quomodo è rebus eliciatur*?] Eodem sc. pacto, quo *Translatio*; *ut quod supra in illâ, idem in hâc* custodias. * Rat. à Definit. p. 1.

d Exempl. *urbanarum Imaginum*, quæ transferuntur *ex proportione in* 2. *terminis*: 1. Ex Androtione *de Idrieo*, qui cum e *carcere emissus* esset, irâ percitus, *in omnes passim irruit*.

[a] EST vero etiam Imago, Translatio: Differt enim parum: *Nam quando *Poeta* inquit de Achille; " Ut autem Leo, irruit — Imago est; quando autem, " Leo irruit, *particulâ similitudinis relictâ*, est Translatio: Etenim quia ambo fortes sunt, per Translationem *à fortissimâ belluâ*, appellavit Achillem, Leonem. ¶ 2. [b] Utilis vero etiam Imago *est* in oratione *Solutâ*, sed raro *usurpanda*; quoniam *est* Poetica. ¶ 3. [c] Afferendæ vero *sunt Imagines*, ut Translationes: *Sunt enim Translationes *quædam* differentes in eo *solo*, quod dictum *est*. ¶ 4. [d] Sunt autem Imagines; [e] veluti, quam Androtion in Idrieum, " Similem eum *esse* canibus vinculo ' solutis: Illi enim obvium mordent; & ' Idrieum solutum ex vinculis, esse

Ἔστι δὲ καὶ ἡ εἰκὼν μεταφορά· διαφέρει γὰρ μικρόν· ὅταν μὲν γὰρ εἴπῃ, τὸν Ἀχιλλέα, " Ὡς δὲ λέων ἐπόρουσεν, — εἰκών ἐστιν· ὅταν δὲ, " λέων ἐπόρουσε, μεταφορά· διὰ γὰρ τὸ ἄμφω ἀνδρείους εἶναι, προσηγόρευσε, μετενέγκας λέοντα τὸν Ἀχιλλέα. ¶ 2. Χρήσιμον δὲ ἡ εἰκὼν καὶ ἐν λόγῳ· ὀλιγάκις δέ· ποιητικὸν γάρ. ¶ 3. Οἰστέαι δὲ, ὥσπερ αἱ μεταφοραί· μεταφοραὶ γάρ εἰσι διαφέρουσαι τῷ εἰρημένῳ. ¶ 4. Εἰσὶ δ' εἰκόνες· οἷον, ἣν Ἀνδροτίων εἰς Ἰδριέα, " ὅτι ὅμοιος τοῖς ἐκ τῶν δεσμῶν ' κυνιδίοις· ἐκεῖνά τε γὰρ ' προσπίπτοντα δάκνει, καὶ Ἰ' δριέα λυθέντα ἐκ τῶν δεσμῶν ' εἶναι χαλεπόν· καὶ ὡς Θεοδάμας εἴκαζεν

εἴκαζεν "Ἀρχίδαμον Εὐξένῳ, γεωμετρεῖν οὐκ ἐπισταμένῳ· καὶ ἐκ τοῦ ἀνάλογον· ἔστι γὰρ καὶ ὁ Εὔξενος Ἀρχίδαμος γεωμετρικός· καὶ τὸ ἐν τῇ πολιτείᾳ τῇ Πλάτωνος, "ὅτι οἱ τοὺς τεθνεῶτας σκυλεύοντες, ἐοίκασι τοῖς κυνιδίοις, ἃ τοὺς λίθους δάκνει, τῶν βαλλόντων οὐχ ἁπτόμενα· καὶ ἡ εἰς τὸν δῆμον, "ὅτι ὅμοιος ναυκλήρῳ, ἰσχυρῷ μὲν, ὑποκώφῳ δέ· καὶ ἡ εἰς τὰ μέτρα τῶν ποιητῶν, "ὅτι ἔοικε τοῖς ἄνευ κάλλους ὡραίοις· οἱ μὲν γὰρ ἀπανθήσαντες, τὰ δὲ διαλυθέντα, οὐχ ὅμοια φαίνεται· καὶ ἡ Περικλέους εἰς Σαμίους, "ἐοικέναι αὐτοὺς τοῖς παιδίοις, ἃ τὸν ψωμὸν δέχεται μὲν, κλαίοντα δέ· καὶ εἰς Βοιωτοὺς, "ὅτι ὅμοιοι τοῖς πρίνοις· τούς τε γὰρ πρίνους ὑφ' αὑτῶν κατακόπτεσθαι, καὶ τοὺς Βοιωτοὺς πρὸς ἀλλήλους μαχομένους· καὶ ὁ Δημοσθένης τὸν δῆμον, "ὅτι ὅμοιός ἐστι τοῖς ἐν τοῖς πλοίοις ναυτιῶσι· καὶ ὡς ὁ Δημοκράτης εἴκασε "τοὺς ῥήτορας ταῖς τίτθαις, αἳ τὸ ψώμισμα καταπίνουσαι, τῷ σιάλῳ τὰ παιδία παραλείφουσι· καὶ ὡς Ἀντισθένης Κηφισόδοτον "τὸν λεπτὸν λιβανωτῷ εἴκασεν, ὅτι ἀπολλύμενος εὐφραίνει· πάσας γὰρ ταύτας, καὶ ὡς εἰκόνας, καὶ ὡς μεταφορὰς ἔξεστι λέγειν· ὥστε ὅσαι ἂν εὐδοκιμῶσιν, ὡς μεταφοραὶ λεχθεῖσαι, δῆλον ὅτι αὗται καὶ εἰκόνες ἔσονται· καὶ αἱ εἰκόνες μεταφοραὶ λόγου δεόμεναι. 5. Αἰεὶ δὲ δεῖ τὴν μεταφορὰν τὴν ἐκ τοῦ ἀνάλογον ἀνταποδιδόναι*, καὶ ἐπὶ θάτερα καὶ ἐπὶ τῶν ὁμογενῶν· οἷον, "εἰ ἡ φιάλη ἀσπὶς Διονύσου, καὶ τὴν ἀσπίδα ἁρμόττει λέγεσθαι φιάλην Ἄρεος· ὁ μὲν οὖν λόγος συντίθεται ἐκ τούτων.

* Vid. Poet. ca. 13. p. 12. & 13.

'morosum. [a] Et, ut Theodamas assimilabat "Archidamum Euxeno Geometriam nescienti. Et *hoc quoque* ex proportione *convenit*: Est enim etiam Euxenus Archidamus Geometricus. [3] Et illud, in Politiâ Platonis; "Qui 'mortuos *in prœliis* spoliant, similes 'esse canibus, qui lapides mordent, 'nec attingunt *eos* qui projecerunt: [e] Et in populum *Atheniensem*, "Similem esse nauclero, robusto quidem, 'sed surdastro: [f] Et in versus Poetarum," Similes esse *adolescentibus* pulchritudine destitutis: Illi enim, cum 'defloruerint; hi verò, cum dissoluti 'sint, non apparent *sibi ipsis esse* similes. [4] Et illa Periclis in Samios; "Similes 'esse ipsos infantibus, qui mansum 'recipiunt, sed plorantes: [g] Et in Bœotos, "Similes *eos* esse ilicibus: 'Nam & ilices à se contundi, & Bœotos 'inter se pugnare. [5] Et Demosthenes *in* populum *Atheniensem*, "Similem 'esse iis, qui in navigiis *ex eorum agitatu* nausearent. [6] Et, ut Democrates assimilavit "oratores nutricibus, 'quæ nutrimentum absorbentes, saliva infantium *ora* inungunt. [7] Et, ut Antisthenes "Cephisodotum 'gracilem, thuri assimilavit; quod 'dum consumitur, jucunditatem affert. [h] Omnes enim has, & ut Imagines, & ut Translationes, *parvâ immutatione factâ*, proferre licet: Quare perspicuum *est*, quæcunque *voces* probatæ urbanæque sint, ut Translationes *ex proportione* dictæ, has etiam *nullo labore Imagines* futuras: Et *vicissim, quæcunque sunt* Imagines, *eas fore* Metaphoras *rationis adjectione* indigentes. 5. [k] Semper vero oportet Translationem eam quæ ex proportione *sumitur*, referre & in alteram *partem*, & in eas *res quæ sunt* ejusdem generis: velut, "Si poculum 'est Scutum Dionysii *seu Bacchi*, etiam 'Scutum convenit dici Poculum 'Martis. Ac oratio quidem *Soluta* componitur ex his *nominibus*, *quæ dicta sunt.*

2. Ex Theodamante, qui *Archidamum Geometriæ peritum, similem* esse dixit *Euxeno deformi* atque improbo.

3. Ex Platon. de rep. lib. 5.

e Et lib. 6.

f Et lib. 10.

4. Ex Pericle *in Samios*, qui *commodis* aliunde *acceptis*, *conquerebantur* de iis, qui *benigne fecerant*.

g Et in *Bœotos*, qui *domesticis discordiis* semetipsos *confecere*.

5. Ex Demosthene duce, in *Athenienses*, qui præ fastidio *reperire nequibant*, *quod probarent*, quantumvis rectum.

6. Ex Democrate *in Oratores, qui fructus populo debitos* magna ex parte *intercepe-rant*.

7. Ex Antisthene *in Cephisodotum civem perditum*; cujus mors, quæ haud longe abesse videbatur, *justum omnibus gaudium attulit*.

h Notand. Dictas *Imagines* adeo *Metaphoris affines* esse, *ut h. e. in illas* ultro citroq; facile *transeant*.

i Et proinde, *Translationes urbanas* (quales, illæ quæ ex proportione sumuntur) *transmigrare in Imagines*: & retro *Imagines in Translat.*

k Præcept. *Translationes ex proportione* (quo insit urbanitas) semper *ita proferendas* esse, ut *l* Et alternatim *referantur in alteram partem*;

m Et in *ea*, *quæ continentur sub eodem genere*.

Tabula sequent. à cap. 5°. ad cap. 9m.

IDEÆ, seu Formæ Elocutionis:

- Aliæ, sunt Essentiales, (*per quas fit apposita ad persuadendum*) eæq; tres;
  - 1, EMENDATIO & Puritas: Hæc principium est Elocutionis Amplæ & Decoræ. — Cap. 5.
  - 2, AMPLITUDO; quæ orationem virilem efficit, minimeque puerilem: *qualem notabit infra, cap. 11, part. ult.* — Cap. 6.
  - 3, DECORUM, & Consentaneum iis quæ exprimuntur: *Unde potissimum fit idonea ad persuadendum: Vid. infra cap. 12. part. ult.* — Cap. 7.
- Una est Accidentalis, quæ dicitur FIGURA Elocutionis, à Rhythmis constituta: (*Unde Concinnitas Orationis ac Venustas.*) — Cap. 8 & 9.

De sermonis Emendatione, i. Græcismo vel Latinismo.

Cap. V.

Elocutio Emendata in quinque posita, à Par. 1. In eâdem generales sunt metæ: Aliæ tenendæ, Par. 10. Aliæ fugiendæ, Par. 13.

a Fundamentum Elocutionis, est *sermonis Emendatio*, in quinque rebus posita: 1m. *In opportunâ Connexionum serie*; idque Ex parte sui:

b *Ut illæ secundum debitum naturæ ordinem* disponantur, i. ut *prioribus respondeant posteriores, quæ ex illis* tanquam *aptæ* sunt, & posteriorem sedem requirunt.

c *Ex parte Auditorum*, quorum *memoriæ consulendum* est: viz. ut *Connexiones*, * Nec *sint nimiâ distantiâ* valde *distractæ*:

d Nec *aliæ intercedant inter ipsas*, & *Connexiones principales*.

e Rat. *posterior. partis*; Quia *multas Connexiones inculcare*, *raro licet*, siquidem *orationem dissolutam efficiant*, & sententiam imperfectam · quod tamen in hoc exemplo concedi *potest*, &c.

1 PRincipium autem Elocutionis, est Emendate loqui. 2 Atque id *positum* est in quinque: a Primum quidem, in Connexionibus, *sive particulis connectentibus*, b si quis *has* reddiderit, prout naturâ *ipsis* datum est prius & posterius inter se collocari: Veluti quædam *eorum* postulant; v. gr. *Conjunctio*, "Quidem, & EGO quidem, postulat *conjunctionem sequentem* "VERO, & "ILLE vero 3. c Oportet autem, quoad *Auditor ante dictorum* meminerit, *harum* alias aliis referre: * Et neque longo *eas* intervallo disjungere, d neque Connexionem *unam* ante alteram (eam quæ *ad sententiam absolvendam* necessaria *fit*) reddere: e Paucis enim *in locis* hoc *facere* convenit: "Ego vero, postquam mihi dixit, (Nam Cleon *tum* venit *ad me*, *tum apud me fuit*, & rogans, *&* obsecrans:) illis *mecum*

Ἔστι δ' ἀρχὴ τῆς λέξεως, τὸ Ἑλληνίζειν. 2. Τοῦτο δ' ἐστὶν ἐν πέντε· πρῶτον μὲν, ἐν τοῖς συνδέσμοις, ἂν ἀποδιδῷ τις, ὡς πεφύκασι πρότεροι καὶ ὕστεροι γίγνεσθαι ἀλλήλων· οἷον ἔνιοι ἀπαιτοῦσιν· ὥσπερ "ὁ μὲν, καὶ "ὁ ἐγὼ μὲν, ἀπαιτεῖ τὸν "δὲ, καὶ τὸν "ὁ δέ. 3. Δεῖ δ' ἕως μέμνηται, ἀνταποδιδόναι ἀλλήλοις, καὶ μήτε μακρὰν ἀπαρτᾶν, μήτε σύνδεσμον πρὸ συνδέσμου ἀποδιδόναι τοῦ ἀναγκαίου· ὀλιγαχοῦ γὰρ ἁρμόττει· "ἐγὼ δ', ἐπεί μοι εἶπεν· ἦλθε γὰρ Κλέων δεόμενός τε ἀξιῶν· ἐπορευόμην μὲν παραλαβὼν

ἀναλαβὼν αὐτούς· ἐν τούτοις γὰρ πολλοὶ πρὸ τοῦ ἀποδοθησομένου συνδέσμου, προεμβέβληνται σύνδεσμοι· ἂν δὲ πολὺ τὸ μεταξὺ γένηται " τοῦ ἐπορευόμην, ἀσαφές· ἓν μὲν δή, τὸ εὖ ἐν τοῖς συνδέσμοις. 4. Δεύτερον δὲ, τὸ τοῖς ἰδίοις ὀνόμασι λέγειν, καὶ μὴ τοῖς περιέχουσι. 5. Τρίτον, μὴ ἀμφιβόλοις. 6. Ταῦτα δέ, ἂν μὴ τὰ ἐναντία προαιρῆται· ὅπερ ποιοῦσιν, ὅταν μηθὲν μὲν ἔχωσι λέγειν, προσποιῶνται δέ τι λέγειν· οἱ γὰρ τοιοῦτοι ἐν ποιήσει, λέγουσι ταῦτα· οἷον Ἐμπεδοκλῆς. 7. Φενακίζει γὰρ τὸ κύκλῳ πολὺ ὄν, καὶ πάσχουσιν οἱ ἀκροαταί, ὅπερ οἱ πολλοὶ παρὰ τοῖς μάντεσιν· ὅταν γὰρ λέγωσιν ἀμφίβολα, συμπαρανεύουσι.

" Κροῖσος Ἅλυν διαβάς,
μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει.

καὶ διὰ τὸ ὅλως ἔλαττον εἶναι ἁμάρτημα, διὰ τῶν γενῶν τοῦ πράγματος λέγουσιν οἱ μάντεις· τύχοι γὰρ ἄν τις ἐν τοῖς ἀρτιασμοῖς, ἄρτια ἢ περιττὰ εἰπὼν μᾶλλον, ἢ πόσα ἔχει· καὶ τὸ ὅτι ἔσται, ἢ τὸ πότε· διὸ οἱ χρησμολόγοι οὐ προσορίζονται πότε· ἅπαντα δὴ ταῦτα ὅμοια· ὥστ' ἂν μὴ τοιούτου τινὸς ἕνεκα, φευκτέον. 8. Τέταρτον, ὡς Πρωταγόρας, τὰ γένη τῶν ὀνομάτων διῄρει, ἄρρενα, καὶ θήλεα, καὶ σκεύη· δεῖ γὰρ ἀποδιδόναι καὶ ταῦτα ὀρθῶς· " ἡ δ' ἐλθοῦσα καὶ διαλεχθεῖσα, ᾤ-

quidem assumptis, profectus sum. In his enim *verbis* multæ Connexiones interpositæ sunt ante connexionem eam, quæ *statim* erat reddenda. [f] Si vero longum intervallum inter cedat *inter* " *Ego vero*, & " Profectus sum, *sententia fiet* obscura. Ergo unum *quidem*, quod *in sermone* bene *se habet*, *est* in *sententia* Connexionibus. 4. [2] Secundum vero *est*, ut Propriis *Appositisq;* nominibus loquamur. & non Circumlocutionibus, *seu verborum ambagibus*. 5. [3] Tertium, *ut* non Ambiguis. 6. [g] Hæc autem *duo præcepta servanda sunt*, nisi *quis* contraria *his facere* præeligat: Id quod *Poetice* faciunt *oratores nonnulli*, quando nihil habeant, quod dicant, simulant tamen *se* aliquid dicere: Qui enim in Poesi tales *sunt*, hujusmodi *Ambientia & Ambigua* dicunt: Velut Empedocles facit. 7. [h] Nam [1] decipit *verborum* ambitus, si multus sit; [i] & Auditores *sic* afficiuntur, ut vulgus *imperitum* apud Ariolos; *quibus*, quando Ambigua proferunt, *temere statim* assentitur:

" Crœsus Halym *fluvium* superans,
magnum imperium dissipabit.

[2] Et, quia omnino est error minor *in istis*, [k] *idcirco* conjectores per Genera rei loquuntur: Nam *v. g.* in ludo Par-Impar, facilius *numerum* assequetur quis; *si generatim* Paria, aut Imparia esse dixerit, quam si *clare dicat*, Quot-habeat: [l] Item qui *simpliciter dicit*, Quod futurum sit, *magis assequetur*, quam *is*, *qui ex parte*, Quando *futurum sit*. [m] Quamobrem Arioli *de futuris responsa dantes*, non definiunt, Quando. Omnia igitur hæc (*Ambigua & Ambientia*) similiter *se habent*: Quare nisi alicujus ejusmodi rei gratia *præeligant*, *hæc utraq;* fugienda sunt. 8. [4] Quartum *est*, ut Protagoras Genera nominum dividebat in Masculina, & Fœminina, & Instrumenta *seu neutra*: Oportet enim reddere etiam hæc recte: * *Velut*, " Illa vero *mulier huc* profecta, & colloquuta ne

f Rat. *prioris*; *Nimia* enim nimiaque *distantia*, omnino *gignit obscuritatem*; cum *priore verbo* e memoria audientis *elapso*, *quod* inde *expectatur*, *nescio quando*, *subjicitur*.

2m. In eo, *ut Nominibus Aptis & Suis*, singulæ *res appellentur*, &c.

3m. *In Aptis-Vocabulis*, *ne oratio ancipitem intellectum* contineant.

g Except. *Ambientia*, & *Ambigua interdum admittuntur*, quum Oratores hoc fecerint *ex industriâ*; nimirum, *cum* ipsos *verba & argumenta deficiant*, *quibus causam adjuvent*.

h Rat. *Exceptionis*, 1 A *fine & commodo*: Nam *Ambientia* quidem, *facile decipiunt*:

i *Ambigua* vero, Auditorem *inconsiderate assentiri* faciunt; ut liquet *exemplo vulgi*, qri *Ariolis* temere *credunt*.

2 Ab *effectu in ipso dicente* Quia enim *dicta nomina* id perficiunt, ut *orator minus balucinetur*; hinc fit, ut ii *quibus conjectura facienda* est,

k Vel *per genera rerum loquantur*; ut patet *exemplo*, *de numeris*;

l Vel *simpliciter aliquid* pronuncient, *non in parte*: *ut exemplo*, *de tempore futuro*.

m Inde est, *quod Augures nunquam tempus*, quo affirmant fore, *definiant*, ne deprehendatur dolus.

4m. *In Syntaxi*, *seu Concordantiâ Generum*, *i. Sexuum*; quorum ratio accurate servanda est ei, qui incorruptum sermonem amat.

* Exempl. Sexus Fœminei.

m, *In Concordantia Numerorum*, quibus *nihil insit perturbatum* : * Exemp. de Plurali.

n In *Emendando sermone*, *Metæ* Aliæ *tenendæ* sunt, *ut sc. Anagnostæ in legendo*, & *Oratori in dicendo nullam facessas moram.*

° Quam quidem faciunt tum *connexionum multitudo*, de qua part. 2ª :

p Tum etiam *aliud delictum* ; cum *oratio*, *præ Connexionum defectu interpungi nequeat.*

q Exempl. Heracliti Ephesii scripta ; quæ cum *aliis fortasse de caussis tenebricosa* essent, tum *hâc præcipue, quod magnâ parte* singulorum *membrorum initia dissoluta fuerint*, & Connexionib. minime sustentata.

r Aliæ *Metæ fugiendæ*, *duæ* :

1ª, *Solœcismus*, qui *puritati adspergit maculam* :

Is fit *ex regula* 4ª & 5ª *violatis* ; & *ex peccato alio*, sc. *perversâ nominum combinatione* ; si *non reddas unicuique quod exigit*, sed, v. g. *uno nomine*, *quod ambobus non congruit*, *utrumq*; *devincias.*

2ª, *Obscuritas sermonis*, quam pariunt & *violatæ reg.* 2ª & 3ª, & *peccatum aliud in sententiolarum importunis interpositionibus.*

s Exempl. docet, & *Quomodo hoc vitium admitti* [Si *longæ* sc. *in medio parentheses inserantur ante clausulam* principalem :]

t Et *Quomodo evitari possit* : Nimirum [ut 1ª fronte *clausulam* ponas, *postposito* eo, *quod medium locum* vendicabat.]

discesserit. 9. *l* Quintum, in Multis, & Paucis, & Uno *Singulari* recte nominandis: *Velut*, " Illi vero advenientes, verberârunt me. ¶ 10. *n* Omnino autem, oportet *id*, quod *ab aliquo* dictum est, *vel scriptum*, facile legi, & sermone proferri posse. 11. ° Hæc autem *virtus* ipsa *illa* est, quam sane nec Multæ Connexiones *in se* habent ; 12. *p* Neque etiam *ea*, quæ non facile *est* Interpungere ; *q* ut *sunt* Heracliti scripta : Nam *sermones* Heracliti interpungere, operosum *fuerit* ; quia incertum est, utri *sententiæ parti*, posteriorine an priori, *vocabulum* adnectatur : Velut, In principio ipsius operis : Inquit enim, "Rationis *hujus*, quæ verè est semper ' ignari homines fiunt: Incertum enim est illud, " Semper, cum utrâ *sententiæ parte* interpungere *oporteat.* ¶ 13. *r* Præterea hoc efficit *s* Solœcismum, *Suum cuique verbo* non reddere : *v. g.* si non ambobus id *verbum commune* adjunxeris, quod convenit; velut, *si aut dicas* " Strepitum, aut " Colorem ; " Videns quidem, non *est his ambobus* commune, " Sentiens vero, *est* commune. 14. *z* Obscuram vero *orationem reddes*, nisi etiam *priori sententiæ parti posteriorem* statim opponas, cum multa *alioqui* in medio inserturus esses: *s* Velut, "Constitui enim (Postquam loquutus *essem* ' cum illo hæc, & hæc, & in hunc ' modum, &c.) discedere. *t* Non autem *sic rectius dicas* ; " Constitui enim, ' postquam *cum illo* collocutus essem, ' discedere ; *deinde narrationem subjicias*, " Hæc, & hæc, atque in hunc modum facta sunt.

χετο. 9. Πέμπτον, ἐν τῷ τὰ πολλὰ καὶ ὀλίγα, καὶ ἓν ὀρθῶς ὀνομάζειν· " οἱ δ' ἐλθόντες, ἔτυπτόν με. ¶ 10. Ὅλως δὲ, δεῖ εὐανάγνωστον εἶναι τὸ γεγραμμένον, καὶ εὔφραστον. 11. Ἔστι δὲ τὸ αὐτὸ, ὅπερ οἱ πολλοὶ σύνδεσμοι οὐκ ἔχουσιν. 12. Οὐδ' ἃ μὴ ῥᾴδιον διαστίξαι, ὥσπερ τὰ Ἡρακλείτου· τὰ γὰρ Ἡρακλείτου διαστίξαι, ἔργον, διὰ τὸ ἄδηλον εἶναι ποτέρῳ πρόσκειται, τῷ ὕστερον, ἢ τῷ πρότερον· οἷον ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ τοῦ συγγράμματος· φησὶ γὰρ, " τοῦ λόγου τοῦδ' ἐόντος ' αἰεὶ ἀξύνετοι ἄνθρωποι γίγνονται· ἄδηλον γὰρ " τὸ αἰεὶ, πρὸς ὁποτέρῳ διαστίξαι. ¶ 13. Ἔτι τάδε ποιεῖ σολοικίζειν, τὸ μὴ ἀποδιδόναι, ἐὰν μὴ ἐπιζευγνύῃς ἀμφοῖν ὃ ἁρμόττει· οἷον ἢ " ψόφον, ἢ " χρῶμα, τὸ μὲν " ἰδὼν, οὐ κοινόν· τὸ δ' " αἰσθόμενος, κοινόν· 14. Ἀσαφῆ δὲ, ἂν μὴ προθεὶς εἴπῃς, μέλλων πολλὰ μεταξὺ ἐμβάλλειν· οἷον, " ἔμελλον γὰρ (διαλεχθεὶς ἐκείνῳ τάδε, καὶ ' τάδε, καὶ ὧδε) πορεύεσθαι· ἀλλὰ μὴ, " ἔμελλον γὰρ διαλεχθεὶς πορεύεσθαι, εἶτα " τάδε, ' καὶ τάδε, καὶ ὧδε ἐγένετο.

De Amplitudine Elocutionis, eique contrariâ Concisione. CAP. VI.

a AD Amplitudinem Elocutionis conducunt hæc: 2. *l* Pro nomi-

Εἰς ὄγκον δὲ τῆς λέξεως συμβάλλεται τάδε. 2. Τὸ λόγῳ

a Orationi conciliatur *Majestas*, 1, Rat. *Notionis Logicæ* : *Grandis* fit, cum *pro*

γῷ χρῆσθαι ἀντ' ὀνόματος· οἷον, μὴ "κύκλον, ἀλλ' "ἐπίπεδον τὸ ἐκ τοῦ μέσου ἴσον· εἰς δὲ συντομίαν τὸ ἐναντίον, ἀντὶ τοῦ λόγου ὄνομα. 3. Καὶ ἐὰν αἰσχρὸν, ἢ ἀπρεπές· ἐὰν μὲν ἐν τῷ λόγῳ ᾖ αἰσχρὸν, τοὔνομα λέγειν· ἐὰν δ' ἐν τῷ ὀνόματι, τὸν λόγον. 4. Καὶ μεταφοραῖς δηλοῦν, καὶ τοῖς ἐπιθέτοις, εὐλαβούμενον τὸ ποιητικόν. 5. Καὶ τὸ ἓν πολλὰ ποιεῖν, ὅπερ οἱ ποιηταὶ ποιοῦσιν· ἑνὸς ὄντος λιμένος, ὅμως λέγουσι, "λιμένας εἰς Ἀχαϊκούς· καὶ

"Δέλτου μὲν αἵδε πολύθυροι διαπτυχαί.

6. Καὶ μὴ ἐπιζευγνύναι, ἀλλ' ἑκατέρῳ ἑκάτερον· "τῆς γυναικὸς τῆς ἡμετέρας· ἐὰν δὲ συντόμως, τὸ ἐναντίον, "τῆς ἡμετέρας γυναικός. 7. Καὶ μετὰ συνδέσμου λέγειν· ἐὰν δὲ συντόμως, ἄνευ μὲν συνδέσμου, μὴ ἀσύνδετα δέ· οἷον "πορευθεὶς καὶ διαλεχθείς· "πορευθεὶς διελέχθην. 8. Καὶ τὸ Ἀντιμάχου χρήσιμον, ἐξ ὧν μὴ ἔχει λέγειν, ὃ ἐκεῖνος ποιεῖ ἐπὶ τοῦ Τευμησσοῦ,

"Ἔστι τις ἠνεμόεις ὀλίγος λόφος.--

αὔξεται γὰρ οὕτως εἰς ἄπειρον· ἔστι δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν, ὅπως οὐκ ἔχει, ὁποτέρως ἂν ᾖ χρήσιμον. 9. Ὅθεν καὶ τὰ ὀνόματα οἱ ποιηταὶ φέρουσι, "τὸ ἄχορδον, καὶ "τὸ ἄλυρον μέλος· ἐκ τῶν στε-

ne uti Definitione; *quæ, quod nomine involutum est, pluribus exprimit*: Veluti, non "Circulum, sed "planitiem à medio *ad circumferentiam undiquaque* æqualem: [b] Ad Concisionem vero, *valet* contrarium, pro Oratione Nomen ponere. 3. [c] Et, cum turpe *aliquid* & indecorum *exprimendum est*, si in oratione sit turpe, nomen dicere; si vero in nomine, orationem. 4. [2] Et, Translationibus *rem* declarare atque Epithetis, vitando *interim id*, quod Poeticum *frigidumque est*. 5. [3] Et [1] *Unum*, Multa-facere, quod quidem Poetæ faciunt: Cum *enim* unus sit portus, tamen dicunt; -- "Portus in Achaicos. [2] Et,

"*Tabulares autem hæ sunt multiferes plicationes*; cum tamen una esset plicatio.

6. [2] Et, non Conjungere *uno articulo duo nomina*, sed Utrique *eorum per Dissolutionem disjunctio, articulum* suum adjungere. *Ut*, "Hujus uxoris, hujus nostræ: [d] Si vero concisè *dicere velis*, contrarium *facies*: *Ut*, "Hujus uxoris nostræ. 7. [3] Et, cum Conjunctione *interpositâ Aliquid* dicere: [e] Si vero concisè *loqui velis*; Sine Conjunctione quidem *dices*, Non Dissoluta *tamen*. Veluti, *Non* "Profectus, & locutus: (*Sic enim turgeret phrasis*:) *sed* Profectus locutus sum. 8. [4] Et illa Antimachi *Poetæ* ratio, *ad Amplificandum* utilis: *Nempe*, Quæ rei non insunt, *verbis* dicere; quod ille facit de Teumesso *Bœotiæ Colle*:

"*Est quidem ad ventum expositus parvus collis*.---

Nam hâc ratione augeri potest *oratio* in infinitum, *cum ea, quibus singulæ res carent, infinita sint*: [g] Hæc autem *ratio* locum habet tum in bonis, tum in malis *rebus*, quemadmodum non insint, *commemorandis*, Utro *tandem* modo *orationi* sit utile. 9. [h] Unde etiam nomina *quædam* Poetæ ducunt: [i] "*Sonitum arcus vocantes* "Concentum Achordum, *sine chordis*: *& sonum tubæ*, concentum ἄλυρον, *absque lyrâ*: Ex pri-

rei nomine utamur *Descriptione*;

b *Concisa, & demissa*, cum *relictâ definit.* usurpatur *nomen*.

c Except. Si *obscœni quid tangas*, & *in definitione turpitudo* insit, *nomen proferas*, quo amplitudini inservias; Si *in nomine*, *definitionem*.

2, Rat. *nominum Oratoriorum*: sc. *Metaphoræ*, & *Epithetorum*, *quæ granditatem* adferunt.

3, Rat. *Grammaticæ Phraseos*: ut, 1° *Synecdoches, Pluralis pro Singulari*; quod Poetæ frequentant.

Exempl. 1m.

2m, Ex Euripid. Iphigeniâ, Tauris; *pronunciatum ab ipsa Oresti Epistolam porrigente*.

2°, Cum *non copules nomina* ut mulieris nostræ, sed *Græce Articulum iteres* Hujus mul. hujus nost. *Latine sic*; Hujus mul. quæ nostra est.

d *Concise contra, uno articulo duo nomina conjunges*, &c.

3°, Cum *interseris copulas*, *grandis sit* oratio; ut, profectus & locutus.

e *Demissa, cum easdem removes*, interim *ut ne singula spargantur Dissoluta*; *sed cum concordantiâ alligentur*.

4 Rat. *Sophisticâ*; Cum *rem pusillam, cujus bona aut nulla aut minuta sunt, longiori sermone* augeamus, *virtutibus iis, quibus caret, prædicandis*.

f Exempl. ex Antimacho Poetâ, lib. 1. Thebaid.

g Hæc ratio & *ornandæ* & *conterendæ rei prodest*, prout causa postulat.

h Itaque *rat. hanc secuti Poetæ, voces cudunt ab iis quibus quodq; orbatum est, privativas*: idque libentissime. (*i* Exempla ex Theognide.)

k Hæ enim voces, *urbanæ admodum* sunt *in translatis ex proportione* : ut enim *lyra ad* suum *melos*, ita *tuba ad sonum* : Cum igitur *durius sonus tubæ* vocetur *melos* ; quia hoc suave, ille asper : *quo culpam vitaret*, *qui* ita *transtulit*, *urbani* addidit ἄλυρον.

privationibus enim *libenter hæc* adportant. 10. [k] Hoc enim quod dicimus, probatur *arridetque* in Translationibus ex proportione *ductis* : veluti dicere, " Tubæ *sonum* esse concentum ἄλυρον, *i. lyrâ carentem.*

[i] ῥήσεων γὰρ ἐπιφέρουσι 10. Ἐυδοκιμεῖ γδ̀ τῦτο * ἐν ταῖς μεταφοραῖς λεγόμενον, ταῖς ἀνάλογον · οἷον τὸ φάναι " τὴν σάλπιγγα εἶν̀ μέλ☉ ἄλυρον.

* Conjun. Poet. c. 13. p. 15.

De Convenientia elocutionis, seu Idoneâ Phrasi.

Cap. VII.

De Convenientia locutionis triplici ; 1°. ut sit Accommodata reb. Par. 2a. Deinde ut Affectib. Par. 3. Tertia, ut Moribus, à Par. 6. Præcepta Communia de Usu nominum in Elocutione Convenienti, à Par. 8.

a Decorum & Convenientia Elocutionis *in* 3b. cernitur, &c.

1 *Reb. subjectis consentanea* erit, si de rebus *amplis, magnifica eligas nomina nominumq; Epitheta.*

b De *humilibus* autem, *Contraria* :

c Alioqui, *non sermo erit Oratoris*, sed *Poetæ Comici. ad* movendum *risum* comparatus.

2 *Affectib.* excitata locutio fit, cum *singulis motibus* & *certa nomina*, & ratio *pronunciandi sua* tribuatur :

d Ut in *Ira* ;

e *Indignatione* ;

f *Letitia* ;

g *Miseratione*, &c.

h Cur autem *talis* Oratio *ad suasionem efficax* :

i *Una causa* est, *ob captionem* παρ' ἐπόμενον. Ex. gr. Quia, *qui miser is premitur, miserandâ ejulat voce* ; ideo retroactâ consequentiâ, *stulte putamus*, eum *qui sic ejulat, miseriis premi* : Atque ita *in vocibus* affectuum, *aliorum*.

k *Altera Caus.* ob *affectum similem*, *quem sermo talis in Auditore commovet*, tametsi rem *nullam* sæpe *sustineat* cogitatione dignam.

l Hinc, *Multi consternant*

[a] Decorum autem habebit Elocutio, si *sit* & Pathetica, & Morata, & Subjectis rebus Proportione respondens. ¶ 2. [1] Ac Proportione respondet, si neque de Amplis *&* *Gravibus rebus*, tenuiter *abjecteque* dicatur ; [b] neq, de Vilibus graviter *atque ample* ; nec abjecto nomini adjectus fuerit ornatus ; [c] Sin minus *hoc servetur*, Comœdia apparet ; veluti *crebro* facit Cleophon : Similiter enim aliqua proferebat, ac si diceret, "Veneranda ficus. ¶ 3. [2] Pathetica vero *elocutio consistit in eo*, ut [d] si sit Contumelia *nobis facta*, irati dictio *videatur* : [e] Si Impia & Turpia *sint*, cum indignatione *animi*, & caute *interim* dicat : [f] Si *Honesta*, *&* Laudabilia, cum lætitiâ, *&* *delectatione quâdam* : [g] Si Miserabilia, humiliter *&* *demisse* : & in aliis similiter. 4. [h] Persuadet autem rem, etiam *Sua* Propriaq ; *ejus* elocutio, *tametsi res ipsa secus se habeat* : [i] Decipitur enim *auditoris* animus, quasi *Orator* vere dicat, eo quod in talibus *orationibus Patheticis*, sic *auditores* se habent : Quare arbitrantur, ita rem *se* habere, etiamsi non ita *se* habeat, ut Orator ait. 5. [k] Et unâ afficitur semper is, qui audit, cum eo qui affecte dicit, quantumvis nihil *vere* dicat, *quod tantâ verborum atrocitate egeat.* [l] Quamobrem multi *oratione*, *quasi*

Τὸ δ̀ πρέπον ἕξει ἡ λέξις. ἐὰν ᾖ παθητική τε κ̀ ἠθικὴ, κ̀ τοῖς ὑποκειμένοις πράγμασιν ἀνάλογον. ¶ 2. Τὸ δ' ἀνάλογόν ἐστιν, ἐὰν μήτε περὶ εὐόγκων, αὐτοκαβδάλως λέγηται · μήτε περὶ εὐτελῶν, σεμνῶς · μήτ' ἐπὶ τῷ εὐτελεῖ ὀνόματι ἐπῇ κόσμ☉ · εἰ δ̀ μὴ, κωμῳδία φαίνεται · οἷον ποιεῖ Κλεοφῶν · ὁμοίως γὰρ ἔνια ἔλεγε, κ̀ εἰ εἴπειεν ἂν, " πότνια συκῆ. ¶ 3. Παθητικὴ δὲ, ἐὰν μ̀ ᾖ ὕβρις, ὀργιζομένου λέξις · ἐὰν δὲ ἀσεβῆ καὶ αἰσχρὰ, δυσχεραίνοντος κ̀ εὐλαβουμένος, λέγειν · ἐὰν δ̀ ἐπαινετὰ, ἀγαμένως · ἐὰν δ̀ ἐλεεινὰ, ταπεινῶς · κ̀ ἐπὶ τῶν ἄλλων δὲ ὁμοίως · 4. Πιθανοῖ δὲ τὸ πρᾶγμα, κ̀ ἡ οἰκεία λέξις · παραλογίζεται γδ̀ ἡ ψυχὴ ὡς ἀληθῶς λέγοντος · ὅτι ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ὅυτως ἔχουσιν · ὥς' οἴονται, εἰ κ̀ μὴ ὅυτως ἔχει, ὡς ὁ λέγων, τὰ πράγματα ὅυτως ἔχειν. 5. Καὶ συνομοιοπαθεῖ ὁ ἀκούων ἀεὶ τῷ παθητικῶς λέγοντι, κἂν μηθὲν λέγῃ · διὸ πολλοὶ

καταπλήττουσι τοὺς ἀκροατὰς θορυβοῦντες. ¶ 6. Καὶ ἠθικὴ δὲ αὕτη ἡ ἐκ τῶν σημείων δεῖξις, ὅτι ἀκολουθεῖ ἡ ἁρμόττουσα ἑκάστῳ γένει καὶ ἕξει. λέγω δὲ γένος μὲν, καθ' ἡλικίαν· οἷον παῖς, ἢ ἀνήρ, ἢ γέρων· καὶ γυνή, καὶ ἀνήρ· καὶ Λάκων, ἢ Θετταλός· ἕξεις δὲ, καθ' ἃς ποιός τις τῷ βίῳ· οὐ γὰρ καθ' ἅπασαν ἕξιν οἱ βίοι ποιοί τινες· ἐὰν οὖν καὶ τὰ ὀνόματα οἰκεῖα λέγῃ τῇ ἕξει, ποιήσει τὸ ἦθος· οὐ γὰρ ταὐτά, οὐδ' ὡσαύτως ἄγροικος ἂν καὶ πεπαιδευμένος εἴπειε. 7. Πάσχουσι δέ τι οἱ ἀκροαταί, καὶ ᾧ κατακόρως χρῶνται οἱ λογογράφοι· τίς δ' οὐκ οἶδεν; ἅπαντες ἴσασιν· ὁμολογεῖ γὰρ ὁ ἀκούων αἰσχυνόμενος, ὅπως μετέχῃ, οὗπερ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες. ¶ 8. Τὸ δ' εὐκαίρως, ἢ μὴ εὐκαίρως χρῆσθαι, κοινὸν ἁπάντων τῶν εἰδῶν ἐστίν· ἄκος δ' ἐπὶ πάσῃ ὑπερβολῇ, τὸ θρυλλούμενον· δεῖ γὰρ αὐτὸν αὑτῷ προσεπιπλήττειν· δοκεῖ γὰρ ἀληθὲς εἶναι, ἐπεὶ οὐ λανθάνει γε ὃ ποιεῖ τὸν λέγοντα. 9. Ἔτι τοῖς ἀνάλογον μὴ πᾶσιν ἅμα χρήσασθαι· οὕτω γὰρ κλέπτεται ὁ ἀκροατής· λέγω δέ, οἷον ἐὰν τὰ ὀνόματα σκληρὰ ᾖ, μὴ καὶ τῇ φωνῇ καὶ τῷ προσώπῳ, καὶ τοῖς ἁρμόττουσιν· εἰ δὲ μή, φανερὸν γίνεται ἕκαστον ὅ ἐστιν· ἐὰν δὲ τὸ μὲν, τὸ δὲ μή, λανθάνει ποιῶν τὸ αὐ-

tumultum excitantes, auditores percellunt, *atque attonitos reddunt*. ¶ 6. [l] Et Morata quidem elocutio, hæc ipsa *est* Demonstratio ex signis; quoniam consequens est *oratio sua* cuique, consentanea generi atque habitui: ([m] Dico autem Genus, secundum ætatem; velut, puer aut vir, aut senex: [n] *&* *sexum*; *velut*, mulier, aut vir: [o] *Et nationem*; *velut* Laco, aut Thessalus: [p] Habitus verò, secundum quos Cujusdammodi quis *est* in vitâ, *i. his vel illis moribus conformatus*: [q] Neque enim ætates *hominum* secundum quemvis habitum, *dicuntur* cujusdammodi, *i. moribus imbutæ*: [r] Si igitur etiam nomina habitui accommodata dicat, *in phrasi* efficiet mores: Non enim eadem, neque eodem modo agricola, & vir liberaliter educatus locutus fuerit. 7. [ſ] Afficiuntur verò aliquantisper auditores etiam *formulâ* illâ, quâ affatim utuntur Orationum scriptores: [t] "Quis autem non intelligit? &, [u] "Omnes sciunt: [x] Confitetur enim is, qui audit, pudore captus, ut particeps sit *ejus notitiæ*, cujus & alii omnes. ¶ 8. [y] Opportunè autem & non opportunè [1] *formulis quibusvis* uti omnium *trium* formarum est commune: Medela autem in omni Exuperatione [z] *est* id, quod summè celebratur, *Sui ipsius Correctio*: Oportet enim *Oratorem*, increpare seipsum: *Sic* enim videtur verum esse, *quod dicit*; quoniam Oratorem sane, quod *ipse* facit, haud latet. 9. [2] Præterea, [1] non omnibus simul uti oportet iis, quæ proportione *conveniunt*, *sed interdum dissentanea interponere*: Ita enim *artificium hoc* fugit *eum*, qui audit: [a] Dico autem, veluti, si nomina dura sint, non & voce, & vultu, *reliquisque*, quæ *duris istis* congruant, *continenter uti oportebit*: [b] Sin minus *hoc servet*, manifesta, quænam sint, fiunt singula: [c] Sin autem, hoc quidem, *durum sit*, illud vero non; celabit *auditorem*, & idem *nihilominus*, *proportione interim servata*, faciet.

C c

Auditorem, *quasi trepidatione* & tumultu verborum.

3 *Morata* quoque *locutio similter*, *fidem facit à Consequenti*, & à Signo. Quia enim *varios hominum mores*, secundum eorum genera & habitus, *sua propriaq;* *consequitur oratio*:

(m *Genera* intelligo, singulas *Ætates*;

n *Sexus*;

o *Nationes*;

p *Personarum* autem *habitus*, *conditiones*, non quaslibet, sed *eas quibus* hominum *vita hoc aut illo modo informatur*:

q *Leviores* enim & minutæ, *nullius* sunt *momenti ad variandos mores*.)

r Idcirco, cum quis *nominibus* utatur *cuiq;* *aptis*, *hoc signo* fidem faciet, *se iisdem* esse *moribus imbutum*.

ſ Ad *Elocut. Affectam* reducuntur *astutæ rationes*, quib. alii & Isocrates passim usus est:

t *Quis hoc ignorat*?

u *Nemini dubium est*.

x *Eas* cum Auditor *non animadvertat*, *stulte assentitur* falsis; pudore veritus, *ne*, *quod vel lippis notum*, solus *nesciat*.

y Præcepta *Communia*, *de usu formularum*, &c.

1m, Quia *in istis inculcandis*, justi *fines* aliquando *prætereuntur*:

z *Remedium hujus* esto, *Figura* ἐπανόρθωσις, *quâ Orator*, quasi parum recte quid protulerit, *se ipsum castigat*.

2m, Præc. bimembr. 1° *Dictionibus*, *voce*, *vultu*, &c. quæ sibi *analogiâ* respondent, *non* omnibus *eodem tempore utendum*, &c. ne studium dolusque fiat palam.

a Ex. gr. *Nominib.* *duris* nihil morandum est, *voces vultumque* durum adjungere.

b Rat. *Alioqui* enim merito *suspecta* esset *tanta* inter se *consensio*:

c Sin eorum *aliis servatis*, *mittantur alia*, *clam* erit *consilium* dicentis, &c.

2o, Contra, *Nunquam* committendum, ut *Locutio à re ipsâ discrepet*: *Analogiâ enim* omni *relictâ*, *fide careat* necesse est.

d Speciale præc. de Nominibus Poetic. [*Ubi* & *Quando usurpanda*?] 1m, *Præcipue tunc*, cum *animo perturbato* dicas.

e *Verborum* enim *insolentiæ veniam dant*, *qui te* doloris magnitudine *vident sic permotum*, *ut non intelligas*, quid agas.

f *Commode quoque tunc*, cum *Auditorem* in manu *obsessum habeas*, & *affectibus accensum*, ac quasi *enthusiasmo lymphatum* rapias.

g Exempla *Isocr. in Panegyr.*

1m, Ubi *ad bellum accendit à famâ*, quâ *vivi* fruituri essent, & *memoriâ*, quam posteris *relicturi*.

2m, Ubi *laudat facta* Atheniensium, &c.

h *Rat. præcepti*: *Qui enim mentis compotes non* sunt, *cum* hujusmodi verba *fuderint*; *qui audiunt*, similiter animo affecti, *quid ab illis fiat*, *non attendunt*, facileque *sibi imponi* æquo animo *patiuntur*.

2 Dein: *i Et in Ironiâ*, *conceditur*, *quæ* sunt extra consuetudinem sermonis, *effundere*:

k Et in reb. affectuum plenis; ut Socrates *de Amatoriis*, apud Plat. in Phædr.

faciet. 10. [2] *Contra* igitur, si Mollia duriter, & Dura molliter dicantur; haud apposita fit *Elocutio* ad persuadendum. 11. [d] Nomina autem Epitheta, & Duplicia, plura, præcipue Peregrina, *seu Linguæ*, [1] conveniunt Pathetice dicenti: [e] Venia enim datur *Oratori*, *putâ*, irato, si malum, *quod passus sit*, dicat esse "Cœlisuperans; aut "Pelorium, *Montibus æquum* nominet. 12. [f] Et, quando jam teneat auditores, & quasi Divino furore afflatos reddiderit, aut laudibus, vel vituperiis *ipsorum exponendis*; aut irâ vel amicitiâ in *eorum pectoribus excitandâ*: [g] velut etiam Isocrates facit in Panegyrico, [1] sub finem; ubi dicit, "Famam autem & memoriam. [2] Et *ibidem*, "Quicunque tolerârunt *spectare oculis tot incommoda*: [h] Nam & illi qui divino furore afflati sunt, loquuntur talia: Ut ii etiam, *qui audiunt*, *facilius* hæc admittant; utpote eodem modo affecti. Quamobrem etiam *hæc ipsa*, Poesi conveniunt: Divinum enim *quiddam est* Poesis. 13. [2] Aut igitur *nominibus dictis* sic *uti* oportet, *uti dixi*; [i] aut cum Ironiâ; quod ipsum Gorgias faciebat; [k] & qualia sunt illa *Socratis*, *qui de Amatoriis*, *quasi extra se positus grandiori sermone usus est* in Phædro.

τό. 10. Ἐὰν δὲ τὰ μαλακὰ σκληρῶς, καὶ τὰ σκληρὰ μαλακῶς λέγηται, ἀπίθανον γίγνεται. 11. Τὰ δὲ ὀνόματα τὰ ἐπίθετα καὶ διπλᾶ, πλείω, καὶ τὰ ξένα μάλιστα, ἁρμόττει * λέγοντι παθητικῶς· συγγνώμη γὰρ ὀργιζομένῳ κακὸν φάναι "οὐρανόμηκες, ἢ "πελώριον εἰπεῖν. 12. Καὶ ὅταν ἔχῃ ἤδη τοὺς ἀκροατὰς, καὶ ποιήσῃ ἐνθουσιάσαι, ἢ ἐπαίνοις, ἢ ψόγοις, ἢ ὀργῇ, ἢ φιλίᾳ, οἷον καὶ Ἰσοκράτης ποιεῖ ἐν τῷ πανηγυρικῷ ἐπὶ τέλει, "φήμην δὲ καὶ μνήμην· καὶ, "οἵτινες ἔτλησαν· φθέγγονταί τε γὰρ τὰ τοιαῦτα ἐνθουσιάζοντες, ὥστε καὶ ἀποδέχονται, δηλονότι ὁμοίως ἔχοντες· διὸ καὶ τῇ ποιήσει ἥρμοσεν· ἔνθεον γὰρ ἡ ποίησις. 13. Ἢ δὴ οὕτω δεῖ, ἢ μετ' εἰρωνείας, ὅπερ Γοργίας ἐποίει, καὶ τὰ ἐν τῷ Φαίδρῳ.

* Conjun. c.2.p.8.

Tabula de Figurâ Elocutionis.

De Figurâ Eloc.	1 In genere, Quid sit, & ex Quibus rhythmis constet:	Cap. 8.
	2 Quæ sint ejus genera, & species:	Cap. 9.

CAP. VIII.

De Figurâ Elocutionis seu Figuratâ Elocut.

Cap. VIII.

Figurata elocutio, 1°, Quæ & Qualis: [ut neque ex Rhythmis solum fiat, neque sine Rhythmis:] à Part. 1. 2°, Ex Quibus Rhythmorum speciebus constet. [Ad eam enim ut fiat εὔρυθμος, neque Herous adhibendus, nec Jambus, nec Trochæus; sed Rhythmus, qui dicitur Pæan.] à Part. 4. Quomodò Pæane utendum sit, à Part. 9.

Τὸ δὲ σχῆμα τῆς λέξεως δεῖ μήτε ἔμμετρον εἶναι, μήτε ἄρρυθμον· τὸ μὲν γὰρ, ἀπίθανον· πεπλάσθαι γὰρ δοκεῖ, καὶ ἅμα καὶ ἐξίστησι· προσέχειν γὰρ ποιεῖ τῷ ὁμοίῳ, πότε πάλιν ἥξει· ὥσπερ οὖν τῶν κηρύκων προλαμβάνουσι τὰ παιδία, τὸ, "τίνα αἱ'ρεῖται ἐπίτροπον ὁ ἀπε'λευθερούμενος; "Κλέ'ωνα. 2. Τὸ δὲ ἄρρυθμον, ἀπέραντον· δεῖ δὲ πεπεράνθαι μὲν, μὴ μέτρῳ δέ· ἀηδὲς γὰρ καὶ ἄγνωστον τὸ ἄπειρον· περαίνεται δὲ ἀριθμῷ πάντα· ὁ δὲ τοῦ σχήματος τῆς λέξεως ἀριθμὸς, ῥυθμός ἐστιν, οὗ καὶ τὰ μέτρα τμητά. 3. Διὸ ῥυθμὸν δεῖ ἔχειν τὸν λόγον, μέτρον δὲ μή· ποίημα γὰρ ἔσται· ῥυθμὸν δὲ μὴ ἀκριβῶς· τοῦτο δὲ ἔσται, ἐὰν μέχρι του ᾖ. ¶ 4. Τῶν δὲ ῥυθμῶν, ὁ μὲν, ἡρῷος, σεμνὸς καὶ λεκτικὸς, καὶ ἁρμονίας δεόμενος *. 5. Ὁ δ' ἴαμβος, αὐτή ἐστιν ἡ λέξις ἡ τῶν πολλῶν· διὸ μάλιστα πάντων τῶν μέτρων ἰαμβεῖα φθέγγονται λέγοντες †· δεῖ δὲ σεμνότητα γενέσθαι καὶ ἐκστῆσαι. 6. Ὁ δὲ τροχαῖος, κορδακικώ-

* Conjun. Poet. c. 2. p. 23.

† Ibid.

[a] Figuram autem Elocutionis [1] oportet neque *integri* metri compotem esse, neque Rhythmorum expertem: Nam *metrica* quidem *oratio* minus apposita *est* ad persuadendum: [b] Etenim *ab oratore studiose* ficta esse videtur; & simul etiam *auditoris* mentem avocat *ab iis, quæ audit*: Facit enim, ut attendat *Auditor*, [c] quando simile *metrum* rursus venturum sit: [d] *Habent* ergo *se*, sicut pueri, qui antevertunt *vocem* Præconis; "Quem 'eligat Patronum *servus is*, qui manu 'mittitur? "Cleonem. 2. [e] Quod autem Rhythmi expers *est*, sine *certo* termino *est*: Oportet vero terminatam quidem esse *orationem*, sed non metro: [f] Quod enim infinitum *est*, *id* injucundum *est*, & cognitu difficile: [g] Omnia verò terminantur numero: [h] Numerus autem Figuræ Elocutionis est Rhythmus, cujus etiam Metra segmenta *sunt*. 3. [i] Quamobrem Rhythmum oportet habere orationem, non autem Metrum: Sic enim poema erit: * Neq; tamen Rhythmum exquisitè *habere oportet*: Id autem erit, si quadamtenus sit, *modumque teneat*. ¶ 4. [2] Ex Rhythmis vero [1] Herous, *est* grandis, & clausulam tardam habens, & harmoniæ indigens. 5. [2] Jambus autem, [k] est ipsa vulgi locutio, *quæ humilior est*. Quamobrem maxime præ omnibus metris *aliis* Jambica *temere* fundunt *ii*, qui dicunt: Oportebat autem *sermonem* grandiorem effici, & *Auditorem* percellere. 6. [l] Trochæus autem, ad *saltationem* Cordacem

a Figura Elocutionis,[1] Qualis? Neque *solis sc. versuum dimensionibus adstringenda*:

b Tum quia *talis lucernam olet*; quod *alienum à faciend. Fide.*

c Tum quia *auditorem à re abducit* ad concinnitates attendendas: *Quando* sci. *par* illi *metrum* ad aures *accesserit*.

d Illust. *exemplo puerorum*, qui *ultimas Edictorum partes* præripiunt, priusquam *è Præconis ore* exeant.

e Neque *prorsus Rhythmi exors esse* debet: quia *terminis clausam* esse oportet, *non Metro* tamen, &c.

f *Terminis clausam*] ne sit *insuavis*, aut *scitu ardua*.

g *Non Metro*] sed *Rhythmo*: Omnia enim *terminantur numero*:

h Atqui *numerus figuræ* Elocutionis est *Rhythmus*:

i Unde, *Orationi* convenit *Rhythmus*, *non Metri dimensio*; ne Poema fiat. * Et *Rhythmus non semper idem*, sed ex parte & remisse, &c.

2 Cum *Rhythmi tres* sint *præcipuæ species*: 1a, Herous, qui *elatus*, & *tardus*, & *harmoniæ indigens*: Est enim ut *unum ad unum*.

2a, Huic opposita, quæ *harmoniam* habet *duorum ad unum*: Sed

k Vel est *humilis*; ut *Jambus*:

l Vel *mobilis* admodum ut *Trochæus*:

3[a], *Pæan*, qui *priscis* Oratoribus *in usu* fuit, *ignotus* tamen:

m Est autem *Media Species inter duas priores*, & consequens iisdem quoad naturam:

n Nam *ratio ejus*, est *duorum ad tria*: Cum *heroi*, sit *æqualis*, sc. ut *unum ad unum*; *Jambi* & *Trochæi dupla*, sc. ut *duo ad unum*.

o His autem rationib. consequens est illa, quæ est *duorum ad tria*, i. *sesquialtera*; ex qua constat *ipse Pæan*, &c.

p Ex dict. conficitur, *Non priores duas species* adhibendas esse:

q Tum ob *vitia* ante *exposita*;

r Tum, quià in versum cadunt maxime.

s Verum *Pæanem retinendum*: quia ut vitiis superiorum caret, ita solus versum non conficit, *&c.*

t Speciatim [*Quomodo, & Quo Pæane utendum* ?] Non *Rhetorum* quorundam *more*, qui & *una tantum* Pæanis *specie*, Et *initio solum ambitus* utebantur, non in fine.

u Nam Et finis sententiæ *differre* debet *ab initio*:

x Et *Pæanis duæ* sunt *species*: Una, *initiis congruit*; quæ constat *ex* 1[a] *longâ*, *&* 3b. *brevibus*.

y Exempl. ex Hymno Apollinis, qui & ipse ob hæc metra dictus est Pæan.

z Altera, *ex* 3b. *brevibus*, *& ultimâ longâ*:

a Atque *hæc aptior* est *clausulis*; quæ melius *insistunt syllabis longis*, quam brevib.

b Nam *brevis syllaba*, cum *incboata* sit, finem *imminutum facit*, atq; instabilem:

c Verum, Ambitus Et *ultimam longam* esse;

d Et *finem apparere* oportet,

e Non *interpunctione librarii*, aut *asterisco extra positio*;

f Sed *ex ipso rhythmo*, qui cum *auribus perceptus* sit, *demonstret*, illic *insistendum* esse.

cem propiùs *accedit*: *Id* perspicuum faciunt Tetrametra *ex eodem constituta*: Nam Tetrametra, sunt volubilis Rhythmus. 7. [s] Reliquus verò est Pæan quo *plærique Oratores* usi sunt, Initio ducta à Thrasymacho; non potuerunt verò dicere, Quinam esset. [m] Est autem Pæan *genus* tertium, & consequens iis *Rhythmis*, qui dicti sunt: [n] Habet enim *se*, ut duo ad tria: Illorum autem unum quidem, *genus sc. Herous*, *est* ut Unum ad Unum; alterum verò, *ut Iambus*, *& Trochæus*, *est* ut Duo ad Unum: [o] Rationibus autem his consequens est *ea*, *quæ dicitur* Sesqui-altera: Hæc autem est *ipse* Pæan. 8. [p] Ac alii quidem Rhythmi abjiciendi *erunt*, [q] tùm ob ea *utiquè* quæ dicta sunt, [r] tùm quia *sunt* Metris aptiores: [s] Pæan verò sumendus: Ab *hoc* enim solo ex *omnibus* qui dicti *sunt* Rhythmis, non fit Metrum; itá ut *auditorem* maximè lateat. ¶ 9. [t] Ac hodiè quidem *Oratores* uno tantùm Pæane utuntur idque in *comprehensionum* initiis: [v] Oporet autem finem à principio differre: [x] Pæanis verò duæ sunt species inter se appositæ; quarum una, principio convenit, ut etiam *Oratores* utuntur: Iste verò est, quem inchoat *syllaba* longa, ac terminant tres breves:

– ◡ ◡ ◡ – ◡ ◡ ◡

"[y] *Delogena sive Lycia* —— Et

– ◡ ◡ ◡ – ◡ ◡ ◡ – ◡ ◡ ◡

" *Auricome & Hecate Nata Jovis.*

10. [z] Alter verò, è regione *est*, quem tres *sc.* inchoant breves, & terminat *una* longa:

◡ ◡ ◡ – ◡ ◡ ◡ –

" *Humum & aquam, mariaque occu-*

◡ ◡ – ◡ ◡ ◡ –

luit horrifera nox:

[a] Iste autem *Pæan* finem *quendam perfectum* efficit: [b] Brevis enim *syllaba*, quia imperfecta est, facit *quidam* mutilum: [c] Sed oporret longâ syllabâ amputari, [d] & finem *ipsum* esse perspicuum; [e] non operâ *librarii* scribentis, neque ob Paragraphen, *seu notam margini appositam*; [f] sed propter

τρόπος· δηλοῖ δὲ τὰ τετράμετρα· ἔστι γὰρ τροχερὸς ῥυθμὸς τὰ τετράμετρα. 7. Λείπεται δὲ παιάν, ᾧ ἐχρῶντο μὲν ἀπὸ Θρασυμάχου ἀρξάμενοι· οὐκ εἶχον δὲ λέγειν, τίς ἦν· ἔστι δὲ τρίτος ὁ παιάν, καὶ ἐχόμενος τῶν εἰρημένων· τρία γὰρ πρὸς δύο ἐστίν· ἐκείνων δέ, ὁ μὲν, ἓν πρὸς ἕν· ὁ δέ, δύο πρὸς ἕν· ἔχεται δὲ τῶν λόγων τούτων ὁ ἡμιόλιος· οὗτος δ' ἐστὶν ὁ παιάν. 8. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι διά τε τὰ εἰρημένα, ἀφετέοι, καὶ διότι μετρικοί· ὁ δὲ παιάν, ληπτέος· ἀπὸ μόνου γὰρ οὐκ ἔστι μέτρον τῶν ῥηθέντων ῥυθμῶν· ὥστε μάλιστα λανθάνειν. ¶ 9. Νῦν μὲν οὖν χρῶνται τῷ ἑνὶ παιᾶνι καὶ ἀρχόμενοι· δεῖ δὲ διαφέρειν τὴν τελευτὴν τῆς ἀρχῆς· ἔστι δὲ παιᾶνος δύο εἴδη ἀντικείμενα ἀλλήλοις· ὧν, τὸ μὲν ἕν, ἀρχῇ ἁρμόττει, ὥσπερ καὶ χρῶνται· οὗτος δ' ἐστίν, οὗ ἄρχει μὲν ἡ μακρά, τελευτῶσι δὲ τρεῖς βραχεῖαι.

" Δαλογενὲς, εἴτε Λυκίαν· --- καὶ,

" Χρυσεοκόμα Ἕκατε, παῖ Διός.

10. Ἕτερος δ' ἐξ ἐναντίας, οὗ βραχεῖαι ἄρχουσι τρεῖς· ἡ δὲ μακρὰ τελευταία.

" -- Μετὰ δὲ γᾶν ὕδατά τ' ὠκεανὸν ἠφάνισε νύξ.

οὗτος δὲ τελευτὴν ποιεῖ· ἡ γὰρ βραχεῖα διὰ τὸ ἀτελὴς εἶναι, ποιεῖ κολοβόν· ἀλλὰ δεῖ τῇ μακρᾷ ἀποκόπτεσθαι, καὶ δήλην εἶναι τὴν τελευτήν, μὴ διὰ τὸν γραφέα, μηδὲ διὰ τὴν παραγραφήν, ἀλλὰ διὰ τὸν

τὸν ῥυθμόν· ὅτι μὲν οὖν εὔρυθμον δεῖ εἶναι τὴν λέξιν, καὶ μὴ ἄρρυθμον· καὶ τίνες εὔρυθμον ποιοῦσι ῥυθμοὶ, καὶ πῶς ἔχοντες, εἴρηται.

ipsum Rhythmum. [g] Ac numerosam quidem oportere esse Elocutionem, & non expertem Rhythmi, [h] & Qui numerosam efficiant Rhythmi, [i] & Quomodo *se* habentes, dictum est.

g Epilog. dict. Tum à part. 1ª ad 3am;
h Tum à 4ª ad 9am,
i Et à 9ª ad finem.

De Figuratæ Elocutionis generibus, sc. Fusâ, & Versâ.

CAP. IX.

Figuratæ Elocutionis genera duo: Fusa, à Part. 1. Et Versa quæ Periodis constat, à Part. 4. Periodi duæ species, Una in Membris, Altera Unimembris, Par. 8. De Periodo in Membris, à Part. 9. Ejus genera primaria duo sunt, Alia Distincta, Par. 14. Alia Opposita, à Par. 15. Secundaria etiam duo; Alia, Compar est in Membris: Par. 18. Alia, Assimilata, à Par. 19.

Τὴν δὲ λέξιν ἀνάγκη εἶναι ἢ εἰρομένην καὶ τῷ συνδέσμῳ μίαν, ὥσπερ αἱ ἐν τοῖς διθυράμβοις ἀναβολαί· ἢ κατεστραμμένην καὶ ὁμοίαν ταῖς τῶν ἀρχαίων ποιητῶν ἀντιστρόφοις. 2. Ἡ μὲν οὖν εἰρομένη λέξις, ἡ ἀρχαία ἐστίν· Ἡροδότου Θουρίου· "ἥδ' ἱστορίας ἀπόδειξις· ταύτῃ γὰρ, πρότερον μὲν ἅπαντες, νῦν δὲ οὐ πολλοὶ χρῶνται· λέγω δὲ εἰρομένην, ἣ οὐδὲν ἔχει τέλος καθ' αὑτὴν, ἂν μὴ τὸ πρᾶγμα λεγόμενον τελειωθῇ. 3. Ἔστι δὲ ἀηδὴς, διὰ τὸ ἄπειρον· τὸ γὰρ τέλος πάντες βούλονται καθορᾶν· διόπερ ἐπὶ τοῖς καμπτῆρσιν ἐκπνέουσι καὶ ἐκλύονται· προορῶντες γὰρ τὸ πέρας, οὐ κάμνουσι πρότερον· ἡ μὲν οὖν εἰρομένη τῆς λέξεως, ἐστὶν ἥδε. ¶ 4. Κατεστραμμένη δὲ, ἡ ἐν περιόδοις· λέγω δὲ περίοδον, λέξιν ἔχουσαν ἀρχὴν, καὶ τελευτὴν αὐτὴν καθ' αὑτὴν, καὶ μέγεθος εὐσύνοπτον. 5. Ἡδεῖα δὲ ἡ τοιαύτη, καὶ εὐμαθής· ἡδεῖα μὲν, διὰ

[a] Elocutionem autem necesse *est*, esse aut Fusam & Vinculo Unã, ut in Dithyrambis *longiora cantionum* Exordia; [b] aut *in se* Conversam, & similem veterum Poetarum Antistrophis. 2. [c] Ac *Fusa* quidem Elocutio prisca est, [d] *ut in illo opere* Herodoti Thurii: "Hæc est *historiæ* expositio, *&c.* Hâc enim, olim quidem omnes; nunc verò, *meliori inventâ*, non multi utuntur. [e] Voco autem *Fusam*, quæ nullum habet finem per se, nisi res, quæ dicitur, *tota* terminata fuerit. 3 [f] Est autem injucunda propter infinitatem: Finem enim, *quo perventuri sunt*, volunt omnes perspicere. Quamobrem *Cursores* in flexionibus *circa metas*, *gravius* anhelant, & *præ contentione penè* deficiunt: Antea enim, dum metam *ipsam rectâ* prospicerent, non *tantopere* laborabant. [g] Ac Fusa quidem Elocutio, hæc est. ¶ 4. Conversa verò, *est ea* quæ Periodis *constat*. [h] Voco autem Periodum, elocutionem quæ habet principium, & finem ipsa per se, & magnitudinem, *cum minime prolixa sit*, conspectu facilem. 5. [k] Jucunda autem hujusmodi *est*, & *quæ* facile perspici potest: Jucunda quidem, [l] quia con-

a *Figurata* Elocut. *duo genera*: Una, *Fusa*, & *Copularum ope continua*;
b Altera, *Conversa*, quæ *partes* sibi *respondentes* habet, suâque vi *sine copulis connexas*.
c *Fusa*, seu *perpetua*, est, qualem *prisca scriptorum* tulit *ætas*:
d Cujusmodi sunt scripta Herodoti Halicarnassei.
e *Definitur* autem; quæ ex se *nullo termino clauditur*, *priusquam res*, quæ exponitur, *tota narretur*.
f *Eo* vero *nomine damnatur*, quod sit *odiosa* & molesta; quum ex se *extremum atque ultimum non habeat*; sed *quod transactum* est, semper *ab eo, quod consequitur*, eodem *filo pendeat*.

g *Versa* seu *Contorta*, ex *Periodis* conficitur.
h *Periodus* seu *Ambitus*, est quæ & *propriis sententiam terminis* claudit, & *corpus ipsa* sortitur *lustratu perfacile*.
k Dotes ejus, *duæ*: Una, *ut a modum de ectet*: idque quia
l Et locutio ipsa *perfecta* ac *terminata* est:

m Et *Auditor* ipse, cum semper determinatum quid habeat, *se aliquid tenere*, ac *providere* autumat.

n Contrà; ut neque *Auditor* quicquam *teneat*, neque *Orator perfectum det*, (ut in Locutione fusâ) *ingratum* est.

o Altera dos est, *quod nullo negotio percipiatur*: quia *memoriæ fixa* inhæret:

p Atque *hoc bonum exinde* accepit; quia *dimensa numeris* est; *qui* quidem *facillimè congeruntur* thesauro rerum omnium *memoriâ*.

q Regula *de terminatione Periodi*, est, ut *simul exeat cum* rerum *sententiâ*, *neque* aliis reb. injectis *abrupte dirimatur*.

(*r* Quo nomine *Sophoclis* Senarii *laudandi* sunt:

s *Euripidis* contra, *explodendi*: ut Ille Eurip. in Meleagro.)

t Rat. Regulæ; quia *ex* hac *Periodi dissectione*, *auditor* sæpe *in errorem* ducitur.

u Periodorum *duæ species*; Una, *in Membris*; Altera, *Simplex*.

1 In Membris ea est, quæ *& per se perfecta, partibusque divisa*; & *spiritu Dicentis facile pronunciatur*: Non *quia partibus fracta*; sed *pluribus interstitiis tota ad finem facile decurrit*.

x *Ejus distincta pars*, dicitur *Colon, Membrum*.

2 Simplex *Period.* est *Locutio Unimembris*.

y *Quod ad Period. in Membris*:

1 *Membra* quidem *ejus*, pro ipsorum mensurâ, * *Nec* MUTILATA esse debent: quia quod *mancum* est, id *labi facit Auditorem*, quum *à debitâ* curriculi *mensurâ* (quam sibi proposuerat) *quasi ut repulsus, in medio concidat*.

contrario modo *se* habet atque illud, quod infinitum *est*: [m] Et quia semper aliquid *se* habere putat auditor, eo quod semper aliquid ipsi terminatum sit. [n] Illud autem nihil *auditorem* prænoscere, quod futurum sit, neque *oratorem quicquam numerose* perficere, injucundum *est*. 6. [o] Facilis vero ad percipiendum, quia facile memoriæ mandari *& retineri potest*: [p] Hoc vero *fit*, quia Periodica *hæc* Elocutio numerum habet, quæ *res* omnium aptissima *est* ad memoriam: Quamobrem & Metra omnes recordantur magis, quam Soluta: Numerum enim *certum* habent metra, quo mensurantur. 7. [q] Oportet vero Periodum etiam *una* cum sententiâ ipsâ *perfecte* terminatam esse, & non *aliis rebus*, *priusquam ipsa absolvatur, inculcatis*, abrumpi: [r] Quemadmodum Sophoclis Jambica *se habent*: [s] *Illud autem vitiosum est*,

"*Calydon quidem*: *hæc autem terra* est *Pelopêi soli*, &c.

[t] Nam contrarium existimare licet eo quod facta sit *Periodi* divisio: Ut in eo etiam, quod dictum est, *existimari potest*, Calydona esse *terram* Peloponnesi; *quod falsum est*. ¶ 8. [u] Periodus autem, una quidem, in Membris *aliquot est*; altera vero Simplex. ¶ 9. [1] In membris quidem *Periodus est* locutio, quæ & perfecta, & distincta *est*, & quæ facilem respirationem habet, non per *abruptam* divisionem *partium*, ut *&* illa, quæ dicta est, Periodus *Euripidis*; sed integra *& indivisa*. [x] Ac Colon *seu Membrum*, est altera istius *Periodi* pars. 10. [2] Simplicem vero definio, *esse* Unimembrem. 11. [y] Oportet autem [1] & Cola, & Periodos neque curtas esse, neq; *præter modum* prolixas: * Quod enim pusillum *est*, facit ut Auditor sæpe *quasi* impingat: Etenim quando *Auditor* adhuc festinans ad id, quod ulterius *est*, ad *eamque* mensuram termini quam in se concepit, retractus fuerit, *ulteriore illo* termino *subito* cessante;

τὸ ἐναντίως ἔχειν τῷ ἀπεράντῳ· καὶ ὅτι ἀεί τι ἔχειν οἴεται ὁ ἀκροατής, τῷ ἀεὶ πεπεράνθαι τι αὐτῷ· τὸ δὲ μηδὲν προνοεῖν εἶναι, μηδὲ ἀνύειν, ἀηδές. 6. Εὐμαθὴς δὲ, ὅτι εὐμνημόνευτος· τοῦτο δὲ, ὅτι ἀριθμὸν ἔχει ἡ ἐν περιόδοις λέξις, ὃ πάντων εὐμνημονευτότατον· διὸ καὶ τὰ μέτρα πάντες μνημονεύουσι μᾶλλον τῶν χύδην· ἀριθμὸν γὰρ ἔχει ᾧ μετρεῖται. 7. Δεῖ δὲ τὴν περίοδον καὶ τῇ διανοίᾳ τετελειῶσθαι, καὶ μὴ διακόπτεσθαι, ὥσπερ τὰ Σοφοκλέους ἰαμβεῖα·

"Καλυδὼν μὲν, ἥδε γαῖα Πελοπείας χθονός.

τοὐναντίον γάρ ἐστιν ὑπολαβεῖν τῷ διαιρεῖσθαι· ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ εἰρημένου τὴν Καλυδῶνα εἶναι τῆς Πελοποννήσου. ¶ 8. Περίοδος δὲ, ἡ μὲν, ἐν κώλοις· ἡ δὲ, ἀφελής. ¶ 9. Ἔστι δὲ, ἐν κώλοις μὲν, λέξις ἡ τετελειωμένη τε καὶ διῃρημένη, καὶ εὐανάπνευστος, μὴ ἐν τῇ διαιρέσει, ὥσπερ ἡ εἰρημένη * περίοδος, ἀλλ' ὅλη· κῶλον δ' ἐστὶ, τὸ ἕτερον μόριον ταύτης. 10. Ἀφελῆ δὲ λέγω τὴν μονόκωλον. 11. Δεῖ δὲ καὶ τὰ κῶλα, καὶ τὰς περιόδους, μήτε μειούρους εἶναι, μήτε μακράς· τὸ μὲν γὰρ μικρὸν προσπταίειν πολλάκις ποιεῖ τὸν ἀκροατήν· ἀνάγκη γὰρ ὅταν ἔτι ὁρμῶν ἐπὶ τὸ πόρρω, καὶ τὸ μέτρον, οὗ ἔχει ἐν ἑαυτῷ ὅρον, ἀντισπασθῇ παυσαμένου,

* *Par. præced.*

οἷον

οἷον προσπταίειν γίγνεσθαι διὰ τὴν ἀντίκρουσιν· τὰ δὲ μακρὰ ἀπολείπεσθαι ποιεῖ, ὥσπερ οἱ ἐξωτέρω ἀποκάμπτοντες τοῦ τέρματος· ἀπολείπουσι γὰρ καὶ οὗτοι τοὺς συμπεριπατοῦντας. 12. Ὁμοίως δὲ καὶ αἱ περίοδοι αἱ μακραὶ οὖσαι, λόγος γίνεται καὶ ἀναβολῇ ὅμοιον· ὥστε γίνεται, ὃ ἔσκωψε Δημόκριτος ὁ Χῖος εἰς Μελανιππίδην ποιήσαντα ἀντὶ τῶν ἀντιστρόφων ἀναβολάς·

"Οἷ τ' αὐτῷ κακὰ τεύχει ἀνὴρ, ἄλλῳ κακὰ τεύχων.
"Ἡ δὲ μακρὰ ἀναβολὴ, τῷ ποιήσαντι κακίστη·

ἁρμόττει γὰρ τὸ τοιοῦτον καὶ εἰς τοὺς μακροκώλους λέγειν. 13. Αἱ δὲ λίαν βραχύκωλοι, οὐ περίοδος γίγνεται· προπετῆ οὖν ἄγει τὸν ἀκροατήν. ¶ 14. Τῆς δὲ ἐν κώλοις λέξεως, ἡ μὲν, διῃρημένη ἐστίν· ἡ δὲ, ἀντικειμένη· διῃρημένη μὲν, οἷον,

"Πολλάκις ἐθαύμασα
'τῶν τὰς πανηγύρεις συναγαγόντων,
'καὶ τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας καταστησάντων.

¶ 15. Ἀντικειμένη δὲ, ἐν ᾗ ἑκατέρῳ τῷ κώλῳ, ἢ πρὸς ἐναντίῳ ἐναντίον σύγκειται, ἢ ταυτὸ ἐπέζευκται τοῖς ἐναντίοις· οἷον,

"Ἀμφοτέρους δ' ὤνησαν,
'καὶ τοὺς ὑπομείναντας,
'καὶ τοὺς ἀκολουθήσαντας·
"Τοῖς μὲν γὰρ, πλείω τῆς οἴκοι προσεκτήσαντο·
"τοῖς δὲ, ἱκανὴν τὴν οἰ-

offensionem statim *quandam* necesse est, propter incursum *illum*, fieri : [a] Quæ vero prolixa *sunt*, faciunt, ut *auditores* deficiant, quemadmodum *ii*, qui extra *curriculum progressi à proposità metâ* deflectunt : Nam & isti *plane* derelinquunt ambulationis *socios* : 12. [a] Similiter vero & Periodi *ipsæ*, quæ longæ sunt, *non jam amplius sunt Periodi*, *sed* fiunt Oratio, & simile *quiddam* Anabolis, i. *Dithyrambicorum principiis* : [a] Adeo ut *hîc* fiat *id*, quod Democritus Chius *alia in re* per jocū dixit in Menalippidem *Lyricum*, qui pro Antistrophis (*quas Dithyrambicorum more facere debuerat*) fecisset Anabolas;

"Sibi ipsi mala fabricatur vir, alii mala fabricans.
"Longa vero Anabola, ei qui fecit pessima :

Convenit enim tale etiam dicere in eos, qui longis Colis utentes, *sibi ipsi molestiam creant*. 13. [b] Quæ vero nimis brevia Cola *habent*, non fiunt *circunductiones & Periodi* : Itaque *hæ nimiâ brevitate* præcipitem auditorem agunt. ¶ 14. [c] Quæ autem in Colis *est Elocutio*, una quidem, Distincta est; altera vero, Opposita. [d] Distincta quidem; [e] velut,

"Admiratus sum sæpenumero eos,
'qui publicos conventus coegerunt ;
'& Gymnica certamina instituerunt.

¶ 15. [f] Opposita verò *est* in quâ per utrumque membrum, [1] aut *Contraria* vox contrariæ componitur ; [2] aut Idem *Membrum commune Contrariis* adjunctum est, *quod utraque illa devinciat* : velut,

"[g] Utrisque autem profuerunt *Athenienses*,
'& iis qui *domi* rem auxerunt,
'& iis qui *Coloniæ duces* sequuti sunt :
"[h] Illis enim, *qui profecti sunt*, plura *bona* acquisiverunt, quam quæ domi habebant :
"his vero, *qui manserunt*, *ea quæ do-*
'*mi*

a *Neque nimis* PROLIXA : *Talia* siquidem *deficere Auditorem faciunt*, priusquam ad mensuram destinatam perductus fuerit.

2 *Periodi* vero etiam *ipsæ*, *Nec* erunt *Nimium* PRODUCTÆ. ne, naturâ propriâ amissâ, *Orationes evadant*, & Melitorum Poetarum *Anabolis similes*.

a Tales enim Oratori *pronunciatu molestæ* erunt, sicut & Anabolæ Dithyrambico Poëtæ : quod illustratur *à Democriti joco*; per immutationem, seu παρῳδίαν duorum Hesiodi versuum :

b Neque *Membris Breviusculis Succinctæ* : Tales enim *tantum abest*, *ut* sint *Periodi* in orbem factæ ; ut *præcipitem Auditorem vehant* ; cum *ipsarum iter fractum* sit.

c Periodi in Membris, *genera primaria duo* :

d Una, *Distincta est* : cujus *membra disjuncta*, *se* mutuo *non spectant*.

e Ut illa ex Panegyric. Isocr. in Procem.

f Altera, *est Opposita* : cujus *modi*, *duo* :
1°,
2°,

g Exempla *utriusque modi* conjuncti ; (ex Panegyric.) Tam *Posterioris*, in quo commune membrum adjungitur duobus contrariis :
h Quam *Prioris* ; in quo contraria simpliciter opponuntur contrariis.

l Exempla *modi alterutrius: Posterioris* quidem, ex eâd. oratione;

Exemp. 1m, *in quo subsequitur commune membrum*, præcedentibus oppositis:

2m, Contra, *in quo præcedit*.

k Prioris modi exempla ex eâdem orat.

1m, *De Atheniensibus*, postquam contra Persas strenue se gessissent.

2m, *De factis & apparatu Xerxis* Persarum regis: Periodi hic binæ sunt.

3m, *De libertate coloniarum* populi *Atheniensis*.

4m, *De copiis Persarum* in Græciam transportatis.

5m, *De turpi fœdere cum Persarum rege*, icto.

6m, In fine ejusd. orat. ubi *affectum* orator *commovet*.

l Aliud exempl. ex Anonymo.

m Oppositio in Membris, præ cæteris Periodis, *suavitatis plenissima*: Quia *n* Et *constat ex contrariis è regione* collocatis, *quod cum scientiam claram*, tum *mirificam* inde *voluptatem parit*:

o Et *imitatur Syllogismum Elencticum*, qui & ipse compingitur ex ejusmodi contrariis. Vid li. 2. c. 25. p. 11.

p Secundaria *Periodorum genera*, sunt *Ornamenta* quædam duo; Unum, *Comparitas*;

q Alterum, *Assimilatio*; qua *membro. extrema* sunt *sono similia*, idque

r Vel *in principio membr.* cum *non articuli* seu conjunctiones, *sed nomina ipsa fuerint* similia:

s Vel *in fine*: ita ut *eædem syllabæ*, aut *casus*, aut *nomina* terminent:

'*mi possident*, satis ampla reliquerunt. Contraria *hîc sunt* Mansioni Consecutio; *&* ei quod satis *est*, id *quod* plus *est*. [1] "Ut & pecuniarum indigen-'tibus, & frui volentibus, *utrisq; sc.* '*conveniret*. *Hic* Fruitio Acquisitioni opponitur. [2] Et prærerea, "Contingit sæpe in hujusmodi *rebus, quæ* '*præter virtutem sunt*, " & prudentes adversâ fortunâ uti, " & imprudentes recte agere 16. [a] " Statim quidem [1] fortium præmia obtinuerunt; " non multo post, imperium maris adepti sunt. " [2] Navigasse quidem, per terram; ambulasse verò, per mare. " Cum Hellespontum quidem *ponte* junxisset. Athon verò *montem* perfodisset. [3] Et " Naturâ qui sunt cives, per legem civitate privari. " [4] Alii enim ipsorum, male perierunt; alii verò, turpiter servati sunt. [5] Et, " Privatim quidem, *Athenienses*, Barbaris servis uti; publice verò, multos ex sociis, pati *Barbaris servire*. [c6] Aut viventes habituros; aut mortuos relicturos. [l] Et, quod *Accusator* quidam dixit in Pitholaum, & Lycophronem in judicio: "Isti autem vos, cum domi essent, vendiderunt; profecti verò ad nos, *iterum* emerunt. Omnia enim hæc efficiunt *id Periodi genus*, quod dictum est 17. [m] Jucunda autem est ejusmodi Elocutio, [n] *tum* quia contraria *sunt per se* notissima, & juxta se posita (*per contentionem*) *fiunt adhuc* magis nota, tum [o] quia videtur similis Syllogismo *Elenctico*. Elenchus enim est oppositorum *in unum* collectio. Ac Oppositio quidem ejusmodi existit ¶ 18. [p] Comparitas verò est, si æqualia *sint* Cola, *ita ut verba verbis dimensa respondeant*: ¶ 19. [q] Assimilatio autem, si utraque ex Colis, similia obtineant extrema: [r] Necesse verò est *similia hæc*, aut in Principio *Colorum*, [s] aut in Fine, obtinere: Et Principium quidem, semper Nomina *similia habet*; Finis verò, *aut* postre-

'κοι κατέλιπον· ἐναντία, ὑπομονὴ, ἀκολούθησις· ἱκανὸν, πλεῖον· " Ὥστε καὶ τοῖς χρημάτων δεομένοις, καὶ τοῖς ἀπολαῦσαι βουλομένοις· ἀπόλαυσις κτήσει ἀντίκειται· καὶ ἔτι, " Συμβαίνει πολλάκις ἐν ταύταις, καὶ τοὺς φρονίμους ἀτυχεῖν, καὶ τοὺς ἄφρονας κατορθοῦν. 16. " εὐθὺς μὲν τῶν ἀριστείων ἠξιώθησαν, οὐ πολὺ δὲ ὕστερον τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάττης ἔλαβον· " πλεῦσαι μὲν διὰ τῆς ἠπείρου, πεζεῦσαι δὲ διὰ τῆς θαλάττης· " τὸν μὲν Ἑλλήσποντον ζεύξας, τὸν δ' Ἄθω διορύξας· καὶ " φύσει πολίτας ὄντας, νόμῳ τῆς πόλεως στέρεσθαι· " Οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν, κακῶς ἀπώλοντο· οἱ δ', αἰσχρῶς ἐσώθησαν· " ἰδίᾳ μὲν, τοῖς βαρβάροις οἰκέταις χρῆσθαι· κοινῇ δὲ, πολλοὺς τῶν συμμάχων περιορᾶν δουλεύοντας· " ἢ ζῶντας ἕξειν, ἢ τελευτήσαντας καταλείψειν· καὶ ὃ εἰς Πειθόλαόν τις εἶπε καὶ Λυκόφρονα ἐν τῷ δικαστηρίῳ, " οὗτοι δ' ὑμᾶς οἴκοι μὲν ὄντες ἐπώλουν· ἐλθόντες δ' ὡς ἡμᾶς ἐώνηνται· ἅπαντα γὰρ ταῦτα ποιεῖ τὸ εἰρημένον. 17. Ἡδεῖα δέ ἐστιν ἡ τοιαύτη λέξις, ὅτι τὰ ἐναντία γνωριμώτατα, καὶ παράλληλα μᾶλλον γνώριμα· καὶ ὅτι ἔοικε συλλογισμῷ· καὶ γὰρ ἔλεγχος, συναγωγὴ τῶν ἀντικειμένων ἐστίν· ἀντίθεσις μὲν οὖν τὸ τοιοῦτόν ἐστιν. ¶ 18 Παρίσωσις δὲ, ἐὰν ἴσα τὰ κῶλα. ¶ 19. Παρομοίωσις δὲ ἂν ὅμοια τὰ ἔσχατα ἔχῃ ἑκάτερον τῶν κώλων· ἀνάγκη δὲ ἢ ἐν ἀρχῇ, ἢ ἐπὶ τελευτῆς ἔχειν· καὶ ἀρχὴ μὲν, αἰεὶ τὰ ὀνόματα· ἡ δὲ τελευτὴ

τῆ, τὰς ἐχάτας συλλαβὰς, ἢ τῦ αὐτῦ ὀνόματος πλώσεις, ἢ τὸ αὐτὸ ὄνομα. 20. Ἐν ἀρχῇ μὲν, τὰ τοιαῦτα· "ἀγρὸν γὰρ ἔλαβεν - ἀργὸν παρ᾽ αὐτῦ· "Δωρητοί τ᾽ ἐπέλοντο· - παράρρητοί τ᾽ ἐπέεσιν. 21. Ἐπὶ τελευτῆς δὲ, "ᾠήθησαν αὐτὸν παιδίον τετοκέναι, - ἀλλ᾽ αὐτῦ αἴτιον γεγονέναι· "ἐν πλείσαις δὲ φροντίσι, - καὶ ἐν ἐλαχίσαις ἐλπίσι. 22. Πτῶσις δὲ ταὐτῦ, "ἄξιος δὲ σαθῆναι χαλκῦς, - ὐκ ἄξιος ὢν χαλκῦ. 23. Ταὐτὸ δ᾽ ὄνομα, "σὺ δ᾽ αὐτὸν καὶ ζῶντα ἔλεγες κακῶς, - καὶ νῦν γράφεις κακῶς. 24. Ἀπὸ συλλαβῆς δὲ, "τί ἂν ἔπαθες δεινὸν, - εἰ ἄνδρ᾽ εἶδες ἀργόν. 25. Ἔςι δὲ ἅμα πάντα ἔχειν ταὐτὸ, καὶ ἀντίθεσιν εἶναι τὸ αὐτό, καὶ πάρισον, καὶ ὁμοιοτέλευτον. 26. Αἱ δ᾽ ἀρχαὶ τῶν περιόδων σχεδὸν ἐν τοῖς Θεοδεκτείοις ἐξηριθμηνται. 27. Εἰσὶ δὲ καὶ ψευδεῖς ἀντιθέσεις, οἷον καὶ Ἐπίχαρμος ἐποίει, "Τόκα μὲν ἐν τήνοις ἐγὼν ἦν· - τόκα δὲ παρὰ τήνοις ἐγώ.

mas Syllabas, aut ejusdem nominis Casus, aut idem Nomen. 20. [t] In Principio quidem, *Similia ponuntur* hujusmodi, [s] "Agrum accepit, - *ægrum* ab ipso, *i. sterilem.*

" [a] Placati donis, - pacatique ore fuerunt.

21, [u] In fine autem, [r] *similes Syllabæ*; " [1] *Non* putarunt ipsum puerum peperisse; - sed ipsius causam fuisse.

" [2] In cura quidem plurimâ; - in spe vero mimina.

22. [a] Casus autem ejusdem; ut " [x] Dignus vero qui statuam habeat æteam, - cum minimè dignus sit ære; *i. æreo nummulo.*

23. [3] Idem vero nomen, " [y] Tu illi, etiam cum viveret, diceba: male; - & nunc *de mortuo* scribis male.

24. [z] A Syllabâ autē *extremâ sumitur Similitudo.* " [a] Quod utiq; accepisti mulum, - si hominem vidisti ignavum?

25. [b] Fieri autem potest, ut eadem *Periodus* hæc omnia simul habeat; & ut ipsa *eadem*, sit Oppositio, & Compar, & similiter - Desinens.

26. [c] Principia vero Periodorum *Quæ sint, & Quomodo se habeant*, in Theodectiis *Rhetoricis omnia* ferè enumerata sunt. 27. [d] Ac sunt etiam falsæ Oppositiones; velut etiam Epicharmus faciebat. "Interdum quidem cum illis ego eram; - interdum vero apud illos ego.

r *Prioris generis* exempla.

1 m, *De eo, qui* ab alio *donum exiguum* accepit.

2 m, Ex Iliad. 9o dictum à Phœnice *ad Achillem.*

s *Posterioris* exempla;

1 o Cum sint *plures eædem syllabæ*: dicitur ὁμοιοτέλευτον *similiter cadens*: Exempla.

1 *m* est, in verbis *ejusdem temporis.*

2 m, *In nominibus ejusdem inflexionis per casum.*

2 o, Cum sint *ejusdem nominis variæ terminationes*, seu *casus*, dcitur ὁμοιόπτωτον.

x Exempl. *Ironice* pronunciandum *in hominem nullius pretii.*

3 o Cum idem nomen terminat.

y Exempl. dict. *in eum qui mortuo* inimico *non pepercit.*

z Interdum *non una eademque* syllaba est, *verum similis.*

a Exempl. dict. *in eum, qui molestè ferebat* hominem *inertem.*

b Notand. *Periodum* aliquando *dari* his *omnibus* elegantiis 3 b. *ornatam. Oppositione, Comparitate, & Assimilatione* conjunctis.

c *De Periodis hîc summatim* dixit, *quæ fusius* lib. de arte dicendi ad Theodect.

d Dantur etiam *Sophisticæ Oppositiones*, quæ *primâ facie* videntur, nec *vere* sunt.

Dd *Tabula*

Tabula cap. 10. & 11.

Orationi, quo & numeris omnibus absoluta, & Auditori pergrata sit, accedat oportet URBANITAS, seu Facetiæ: Quam ut supra Enthymematib. quibusdam inesse monuimus, lib. 2 cap. 25. p. 11. ita & hic Elocutioni politiori sæpe Adjunctam & Consequentem esse intelligimus. De Facetiis igitur Urbanisque dicendum,

1°, Summatim, [Unde illa ducantur?] hoc est: [*Ex Quibus Enthymematibus?*] & [*Ex Quibus partibus Elocutionis?*] sc. Ex *Metaphorâ*, *Actu*, & *Oppositione*. } Cap. 10.

2°, Speciatim, de Metaphorâ, Actu, & Oppos. [Quamobrem hæc singula, seu Quomodo, Urbana fiant?] } Cap. 11.

De Urbanis, Unde illa ducantur?

Cap. X.

Demonstrat 1°, Urbana duci ex Enthymematis, & Elocutione illâ, quæ ocyus rei cognitionem parit, à par. 2. 2°, Qualia illa Enthymemata sint? par. 6. Et ex Quali Elocutione existat Urbanum? sc. Ex Oppositione, par. 7. Ex Metaphorâ, à par. 8. Ex Actu, par. 10. 3°, Ex Quali Metaphorâ & Actu ducatur lepos? par. 11.

a De *Lepidis* & *Eleganter-dictis* (*quæ Ridicula non sunt*) dicendum hoc cap. [*Unde*, illa ducantur?]

b *Non* tamen *de eruendis* & fabricandis *ipsis*.

c Sed *de modo Inveniendi*, & *de Locis*.

d UNIVERSIM igitur: Hoc *supposito*: ex lib. 1. cap. 11. *Facile de novo didicisse*, jucundum est:

* Ac proinde, *cum Vocabula res* exprimant.

e Ex illis, si *quæ facile-addiscere faciant*, ea jucundissima.

f Atqui *hoc non faciunt Linguæ*, quæ ignotæ sunt,

g *Nec propria*, quæ vulgo cognita.

h Sed (quæ mediæ naturæ est) *Metaphora*: Quippe *quæ notionem generis* suggerit nescienti.

i Exempl. ex Odyss. 13, ub i

ᵃ Quoniam vero explicatum est de his; *nunc*, Unde ducantur Urbana, & *ea* quæ Valde *omnibus* Probantur, dicendum *erit*. ᵇ Ac Conformare quidem *urbanitates*, est ingeniosi, vel exercitati *hominis*; *Conformandi rationem* Demonstrare, est Methodi hujus. Dicamus igitur, & *singula* enumeremus. ¶ 2. ᵈ Principium autem fit nobis hoc: Quòd, Facile *quicquam* discere, est omnibus naturâ jucundum: * Nomina autem significant aliquid: ᵉ Quare quæcunque ex nominibus efficiunt ut discamus, jucundissima *sunt*. 3. ᶠ Ac Linguæ quidem *Peregrinæ*, *sunt* incognitæ; ᵍ Propria vero *nomina*, *jam* scimus: ʰ Translatio autem efficit hoc maxime, *ut addiscamus*: ⁱ Cum enim dixerit *Poeta*, " Senectutem esse stipu-

Ἐπεὶ δὲ διώρισται περὶ τούτων, πόθεν λέγεται τὰ ἀστεῖα, καὶ τὰ εὐδοκιμοῦντα, λεκτέον· ποιεῖν μὲν οὖν ἐστὶ τοῦ εὐφυοῦς, ἢ τοῦ γεγυμνασμένου· δεῖξαι δὲ, τῆς μεθόδου ταύτης· εἴπωμεν οὖν καὶ διαριθμησώμεθα. ¶ 2. Ἀρχὴ δ' ἔστω ἡμῖν αὕτη· τὸ γὰρ μανθάνειν ῥαδίως *, ἡδὺ φύσει πᾶσιν ἐστί· τὰ δὲ ὀνόματα σημαίνει τι· ὥστε ὅσα τῶν ὀνομάτων ποιεῖ ἡμῖν μάθησιν, ἥδιστα. 3. Αἱ μὲν οὖν γλῶτται, ἀγνῶτες· τὰ δὲ κύρια, ἴσμεν· ἡ δὲ μεταφορὰ ποιεῖ τοῦτο μάλιστα· ὅταν γὰρ εἴπῃ " τὸ γῆρας καλάμην,

**Conjun. lib.* 1. *c.* 11. *p.*31.

μην, ἐποίησε μάθησιν καὶ γνῶσιν διὰ τοῦ γένους· ἄμφω γὰρ ἀπηνθηκότα. 4. Ποιοῦσι μὲν οὖν καὶ αἱ τῶν ποιητῶν εἰκόνες τὸ αὐτό· διόπερ ἂν εὖ, ἀστεῖον φαίνεται· ἔστι γὰρ ἡ εἰκών, καθάπερ εἴρηται πρότερον *, μεταφορὰ διαφέρουσα προθέσει· διὸ ἧττον ἡδύ, ὅτι μακροτέρως· καὶ οὐ λέγει ὡς τοῦτο ἐκεῖνο· οὔκουν οὐδὲ ζητεῖ τοῦτο ἡ ψυχή. 5. Ἀνάγκη δὴ καὶ λέξιν, καὶ ἐνθυμήματα ταῦτα εἶναι ἀστεῖα, ὅσα ποιεῖ ἡμῖν μάθησιν ταχεῖαν. ¶ 6. Διὸ καὶ οὔτε τὰ ἐπιπόλαια τῶν ἐνθυμημάτων εὐδοκιμεῖ· (ἐπιπόλαια γὰρ λέγομεν τὰ παντὶ δῆλα, καὶ ἃ μηδὲν δεῖ ζητῆσαι·) οὔτε ὅσα εἰρημένα ἀγνοούμενά ἐστιν, ἀλλ' ὅσων ἢ ἅμα λεγομένων ἡ γνῶσις γίνεται, κἂν εἰ μὴ πρότερον ὑπῆρχεν, ἢ μικρὸν ὑστερίζει ἡ διάνοια· γίγνεται γάρ, οἷον μάθησις· ἐκείνως δέ, οὐδέτερον· κατὰ μὲν οὖν τὴν διάνοιαν τοῦ λεγομένου, τὰ τοιαῦτα εὐδοκιμεῖ τῶν ἐνθυμημάτων. ¶ 7 Κατὰ δὲ τὴν λέξιν, τῷ μὲν σχήματι, ἐὰν ἀντικειμένως λέγηται, οἷον, "Καὶ τὴν τοῖς ἄλλοις κοινὴν εἰρήνην νομιζόντων, — τοῖς αὐτῶν ἰδίοις πόλεμον· ἀντίκειται πόλεμος εἰρήνῃ. ¶ 8. Τοῖς δ' ὀνόμασιν, ἐὰν ἔχῃ μεταφοράν· καὶ ταύτην μήτ' ἀλλοτρίαν· χαλεπὸν γὰρ συνιδεῖν. 9. Μήτ' ἐπιπόλαιον· οὐδὲν γὰρ ποιεῖ

* Conjun. c. 4. p. 1.

lam, fecit ut disceremus, & cognosceremus ob *ipsum* genus; *nempe* quià ambo defloruerunt. 4. [k] Ac idem quidem faciunt etiam Poetarum Imagines: [l] Quocirca si belle *adhibitæ fuerint*, *manifesto* apparet *ipsum* Urbanum: Est enim Imago (ut dictum est prius) translatio; [m] *verum* adjectione differens: Quamobrem minus jucunda est, [n] *&* quia tardius *rei cognitionem facit*, *quam Translatio*; [o] & quia non *directe* dicit *ipsum genus*, *sc.* hoc esse illud, (*quod facit Metaphora*) *sed similitudinem*, (*hoc esse quasi illud*:) proinde ne quærit quidem *Imaginem* hanc animus, *cum potius in rei naturâ occupatus sit*. 5. [p] Necesse igitur *jam est*, & Elocutionem, & [q] Enthymemata ea esse urbana, quæcunque celerem nobis *rei* cognitionem faciunt. ¶ 6. [r] [r] Quamobrem nec quæ nimis in promptu *sunt* Enthymemata, *belle* arrident: (In promptu enim dicimus *esse illa*, quæ cuilibet *sunt* perspicua: & quæ nihil opus fuerit quærere:) [s] Nec quæcunque, cum pronunciata sint, *adhuc* ignorantur; [t] sed *ea bellissima*, quæcunque vel, dum pronunciantur, *ab Auditore* intelliguntur, tametsi haud prius intellecta essent; [u] vel ratio *ipsa* paullò post assequitur: [x] Fit enim *utroque modo*, veluti *perceptio*, *&* disciplina *quædam*: [*] Illo vero modo, *quo res prolata*, *vel palam est*, *vel ignoratur*, neutrum *horum accidit*. Ac secundum quidem Sententiam illius *rei*, quæ dicitur, talia valde probantur Enthymemata: ¶ 7. [2] At secundum Elocutionem *urbanitas fit*, in Figurâ quidem, si Opposite dicatur; [y] veluti, "Et cæteris *Græcis* communem pacem putant, suis *esse* privatis *rebus* bellum: Opponitur hic bellum paci. ¶ 8. [z] In dictionibus vero *fit urbanum*, si habeant *illæ* Translationem, eamque neque alienam: Difficile enim *esset ipsam* contueri: 9. Neque nimis in promptu: Nullum enim affectum *in auditore* efficit.

Ulysses *de sua specie*, ad Eumæum subulcum.

k Similem quoque *notitiam* parit *Imago*:

l Unde, *Si belle prolata* sit, *urbanitate* lucet: siquidem *prope eadem* est *cum Metaphora*.

m Verum, *cum Nota Similitudinis* eidem *affigi* debeat, *idcirco* fit *minus grata*.

n Tum qui, *ob adjectionem illam*, *licet pusillam*, *serius* innotescit.

o Tum quia *non enunciat rei genus*, (quod præcipue expetimus) sed *ad similitudinem* abducit animos.

p Ex dictis efficitur, Urbana duci, Cum *ex Elocutione*, quæ non modo facile, sed & *celeriter rem doceat*.

q Tum *ex Enthymematis* etiam, *quæ idem* præstant.

r SPECIAlius, hinc 10 colligit; Inter *Enthymemata*, *non illa mereri Urbanitatis laudem*, quæ Vel *ita eminent*, *ut nullâ* novâ *cognitione* nos *perpolient*.

s Vel, cum *evoluta* sint, *etiamdum latent*, ut *spissior* sit *eorum* tardiorque *perceptio*.

t Sed *illa grata* festivaque, Tum *quæ simul comprehensa* sunt *ac edita*.

u Tum *quæ paullo interstitio mens insequitur*, ita ut una cum ipsis deveniat ad extremum.

x Posteriorib. enim his modis *addiscere te quidpiam sentias*.

* Priorib. duobus, *haud item*.

2. *Ex Elocutione* autem nascuntur *urbana* hæc: Unum, *in figurâ Elocutionis periodicâ*, quæ ex Oppositis membris est.

y Exemp, ex Isocr. orat. de Pace: ubi de iis qui criminabantur Philippum regem.

z Aliud, *in Nominibus* quibusdam, tum *iis*, *quibus idonea Translatio* inest.

a Tum *iis, quæ Translationi adjungunt Actum* : siquidem plus valeant oculis subjecta, quam per aurem demissa.

b Tria igitur *in Elocutione* Urbane se habent, 1 *Translatio*, 2 *Oppositio*, & 3 *Actus*.

c SPECIALissime ; Et *Traslationum* 4. *specieb.* lib. Poetic. enumeratis, *mirificam sapit urbanitatem*, 4ª, quæ sumitur *ex proportione*.

d Exempla ejusdem cummulata :

1 m *Periclis* id Orat funber.

2 m *Leptinis*, de ope ferendâ Spartæ ; ne *Græcia deformis* fieret, altero *effosso oculo*, sc. *Spartâ*, Alter, enim erat Athenæ.

3 m *Cephisodoti*, qui *Charetis* inscitiam irrisit, quod *rationes referre* cogitaret, dum *populum* haberet *bello Olynthiaco* pressum, ipsiusque operâ egentem.

e Altera ejusdem Metah.

4 m *Iphicratis*, qui *Epidaurum* omnemque Illyrici oram appellavit *belli viatica*, i. subsidia.

5 m *Pitholai*, qui Atheniensium *navem* παραλον per *paragramma* vocabat ῥόπαλον, *clavam*.

f Et *Sestum*, *arcam annonæ*, ejus sc. quæ *in Piræum* copiose *convecta* fuit.

6 m *Periclis*, qui *Aeginam* voc. *Piræei lemam*, quod ejus gloriam obscuraret.

7 m *Meroclis*, qui *ab Eubulo* in jus vocatus, significavit *magna illum furta* in repub. *exercuisse*, *se* vere *minima*.

8 m *Anaxandridæ*, qui *virgines grandes* innuptas, per Metaph. à foro dixit, *intra diem judicii non stetisse*. i. *idoneum nubendi tempus transiisse*.

ficit. ¶ 10. ª Præterea, si *Translatio rem* ante oculos ponat : *Ut enim animus commoveatur*, cernere potius oportet ea, quæ *jam* aguntur, quam quæ futura *sunt*. ᵇ Oportet igitur hæc tria *sibi* proponere ; ¹ Translationem, ² Oppositionem, & ³ Actum. ¶ 11. ᶜ Cum autem Translationum quatuor *genera* sint ; *præ cæteris ea* probantur maxime, quæ *sunt* ex proportione : ᵈ ut ¹ Pericles dixit, " Juventutem mortuam in bello, sic sublatam esse ex civitate, ut si quis ver ex anno tolleret. Et ² Leptines de Lacedæmoniis *bello gravi afflictis* : " Non *oportere Athenienses* permittere, ' Græciam (*tanquam mulierem formosam*) altero captam esse oculo. Et ³ Cephisodotus, cum ¹ Chares *dux* studeret, *administrata à se reipub.* rationes reddere, bello Olynthiaco *adhuc* manente, indignabatur dicens, " Eum ' *jam* in *angusto* furno populum habere, & *anxiè* conari ratione reddere. ᵉ Et cohortans aliquandò Athenienses, ut in Eubœam frumentatum irent ; *ne illi tardius hoc facerent*, addidit. " Oportere Militiadis decretum *in expeditionem* proficisci. ⁴ Et Iphicrates, cum Athenienses cum Epidauro maritimâque orâ fœdus icissent, molestè tulit dicens, " Ipsos belli viatica sustulisse. Et ⁵ Pitholaus. " ¹ Paralum *Atheniensium* navem vocavit, clavam populi, *quæ piratas contunderet*. ᶠ Et " Sestum *oppidum in Hellesponto*, cellam *seu arcam* frumentariam Piraei. Et ⁶ Pericles " *Insulam Æginam Piræo oppositam*, jubebat tollere, maculam *portus Piræei*. Et ⁷ Merocles, cum *Eubulum* quendam bonum virum nominasset, dixit " Nihilo *se in Magistratu* esse *illo* nequiorem : Illum enim in tertiis usuris nequam esse ; se verò in decimis. Et ⁸ Anaxandridæ Jambicum de filiabus *præ paupertate* nubere cunctantibus.

" Legitimum diem transgressæ mihi ' nuptiarum virgines :

πάχειν. ¶ 10. ᵇ Ἔτι, εἰ πρὸ ὀμμάτων ποιεῖ· ὁρᾶν γὰρ δεῖ τὰ πραττόμενα μᾶλλον, ἢ μέλλοντα· δεῖ ἄρα τούτων στοχάζεσθαι τριῶν, μεταφορᾶς, ἀντιθέσεως, ἐνεργείας. ¶. 11. Τῶν δὲ μεταφορῶν τεττάρων οὐσῶν *, εὐδοκιμοῦσι μάλιστα αἱ κατ' ἀναλογίαν· ὥσπερ Περικλῆς ἔφη, † " τὴν νεότητα τὴν ἀπολομένην ἐν τῷ πολέμῳ, οὕτως ἠφανίσθαι ἐκ τῆς πόλεως, ὥσπερ εἴ τις τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξέλοι. καὶ Λεπτίνης περὶ Λακεδαιμονίων, " οὐκ ἐᾶν [περιϊδεῖν] τὴν Ἑλλάδα ἑτερόφθαλμον γενομένην· καὶ Κηφισόδοτος, σπουδάζοντος Χάρητος εὐθύνας δοῦναι περὶ τὸν Ὀλυνθιακὸν πόλεμον, ἠγανάκτει, φάσκων, " εἰς πνῖγμα τὸν δῆμον ἔχοντα, τὰς εὐθύνας πειρᾶσθαι δοῦναι· καὶ παρακαλῶν ποτε τοὺς Ἀθηναίους εἰς Εὔβοιαν ἐπισιτισαμένους, ἔφη, " δεῖν ἐξιέναι τὸ Μιλτιάδου ψήφισμα· καὶ Ἰφικράτης, σπεισαμένων Ἀθηναίων πρὸς Ἐπίδαυρον καὶ τὴν παραλίαν, ἠγανάκτει, φάσκων, " αὐτοὺς τὰ τοῦ πολέμου τὰ ἐφόδια παρῃρῆσθαι· καὶ Πειθόλαος, " τὴν Πάραλον, ῥόπαλον τοῦ δήμου, " Σηστὸν δὲ, τηλίαν τοῦ Πειραιέως· καὶ Περικλῆς " τὴν Αἴγιναν ἀφελεῖν ἐκέλευσε, τὴν λήμην τοῦ Πειραιέως· καὶ Μοιροκλῆς, " οὐδὲν ἔφη πονηρότερος εἶναι, ὀνομάσας τινὰ τῶν ἐπιεικῶν· " ἐκεῖνον μὲν γὰρ ἐπὶ τρίτων τόκων πονηρεύεσθαι· αὐτὸν δὲ ἐπὶ δεκάτων· καὶ τὸ Ἀναξανδρίδου ἰαμβεῖον ὑπὲρ τῶν θυγατέρων πρὸς τὸν γάμον ἐγχρονιζουσῶν, " ὑπερήμεροί μοι τῶν γάμων αἱ παρθένοι.

καὶ

*Conjun. Poet. ca. 13. p. 8.

† Conjun. lib. 1. c. 7. pa. 49.

καὶ τὸ Πολυεύκτου εἰς ἀποπληκτικόν τινα Σπεύσιππον, "τὸ μὴ δύνασθαι ἡσυχίαν ἄγειν ὑπὸ τῆς τύχης, ἐν πενταςυρίγγῳ νόσῳ δεδεμένον· καὶ Κηφισόδοτος, "τὰς τριήρεις ἐκάλει μύλωνας ποικίλους· ὁ Κύων δὲ, "τὰ καπηλεῖα, τὰ Ἀττικὰ φιδίτια. 12. Αἰσίων δὲ, "ὅτι εἰς Σικελίαν τὴν πόλιν ἐξέχεαν· τοῦτο γὰρ μεταφορὰ, καὶ πρὸ ὀμμάτων· καὶ "ὥστε βοῆσαι τὴν Ἑλλάδα· καὶ τοῦτο τρόπον τινὰ μεταφορὰ, καὶ πρὸ ὀμμάτων· καὶ ὥσπερ Κηφισόδοτος, "εὐλαβεῖσθαι ἐκέλευε, μὴ πολλὰς ποιήσωσι τὰς συνδρομὰς ἐκκλησίας· καὶ Ἰσοκράτης, "πρὸς τοὺς συντρέχοντας ἐν ταῖς πανηγύρεσι· καὶ οἷον ἐν τῷ ἐπιταφίῳ, "Διότι ἄξιον ἦν ἐπὶ τῷ τάφῳ τῷ τῶν ἐν Σαλαμῖνι τελευτησάντων, κείρασθαι τὴν Ἑλλάδα, ὡς συγκαταθαπτομένης τῇ ἀρετῇ αὐτῶν τῆς ἐλευθερίας· εἰ μὲν γὰρ εἶπεν, "ὅτι ἄξιον δακρῦσαι συγκαταθαπτομένης τῆς ἀρετῆς, μεταφορὰ, καὶ πρὸ ὀμμάτων· τὸ δὲ, "τῇ ἀρετῇ τῆς ἐλευθερίας, ἀντίθεσίν τινα ἔχει· καὶ ὡς Ἰφικράτης εἶπεν· "ἡ γὰρ ὁδός μοι τῶν λόγων διὰ μέσων τῶν Χάρητι πεπραγμένων, ἐστὶ μεταφορὰ κατ' ἀναλογίαν· καὶ "τὸ διὰ μέσου, πρὸ ὀμμάτων ποιεῖ· καὶ τὸ φάναι, "παρακαλεῖν τοὺς κινδύνους τοῖς κινδύνοις βοηθήσοντας, πρὸ ὀμμάτων καὶ μεταφορά· καὶ Λυκολέων ὑπὲρ Χαβρίου· "οὐδὲ τὴν ἱκετηρίαν αἰσχυνθέντες αὐτοῦ τὴν εἰκόνα τὴν χαλκῆν; μεταφορὰ γὰρ ἐν τῷ παρόντι, ἀλλ' οὐκ αἰεὶ, ἀλλὰ πρὸ ὀμμάτων· κινδυνεύοντος γὰρ αὐτοῦ, ἱκετεύει ἡ εἰκών· τὸ ἄψυχον δὴ ἔμψυχον· "τὸ ὑπόμνη-

Et [9] *illud* Polyeucti in apoplecticum quendam Speusippum, *& civem turbulentum*; "Eum non posse quietem agere à fortunâ, *tametsi* in Pentasyringo morbo colligatus *esset*. Et [10] Cephisodotus "Triremes, appellabat Pistrina variè picta, *quæ frumentum converherent*, &c. [11] *Diogenes* autem Cynicus, "Cauponas *vocabat* Attica Phiditia, *i. sobria Atheniensium convivia*. 12 *[1] Æsion verò *ajebat*, "*Athenienses* in Siciliam civitatem suam effudisse: Hoc. n. *est* & Translatio, & Ante-oculos-*positio*. Et [g] "Usque adeo, ut exclamârit Græcia: Et hoc quodammodò *est* Translatio, & Ante-oculos. Et ut [2] Cephisodotus "*Athenienses* cavere jubebat, Ne multos facerent congressus *bellicos*, *i.* conciones. Et [3] Isocrates *inquit*, "*Apud eos verba facere*, qui concurrunt in conventibus publicis, *esse inutile*. Et velut [4] *celeberrimum illud in Oratione* Funebri *Lysiæ*; "Quare æquum erat apud eorum sepulchrum, qui in Salamine occubuerunt, tonderi *totam* Græciam; tanquam simul sepultâ, cum illorum fortitudine, *Græcorum* libertate. [h] Si enim dixisset; "Æquum esse lachrymare *debere Græciam*, consepultâ virtute; Translatio *hoc esset*, & Ante-oculo: [i] At illud, "cum virtute, libertate; Oppositionem quandam habet. Et ut [5] Iphicrates dixit; "Iter enim mihi orationis erit per medias à Charête res gestas: *Hic* Translatio ex proportione *est*; & illud "Per medias, Ante-oculos-ponit. Et dicere, [k] "*Oportere* advocare pericula, periculis opem latura, Ante-oculos, & Translatio. Et [6] Lycoleon *ad Judices* pro Chabriâ *Reo*; "Neque supplicem, estis veriti, æream, quam ei *erexistis*, statuam? Translatio enim hæc est in *re* præsenti, sed non semper; verum *ita ut sit* Ante-oculos-*positio*. Pro ipso enim, dum periclitatur, *jam* supplicat statua: Inanimatum ergo *introducitur*, *ut* animatum. Et illud, [l] "*Pro Monumento*, Commentarium

9 m *Polyeucti Sphettii* Oratoris Attici, *in Speusippum*; Eum *Apoplexiæ vinculo non cobiberi à* moliendis *rebus novis*.

10 m *Cephisodoti*, qui *triremes* nuncupavit *Pistrina*: (*in quib. plecterentur remiges*, *ut servi.*)

11 m *Diogenis*: *Cauponas* esse *Atheniensibus*, tu *Laconum Phiditia*.

* Exempla *Metaph. simul & Acti*.

1 m *Aesionis*: de magno *militum numero in Siciliam* misso.

g Et de *Græciâ*, quasi muliere *vociferante*.

2 m *Cephisodoti*, qui turbulentas *conciones*, voc. *conflictiones bellicas*.

3 m *Isocrat.* ad Philipp. Eâdem Metaphorâ, *convenientes ad nundinas*, voc. *concurrentes ad prælium*.

4 m *Lysiæ* in orat. funeb. *pro Corinthiis*, *qui contra Persas in prælio occubuissent*.

h *Summa elegantia hujus* urbanæ *sententiæ* fuit; quia *non solum Metaphoram & Actum* habet.

i *Sed & tertium ornatum*, scil. *Oppositionem* quandam.

5 m *Iphicratis* de orat. sua, eam *iter facere*, i. *exponere* omnes *Charetis res* gestas.

k Simile illud; *Imploranda* esse *pericula*, &c. *i. obeunda* esse, ut *ex gravioribus te subtrahas*.

6 m. *Lycoleonis*; qui *Chabriæ* civis benè meriti *statuam*, vocab. *ejus supplicem*; *quod* ea *supplicantis fungeretur* vice.

l Et *Monumentum*, voc. *Commentarium*, quo res gestæ narrantur.

7 m, *Isocr. in Panegyr.* de *humili Persarum institutione* & moribus.

8 m, *Timæi Platon. Mentem* voc. *lumen*, quod res *patefaciat obscuras.*

9 m *Isocr. in Panegyr.* ubi *hortatur Græcos*, *pacem* inter se *stabilem* perpetuamque *contrahant.*

m Et *ex eâdem* : ubi queritur *de iniquo fœdere* cum Persis icto; *quod illis* multo *gloriosius* sit *futurum*, *quam* si *trophæum de Græcis* statuissent.

10 m, *De civitatum peccatis* : quæ *hominum contumeliis*, tanquam *legum pœnâ* plectuntur.

n Epilog. dict. à part. 11.

tarium operum civitatis. Et [7] "semper quoquo modo meditantes, ut 'humiliter sentiant. *i. servitutem tolerent* : Meditari enim *propriâ significatione*, est quiddam augere *velle*. Et [8] "Quod Deus accendit lumen in animâ, *i. Mentem* : Ambo enim rem aliquam illustrant : [9] "Non enim *pace sancitâ*, dissolvimus bella, sed differimus : Ambo enim futurum *aliquid* significant, & *ipsa belli* dilatio, & ejusmodi pax. Et dicere, [m] "Pactiones '*pacis*, trophæum esse *Persarum regi* 'multo præclarius, quàm ea quæ in 'bellis fiunt. Hæc enim, *quæ in bello*, 'pro re parvâ & unius *victoriæ* fortunâ *fiunt*; Illæ vero, *Pactiones*, pro toto 'bello *conficiendo* : Ambo enim victoriæ *sunt* insignia. *Et*, [10] "Quod etiam civitates *licet impune peccent*, hominum tamen vituperationi *tanquam* '*legum judicio*, dant pœnas magnas : 'Nam pœnæ solutio est damnum quoddam justum. 13. [n] Ac quod Urbana quidem & ex Translatione per proportionem, ducantur, & ex *rei* Ante-oculos-*Positione*, dictum est.

'μαστῶν τῆς πόλεως ἔργων· καὶ "πάντα τρόπον μικρὸν 'φρονεῖν μελετῶντες· "τὸ γὰρ μελετᾶν, αὔξειν τι ἐστί· καὶ "ὅτι τὸν νοῦν ὁ θεὸς 'φῶς ἀνῆψεν ἐν τῇ ψυχῇ· ἄμφω γὰρ δηλοῖ τι· "οὐ γὰρ 'διαλυόμεθα τοὺς πολέμους, ἀλλ' 'ἀναβαλλόμεθα· ἄμφω γάρ ἐστι μέλλοντα, καὶ ἡ ἀναβολὴ, καὶ ἡ τοιαύτη εἰρήνη· καὶ "τὸ, 'τὰς συνθήκας φάναι τρόπαιον εἶναι πολὺ κάλλιον τῶν 'ἐν τοῖς πολέμοις γινομένων· 'τὰ μὲν γὰρ ὑπὲρ μικρῶν, καὶ 'μιᾶς τύχης· αὗται δὲ, ὑπὲρ 'παντὸς τοῦ πολέμου· ἄμφω γὰρ νίκης σημεῖα· "ὅτι καὶ αἱ 'πόλεις τῷ ψόγῳ τῶν ἀν'θρώπων μεγάλας εὐθύνας 'διδόασιν· ἡ γὰρ εὐθύνη, βλάβη τις δικαία ἐστίν. 13. Ὅτι μὲν οὖν τὰ ἀστεῖα ἐκ μεταφορᾶς τε τῆς ἀνάλογον λέγεται, καὶ τοῦ πρὸ ὀμμάτων ποιεῖν, εἴρηται.

De *Actu*, *Metaphorâ*, & *Oppositione*, [*Quamobrem* & *Quomodo fiant Urbana?*

Cap. XI.

Primò de actu, seu Subjectione ante oculos urbanâ, à par. 1. *Dein de Metaphoris urbanis, sivè solitariè posita sint, par.* 8. *Sivè cum aliis rebus conjunctæ, à par.* 9.0, *De figurâ Elocutionis seu Oppositione Urbanâ, à par.* 18. *De Imaginibus Urbanis, à par.* 23. *Et Proverbiis, par.* 28. *De Urbanis Hyperbolis, à par.* 29.

a De *Subjectione ante oculos.*

1 *m*, [*Quid sit?*] *Ponunt* enim *ante oculos nomina illa*, quæ *ostendunt res ut agentes*, nec cessantes.

b Interdum enim *Metaphora solitaria* est, absque ullo Actu.

c Ut illa *Simonidis apud Platon.* in Protagorâ.

Interdum *Actus est Metaphoræ adjunctus* : idque 2 *b* mod.

10, Gum *Actus sit simpliciter Metaphoræ adpositus.*

d Exempl. *Oratoria*, (*ex Isocr. and Philipp.*) 1 m.

[a] Dicendum autem *nunc est*, Quid dicamus *ponere* Ante-oculos, & quo fiat Urbanum, Quid faciendum *sit*. 2. [1] Dico igitur, ea *nomina* Ponere ante oculos, quæcunque res agentes significant; [b] velut, [c] "Dicere bonum virum, esse, Quadratum, Translatio *est* : *Hæc* enim ambo *sunt res* perfectæ, sed non significant Actum. 3. [1] Verum [d] illud, "Flo-

Λεκτέον δὲ, τί λέγομεν πρὸ ὀμμάτων *, καὶ τί ποιοῦσι γίγνεται τοῦτο †. 2. Λέγω δὴ πρὸ ὀμμάτων ταῦτα ποιεῖν, ὅσα ἐνεργοῦντα σημαίνει· οἷον "τὸν ἀγα'θὸν ἄνδρα φάναι εἶναι τετρά'γωνον ||, μεταφορά· ἄμφω γὰρ τέλεια, ἀλλ' οὐ σημαίνει ἐνέργειαν. 3. Ἀλλὰ τὸ, "ἀν'θοῦσαν

* Infr. p. 2.
† Par. 5.
|| Conjun. 1. Ethic. cap. 11.

θοῦσαν ἔχοντος τὴν ἀκμὴν, ἐνέργεια· καὶ τὸ, "σὲ δ' ὥσπερ ἄφετον, ἐνέργεια· καὶ,

"Τοὐντεῦθεν οὖν Ἕλληνες ἀΐξαντες ποσί·

τὸ ἀΐξαντες, ἐνέργεια, καὶ μεταφορά. 4. Καὶ ὡς κέχρηται Ὅμηρος πολλαχοῦ, τῷ τὰ ἄψυχα, ἔμψυχα λέγειν, διὰ τῆς μεταφορᾶς. 5. Ἐν πᾶσι δὲ τὸ ἐνέργειαν ποιεῖν, εὐδοκιμεῖ· οἷον, ἐν τοῖσδε,

"Αὖτις ἐπὶ δάπεδόν τε κυλίνδετο λᾶας ἀναιδής· καὶ,

"---ἔπτατ' ὀϊστός. Καὶ,

"--- Ἐπιπτέσθαι μενεαίνων. Καὶ,

"Ἐν γαίῃ ἵσταντο λιλαιόμενα χροὸς ἆσαι. Καὶ,

"Αἰχμὴ δὲ στέρνοιο διέσσυτο μαιμώωσα.

6. Ἐν πᾶσι γὰρ τούτοις διὰ τὸ ἔμψυχα εἶναι, ἐνεργοῦντα φαίνεται· "τὸ ἀναισχυντεῖν γὰρ, καὶ "μαιμᾶν, καὶ τἆλλα, ἐνέργεια· ταῦτα δὲ προσῆψε διὰ τῆς κατ' ἀναλογίαν μεταφορᾶς· ὡς γὰρ ὁ λίθος πρὸς τὸν Σίσυφον, ὁ ἀναισχυντῶν πρὸς τὸν ἀναισχυντούμενον. 7. Ποιεῖ δὲ καὶ ἐν ταῖς εὐδοκιμούσαις εἰκόσιν ἐπὶ τῶν ἀψύχων, ταῦτα.

"Κυρτὰ, φαληριόωντα· πρὸ μέν τ' ἄλλ', αὐτὰρ ἐπ' ἄλλα· κινούμενα γὰρ καὶ ζῶντα ποιεῖ πάντα· ἡ δ' ἐνέργεια, μίμησις. ¶ 8. Δεῖ δὲ μεταφέρειν, καθάπερ εἴρηται πρότερον *, ἀπὸ οἰκείων, καὶ μὴ φανερῶν· οἷον, καὶ ἐν φιλοσοφίᾳ τὸ ὅμοιον, καὶ ἐν πολὺ διέχουσι θεωρεῖν, εὐστόχου, ὥσπερ Ἀρχύτας ἔφη "ταὐτὸν

* *Cap. præc. p. 8.*

rentem habet ætatis vigorem, Actus *est*. Et [a] illud, "Te vero tanquam solutum *vinculis*, *liberumque animal*; *est* Actus: *e* &,

"Hinc igitur Græci concitati pedibus:

Illud Concitati, Actus *est*, & Translatio. 4. Et, ut [a] passim usus est Homerus; cum res inanimatas, animatas *esse* per Translationem dicat. 5 [a] In omnibus autem *istis*, Actum *quendam* efficere, *mirifice* probatum est; veluti in his,

"[1] Retro autem ad ima volvebatur lapis impudens. Et,

"[2]---Evolavit *Heleni* sagitta, *ut Menelai pectus feriret*. Et

"[f]-- *Sagitta* ardens desiderio volandi. Et,

"[3] *Interea* stabant *spicula* cupientia *hostium* corpore satiari. Et,

"[4] Cuspis autam *Menelai*, penetravit pectus *bellici* furoris plena.

6. [g] In omnibus enim his, quia animata *facta* sunt, *ideo* Agentia *esse* apparent: Nam "esse Imprudentem, & [h] "esse Furoris plenum, & cætera; *sunt* Actus: [i] Hæc autem applicuit *Homerus* per Translationem ex proportione *sumptam*; Ut enim *se habet* lapis ad Sisyphum; *sic* Impudens *ad eum*, apud quem *ipsum* non pudet. [k] *Eadem vero* (*Actum & Translationem*) facit *Homerus* etiam in Imaginibus Urbanis, quæ *sumuntur* de rebus inamitatis: *Ut*,

"[l] Curvi *fluctus* albicantes, ante quidem alii *volvuntur*; at post hos *alii subsequuntur*. [m] Facit enim *Poëta* ut omnes *fluctus* moveantur & vivant. Actus autem, *est ipsius rei quæ ità exprimitur*, imitatio. ¶ 8. [n] Translationes autem sumere oportet, ut antea dictum est, ab iis quæ *ita* domestica *sunt*, ut ne *nimis tamen sint* manifesta: [o] Velut, etiam in Philosophiâ, *acuti & solertis hominis* est, id quod in rebus etiam valdè *inter se* distantibus simile *est*, intueri: [p] Ut Archytas dixit; "Idem esse Arbitrum,

2 *m*, Ubi suadetur bellum cum Persis.

e Exempl, *Poëtic*. ex Eurip- Iphigeniâ.

2° *Cum Actus sit rerum inanimatarum*, quæ *per Metaphoram introducuntur ut animatæ*; uti passim *apud Homer*.

2 m, [*Quamobrem & in Quali Actu* fiat *urbanum?*] sc. *In modo posteriori*, qui *mirificâ urbanitate* oblectat.

Examp. 1 m, *de lapide Sisyphi*: ex Necyia, odyss. 11.

2 m, *De sagitis*, Iliad. 13.

f Et Iliad. 4.

3 m, *De Spiculis*, Iliad, 11. & 21.

4 m, *De Cuspide*, Iliad. 15.

g In hisce exemplis, constat, Et *Actum inesse*; ac Quibus verbis insit: Cum in exempl. 10.

h Tum in ulto, &c.

i Et *Translationem ex Proportione subesse*: ut in 1° exempl. de Sisypho: Idem autem intellig. de cæteris.

k Reducuntur *huc Imagines, quæ à tali Actu Metaphorico* sumuntur; *quales* summa arte *contexuit* Homerus.

l Ut Iliad. 13. in fine, Trojanorum impetum assimulavit fluctibus.

m Eos enim dum *sponte se agitentes* fingit, id servat, *quod Poëtæ est, imitationem*, i. Actum.

n De Metaphoris [*Quomodo sumendæ?*] Simpliciter quidem (ut supra) & solitarie spectatæ, *sumendæ* tibi erunt *a rebus affinibus & propinquis*, *non* tamen *palam notis*. Hoc *urbani hominis* est.

o Sicut contra, *in Philosophia, perspicacissimi viri* est, *Simile notare* posse *in rebus toto genere semotis*.

p Exemp. 1 *m* Archytæ, de *forensis arbitri & Aræ* similitudine.

trum, & Aram: Ad utrumque enim, id quod injuriam accepit, confugit. ᵐ Aut si quis diceret, "Anchoram & 'Cremastram idem esse: Ambo enim 'idem quiddam *præstant*; sed differunt 'in eo, quod *alterum* superne, *alterum* 'inferne *pendet*. ³ Et illud, "Æqua-'tas esse civitates; *notat* idem *quiddam* in rebus genere *inter se* differentibus; *nempè* Æquale in Superficie terræ & in Potentiâ. ¶ 9. ᵠ Sunt autem etiam Urbana plurima ʳ per Translationem simul, & ex Deceptione *Auditorem* præoccupante: ʳ Sic enim *eum jam* didicisse *quidpiam*, fit magis perpicuum, *eo* quod contra *se id* habeat, *atque prius putârat*; ˢ & *ipsius* profectò animus sic *intra pectus* loqui videtur; "Ego autem erra-'bam. 10. ² Et ex Apophthegmatis sane, ea sunt urbana, quæ *sumuntur* ex eo, quod non dicat *id* quod *verba ipsa* sonant: ᵗ velut illud Stesichori *in Locrenses*, "Cicadas apud eos humi 'cantaturas. 11. ³ Et quæ scite in modum Ænigmatis formata *fuerint*, ob eandem causam, *cum intelliguntur*, jucunda *sunt*. Perceptio enim *in istis fit*, atque editur *etiam* Translatio. 12. ᵖ Et, quod dicit Theodorus, *jucundum est*, Nova *sc.* proferre: *Hoc* autem fit, quando *id*, *quòd dicitur*, ⁿ præter opinionem fuerit, ᵒ & non ex priori (ut ille ait) opinione *dicatur*; sed *ita* ut ea, quæ in Ridiculis leviter immutata *sunt*. 13. ᵖ Quod *quidem* ipsum valent ᵠ rum Salsa dicta, quæ *quod ex literis syllabisve spectantur*, Paragrammata *vocant*: *Hæc* enim *jucunde* fallunt *Auditorem*. 14. ʳ Tum *ea quæ* in metris *inexpectato afferuntur*: Non enim *ita deinceps afferuntur*, ut Audiens *à principio* existimabat.

"Ingrediebatur autem habens sub pedibus Perniones:

Ille vero *Auditor* putavit *fuisse* dicturum, "Talaria. 15. ˢ Hoc autem *inexpectatum*, simul ac dictum est, perspicuum oportet esse. 16. ᵗ Para-

'εἶναι διαιτητήν, καὶ βωμὸν· ἐπ' ἄμφω γὰρ τὸ ἀδικούμενον καταφεύγει· ἢ εἴ τις φαίη "ἄγκυραν καὶ 'κρεμάστραν τὸ αὐτὸ εἶναι· 'ἄμφω γὰρ ταὐτό τι· ἀλ-'λὰ διαφέρει τῷ ἄνωθεν, 'καὶ κάτωθεν· καὶ "τὸ ἀνωμαλίσθαι τὰς πόλεις, ἐν πολὺ διέχουσι ταὐτὸ, ἐν ἐπιφανείᾳ, καὶ δυνάμεσι τὸ ἴσον. ¶ 9. Ἔστι δὲ καὶ τὰ ἀστεῖα τὰ πλεῖστα διὰ μεταφορᾶς, καὶ ἐκ τοῦ προσεξαπατᾶν· μᾶλλον γὰρ γίγνεται δῆλον, ὅτι ἔμαθε παρὰ τὸ ἐναντίως ἔχειν· καὶ ἔοικε λέγειν ἡ ψυχὴ ὡς ἀληθῶς, "ἐγὼ δὲ ἥμαρτον. 10. Καὶ τῶν ἀποφθεγμάτων δὲ τὰ ἀστεῖά ἐστιν ἐκ τοῦ μὴ ὅ φησι, λέγειν· οἷον τὸ τοῦ Στησιχόρου *, "ὅτι οἱ 'τέττιγες ἑαυτοῖς χαμόθεν 'ᾄσονται. 11. Καὶ τὰ εὖ ᾐνιγμένα † διὰ τὸ αὐτὸ ἡδέα· μάθησις ‖ γάρ, καὶ λέγεται μεταφορά. 12. Καὶ ὃ λέγει Θεόδωρος, τὸ καινὰ λέγειν· γίγνεται δὲ, ὅταν παράδοξον ᾖ, καὶ μὴ (ὡς ἐκεῖνος λέγει) πρὸς τὴν ἔμπροσθεν δόξαν· ἀλλ' ὥσπερ ἐν τοῖς γελοίοις τὰ παραπεποιημένα. 13. Ὅπερ δύναται καὶ τὰ παρὰ γράμμα σκώμματα· ἐξαπατᾷ γάρ. 14. Καὶ ἐν τοῖς μέτροις· οὐ γὰρ ὥσπερ ὁ ἀκούων ὑπέλαβεν.

"— Ἔστειχε δ' ἔχων ὑπὸ
ποσσὶ χίμετλα.

ὁ δ' ᾤετο "πέδιλα ἐρεῖν. 15. Τοῦτο δ' ἅμα λεγομένου, δεῖ δῆλον εἶναι. 16. Τὰ δὲ παραγράμματα

2 m, De *communi ratione rei Nauticæ*, sc. *Anchoræ*, & *Cremastræ*, i. unci in quo vas aliudve suspenditur.

3 m, De *simili Aequalitate in Civili potentiâ & in Campi planitie*. Unde Isocrates *civitates*, quarum imperium imminutum erat, *complanatas* vocavit.

q SPECI Atim vero, Metaphoræ *cum aliis rebus conjungi* possunt, quo *fiant lepidæ*.

1° *Cum fallaciâ Auditorem prensante, & mox retectâ.*

r Hoc festivum esse, prob. tum *Quia deceptione discussâ*, jam aliquid *didicisse gaudemus*.

ſ Tum *quia, cum errore agnito, semetipsum corrigat animus*, *jucunditatem sentit*: ex lib. 1. c. 11. p. 31.

2° *Cum spinosis Apophthegmatis*; in quibus quod *subobscure verbis* latuit, id mox *abactâ ignorantiâ*, *resciscere perjucundum* est:

t Talis est sententia Stesichori, de qua supr. lib. 2.

3° *Cum Aenigmatis belle formatis*. Hæc enim *ob intelligentiam*, quam pariunt, & ob *Translationem expressam*, urbanitate delectant.

4° *Cum prolatione Novorum.*

n Sive *hæc* Nova *sint penitus inopinata*.

o Sive *ejusmodi quæ à priori opinione discrepent*, *exiguâ* tantum *immutatione* factâ.

p Ad hæc sane referuntur.

q Tum *quæ in Oratione*, ex *literarum immutationne* fiunt: (quæ ob id *Paragrammata* appellant:)

r Tum *quæ in versibus*, ex *mutatione verbi integri*.

ſ *Posteriora hæc* id postulant; ut *quanquam prius obscura* essent, ipso *tamen verbo emisso*, *clare intelligantur*.

t *Paragrammata autem*,

* Conjun. lib. 2. c. 22. p. 10.
† Conjun. supra, ca. 2. p. 19.
‖ Conjun. c. 10. p. 2.

γράμμα ποιεῖ, οὐχ ὃ λέγει, λέγειν, ἀλλ' ὃ μεταστρέφει ὄνομα· οἷον τὸ Θεοδώρου εἰς Νίκωνα τὸν κιθαρῳδόν, "θράττει σε·" προσποιεῖται γὰρ λέγειν "τὸ θράττει σε, καὶ ἐξαπατᾷ· ἄλλο γὰρ λέγει· διὸ μαθόντι ἡδύ· ἐπεί, εἰ μὴ ὑπολαμβάνει Θρᾷκα εἶναι, οὐ δόξει ἀστεῖον εἶναι. 17. Καὶ τό, "βούλει αὐτὸν πέρσαι. ¶ 18. Δεῖ δὲ ἀμφότερα προσηκόντως λεχθῆναι· οὕτω δὲ καὶ τὰ ἀστεῖα· οἷον τὸ φάναι,

"Ἀθηναίοις τὴν τῆς θα-
'λάττης ἀρχὴν,
'μὴ ἀρχὴν εἶναι τῶν κακῶν·
'ὄνασθαι γάρ· ἢ ὥσπερ Ἰσοκράτης "τὴν ἀρχὴν
'τῇ πόλει, ἀρχὴν εἶναι
'τῶν κακῶν· ἀμφοτέρως γὰρ ὃ οὐκ ἂν ᾠήθη τις ἐρεῖν, τοῦτ' εἴρηται, καὶ ἐγνώσθη ὅτι ἀληθές· τό, τε γὰρ "τὴν ἀρχὴν φάναι ἀρ-
'χὴν εἶναι, οὐθὲν σοφόν· ἀλλ' οὐχ οὕτω λέγει· καὶ ἀρχὴν οὐχ ὃ εἶπεν, ἀπόφησιν, ἀλλ' ἄλλως. 19. Ἐν ἅπασι δὲ τούτοις, ἐὰν προσηκόντως τὸ ὄνομα ἐνέγκῃ ὁμωνυμίᾳ ἢ μεταφορᾷ, τότε τὸ εὖ· οἷον "ἀνάσχετος, οὐκ ἀνάσχετος, ὁμωνυμίαν ἀπέφησεν ἀλλὰ προσηκόντως, εἰ ἀεὶ δίς· καί, "οὐκ ἂν γέ-
'νοιο μᾶλλον, ἢ σε δεῖ
'ξένος, ξένος· ἢ "οὐ
'μᾶλλον ἢ σε δεῖ τὸ αὐτό· καὶ "οὐ δεῖ τὸν
'ξένον, ξένον αἰεὶ εἶναι· ἀλλότριον γὰρ καὶ τοῦτο· τὸ αὐτὸ καὶ τὸ

grammata verò faciunt, ut *quis* dicat non *id* quod videtur dicere, sed quod invertit *propositum rei* nomen; u velut, x illud Theodori *Bizantii* in Niconem Cytharædum, θράττει σε, simulat n. se *primâ facie* dicere, θράττει σε "*Conturbat te*; ac decipit *eum qui audit*: Aliud enim *reverâ* dicit; *sc. Thracia te serva genuit*. Quamobrem *hoc* ei, qui didicerit, jucundum *est*; siquidem nisi *Auditor* prænoscat *Niconem* Thracem esse, non videbitur esse Urbanum. 17. y Et illud *ejusdem*, "z Vis ipsum πέρσαι, perdere; *oblique notat*; "*Vis ipsum Persarum partibus favere?* ¶ 18. a *In homonymis autem, vel Metaphoris, &c. si iteratæ in sermone fuerint*, oportet utrumque *vocabulum* congruenter esse prolatum. b *Fiunt* autem etiam urbana *sic*; *veluti, cum particulâ adjectâ dicere*,
"c Atheniensibus, maris Archen,
'non Archen esse malorum: *Eos*
'enim *exinde* quæstum facere. d Aut ut Isocrates, *maris* Archen *Lacedæmoniorum* reip. "Archen esse malorum: utroque enim *exemplo*, quod non putâsset quis, dicturum *eum* fuisse, id dictum est; & *statim* cognitum est, *illud* verum esse: e Nam & *in posteriori exemplo*, affirmare, "Archen esse Archen, non *est* sapientis: Verum non ita dicit: Et *in priori, cum dicit*, "Non Archen, *&c.* non negat *idem*, quod dixerat, verum alio modo. 19. f In omnibus autem his, si congruenter nomen prolatum fuerit *sive* homonymia *sit*, sive Translatio, tum belle *&* scite locutio se *habet*: g velut *qui dixit*,
'1 Anaschetus non Anaschetus; Homonymiam *hic* negavit: Sed congruenter *hoc fit*, si *nomen illud negatum* semper bis *simul ponatur*. 2 Et *hoc*,
"Non fias magis quam te oportet,
'hospes, hospes. Vel "Non magis
'quam te oportet, *&c.* idem *efficitur*:
h Et *illud*, "Non oportet hospitem, hospitem semper esse: Nam & hoc etiam *significat* alienum quiddam *sensuque diversum*. 3 Idem etiam *valet* celebre

semper *ambiguo* sensu, *aliud* quid *oblique notant*, *quam* quod *propositum fuit*: Atque horum,

u Alia id faciunt *cum levi mutatione literæ vel syllabæ*:

x Ut illud Theodori in Niconem, materno genere ignobilem; θράττει σε, &c.

y Alia verò, *cum immutatâ significatione*, iisdem *vocabulis retentis*: *z* Exempl. *ejusd.* Theodori.

a De Figurâ Oppositâ in *Homonymis* & *Metaphoris iterandis*: Urbanam eam *tunc fore*, *cum* ambo *proferantur commode*.

b Nam S...VIA forte dixeris *etiam illa*, *quæ commode prolata non sunt*, i. in quibus *non geminatur idem nomen*, *nisi cum particulâ adjectâ*:

c Sive *id feceris Negative*: ut Rhetor antiquus, qui defendit Athenienses, &c.

d Sive *Affirmative*: quod *minus lepidum*: ut Isocr. ad Philip. ubi Lacedæmonios incusat, &c.

e Rat. Cur *hæc* vocab. *iterata*, *suo more placeant*.

f Verum hæc SUMME FESTIVA sunt ac *splendida*, quæ *congruenter prolata* fuerint: in quibus *conditiones* requiruntur *duæ*:

g Prior: ut *adfixâ negandi particulâ*, *repetatur idem nomen sub intellectu diverso*.

1m Exempl. est vituperantis, de Anascheto, viro bono; qui minime ἀνάσχετος fuit, i. moribus importunus.

2m Exempl. *hortatorium ad hospitem*: idque *cum invitandi formulâ* expressum;

b Vel *cum sententiâ generali*, de officio hospitis.

3m Exemp. *judiciale*, de

condemnatione viri boni.

i Interpretatio exempli quoad utramque partem: *In priore quidem*, ut pro καλὸν ponatur *synonymum* ἄξιον.

k *In posteriore*, ut verbum sit *infinitum*.

l Aut *casus obliquus*.

m *Conditioni* jam dictæ *accedat* oportet *illud*, ut *Oppositio* ista *fiat* verborum *circuitu* quam *brevissimo*.

n Rat. (*Cur utraque hæc urbanitatem pariunt* :) *Oppositio* n. *melius intelligi* rem facit, *brevitas temporis*, *celerius percipi*.

o *Posterior Conditio* : ut *in hâc Repetitione*, ne ex ullâ parte claudicet, & *sententia vera substrata sit*, & *persona una, in quam utraque membra apte cadant*.

p Exempl. *de personâ*, *absque sentent. verâ*.

q Contra, *de sententia vera*, cum *persona una non* sit.

r Exempl. *de utrisque belle conjunctis*.

s Reg. general. *de 3b. Urbanorum generibus*; ¹ *Metaphorâ*. ² *Oppositione*, ³ & *Actu*. *Ex iis quo plura* comprehenderit sententia, *tanto elegantiorem* fore.

t *Ad Translat. Urbanas reducuntur quoque Imagines urbanæ.*

u *Hæ* enim semper *ex 2b. terminis* constant, *ut* & *Translationes ex proportione*; quarum summa est urbanitas.

x *Distinguendum hic tamen* : Ut enim *Translatio*, *Alia Composita* est; *ex utrisque* suis *terminis* expressis:

y *Alia simplex* & *inchoata*, *ex uno* tantum.

z Ita & *Imago*, *Alia simplex*

celebre illud *dictum* Anaxandridæ, " Honestũ *est* mori, priusquam mor' te *quid* dignum fecerit. Idem enim est, ac dicere, " i Dignum enim *est* ' mori *virum*, non dignum mori: k Aut, " Dignum *est* mori *virum*, non morte ' dignum; l vel non *facinora* faciente n ' morte digna, 20. m Ac forma quidem *Elocutionis* in his *omnibus exemplis*, eadem *est*, *sc. Opposita in membris*; verum quo brevius, & oppositius prolata sint, eo probantur & *arrident* magis. n Causa autem *est*, quod propter Oppositionem quidem, *quæ ibi est*, *fit* magis perceptio, propter brevitatem verò *sententiæ*, *res* citius percipitur. 21. o Oportet autem semper adesse, & *persona n*, in quam *apte* dicitur, & dictionem rectam; si id, quod dicitur, verum, ac non inane *sit futurum* : Licet enim hæc *duo* separatim habere; p velut, " Mori oportet nihil *in vita* peccantem; Sed *hoc* non urbanum *est*; *quia non recte dicitur*; q " Dignum ducere oportet *uxo-* ' *rem dignam* : sed nec urbanum, *quia personæ duæ sunt* : r Verum si simul utrumque habeat, *Personam unam* & *dictionem rectam*, *urbanum erit* : *ut*, " Dignum *est* mori *virum*, non dig' num mori. 22. s Cæterum quo plura *urbana*, *dictum aliquod* habeat, tanto urbanius apparet; velut, si nomina sint & Translatio, & Translatio ejusmodi, *sc. ex proportione*; ² & *si* Oppositio, atque Compar; & ³ *si* Actum *etiam* habeant, ¶ 23. t *Jam* verò *etiam* Imagines, uti in superioribus quoque dictum est, semper sunt probatæ quodammodo Translationes : u Semper enim ex duobus ducuntur, sicut *ea* quæ ex proportione *sumitur* Translatio : velut, " Scutum, (dicimus) po' culum est Martis, &, " Arcus, cithara sine chordis. 24. x Ac si quidem dicentibus non simplex *nomen*, *sed compositum quiddam est* : y Dicere verò " Arcum, citharam; aut " Scutum, ' poculum; *est quiddam* simplex : 25. z Atque assimilant sane hoc mo-

Ἀναξανδρείδου τὸ ἐπαινούμενον, " Καλόν γ' ἀποθανεῖν, πρὶν θανάτου δρᾶν ἄξιον· ταὐτὸν γάρ ἐστι τῷ εἰπεῖν· " ἄξιον γὰρ ἀποθανεῖν, μὴ ὄντα ἄξιον ἀποθανεῖν· ἢ, " ἄξιον γ' ἀποθανεῖν, μὴ θανάτου ἄξιον ὄντα, ἢ μὴ ποιοῦντα θανάτου ἄξια. 20. Τὸ μὲν οὖν εἶδος τὸ αὐτὸ τῆς λέξεως τούτων· ἀλλ' ὅσῳ ἂν ἐλάττονι καὶ ἀντικειμένως λεχθῇ, τοσούτῳ μᾶλλον· τὸ δ' αἴτιον, ὅτι ἡ μάθησις, διὰ μὲν τὸ ἀντικεῖσθαι, μᾶλλον· διὰ δὲ τὸ ἐν ὀλίγῳ, θᾶττον γίνεται. 21. Δεῖ δὲ ἀεὶ προσεῖναι ἢ τὸ πρὸς ὃν λέγεται, ἢ τὸ ὀρθῶς λέγεσθαι, εἰ τὸ λεγόμενον ἀληθὲς, καὶ μὴ ἐπιπόλαιον· ἔστι γὰρ ταῦτα χωρὶς ἔχειν· οἷον, " ἀποθνήσκειν δεῖ, μηθὲν ' ἁμαρτάνοντα· ἀλλ' οὐκ ἀστεῖον· " τὴν ἀξίαν δεῖ γαμεῖν ' τὸν ἄξιον· ἀλλ' οὐκ ἀστεῖον· ἀλλ' ἐὰν ἅμα ἄμφω ἔχῃ " ἄξιόν γ' ἀποθανεῖν, μὴ ' ἄξιον ὄντα τοῦ ἀποθανεῖν. 22. Ὅσῳ δ' ἂν πλείω ἔχῃ, τοσούτῳ ἀστειότερον φαίνεται· οἷον, εἰ καὶ τὰ ὀνόματα μεταφορὰ εἴη, καὶ μεταφορὰ τοιάδε, καὶ ἀντίθεσις, καὶ παρίσωσις· καὶ ἔχοι ἐνέργειαν. ¶ 23. Εἰσὶ δὲ καὶ αἱ εἰκόνες, ὥσπερ εἴρηται καὶ ἐν τοῖς ἄνω, αἰεὶ εὐδοκιμοῦσαι τρόπον τινὰ μεταφοραί· αἰεὶ γὰρ ἐκ δυοῖν λέγονται, ὥσπερ ἡ ἀνάλογον μεταφορά· οἷον " ἡ ἀσπὶς φαμὲν, ' ἐστὶ φιάλη Ἄρεως, καὶ " τόξον φόρμιγξ ἄχορδος. 24. οὕτω μὲν οὖν λέγουσιν οὐχ ἁπλοῦν· τὸ δ' εἰπεῖν " τὸ τόξον φόρμιγγα, ἢ " τὴν ἀσπίδα φιάλην, ἁπλοῦν. 25. Καὶ εἰκάζουσι δὲ οὕτως·

οὕτως· οἷον, " πιθήκῳ αὐλητὴν· " λύχνῳ ψακαζομένῳ [εἰς] μύωπα· ἄμφω γὰρ συνάγεται. 27. Τὸ δὲ ἀστεῖόν ἐστιν, ὅταν μεταφορὰ ἦ· ἔστι γὰρ εἰκάσαι " τὴν ἀσπίδα, φιάλην Ἄρεος· καὶ " τὸ ἐρείπιον ῥάκει οἰκίας· καὶ " τὸν Νικήρατον φάναι Φιλοκτήτην εἶναι δεδηγμένον ὑπὸ Πράτυος, ὥσπερ εἴκασε Θρασύμαχος ἰδὼν τὸν Νικήρατον ἡττημένον ὑπὸ Πράτυος ῥαψῳδοῦντα, κομῶντα δὲ καὶ αὐχμηρὸν ἔτι. 27. Ἐν οἷς μάλιστα ἐκπίπτουσιν οἱ ποιηταὶ, ἐὰν μὴ εὖ, καὶ ἐὰν εὐδοκιμῶσι· λέγω δ' ὅταν ἀποδίδωσιν,

" Ὥσπερ σέλινον οὖλα τὰ σκέλη φορεῖ.

" Ὥσπερ Φιλάμμων ζυγομαχῶν τῷ κωρύκῳ.

καὶ τὰ τοιαῦτα πάντ' εἰκόνες εἰσίν· αἱ δ' εἰκόνες, ὅτι μεταφοραὶ, εἴρηται πολλάκις. ¶ 28. Καὶ αἱ παροιμίαι μεταφοραὶ ἀπ' εἴδους ἐπὶ εἶδός εἰσιν· οἷον, ἄν τις ὡς ἀγαθὸν πεισόμενος αὐτὸς ἐπαγάγηται, εἶτα βλαβῇ, ὡς ὁ Καρπάθιός φησι τὸν λαγώ· ἄμφω γὰρ τὸ εἰρημένον πεπόνθασιν· ὅθεν μὲν οὖν τὰ ἀστεῖα λέγεται *, καὶ διότι †, σχεδὸν εἴρηται τὸ αἴτιον. ¶ 29. Εἰσὶ δὲ καὶ εὐδοκιμοῦσαι ὑπερβολαὶ, μεταφοραί· οἷον εἰς ὑπωπιασμένον· " Ὠήθητε γὰρ αὐτὸν εἶναι συκαμίνων τάλαρον· ἐρυθρὸν γάρ τι τὸ ὑπώπιον· ἀλλὰ τὸ πολὺ σφόδρα· τὸ δὲ ὥσπερ τὸ καὶ τὸ, ὑπερβολὴ τῇ λέξει διαφέρουσα, " Ὥσπερ Φιλάμμων ζυγομαχῶν τῷ κωρύκῳ· " ᾠήθητ' ἂν αὐτὸν Φι-

*Cap. 10.
† hoc cap.

do; veluti, " Simiæ tibicinem, " Lucernæ irroratæ luſcioſum: Ambo enim contrahuntur, & connivent. 26. [a] Belle autem & ſcite profertur, quando fuerit *illa ex proportione* Tranſlatio: Licet enim per Imagine dicere, [1] " Scutum, poculum *eſſe* Martis: [2] Et " Parietinas, *ſeu Parietum ruinas*, attritum pannum domus: [3] Et dicere, " Niceratum eſſe Philoctetem morſum à Pratye, ut aſſimilavit Thraſymachus videns Niceratum ſuperatum à Pratye in Rapſœdia; ſed alentem comam, & ſordidatum adhuc. 27. [b] In quibus *imaginibus conformandis* maxime exploduntur Poetæ, niſi belle *exprimant*, etiamſi urbanitate *placeant* & probentur: Dico autem, quando *abſque alterius termini adjectione, Poeta* ſic reddat;

" *Hic homo*, tanquam apium, crura diſtorta gerit: Et,

" Tanquam *Athleta* Philammon ſub jugo decertans coryco, *i. pilâ æneâ*.

Atque hujuſmodi omnia, ſunt Imagines: Quòd autem Imagines, *ſint* Tranſlationes, ſæpe dictum eſt. ¶ 28. [c] Et *præterea* Proverbia *quædam*, ſunt Tranſlationes à ſpecie ad ſpeciem: velut, ſi quis quaſi bonum *ab alio* capturus, *ipſum aliunde ad ſe* adducat, deinde damnum *ab eodem* acceperit; " Quaſi Carpathius, inquit, leporem: Ambo enim *id malum*, quod dictum *eſt*, paſſi ſunt. [d] Ac Unde quidem urbana ducantur, & Quamobrem, propemodum dicta eſt cauſa. ¶ 29. [e] Sunt autem etiam ſuperlationes *illæ*, quæ feſtivæ habentur, Tranſlationes *quædam*; velut in ſugillatum *ſeu cruentatos oculos habentem*; " Putaſſetis enim ipſum eſſe mororum Calathum: Nam ſugillatum, *eſt* rubicundum *quid*: [f] Sed *iſtud* nimium *eſt*, & *ſupra fidem*: [g] Illud autem, *cum dicitur, hoc eſſe*, ut id, & id, *eſt* ſuperlatio locutione differens: *ex. gr.* " ut Philammon ſub jugo decertat coryco: ' Putaſſetis autem, ipſum Philammonem eſſe pugnantem coryco: *Item*, ut

E e 2

ex uno termino Metaphorico contracta: Ac *tales* poſſunt eſſe *ridiculæ, non urbanæ*.

a *Alia compoſita, ex compoſitæ Tranſlationis terminis utriſque* deſumpta: *Tales* ſunt potiſſimum *ſale conditæ ac lepidæ*.

Exempl. 1m,
2m,
3m.

b Et *Poetis* ſane *perplacent Imagines* hæ, *tametſi* tractatu *minus tutæ*: ſiquidem *niſi eas* utriſque terminis *belle explicuerint*, *explodi ſoleant*; nil juvante, quæ inerat, urbanitate.

c PROVERBIA quoque *ſunt Tranſlationes*, *à ſpecie quidem ad ſpeciem*: Unde ſermoni *adſpergunt urbanum quiddam*; ſed *minus gratum*.

d Epilog. *de Urbanis*.

e Adde: HYPERBOLAE nonnullæ *merito habendæ ſunt pro Urbanis*: Siquidem *ſint* illæ *Tranſlationes quædam*:

f Sed *ejuſmodi* hercle, *quæ* omnem *ſuperent fidem*.

g Quod *ſi ſub Imaginum formâ* (cum ſimilitudinis notis) *enuncientur*: *maneut* illæ quidem *ſuperlationes eædem*, *quæ ante*: *ſed locutione* tamen ſolâ *differentes*.

h Omnino, *Hyperbolæ* omnes *juveniliter exultant*, utpote *à turbidis* animorum *motibus profectæ*.
i Unde, *Qui animo irato* sunt, *hujusmodi solent incredibilia fundere*.
k Exempla duo *ex oratione Achillis ad legatos Agamemn.* Iliad. 9. 1m, ubi *munera Agamemnonis*;
Alterum, ubi *conditionem* etiam *matrimonii respuit*.

l In *usu* autem *frequenti Rhetoribus sunt leviculis*: *Quo minime* videantur *digna Oratore prudenti*.

ut Apium, distorta crura ferre. "Putabam autem, non crura, sed apia habere; sic distorta *sunt*. 30 [h] Sunt autem superlationes pueriles: *Motum* enim vehementiorem *animi* declarant [i] Quamobrem qui irascuntur, *eas* dicunt maxime: [k] *velut Achilles*,
"Neq; si mihi tot *auri munera*, quot arenæ *sunt* pulverisque grana, dederit, *placabit animum*, *&c.* Et,
"Filiam autem Agamemnonis Atridæ, *uxorem* non duco;
"Neque etiam si cum aureâ Venere pulchritudine contendat,
"Operibus *vero muliebrib.* cum Minerva.
[l] Utuntur autem maxime hoc *Superlationum genere* oratores Attici. Quamobrem Seni *eas* dicere, indecorum *fuerit*.

λάμμανα εἶναι μαχόμενον τῷ κορύκῳ. "Ὥσπερ σέλινον οὖλα τὰ σκέλη φορεῖν· "ᾠήθην δὲ οὐ σκέλη, ἀλλὰ σέλινα ἔχειν, οὕτως οὖλα. 30. Εἰσὶ δὲ ὑπερβολαὶ μειρακιώδεις· σφοδρότητα γὰρ δηλοῦσι· διὸ ὀργιζόμενοι λέγουσι μάλιστα·
"Οὐδ' εἴ μοι τόσα δοίη,
ὅσα ψάμαθός τε κόνις τε.
"Κούρην δ' οὐ γαμέω Ἀγαμέμνονος Ἀτρείδαο,
"Οὐδ' εἰ χρυσείῃ Ἀφροδίτῃ κάλλος ἐρίζοι,
"Ἔργα δ' Ἀθηναίῃ. --
χρῶνται δὲ μάλιστα τούτῳ οἱ Ἀττικοὶ ῥήτορες· διὸ πρεσβυτέρῳ λέγειν ἀπρεπές.

De variis Elocutionum modis, seu differentiis.

CAP. XII.

Modi Elocutionis colliguntur 1°, Distinctione: Alia est Elocutio Scriptionis, alia Contentionis; de quibus à Par. 2. Dein, Subdistinctione: Alia enim est Concionis; Alia, Judicii; de quibus à Par. 11. Collatio distinctionis cum subdistinct. Par. 14.

a *Distinctio Elocutionis*: [Alia, *scriptionis* est seu stylus; Alia Contentionis:]
b SUBDISINCT. [Ex his, Alia, *Deliberativis* orationibus, Alia, *Judiciis*, vel *Demonstr. congruit.*]
c Distinctionis *pars utraque*, necessaria est cognitu:
d *Contentionis quidem*; ut *ne coram nescias* apte ornateq; *eloqui*:
e *Scriptionis verò*; ut *absentibus* quæ tuâ aut illis scire interest, *scribendo impertias*.
f Elocut. *Scripturæ*, quæ.
g *Contentiosa*, quæ.
h Contentiosæ, *duæ species*:

[a] Oportet autem non latere, aliam unicuiq; *orationum* generi convenire Elocutionem: Non enim eadem *Elocutio* scriptionis & contentionis *est*; [b] Neque concionis & judicii. ¶ 2. [c] Utrumque autem necesse *est* scire, *& eam quæ scriptionis, & quæ contentionis*: [d] Hoc enim, est scire, *Quomodo eleganter, &* emendate loquaris; [e] Illud verò, non cogi silere, si quid velis communicare cum aliis; quod patiuntur *illi*, qui nesciunt scribere. 3. [f] Est autem Elocutio quidem scriptionis, *ea* quæ exactissima *est*; [g] Contentionis autem, illa quæ Actioni maxime *est* accommodata. [h] Istius autem, *quæ actioni apta*, duæ

Δεῖ δὲ μὴ λεληθέναι, ὅτι ἄλλη ἑκάστῳ γένει ἁρμόττει λέξις· οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ γραφικὴ καὶ ἀγωνιστική· οὐδὲ δημηγορικὴ καὶ δικανική. ¶ 2. Ἄμφω δὲ ἀνάγκη εἰδέναι· τὸ μὲν γάρ ἐστιν Ἑλληνίζειν ἐπίστασθαι· τὸ δὲ, μὴ ἀναγκάζεσθαι κατασιωπᾷν, ἄν τι βούληται μεταδοῦναι τοῖς ἄλλοις· ὅπερ πάσχουσιν οἱ μὴ ἐπιστάμενοι γράφειν. 3. Ἔστι δὲ λέξις, γραφικὴ μὲν, ἡ ἀκριβεστάτη· ἀγωνιστικὴ δὲ, ἡ ὑποκριτικωτάτη· ταύτης δὲ δύο εἴδη·

δη· ἡ μὲν γὰρ, ἠθική· ἡ δὲ, παθητική. 4. Διὸ καὶ οἱ ὑποκριταὶ τὰ τοιαῦτα τῶν δραμάτων διώκουσι, καὶ οἱ ποιηταὶ τοὺς τοιούτους· βαστάζονται δὲ οἱ ἀναγνωστικοί· οἷον Χαιρήμων· ἀκριβὴς γὰρ, ὥσπερ λογογράφος· καὶ Λικύμνιος τῶν διθυραμβοποιῶν. 5. Καὶ παραβαλλόμενοι, οἱ μὲν τῶν γραφικῶν, ἐν τοῖς ἀγῶσι στενοὶ φαίνονται· οἱ δὲ τῶν ῥητόρων εὖ λεχθέντες, ἰδιωτικοὶ ἐν ταῖς χερσίν· αἴτιον δ', ὅτι ἐν τῷ ἀγῶνι ἁρμόττει. 6. Διὸ καὶ τὰ ὑποκριτικὰ ἀφῃρημένης τῆς ὑποκρίσεως, οὐ ποιοῦντα τὸ αὐτῶν ἔργον, φαίνεται εὐήθη· οἷον τά τε ἀσύνδετα, καὶ τὸ πολλάκις τὸ αὐτὸ εἰπεῖν, ἐν τῇ γραφικῇ, ὀρθῶς ἀποδοκιμάζεται· ἐν δὲ ἀγωνιστικῇ καὶ οἱ ῥήτορες χρῶνται· ἔστι γὰρ ὑποκριτικά. 7. Ἀνάγκη δὲ μεταβάλλειν τὸ αὐτὸ λέγοντας· ὅπερ ὥσπερ ὁδοποιεῖ τῷ ὑποκρίνεσθαι· "οὗτός ἐστιν ὁ κλέψας ὑμῶν· οὗτός ἐστιν ὁ ἐξαπατήσας· οὗτος ὁ τὸ ἔσχατον προδοῦναι ἐπιχειρήσας·" οἷον καὶ Φιλήμων ὁ ὑποκριτὴς ἐποίει, ἔν τε τῇ Ἀναξανδρίδου γεροντομανίᾳ, ὅτε λέγει Ῥαδάμανθος καὶ Παλαμήδης· καὶ ἐν τῷ προλόγῳ τῶν εὐσεβῶν, "τὸ Ἐγώ·" ἐὰν γάρ τις τὰ τοιαῦτα μὴ ὑποκρίνηται, γίνεται ὁ τὴν δοκὸν φέρων. 8. Καὶ τὰ ἀσύνδετα ὡσαύτως· "ἦλθον, ἀπήντησα, ἐδεόμην·" ἀνάγκη γὰρ ὑποκρίνεσθαι, καὶ μὴ ὡς ἓν λέγοντα τῷ αὐτῷ ἤθει καὶ τόνῳ εἰπεῖν. 9. Ἔτι ἔχει ἴδιόν τι τὰ ἀσύνδετα· ἐν ἴσῳ γὰρ χρόνῳ

sunt species: Morata una; Pathetica altera. 4. [i] Quamobrem & histriones talia dramata effectant, *Morata sc. & affecta*; & *vicissim* Poetæ *ipsi* tales *histriones requirunt*. [k] *Ii autem* qui ad lectionem comparati *sunt*, gestantur *in manibus*; velut Chæremon; quippe accuratus, ut Rhetor *quisquam*, qui orationes scripsit; & Licymnius inter Poetas Dithyrambicos. 5. [l] Et *istorum* si *orationes cum illorum inter se* comparentur; eæ quidem, quæ *domi* scriptæ *placebant*, in contentionibus angustæ *& jejunæ* apparent: [m] Quæ verò Rhetorum *in foro* bene habitæ, in manibus *plane* humiles *& vulgares*. Causa autem *est*, quia id *quod dicitur*, in Contentionibus *& forensi negotio*, apte congruit. 6. [n] Quamobrem etiam *ea* quæ Actioni apta *sunt*, ablatâ Actione, non obeuntia suum munus, apparent insulsa: veluti, & Dissoluta, & Idem sæpe Repetere, in Scriptionis Elocutione, rectè repudiantur; in Contentiosâ verò *oratione*, etiam Oratores *his ipsis* utuntur: *Hæc* enim *ambo* actioni sunt accommodata. 7. [o] Necesse verò *est* [1] *Oratores*, dum idem repetunt, *& voce, & gestu, &c.* immutari; quod quidem quasi viam sternit ad Actionem; [p] "Iste autem est, qui expilavit vos; "Iste est, qui decepit; Iste est, qui postremum *vos* prodere conatus est: velut etiam Philemon histrio fecit, & in Anaxandridæ Gerontomaniâ, cum loquitur Rhadamanthus, & Palamedes; [q] Et in Prologo *fabulæ* Piorum, illud, "Ego *inquam*: Si quis enim hæc *dictionum genera* non adjuvet Actione, fit *ei similis*, qui trabem gestat. 8. [r] Et Dissoluta eodem modo *se habent*; Veni, Occurri, Rogavi: Necesse enim *est: Oratorem hæc* Actione exprimere, & non, perinde ac si unum quid dicat, iisdem moribus, & *eodem* tono, *seu vocis affectu* pronunciare. 9. [2] Præterea habent [ſ] peculiare aliquid *ipsa* Dissoluta: In tempore enim æquali, *quo unum dicebatur*, multa

una *Moribus fingendis*, altera *affectibus permovendis* occupata.

i Unde, *Apud Poetas*: Quæ *morum affectuumq; plenæ, ab histrione poscuntur* fabulæ; in quibus studium ipsorum eluceat maxime:

k Quæ verò *ad amussim scriptæ, circumferuntur manibus*, & *domi* accurate *considerantur*.

l *Apud Oratores pariter*: Quæ *domesticâ lectione splendidæ* orationes, *in foro recitatæ*, putantur *humiles*:

m Quæ verò *dictæ, nimiopere placuire, literis exceptæ, vix respondent* hominum *judicio*.

n *Contentiosæ* locutionis *vim declarant exempla phrasium* quarundam: v. g. *Dissoluta* & *Repetitiones*, quæ *in foro vigebant, semotâ Actione, jacent*, ut frigidæ atque abjectæ.

o Hæ autem quàm *forensi negotio conducant*, facillime apparet, Rat.

1a, Quia *gestum Actionemque* in ipso Dicente *excitare videantur*, vel invito.

p Velut, *Repetitio Pronominis Iste*: quam Philemon histrio, in fabulâ Anaxandridæ, sub personâ Rhadamanthi pronunciavit, crebrâ variâq; vocis ac manuum mutatione.

q Et *Repetit. Pronominis, Ego*, in fabulâ dictâ Piorum.

r Similiter quoque *Dissoluta, histrionibus egent*, qui *necessario* ipsâ *gestu* adjuvent.

2a Rat. Quia *in his multa uno eodemq; spatio ac spiritu efferuntur, quo unum dictum fuisset*:

ſ Atque *hoc* quidem *propri-*

um est Dissolutis :

(t Etenim *propter Copularum exemptionem*, *Amplificandi vim habent Dissoluta*: uti diximus hujus lib. cap. 5.

u Exempl.)

x Veruntamen *&* *Repetitionibus* quoque *hoc idem adaptavit Homerus*, *per fallaciam* res tenues hanc ratione augens : Ex. g. Iliad.

2 in Catalog. navium; *quo Nireum exornaret*, quod *unum erat*, *plura videri fecit* per fallaciam *a Consequenti*.

y *Si enim*, *de quo multa dicta sunt necesse sit*, *sæpe de eo dictum esse*; *etiam contra*, *De quo sæpe*, *de eo multa*, *&c.* Quod tamen, *nedum necessarium* est, *sæpe falsum* reperitur : Idem enim *verbum* locutione, *alio alioque sono*, *gestuq;* repetere licebit.

z SUBDISTinctionis *partes*, *Quales sint?*] *Deliberativam* n. elocutionem, *cum in frequentissimâ hominum coronâ* celebretur, *minime esse limatam*, necesse est : quo facilius *ad aures* illorum *permeet*, qui *spatio remoti* sunt.

a *Judicialis*, *quæ ad pauciores* habetur, *exactius polienda* erit; præsertim *ea*, *quæ coram uno Judice*. (Quo enim *pauciores Judices*, eo *præstantiores* dantur, *& acrioris judicii*.)

b Rat. hujus duplex: quia sc. Et *figurarum Rhetoricarum laqueis*, *locus in Judiciis exiguus*, facultas nulla.

c Et *jactatio* illic *Actorum non impedit*, quo minus exerceantur *judicia vera*.

d Unde, *Oratores* dicendi *generibus*, *alii aliis* inserviunt *aptius*, *Demonstrativis*, *plus olei operæq;* insumitur : *Judicia*, stylum non incomptum: *Conciones*, etiam Asiaticum ac liberiorem ferunt.

e *Collatio Distinction. & Sub-*

multa videntur esse dicta : t Nam Conjunctio, *seu connectens copula*, unum facit *ea*, *quæ sunt* multa. Quare, si *illa* sublata fuerit, perspicuum est, è contrario, id quod unum *erat*, *jam* fore multa : u Habent igitur Amplificationem *hæc*, " Veni, Narravi, Supplicavi *precibus* multis : " Videtur autem negligere, quæcunque dixi, ' quæcunque aio. 10 x Hoc *idem* verò *artificiose* vult facere etiam Homerus, in illo,

" *Nireus autem ex Syme* insulâ --
" *Nireus Aglaiæ* filius --
" *Nireus*, *qui pulcherrimus* omnium Græcorum. --

y De quo enim multa dicta sunt, necesse *est* etiam sæpe *eum* dictum fuisse: Si igitur (*è converso*) & sæpe dictum *sit*, etiam *&* multa videntur *dicta*, *quæ tamen dicta non sunt* : Quare cum semel *tantum Nirei* meminerit, amplificavit *tamen* propter fallaciam, & memoriam *ejus hîc* prodidit, cum nusquam de illo posterius mentionem facturus esset. ¶ 11. z Ac Deliberativa quidem Elocutio, etiam omnino similis est umbratili picturæ : Quanto enim amplior sit *spectantium* turba, tanto longinquius pictura *illa spectari solet*. Quamobrem *ea* quæ in utrisque (*picturâ*, *& Deliberativâ Elocutione*) *nimis* exquisita *sunt*, supervacanea, & pejora apparent. 12. a Judicialis verò, accuratius *quiddam est* : Adhuc autem, majorem *curam requirit dictio*, quæ ad unum judicem *habetur* : b Minimum enim *illîc* est in *subsidiis* oratoriis; quia facilius conspici potest, quod est proprium rei, & quod ad alium *hominem pertinet* : c Ac contentio *jactatioque omnis oratoria* abest: Quare judicatio *ibi* sincera *est*, *& incorrupta*. 13. d Quamobrem non iidem Oratores in omnibus his *generibus* æque probantur *& placent*; verum ubi maxime *est opus* actione, ibi minimum diligentiæ requiritur. Hoc autem, ubi voce *est opus*, & maxime, ubi magnâ. ¶ 14. e Demonstrativa

πολλὰ δοκεῖ εἰρῆσθαι· ὁ γὰρ σύνδεσμος ἓν ποιεῖ τὰ πολλά· ὥστε ἐὰν ἐξαιρεθῇ, δῆλον ὅτι τοὐναντίον ἔσται τὸ ἓν πολλά· ἔχει οὖν αὔξησιν· " ἦλθον, διελέχθην, ἱκέτευσα πολλά· " δοκεῖ δὲ ὑπεριδεῖν, ὅσα εἶπον, ὅσα φημί. 10. Τοῦτο δὲ βούλεται ποιεῖν καὶ Ὅμηρος, ἐν τῷ,

" Νιρεὺς δ' αὖ Σύμηθεν, --
" Νιρεὺς Ἀγλαΐης, --
" Νιρεύς, ὃς κάλλιστος. --

περὶ οὗ γὰρ πολλὰ εἴρηται, ἀνάγκη καὶ πολλάκις εἰρῆσθαι· εἰ οὖν καὶ πολλάκις, καὶ πολλὰ δοκεῖ· ὥστε ηὔξησεν ἅπαξ μνησθεὶς διὰ τὸν παραλογισμὸν, καὶ μνήμην πεποίηκεν, οὐδαμοῦ ὕστερον αὐτοῦ λόγον ποιησάμενος. ¶ 11. Ἡ μὲν οὖν δημηγορικὴ λέξις, καὶ παντελῶς ἔοικε τῇ σκιαγραφίᾳ· ὅσῳ γὰρ ἂν πλείων ᾖ ὁ ὄχλος, πορρώτερον ἡ θέα· διὸ τὰ ἀκριβῆ περίεργα καὶ χείρω φαίνεται ἐν ἀμφοτέροις. 12. Ἡ δὲ δίκη, ἀκριβέστερον· ἔτι δὲ μᾶλλον ἡ ἑνὶ κριτῇ· ἐλάχιστον γάρ ἐστιν ἐν ῥητορικοῖς· εὐσύνοπτον γὰρ μᾶλλον τὸ οἰκεῖον τοῦ πράγματος, καὶ τὸ ἀλλότριον· καὶ ὁ ἀγὼν ἄπεστιν· ὥστε καθαρὰ ἡ κρίσις. 13. Διὸ οὐχ οἱ αὐτοὶ ἐν πᾶσι τούτοις εὐδοκιμοῦσι ῥήτορες· ἀλλ' ὅπου μάλιστα ὑποκρίσεως, ἐνταῦθα ἥκιστα ἀκρίβεια ἔνι· τοῦτο δὲ, ὅπου φωνῆς, καὶ μάλιστα ὅπου μεγάλης. ¶. 14. Ἡ μὲν οὖν ἐπι-

ἐπιδεικτικὴ λέξις, γραφικωτάτη· τὸ γὰρ ἔργον αὐτῆς, ἀνάγνωσις· δευτέρα δέ, ἡ δικανική. 15. Τὸ δὲ προσδιαιρεῖσθαι τὴν λέξιν, ὅτι ἡδεῖαν δεῖ καὶ μεγαλοπρεπῆ, περίεργον· τί γὰρ μᾶλλον ἢ σώφρονα καὶ ἐλευθέριον, καὶ εἴτις ἄλλη ἤθους ἀρετή. 16. Τὸ γὰρ ἡδεῖαν εἶναι, ποιήσει δῆλον ὅτι τὰ εἰρημένα, εἴπερ ὀρθῶς ὥρισται ἡ ἀρετὴ τῆς λέξεως· τίνος γὰρ ἕνεκα δεῖ σαφῆ καὶ μὴ ταπεινὴν εἶναι, ἀλλὰ πρέπουσαν; ἄν τε γὰρ ἀδολεσχῇ, οὐ σαφής, οὐδὲ ἂν σύντομος· ἀλλὰ δῆλον ὅτι τὸ μέσον ἁρμόττει· καὶ τὸ ἡδεῖαν, τὰ εἰρημένα ποιήσει, ἂν εὖ μιχθῇ τὸ εἰωθός, καὶ ξενικόν, καὶ ὁ ῥυθμός, καὶ τὸ πιθανὸν ἐκ τοῦ πρέποντος. 17. Περὶ μὲν οὖν τῆς λέξεως εἴρηται, καὶ κοινῇ περὶ ἁπάντων, καὶ ἰδίᾳ περὶ ἕκαστον γένος.

igitur Elocutio, Scriptioni accommodatissima *est* : Opus enim ipsius *est*, lectio : Secundo autem *loco*, *est Elocutio* Judicialis. 15. [f] Dividere verò Elocutionem, quod suavem oporteat *esse*, & magnificam, supervacaneum *est*. [1] Cur enim *ita* magis, quam temperantem & liberalem, & si qua alia *est* morum virtus? 16. [2] Nam ut suavis sit, facient profectò *conditiones eæ*, quæ *superius dictæ sunt*, si modò *ab initio* recte definita sit Elocutionis virtus. [g] Ob Quem enim *alium* finem oportet *eam* esse perspicuam, & non humilem, sed decoram? si enim nugatoria est, non *est* dilucida; neque si concisa; sed profecto medium *&* *modus quidam* convenit: [h] Et Suavem efficient ea, quæ dicta *sunt*, si bene sint *inter se* temperata; *nempe*, [i] Usitatum, & Peregrinum, [k] & Rhythmus, & appositum ad persuadendum ex Decoro. 17. Ac de Elocutione quidem dictum est, cum communiter de omnibus, tum sigillatim de unoquoque genere.

distinct.Demonstrativa elocutio *Scriptioni* potissimum *quadrat*; *Judicalis*, *Contentioni*: Deliberativa ambigit.

f *Subdivisere* Elocutionem *alii*, in *Magnificam* & *Suavem*: *Inepte* nimis: 1o enim, τὸ *Magnificum*, *ab hac facultate*, longe *devium* est, non minus quam *cætera virtutes Morales*.

2o, *Suave* autem, *in eadem hâc arte superfluum* esse liquet ex supradictis. Nam

g Et *Elocutionis virtus* (quæ perspicuo & decoro definita fuit) *huic* fini *inservit maxime*, *ut Elocutio*, mediocritate retentâ, *fiat Suavis*:

h Et *suavis dictio*, nihil aliud *est* quam *Elocutio*

i *Ex propria materia* cohærens;

k Et *formarum suarum gratia* ac nitore illustris.

De Dispositione Oratoriâ, Tabula à cap. 13. ad finem.

Tertia pars Rhetoricæ versatur in Dispositione partium Orationis; quâ & ipsæ directâ serie coordinentur inter sese, & ipsarum particulæ, quasi juncturis quibusdam, quam affabre devinciantur & cohæreant:

Primum igitur dicendum: Quot & quæ sint orationis Partes. — Cap. 13.

Deinceps de Coordinatione ac Dispositione partium singularum. Ubi

- 1. De Procemio. — Cap. 14.
- Juxtaque de Purgatione & Criminatione. — Cap. 15.
- 2. De Narratione, quæ ad Propositionem facit. — Cap. 16.
- 3. De Fide. — Cap. 17.
- Juxtaque de Contentione. — Cap. 18.
- 4. De Epilogo. — Cap. 19.

CAP.

De partibus orationis, Quot sint.

Cap. XIII.

Partes Orationis propriæ, & necessariæ, duæ; Propositio, & Fides, seu Confirmatio &c. à Par. 1. Ex communi usu, quatuor sunt; Proœmium, Propositio, Fides, & Peroratio, à Par. 6.

a Reliquum *est*, ut de Dispositione dicamus. 2. Sunt autem Orationis duæ partes: [1] Necessarium enim *est* & rem *primum* dicere, quâ de *agitur*, & *eam* deinde demonstrare. [b] Quamobrem ut is, *qui Quæstionem aliquam* prædixerit, non *eandem* demonstraverit; aut *Quæstionem* demonstraverit *is*, qui *eam* non prædixerit, *est* impossibile: Nam & qui demonstrat, *Quæstionem* aliquam *propositam* demonstrat; & qui proponit, *is* demonstrandi gratiâ proponit: c Horum autem illud quidem, Propositio est; hoc verò, Fides: Quemadmodum *in scientiis*, si quis distinguueret, illud quidem, *propositum* Problema; hoc verò, Demonstrationem *esse*. 3. [2] Nunc verò *Rhetores nostri* ridicule *eam* dividunt: [d] Narratio enim ubi *est*, [e] Judicialis tantum orationis est: Demonstrativi autem & Deliberativi *generis* Quomodo *tandem* contingit, *vel* Narrationem *talem* esse, qualem *illi* dicunt? [f] vel *ea* quæ Contra Adversarium *afferuntur*, *i. Dissolutionem*? [2] aut Perorationem *esse aliquam orationum* Demonstrativarum? 4. [g] Proœmium verò, & Adversa *rationum* Collatio, & Summaria Repetitio in Deliberativis tunc fit, cum *illic* adsit contraria disputatio; (etenim Accusatio, & Defensio *ibi* sæpe *adhibentur*:) sed non quatenus consultatio *est*, *verum ex accidenti solum*: [h] Quin Peroratio, non *est* Judicialis omnis: veluti, si pusilla oratio *sit*, aut *oratione majore existente*, res facile sub memoriam cadat: Sic enim contingat, ex *orationum talium* longitudine amputari *aliquid*; *quod absur-*

Λοιπὸν δὲ, περὶ τάξεως εἰπεῖν. 2. Ἔστι δὲ τοῦ λόγου δύο μέρη· ἀναγκαῖον γάρ τό, τε πρᾶγμα εἰπεῖν περὶ οὗ, καὶ τότ᾽ ἀποδεῖξαι· διὸ εἰπόντα μὴ ἀποδεῖξαι, ἢ ἀποδεῖξαι μὴ προειπόντα, ἀδυνατον· ὅ, τε γὰρ ἀποδεικνύων, τὶ ἀποδείκνυσι· καὶ ὁ προλέγων, ἕνεκα τοῦ ἀποδεῖξαι προλέγει· τούτων δὲ, τὸ μὲν πρόθεσίς ἐστι· τὸ δὲ, πίστις· ὥσπερ ἂν εἴ τις διέλοι, ὅτι τὸ μὲν, πρόβλημα· τὸ δὲ, ἀπόδειξις. 3. Νῦν δὲ διαιροῦσι γελοίως· διήγησις γάρ που τοῦ δικανικοῦ λόγου μόνου ἐστὶν ἐπιδεικτικοῦ δὲ καὶ δημηγορικοῦ, πῶς ἐνδέχεται διήγησιν εἶναι οἵαν λέγουσιν, ἢ τὰ πρὸς τὸν ἀντίδικον, ἢ ἐπίλογον τῶν ἀποδεικτικῶν; 4. Προοίμιον δὲ καὶ ἀντιπαραβολὴ, καὶ ἐπάνοδος, ἐν ταῖς δημηγορίαις τότε γίνεται, ὅταν ἀντιλογία ᾖ· (καὶ γὰρ ἡ κατηγορία καὶ ἡ ἀπολογία πολλάκις·) ἀλλ᾽ οὐχ ᾗ συμβουλή. 5. Ἀλλ᾽ ὁ ἐπίλογος ἔτι, οὐδὲ, δικανικοῦ παντὸς, οἷον ἐὰν μικρὸς ὁ λόγος, ἢ τὸ πρᾶγμα εὐμνημόνευτον· συμβαίνει γάρ τοῦ μήκους ἀφαιρεῖσθαι· ἀναγκαῖα

a Partes *Necessarias* & *proprias*, esse duas,

1 Demonstrat: Quia *necessario requiritur*, ut & *rem proponas*, & *subinde argumentis probes*.

b Unde, *Ut horum alterutrum sejunctim facias*, altero omisso; *à natura* & opinione *alienum* est.

c Atque hæ partes, *Oratori* nuncupantur *Propositio* & *Fides seu Probatio*; sicut *Mathematico*, una pars, *Quæstio seu Problema* dicitur; altera, *Quæstionis Demonstratio*.

2 Refellit *Divisiones Veterum* (forte *Isocratis*:) qui inter Necessarias partes numerarunt,

d Tum *eas*, *quæ non omnibus generibus conveniunt*: 1° enim *Demonstrativis* & *Delib.* accensuêre *eas*, *quæ Judicialis solius* sunt: ut

e Narrationem: eamq; Judiciorum formulis ineptissime refertam.

f Et *Dissolutionem obtectionum* & *criminum*.

2°, *Demonstrativis* tribuêre *Perorationem*; cujus illa minime indigent.

g Tum etiam *eas*, *quæ singulis generib. non semper* & *necessario congruunt*: ut *Proœmium*, *Conflictionem*, & *Repetitionem*: quæ Deliberativo non insunt: nisi *cum inter eos* qui sententias dicunt, *lite ortâ*, *alter alterius vitam criminatur*.

h Item *Perorationem*: quam non semper *postulat Oratio Judicialis*: Præsertim *si illa perbrevis* sit, *aut si res facile mandetur memoriæ*.

κατὰ ἄρα μόρια, πρόθεσις, καὶ πίστις. ¶ 6. Ἴδια μὲν οὖν ταῦτα· τὰ δὲ πλεῖστα, προοίμιον, πρόθεσις, πίστις, ἐπίλογος. 7. Τὰ γὰρ πρὸς τὸν ἀντίδικον, τῶν πίστεών ἐστι· καὶ ἡ ἀντιπαραβολὴ *, αὔξησις τῶν αὑτοῦ, ὥστε μέρος τι τῶν πίστεων· ἀποδείκνυσι γάρ τι ὁ ποιῶν τοῦτο. 8. Ἀλλ' οὐ τὸ προοίμιον, οὐδ' ὁ ἐπίλογος, ἀλλ' ἀναμιμνήσκει. 9. Ἔσται οὖν, ἄν τις τὰ τοιαῦτα διαιρῇ, ὅπερ ἐποίουν οἱ περὶ Θεόδωρον, διήγησις ἕτερον, καὶ ἐπιδιήγησις, καὶ προδιήγησις, καὶ ἔλεγχος, καὶ ἐπεξέλεγχος· δεῖ δὲ εἶδός τι λέγοντα καὶ διαφορὰν, ὄνομα τίθεσθαι. 10. Εἰ δὲ μὴ, γίνεται κενὸν καὶ ληρῶδες, οἷον Λυκίμνιος ποιεῖ ἐν τῇ τέχνῃ, ἐπούρωσιν ὀνομάζων, καὶ ἀποπλάνησιν, καὶ ὄζους.

* Conjun. lib. 1. c. 9. p. 51.

dum est. [i] Necessariæ igitur partes *sunt*, Propositio, & Fides. ¶ 6. [k] Ac propriæ quidem, hæ *duæ:* plurimæ vero, *quæ adhiberi possunt, sunt* Procemium, Propositio, Fides, Peroratio. 7. [l] Quæ enim contra Adversarium *sunt, seu Dissolutiones*, ad Fidem partinent: Et Adversa-*rationum*-Collatio, *est* Amplificatio eorum, quæ sua *sunt*: Quare *est ea etiam* Fidei quædam pars: Demonstrat enim aliquid, qui hoc facit, *i. qui rationes suas amplificat.* 8. [m] Cæterum Prœmium non *est pars fidei*, neque etiam Peroratio; sed *res expositas* in memoriam redigit. 9. [n] Erunt igitur, si quis has *particulas* subdiviserit, (quod quidem faciebant sectatores Theodori) *hæc re* diversa; Narratio, & Supernarratio, & Prænarratio: Item Refutatio, & Superrefutatio. [o] Oportet autem, cum quis *novam* aliquam speciem, & differentiam dicat, *tum demum ipsi* nomen imponere: 10. [2] Alioqui, fit inane & nugatorium: velut Lycimnius in suâ arte facit, Irruptionem nominans, & Digressionem, & Ramos.

i Epilog. dict. à par. 2.
k Ad summum, *si plures velis partes, cedo 4 r: Exordium; Propositionem; Fidem; & Perorationem.*

l *Ad has* enim *reducuntur reliquæ*: ut *ad Fidem* referuntur *Dissolutiones, seu Refutatio*; & *adversa* rationum *Collatio seu Contentio.*

m *Non* autem *Prœmium*, vel *Peroratio*: His enim probandi vis neutiquam inest.
n *Rejiciuntur Subdivisiones Veterum*;
1o *Theodori Bizantii, qui Narrationem & Refutationem in alias species* minutissime *concidit*, absque *nominibus* novis.
o *Atque speciebus novis nova* etiam *nomina imponenda*; modo species illæ re differant.
2 *Lycimnii* nugatoriæ *subdivisiones elevantur*, qui nova *nomina confinxit absque speciebus* ullis substratis.

De proœmiis in singulis tribus orationum generibus.

Cap. XIV.

Proœmium quid, Par. 1. Est autem Demonstrativum, à Par. 2. Judiciale, à Par. 8. Deliberativum, à Par. 28.

Τὸ μὲν οὖν προοίμιον, ἐστὶν ἀρχὴ λόγου· ὅπερ ἐν ποιήσει πρόλογος καὶ ἐν αὐλήσει προαύλιον· πάντα γὰρ ἀρχαὶ ταῦτ' εἰσὶ, καὶ οἷον ὁδοποίησις τῷ ἐπιόντι. ¶ 2. Τὸ μὲν οὖν προαύλιον, ὅμοιον τῷ τῶν ἐπιδεικτικῶν προοιμίῳ· καὶ γὰρ οἱ αὐληταὶ, ὅ, τι ἂν εὖ ἔχωσιν αὐλῆσαι, τοῦτο προαυλήσαντες, συνῆψαν τῷ

[a] AC Procemium quidem, est principium orationis; quod in Poesi *Comicâ vel Tragicâ, est* Prologus; & in Tibicinum cantu, Proaulium, *seu Præcentio*: Omnia enim, principia hæc sunt, & tanquam viæ munitio aggredienti. ¶ 2. [b] Ac *est* quidem [1] Proaulium, simile Demonstrativarum Procemio: Etenim & tibicines quicquid ad canendum *cum Choro ipso* habuerint, id, postquam præcinuerint, connectunt cum * auspicatu melodiæ per Chorodidascalum

a Procemium, est *Aggressio, seu aditus ad causam*: sicut *Prologus* ad *Fabulam*; & tibicinum *Proaulium ad* præstitutum *Chori cantum.*
b Procem. *Demonstrativum*, 1o, *Conformandum* est, *ut tibicinum Proaulium*: Ut enim illi, *antequam Chori cantum* aggrediantur, cum *prolusione* quâdam *præcinunt*: & subinde *cum* * *Endosimo Chorodidascali* inserto, utrasque *copulant* partes; *Proaulium & Chori cantum.*

c Pariter *in Demonstrativis*; *Prooemium* tibi esto *libera* & aliena quædam *præfusio*: sed ita ut paullatim progrediendo, eam *præstitutæ oratio*ni cum intermedio quodam *Endosimo* agglutines.

d Exempl. ex Isocrat. Orat. de Encomio Helenæ.

e *Huic alieno Prooemio* illud quoque *accedet commodi*; quod, *si* postea *Digressioni* usus fueris, *gratiam acquiret oratio*, *ex illa rerum varietate* ortam.

2o Ducuntur hæc Procem. ex locis 3 *b*: quorum, 1o., *à laudatione vel vituperio.*

f Sic in *Panegyric.* orationibus suis *in Olympiorum celebritate* habitis: *A laude* quidem, *exorsus* est *Gorgias.*

g *A vituperatione*, *Isocrates.*

2o *A Deliberat. seu hortatione*:

h Exemp. fict. duo: quibus consilium datur, vel *ad viros celebrandos probos*, &c.

i Vel *ad tales prædicandos* qui cum *virtutibus inclarescerent*, *præcones* ipsarum *nacti non sint.*

3o *Ex Judicialis Prooemii formis communibus*, quæ auditores reddunt *Attentos & benevolos*: Vid. infr. par. 15.

k Exempl. ex Choerilo, qui, initio Poematis, veniam petit, quod de rebus vulgaribus cogatur scribere.

lum indito, *cui accinere Chorum oportet*, c Et in Demonstrativis Orationibus opus est eodem modo scribere: Nam quicquid *ipsi* placuerit, postquam ab initio statim dixerit, Endosimo interposito, *Præfationem cum Oratione* connectat *oportet*: d Cujus quidem omnes exemplum *sibi* faciunt, Isocratis Procemium in *Encomio* Helenæ: Nihil enim finitimi Sophistis *in Prooemio* subest, & Helenæ *in oratione sequenti*. 3. e Simul vero etiam *hoc pacto*, si in sequenti oratione à re propositâ digressus fuerit, pulchrè convenit, haud totam orationem uniusmodi esse. 4. 1 Ducuntur autem Demonstrativa Procemia 1 ex laudatione, aut vituperatione: f velut Gorgias in Olympicâ oratione, "Ob 'multa digni *sunt*, qui suspiciantur, 'ô viri Græci. Laudat enim eos, qui publicos *Græcorum* conventus coegerunt: g Isocrates vero *contra* vituperat; "Quod corporum quidem vir'tutes donis honorârunt; at pruden'tibus *viris*, nullum præmium con'stituerunt. 5. 2 Et à Deliberatione; veluti, h *si quis ita incipiat*: "Opor'tet probos *viros* honorare: Quam'obrem & ipse Aristidem laudandum '*suscepit*: i Aut, Tales, qui ne'que celebres sunt, neque abjecti; 'sed quicunque *iidem* probi & ob'scuri *sunt*; Qualis est Alexander 'Priami *filius*, *dum in Idæ montibus la*'*teret*: *Hic* enim qui sic *orditur*, *quodam modo* deliberat. 6. 3 Præterea vero, *Procemia Demonstrativa*, *ducuntur* ex procemiis Judicialibus; hoc est, ex iis *formis*, quæ *referuntur* ad Auditorem: *v. gr.* si de re-præter-opinionem, *habenda sit* oratio, aut de difficili, aut de pervagata multisque *communi*; ut *nobis* veniam dent, *qui audiunt*: k veluti Choerilus *exorsus est*,

"Nunc vero, quum omnia vulgata sint.

Demonstrativarum igitur procemia, *ducuntur* ex his; ex Laudatione & Vituperatione; ex Hortatione & Dehortatione; ex iis *formis*, quæ *referun-*

ἐνδοσίμῳ· καὶ ἐν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς λόγοις δεῖ οὕτω γράφειν· ὅ, τι γὰρ ἂν βούληται, εὐθὺ εἰπόντα, ἐνδοῦναι καὶ συνάψαι· ὅπερ πάντες ποιοῦσι παράδειγμα τὸ τῆς Ἰσοκράτους Ἑλένης προοίμιον· οὐθὲν γὰρ οἰκεῖον ὑπάρχει τοῖς ἐριστικοῖς καὶ Ἑλένῃ. 3. Ἅμα δὲ καὶ ἐὰν ἐκτοπίσῃ, ἁρμόττει μὴ ὅλον τὸν λόγον ὁμοειδῆ εἶναι. 4. Λέγεται δὲ τὰ τῶν ἐπιδεικτικῶν προοίμια, ἐξ ἐπαίνου, ἢ ψόγου· οἷον Γοργίας μὲν ἐν τῷ ὀλυμπικῷ λόγῳ, "Ὑπὸ πολλῶν ἄξιοι 'θαυμάζεσθαι, ὦ ἄνδρες 'Ἕλληνες· ἐπαινεῖ γὰρ τοὺς τὰς πανηγύρεις συνάγοντας· Ἰσοκράτης δὲ ψέγει *, "ὅτι, Τὰς μὲν τῶν σωμά'των ἀρετὰς δωρεαῖς ἐτί'μησαν· τοῖς δ' εὖ φρο'νοῦσιν, οὐδὲν ἆθλον ἐποίη'σαν. 5. Καὶ ἀπὸ συμβουλῆς, οἷον "ὅτι δεῖ τοὺς ἀ'γαθοὺς τιμᾶν· διὸ καὶ αὐ'τὸς Ἀριστείδην ἐπαινεῖ· ἢ "τοὺς τοιούτους, οἳ μήτε 'εὐδοκιμοῦσι, μήτε φαῦ'λοι, ἀλλ' ὅσοι ἀγαθοὶ 'ὄντες ἄδηλοι, ὥσπερ Ἀ'λέξανδρος ὁ Πριάμου· οὗτος γὰρ συμβουλεύει. 6. Ἔτι δ' ἐκ τῶν δικανικῶν προοιμίων· τοῦτο δ' ἐστὶν, ἐκ τῶν πρὸς τὸν ἀκροατὴν, εἰ περὶ παραδόξου λόγος, ἢ περὶ χαλεποῦ, ἢ περὶ τεθρυλλημένου πολλοῖς, ὥστε συγγνώμην ἔχειν· οἷον Χοιρίλος,

"Νῦν δ' ὅτε πάντα δέδασαι. ---

τὰ μὲν οὖν τῶν ἐπιδεικτικῶν λόγων προοίμια, ἐκ τούτων· ἐξ ἐπαίνου, ἐκ ψόγου, ἐκ προτροπῆς, ἐξ ἀποτροπῆς, ἐκ τῶν πρὸς τὸν

* Conjun. Probl. J. 30.

τὸν ἀκρατήν. 7. Δεῖ δὲ ἢ ξένα, ἢ οἰκεῖα εἶναι τὰ ἐνδόσιμα τῷ λόγῳ. ¶ 8. Τὰ δὲ τοῦ δικανικοῦ προοίμια, δεῖ λαβεῖν, ὅτι ταὐτὸ δύναται ὅπερ τῶν δραμάτων οἱ πρόλογοι, καὶ τῶν ἐπῶν τὰ προοίμια· τὰ μὲν γὰρ τῶν διθυράμβων, ὅμοια τοῖς ἐπιδεικτικοῖς·

" Διὰ σὲ καὶ τεὰ δῶρα εἴτε σκῦλα.

ἐν δὲ τοῖς λόγοις, καὶ ἔπεσι δεῖγμά ἐστι τοῦ λόγου, ἵνα προειδῶσι περὶ οὗ ἦν ὁ λόγος, καὶ μὴ κρέμηται ἡ διάνοια· τὸ γὰρ ἀόριστον, πλανᾷ. 9. Ὁ δοὺς οὖν ὥσπερ εἰς τὴν χεῖρα τὴν ἀρχὴν, ποιεῖ ἐχόμενον ἀκολουθεῖν τῷ λόγῳ. 10. Διὰ τοῦτο,

" Μῆνιν ἄειδε θεά· ---
" Ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα· --
" Ἡγεό μοι λόγον ἄλλον, ὅπως Ἀσίας ἀπὸ γαίης
" Ἦλθεν ἐς Εὐρώπην πόλεμος μέγας. ---

καὶ οἱ τραγικοὶ δηλοῦσι περὶ τὸ δρᾶμα, κἂν μὴ εὐθὺς, ὥσπερ Εὐριπίδης· ἀλλ' ἐν τῷ προλόγῳ γέ που δηλοῖ, ὥσπερ καὶ Σοφοκλῆς·

" Ἐμοὶ πατὴρ ἦν Πόλυβος. ---

καὶ ἡ κωμῳδία ὡσαύτως. 11. Τὸ μὲν οὖν ἀναγκαιότατον ἔργον τοῦ προοιμίου καὶ ἴδιον τοῦτο, δηλῶσαι τί ἐστι τὸ τέλος οὗ ἕνεκα ὁ λόγος· διόπερ ἂν δῆλον ᾖ καὶ μικρὸν τὸ πρᾶγμα, οὐ χρηστέον προοιμίῳ. 12. Τὰ δὲ ἄλλα εἴδη οἷς χρῶνται, ἰατρεύματα καὶ κοινά· λέγεται δὲ ταῦτα, ἔκ τε τοῦ λέγοντος, καὶ τοῦ ἀκροατοῦ, καὶ τοῦ πράγματος, καὶ τοῦ ἐναντίου. 13. Περὶ αὐτοῦ μὲν

tur ad Auditorem. 7. l Oportet autem Endosima *ipsa, quæ proœmio Narrationem subnectunt*, aut aliena esse, aut *etiam* propria orationi *sequenti*. ¶ 8. De Procemiis autem *Orationis* Judicialis assumendum est; [1] Ea idem valere, quod Fabularum *valent* Prologi, & Epicorum *seu Heroicorum* Præfationes: [n] Nam quæ Dithyrambicorum quidem *sunt*, ea similia *sunt* Demonstrativis:

" Propter te ô *Bacche*, & tua dona sive spolia.

[o] In sermonibus autem *Dramaticis*, & *Poematis* Epicis, est specimen *quoddam* orationis *sequentis*; ita ut exinde *Auditores* prævidere queant, quâ de *re* oratio *futura* sit; neque *amplius* suspensa sit *eorum* cogitatio: Quod enim indefinitum *est*, *id* aberrare *animum* facit. 9. [p] Qui igitur principium *Auditori*, quasi *primam cognitionem* in manus tradit, facit ut *is attente* adhærens, *reliquam* sequatur orationem. 10. [q] Ob id *itâ orditur Homerus*,

" Iram Diva cane. —— *&*,
" Dic mihi Musa virum. —— [r] *Item alius Poeta sic*,
" Edicito mihi, *Musa*, sermonem alium, quomodo ex Asiæ regione,
" Venit in Europam bellum magnum

[s] Et Tragici indicant, quod *continetur* in Fabula *sequenti* etsi non statim, *& in prima fronte*, [1] ut Euripides *facit*; [2] at certe, ubi *existit* prologus, *seu facti expositio*, saltem indicant; ut etiam Sophocles *in Oedipode*,

" Mihi pater Polybus fuit *Corinthius*.

[t] Et comœdia eodem modo *facit*. 11. [u] Maxime igitur necessarium munus Procemii, & proprium, *est* hoc; indicare finem, cujus gratiâ *habetur* Oratio: Quamobrem si manifesta *sit*, & parva res, non *est* utendum Procemio. 12. [x] Aliæ vero formæ, quibus *in Procemio* utuntur, Medicamenta *sunt*, & *omnibus Partibus* communia. [y] Ducuntur vero hæc, cum ex Dicente, tum ex Auditore tum ex Re, tum ex Adversario. 13. [z] De Ipso quidem &

l Not. Endosimon, *non semper remotum* est, ut Procemium: sed *interdum alienum, interdum etiam simile orationi* sequenti.

m Procem. *Judiciale*, SUPPONITUR, [*Eandem habere vim, quam Prologi in Fabulis, & Præfationes in Epicis*, seu Heroicis.]

n Quanquam enim *principia Dithyrambicorum* (quæ canebant Bacchum) *similia* sint *non Judicialibus, sed Proœmiis Demonstrativis* (siquidem ambo, disjuncta atque à re aliena sumunt:)

o *Fabular. tamen Prologi* & *Epic. Præfationes, hærent poemati* ipsi, *prædicantque scopum* operis sequentis.

p Unde, *Qui sic*, tanquam in manum *principium porrigit, facit, ut attentiori* animo, *totam* deinceps *orationem* haurias.

q Exempl. *de principiis Epic.*

Ex Home. Iliad. 1. & Odyss. 1.

r Et ex poeta, nescio quo.

s Exempl. *Fabul. Dramaticarum*, sc. *Tragædiarum*;

1 *m*, Euripidis in Oedipode.

2 *m*, Sophoclis in Oedipode Tyranno; ubi habentur hæc, Actu 3°.

t *Et Comœdiarum* similis ratio.

u Ex SUPPOSITIS colligitur, PROPRIAM *formam* seu Munus *Proœmii Judicialis* esse, *ut scopum prædicat* orationis habendæ.

x *Aliæ formæ* accedunt, ut COMMUNES *& non necessariæ*, suntque *Remedia quædam ad leniendos* vel retinendos *auditores*, ne alienentur.

y Ducuntur illæ ex *locis quatuor*: 1 ex *eo qui* dicit, 2 ex *iis apud quos* agitur, 3 ex *re*, 4 ex *Adversario*.

z Quod *ad* 1m & 4m locum:

De *Dicente* & *Adversario*, *sumendæ* sententiæ *illæ*, *quæ criminandi purgandique vim habent*. De quib. cap. sequ.

a Non tamen *eodem* semper modo & *ordine*. Qui enim *Defendit*, *Criminationem* Adversarii *principio dijjicere* :

b Qui *Accus. extremæ* eam *orationi reservare* debet.

c Defendenti enim cùm *omnia facienda* sint, *quo se insinuet* ; necessario *ea quæ officiunt*, *amovenda*.

d *Accusanti*, *crimina in Peroratione*, *ponenda* ; quo firmius illa memoriæ auditorum hæreant.

e Quod ad 2m & 3 m: *Formæ* illæ, *quæ Auditorem aucupantur*, id agunt ; *ut paretur is*, 1°, *Benevolus*, aut contra.

2°, *Attentus*, vel contrà.

f Et *omnino*, ut is, *qui audit*, *Docilis* fiat.

g Et *qui dicit*, *commode Moratus*.

h Illæ autem, *quæ ad* REM *ipsam spectant*, efficiunt auditorem *Attentum quidem*, *si proposueris Rem esse magnam*, & *auditorum propriam*, &c.

i *Oscitantem* verò & absenti animo *aversum*, *si doceas*, *esse pusillam*, *alienam*, &c.

k Theoremata contra Magistros veteres, 1 m, [*Formas omnes a part.* 12 *hucusque*, *à re* & *causâ alienas esse* :]

l Rat. Quià *referuntur ad Auditorem* corruptum, & *suo male munere fungentem* : quod infra fusius, par. 23.

2 *m* Theor. de formâ Attentionis [*Eam non propriam esse Prooemii*, *sed communem ilii cum partibus aliis quibusvis*.

& Adversario *assumenda sunt ea*, quæcunque *valent* ad Criminationem solvendam, & objiciendam : 14. a *Hæc* autem non similiter *in oratione collocari debent* : Nam Defendenti quidem, in Principio *adhibenda sunt ea*, quæ *pertinent* ad Criminationem ; [b] Accusanti vero, in Peroratione. c Quâ de causâ autem *ita facere oportet*, non *est* incertum : Defendentem enim, quando est introducturus seipsum, necessarium *est* removere *impedimenta*, quæ obstant : Quare solvenda *est ei* primum Criminatio : [d] Accusanti vero crimina in Peroratione objicienda *ideo sunt*, ut *Auditores* eorum melius recordentur. 15. [e] *Forma* autem *illa*, quæ *referuntur* ad Auditorem, *constant* [1] tum ex eo ut *eum tibi* benevolum facias vel *adversario* iratum ; 16. [2] Tum verò interdum ex eo, ut *fiat* [2] attentus vel contra : Non enim semper prodest facere attentum. Quamobrem multi ad risum conantur adducere, *quo ab attendendi diligentiâ avertant*. 17. f Ad Docilitatem autem reducere *hæc* omnia poterint, si quis velit, [g] atque illud *etiam*, ut *quis vir* probus appareat. Istiusmodi enim *viris* libentius attendere *consueverunt*. 18. [h] Attenti vero esse *solent rebus* magnis, privatis, admirabilibus, & jucundis. Quomobrem *Auditorum animis* inserere oportet, de talibus orationem *futuram esse*. 19. [i] Sin autem non Attentos *velimus*, *dicemus* parvam *rem* esse ; nihil ad illos pertinere ; molestam esse. 20. [k] Oportet verò non latere, [l] hujusmodi omnia esse extra orationem, & *causam* : [l] Nam ad improbum *referuntur* Auditorem, & *eum qui*, quæ *sunt* extra rem, *libenter* audit ; Quoniam ; si non talis sit, nihil opus est Prooemio, nisi quantum *satis sit*, ut rem dicat summatim, quò, tanquam corpus, suum habeat caput *oratio*. 21. [2] Præterea, Attentos facere *auditores*, omnibus *orationis* partibus *est* commune, si opus sit: ubivis enim *Auditores* relaxant *animos* magis,

καὶ τοῦ ἀντιδίκου, ὅσα διαβολὴν λῦσαι καὶ ποιῆσαι. 14. Ἔστι δὲ οὐχ ὁμοίως· ἀπολογουμένῳ μὲν γὰρ, πρῶτον τὰ πρὸς διαβολήν· κατηγοροῦντι δ' ἐν τῷ ἐπιλόγῳ· διὸ δὲ οὐκ ἄδηλον· τὸν μὲν γὰρ ἀπολογούμενον, ὅταν μέλλῃ εἰσάξειν αὑτὸν, ἀναγκαῖον ἀνελεῖν τὰ κωλύοντα· ὥστε λυτέον πρῶτον τὴν διαβολήν· τῷ δὲ διαβάλλοντι ἐν τῷ ἐπιλόγῳ διαβλητέον, ἵνα μνημονεύσωσι μᾶλλον. 15. Τὰ δὲ πρὸς τὸν ἀκροατὴν, ἔκ τε τοῦ εὔνουν ποιῆσαι, καὶ ἐκ τοῦ ὀργίσαι. 16. Καὶ ἐνίοτε δὲ ἐκ τοῦ προσεκτικὸν, ἢ τοὐναντίον· οὐ γὰρ αἰεὶ συμφέρει ποιεῖν προσεκτικόν· διὸ πολλοὶ εἰς γέλωτα πειρῶνται προάγειν. 17. Εἰς δὲ εὐμάθειαν ἅπαντα ἀνάξει, ἐάν τις βούληται, καὶ τὸ ἐπιεικῆ φαίνεσθαι· προσέχουσι γὰρ μᾶλλον τούτοις. 18. Προσεκτικοὶ δὲ τοῖς μεγάλοις, τοῖς ἰδίοις, τοῖς θαυμαστοῖς, τοῖς ἡδέσι· διὸ δεῖ ἐμποιεῖν, ὡς περὶ τοιούτων ὁ λόγος. 19. Ἐὰν δὲ μὴ προσεκτικοὺς, ὅτι μικρὸν, ὅτι οὐδὲν πρὸς ἐκείνους, ὅτι λυπηρόν. 20. Δεῖ δὲ μὴ λανθάνειν, ὅτι πάντα ἔξω τοῦ λόγου· τὰ τοιαῦτα·* πρὸς φαῦλον γὰρ ἀκροατὴν καὶ τὰ ἔξω τοῦ πράγματος ἀκούοντα· ἐπεὶ ἂν μὴ τοιοῦτος ᾖ, οὐθὲν δεῖ προοιμίου, ἀλλ' ἢ ὅσον τὸ πρᾶγμα εἰπεῖν κεφαλαιωδῶς, ἵνα ἔχῃ ὥσπερ σῶμα κεφαλήν. 21. Ἔτι, τὸ προσεκτικοὺς ποιεῖν πάντων τῶν μερῶν κοινὸν, ἐὰν δέῃ· πανταχοῦ γὰρ ἀνιᾶσι μᾶλλον, ἢ

* Conjun. lib. 1. c. 1. pa. 4. & sequ.

ἢ ἀρχόμενοι. 22. Διὸ γελοῖον ἐν ἀρχῇ τάττειν, ὅτε μάλιστα πάντες προσέχοντες ἀκροῶνται· ὥστε ὅπου ἂν ᾖ καιρὸς, λεκτέον· "καί μοι προσέχετε 'τὸν νοῦν· οὐθὲν γὰρ μᾶλλον 'ἐμὸν, ἢ ὑμέτερον· καὶ, "ἐρῶ γὰρ ὑμῖν, οἷον 'οὐδεπώποτε ἀκηκόατε δει'νὸν, ἢ οὕτω θαυμαστόν· τοῦτο δ' ἐστὶν, ὥσπερ ἔφη Πρόδικος, "ὅτε νυστά'ζοιεν οἱ ἀκροαταὶ, πα'ρεμβάλλειν τῆς πεντηκον'ταδράχμου αὐτοῖς. 23. Ὅτι δὲ πρὸς τὸν ἀκροατὴν, οὐχ ᾗπερ ὁ ἀκροατὴς, δῆλον· πάντες γὰρ ἢ διαβάλλουσιν, ἢ φόβους ἀπολύονται ἐν τοῖς προοιμίοις.

"Ἄναξ, ἐρῶ μὲν, οὐχ ὅπως
σπουδῆς ὕπο,

"Τί φροιμιάζῃ; -- 24. Καὶ οἱ πονηρὸν τὸ πρᾶγμα ἔχοντες, ἢ δοκοῦντες· πανταχοῦ γὰρ βέλτιον διατρίβειν, ἢ ἐν τῷ πράγματι· διὸ οἱ δοῦλοι, οὐ τὰ ἐρωτώμενα λέγουσιν, ἀλλὰ τὰ κύκλῳ, καὶ προοιμιάζονται. 25. Πόθεν δ' εὔνους δεῖ ποιεῖν, εἴρηται, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον τῶν τοιούτων. 25. Ἐπεὶ δὲ εὖ λέγεται,

"Δός μ' ἐς Φαίηκας φίλον
ἐλθεῖν, ἠδ' ἐλεεινὸν,

τούτων δεῖ δύο στοχάζεσθαι. 27. Ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς οἴεσθαι δεῖ ποιεῖν συνεπαινεῖσθαι τὸν ἀκροατὴν, ἢ αὐτὸν, ἢ γένος, ἢ ἐπιτηδεύματ' αὐτοῦ, ἢ ἄλλως γέ πως· ὃ γὰρ λέγει Σωκράτης ἐν τῷ ἐπιταφίῳ,

quàm cum incipiunt. 22. [m] Quamobrem ridiculum *est*, in Principio *Attentionem tum* collocare, cum omnes maxime attenti audiunt: Quare ubicunque fuerit occasio, dicendum *erit*, *v. g.* [n] "Et mihi adhibete 'animum: Neque enim magis mea, 'quam vestra *res nunc agitur.* [o] *Et illud*, "Dicam enim vobis *rem*, 'qualem numquam *alias* audistis, a'trocem, aut adeo admirandam. [p] Hoc autem est, uti dixit Prodicus *Chius*, "Quando dormitent audito'res, *tunc* ipsis *in medium* inculcare *de'monstrationem* quinquaginta drachmis '*æstimatam*. 23. [q] Quod autem *hæc* ad Auditorem *referantur*, non quatenus Auditor *est*, *qui causâ intellectâ recte judicet*, manifestum *est*. [r] Omnes enim aut criminantur, aut metus dissolvunt in Procemiis; [s] *velut illud nuncii ad Creontem.*

"Rex, dicam quidem, non *me* præ studio huc *nunciatum venisse.*

[z] *Et illud regis Thoantis*,

"Quid Procemiaris? -- 24. [f] Et qui malam causam habent, vel qui putant *se habere*, *in ambagibus hujusmodi immorantur*: In quâvis enim parte melius *est*, *eos* versari, quam in *ipsâ* re, *& causâ*. [t] Quamobrem servi, haudquaquam interrogata dicunt, sed quæ circum-*stant*; & præfationibus *ad se excusandos* utuntur. 25. [u] Unde autem oporteat efficere [1] *auditores* benevolos, & aliorum ejusmodi *affectuum* unumquemque, *formæ superius* dictæ sunt. 26. [z] Quoniam vero *ab Ulysse Minervam precante* probe dictum *est*,

"Da me ad Phæacas amicum venire,
aut miserandum; *Idcirco* hæc duo oportet intueri, *ut faveat nobis judex*, *tamquam benevolis*, *& misericordiâ in nos moveatur*. 27. [x] In Demonstrativis autem, oportet *Oratorē* efficere, *ut unà cum eo*, *quem laudandum suspicimus*, collaudari putet auditor aut se, aut genus *suum*, aut studia ipsius, aut alio aliquo modo. [y] Quod enim Socrates *apud Platonem* dicit in *Oratione* Funebri, verum

m Hinc præcept. *Attentionem initio evocandam* esse cum omnes expectando arrectis auribus stent; *sed in quâvis aliâ parte*, cum tempus hoc poscere videbitur. Idque ex. gr.

n Per formas *ex re auditorum privatâ*, par. 18.

o Et *ex magnitudine seu novitate facti*. Ibid.

p Hâc vi, *Prodici* illa *vox*, *discipulos oscitantes* expergefecit: "*Hem vobis Demon'strationem*; *quam drachmis* '40. *vendo*, *haud minoris*. Auct. Plat. in Cratylo.

¶ Sententiam part. 20. [*Formas communes referri ad auditorem*] declarat: Nam,

r Et *Universim* omnes *iisdem utuntur in procemiis*, ad *iram* in alios *movendam*, *vel* erga se *deliniendam*.

Exemp. 1 *m*, ex Sophocl. Antigon. *Loquitur nuncius eorum qui cadaver Polynicis sepelissent*, &c.

2 *m*, Ex Eurip. Tauris, ubi Iphigeniam tergiversantem increpat Thoas.

f Et SPECIATIM, *qui malam causam tuentur*, &c. *istiusmodi formis*, quo rem malam subterfugiant, *tanquam ad diverticula*, *se proripiunt*.

t Prob. à *servorum* more, *circuitionibus se excusantium*, ne pœnas luant.

u De *formis Benevolentiæ*, &c. *Præcept.* duo. 1 *m*, *In Auditoribus* conciliari eam ex formis & locis lib. 2. ca. 4. expositis.

2 m, *Dicentem*, etiam ipsum *se attemperare* oportet, vel *ut auditoribus benevolum*, *vel* eorum *misericordiâ dignum*: (quod prob. exempl. ex Odyss. 140.) idque per formas lib. 1. c. 4. & 8.

x Adde: *In Demonstrativis*, sic *prensanda* est *benevolentia*, *simul ut auditor putet ornari se*, & laudes, quas aliis dederis, in ipsum redundare: Atque hoc per formul. lib. 1. ca. 9.

y Quæ quam facilis sit *provincia*, quamque plausibilis, docuit *Socrates* in Menexemo.

verum est, "Non esse difficile, Athenienses apud Athenienses laudare; sed apud Lacedæmonios. ¶ 28. [z] Deliberativi autem *generis Procemia*, assumuntur ex *procemiis* orationis Judicialis. Naturâ autem *Deliberativum genus*, ea minime recipit: [a] Etenim *Auditores* etiam *rem*, de quâ *agatur*, sciunt. 29. [b] Et res *ipsa suâ sponte* nihil indiget Procemio; nisi [c] propter *Dicentem* ipsum, aut Contradicentes, [d] aut si *Auditores*, non, quantam velis, *rem* existiment; sed aut majorem, aut minorem: Quamobrem aut criminatione *in eos*, *qui contradicunt*, uti, & *criminationem sui* depellere necesse *est*; & vel augere rem vel extenuare: Horum vero gratiâ, Procemio *res ipsa* indiget. 30. [e] Aut *etiam* propter ornatum; *propterea* quod tenuia *atque abjecta* appareant, *quæ afferuntur*, nisi *illud* habuerint: [f] Ejusmodi enim *est* Gorgiæ Encomium in Eleos: Nullâ enim cubitorum erectione, aut brachiorum ejectione ante adhibitâ, confestim incipit; "Elis beata civitas.

ἀληθές "ὅτι οὐ χαλεπὸν Ἀθηναίους ἐν Ἀθηναίοις ἐπαινεῖν, ἀλλ' ἐν Λακεδαιμονίοις. ¶ 28. Τὰ δὲ τοῦ δημηγορικοῦ ἐκ τῶν τοῦ δικανικοῦ λόγου ἐστί· φύσει δὲ ἥκιστα ἔχει· καὶ γὰρ καὶ περὶ οὗ ἴσασι. 29. Καὶ οὐδὲν δεῖται τὸ πρᾶγμα προοιμίου, ἀλλ' ἢ δι' αὑτὸν, ἢ τοὺς ἀντιλέγοντας, ἢ ἐὰν μὴ ἡλίκον βούλει ὑπολαμβάνωσιν, ἀλλ' ἢ μεῖζον, ἢ ἔλαττον· διὸ ἢ διαβάλλειν, ἢ ἀπολύεσθαι ἀνάγκη, καὶ ἢ αὐξῆσαι, ἢ μειῶσαι· τούτων δὲ ἕνεκα, προοιμίου δεῖται. 30. Ἢ κόσμου χάριν· ὡς αὐτοκάβδαλα φαίνεται, ἐὰν μὴ ἔχῃ· τοιοῦτον γὰρ τὸ Γοργίου ἐγκώμιον εἰς Ἠλείους· οὐδὲν γὰρ προεξαγκωνίσας, οὐδὲ προανακινήσας, εὐθὺς ἄρχεται, "Ἦλις πόλις εὐδαίμων.

z Procem. *Deliberativa*, *assumuntur* illa *quidem ex Procemiis Judicialibus*: *Proprie vero* & ex suâ natura, *nulla sunt*.

a Rat. *posterioris dicti*; quia *auditores*, *rem* satis *intelligunt*, ut procemium non desideres.

b *Prioris*: quia *res*, *de quâ consultationem ineunt*, *Procemium non flagitat*; nisi

c Vel *ex genere Judiciali mutuatum*; Aut *propter Defensionem sc. Dicentis*, *vel adversarii Criminationem*.

d Aut *propter Amplificationem*, *vel diminutionem rei*, &c.

e Vel *ad imitationem generis Demonstrativi*: sc. *ornatus gratia*, ne absque exordii dignitate, humilis atque inconcinna sordescat oratio.

f *Quo nomine ejicienda* est *oratio Gorgiæ*, in Demonstrativo illa quidem genere scripta.

Cap. XV.

De Criminatione & purgatione, quæ procemio potissimum sunt affines.

Purgandi Criminis objecti, viæ seu rationes propriæ, sunt 8. *à par.* 1. *Communes loci, tam ad Criminandum, quam ad Purgandum, à par.* 12.

a DE Criminatione autem, [1] unus quidem *modus Diluendi*, est ex *iis*, quibus quis malam, *sibique adversam Auditorum* opinionem amoveat: [b] Nihil enim differt, dicenténe aliquo *crimen objectum*, an non *dicente*, *opinio concitata sit*: Quare hoc *præceptum*, *utrique commune & universale est*. 2. [2] Alius modus, ut iis, de quibus *Judicialis* controversia est, occurramus, *dicendo*; [1] aut "Quod *res* non sit, aut *si sit*, *vel* "Quod non noxium *sit*, aut [c] "non huic; aut

Περὶ δὲ διαβολῆς, ἓν μὲν τὸ ἐξ ὧν ἄν τις ὑπόληψιν δυσχερῆ ἀπολύσαιτο· οὐδὲν γὰρ διαφέρει, εἴτε εἰπόντος τινὸς, εἴτε μή· ὥστε τοῦτο καθόλου. 2. Ἄλλος τρόπος, ὥστε πρὸς τὰ ἀμφισβητούμενα ἀπαντᾶν, ἢ "ὡς οὐκ ἔστιν, ἢ "ὡς οὐ βλαβερὸν, ἢ "οὐ τούτῳ, ἢ "ὡς οὐ τηλικοῦτο,

a *Dissolvendi Purgandique* Criminis *viæ* expeditæ, sunt hæ:

1 a, *Ex Remotione malæ opinionis de nobis*: Ut *utamur iis*, *quæ illius delendæ*, & ex animis auditorum evellendæ *vim habent*.

b Rat. præcepti.

2 a, *Ex Occursu Controversiæ*: ut *resistas iis*, *de quibus* in Judiciis *controvertitur*: idque

1°, *Per Negationem*: Aut *simpliciter*: Quod *non sit factum*:

c Aut, si factum deprehensum sit; Vel *non esse noxium* & inutile, &c.

κοῦτο, ἢ " οὐκ ἄδικον· ἢ· " οὐ μέγα, ἢ " οὐκ αἰσχρὸν, " ἢ οὐκ ἔχον μέγεθος· περὶ γὰρ τοιούτων ἡ ἀμφισβήτησις· ὥσπερ Ἰφικράτης πρὸς Ναυσικράτην· ἔφη γὰρ " ποιῆσαι ὃ ἔλεγε· καὶ ʽβλάψαι, ἀλλ᾽ οὐκ ἀδικεῖν. 3. Ἢ ἀντικαταλλάττεσθαι ἀδικοῦντα, " εἰ ʽβλαβερὸν· ἀλλὰ καλὸν, ʽεἰ λυπηρὸν· " ἀλλ᾽ ὠʽφέλιμον· " ἤ τι ἄλλο τοιοῦτον. 4 Ἄλλος τρόπος, ὡς ἔστιν ἁμάρτημα, ἢ ἀτύχημα, ἢ ἀναγκαῖον· οἷον Σοφοκλῆς ἔφη, " τρέʽμειν οὐχ ὡς ὁ διαβάλʽλων ἔφη, ἵνα δοκῇ ʽγέρων, ἀλλ᾽ ἐξ ἀʽνάγκης· οὐ γὰρ ἑκόντι ʽεἶναι αὐτῷ ἔτη ὀγδοήκονʽτα. 5. Καὶ ἀντικαταλλάττεσθαι τὸ οὗ ἕνεκα, " ὅτι οὐ βλάψαι ἐβούʽλετο, ἀλλὰ τόδε· καὶ ʽοὐ τοῦτο ὃ διεβάλλετο, ʽποιῆσαι· συνέβη δὲ βλαʽβῆναι, " δίκαιον δὲ μιʽσεῖν, εἰ ὅπως τοῦτο ʽγένηται, ἐποίουν. 6. Ἄλλος, εἰ ἐμπεριείληπται ὁ διαβάλλων, ἢ νῦν, ἢ πρότερον, ἢ αὐτὸς, ἢ τῶν ἐγγύς. 7. Ἄλλος, εἰ ἐμπεριλαμβάνονται, οὓς ὁμολογοῦσι μὴ ἐνόχους εἶναι τῇ διαβολῇ· οἷον, εἰ ʽὅτι καθάρειος ὁ μοιχὸς, ʽκαὶ ὁ δεῖνα, καὶ ὁ δεῖνα ἄρα. 8. Ἄλλος, εἰ ἄλλους διέβαλεν, ἢ ἄλλος αὐτόν· ἢ ἄνευ διαβολῆς ὑπελαμβάνοντο, ὥσπερ αὐτὸς νῦν, οἳ πεφήνασιν οὐκ ἔνοχοι. 9. Ἄλλος ἐκ τοῦ ἀντιδιαβάλ-

" non tantopere; [d] Vel " Quod non injustum; aut " non magnum; [e] Vel " Quod non turpe, aut " non habens magnitudinem: De hujus nodi enim *solet esse* controversia; [f] ut Iphicrates adversus Nausicratem *calumniantem*: Affirmavit enim " *se fecisse*, quod *is* di'cebat; & nocuisse, sed non injuste 'egisse. 3. [a] Aut ut *is*, qui injuriam fecit, compensatione utatur: Velut, " Si noxium *illi* fuit; at honestum: [g] " Si molestum; at *eidem ipsi* utile; aut aliquid aliud tale. 4. [3] Alius modus, ut *demonstremus id quod factum est*, esse erratum *humanum*, aut infortunium, aut necessarium: [h] Velut Sophocles dixit, " *se* tremere; non 'quemadmodum Calumnians dixit, 'quo videretur *esse* senex; sed ex ne'cessitate: Neque enim volenti sibi 'esse annos octoginta. [5] [i] Et, ut compensemus *damnum cum agendi consilio, & fine* cujus gratiâ *fecit*: k Velut, Quod non habuit in animo nocuisse, sed hoc *aut illud boni affere voluisse*: [l] & " Quod *nullo pacto* hoc, quod '*Adversarius* criminatus est, facere '*molitus sit*; sed accidit, *ut is præter ip'sius voluntatem* læderetur: *Hoc addito*, " Justum vero *esse*, *adversus se omnium* 'odium concitari, si, ut id efficeretur, 'molitus esset. 6. [4] Alius, si is *qui* criminatur, *eodem crimine* implicitus fuerit, vel nunc *in presenti causâ*, vel prius *in alia simili*, sive ipse, sive suorum *aliquis*. 7. [5] Alius, *si illi eo crimine* corripiantur, quos *cuncti* confitentur, haud esse criminationi *illi* obnoxios: [m] Veluti, si *adversarius arguat*; " Quo'niam adulter est mundus *in vestitu*: 'ergo & hic, & ille, *qui mundi sunt*, '*erunt adulteri: quos tamen cuncti faten'tur, eâ culpâ esse liberos*. 8. [6] Alius, si *is qui nunc criminatur*, *ob eandem culpam* alios *ante* criminatus sit, [n] aut alius *quispiam* ipsum: [o] Vel si absque aliqua criminatione, ei culpæ affines *illi vulgò* existimati sint, quâ ipse *Reus* nunc *premitur*, qui *postea tamen* reperti sunt non-affines culpæ. 9. [7] Alius, *ut* è regione

d Vel *non injustum* & iniquum, &c.

e Vel *non turpe* seu inhonestum, &c.

f Exempl. resistendi. (*Si noxium, at non iniquum*:) Posse enim aliquibus juste quoque detrimenta importari.

2°, Si inficiari nequeas; commodum erit, *ut compensatione injuriam illatam extenues*: v. g.

Si noxium illi, at honestum.

g Si triste, at eidem utile.

3ª *Ex causis facti*, *cujus arguimur*: ut vel *simpliciter excuses*, id *lapsu* esse, *aut fortunæ culpâ*, *aut necessitate* impositâ *commissum*.

h Sic Sophocles Calumnianti, [*Tremere illum simulato, quo videretur senex*,] respondit, *se hoc non arbitrio* suo, sed *naturæ lege* & 80. annorum imperio gravatum *facere*.

i Vel siquid læseris, *Compenses damnum, causâ finali*, seu Consilio animi tui.

k Nec *cogitâsse te quicquam, nisi bonum* illi creare.

l Nec *id unquam egisse*, *ut damnum dares*, verum *hoc* inopinato *evenisse*.

4ª, *Ex Communione criminis cum Calumniante*: Spectand. enim, *Si is in eodem deprehensus* fuerit errato aut vitio, &c.

5ª, *Ex Communione facti cum viris innocentibus*: *Si illi deprehensi* sint *eadem egisse*, quæ nos.

m Ex. gr. Si Adversarius insimulet, *hunc Mœchum esse, quia se accuratius ornat*; *Sequetur*, puta, Socratem, Aristippum, & *alios viros temperantes*, qui *munditiarum studiosi* sunt, esse *mœchos*. Hæc autem *fallax*, est *ex consequenti*.

6ª, *Ex inani Suspicione alias habitâ*: Si vel *Idem Crimen conjectum* sit *in alios ab adversario*;

n Aut etiam in ipsum adversar. ab alio:

o Vel *Falsa ejusdem Suspicio*, *iis viris hæserit*, *qui ab eo* per longe *remoti esse*, *inventi* sunt.

7ª, *Ex Recriminatione*: ut Ca-

lumniantem contra *criminando, iisdem artibus* illum *petas, quibus ille te.*

8 [a] *Ex Judicio antea facto*: *Quæ* enim in *uno foro* semel *decreta* fuerint, *non debent alterius* fori *judicio premi.*

p Hoc pacto, Euripides ab Hygiænonte insimulatus, (*quod hominibus perjurii auctor esset, cum in Hippolyto, scriberet*, "*Juravi linguâ*, &c.) Respondit, *Eum inique* facere, qui *judicium ejus* rei *in alienam Curiam comportaret*: Se enim *in Liberi* patris *certaminibus*, ubi par erat, *rationem ejus* carminis *reddidisse*, &c.

9 [a], *Ex criminationis naturâ generali*: ut *insectemur totum calumniæ genus*, & quasi Ream ipsam agamus: quod

q Et *magnum illa* sit mortalib. *malum.*

r Et *à re propositâ semper deflectens*, novas lites, Hydræ more, parturiat.

f Sequuntur loci communes: unus (*tam ad Criminand. valens, quam ad purgand,*) *à rei Notis & indiciis.*

t Exempl. ex Fabul. Teucro.

u Alter (*Criminanti aptus*) *ex Commixtione laudum cum vituperiis*, 2x est: 1°, Ut *rem parum laudatam, copiosa* sequatur *vituperatio.*

2°, Ut *rei splendidè laudatæ*, subjiciatur insectatio *concisa*: vel *cum plures ejus dotes prædicaveris, addatur unum magnum malum*:

x *Calumniandi hæc ratio, pol vafra & callida*: —"Hic nigræ succus loliginis, hæc est ærugo mera.

3°, Accedit Præcept. (*ad idem crimen objiciendum vel dimovendum, utile*) *à diverso Fine & proposito.*

y Cum enim *eadem res in varios fines destinatò* fiat;

z Calumniatori expedit, *in*

gione criminantem criminemur: Absurdum enim *est*, si ipse *Actor* indignus *sit* fide, hujus orationem *postea* esse fide dignam. 10. [o] Alius, si *de præsenti causâ ante alibi* factum est judicium; [p] ut Euripides *fecit in illâ Actione*, quæ Antidosis *Athenis dicitur*, adversus Hygiænontem, qui *ipsum* accusabat impietatis; 'Quod *carmen*, '*in Hyppolyto Coronato*, fecit, suadens '*hominibus* peierare;

"Lingua juravit, mens verò injurata *manet*,

Respondit enim *Eurip.* "Ipsum injustè agere, qui causas in Bacchanali 'certamine cognitas ad tribunal *Areopagitarum* transferre vellet: Illic 'enim, se *carminis sui* reddidisse ratio- 'nem, aut redditurum esse, si *relicto* '*Areopago* voluerit *ibi se* accusare. 11. [9] Alius, ex eo, si criminationem accusemus, *dicentes*, [q] "Quam ingens '*malum ipsa sit*? [r] Atque hoc etiam, "Quod judicia *litesque* alias efficiat. ¶ 12. [f] Communis autem ambobus locus *est*, quo Notas dicimus: [t] velut, in Teucro, Ulysses *ei notas objicit* "Quod affinis *esset* Priamo: Hesione enim *ipsius mater, soror Priami fuit*: *& proind eum Trojanis favere*: Ille verò *respondit*, *se fidelem esse Græcis*, ex notis his; "Quod *ipsius* pater Tela'mon, hostis *semper fuisset* Priamo; Et, "Quod *ipse* exploratores *Trojam* '*missos* non indicaverit. 13. u Alius *locus*, Criminanti *utilis*; [1] ut cum mediocrem *rem* laudet, ipse prolixe *deinde* vituperet; [2] *cum vero* amplam, *concisè* perstringat: vel multis bonis prius commemoratis, unum *tandem* vituperet, quod ad rem *potissimum* pertinet. x Tales autem *accusatores*, artificiocissimi *sunt*, & iniquissimi: Bonarum enim rerum *ope Adversario* nocere conantur, miscendo ipsas cum *uno* malo. 14. Commune autem *præceptum* Criminanti, & crimen Dissolventi, *est hoc*: y Quoniam eandem rem contingit, plurium gratiâ gestam esse: [z] *Idcirco* Criminanti quidem, depra-

λειν τὸν διαβάλλοντα· ἄτοπον γὰρ, εἰ ὁ αὐτὸς ἄπιστος, οἱ τούτου λόγοι ἔσονται πιστοί. 10. Ἄλλος, εἰ γέγονε κρίσις· ὥσπερ Εὐριπίδης πρὸς Ὑγιαίνοντα ἐν τῇ Ἀντιδόσει κατηγοροῦντα, ὡς ἀσεβὴς, "ὅς γ' 'ἐποίησε κελεύων ἐπιορκεῖν·

"Ἡ γλῶσσ' ὀμώμοχ', ἡ δὲ φρὴν ἀνώμοτος·

ἔφη γὰρ "αὐτὸν ἀδικεῖν τὰς 'ἐκ τοῦ Διονυσιακοῦ ἀγῶ'νος κρίσεις εἰς τὰ δι'καστήρια ἄγοντα· ἐκεῖ 'γὰρ αὐτὸν δεδωκέναι λό'γον ἢ δώσειν, εἰ βού'λεται κατηγορεῖν. 11. Ἄλλος, ἐκ τῆς διαβολῆς κατηγορεῖν, "ἡλίκον· καὶ τοῦτο, "ὅτι ἄλλας κρίσεις ποιεῖ. ¶ 12. Κοινὸς δ' ἀμφοῖν ὁ τόπος, τὸ σύμβολα λέγειν, οἷον ἐν τῷ Τεύκρῳ ὁ Ὀδυσσεὺς, "ὅτι οἰκεῖος 'τῷ Πριάμῳ· ἡ γὰρ Ἡσιόνη ἀδελφή· ὁ δὲ, "ὅ'τι ὁ πατὴρ ἐχθρὸς τῷ 'Πριάμῳ, ὁ Τελαμών· καὶ "ὅτι οὐ κατεῖπε τῶν κα'τασκόπων. 13. Ἄλλος, τῷ διαβάλλοντι, τῷ ἐπαινοῦντι μικρὸν, μακρῶς ψέξαι, μέγα, συντόμως, ἢ πολλὰ ἀγαθὰ προθέντα, ὃ εἰς τὸ πρᾶγμα προφέρει ἓν ψέξαι· τοιοῦτοι δὲ οἱ τεχνικώτατοι καὶ ἀδικώτατοι· τοῖς ἀγαθοῖς γὰρ βλάπτειν πειρῶνται, μιγνύντες αὐτὰ τῷ κακῷ. 14. Κοινὸν δὲ τῷ διαβάλλοντι καὶ τῷ ἀπολυομένῳ, ἐπειδὴ τὸ αὐτὸ ἐνδέχεται πλειόνων ἕνεκα πραχθῆναι, τῷ μὲν διαβάλλοντι, κακοη-

κακοηθιστέον ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐκλαμβάνοντι· τῷ δὲ ἀπολυομένῳ, ἐπὶ τὸ βέλτιον· οἷον "ὅτι ὁ Διομήδης τὸν Ὀδυσσέα προείλετο *, τῷ μὲν, "ὅτι διὰ τὸν ἄριστον ὑπολαμβάνειν τὸν Ὀδυσσέα· τῷ δ', "ὅτι οὔ· ἀλλὰ διὰ τὸ μόνον μὴ ἀνταγωνιστὴν, ὡς φαῦλον· καὶ περὶ μὲν διαβολῆς εἰρήσθω τοσαῦτα.

* Conjun. lib. 2. c. 24. p. 37.

depravanda erit, in pejorem *partem* arripiendo; [a] Purganti vero, in meliorem. [b] Veluti, "Quod Diomedes Ulyssem *sibi explorationis socium* '*præ cæteris Græcis* elegit: Illi quidem, *qui hoc factum in meliorem partem interpretetur*, *dicendum*; "*Hoc* EUM '*fecisse*, quod *Græcorum* optimum, *&* '*prudentissimum* existimavit Ulyssem; Huic vero, *qui in pejorem partem trahat*, *dicendum*, "Quod non *hujus rei causâ* '*elegit*, sed quia solus is non erat *cum* '*ipso* concertaturus, aut de ipsius glo'riâ decerpturus; quippe ignavus. Ac de Criminatione quidem, dicta sunt tam multa.

sinistram partem detorquendo, malitiose *rodere*.
a *Defensori* eandem, *in meliorem trahendo*, *ornare*.
b Exempl. e Tragœdia veteri: quod sumptum fuit ex Ilia. 10.

De Narratione.

Cap. XVI.

Narratio Demonstrativa, *à Par.* 1. *Judicialis*, *à Par.* 4. *Deliberativa*, *à Par.* 21.

Διήγησις δ', ἐν μὲν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς ἐστὶν οὐκ ἐφεξῆς, ἀλλὰ κατὰ μέρος· δεῖ μὲν γὰρ τὰς πράξεις διελθεῖν, ἐξ ὧν ὁ λόγος· σύγκειται γὰρ ἔχων ὁ λόγος, τὸ μὲν ἄτεχνον· (οὐδὲν γὰρ αἴτιος ὁ λέγων τῶν πράξεων·) τὸ δὲ ἐκ τῆς τέχνης· τοῦτο δ' ἐστὶν, ἢ ὅτι ἐστὶ δεῖξαι ἐὰν ᾖ ἄπιστον, ἢ ὅτι ποῖον, ἢ ὅτι πόσον, ἢ καὶ ἅπαντα· διὰ δὲ τοῦτ' ἐνίοτε οὐκ ἐφεξῆς δεῖ διηγεῖσθαι πάντα, ὅτι δυσμνημόνευτον τὸ δεικνύναι οὕτως· "ἐκ μὲν οὖν τούτων, ἀνδρεῖος· ἐκ δὲ τῶνδε, σοφὸς, ἢ δί-

[a] Narratio vero, *cum una sit Interrupta in partibus orationis*, *altera continenter contexta*, in Demonstrativis quidem, [1] non est *illa seriatim* continuata, *ut Judicialis*, sed *interrupta* secundum partes, *ita ut singula narrentur simulque demonstrentur*. Oportet enim actiones percurrere *illas* ex quibus oratio *conficitur*. [b] Componitur enim oratio *Demonstrativa sic*, *ut* habeat [c] tum id, quod vacat arte, *sc. actiones cujusquam*, *quæ ad Oratorem deferuntur*; (Qui enim dicit, rerum gestarum causa *&* *opifex* nequaquam est:) [d] tum id quod *est* ex arte *seu artificiosum*: Hoc vero est, demonstrare, aut *rem* esse, si fide careat, aut Qualis *sit*, aut Quanta, aut etiam *simul demonstrare hæc* omnia. [e] Ob hanc autem *causam* interdum non continuatâ *Narratione* oportet *uti*, *sed separatim* narrare omnia; quia difficulter sub memoriam *cadit*, *narratis simul omnibus*, *postea seorsim* demonstrare sic: "Atque ex 'his quidem *actionibus*, *hic* fortis *vir* '*est habendus*; ex illis vero, sapiens aut justus.

a Narratio *Demonstrativa*,
1 [*Qualis?*] *Interrupta* sc. *&* *disjecta ubique* esse debet *in partibus orationis*; *non continenter* in uno loco *facta*.

b Nam, cum *Oratio Demonstrativa constet* partim *ex reb.* ejus quem laudamus; partim *ex earum probatione*, quam parit ars:
c *Res quidem* seu actiones illas, sigillatim *recenseri* suis locis *oportet*, seposita arte Oratoria.
d *Reliqua*, *argumentis* artificiose *probari*, &c.

e Ob horum igitur *argumentorum copiam*, *continuatæ Narrationi supersedendum* erit; *ne*, si singula deinceps narres, ita ut gesta sunt, (argumentis eorum seorsim positis:) *memoriæ auditorum pessime consulas*.

f Collatio dictar. Narrationum: *Continuata*, & perpetua, *humilis* est, minusque artificiosa:

g *Quæ interrupte fit*, eleganti *varietate perplacet*.

2°, [*Quos* & *Quæ narrare debemus*?] *Non facta* sc. *heroum clarissimorum*, quippe quæ vel mentione sola satis elucent.

h Sed si quem *probum virum*, *cujus bona latent*, illustrare velis; cuncta, quæ laudi illi vertantur, explices necesse est.

i De Narration. *Judiciali* [1 *Qualis sit*, & 2 *ex Quibus*?] *Virtutem* quidem *ejus Isocrates* esse voluit, *ut concisa esset. Inepte.*

k Ut enim Pistori, ad panem, *nec mollius farina subigenda* fuit, *nec durius*, *sed medio modo.*

l Ita Oratori, ad Fidem, *nec prolixe narrandum*, *nec breviter*.

m Sed, ut in reliquis partibus, ita *in hâc*, *mediocritas retinenda*, est, ut communis earum omnium virtus.

2 Constat autem *Narrandi hic Modus*, 1°, *Proprio munere*: ut,

n Et percurras ea saltem, *quæ exponant rem*;

o Et in *Accusando recenseas ea*, *quæ opinionem* mihi inserant, *fecisse* eum, vel *nocuisse*, &c.

In *Defendendo*, *quæ* opinionem *contrariam*.

2°, *Ex assumptis* & *extraneis*: *Accusanti* enim interserenda *illa*, *quæ probitatem ipsius indicent*, & *mores bonos*.

* Exempl. fictum.

p *Adversarii* autem, *mores malos*.

q Exempl. est ex historia apud Herodot. in Euterpe.

r Et *adspergendæ quædam*, *quæ Judicum animos titillent*.

ſ *Defendenti* autem seu Reo, Quia *minor Narratio satis* est; Et *Controversiæ disceptandæ*, *sunt* 4 r: Aut *non esse Factum*, aut *non detrimentosum*, &c.

justus. 2. *f* Ac simplicior oratio *est* ista, *quæ singulis ante narratis, seorsim probationes subjicit*; *g* illa vero *quæ cum rebus probationes intertexit*, varia, & non attenuata. 3. *a* Oportet autem, claros quidem *viros* in memoriam revocare *solum*; *non eorum facta, narrando exponere*: Quamobrem plerique *eorum, quos laudamus*, haud indigent Narratione: (veluti, si Achillem laudare velis: Omnes enim, res nôrunt *ab eo* gestas;) sed ipsorum *factis*, *ut perspicuis*, *ad eos ornandos* uti oportet: *h* Si vero Critiam *ignotum hominem laudes*, *narrandæ sunt actiones ejus præclaræ*; quoniam haud multi sciunt. ¶ 4. *i* Narrationem autem *Judicialem*, *1* hodierni *Rhetores*, ridicule aiunt oportere esse celerem. *k* Quanquam, ut ille *pistori ad panem conficiendum farinam* subigenti, cum interrogaret, " Duramne an mollem farinam subigeret? " Quid? Bene (inquit) *eam subigere est* impossibile? *l* Ita hic similiter *ad faciendam fidem*: *m* Oportet enim *rem* haud prolixe Narrare, ut nec Exordiri prolixe, nec *prolixam* Fidem facere: Neque enim in hoc, *sc. prolixitate*, *id* quod bene *se habet*, æstimatur, neq; celeritate, aut brevitate, sed ipsa mediocritate. 5. *a* Id autem fit, *1* si dicat *ea*, *n* quæcunque rem *actam* declarent; 6. *o* Aut quæcunque efficiant, ut *auditores* existiment factum esse *id*, *quod objecerit*, aut nocuisse, aut injuriam fecisse, aut tanta *esse facta*, quanta *videri ea* velit: *k* Adversario autem, cantraria *sunt afferenda*. 7. *a* Narrationi autem *tua*, *aliunde* attexas, quæcunque vel ad tuā virtutem pertinent: * veluti, "Ego vero admonebam, semper suadens justa, ne liberos suos desereret. 8. *p* Vel ad alterius improbitatem; " *q* Ille autem *improbe* respondit mihi, " Ubi ipse fuerit, futuros *sibi* esse alios liberos: Quod *Regi Psammeticho* deficientes *ab eo* Ægyptios, & *transfugas*, *cum liberos reliquissent*, respondisse ait Herodotus: 9. *r* Vel quæcunque *solent esse* jucunda Judicibus. 10. *ſ* De-

καιος. 2. Καὶ ἁπλούστερος ὁ λόγος οὗτος· ἐκεῖνος δὲ, ποικίλος, καὶ οὐ λιτός. 3. Δεῖ δὲ, τοὺς μὲν γνωρίμους ἀναμιμνήσκειν· διὸ οἱ πολλοὶ οὐδὲν δέονται διηγήσεως· οἷον, εἰ θέλεις Ἀχιλλέα ἐπαινεῖν· ἴσασι γὰρ πάντες τὰς πράξεις· ἀλλὰ χρῆσθαι αὐταῖς δεῖ· ἐὰν δὲ Κριτίαν, δεῖ· οὐ γὰρ πολλοὶ ἴσασιν. ¶ 4. Νῦν δὲ γελοίως τὴν διήγησίν φασι δεῖν εἶναι ταχεῖαν· καίτοι ὥσπερ ὁ τῷ μάττοντι ἐρωμένῳ, " πότερον σκληρὰν ἢ μαλακὴν μάξει; τί δ᾽ ἔφη, εὖ ἀδύνατον; καὶ ἐνταῦθα ὁμοίως· δεῖ γὰρ μὴ μακρῶς διηγεῖσθαι, ὥσπερ οὐδὲ προοιμιάζεσθαι μακρῶς, οὐδὲ τὰς πίστεις λέγειν· οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθά ἐστι τὸ εὖ, ἢ τὸ ταχὺ, ἢ τὸ συντόμως, ἀλλὰ τὸ μετρίως. 5. Τοῦτο δ᾽ ἐστὶ τὸ λέγειν ὅσα δηλώσει τὸ πρᾶγμα. 6. Ἢ ὅσα ποιήσει ὑπολαβεῖν γεγονέναι, ἢ βεβλαφέναι, ἢ ἠδικηκέναι, ἢ τηλικαῦτα ἡλίκα βούλει· τῷ δὲ ἐναντίῳ τὰ ἐναντία. 7. Παραδιηγεῖσθαι δὲ, ὅσα εἰς τὴν σὴν ἀρετὴν φέρει· οἷον, " Ἐγὼ δ᾽ ἐνουθέτουν ἀεὶ τὰ δίκαια, λέγων μὴ τὰ τέκνα ἐγκαταλείπειν. 8. Ἢ θατέρου κακίαν· " Ὁ δὲ ἀπεκρίνατό μοι, ὅτι οὗ ἂν ᾖ αὐτὸς, ἔσται ἄλλα παιδία· ὃ τοὺς ἀφισταμένους Αἰγυπτίους ἀποκρίνασθαί φησιν ὁ Ἡρόδοτος. 9. Ἢ ὅσα ἡδέα τοῖς δικασταῖς. 10. Ἀπολογουμένῳ

γουμένῳ δὲ, ἐλάττων ἡ διήγησις· αἱ δ' ἀμφισβητήσεις, ἢ "μὴ γεγονέναι, ἢ "μὴ βλαβερὸν εἶναι, ἢ "μὴ ἄδικον, ἢ "μὴ τηλικοῦτον· ὥστε περὶ τὸ ὁμολογούμενον οὐ διατριπτέον, ἐὰν μή τι εἰς ἐκεῖνο συντείνῃ *, οἷον, "εἰ πέπρακται, ἀλλ' οὐκ ἄδικον. 11. Ἔτι, πεπραγμένα δεῖ λέγειν, ὅσα μὴ πραττόμενα, ἢ οἶκτον, ἢ δείνωσιν φέρει· παράδειγμα ὁ Ἀλκίνου ἀπόλογος, ὅτι πρὸς τὴν Πηνελόπην ἐν τριάκοντα ἔπεσι πεποίηται· καὶ ὡς Φαΰλλος τὸν Κύκλον, καὶ ὁ ἐν τῷ Οἰνεῖ πρόλογος. 12. Ἠθικὴν δὲ δεῖ τὴν διήγησιν εἶναι· ἔσται δὲ τοῦτο, ἂν εἰδῶμεν τί ἦθος ποιεῖ· ἓν μὲν δή, τὸ προαίρεσιν δηλοῦν· ποιὸν δὲ τὸ ἦθος, τῷ ποιὰν ταύτην· ἡ δὲ προαίρεσις ποιὰ τῷ τέλει. 13. Διὰ τοῦτο οὐκ ἔχουσιν οἱ μαθηματικοὶ λόγοι ἤθη, ὅτι οὐδὲ προαίρεσιν· τὸ γὰρ οὗ ἕνεκα οὐκ ἔχουσιν, ἀλλ' οἱ Σωκρατικοί· περὶ τοιούτων γὰρ λέγουσιν. 14. Ἄλλα ἠθικὰ, τὰ ἑπόμενα ἑκάστῳ ἤθει· οἷον, "ὅτι ἅμα, λέγων ἐβάδιζε· δηλοῖ γὰρ θρασύτητα καὶ ἀγροικίαν ἤθους. 15. Καὶ μὴ ὡς ἀπὸ διανοίας λέγειν, ὥσπερ οἱ νῦν, ἀλλ' ὡς ἀπὸ προαιρέσεως· "Ἐγὼ δὲ ἐβουλόμην, καὶ "προειλόμην γὰρ τοῦτο· ἀλλ' εἰ μὴ ὤνημαι, βέλτιον· τὸ μὲν γὰρ, φρονίμου· τὸ δὲ, ἀγαθοῦ· φρονίμου μὲν γὰρ, ἐν

* *Conjun. ca. præc. par. 3.*

fendenti autem, minor Narratio *conducit*: Controversiæ vero *litigantium, hæ sunt*; aut " Non esse factum, *quod ille narravit*; aut " Non noxium esse; aut " Non injustum; aut " Non tantum. t Quare *harum* si quid fateatur, *in eo* non *est* immorandum; u nisi *narrandum* quid *sit*, *quod* ad illam *purgationem* pertineat; velut, " Si actum est, at non *esse* injustum, *&c.* 11. x Præterea, narrare oportet, *tanquam* actas *& transactas res illas*, quæcunque, *dum ita exponuntur, quasi jam* agantur, aut miserationem, aut indignationem *auditoribus* minime afferant. y Exemplum *est* [1] Alcinoi Apologus, *quo Ulyssis errores prolixe narrantur*, [z] qui *breviter* apud penelopem triginta *uno* versibus factus est: [a] Et ut Phayllus Circulum: 3 Et Euripidis Prologus, in *Fabula* Oeneo. 12. a Moratam autem Narrationem esse oportet: Idque erit, si noverimus, quid efficiat *ipsos* Mores. [1] Jam igitur unum, *quod eos efficit*, *est* ut prælectionem *orator* indicet. [b] Mores autem *sunt* cujusdammodi (*i. boni vel mali*) eo *sc.* quod hæc, cujusdammodi *sit*: [c] Prælectio vero cujusdammodi *censetur* ratione finis, *cujus gratiâ prælegit.* 13. [d] Ob hanc *causam* Mathematicæ demonstrationes, non habent *in se* mores; quia ne prælectionem *quidem*: Nam id, cujus gratiâ, *seu finem* non habent: [e] Verum *sermones* Socratici *habent*: De hujuscemodi enim, *i. prælectione & fine, illi* dicunt. 14. [z] Alia vero Morata *sunt*, quæ singulos mores sequuntur; 1 veluti, " Quod simul, *secum* loquens abibat: Declarat enim *hic discessus* audaciam & rusticitatem morum. 15. 2 Et *illud*, *si* loquatur *Orator*, non tanquam ex sententiâ *seu sagacitate animi*, ut *faciunt* hodierni *Rhetores*; sed tanquam ex prælectione; 1 " Ego vero *hoc* volui: 2 Et " Prælegi enim hoc, *tanquam* melius, etiamsi nihil emolumenti *inde* caperem: Illud n. (*ex subtili ratiocinatione* dicere) prudentis *est*; hoc vero (*ex electione simplici*

t Id agendum; ut *si confessum sit esse Factum*, aut *Noxium*, &c. *quam minima Narratione transigat.*

u Veruntam. *si Conpensatione se purgaverit*, &c. *protrahere illam licebit.*

x Deinque tam Actori quam Reo, *res atroces* fusius & *quasi oculis præsentaneæ, exponendæ* sunt; *si sic* narratæ, *percellant animos: Sin minus*, fatius erit, *quasi transactas, uno verbo perstringere.*

y Exem. 1 *m*, Ulyssis, qui Od. 9, 10, 11, & 12, errores suos Alcinoo Phæacum regi, prolixe.

z Eosdem Odysseâ penult. uxori Penelopæ paucis versibus exposuit.

2 *m*:

3 *m*, Ex fabulâ Eurip.

a Speciatim [*Quomodo tuos vel Personarum* (*quos Narras*) *& Quibus reb. exprimas* mores ?] 2 *b.* sci. 1o, *ex indicato consilio & fine cujusque in rebus singulis gerendis*: *Qualem is scopum in iisdem secutus sit*: *Qualis* enim *prælectio* est, *tales* inde *Mores* emanant, sc. boni vel mali.

c *Prælectio* autem sibi *scopum præstituit* bonum vel malum, *&c.*

d Hinc est, quod *scientiæ Mathematicæ, cum Moribus nihil* habeant *commercii*, quippe *nihil cum Prælectione & Fine.*

e Contra vero, *Morales disputationes Socratis*, apud Platon Xenoph. *&c. Illæ* siquidem *de vitâ & moribus*, ad finem aliquem utilem *institutæ* sint.

2o, Exprimuntur mores *ex narratis Consequentib. quibusdam*: quorum 3 genera. 1, *Alia pertinent ad Actionem & gestum.* E. g. *Inter loquendum abire*, aut *mussitantem discedere, agrestis ingenii est.* 2, *Alia* Consequentia, *spectant ad discursum mentis & loquendi modum*: v. gr. Dicas: " *Te non subtili ratione* fretum *loqui*, *sed simplici animo & bono.*

1 Decrevi hoc, genio suadente, facere:

2 Malui rem meam deteriorem fieri, quam officio deesse

b Sin illud, *quod lubens asseruisti, incredibile* sit: *rationem adjunges sententiæ* judiciique *tui*, *quo fiat* id *verisimile*.

i Exempl. ex Antigona Sophocl. ubi illa incredibilem suam tuetur vocem; Quod pro fratre defuncto ea fecerat, quæ pro conjuge liberisque nollet.

k Quod *si ratio in promptu non sit*: dicas, "*hominum* '*judiciis adversari propensionem naturæ tuæ*: *ut, quæ* '*recta sentias, sublatâ omni* '*spe fructus, gerere malis*.

3 *Aliæ Consequentiæ* (quibus exprimantur mores) *ad Affectus animorum spectant*: Narranda enim sunt,

l Tum *Consequentia communia*, *quæ cuique nota* sunt.

m Tum *propriæ affectuum notæ*, *Dicentis* & *Adversarii*; quas Judices antea non perspexerant.

Exempla *communium Consequentium*.

1 *m*, Quo significatur *animus iratus*, *maléque* erga se *affectus*.

2 *m*, Quod notat *animum petulantiæ superbiæque plenum*.

n Similia exempla apud Homer. plurima: ut, Odyss. 19[a], de Eurycleâ nutrice, quæ pedes heri Ulyssis lavatura, &c. lachrymas tenere non potuit.

o Præcept. *Mores tui* ipsius ab initio, *antequam* unum *verbum narres*, *exprimendi* sunt: viz. *ut voce gestuque*, &c. *te conformatum insinues*: quo, ut *bonis te imbutum moribus* auditores excipiant, *adversarium* respuant, ut *contrariis*.

p Hoc quam proclive, docet exemplum *nunciantium*; quos etiamdum *tacentes*, vel *frugi* esse *auguramur*, vel *malos*.

plici loqui) *est viri* probi: Prudentis enim *est*, ut utile persequatur; Probi vero, ut honestum. 16. [h] Si vero id, *quod prælegisse te ais*, fide careat, tunc causam *ejus* subjungere *oportet*; [i] ut Sophocles facit exemplum ex Antigona; *ubi ipsa dicit*; "*Se* magis sollicitam fuisse de fratre, quam de viro 'aut liberis: Nam eos refici posse, *e*'*tiamsi* perierint;

"Sed cum mater & pater in Plutonis *domum* descenderint,
Non erit unde frater *ullo pacto* exoriri possit.

17. [k] Si vero non habeas causam, *dices* tamen, "Quod non ignoras, te 'res *vulgo* incredibiles dicere; sed *te* 'naturâ talem esse, *ut licet utilitatis* '*ratio id posceret*, *ad hæc tamen propen*'*sior fueris*: Haud *facile* enim credunt *homines*, aliud agere *suâ* sponte *quenquam*, præter *id*, quod utile *est*. 18. [3] Præterea, *mores efficit*, ex *iis*, quæ ad motum *animorum pertinent*, dicere, narrando *sc.* [l] cum *ea* quæ *affectibus sunt* consequentia, & quæ *auditores* sciunt; [m] tum ea, quæ privatim vel ipsi, vel adversario insunt: "[1] Ille vero abiit, me *limis oculis* torvè subaspi'ciens: Et, ut de Cratylo Æschine, "[2] Quod exsibilans & manibus explo'dens *adstaret*: Apposita enim ad persuadendum, *hæc sunt*; quoniam *consequentia ea*, quæ *auditores* sciunt, indicia fiunt illorum *affectuum*, quos nesciunt: [n] Plurima autem talia assumere ex Homero licet; *veluti*,

"Sic igitur ait: Anus vero *Euryclêa* compressit manibus vultum:
Qui enim lachrymare occipiunt, attrectant *manibus* oculos. 19. [o] Et statim *ante Narrationem occœptam*, teipsum cujusdammodi introducas, ut quasi talem *te*, & Adversarium tuum, *quam primum* intueantur *auditores*, *qualem cupis*. Latens vero *hoc* facias. [p] Quod autem, *hoc tibi* facile *sit*, perspicere licet ex iis, qui *res in Tragœdiis* nunciant: De quibus enim nihil *adhuc* scimus, *simulatque* tamen *prodeunt*,

τοῦ τὸ ὠφέλιμον διώκειν· ἀγαθοῦ δ', ἐν τῷ τὸ καλόν. 16. Ἂν δὲ ἄπιστον ᾖ, τότε τὴν αἰτίαν ἐπιλέγειν· ὥσπερ Σοφοκλῆς ποιεῖ παράδειγμα τὸ ἐκ τῆς Ἀντιγόνης, "ὅτι 'μᾶλλον τοῦ ἀδελφοῦ ἐκήδετο· ἢ ἀνδρὸς, ἢ τέ'κνων· τὰ μὲν γὰρ ἂν γενέσθαι ἀπολόμενα·

"Μητρὸς δ' ἐν ᾅδου καὶ πατρὸς βεβηκότων,
"Οὐκ ἔστ' ἀδελφὸς, ὅστις ἂν βλάστοι ποτέ.

17. Ἐὰν δὲ μὴ ἔχῃς αἰτίαν, ἀλλ' "ὅτι οὐκ ἀγνοεῖς ἄ'πιστα λέγων, ἀλλὰ φύσει 'τοιοῦτος εἶ· ἀπιστοῦσι γὰρ ἄλλό τι πράττειν ἑκόντα, πλὴν τὸ συμφέρον. 18. Ἔτι, ἐκ τῶν παθητικῶν λέγειν, διηγούμενον καὶ τὰ ἑπόμενα, καὶ ἃ ἴσασι, καὶ τὰ ἴδια ἢ αὐτῷ, ἢ ἐκείνῳ προσόντα· "Ὁ δ' ᾤχετό με ὑπο'βλέψας· καὶ ὡς περὶ Κρατύλου Αἰσχίνης, "ὅτι 'διασίζων καὶ ταῖν χεροῖν διασείων· πιθανὰ γάρ· διότι σύμβολα γίνεται ταῦτα ἃ ἴσασιν, ἐκείνων ὧν οὐκ ἴσασι· πλεῖστα δὲ τοιαῦτα λαβεῖν ἐξ Ὁμήρου ἐστίν·

"Ὣς ἄρ' ἔφη, γρηῢς δὲ κατέσχετο χερσὶ πρόσωπα·
οἱ γὰρ δακρύειν ἀρχόμενοι, ἐπιλαμβάνονται τῶν ὀφθαλμῶν. 19. Καὶ εὐθὺς εἰσάγαγε σεαυτὸν ποιόν τινα, ἵνα ὡς τοιοῦτον θεωρῶσι καὶ τὸν ἀντίδικον· λανθάνων δὲ ποίει· ὅτι δὲ ῥᾴδιον, ὁρᾶν δεῖ ἐκ τῶν ἀπαγγελλόντων· περὶ ὧν γὰρ μηδὲν ἴσμεν, ὅμως λαμβάνομεν

βάνομεν ὑπολαμβάνειν τινα· 20. Πολλαχοῦ δὲ δεῖ διηγεῖσθαι, καὶ ἐνίοτε οὐκ ἐν ἀρχῇ. ¶ 21. Ἐν δὲ δημηγορίᾳ ἥκιστα διήγησίς ἐστιν, ὅτι περὶ τῶν μελλόντων οὐδεὶς διηγεῖται. 22. Ἀλλ' ἐάν περ διήγησις ᾖ, τῶν γενομένων ἔσται, ἵν' ἀναμνησθέντες ἐκείνων, βέλτιον βουλεύσωνται περὶ τῶν ὕστερον, ἢ διαβάλλοντες, ἢ ἐπαινοῦντες· ἀλλὰ τότε, οὐ τὸ τοῦ συμβούλου ποιεῖ ἔργον. 23. Ἂν δ' ᾖ ἄπιστον, ὑπισχνεῖσθαί τε καὶ αἰτίαν λέγειν εὐθὺς *, καὶ διατάττειν οἷς βούλονται· οἷον, ἡ Ἰοκάστη ἡ Καρκίνου ἐν τῷ Οἰδίποδι, αἰεὶ ὑπισχνεῖται, πυνθανομένου τοῦ ζητοῦντος τὸν υἱόν· καὶ ὁ Αἵμων ὁ Σοφοκλέους.

* *Conjun. supr. par.* 17.

de iis concipimus existimationem aliquam. 20. ᑫ Multis autem in locis *orationis* narrare *oportet*, & quandoque non in principio. ¶ 21. In Deliberatione vero, Narratio minime locum habet; quia de futuris nemo narrat. 22. ʳ Verum si *in eâ* Narratio fuerit, ˢ Præteritorum *sane* erit; ut *Dicentes*, cum *illa* in memoriam revocaverint, melius consultare poterint de futuris; u Vel criminantes *eos,qui illa gesserint*, aut laudantes. ˣ Verum eo tempore nequaquam Deliberantis *proprium* obit munus. 23. ʸ Si vero *id* fide careat, *quod dicitur, Oportebit* & polliceri *te* etiam causam *rei dubiæ* statim esse dicturum,& *rem* illorum arbitrio commissurum quibus *comitti Auditores ipsi* velint: ¹ Veluti, Jocasta *Poetæ* Carcini, in *Fabulâ* Oedipode, semper pollicetur, percunctante eo, qui quærebat filium. ² Et Æmon Sophoclis *ita Antigonæ factum apud patrem Creontem narrat, ut se tamen in ejus potestate futurum spondeat.*

q *Præcept. alterum*: Tametsi Mores antesignani esse debeant, *Narratio* tamen *ipsa cuilibet parti interpolanda, & interdum ab initio missa facienda* est.

r In DELIBERATIVAS, *Narratio* proprie *non cadit*: (Siquidem *illa de præteritis* est; *Deliberatio*, *de futuris*:)

ſ Si quando autem incidat, de præteritis quidem ita fiet, ut

t Vel *iis memoriâ repetitis, expeditius de futuris consulas.*

u Vel *ut insimulando laudandóve earum rerum authores, tueare sententiam tuam.*

x Quanquam hoc cum fit, *Assumpta* est *Narratio* talis, *ex aliis generibus*, *non Deliberantis Propria.*

y Hic quoque, *Narrationibus attexendi* sunt *Mores*, ut si quando *incredibilia* narres, *polliceri* debeas *te totam rem* auditoribus *probaturum*, *& stare velle judicio eorum, quorum ipsis visum fuerit.*

Exempla: 1 *m*, ex Oedipode Carcini.

2 *m*, Ex Antigonâ Sophoclis: ubi Æmon sponsam, illam, suam tuetur contra Edictum Creontis.

De fide, seu de Confirmatione & Refutatione.

Cap. XVII.

Primum, de Quæstionibus probandis, à Par. 1. *Dein de Probationibus ipsis cum iis, quæ ad demonstrandum valent, à par.* 6. *Tum iis, quibus adversarii argumenta elevamus, i. de Solutionibus, à Par.* 19.

Τὰς δὲ πίστεις δεῖ ἀποδεικτικὰς εἶναι· ἀποδεικνύναι δὲ χρή, ἐπεὶ περὶ τεττάρων ἡ ἀμφισβήτησις, περὶ τὸ ἀμφισβητούμενον φέροντα τὴν ἀπόδειξιν· οἷον, εἰ ὅτι οὐ γέγονεν, ἀμφισβητεῖ, ἐν τῇ κρίσει δεῖ τούτου μάλιστα τὴν ἀπόδειξιν φέρειν· εἰ δ' ὅτι οὐκ ἔβλαψε, τούτου, καὶ ὅτι οὐ τοσόνδε, ἢ ὅτι δικαίως· ὡσαύτως καὶ εἰ περὶ τοῦ γενέσθαι τοῦτο ἡ ἀμφισβήτησις. 2. Μὴ λανθανέτω δ', ὅτι ἀναγκαῖον ἐν ταύτῃ

ᵃ Fidem vero oportet idoneam esse ad demonstrandum: Demonstrare autem opus est, (ᵇ Quoniam Controversia fere *est* de quatuor) de re Controversâ afferendo Demonstrationem; Veluti, * in Judicio, si *Reus* non factum esse *controverſetur*, oportet hujus *quæstionis* maxime demonstrationem afferre; ² Si vero non nocuisse, hujus; aut ³ si non tantopere; aut ⁴ si juste. ᶜ Non aliter faciundum erit, si, an factum fuit hoc, *sit* controversia. 2. ᵈ Neque vero lateat, necessarium esse, in hâc controversiâ

a Ad *Quæstiones demonstrandas*, *comparata est Fides*, seu ea ex quibus Fides fit.

b *Eæ*, 4 r *sunt* in singulis orationum generibus.

* In *Judicial* ; *Defendenti* quidem, *demonstrandæ hæ* 4 r:

1 *Quod non fecerit*, ² *Quod non nocuit*, 3 *Quod non tantopore*, 4 *Quod non injuste.*

c Accusanti vero, hæ: *Quod fecerit*, &c.

d Not. Cum *in solâ Quæst. de Facto*, *necessarium* sit, *alterutrum*, vel *Actorem improbum* esse; (*si ol-*

piciat sc. quod *exploratum ipsi non sit*:) vel *Reum, si manifesta neget*: (ut præter litis damnum, jactura quoque existimationis accedat:)

e Huic *Quæstioni imprimis immorandum est*, quo facti crimen aut probes aut eleves, &c.

f In genere *Demonstrativo*: Quæstiones *posteriores tres*, plerunque *probandæ* occurrent: 1. *Amplificatio* afferenda est, *quod valde honesta* aut *utilia* fecerit.

g *Prima autem* [*Quod fecerit*,] *raro admittitur*; tunc sc. cum *facta*, videantur *incredibilia*, vel *alius* quis, *eorum auctor* existimetur.

h In *Deliberativo* denique, *Auctori sententiæ*, *firmandæ* sunt *Quæstiones* omnes 4 r, ut ante in Judiciali.

i Præcept. *de Quæstionibus à causa alienis. In iis si falsus* deprehendatur *Adversarius*, fidem ejus *in causa principali*, *irritam* facies, aut *suspectam*.

k De *Probationibus quæ ad demonstrandum valent* GENERATIM, notat, *Earum alias aliis* orationum *generibus*, promptius *inservire*: v. g.

l *Exempla*, *Deliberativis*:

m *Enthymemata*, *Judicialibus*, &c.

h SPECIATIM; 1o, [*Quomodo Probationes dictæ, si adsint conformari debeant*?] Præcept. *unum*, *de Enthymematis*, bimembre: *Ne absque modo* in oratione *continuentur*, &c.

o *Non contineuntur*:] *Ne posteriora priorum infringant vim*.

p *Non absque modo*:] Quia *rationum terminus* datur *certus*, quem *transcendere non decet*.

q Quod prob. testimon. Menelai Odyss. 4 a, ubi ad Pisistrarum Nestoris filium ait, *servandum* esse *modum*, *etiam in optimis sententiis proferendis*.

r Nec *studeas*, *res omnes firmare Enthymematis*: Quæ enim absque illorum lumine *suâ vi satis lucent*, iis

troversiâ *de Facto* solâ alterum *litigatorem* esse improbum: Non enim excusationem *ibi* habet ignoratio: quemadmodum, si qui de Justo controversarentur: e Quare in hâc *disceptatione de facto* diu insistendum *est*; in aliis vero, secus. 3. f In Demonstrativis autem, plerunque, Amplificatio adhibenda est, " Quod honesta, & utilia *sint*, *quæ fecerit*: Nam Facta *ipsa absque probatione* oportet credi: g Raro enim etiam horum demonstrationes *ibi* adducunt; *& tunc solum*, cum illa fide *prorsus* careant, aut alius *quis potius* eâ laude (*quæ huic tribuitur*,) videatur dignus. 4. h At in Deliberationibus contenderit quis, aut non futura esse, *quæ censet is*, *qui ante sententiam dixit*; aut futura quidem, quæ censet, sed non justa; aut non utilia aut non quanta *fore contendit*. 5. i Oportet vero etiam observare, nunquid falsi attulerit *Adversarius* extra causam *principalem*: Tecmeria enim, hæc esse *specie tenus* apparent, quod etiam in aliis *quæ ad Quæstionem pertinent*, mentitus fuerit. ¶6. k Sunt autem l Exempla quidem, maxime accommodata Deliberationi; m Enthymemata autem Judicio: Illa enim (*Deliberatio*,) circa futurum *est*; ut ex præteritis, necesse *sit* exempla ducere: Hoc vero (*Judicium*) de iis quæ sunt, vel non sunt; cujus rei magis est demonstratio & necessitas: Quod enim factum est, *id* necessitatem habet, *ut confirmari enthymemate queat*. 7. Non oportet autem continenter *& perpetuâ serie*, dicere Enthymemata, sed *cum aliis Fidei generibus ubique* permiscere: o Alioqui, illident *illa*, *atque impedient se* mutuo. p Est enim etiam quantitatis modus *in accumulandis ipsis*: q *Unde illud*,

" *O chare* adolescens, *quoniam tot dixisti*, *quot utique* diceret *cordatus vir*. Sed non *ait*, "*Quoniam* talia *dixisti*, &c. 8. r Et, non de *rebus* omnibus Enthymemata quærere: Sin minus *hoc serves*, facies, quod nonnulli solent ex

τῇ ἀμφισβητήσει μόνῃ τὸν ἕτερον εἶναι πονηρόν· οὐ γάρ ἐστιν ἄγνοια αἰτία, ὥσπερ ἂν εἴ τινες περὶ τοῦ δικαίου ἀμφισβητοῖεν· ὥς᾽ ἐν τούτῳ χρονιστέον· ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις, οὔ. 3. Ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς, τὸ πολὺ, " ὅτι καλὰ καὶ ὠφέλιμα, ἡ αὔξησις ἔσαι· τὰ γὰρ πράγματα δεῖ πιστεύεσθαι· ὀλιγάκις γὰρ καὶ τούτων ἀποδείξεις φέρουσιν, ἐὰν ἄπιςα ᾖ, ἢ ἂν ἄλλος αἰτίαν ἔχῃ. 4. Ἐν δὲ τοῖς δημηγορικοῖς, ἢ ὡς οὐκ ἔσαι, ἀμφισβητήσειεν ἄν τις· ἢ ὡς ἔσαι μὲν ἃ κελεύει, ἀλλ᾽ οὐ δίκαια· ἢ οὐκ ὠφέλιμα, ἢ οὐ τηλικαῦτα. 5. Δεῖ δὲ καὶ ὁρᾷν εἴ τι ψεύδεται ἐκτὸς τοῦ πράγματος *· τεκμήρια γὰρ ταῦτα φαίνεται καὶ τῶν ἄλλων ὅτι ψεύδεται. ¶6. Ἔσι δὲ, τὰ μὲν παραδείγματα, δημηγορικώτατα †· τὰ δ᾽ ἐνθυμήματα, δικανικώτερα ‖· ἡ μὲν γὰρ περὶ τὸ μέλλον· ὥς᾽ ἐκ τῶν γενομένων ἀνάγκη παραδείγματα λέγειν· ἡ δὲ περὶ ὄντων ἢ μὴ ὄντων, οὗ μᾶλλον ἀπόδειξίς ἐστι καὶ ἀνάγκη· ἔχει γὰρ τὸ γεγονὸς, ἀνάγκην. 7. Οὐ δεῖ δὲ ἐφεξῆς λέγειν τὰ ἐνθυμήματα, ἀλλ᾽ ἀναμιγνύναι· εἰ δὲ μὴ, καταβλάπτει ἄλληλα· ἔσι γὰρ καὶ τοῦ ποσοῦ ὅρος·

" Ὦ φίλ᾽, ἐπεὶ τόσα εἶπες, ὅσ᾽ ἂν πεπνυμένος ἀνήρ.

ἀλλ᾽ οὐ τοιαῦτα. 8. Καὶ μὴ περὶ πάντων ἐνθυμήματα ζητεῖν· εἰ δὲ μὴ, ποιήσεις ὅπερ ἔνιοι ποιοῦσι τῶν φιλοσοφούντων,

* Conjun. Rhetor. ad Alex. c. 9. p. 1. &c.

† Conjun. lib. 1. c. 9. p. 51.

‖ Ibid p. 53.

σοφιζόντων, οἱ συλλογίζονται τὰ γνωριμώτερα καὶ πιστότερα, ἢ ἐξ ὧν λέγουσι. 9. Καὶ ὅταν πάθος ποιῇς, μὴ λέγε ἐνθύμημα· ἢ γὰρ ἐκκρούσει τὸ πάθος, ἢ μάτην εἰρημένον ἔσται τὸ ἐνθύμημα· ἐκκρούουσι γὰρ αἱ κινήσεις ἀλλήλας αἱ ἅμα· καὶ ἢ ἀφανίζουσιν, ἢ ἀσθενεῖς ποιοῦσιν. 10. Οὐδ᾽ ὅταν ἠθικὸν τὸν λόγον, οὐ δεῖ ἐνθύμημά τι ζητεῖν ἅμα· οὐ γὰρ ἔχει οὔτε ἦθος, οὔτε προαίρεσιν ἡ ἀπόδειξις. 11. Γνώμαις δὲ χρηστέον καὶ ἐν διηγήσει *, καὶ ἐν πίστει· ἠθικὸν γάρ· "Καὶ ἐγὼ δέδωκα, καὶ ταῦτ᾽ εἰδὼς, ὡς οὐ δεῖ πιστεύειν." ἐὰν δὲ παθητικῶς, "Καὶ οὐ μεταμέλει μοι, καίπερ ἠδικημένῳ· τούτῳ γὰρ περίεστι τὸ κέρδος· ἐμοὶ δὲ τὸ δίκαιον." 12. Τὸ δὲ δημηγορεῖν χαλεπώτερον τοῦ δικάζεσθαι, εἰκότως· διότι περὶ τὸ μέλλον· ἐκεῖ δὲ περὶ τὸ γεγονὸς, ὃ ἐπιστητὸν ἤδη καὶ τοῖς μάντεσιν, ὡς ἔφη Ἐπιμενίδης ὁ Κρής· ἐκεῖνος γὰρ περὶ τῶν ἐσομένων οὐκ ἐμαντεύετο, ἀλλὰ περὶ τῶν γεγονότων μὲν, ἀδήλων δέ. 13. Καὶ ὁ νόμος, ὑπόθεσις ἐν τοῖς δικανικοῖς· ἔχοντα δὲ ἀρχὴν, ῥᾷον εὑρεῖν ἀπόδειξιν. 14. Καὶ οὐκ ἔχει πολλὰς διατριβάς· οἷον, πρὸς ἀντίδικον, ἢ περὶ αὑτοῦ, ἢ παθητικὸν ποιεῖν· ἀλλ᾽ ἥκιστα πάντων, ἂν μὴ ἐξίστηται. 15. Δεῖ οὖν ἀποροῦντα, τοῦτο ποιεῖν, ὅπερ οἱ Ἀθήνησι ῥήτορες ποιοῦσι· καὶ Ἰσο-

* Conjun. l. 2. c. 22. p. 21.

iis, qui Philosophiæ incumbunt, qui Syllogismo concludunt notiora & certiora, quam *sunt propositiones ipsæ*, ex quibus *ea* colligunt. 9. [f] Et quando affectum *aliquem* concitare velis, ne proferas *eo tempore* Enthymema: [t] Etenim aut ejiciet affectum, aut frustra (*cum affectu*) proferetur Ethymema: Motiones enim, quæ simul *adhibentur*, ejiciunt *se* invicem: & vel *ipsæ* se tollunt, ut nullæ *prorsus* appareant, vel imbecillas efficiunt. 10. [u] Nec, cum Moratam *adhibes* orationem, oportet Enthymema aliquod simul quærere: Non enim habet Mores, nec Prælectionem demonstratio. 11. [x] Sententiis autem utendum *est*, & in Narratione, & in Fide: Nam *hoc quidem* Moratum est, *si narres*; [y] "Ego equidem 'permisi *ei juramentum*, quamvis sci- 'rem, nemini, si illi, credendum esse: [z] Si vero affecte *narrare velis, sic dices*: "Et non pœnitet, me permisisse, eti- 'amsi ego sim qui injuriam acceperim: 'Huic enim *ex eâ re* superest lucrum; 'mihi vero justum. 12. [2] *Versari* vero in Deliberativo *genere*, [1] difficilius *est* quam in Judiciali; Nec injuriâ: quia *Deliberatio* circa Futurum *est*; Ibi vero (*in Judiciali*,) *versamur* circa præteritum; cujus sane scientia comprehendi potest etiam ab *ipsis* vatibus, uti dixit Epimenides Cres: Ille enim vaticinabatur non de rebus futuris, sed de præteritis, illis tamen, quæ obscura essent. 13. a Et lex *est actionis* fundamentum, *seu principium* in Judicialibus: Qui vero habet principium, ei facilius *est* demonstrationem assequi. 14. [3] Et *Deliberatio* non habet multa diverticula; velut *illa sunt in Judiciis*, quæ Adversarii Objectiones dissolvunt, vel quæ de seipso *dicuntur*, vel quæ Affectam *orationem* faciunt: verum *hæc* minime omnium *admittit* Deliberatio, nisi *è munere suo*, seque *ipsâ* discesserit. 15. [2] Oportet igitur *eum*, cum inopiâ *argumentorum* laborat, hoc facere; quod quidem Athenienses Oratores faciunt; [b] & *ipse etiam* Isocra-

non nisi ex obscurioribus lumen addes: quod quàm cœcum, quis non videt?

f Alterum Præc. *de Affectib. & Moribus*. Neque enim *cum* Auditori *Affectum accendere* velis, *eum Enthymemate interturbari* sines:

t Aut enim *exturbabis* animo *inceptum* πάθος, aut *argumenti*, quod suo loco positum, multum prodesset, *jacturam facies*, &c.

u Neque etiam, *cum Mores exprimis*, *iisdem Enthymema importune permisceas*.

x Veruntamen *Sententia*, *cum his* omnibus *conspirat amicissime*, quum & *Narrationi* (quæ Moribus Affectibusque repletur) & *Fidei accommodata sit*.

y Exemp. Sententiæ ab eo editæ qui pecuniâ, quam alteri concredidit, ab eodem fraudatus est. Connectitur autem illa, *cum Narratione Moratâ*:

z Vel *Affectâ*.

2°, *Quomodo fidem Demonstrativam augeas, vel, si desit, suppleas?*] Modis sc. 2 *b*.

1°, *Per aliorum Enthymematum Assumptionem*.

In *deliberativis* enim, quia *durior provincia obeunda* est, quam in Judiciis: idque rat. 3. *c i*.

1 *Rat. rei probandæ*; quæ *in Deliberationibus*, est *Futurum* contingens, *quod sciri nequit*; in *Judiciis* vero, *Præteritum*.

2 *Rat. Principii argumentationum* omnium *certissimi*: quod *in Judiciis* est *ipsa lex*; in *Deliberationibus*, omnino *nullum est*.

3 *Rat. Subsidiorum*; quibus *firmatur oratio Judicialis*: Talia sunt, *Digressiones*, ad *offensionem Adversarii* factæ vel ad *commendationem nostri*; vel *ad Auditores permovendos*, &c. Quibus sane *omnibus nudata* est Deliberatio.

a Idcirco, *deficientibus* præsidiis *aliis*, ad Consultationes, *arripienda* erunt *subsidia ex genere Judiciali*; ne videâre nugas dicere:

b Exempl. Isocrat. qui inter

hortandum, in alios etiam invehi solet.

c In *Demonstrativis* autem, quia *summa* est *argumentorum penuria*; *Assumendæ* erunt *aliorum* hominum rerumve *laudes*, *ad orationem augendam*;

d Eæque vel *Diversæ à re propositâ*: (ut Isocrat. in laudand. Busiride, digreditur in laudem Ægypti, ubi is regnavit, &c.)

e Vel *cum eo*, *quem laudas*, *ex consecutione cohærentes*; Sive *cum ipsius genere*: (ut Gorgias fecit:)

f Sive *cum virtutibus ejus*; seu *alio modo*.

g *Similes* etiam *Consecutionum gradus servavit Gorgias in accusando*, *vituperando*, &c.

2°, *Fides* etiam *augetur per Morum amabilium Assumptionem*, *vel saltem* (si Enthymema desit:) *suppletur per eorundem substitutionem*.

h *Collatio Enthymematum*: *Elenchicis plus salis* adspersum est, *quam Demonstrativis*. *Majore enim vi* & evidentia *conclusionem* dant; cum *conficiantur ex oppositis* juxta se invicem collocatis.

i. DISSOLUTIONES (quibus adversantia argumenta eleves) *reducere* oportet *ad Enthymematicam Fidem*; ita ut *harum cum illis amica sit cognatio*.

k De *istarum ordine in Deliberativis* & *in Judiciis*, illud *præcipitur*, ut

l Qui PRIORI *loco* dicit, PRIMUM *rationes suas* explicet: *Mox illis quæ* ipsi *adversentur*, *occursum eat*.

m Except. Si *multa veraque* tuæ causæ *offecerint*, *imprimis* tibi *disturbanda illa*: ne *tanti sint* ponderis, *ut avertant eorum animos*, *qui te audiunt*.

Isocrates: Et enim Deliberans accusat; veluti Lacedæmonios quidem, in *suâ* Panegyricâ; *quæ deliberativa est*: Charetem vero *Imperatorem*, in Sociali, *seu de Pace*. 16. [c] In Demonstrativis autem, *ubi Propria paucissima habent*, *quæ dicant*, oportet orationem alienis Laudationibus, tanquam Episodiis *quibusdam*, refercire: [d] velut Isocrates facit: Semper enim, *dum unum laudat*, aliquem *alium* virum *ad laudandum* introducit: [e] Et *illud* quod *gloriosè* Gorgias dicebat, " Nunquam ' sibi orationem deesse, *hoc idem* est: Si enim de Achille loquatur, Peleum *patrem* laudat, deinde Æ. cum *avum*, deinde *& proavum* Deum, *Jovem*: [f] Similiter vero etiam Fortitudinem *laudat*: [g] Et hæc, atque hæc *in quavis oratione per gradus* facit; quod hujusmodi quiddam est. 17. [a] Ac habenti quidem Demonstrationes, & Moratè dicendum *erit*, & Demonstrativè: Si vero non habeas Enthymemata, Moratè *dices*: Et quidem magis probo *viro* convenit, ut *ipse* bonus appareat, quam ut oratio *ejus* exquisita *sit*. 18. [h] Ex Enthymematibus vero, quæ *valent* ad refutandum, magis probantur *& arrident*, quam quæ ad demonstrandum; quia quæcunque refutandi obeunt munus, ea magis syllogismo conclusa sunt, Contraria enim juxta se *posita*, magis nota fiunt. ¶ 19. [i] Quæ vero *afferuntur* contra Adversarium, *seu Dissolutiones*, non altera aliqua species *sunt*, sed ad Fidem *Enthymematicam* pertinent; *ita* sicut alia quidem, *hæ* solvant per objectionem; alia, per Ratiocinationem. 20. [k] Oportet autem cum in Consultatione, tum in Judicio, [l] eum quidem qui priori loco dicit, suam primum ipsius facere fidem; posterius vero *iis*, quæ *ipsi* adversantur, *rationibus* occurrere, solvendo eas, & priusquam objiciuntur, elevando. 21. [m] Sin autem contrariarum *rationum* pugna *multiplex &* varii generis fuerit, prius contraria *solvere oportet*: veluti fecit Callistratus in Mes-

κράτης· καὶ γὰρ συμβουλεύων κατηγορεῖ, οἷον Λακεδαιμονίων μὲν, ἐν τῷ πανηγυρικῷ· Χάρητος δὲ, ἐν τῷ συμμαχικῷ. 16. Ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς, δεῖ τὸν λόγον ἐπεισοδιοῦν ἐπαίνοις, οἷον Ἰσοκράτης ποιεῖ· ἀεὶ γάρ τινα εἰσάγει· καὶ ὃ ἔλεγε Γοργίας, " ὅτι οὐχ ὑπολείπει αὐτὸν ὁ λόγος, ταὐτό ἐστι· εἰ γὰρ Ἀχιλλέα λέγει, Πηλέα ἐπαινεῖ, εἶτα Αἰακὸν, εἶτα τὸν θεὸν· ὁμοίως δὲ καὶ ἀνδρείαν· ἢ τὰ καὶ τὰ ποιεῖ· ὃ τοιόνγε ἐστίν. 17. Ἔχοντα μὲν οὖν ἀποδείξεις, καὶ ἠθικῶς λεκτέον, καὶ ἀποδεικτικῶς· ἐὰν δὲ μὴ ἔχῃς ἐνθυμήματα, ἠθικῶς· καὶ μᾶλλον τῷ ἐπιεικεῖ ἁρμόττει χρηστὸν φαίνεσθαι, ἢ τὸν λόγον ἀκριβῆ· 18. Τῶν δὲ ἐνθυμημάτων τὰ ἐλεγκτικὰ μᾶλλον εὐδοκιμεῖ τῶν δεικτικῶν *· ὅτι ὅσα ἔλεγχον ποιεῖ, μᾶλλον δῆλον ὅτι συλλελόγισται· παράλληλα γὰρ μᾶλλον τἀναντία γνωρίζεται. ¶ 19. Τὰ δὲ πρὸς τὸν ἀντίδικον, οὐχ ἕτερόν τι εἶδος, ἀλλὰ τῶν πίστεών ἐστι, τὰ μὲν λῦσαι ἐνστάσει †· τὰ δὲ, συλλογισμῷ. 20. Δεῖ δὲ καὶ ἐν συμβουλῇ, καὶ ἐν δίκῃ, ἀρχόμενον μὲν λέγειν τὰς ἑαυτοῦ πίστεις πρότερον· ὕστερον δὲ, πρὸς τἀναντία ἀπαντᾷν λύοντα καὶ προδιασύροντα. 21. Ἂν δὲ πολύχους ᾖ ἡ ἐναντίωσις, πρότερον τὰ ἐναντία· οἷον ἐποίησε Καλλίστρατος ἐν τῇ Μεσσηνιακῇ ἐκκλησίᾳ·

* Conjun. l.2.c.25. p.11.

† Conjun. l.2.c.27. pa.1.

ἃ γὰρ ἐροῦσι, προανελὼν οὕτως τότε αὐτὸς εἶπεν. 22. Ὕστερον δὲ λέγοντα, πρῶτον τὰ πρὸς τὸν ἐναντίον λόγον λεκτέον, λύοντα καὶ ἀντισυλλογιζόμενον, καὶ μάλιστα ἂν εὐδοκιμηκότα ᾖ· ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπον προδιαβεβλημένον οὐ δέχεται ἡ ψυχὴ, τὸν αὐτὸν τρόπον οὐδὲ λόγον, ἐὰν ὁ ἐναντίος εὖ δοκῇ εἰρηκέναι· δεῖ οὖν χώραν ποιεῖν ἐν τῷ ἀκροατῇ τῷ μέλλοντι λόγῳ· ἔσται δὲ, ἂν ἀνέλῃς. 23. Διὸ ἢ πρὸς πάντα, ἢ τὰ μέγιστα, ἢ τὰ εὐδοκιμοῦντα, ἢ τὰ εὐέλεγκτα μαχεσάμενον, οὕτω τὰ αὐτοῦ πιστὰ ποιητέον.

"Ταῖς θεαῖσι πρῶτα σύμμαχος γενήσομαι·

"Ἐγὼ γὰρ Ἥραν — ἐν τούτοις ἥψατο πρῶτον τοῦ εὐηθεστάτου· περὶ μὲν οὖν πίστεων ταῦτα. 24. Εἰς δὲ τὸ ἦθος, ἐπειδὴ ἔνια περὶ αὑτοῦ λέγειν, ἢ ἐπίφθονον, ἢ μακρολογίαν, ἢ ἀντιλογίαν ἔχει· καὶ περὶ ἄλλου, ἢ λοιδορίαν, ἢ ἀγροικίαν· ἕτερον χρὴ λέγοντα ποιεῖν, ὅπερ Ἰσοκράτης ποιεῖ ἐν τῷ Φιλίππῳ, καὶ ἐν τῇ Ἀντιδόσει· καὶ ὡς ὁ Ἀρχίλοχος ψέγει· ποιεῖ γὰρ τὸν πατέρα λέγοντα περὶ τῆς θυγατρὸς ἐν τῷ ἰάμβῳ,

"Χρημάτων δ' ἄελπτον οὐθέν ἐστιν, οὐδ' ἀπώμοτον. Καὶ τὸν Χάρωνα τὸν τέκτονα ἐν τῷ ἰάμβῳ, οὗ ἡ ἀρχὴ,

"Οὔ μοι τὰ Γύγεω — καὶ ὡς Σοφοκλῆς τὸν Αἵμονα * ὑ-

* *Conjun. supr. cap. 16. ult.*

seniacâ concione: Quæ enim dicturi erant *Adversarii*, cum is primum sustulisset; Sic *deinde ipse, quod causæ suæ prodesset*, protulit. 22: [n] Eum verò, qui posteriori loco dicit, prius dicere oportet ea, quæ Adversarii rationi *obsistunt*, solvendo eam, & Contrariam Ratiocinationem opponendo; [o] & maxime, si *Adversarii* argumenta *auditoribus* probata fuerint: [p] Ut enim hominem ante in crimen vocatum non recipit animus *Judicis*: eodem modo, ne orationem quidem *attente audimus*, si Adversarius bene dixisse visus fuerit. [q] Oportet igitur locum in Auditore parare, ad orationem sequentem: *Id* autem fiet, si *impedimenta* sustuleris. 23. [r] Quamobrem oratorē, cum vel adversus omnia *argumenta Adversarii*, vel adversus *ea, quæ* maxima, aut quæ probata *sunt*, aut quæ facile possunt redargui, pugnaverit, ita *demum* oportet suas *ipsius rationes* fide dignas reddere: [s] *velut Hecuba*,

"Dearum primum patrocinium suscipam:

"Ego enim Junonem *defendam*. -- In his attigit *primum Hecuba*, quod *in oratione Helenæ erat* insulsissimum. Ac de Fide quidem *Enthymematicâ*, hæc *dicta sunto*. 24. [t] Quod *attinet* ad *declarandos* Mores; [u] Quoniam nonnulla de seipso prædicare, aut invidiosum est, aut importunitatem dicendi, vel alterius obtrectationem *paratam* habet; [x] Et de alio *quadam dicere*, aut convicium *præ se fert*, aut rusticitatem *morum*; [y] Idcirco oportet, alium, *ea exponentem*, introducere: [z] Quod quidem Isocrates facit *in oratione* ad Philippum, *ubi fingit alios in Philippum ea dicere*, & in Antidosi: [a] Et [a] ut Archilochus vituperat; Inducit enim patrē *Lycamben* dicentem de filiâ, in Iambo,

"Pecuniâ nihil est quod desperari, nihil quod non jurari futurū queat.

[a] Et Charonem fabrū *inducit* in Iambo, cujus initium *est*;

"Non mihi Gygis *divitiæ tanti sunt*.

[b] Et ut Sophocles Æmonem, pro

n Contra, Qui POSTERIORE *loco* dixerit, ei PRIMUM *argumenta Adversarii discutienda* occurrunt;

o Potissimum quidem, *si Judicum visa* sint *animis insedisse*.

p Ut enim *hominem*, qui *flagrat infamiâ*, *repudiare* consuevimus; ita *nec Orationem* benige *excipimus* eam, cui *oratio Adversarii præponderâsse* visa est.

q Prius ergo *præparabis* tibi *sedem in* animo *audientis*: *exturbatis* (quæ totum illum occuparant) *Adversarii dictis*.

r Mox igitur, *postquam contra* adversarii *rationes omnes*, aut *firmissimas*, &c. acriter *præliatus* fueris; *tua* demum *argumentis firmare* par est, *quo ad persuadendum* illa *valde valeant*.

ſ Exemp. ex Eurip. Troad. Loquitur Hecuba apud Menelaum, contra Helenam, quæ deorum imperio, se Paridem secutam esse dixerat.

t De *Moribus*, (qui ad *Demonstrationes* & ad *Dissolutiones* valent) *præcept*.

u Quoniam enim *illi*, absque *invidiæ metu*, aut *existimationis dispendio* interdum *exprimi* nequeunt: Sive *mores tuos* ipsius *prædices*;

x Sive *Adversariorum depraves*:

y Idcirco, ad *hæc declinanda*, *tutissimum* erit, eos κατὰ προσωποποιίαν, i. *per aliam personam fictam*, μιμητικῶς exponere: ut

z In *Deliberativis*: Exempl. ex Isocrate.

a In *Demonstrativis*: Exempl. ex Archilocho Poëta Iambico,

1m,

2m.

b In *Judicialib*. Exempl. ex Sophocl. Antigonâ.

c *Præcept. generale de Enthymematib. & moribus*: Quia enim *illis exprimendis*, *Enthymemata parum* apte *quadrant*; *commutanda* sane hæc erunt *in Sententias* Moratas.

d Exempl. *Sententiæ Enthymematicæ*, seu *ex dissoluto Enthymemate confectæ*: (de qualibus, vide lib. 2. cap. 22. p. 7.) Sumptum forte ex Isocr. orat. ad Archidamum Spartanum; à quo hanc fingit pronunciatam, in rebus Laconum afflictis.

Antigonâ *verba facientem*, apud patrē *Creontem*, quasi *de illius laude, non ipse*, *sed* alii loquantur. 25. c Oportet verò etiam immutare Enthymemata, & Sententias facere aliquando: d velut, 'Oportet eos, qui sanâ mente sunt, tunc reconciliationes *cum hostibus* 'facere, cum prosperâ fortunâ utuntur: Sic enim optimis *conditionibus* 'rem gerent: Enthymematice autem *idem sic*, "Si enim reconciliationem 'tunc facere oportet, quando reconciliationes & utilissimæ sint, & commodissimarum conditionum plenæ, '*profecto* tunc *homines* facere oportet, 'cum prosperâ fortunâ utuntur.

περὶ τῆς Ἀντιγόνης πρὸς τὸν πατέρα, ὡς λεγόντων ἑτέρων. 25. Δεῖ δὲ καὶ μεταβάλλειν τὰ ἐνθυμήματα, καὶ γνώμας ποιεῖν ἐνίοτε· οἷον, "χρὴ δὲ τὰς διαλ'λαγὰς ποιεῖν τοὺς νοῦν ἔ'χοντας εὐτυχοῦντας· οὕτω 'γὰρ ἂν μέγιστα πλεονεκτοῖεν· 'ἐνθυμηματικῶς δέ, "εἰ 'γὰρ δεῖ, ὅταν ὠφελιμώ'ταται ὦσι καὶ πλεονεκτικώ'ταται αἱ καταλλαγαί, τό'τε καταλλάττεσθαι; εὐ'τυχοῦντας δεῖ καταλ'λάττεσθαι.

De Contentione Judiciali, sive de Interrogatione, & de Ridiculis.

Cap. XVIII.

De Interrogatione, quæ ad captandum adversarium prodest, à Par. 1. Et de Responsione, à Par. 7. De Ridiculis, quibus Adversarium sugillando, argumenta ejus eludas, à Par. 11.

a *Interrogationis tempora opportuna 4r. Præcipuum* est, cum, *unâ parte* contradictionis *ab Adversario* jam *pronunciatâ* & concessâ, *si alteram* tantum *interrogaverit*, è vestigio *perducere illum* possis *ad Absurdum*; i. ad contradictorium ejus, quod primum affirmaverat.

b Exempl. de Pericle; qui Lamponem augurem de Cærimoniis deæ Servatricis (sive Cereris, sive Dianæ) interrogabat, &c.

2m Tem. *Cum contradictionis una pars, omnibus perspicua* fit: *alteram*, si eum, *interrogaveris*, *haud dubie concessurus* sit Adversarius: *Ex hac* enim interrogatâ, *deduces* eum *ad Falsum*, i. ad contradictionem, ejus, quod omnibus notum est.

a Quod ad Interrogationem autem; *hanc* fieri opportunum est, 'præcipue quidem, quando *adversarius* alteram *propositionis partem*, *quæ concludi contra illum debet*, *jam sponte suâ* affirmaverit; ita ut, si unum *aliud* præterea interrogaveris, *statim* contingat absurdum: b veluti Pericles Lamponem *vatem primum* interrogavit de cærimoniis Sacrorum Deæ *Sospitæ*: Cum autem responderet *is*, "Nefas esse *hominem* non initiatum, 'hæc audire; *amplius* interrogabat, "An ipse *hæc* nosset? Aiente *illo*; "At quomodo (*intulit Pericles*) *hæc nosti*, qui non es initiatus? 2. a Secundo *loco* autem, quando *sententiarum*, *quæ hîc spectantur*, una quidem, sit *omnibus* manifesta, altera verò *ei*, qui *illam interrogaturus est*, *adversarium* concedere velle perspicuum sit: Eum enim qui unam propositionem percunctatus est, non oportet *præterea* interrogare *sententiam eam*, *quæ omni-*

Περὶ δὲ ἐρωτήσεως, εὔκαιρόν ἐστι ποιεῖσθαι, μάλιστα μὲν, ὅταν τὸ ἕτερον εἰρηκὼς ᾖ, ὥστε ἑνὸς προσερωτηθέντος, συμβαίνει τὸ ἄτοπον· οἷον Περικλῆς Λάμπωνα ἐπήρετο περὶ τῆς τελετῆς τῶν τῆς σωτείρας ἱερῶν· εἰπόντος δὲ, "ὅτι οὐχ οἷόν τε ἀτέλεστον ἀκούειν· ἤρετο, "εἰ οἶδεν αὐτός· φάσκοντος δὲ, "καὶ 'πῶς ἀτέλεστος ὤν; 2. Δεύτερον δὲ, ὅταν τὸ μὲν, φανερὸν ᾖ· τὸ δὲ ἐρωτήσαντι δῆλον ᾖ, ὅτι δώσει· πυθόμενον γὰρ δεῖ τὴν μίαν πρότασιν, μὴ προσερωτᾶν τὸ φανερὸν

ρὸν, ἀλλὰ τὸ συμπέρασμα εἰπεῖν· οἷον Σωκράτης Μελίτου οὐ φάσκοντος "αὐτὸν θεοὺς νομίζειν, εἴρηκεν, "εἰ δαιμόνιόν τι λέγοι· ὁμολογήσαντος δὲ, ἤρετο, "εἰ οὐχ οἱ δαίμονες, ἤτοι "θεῶν παῖδες εἶεν, ἢ θεῖόν τι *· φήσαντος δὲ, "ἔστιν οὖν ἔφη, ὅστις "θεῶν μὲν παῖδας οἴεται "εἶναι, θεοὺς δὲ οὔ. 3. Ἔτι, ὅταν μέλλῃ ἢ ἐναντία λέγοντα δείξειν, ἢ παράδοξον. 4. Τέταρτον δὲ, ὅταν μὴ ἐνῇ, ἀλλ' ἢ σοφιστικῶς, ἀποκρινάμενον λῦσαι· ἐὰν γὰρ οὕτως ἀποκρίνηται, ὅτι ἔστι μὲν, ἔστι δ' οὔ· ἢ, "τὰ μὲν, τὰ δ' οὔ· ἢ, "πῇ μὲν, πῇ δ' οὔ· θορυβοῦσιν ὡς ἀποροῦντες. 5. Ἄλλως δὲ, μὴ ἐγχειρεῖν· ἐὰν γὰρ ἐνστῇ, κεκρατῆσθαι δοκεῖ. 6. Οὐ γὰρ οἷόν τε πολλὰ ἐρωτᾶν, διὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ ἀκροατοῦ· διὸ καὶ τὰ ἐνθυμήματα, ὅτι μάλιστα συστρέφειν δεῖ. ¶ 7. Ἀποκρίνασθαι δὲ δεῖ, πρὸς μὲν τὰ ἀμφίβολα, διαιροῦντα λόγῳ, καὶ μὴ συντόμως. 8. Πρὸς δὲ τὰ δοκοῦντα ἐναντία, τὴν λύσιν φέροντα εὐθὺς τῇ ἀποκρίσει, πρὶν ἐπερωτῆσαι τὸ ἑξῆς, ἢ συλλογίσασθαι· οὐ γὰρ χαλεπὸν προορᾶν ἐν τίνι ὁ λόγος· φανερὸν δ' ἡμῖν ἔστω ἐκ τῶν τοπικῶν † καὶ τοῦτο, καὶ αἱ λύσεις. 9. Καὶ συμπεραινομένου, ἐὰν ἐρώτημα ποιῇ τὸ συμπέρασμα, τὴν αἰτί-

* Conjun. lib. 2. ca. 24. p. 19.

† Conjun. Top. 8.

bus manifesta est; sed ipsam conclusionem afferre: [c] velut Socrate, cum Melitus *accusator* objiceret, "Ipsum 'non putare Deos esse, quæsivit *ex eo*, "An *is* Dæmonium *esse* aliquod diceret? Confitente *illo*, interrogavit; "An non Dæmones, aut Deorum filii essent, aut Divinum aliquid? Affirmante *illo*; "Est igitur, inquit, qui 'Deorum filios arbitratur esse, Deos 'autem *non esse*. 3. [3] Præterea, quando *Orator* demonstraturus est *Adversariū*, aut contraria dicere, aut *ea* quæ *sunt* præter opinionē *communem*. 4. [4] Quarto loco, quando *Adversarius* non habet, nisi Sophisticâ Responsione *tuam rationem* dissolvere: Si enim *Adversarius concisis distinctionibus* responderit sic; "*Hoc* partim esse, partim non *esse*; vel, "Partim *esse* hæc, partim vero illa; vel, "Aliquo quidem modo *esse*, aliquo verò non; conturbantur *Auditores, ut, quid sibi hæc velint*, hæsitantes. 5. [d] Alias vero, *nisi uno horum quatuor temporum, interrogationem* aggredi non *oportet*: Nam si *adversarius interrogationi commode* instantiam ferat, victus videtur *hic, qui interrogavit*. 6. [e] Neque enim *huic licet* multa interrogare, propter infirmitatem Auditoris, *qui plurimas simul argutias subsequi nescit*. Quamobrem & Enthymemata quam maxime contrahere oportebit, *ne longitudine audientem fatigent*. ¶ 7. [f] Respondere verò oportet, [1] ad Ambigua quidem, *ea* distinguendo *prolixiori* oratione, & non *dictione* concisâ. 8. [2] Ad ea verò, quæ videntur Contraria, Solutionem afferendo *statim* cum Resposione ipsâ, priusquam, quod *absurdi* reliquum *est*, interrogaverit, aut Syllogismo *id, quod vult*, concluserit: Non enim difficile *est* prospicere, in quo *manet adversarii* ratio, *cui obsistere debemus*: Manifesta autem sit nobis ex Topicis, etiam hæc prospectio, atque *argumentorum etiam & objectionum* Solutiones. 9. [g] Et unà concludendo, si *Adversarii* Interrogatio Conclusionem efficiat, *oportet subito*

c Exempl. ex Platon. in Apologiam Socratis; ubi is Melitum accusatorem interrogavit; *Num Dæmonia essent Deorum filii?* Aiente igitur illo, conclusit, *putare aliquem posse, deorum filios esse*, & *tamen Deos non esse.*

3m Temp. Cum *adversarius* duci eo videtur posse, ut *vel contraria dicat*, vel id quod *inopinabile* est.

4m, Cum Adversarius facultatem *respondendi non* habeat, *nisi per spinosas sophisticasq; distinctiones*, quas *vulgus* hominum semper *suspectas* habent: *Eas* enim cum *Judices audiunt*, mente commoventur; ut qui, tanquam *in salebrâ hærentes*, nesciant quid *sequi*, aut *probare* debeant in *tam subtilibus* minutisque *argutiis*.

d Præcept. *Nulla aliâ*, præter jam dicta, *temporibus*, *interrogationem tentandam*: *Periculum* n. esse, *ne adversarius* instantiam aperte ferens, *causam tuam* in judicio *elevet*.

e Prolepf. *Neque* enim est, quod *Instantiam* (siquam attulit) *aliâ interrogatione aggredi* licere putes: siquidem *cumulatas* Interrogationes *auditoris infirmitas haud ferat*.

f RESPONSIO, *pro varietate Interrogationum*, (ne te irretiant) *varie formanda*:

1o, Ad *Ambigua* (*de quib. par.* 4.) fit, *distinguendo prolixe*, non *concise*.

2o, Ad *Contraria* (*de quib.* par. 3. 2. & 1.) danda est; interim *ut Solutione* statim *prævenias*, *priusquam adversarius* propositiones *sequentes interroget*, aut *ex iisdem conclusionem* inferat.

g Sin *Adversarius* interrogando *ad conclusionem pervenerit*; *eludenda* erit *illa* conclusio *allatâ causâ*, ut e laqueo, quo pæne irretitus es, te integrum expedias.

Exempla: 1m, *Sophoclis viri* Politici & *principis*, qui unus è 400. tyrannis fuit;

2m, *Spartiatæ* cujusdam, *qui Ephorus* fuisset, rerumque in eo magistratu rationem reddebat.

b Ex hâc Reg. *Præcept. bimembre. Ne Interroges post Conclusionem*:

i *Neve* ipsam *Conclusionem Interroges*; præterquam cum *causa aperta*, adeoque *firma* sit, ut labefactari nequeat.

k De RIDICULIS & Jocis: Quoniam illa *valent in Contentionibus*; idque tunc, *cum iis utendum* esse *præcepit Gorgias*.

l Propterea, 1 *Quot sint eorum genera*, petiisses ex 2° Poetic. libro, nisi is injuriâ temporum periisset.

2 *Qualia usurpanda*, patet *Distinctione*: Cum enim non omnes *joci eandem personam*, sed *alii ingenuum* hominem *magis* deceant; *alii minus*:

m Videndum, ut sibi *convenientibus se exornet quisque*.

n Ex jocis autem, quæ minus decent, *Dissimulatio scurrilitati* præponenda est: Illa enim voluptatem superbe captat *ex inscitiâ alterius*. Hæc *voluptati alienæ* turpiter *inservit*.

subito rei causam adjicere: [1] veluti Sophocles interrogat' à Pisandro, “An visum esset ipsi, ut & aliis Senatoribus, de constituendis quadringentis *Tyrannis*? Affirmavit: Quid verò *inquit Pisander*? Nonne prava hæc tibi videbantur esse? Affirmavit: “Nonne igitur tu commisisti mala hæc? sane affirmavit: Non n. erant alia *his* meliora. [2] Et, ut Lacon *quidam*, cum posceretur *ratio* Ephoratus *à se gesti*, interrogatus *à quodam*, “An ipsi, justo *supplicio* periisse viderentur *Ephori* alii, *ipsius collegæ*? Affirmavit: Ille verò, “Nonne igitur tu hæc *injusta* cum illis decrevisti? Et is affirmavit: “Nonne igitur juste, inquit, & tu peribis? Minime, inquit; Illi enim, cum pecunias accepissent, hæc egerunt: Ego verò, nequaquam, sed ex *animi* sententiâ. 10. [b] Quamobrem neque *amplius* interrogare oportet, post conclusionem *prolatam*, [i] neque conclusionem *ipsam* interrogare, nisi adhuc multum veritatis *in disceptatione* superfit. ¶ 11. [k] De Ridiculis autem (Quoniam aliquem *ea* videntur usum habere in Contentionibus: Et Gorgias *Leontinus* dicebat “Seria dicta, contrariorum risu & jocis discutienda esse, risum verò seriis; *id* recte monens:) [l] dictum est in lib. de Poetica; [1] *nempe*, Quot sint Ridiculorum genera: 12. [2] Quorum unum quidem, convenit *homini* libero; alterum verò, nequaquam: [m] *Qui* igitur *dicit*, quatenus ipsi *Ridiculum* conveniens *sit*, assumere *debebit*. 13. [n] Est autem *Dissimulatio*, *quæ* & Ironia, liberalior, quam Scurrilitas, *quæ* βωμολοχία *dicitur*. Ille enim *dissimulator*, sui gratiâ, *ut se oblectet*, fingit Ridiculum; Scurra verò, alterius, *ut risum moveat*.

ἂν εἰπεῖν· οἷον Σοφοκλῆς ἐρωτώμενος ὑπὸ Πεισάνδρου, ‘εἰ ἔδοξεν αὐτῷ ὥσπερ καὶ τοῖς ἄλλοις προβούλοις, καταστῆσαι τοὺς τετρακοσίους; ἔφη· “τί δέ, οὐ πονηρά σοι ταῦτα ἐδόκει εἶναι; ἔφη· “οὐκοῦν σὺ ταῦτα ἔπραξας τὰ πονηρά; ναὶ ἔφη· οὐ γὰρ ἦν ἄλλα βελτίω· καὶ ὡς ὁ Λάκων εὐθυνόμενος τῆς ἐφορείας, ἐρωτώμενος “εἰ δοκοῦσιν αὐτῷ δικαίως ἀπολωλέναι ἕτεροι· ἔφη· ὁ δέ, “οὐκοῦν σὺ τούτοις ταὐτὰ ἔθου· καὶ ὃς ἔφη· “οὐκοῦν δικαίως ἂν ἔφη καὶ σὺ ἀπόλοιο· οὐ δῆτα ἔφη· οἱ μὲν γὰρ χρήματα λαβόντες, ταῦτα ἔπραξαν· ἐγὼ δέ, οὔ· ἀλλὰ γνώμῃ. 10. Διὸ οὔτε ἐπερωτᾷν δεῖ μετὰ τὸ συμπέρασμα, οὔτε τὸ συμπέρασμα ἐπερωτᾷν *, ἐὰν μὴ τὸ πολὺ περιῇ τοῦ ἀληθοῦς. ¶ 11. Περὶ δὲ τῶν γελοίων, ἐπειδή τινα δοκεῖ χρῆσιν ἔχειν ἐν τοῖς ἀγῶσι, καὶ δεῖν ἔφη Γοργίας, τὴν μὲν σπουδὴν διαφθείρειν τῶν ἐναντίων γέλωτι, τὸν δὲ γέλωτα σπουδῇ, ὀρθῶς λέγων, εἴρηται πόσα εἴδη γελοίων ἐστὶν ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς. 12. Ὧν τὸ μέν, ἁρμόττει ἐλευθέρῳ· τὸ δέ, οὔ· ὅπως οὖν τὸ ἁρμόττον αὐτῷ, λήψεται. 13. Ἔστι δ' ἡ εἰρωνεία τῆς βωμολοχίας ἐλευθεριώτερον· ὁ μὲν γὰρ αὐτοῦ ἕνεκα ποιεῖ τὸ γελοῖον †· ὁ δὲ βωμολόχος, ἑτέρου.

* Conjun. 2. Top. c. 2. p. 10.

† Conjun. 4. Ethic. ca. 14.

De Epilogo seu Peroratione.

Ὁ δ' ἐπίλογος σύγκειται ἐκ τεττάρων, ἔκ τε τοῦ πρὸς ἑαυτὸν κατασκευάζειν εὖ τὸν ἀκροατὴν, καὶ τὸν ἐναντίον φαύλως· καὶ ἐκ τοῦ αὐξῆσαι, καὶ ταπεινῶσαι· καὶ ἐκ τοῦ εἰς τὰ πάθη τὸν ἀκροατὴν καταστῆσαι· καὶ ἐξ ἀναμνήσεως. 2. Πέφυκε γὰρ μετὰ τὸ ἀποδεῖξαι, αὐτὸν μὲν, ἀληθῆ· τὸν δὲ ἐναντίον, ψευδῆ· οὕτω τὸ ἐπαινεῖν, καὶ ψέγειν, καὶ ἐπιχαλκεύειν. 3. Δυοῖν δὲ θατέρου δεῖ στοχάζεσθαι, ἢ "ὅτι τούτοις ἀγαθὸς, ἢ "ὅτι ἁπλῶς· ὁ δ', ἢ "ὅτι κακὸς τούτοις, ἢ "ὅτι ἁπλῶς· ἐξ ὧν δὲ δὴ τοιούτους κατασκευάζειν δεῖ, εἴρηνται οἱ τόποι, πόθεν σπουδαίους δεῖ κατασκευάζειν καὶ φαύλους. 4. Τὸ δὲ μετὰ τοῦτο δεδειγμένων ἤδη, αὔξειν ἐστὶ κατὰ φύσιν, ἢ ταπεινοῦν· δεῖ γὰρ τὰ πεπραγμένα ὁμολογεῖσθαι, εἰ μέλλει τὸ ποσὸν ἐρεῖν· καὶ γὰρ ἡ τῶν σωμάτων αὔξησις, ἐκ προϋπαρχόντων ἐστίν· ὅθεν δὲ δεῖ αὔξειν καὶ ταπεινοῦν, ἔκκεινται οἱ τόποι πρότερον. 5. Μετὰ δὲ ταῦτα δήλων ὄντων καὶ οἷα καὶ ἡλίκα, εἰς τὰ πάθη ἄγει τὸν ἀκροατήν· ταῦτα δ' ἐστὶν, ἔλεος, καὶ δείνωσις, καὶ ὀργὴ, καὶ μῖσος, καὶ φθόνος, καὶ ζῆλος, καὶ ἔρις· εἴρηνται δὲ καὶ τούτων οἱ τόποι

CAP. XIX.

[a] PEroratio verò componitur ex quatuor *partibus*; Tum ex eo, ut *Orator* [1] Auditorem erga se bene *affectum* comparet, & in Adversarium male; [2] Tum ex eo, ut amplificet & deprimat; [3] Tum ex eo, ut ad affectus, quos velit, Auditorem impellat; [4] Tum ex memoriæ Renovatione. 2. [1] Naturâ enim comparatum est, ut Orator, postquam *in Fide* demonstraverit, se quidem vera, adversarium autem, falsa *dicere*; ita *demum suas partes* laudet, atque *adversarium* vituperet, & *antedicta* quasi expoliat. 3. [b] Ex duobus autem alterum est *oratori* spectandum *semper*, ut demonstret, vel "Quod *ipse* his (*auditoribus*) sit bonus *atque utilis*, vel "Quod simpliciter *& in universum vir bonus*: [c] De illo verò (*Adversario*,) *similiter*, *vel* "Quod sit his malus, vel quod simpliciter. [d] Jam verò ea, ex quibus tales comparare oporteat, *i.* loci & *formæ*, expositi sunt; Unde *sc. sumptis rationibus*, *oratorem* oportet efficere *homines* bonos & malos. 4 [2] Deinceps autem, cum res *antea* demonstratæ fuerint, secundum ordinem naturæ *id sequitur*, ut *eas* Amplifices vel Extenues: [e] Oportet enim, ea quæ facta sunt, *prius* confessa esse, si *orator ipsorum* magnitudinem explicare volet: [f] Etenim *&* corporum *naturalium* incrementum, est ex iis *substantiis*, quæ prius extiterunt. [g] Unde verò oporteat augere & extenuare, expositi superius sunt loci. 5 [3] Posthæc autem cum perspicua sint, & qualia, & quanta *agantur in causa*; *Sequitur tum quidem*, ut ad Affectus auditorem ducas: Sunt autem hi, Misericordia & Indignatio; & Ira & Odium; & Invidia & Æmulatio, & Contentio. [h] Dicti verò etiam sunt horum loci superius.

a *Perorationis munera* 4r, eum ordinem servant,
1°, Ut sit *Benevolentia Auditoris*:
2°, *Amplificatio Dictorum*:
3, *Animorum Commotio*:
4°, *Enumeratio probatorum*.

1m Enim, naturæ ductu, FIDEM *sequitur* BENEVOLENTIA: Cum enim *tuas res firmâris*, *adversarii refelleris*; tempus erit, ut *teipsum commendes*, *adversarium insimules* apud eos qui audiunt.

b *Commendes te*] ut *bonum illis*, atque utilem:
Aut ut *absolute bonum*.

c *Insimules adversar.*] ut *malum his*:
Vel ut *omnino malum*.

d *Locos formasque ad hanc rem destinatas*, pete ex lib. 1. c. 9.

2 Deinceps est, ut *res superius in Confirmatione demonstratas Amplifices* vel *extenues*:

e Res enim *illas* jam *certas indubiasq*; esse par est, si *recte de earum Amplitudine* disputare vis.

f Prob. à Simili: Neque enim *in corporibus naturalibus Auctio ulla* fit, nisi & *id cui aliud adponendum* est, & *id quod adjungi debet*, prius maneat.

g *Formas Amplific.* petas ex lib. 1 cap. 7. &c.

3 *Post demonstrationes* atque *amplificationes*, ordo postulat, ut *excitentur Affectus*, accommodati causæ.

h *Form. Affect.* repetend. ex lib. 2.

προτερον. 6. Ὥστε λοιπὸν, ἀναμνῆσαι τὰ προειρημένα· τοῦτο δὲ ἁρμόττει ποιεῖν οὕτως, ὥσπερ φασὶν ἐν τοῖς προοιμίοις, οὐκ ὀρθῶς λέγοντες· ἵνα γὰρ εὐμαθὴς ᾖ, κελεύουσι πολλάκις εἰπεῖν· ἐκεῖ μὲν οὖν δεῖ τὸ πρᾶγμα εἰπεῖν, ἵνα μὴ λανθάνῃ περὶ οὗ ἡ κρίσις· ἐνταῦθα δὲ δι' ὧν δέδεικται κεφαλαιωδῶς. 7. Ἀρχὴ δὲ, "διότι ἃ ὑπέσχετο ἀποδέδωκεν. 8. Ὥστε ἅ, τε, καὶ δι' ὅ, λεκτέον. 9. Λέγεται δὲ ἐξ ἀντιπαραβολῆς * τοῦ ἐναντίου· παραβάλλειν δὲ, ἢ ὅσα περὶ τὸ αὐτὸ ἄμφω εἶπον. 10. Ἢ μὴ κατ' ἀντικρύ· "ἀλλ' οὗτος μὲν τάδε περὶ τούτου· ἐγὼ δὲ, ταδί, καὶ διὰ ταῦτα· 11. Ἢ ἐξ εἰρωνείας· οἷον, "οὗτος γὰρ τάδ' εἶπεν, ἐγὼ δὲ τάδε· καὶ, "τί ἂν ἐποίει, εἰ τάδε ἔδειξεν, ἀλλὰ μὴ τάδε· 12. Ἢ ἐξ ἐρωτήσεως· "τί οὐ δέδεικται· ἢ οὕτως· "τί ἔδειξεν; 13. Ἢ δὴ οὕτως, ἢ ἐκ παραβολῆς· ἢ κατὰ φύσιν, ὡς ἐλέχθη, οὕτω, τὰ αὐτοῦ· καὶ πάλιν, ἐὰν βούλῃ, χωρὶς τὰ τοῦ ἐναντίου λόγου. 14. Τελευτὴ δὲ τῆς λέξεως ἁρμόττει ἡ ἀσύνδετος, ὅπως ἐπίλογος, ἀλλὰ μὴ λόγος ᾖ· "εἴρηκα, ἀκηκόατε, ἔχετε, κρίνατε.

superius. 6. [4] Quare reliquum *est postremo loco*, ut *Orator ea*, quæ ante dicta *sunt*, in Memoriam revocet: [i] Id autem convenit ita facere, quemadmodum *quidam magistri faciendum esse* aiunt in Proœmiis; non recte præcipientes: Quo enim bene percipiantur *ea*, *quæ dicenda sunt*, jubent *eadem* sæpe dicere. [k] Ac ibi quidem, (*in Proœmiis*,) oportet rem *auditori* exponere, ut ne lateat, de quo judicatio *instituitur*: [l] Hic verò (*in Peroratione*,) *oportet argumentorum* capita, per quæ demonstratum fuit, reponere. 7. [m] Initium autem *Repetitionis sit*; [1] "Quod 'ipse jam ea, quæ pollicitus erat, *Au*'*ditori* persolvit. 8. [2] Quare *breviter debet* tum *Quæ fuerint illa*, tum Quarum rationum vi, *illa confecerit*, ostendere. 9. [n] Ducuntur verò, *quæ repetuntur*, [1] ex Adversa Collatione adversarii: Conferre autem oportet, vel *è regione*, ea quæcunque ambo *Litigatores* de eadem re dixerunt; 10. [o] Vel non è regione: *veluti*, "At iste qui'dem, de hac re hæc *argumenta attu*'*lit*; Ergo verò, res *hujusmodi*, & ob 'rationes has. 11. [p] Vel ex Dissimulatione; velut, "Iste enim illas *ratio*'*nes* dixit; Ego verò, has: Et, "Quid 'fecisset, si illas res ostendisset, non au'tem has? 12. Vel ex Interrogatione, "Quid non *à me* ostensum est? vel sic; "Quid *totâ Oratione* confirmavit *ad*'*versarius*? 13. [2] Aut igitur sic, seu ex Collatione, *repetenda illa sunt*; aut secundum naturæ *ordinem*, *oratorem argumenta oportebit* sua eodem pacto *repetere*, quo *in oratione* dicta sunt; Et rursus, si velit, contrariæ orationis argumenta seorsim *ponere*. 14. [3] Fini verò *Enumerationis* conveniens est *ejusmodi* locutio, quæ *Membris* Dissoluta *est*; [r] ut non Oratio sit, sed Peroratio: *Velut*, "Dixi; Audistis, Habetis, Judicate.

4 Restat, ut *ante-expositorum redintegretur Memoria*: *i* Quod commodissime fiet *per Repetitiones* & *Dissoluta*: quæ *veteres* inscite *præceperunt adhibenda* esse *in Proœmiis* (quo res tota facilius posset percipi.)

k Verum (ut scientior sis) *In Proœmiis*, *res* ideo *evolvitur*, *ne incertus* maneas, *de Quo Judicium facere* oporteat:

l *In Epilogis* autem, *argumenta* singula *repetenda*, *summatim* sc. eorumque *capitib. tantum explicatis*.

m *Repetitionis* autem *partes tres*, *hoc* prodeunt *ordide*: 1° est *Aditus ipse*: "Fidem se auditoribus solvisse, &c. Dein, *Repetitio brevis*: quæ, *attulerit*, & *Quibus argumentis*, exponat.

n Fit autem illa 2 *r*: 1°, Per *Collationem rationum*, idque vel *è regione*, ut quasi pede collato *committas tua cum argumentis adversarii*.

o Vel *non è regione*, *sed seorsim*: Atque ita collatio Alia *Simplex* & *nuda* est.

p Alia *Figurata*: eaque Aut *per Ironiam*, & *Contemptum* quendam,

q Aut *per Interrogationem*.

2°, Per *Coordinationem absque Collatione*: ita ut *ordine*, quem exposueris, *nihil mutato*, *primum* rationes *tuas proprias*; *subinde seorsim* (si tibi commodum) *adversarii contrarias* recites.

3 Postremo, *Finis Enumerationis* id postulat *Elocutionis genus*, quod *Dissolutum* dicitur.

r [*Quo Paranomasia alludit illa*] Non ut *Oratio* sit sc. copulis nexa; sed *Peroratio*, i. Orationem complectens clausula.

* *Conjun. supr. c.* 13. *p.* 7. & *lib.* 1. *c.* 9. *p.* 51.

FINIS.

Tabula generalis seu ἀνακεφαλαίωσις Librorum trium.

Rhetoricæ partes tres:

LIB. 1.

- 1a pars, *de Fide*: ubi [*Præmissis* quibusdā de Rhetoricâ, c. 1°; & *definitâ ipsâ*, ac *divisâ Fide in* suas *species*, ca. 2°;] pertractat *Fidem Enthymematicam*,
  - Tum *Propriam generum* orationis. Præmisso itaque, [*genera* illa *esse* 3a: eorumq; *Fidem Propriam*, aliā esse de *quæstionib. singulorum generum Propriis*; aliam de *quæstionibus ipsorum Communibus*, ca. 3°:] Exponit
    - 1 *Fidem de Propriis quæstionib9 singulorum generum*: sc.
      - *Deliberativi*: [An sit *utile*:] à cap. 4. ad 8.
      - *Demonstrativi*: [An *honestum*:] Cap. 9.
      - *Judicialis*: [An *justum*:] à cap. 10 ad 15.
      - De Fide Artis experte.] Cap. 16.

LIB 2.

- Ad Fidē Propriā de quæstionibus Propriis pertinet, Tum
  - *Morata Fides*, quæ mores *dicentis* exprimit: } Cap. 1.
  - *Affecta Fides*, quæ affectus *audientium* commovet: } à cap 2. ad 13.
- Juxtaq; *Mores* etiam *audientium* spectandi; qui consequuntur illorum
  - Affectus animi:
  - Habitus morales: } à cap. 14 ad 16.
  - Ætates varias:
  - Fortunas:] à cap 17 ad 19.
- 2 *Fidem de quæstionibus trium generum Communibus*: ut, An *possibile* sit; An *factum*, &c. } Cap. 20.
- Tum *Communem*: sive ea communiter sit *de quæstionibus singulorum generum Propriis* vel Communibus; sive *de quæstionibus quarumcunque rerum Indefinitis*: } à cap. 21. ad finē libri.

LIB. 3.

- 2a pars, *de Elocutione & Actione*: ubi (præmissâ historiâ utriusque,) proponit dicendum esse de Elocutione Oratoriâ: cap. 1. Ac
  - 1, De *ipsius Constitutione*, tum
    - 1 *Quid sit*, & *ex Quibus nominibus constet*: } à cap. 2. ad 4.
    - 2 *Quæ sint* ejus *Ideæ*, *seu formæ*:] à cap. 5 ad 9.
  - De Urbanitate Elocutionis, seu Facetiis:] Cap. 10. & 11.
  - 2, De *ipsius differentiis*, seu *specialibus modis*:] Cap. 12.
- 3a pars, *de Dispositione partium* orationis: Ac
  - 1 Quod *partes* ad summum sint 4r: *Proœmium*, *Propositio*, *Fides*, & *Peroratio*: } Cap. 13.
  - 2 De *Constitutione singularum partium*: &
    - 1 De *Proœmio*:] Cap. 14.
    - Juxtaque de *Criminatione*:] Cap. 15.
    - 2 De *Propositione*, seu *Narratione*:] Cap. 16.
    - 3 De *Fide*:] Cap. 17.
    - Juxtaque de *Contentione*:] Cap. 18.
    - 4 De *Epilogo*:] Cap. 19.

LOCI AUCTORUM

Veterum in hoc Opere ab *ARISTOTELE* citati.

Præter hos quàm plurimi alii citantur incertorum Auctorum loci.

His adde etiam proverbia nonnulla. pag. 31, 62, 66, 67, 68, 105, 107, 145, 158, 111.

Deo Tri Uni Gloria.